

รายงานฉบับสมบูรณ์

แนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พุ่มกับความมั่นคงทางอาหาร
ของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พุ่ม
ภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา
จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2

โดย วิรัช เอี่ยมปลัด และคณะ

ตุลาคม 2555

รายงานฉบับสมบูรณ์

แนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุกับความมั่นคงทางอาหาร
ของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พรุ
ภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา
จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2

นายวิรัช เอี่ยมปลัด	ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดนราธิวาส	หัวหน้าโครงการวิจัย
นายฮากีม รัชปราชญ์	ผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส	ทีมวิจัย
นางสาวรอบีอาตม หามะ	ผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผลการดำเนินงานสำหรับผู้บริหาร	ก
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	7
วัตถุประสงค์	8
ยุทธศาสตร์	8
แผนงานยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี (2554 – 2556)	8
กรอบแนวคิด	9
ขอบเขตเนื้อหา	11
ขอบเขตพื้นที่	11
ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย	11
แผนปฏิบัติการ	12
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	12
บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	13
นิเวศวิทยา	13
ความหลากหลายทางชีวภาพ	14
ทฤษฎีทางนิเวศวิทยาประชากร	17
กรอบแนวคิด	21
การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในเขตร้อนกับหลักการ	
นิเวศวิทยาภูมิทัศน์	21
พรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	34
ลักษณะภูมิประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	34
ภูมิอากาศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	35
พื้นที่พรุสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	35
การก่อกำเนิดพื้นที่พรุ	38
เขตนิเวศป่าพรุสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	39
เขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียว	39
เขตนิเวศป่าพรุคาบสมุทรมลายา	44
เขตนิเวศป่าพรุสุมาตรา	44
เขตนิเวศป่าพรุโตเนล ساب-แม่โขง	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน	46
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน	48
เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของ AMPI	48
ยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคในการจัดการพื้นที่พรุ	48
กลไกการดำเนินการ	69
กลไกการดำเนินการ	69
การบริหารจัดการพื้นที่พรุ ประสบการณ์ของประเทศมาเลเซีย	76
พื้นที่ป่าพรุในประเทศมาเลเซีย	76
พื้นที่พรุโดยประมาณในประเทศมาเลเซีย	76
ข้อตกลงระหว่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียที่มีต่อป่าและพื้นที่ชุ่มน้ำ	78
ป่าพรุมาเลเซีย : การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	79
โครงการจัดการพื้นที่ป่าพรุในมาเลเซีย	80
การจัดการพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส	92
บทสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับป่าพรุโต๊ะแดง	92
มุมมองที่ต่างกันในแนวทางการฟื้นฟูป่าพรุโต๊ะแดง	112
การปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส	112
โครงการบริหารจัดการป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส	118
การใช้ประโยชน์จากการวิจัย	127
การสื่อสารกับสาธารณะ	143
ข้อเสนอทิศทางการขับเคลื่อนงานในปีต่อไป	148
บรรณานุกรม	159
ภาคผนวก	160
1. งานติดตามและพัฒนาโครงการวิจัยที่ได้รับการเสนอมาแล้วร่วมกับผู้เสนอโครงการ	160
2. งานติดตามความก้าวหน้าและสนับสนุนโครงการที่ได้รับทุนแล้ว	178
3. งานสร้างเสริมศักยภาพนักวิจัยและจัดประชุมระหว่างเครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่ และฝึกอบรมทักษะในการทำงานวิจัย	186
4. งานเชื่อมโยงงานวิจัยในพื้นที่กับงานอื่นๆ ทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา	200
5. งานดูแลและตรวจสอบด้านงบประมาณโครงการวิจัย	279

บทสรุปผลการดำเนินงานสำหรับผู้บริหาร

โครงการ “แนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พุ่มกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พุ่มภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พุ่มโดยชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์การบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุระหว่างประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย 3) เพื่อศึกษาแนวทางการร่วมมือระดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการจัดการและใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบนความหลากหลายทางชีวภาพ

การบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พุ่มโดยชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนราธิวาส

หน่วยงานหลักที่เข้ามาดูแลพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงมีหลายหน่วยงาน ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร โครงการศึกษาการพัฒนาพิภพหอบอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนหน่วยงานสนับสนุน เช่น โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำบางนรา โครงการชลประทานจังหวัดนราธิวาส ฯลฯ การที่มีหน่วยงานจำนวนมากเข้ามาทำงานในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าบุคลากรของหน่วยงานจะมีความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศพรุอย่างถูกต้องนัก

ข้อกังวลในการดำรงอยู่ของป่าพรุโต๊ะแดงคือโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ขาดความเข้าใจในระบบนิเวศพรุ การเปลี่ยนแปลงระบบน้ำที่เป็นอยู่เดิมในธรรมชาติ เป็นจุดเริ่มต้นของความเสื่อมโทรมของป่าพรุอย่างรวดเร็ว ป่าพรุโต๊ะแดงมีลักษณะภูมินิเวศคล้ายคลึงกับป่าพรุปาหัง ตะวันออกเฉียงใต้ของรัฐปาหัง ประเทศมาเลเซีย ที่มีระบบนิเวศเชื่อมต่อกับป่าเขา ป่าพรุ ป่าบึงน้ำจืด และชายฝั่งทะเล มีป่าชายเลนบ้างเล็กน้อย ความซับซ้อนของระบบนิเวศ เอื้อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตรวมไปถึงชุมชนที่อาศัยในภูมินิเวศดังกล่าว

การกำหนดพื้นที่กันชนสำคัญ (Core Buffer Zone) ที่ไม่ชัดเจน ตั้งแต่การกำหนดขอบเขตของป่าสงวนบางนราแปลง 2 กับพื้นที่ทำกินของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่พุ่มมาแต่เดิม ปัจจุบันยังเป็นข้อพิพาทอยู่ และด้วยความไม่ชัดเจนนี้เอง กลายเป็นช่องว่างให้เกิดการรุกร้าเข้ามาถางพื้นที่เพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงตามกลไกราคาตลาด ผนวกกับนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ปลูกโดยมีตัวชี้วัดเรื่องขนาดพื้นที่ที่ต้องทำให้ถึงเป้าหมาย แต่ปราศจากวางแผนใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม (Zoning)

การควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโต๊ะแดงยังไม่ดีพอ การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวมากเกินไป เช่นการสร้างที่พัก ห้องประชุม ใจกลางพื้นที่ป่าพรุสมบูรณ์ การลงทุนสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติแบบถาวร กลายเป็นข้อถกเถียงว่าความพอดีควรอยู่ในระดับใด ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศอื่น ที่ใกล้ตัวมากที่สุดคือประเทศมาเลเซีย นักท่องเที่ยวก่อนจะเข้าป่าพรุต้องรับฟังการอบรมจากเจ้าหน้าที่เรื่องการปฏิบัติตัวให้เข้ากับธรรมชาติ พยายามไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างใดๆ ถ้าเข้าไปจนรบกวนระบบนิเวศที่อาจมีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเด็นดังกล่าวถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบน้ำที่มีความสำคัญกับป่าพรุโต๊ะ และการกำหนดเขตกันชนว่าควรจะวางแผนร่วมกันอย่างไร

การบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุของประเทศมาเลเซีย

มาเลเซียเป็น 1 ใน 12 ประเทศที่จัดให้อยู่ในเขตที่มีความหลากหลายทางชีวภาพขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าและลุ่มน้ำได้รับการปกป้องด้วยการประกาศเป็นเขตป่าสงวนตามกฎหมาย ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นประเด็นสำคัญที่นำมาใช้กำหนดขอบเขต การปฏิบัติการ บทบาทของกลไกหลักในแผนงานระหว่างประเทศ มาเลเซียเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ.2535 (Convention on Biological Diversity in 1992) คณะกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติมาเลเซีย (National Biodiversity Committee) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 เพื่อปกป้องและจัดการทรัพยากรทางชีวภาพ รักษาสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรทางชีวภาพและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของแผนปฏิบัติงานแห่งชาติ (National Action Plan) ที่ได้จัดทำขึ้น

ในปี พ.ศ.2539 รัฐบาลมาเลเซียได้ประกาศใช้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ(National Ecotourism Plan) ตามด้วยการประกาศใช้นโยบายว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ (National Biodiversity Policy) ในปี พ.ศ.2541 เป็นการเฉพาะเพื่อปกป้องและอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เชิญชวนให้กลุ่มตัวแทนภาคประชาการที่ทำงานด้านการอนุรักษ์มาร่วมจัดทำแผนบริหารจัดการและกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อการปกป้องอย่างจริงจัง แผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำฉบับแรกจัดทำแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542 ในแผนที่มีการแจกแจงพื้นที่ในการกันไว้เพื่อการอนุรักษ์ และพื้นที่ชุ่มน้ำที่ต้องได้รับการฟื้นฟู

เมื่อสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้มีการนำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรมาพิจารณา โดยเฉพาะประเด็นการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่มากเกินไป และหันมาพิจารณาการใช้น้ำและทรัพยากรในรูปแบบอื่นที่มีความยั่งยืนมากกว่าการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ เช่น หวาย ไม้ไผ่ พืชสมุนไพร พืชที่ให้ยางไม้และสีย้อม ด้วยการคงสภาพความเป็นป่าสมบูรณ์ ตลอดจนรักษาสัตว์และพันธุ์ไม้ สภาพความเป็นป่าสมบูรณ์ยังดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ที่เข้ามา

เยี่ยมชมความงามของน้ำตก สายน้ำที่คดเคี้ยว หินรูปร่างแปลกตา พรรณไม้อดอก พันธุ์สัตว์ และทัศนียภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ

ในปี พ.ศ.2542 รัฐบาลมาเลเซียได้สนับสนุนให้เกิดโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าพรุ โดยการสนับสนุนเงินทุนจาก โครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme) กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment Facility) องค์กรให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของเดนมาร์ก (Danish International Development Assistance – Danida) รวมทั้งสิ้น 8,385,000 เหรียญสหรัฐ (ประมาณ 268 ล้านบาท) รัฐบาลมาเลเซียสมทบงบประมาณให้อีก 5 ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ 160 ล้านบาท) มีการลงนามความร่วมมืออย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2544 และเริ่มดำเนินโครงการในกลางปี พ.ศ.2545 วัตถุประสงค์ในระยะแรกของโครงการ คือ พัฒนาแผนและแนวทางการบังคับใช้ แผนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่ทั่วโลก ใช้อยู่ กำหนดการบรรลุประสงค์ของโครงการ และกำหนดรายละเอียดจำนวนของผลลัพธ์ของโครงการ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมาเลเซีย เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ (Executing Agency) มีสถาบันวิจัยป่าไม้มาเลเซีย (Forest Research Institution Malaysia) เป็นหน่วยงานปฏิบัติการของโครงการ (Implementing Agency) ระยะเวลาโครงการ 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546-2550 เพื่อรณรงค์การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ป่าพรุอย่างยั่งยืน หาตัวแบบแผนการจัดการที่เหมาะสมในพื้นที่ป่าพรุ 3 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติโลแกนบันนุต (Loagan Bunut National Park – LBNP) ในรัฐซาราวัก คาบสมุทรกลี๊ส (Klias Peninsula) ในรัฐซาบะห์ และพื้นที่พรุปาหังตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Pahang Peat Swamp-SEPPSF) ในรัฐปาหัง

วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1) พัฒนาแผนงานและกระบวนการทำงานอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืน 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการป่าพรุในพื้นที่เป้าหมายของโครงการทั้งสามแห่ง

ผลลัพธ์ของโครงการ คือ 1) ได้แผนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพบูรณาการฐานข้อมูลที่จัดเก็บได้ให้เป็นระบบ ผลการดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการพื้นที่พรุเป้าหมาย 2) ได้ยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิบัติการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาทรัพยากรอย่างยั่งยืน แนวทางการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เครือข่ายความร่วมมือในระดับรัฐ 3) ความเข้มแข็งขององค์กรและตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพทั้งการใช้ความรู้สมัยใหม่และการเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ป่าพรุ มีผู้เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ป่าพรุมากขึ้น เกิดความเข้มแข็งทั้งในระดับองค์กรและตัวบุคคล

ความร่วมมือระดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน

ประเทศสมาชิกอาเซียน ได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ สำหรับการจัดการพื้นที่พรุในประเทศอาเซียนอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติและเพื่อสนับสนุนการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้ระหว่างปี พ.ศ.2549-2563 เนื่องจากทั้งในท้องถิ่นและระดับนานาชาติ ต่างมีความตระหนักว่ามีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการใช้ประโยชน์พื้นที่พรุอย่างชาญฉลาดและการจัดการอย่างยั่งยืน รวมถึงการเผชิญกับภัยคุกคามที่เกิดจากไฟป่าและหมอกควันที่เกิดจากไฟป่า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสุขภาพของคนในภูมิภาค และเป็นไปได้ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศโลก

ยุทธศาสตร์เน้นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหลักๆ 4 ประการ คือ 1) สร้างเสริมจิตสำนึกและความรู้เกี่ยวกับพื้นที่พรุ 2) แก้ปัญหามลพิษหมอกควันข้ามแดน และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม 3) ส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน 4) สร้างเสริมและส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคในประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุ

สำหรับในประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่ายังไม่มีกฎหมายหรือนโยบายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุโดยตรง รูปแบบการจัดการพื้นที่พรุมีการดำเนินการโดยใช้นโยบายกฎหมาย และข้อบังคับที่แตกต่างกัน ดังนั้น จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามาก ถ้ามีการจัดทำกฎหมายข้อบังคับ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง หรือพัฒนาโยบายหรือข้อบังคับที่เฉพาะเจาะจงที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุ ในประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีหลายหน่วยงานหรือกระทรวงที่มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่พรุอย่างมีประสิทธิภาพ จึงอาจมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานเหล่านั้นหรือปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีประเด็นปัญหาและข้อวิตกกังวลต่างๆ ไป ซึ่งรวบรวมจากเอกสารของแต่ละประเทศและจากการอภิปรายในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ 1) ไฟไหม้ในพื้นที่พรุและมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน 2) การดำรงชีวิตของชุมชน 3) การใช้ประโยชน์พื้นที่พรุและทรัพยากรในพื้นที่พรุมากเกินไป 4) การปล่อยน้ำออกจากพื้นที่พรุ 5) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ 6) การสูญเสียคาร์บอน 7) การนำสัตว์และโรคเข้ามา 8) การขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ 9) กฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ในปัจจุบัน 10) ประเด็นเกี่ยวกับคำนิยาม

การจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียนมีความเหมือนกันหลายประการ เช่น ปัญหาที่พบในทุกพื้นที่ คือ ไฟป่า การระบายน้ำออก การจัดการที่ไม่เหมาะสม ทางเลือกในการดำรงชีวิตความยั่งยืน ฯลฯ ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความเหมือนกันหลายๆ ประการ เช่น มีความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสร้างเสริมจิตสำนึก การศึกษา การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเสริมสร้างสมรรถนะ/การฝึกอบรม การควบคุมและป้องกันการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัยในพื้นที่พรุ การสำรวจพื้นที่พรุ การวิจัย โครงการนาร่องหรือโครงการสาธิต

ความท้าทายสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่พรุและการจัดการแบบยั่งยืน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพื้นที่พรุมากกว่า 156.25 ล้านไร่ (25 ล้านเฮกตาร์) คิดเป็น 60% ของทรัพยากรพื้นที่พรุในเขตร้อนทั่วโลก พื้นที่พรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

พื้นที่พรุมีบทบาทที่สำคัญในระบบอุทกวิทยา เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่มีลักษณะเฉพาะตัว แหล่งอาหาร (โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาน้ำจืด และผลิตภัณฑ์ทางธรรมชาติอื่นๆ) ไม้ ผลิตภัณฑ์จากป่าที่ไม่ใช่ไม้ (เช่น หวาย และน้ำผึ้ง) แหล่งกักเก็บคาร์บอน แต่บทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุมักถูกมองข้าม ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายด้านการเกษตร การประมง ป่าไม้ และทรัพยากรน้ำ ซึ่งขาดการบูรณาการและมีความขัดแย้งกัน

ยังมีความกดดันเพิ่มขึ้นต่อป่าพรุเขตร้อนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้คนที่ไม่มียึดดินเป็นของตัวเองและผลผลิตอาหารเพื่อสนองความต้องการด้านสังคม-เศรษฐกิจ ทำให้ระบบนิเวศที่บอบบางนี้มักถูกคุกคามด้วยกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงหรือโดยอ้อมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรม และในบางครั้งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากไฟไหม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่พรุ กิจกรรมสำคัญๆ ที่รบกวน หรือเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติของพื้นที่พรุและก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อระบบนิเวศ คือ การระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุโดยไม่มีการควบคุม เนื่องจากการตัดไม้แบบไม่ยั่งยืน และการแผ้วถางป่าเป็นพื้นที่ที่กว้าง

เป้าหมายของยุทธศาสตร์ คือ “เพื่อส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยการปฏิบัติงานร่วมกันและส่งเสริมความร่วมมือเพื่อสนับสนุน และคงไว้ซึ่งการดำรงชีวิตของท้องถิ่น ลดความเสี่ยงจากไฟป่าและหมอกควันที่เกิดขึ้น และสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมของโลก”

จุดมุ่งหมายทั่วไปของยุทธศาสตร์มี 4 ประการ คือ 1) ส่งเสริมจิตสำนึกและสมรรถนะเกี่ยวกับพื้นที่พรุ : เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกและความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุ และส่งเสริมสมรรถนะในการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด และการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอย่างยั่งยืน 2) แก้ไขปัญหาหมอกควันข้ามเขตแดนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม : เพื่อลดการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุและหมอกควันที่ตามมาในภูมิภาค และเพื่อยกระดับการป้องกัน ควบคุม และติดตามตรวจสอบ โดยความพยายามร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 3) ส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน : เพื่อส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุเชิงบูรณาการสำหรับป่าไม้ น้ำ การเกษตร การดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการฟื้นฟูป่าพรุหรือพื้นที่พรุที่เสื่อมโทรม 4) ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค : เพื่อส่งเสริมและยกระดับความร่วมมือในภูมิภาคโดยการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูล การวิจัย และการเป็นพันธมิตรในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการจัดหาทรัพยากร

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการประชุมเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2550 ณ วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส สภาวิทยาลัยและสภาวิชาการ ได้มีมติเห็นชอบในการจัดตั้งหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส เป็นหน่วยงานอิสระ ปราศจากการควบคุมหรือกำกับ (Dominate) โดยวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ภารกิจของงานให้กำหนดตัวชี้วัดเป็นทิศทางของภาคีเครือข่ายของทุกหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส

ปัจจุบัน (ปี 2554) หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ได้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปแล้ว จำนวน 28 โครงการ ประกอบด้วย ประเด็นเศรษฐกิจชุมชนจำนวน 8 โครงการ คิดเป็น ร้อยละ 28.57 ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรจำนวน 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.43 การบริหารจัดการท้องถิ่น จำนวน 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 17.86 การจัดการศึกษาโดยชุมชนจำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.71 เกษตรกรรมยั่งยืนจำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.71 สุขภาพ หมอเมือง และสมุนไพรจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.57 ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.57 เด็ก เยาวชน และครอบครัวจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.57

เมื่อประมวลลักษณะร่วมของโครงการที่ได้เสนอมานั้น พบว่า มีประเด็นเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ “พรุ” ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศพรุโดยตรงที่ได้ให้การสนับสนุนไปแล้วจำนวน 7 โครงการ ได้แก่ 1) แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาครที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าพรุสิรินธรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มโป๊ะซามา หมู่ที่ 8 ตำบลปาเสมัส อำเภอสู่ไหโก-ลก จังหวัดนราธิวาส 2) แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาสวยงามในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงชุมชนบ้านลาแล หมู่ที่ 1 บ้านโต๊ะเวาะ หมู่ที่ 3 และบ้านโต๊ะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบุโยะ อำเภอสู่ไหโก-ลก จังหวัดนราธิวาส 3) แนวทางการนำภูมิปัญญาการใช้ไม้พาดล่อผึ้งในพื้นที่สวนป่าและป่าเสม็ดของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ บ้านปีเหล็ง หมู่ที่ 5 และบ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสู่ไหปาดี อำเภอสู่ไหปาดี จังหวัดนราธิวาส 4) ศึกษาคุณลักษณะของหลุมพีด้านพฤกษศาสตร์ ภูมินิเวศน์ เส้นทางจากป่าพรุถึงผู้บริโภค และมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลหลุมพี โดยโรงเรียนบ้านโคกมือบามีตรภาพที่ 223 ตำบลโฆษิต อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส 5) ศึกษาพฤติกรรมนกใหญ่จุมกชน ความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบนิเวศน์ป่าพรุ และวิถีชีวิตของชาวบ้านเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านกูจำ ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส 6) แนวทางการอนุรักษ์และสืบค้นคุณค่าผลหลุมพี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียน และครูโรงเรียนบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส 7) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผลหลุมพีของชุมชนบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

โครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศพรุโดยอ้อม จำนวน 6 โครงการ ได้แก่ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ผสมผสานโดยวิสาหกิจชุมชนยิ่งอ ตำบลยิ่งอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส 2) ศึกษาวิธีการผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่เหมาะสมในนาข้าว สวนผลไม้ และสวนยางพารา โดยชุมชนบ้านบือราแง หมู่ที่ 4 ตำบลลูโบะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 3) ศึกษาศักยภาพและทดลองเพาะเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋บริเวณชายฝั่งอ่าวในบ้านกูปู หมู่ที่ 6 ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส 4) ศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบปล่อยเวลาและกระบวนการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพงบ้านปลาโต๊ะปี่ หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส 5) แนวทางการฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส 6) ศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบปล่อยเวลา และกระบวนการรวมกลุ่ม ผู้เลี้ยงปลากะพงบ้านปลาเจาะมุด หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

สังเกตได้ว่าโครงการส่วนใหญ่เป็นประเด็นการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เศรษฐกิจชุมชน เกษตรกรรมยั่งยืน ที่อิงอยู่กับฐานทรัพยากรสำคัญ อันได้แก่ นาร้าง เพาะเลี้ยงชายฝั่ง สวนยางพารา สวนผลไม้ และป่าพรุ เมื่อลองลึกลงในรายละเอียดจะพบว่าโครงการวิจัยและประเด็นการวิจัยที่เสนอขึ้นมามีคำว่า “พรุ” อยู่ถึง 13 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 46.43 จึงเป็นที่มาของการกำหนดยุทธศาสตร์ “ระบบนิเวศป่าพรุ” อันเป็นระบบนิเวศที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งในภาคใต้และภาคตะวันออก จากการศึกษาการกระจายของป่าพรุในประเทศไทย โดยใช้ทั้งแผนที่และภาพถ่ายดาวเทียม พบว่า ในปี 2534 พื้นที่ป่าพรุดั้งเดิมในท้องที่จังหวัดนราธิวาส มีเนื้อที่ 56,112.51 ไร่ จังหวัดตรัง มีเนื้อที่ 37.50 ไร่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเนื้อที่ 296.88 ไร่ ป่าพรุเปลี่ยนแปลงหรือป่าเสื่อมโทรมในท้องที่จังหวัดนราธิวาส นครศรีธรรมราช ชุมพร สงขลา ปัตตานี ยะลา ตรัง พัทลุง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และระยอง มีเนื้อที่รวม 347,019.47 ไร่ สำหรับพื้นที่ระบบนิเวศพรุที่เป็นแบบเดียวกับจังหวัดนราธิวาส ปรากฏว่ามีการกระจายตัวอยู่ในประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะที่เกาะบอร์เนียวอันเป็นพื้นที่คาบเกี่ยวของ 3 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไนดารุสซาลาม เกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย เมื่อศึกษาเฉพาะมาเลเซียซึ่งมีพื้นที่พรุสมบูรณ์มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น พบการกระจายตัวอยู่ทางตอนเหนือและตอนใต้ของรัฐสลังงอร์ พื้นที่ป่าที่สลับซับซ้อนของรัฐปาหัง ลุ่มน้ำในรัฐซาบะห์และซาราวัก รวมพื้นที่พรุทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมกันประมาณ 350,000 ตารางกิโลเมตร (งานศึกษาจากโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations Development Programme – UNDP)

ระบบนิเวศป่าพรุมีผลต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการรองรับชนิดพันธุ์และระบบนิเวศที่มีลักษณะพิเศษและเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม พื้นที่พรุมีความสามารถในการกักเก็บคาร์บอน ได้เท่ากับมวลชีวภาพบนบกทั้งหมด และเป็นสองเท่าของมวลชีวภาพ ป่าไม้ทั้งหมดด้วย พื้นที่พรุจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุลของก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศมาตั้งแต่ยุคน้ำแข็ง ดังนั้น การทำลายพื้นที่พรุโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

การเผาถ่านพื้นที่ และการสูบน้ำออกจากพื้นที่ ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เทียบเท่าปริมาณการปลดปล่อยจากอุตสาหกรรมทั่วโลก หรือประมาณ 3-5 เท่าของการใช้น้ำมัน นอกจากนี้ พื้นที่พรุธรรมชาติยังทำหน้าที่เป็นแก้มลิงตามธรรมชาติที่สามารถป้องกันน้ำท่วม และเป็นแหล่งน้ำในฤดูแล้งได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างการคุกคามพื้นที่ป่าพรุที่ส่งผลร้ายแรง คือ ความคิดที่มองว่า “พรุ” เป็นพื้นน้ำขังที่ไร้ประโยชน์ และการนำมาใช้ประโยชน์ได้จะต้องผันน้ำออกจากพรุให้แห้ง และถมหน้าดินเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ วิธีการทำให้พรุเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมเพื่อนำมาจัดสรรที่ดินครอบครองได้เร็วที่สุดคือ “เผา” และด้วยพรุที่หน้าดินหรือที่เรียกว่าชั้นพีท (Peat) เกิดจากการสะสมของใบไม้กิ่งไม้ที่ย่อยสลายเป็นอินทรีย์นี้เอง ทำให้การเผาพื้นที่พรุเพื่อให้กลายเป็นที่เสื่อมโทรมกระทำได้ง่าย และถูกนำมาใช้เสทอมาทั้งกรณีไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่ป่าพรุสิรินธรเมื่อปี 2541 กระทบต่อฐานอาชีพคนหาผลหลุมพีซึ่งมีมูลค่าต่อปีไม่ต่ำกว่า 9 ล้านบาท ยังไม่รวมถึงการใช้ประโยชน์จากสาหร่าย ปลาช่อน ปลาช่อน ประมงพื้นบ้าน ผักป่าที่อาศัยต้นไม้ใหญ่ทำรังและพรรณไม้ดอกที่เป็นแหล่งผลิตน้ำผึ้งซึ่งสูญเสียไปกับการเผาป่าพรุ มุมมองที่มีต่อพื้นที่พรุบาเจาะว่าเป็นปัญหาน้ำท่วมขัง ไม่สามารถสร้างมูลค่าจากการเกษตรได้ จึงผันน้ำออกแล้วลงทุนปลูกปาล์มน้ำมัน จนปัจจุบันไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้ และมีปัญหาการเผาพื้นที่พรุและควบคุมไฟที่ลุกลามไม่ได้ ก่อวันพิชสร้างปัญหาให้กับชุมชนและโรงเรียนโดยรอบ การเผาป่าพรุควนเค็งกว่า 600 ไร่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อปี 2552 โดยนายทุนที่ต้องการจับจองพื้นที่ ทำลายป่ากระจุยที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านมหาศาล กระทบต่อห่วงโซ่อุปทานในการผลิตสินค้าต่อเนื่องจากกระจุยถึงจังหวัดจันทบุรี ในต่างประเทศ กรณีที่ชัดเจนที่สุดคือการถางป่าพรุเพื่อปลูกปาล์มของอินโดนีเซียกว่า 33,000 ไร่ (ข้อมูลจาก National Geographic ฉบับเดือนพฤศจิกายน 2551) หรือคิดเป็นกว่า 7 เท่าของพื้นที่จังหวัดนราธิวาสทั้งหมด เป็นที่มาของการเกิดไฟไหม้ป่าจนเกิดกลุ่มควันครอบคลุมจากมาเลเซียและถึงภาคใต้ของไทย ก่อภาวะเรือนกระจกเป็นอันดับ 3 ของโลก ทั้งที่ไม่ใช่ประเทศที่มีอุตสาหกรรมหนักมากมาย

ดังนั้น ยุทธศาสตร์สำคัญของหน่วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ในปีงบประมาณ 2553 จึงได้ยกระดับการสังเคราะห์งานวิจัยโครงการ “ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พรุภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส” โดยการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสเชิงบูรณาการและการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญ ปัจจุบัน หน่วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ได้ร่วมงานกับศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธรอย่างใกล้ชิด พร้อมกับขยายความร่วมมือกับสถาบันพัฒนาที่ดินนราธิวาส สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ อันมีข้อมูลการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับระบบนิเวศน์พรุมากมาย เป็นทุนสำคัญในการขับเคลื่อนและต่อยอดโครงการวิจัยของหน่วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาสได้อย่างดี

จังหวัดนราธิวาสทั้งหมด 13 อำเภอ มีพื้นที่พรุกระจายครอบคลุมอยู่ถึง 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอยี่งอ อำเภอบาเจาะ อำเภอระแง อำเภอแว อำเภอตากใบ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอสุไหงโก-ลก ในเขตพื้นที่สหกรณ์นิคมบาเจาะ ป่าลุ่มน้ำบางนรา ป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกไม้เรือ และป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกจะโก ชรินทร์ สมาริ (2531) ได้ศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยาของสังคมพืชป่าพรุในจังหวัดนราธิวาส และได้จำแนกออกเป็น 7 ประเภท คือ 1) สังคมพืชป่าพรุสมบูรณ์ที่มีพืชพรรณหลากหลายขึ้นปะปน ทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม พืชล้มลุก ปาล์ม เถาวัลย์ และเฟิร์น 2) สังคมพืชป่าเสม็ดขาว 3) สังคมพืชป่าเสม็ดขาวที่กำลังแปรสภาพไปเป็นป่าพรุ 4) สังคมพืชทุ่งหญ้า 5) สังคมพืชผักกูด 6) สังคมพืชกระจูด และ 7) สังคมพืชคมบาง

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะศึกษาการเปลี่ยนทางกายภาพของระบบนิเวศน์ป่าพรุ ลักษณะการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุของชุมชนในปัจจุบันเปรียบเทียบกับอดีตตามห้วงเวลาที่มีจุดเปลี่ยนสำคัญ (Turning Point) วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่พรุด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ในเชิงวิชาการที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์แบบแผนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุที่เหมาะสมและยั่งยืน เกิดเป็นนโยบาย กติกา หรือแบบแผนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุบนฐานข้อมูลความรู้ (Decision Support System – DSS) ระหว่างการวิจัยจะเสริมสร้างกระบวนการและทักษะความเป็นนักวิจัยให้กับชุมชนในการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง รู้จักนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่ด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลในเชิงเศรษฐกิจที่ได้จากการป่าพรุ อันเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงทางอาหารที่ผลิตโดยกระบวนการธรรมชาติโดยไม่ต้องลงทุนแบบเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์ (Mono Crop) เพื่อยกย่องการกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ในรูป “ป่าชุมชน” ที่อยู่บนความรับผิดชอบที่รู้จักใช้อย่างยั่งยืน ข้อมูลทางเศรษฐกิจในเชิงมูลค่าจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความสำคัญของพื้นที่พรุ กระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงการรักษาพื้นที่ป่าพรุไว้

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้ศึกษาพื้นที่พรุ 2 แห่ง คือ พรุโต๊ะแดง และพรุบาเจาะ ซึ่งมีความแตกต่างในการบริหารจัดการ กล่าวคือ ป่าพรุโต๊ะแดงมีพื้นที่แบ่งเป็นระดับชั้นตั้งแต่ระดับป่าพรุสมบูรณ์ ป่าเสม็ด ป่าพรุเสื่อมโทรม มีวิธีจัดการคือ ในทางกฎหมาย สร้างเขตหวงห้ามเด็ดขาดในเขตป่าพรุสมบูรณ์ โดยมีให้ใช้ประโยชน์ใดๆ แต่ในทางปฏิบัติ ประชาชนในพื้นที่ยังลักลอบเข้าไปหาของป่า เช่น ปลาสวยงาม ฝั ง ผลหลุมพี ทำประมงหาลำยังชีพ ฯลฯ สำหรับป่าพรุบาเจาะ ไม่หลงเหลือความเป็นป่าพรุสมบูรณ์แล้ว และถูกโอนพื้นที่ทั้งหมดให้อยู่ในความดูแลของนิคมสหกรณ์บาเจาะ ตั้งแต่พิจารณาออกเอกสารสิทธิครอบครองที่ดิน การกำหนดนโยบายเพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม โดยเฉพาะนโยบายการปลูกปาล์มเพื่อป้อนโรงงานผลิตน้ำมัน กระนั้นก็ตาม ด้วยผลประโยชน์ที่ขัดกันในการจับจองที่ดิน ก่อให้เกิดการเผาพื้นที่พรุทำลายผลผลิตด้วยตนเอง อีกทั้งยังขาดการจัดสรรเขตพื้นที่อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดไฟไหม้ป่าพรุบาเจาะลุกลาม สร้างความเสียหายมาต่อเนื่องทุกปี เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศอินโดนีเซียมาแล้ว ไฟป่าที่เกิดกับพื้นที่พรุก่อให้เกิดภาวะเรือนกระจก

มากกว่าไฟไหม้ป่าธรรมดาถึง 3 เท่า เนื่องจากการเผาไหม้ของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดสะสมจากการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุทับถมเป็นชั้น (Peat) ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็เลือกที่จะจัดการไฟป่าด้วยการยอมรับและปรับตัวกับปัญหาไฟป่าที่แก้ไม่ได้ เช่น การเลือกใช้วัสดุกันไฟกับบ้านพักอาศัย ส่วนประเทศออสเตรเลียได้วิจัยหาพรรณไม้ที่ทนทานต่อการติดไฟเพื่อปลูกเป็นแนวกันไฟไม่ให้ลุกลามสร้างความเสียหายในวงกว้าง โดยทั้งสองประเทศมีข้อสรุปตรงกันว่า ค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปกับการดับไฟไม่คุ้มค่ากับการปล่อยให้ไฟป่าเผาผลาญและมอดไปเอง และหันมาทำหน้าที่กำจัดวงไม่ให้ลุกลามไปจะดีกว่าบุกไปดับที่ต้นเพลิง

ฐานทรัพยากรที่ใช้เป็นตัวแทนในการศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากป่าพรุ ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์จากผลหลุมพีในป่าพรุ 2) วิธีการหาน้ำผึ้งในป่าพรุ 3) การหาปลาชวยงามในป่าพรุ และ 4) การใช้ประโยชน์จากสาหร่ายในป่าพรุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผลหลุมพี เป็นผลไม้ป่าชนิดหนึ่งคล้ายระกำ เป็นพืชที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศเป็นอย่างมาก เจริญเติบโตได้ดีในที่ที่มีร่มเงา และมีน้ำขังตลอดปี ลักษณะของต้นหลุมพีออกเป็นกอใหญ่ แต่ละต้นออกผลครั้งเดียวแล้วตาย ต้นอื่นซึ่งเป็นหน่อในกอเดียวกัน จะออกผลหมุนเวียน กันต่อไป ทำให้พื้นที่ยึดครองของหลุมพี ขยายเป็นวงกว้างมากขึ้นตลอด ซึ่งจะช่วยให้ป่าพรุมีความสามารถเก็บความชื้นและน้ำไว้ได้ ซึ่งช่วยเอื้อต่อการดำรงชีวิตของพืชและสัตว์ชนิดอื่นในป่าพรุที่เกี่ยวข้องกันในระบบห่วงโซ่อาหาร เกิดผลดีต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยรวมทำให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชนรอบๆ ป่าพรุอย่างมหาศาลทั้งทางตรงในการเก็บผลหลุมพี รวมทั้งการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับหลุมพี อันเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตของชุมชนรอบป่าพรุ ผลจะแก่และสุกเต็มที่ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ผลหลุมพีสดที่ ชาวบ้านเก็บจากป่าขายในราคาปี๊บละ 60 - 140 บาท (1 ปี๊บมีประมาณ 12 กิโลกรัม) ซึ่งปริมาณของหลุมพีในปี 2551-2552 ปริมาณประมาณ 100 ตัน (100,000 กิโลกรัม) คิดเป็นมูลค่าประมาณ 500,000-1,500,000 บาท หลังจากมีการแปรรูปโดยการดองเค็ม ราคาขายประมาณปี๊บละ 120-160 บาท คิดเป็นมูลค่าประมาณ 1,200,000 - 1,600,000 บาทต่อปี

น้ำผึ้งป่า ชาวบ้านในชุมชนจะมีภูมิปัญญาในการหาน้ำผึ้งอยู่ 2 ลักษณะ คือ เข้าไปหาในป่าตามต้นไม้ใหญ่ กับการใช้ไม้พาดเพื่อล่อให้ผึ้งมาทำรัง สำหรับผึ้งในป่าธรรมชาติ จะเกาะอยู่ที่ต้นไม้ขนาดกลางถึงใหญ่ๆ โดยเฉพาะ “ต้นยวนผึ้ง” หรือ กายูปลา ขนาดของต้นจะสูง 40 – 50 เมตร เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่มาก มีผึ้งมาทำรังอยู่ 50 – 100 รวง ส่วนการหาน้ำผึ้งโดยใช้ไม้พาดวางตามป่าเสม็ดเพื่อล่อให้ผึ้งมาสร้างรัง ชาวบ้านจะจับจองเป็นเจ้าของ มีการตกลงกันเอง ชาวบ้านจะเลือกหากิ่งเสม็ดที่เป็นสองง่าม ในตำแหน่งที่ด้านหนึ่งสูงกว่าอีกด้านหนึ่ง โนมกิ่งและพุ่มใบลงมาคลุมเป็นซุ้มเอาไว้ ผึ้งก็มาจะมาสร้างรังขึ้นเอง วิธีนี้ใช้กันโดยทั่วไปทั้งในแถบอำเภอตากใบ สุโหงปาดี สุโหงโก-ลก เมืองนราธิวาส เจาะไอร้อง ที่ยังคงมีป่าเสม็ดและดอกของต้นเสม็ดบานสะพรั่งมากพอที่จะจูงใจให้ผึ้งมาสร้างรัง การสร้างไม้พาดนี้ ชาวบ้านในแถบอำเภอ

สุโขทัยเรียกว่า “ริสอร์ทผึ้ง น้ำผึ้งที่ได้ จะบรรจุขวดจำหน่ายในราคาประมาณ 400-500 บาท มูลค่ารวมไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับการรักษาสภาพป่าให้มีพรรณไม้ดอกบานสะพรั่งตรงตามฤดูกาล

ปลาสวยงาม ในป่าพรุโต๊ะแดงมีพันธุ์ปลาสวยงามกว่า 30 ชนิด และมีบางจำพวกเป็นสัตว์น้ำเฉพาะถิ่นของป่าพรุ โต๊ะแดงเอง ความแปลกของปลาในป่าพรุโต๊ะแดงเป็นความต้องการของนักสะสมปลาสวยงาม ชาวบ้านในพื้นที่จึงมีรายได้จากการหาปลาสวยงามยาวนานกว่า 20 ปีมาแล้ว ปลาสวยงามที่ได้ส่วนใหญ่จะเป็นตระกูลปลาฉวีตัวเล็ก ๆ โดยมีภูมิปัญญาการใช้เหยื่อล่อ และต้องรู้แหล่งที่อยู่ของปลาฉวี อาศัยความรู้ที่สั่งสมมานานนับสิบปี สามารถทำรายได้เลี้ยงครอบครัวได้ ราคาปลาสวยงามอยู่ที่ตัวละ 50 สตางค์ไปจนถึง 3 บาท จะถูกหรือแพงแล้วแต่ชนิด ฤดู และปริมาณที่จับได้ มีตลาดรับซื้อทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างมาเลเซีย ญี่ปุ่น ฯลฯ บางคนสามารถหาปลาได้มากถึง 4,000 -5,000 ตัวต่อวัน หากคิดราคาเฉลี่ยตัวละ 80 สตางค์ คิดเป็นเงิน 3,000 -4,000 บาทต่อวัน พันธุ์ของปลาสวยงามแต่ละชนิดเชื่อมโยงไปถึงความสัมพันธ์ในการรักษาป่าพรุ รักษาแหล่งน้ำในป่าพรุโดยตรง นอกจากปลาสวยงามแล้ว การหาปลาเพื่อบริโภคของชาวบ้านยังคงมีอยู่ ด้วยความสมบูรณ์ของแหล่งก่อกำเนิดแพลงตอนพืชและแพลงตอนสัตว์ เป็นที่รวมของสัตว์น้ำนานาชนิด จึงพบเห็นภูมิปัญญาการใช้เครื่องมือประมงดักจับปลาที่หลากหลายในพื้นที่อีกด้วย

สาकु ชาวบ้านได้เข้ามาตัดสาकुในพื้นที่ป่าพรุ โดยเลือกตัดเฉพาะต้นสาकुที่ได้ขนาดเพื่อนำใบสาकु ไปเย็บเป็นตับสำหรับมุงหลังคา ช่วยให้อายุยืนสบาย มีการจัดตั้งกลุ่มรับซื้อใบสาकुจากสมาชิกเพื่อทำหลังคากันอย่างจริงจัง คิดค้นวิธีการให้หลังคาใบสาकुอยู่ได้นานด้วยการนำไปแช่น้ำ เพื่อชะล้างในส่วนของแป้งออก ไม่ให้เกิดเป็นอาหารของมอดแมลง ประกอบกับฝีมือการเย็บใบสาकुเป็นตับมุงหลังคาที่ประณีตสวยงาม เป็นที่รู้จักของคนในแถบจังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี สำหรับลำต้นสาकुจะนำไปสับเพื่อเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ บ้างก็แยกเอาแป้งจากลำต้นมาทำขนม ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง ชาวบ้านก็ได้แบ่งสาकुมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องแทนข้าวสาร ปัจจุบัน แม้ข้าวจะมีราคาแพง ก็ไม่นิยมไปใช้แป้งสาकुแล้ว เพราะกว่าที่สาकुจะโตพอให้แบ่งได้ ต้องใช้เวลา 30 – 40 ปี ขณะที่ข้าวใช้เวลาไม่กี่เดือนในการปลูกก็ได้กินแล้ว อินโดนีเซียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ยังมีป่าสาकुอยู่เป็นจำนวนมาก และบางแห่งยังกินสาकुแทนข้าว ระยะเวลาที่ผ่านมา มีแป้งสาकुจากอินโดนีเซียส่งมาจำหน่ายในประเทศไทย การใช้แป้งสาकुได้มีพัฒนาการไปมาก เช่น การนำแป้งสาकुมาผสมกับเส้นก๋วยเตี๋ยวให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ถึงขั้นแปรรูปเป็นเครื่องสำอางส่งขายประเทศในแถบอาหรับ ชุมชนพึ่งพาทรัพยากรป่าลุ่มสาकुมาตั้งแต่อดีตในรูปแบบต่าง ๆ เพราะบริเวณพื้นที่ของหมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียงจะมีป่าสาकुธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ตัดใบมาเย็บจากมุงหลังคาป้องกันแดด ป้องกันฝน ทั้งบ้านที่อยู่อาศัยของคนหรือของสัตว์ก็ใช้ตับสาकुมุงบ้านทั้งสิ้น ในวันหนึ่งๆ ชาวบ้านจะเย็บตับสาकुได้ 1,020 ตับๆ ละ 8 บาท รายได้หมู่บ้านในชุมชน 8,160 บาทต่อวัน ทั้งชุมชนจะมีรายได้หมู่บ้านถึง 2,937,600 บาทต่อปี

งานในระยะที่ 2 ได้กำหนดให้มีการจัดเวทีวิชาการ (Forum) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยในระดับต่างๆ ตั้งแต่ ระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมาย ป่าไม้และอุทยาน นักวิชาการ สถาบันวิจัยที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศพรุ ชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่พรุและใช้ประโยชน์อยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนการจัดเวทีวิชาการร่วมกับประเทศมาเลเซียที่มีประสบการณ์ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) อันจะนำมาซึ่งบันทึกความเข้าใจ (MOU) แลกเปลี่ยนสนับสนุนงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับป่าพรุ ผลิตเอกสารงานวิชาการระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อผลักดันให้เกิดการทำนายทฤษฎีการพัฒนาที่มุ่งเปลี่ยนพื้นที่รองรับเกษตร-อุตสาหกรรมที่เชื่อว่าแก้ปัญหาความมั่นคงทางอาหารได้ ให้เกิดความเข้าใจว่าการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารและรับมือกับสภาวะอากาศเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างแท้จริง จึงเป็นเหตุผลในการนำเสนอโครงการวิจัยระยะที่ 2 นี้

คำถามวิจัย

1. แนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชนและหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส เป็นอย่างไร?

2. ประสบการณ์ในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นอย่างไร?

2.1 ข้อมูลพื้นฐานบริบทพื้นที่ระบบนิเวศป่าพรุของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นอย่างไร?

2.2 ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ของชุมชนรอบป่าพรุของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นอย่างไร?

2.3 ภัยคุกคามที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าพรุสมบูรณ์ของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเกิดจากอะไร และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร?

2.4 กระบวนการจัดการและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุร่วมกับชุมชนอย่างยั่งยืนของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียมีหรือไม่ อย่างไร?

2.5 มิติความแตกต่างในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของพรุในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นอย่างไร?

3. แนวทางความร่วมมือการจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควรเป็นอย่างไร?

3.1 กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ที่กำหนดให้ปี 2558 เป็นปีเริ่มต้นของ “ประชาคมอาเซียน”(ASEAN Community-AC) มีข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) อย่างไร เป็นปัจจัยด้านโอกาสหรืออุปสรรคต่อทิศทางการอนุรักษ์ ป่าพรุ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุหรือไม่ อย่างไร?

3.2 แนวคิด ทศนคติของหน่วยงานระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ ตลอดจนภาควิชาการ สามารถจัดกลุ่มความคิดได้ออกเป็นกี่กระบวนทัศน์ (Paradigm) และกระบวนทัศน์ใดที่มีอิทธิพลต่อการคุกคามความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศป่าพรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บ้าง?

3.3 บริบทพื้นที่จริงจากประสบการณ์ของชุมชนในการจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุสามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อท้าทายกระแสการพัฒนาได้อย่างไร?

3.4 แนวทางการนำเสนอต่อสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการพื้นที่ป่าพรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เห็นความสำคัญระดับนานาชาติในการมีอยู่ของความหลากหลายทางชีวภาพ ควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์การจัดการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุระหว่างประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการร่วมมือระดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบนความหลากหลายทางชีวภาพ

ยุทธศาสตร์

เป็นหน่วยประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุ และเป็นแหล่งความรู้ (Hub) เพื่อตัดสินใจวางแผนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืน

แผนงานยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี (2554 – 2556)

ปีงบประมาณ		
2554	2555	2556
<u>กรอบแผนงาน</u> ปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่ร่วมกับนักวิจัยโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น สถาบัน/องค์กรด้านวิจัยและวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ป่าพรุในจังหวัดนราธิวาส	<u>กรอบแผนงาน</u> นำเสนอผลศึกษาการบริหารจัดการป่าพรุทั้งในภาพรวมและประเด็นย่อยต่อสาธารณะในประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย แลกเปลี่ยนทางวิชาการ เพื่อผลิตสื่อสำหรับรณรงค์ในเชิงนโยบายบริหารจัดการพื้นที่พรุ และพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) ที่มี	<u>กรอบแผนงาน</u> พัฒนานักวิจัยท้องถิ่น บุคลากรของหน่วยงานที่ร่วมกระบวนกรวิจัย ให้มีศักยภาพเป็นประชาคมวิจัยที่แสวงหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ได้ Node เปลี่ยนสถานภาพเป็นองค์กรแสวงหาทุนวิจัยจากภายนอกมาสนับสนุนประชาคม

ปีงบประมาณ		
2554	2555	2556
<u>ตัวชี้วัด</u> รายงานผลการวิจัยภาพรวมของ ป่าพรุสิรินธร และป่าพรุบาเจาะ 1 เรื่องรายงานผล การวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นการใช้ประโยชน์จากป่า พรุสิรินธรของชุมชน 3 เรื่อง ได้แก่ ปลูกสวยาม การหาน้ำผึ้ง และการใช้ประโยชน์จากสาคร	ระบบนิเวศใกล้เคียงกัน <u>ตัวชี้วัด</u> สื่อ/เอกสารทางวิชาการทั้ง ภาษาไทย และภาษามลายูอักษร มี (สำหรับเผยแพร่ในประเทศ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย) บันทึกความเข้าใจ (MOU) กับ หน่วยงานในประเทศไทยและ ประเทศมาเลเซีย	วิจัยให้ขับเคลื่อนโครงการวิจัย ต่อเนื่องได้ <u>ตัวชี้วัด</u> ประชาคมวิจัยที่ประกอบไปด้วย นักวิจัยเพื่อท้องถิ่น บุคลากร ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค ประชาชน โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุน จากภายนอก สกว.

กรอบแนวคิด

ป่าชุมชน คือ รูปแบบการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่างๆ จากป่าที่ชาวบ้านตามชุมชนในชนบทที่อยู่ในป่าหรือใกล้ป่าได้ใช้กันเป็นเวลานานแล้ว โดยมีระบบการจำแนกการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่างๆ มีอาณาเขตและกฎเกณฑ์การใช้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันทั้งภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งมีองค์กรชาวบ้านรูปแบบหนึ่งรับผิดชอบด้านการจัดการอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านอันเกิดจากการสะสมประสบการณ์แห่งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพและทางสังคม-วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดและสะสมภูมิปัญญานั้นมาหลายชั่วอายุคน

“รูปแบบและความสัมพันธ์ทางสังคมอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยป่าหรือที่ดินรอบๆ ป่า เพื่อการเพาะปลูกและการอุปโภคบริโภค โดยอาศัยป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งที่มาของอาหาร สมุนไพร วัสดุเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย เครื่องมือ การผลิตเชื้อเพลิง และประโยชน์ใช้สอยอื่นๆ ภายในชุมชน

“รูปแบบการใช้ทรัพยากรนี้ส่งผลให้ชุมชนมีเสถียรภาพ ภาวะภาพและก่อให้เกิดความเป็นธรรม ทำให้ชุมชนนั้นๆ สามารถสืบทอดความเป็นชุมชนมาได้จนทุกวันนี้ พร้อมกันนั้นก็มียุทธศาสตร์ที่จะดำรงความเป็นชุมชนต่อไปได้”

“ความเชื่อมั่นที่ว่าป่าชุมชนสามารถอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงว่าเมื่อชีวิตของชุมชนขึ้นอยู่กับความอยู่รอดของป่า ไม่ว่าในฐานะที่ป่านั้นเป็นแหล่งน้ำที่ดี ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกที่ดี อาหารและวัสดุปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพของชุมชนที่ดี หลายอย่างหรือทุกอย่างรวมกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนต้องอนุรักษ์ป่าโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีอำนาจภายนอก ไปบังคับ

“กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าความอยู่รอดของชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับป่า พวกเขาก็ไม่เห็นความสำคัญที่จะรักษาป่า นอกจากนั้น ชุมชนจะไม่รักษาป่าถ้าหากเขาไม่ได้เป็นเจ้าของและเป็น

ผู้ได้รับประโยชน์ เราไม่อาจเรียกร้องให้ชุมชน ‘เสียสละ’ หรือรักษาป่าบนพื้นฐานของความรักป่าแบบ ‘โรแมนติก’ ได้ เขาจะรักษาป่าก็ต่อเมื่อเขาได้ประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

“ในประเทศหรือสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และไม่มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม รัฐมักเป็นเครื่องมือของการแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าจะต้องแปลกใจหากพบว่า รัฐจำนวนไม่น้อยในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา นอกจากจะไม่สามารถรักษาป่าเอาไว้ได้แล้ว ยังปล่อยให้กลุ่มคนผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ หยิบฉวยเอาประโยชน์จากป่าไม้และทรัพยากรอื่นๆ ของส่วนรวม เพื่อประโยชน์ส่วนตัวมาโดยตลอด

“ดังนั้น ป่าชุมชนในที่นี้จึงมีความหมายในทางการพัฒนาทางการเมืองด้วย กล่าวคือ การพัฒนาไปสู่ระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง ไม่ใช่อยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกผู้แทนฯ แต่คือ การกระจายความเป็นเจ้าของ เป็นผู้ใช้อำนาจในการจัดการและได้ประโยชน์จากทรัพยากรให้กับชุมชนต่างหาก”

ที่มา : มุลนิธิสิรินาคะเสถียร (http://www.seub.or.th/libraryindex/cmf/cmf_001.html)

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Bio-logical Diversity หรือ Biodiversity) คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นภายในของหน่วยสิ่งมีชีวิตเอง ระหว่างสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันเอง ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างชนิดที่อยู่รวมในประชากรเดียวกันหรือในประชากรที่ต่างกัน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ ทั้งที่มีชีวิตและที่ไม่มีชีวิตในชุมชนของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศที่แตกต่างกัน เป็นความหลากหลายใน 3 ประเด็น คือ 1) ความหลากหลายของชนิดหรือสปีชีส์ (species diversity) ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพวกโปรคาริโอต จุลินทรีย์ พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ด้วย 2) ความหลากหลายทางพันธุกรรม (genetic diversity) ที่มีอยู่ในแต่ละหน่วยสิ่งมีชีวิตที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มในประชากร หรือเป็นกลุ่มของประชากร 3) ความหลากหลายทางนิเวศวิทยา (ecological diversity) ตามแหล่งที่อยู่อาศัยต่างๆ กันของสิ่งมีชีวิต ดังนั้น จึงอาจกล่าวถึงความหลากหลายทางชีวภาพในเชิงพันธุกรรมหรือยีน(gene) ในเชิงสปีชีส์(species) และในเชิงนิเวศวิทยา(ecological community) ซึ่งสอดคล้องกับลำดับขั้นของการผสมผสานองค์ประกอบ (organization) ของสิ่งมีชีวิตที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการไปตามกาลและเทศะ ความหลากหลายใน 3 ประเด็นหลักนี้ จะต้องมีความผสมกลมกลืนและสอดคล้องกันตามสภาพสมดุลของธรรมชาติที่เป็นผลพวงมาจากการปรับเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตตั้งแต่ในอดีตต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และกระบวนการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการจะดำเนินต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยไม่มีจุดเป้าหมายใดๆ ทั้งสิ้น นั่นคือสัจธรรมของความเป็นอนิจจังของสรรพสิ่งทั้งมวล บางกรณีการเปลี่ยนแปลงอาจนำไปสู่จุดจบ คือ การสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต แต่ในบางกรณีอาจมีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการไปเป็นสิ่งมีชีวิตรูปแบบใหม่ หรือแตกแขนงออกเป็นสปีชีส์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น (วิสุทธิ์ ไบไม้, 2538 : 28 – 31)

ความมั่นคงทางอาหาร องค์การอาหารโลกได้ให้ภาพรวมไว้ว่า หมายถึงการมีปริมาณอาหารสำหรับบริโภคภายในครอบครัว และชุมชน อย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณภาพตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในความหมายนี้รวมถึงการมีระบบการจัดการผลผลิตที่เกื้อหนุนต่อความยั่งยืน และความมั่นคงทางการผลิตทั้งที่ดิน น้ำ และทรัพยากรเพื่อการผลิตอื่นๆ และมีระบบการกระจายผลผลิต ที่เป็นธรรม และเหมาะสมทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ (นวลน้อย ตรีรัตน์ มติชนรายวัน วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2551)

ที่มา : <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2008q2/2008may14p3.htm>

ขอบเขตเนื้อหา

1. การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุ ได้แก่ ประเภทอาชีพ ปริมาณและมูลค่าจากการประกอบอาชีพ จำนวนครัวเรือนหรือจำนวนประชากรที่ได้ประโยชน์ ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุ และผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ป่าพรุ
2. แนวทางการจัดการทรัพยากร ได้แก่ กระบวนการฟื้นฟูตามธรรมชาติของระบบนิเวศน์ป่าพรุ ภูมิปัญญาการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าพรุของชุมชน ความรู้ทางวิชาการจากการค้นคว้าวิจัยเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าพรุ รูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม และวิธีการผลักดันองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศน์ป่าพรุสู่การกำหนดนโยบาย แบบแผน และกติกา การใช้ประโยชน์จากป่าพรุ

ขอบเขตพื้นที่

1. ป่าพรุสิรินธร (ป่าพรุโต๊ะแดง) ครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอระแงะ อำเภอแว้ง อำเภอดากใบ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอสุไหงโก-ลก
2. ป่าพรุบริเวณนิคมสร้างตนเองบาเจาะ ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอเย็งอ และอำเภอบาเจาะ
3. ป่าพรุในประเทศมาเลเซีย ได้แก่ รัฐปาหัง รัฐสลังงอร์ รัฐซาบะห์ และรัฐจาราวัค

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

1. ประชาชนที่ใช้ประโยชน์ในการหาวัตถุดิบจากพื้นที่ป่าพรุ
2. ผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่ส่งต่อวัตถุดิบจากพื้นที่ป่าพรุ
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการพัฒนามนพื้นที่ป่าพรุ
4. องค์กรภาคประชาชนและสถาบันที่ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ป่าพรุ
5. นักวิจัยโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ป่าพรุ

แผนปฏิบัติการ

กิจกรรม	ปี 2554			ปี 2555								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
ดำเนินโครงการวิจัยระบบนิเวศป่าพรุ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
เวทีนำเสนอผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ งานวิจัยระบบนิเวศป่าพรุ						*						*
ติดตามสนับสนุนโครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานจำนวน 21 โครงการ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
นำคณะทำงานสำนักงานพัฒนา เกษตรกรรมลุ่มน้ำมูดา (Muda Agriculture Development Authority – MADA) แลกเปลี่ยนการจัดการเกษตร ในโครงการหลวง และระบบน้ำใน ประเทศไทย		*										
เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเวที RC	*			*			*			*		
ประชุมที่ปรึกษา Node นราธิวาส		*										
เผยแพร่งานวิจัยที่ใช้ประโยชน์ได้ (RE)				*	*	*						

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

เกิดองค์ความรู้ประสบการณ์การจัดการจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุ ระหว่างประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดย ชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงาน ในจังหวัดนราธิวาส
2. ได้ประสบการณ์การจัดการจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุในเชิง เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย
3. เกิดความร่วมมือระดับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการจัดการและการใช้ประโยชน์ พื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบนความหลากหลายทางชีวภาพ

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นิเวศวิทยา (จิราภรณ์ คชเสนี, 2553 : 1-2)

นิเวศวิทยา (Ecology) เป็นคำที่ปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2401 เมื่อ เฮนรี ดี ทอโร (Henry D. Threau) ใช้ในการเขียนจดหมายติดต่อกับเพื่อนนักวิชาการด้วยกันแต่ไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้ นิเวศวิทยามาจากรากศัพท์ภาษากรีก 2 คำ คือ “Oikos” ที่หมายความว่า “บ้านหรือโลกที่อาศัยอยู่” และ “logos” ที่หมายถึง “ความรู้หรือความจริงแท้ทางวิทยาศาสตร์” ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากรากศัพท์แล้ว นิเวศวิทยาจึงมีความหมายว่า “การศึกษาโลกที่อาศัยอยู่ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์” ส่วนคำว่า ระบบนิเวศ (Ecosystem) นั้น นักนิเวศวิทยาชาวอังกฤษชื่อ ทานส์ลีย์ (A.G. Tansley) เป็นผู้เสนอคนแรกในปี พ.ศ. 2478

เฮกเกิล (Ernst Haeckel) ให้คำจำกัดความนิเวศวิทยาไว้เป็นคนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2412 ว่าคือ “ความสัมพันธ์ทั้งหมดของสัตว์ต่อสิ่งแวดล้อมทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์” ดังนั้น ถ้าพิจารณาลงไปถึงพื้นฐานคำจำกัดความนี้ ชีววิทยาเกือบทุกสาขาวิชาจะต้องรวมอยู่ในนิเวศวิทยาทั้งนั้น ดูเหมือนว่านิเวศวิทยาจะทับซ้อนกับศาสตร์หลัก 4 สาขา คือ พันธุศาสตร์ วิวัฒนาการ สรีรวิทยา และพฤติกรรม จึงมีความจำเป็นต้องการคำจำกัดความที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

ชาร์ลส เอลตัน (Elton, 1927) ให้คำจำกัดความนิเวศวิทยาไว้ในหนังสือบุกเบิกทางนิเวศวิทยาชุดแรกๆ ชื่อนิเวศวิทยาสัตว์ (Animal Ecology) ว่าคือ “การศึกษาประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific natural history)” ซึ่งแม้คำจำกัดความนี้จะชี้ให้เห็นจุดต้นกำเนิดของนิเวศวิทยาว่ามาจากประวัติศาสตร์ธรรมชาติก็ตาม แต่ก็ยังคงเป็นคำจำกัดความที่ยังไม่มีความเฉพาะเจาะจงมากนัก

อังเดรเวิร์ท (Andrewartha, 1961) ให้คำจำกัดความนิเวศวิทยาไว้ในหนังสือการศึกษาประชากรสัตว์เบื้องต้น (Introduction to the Study of Animal Population) ว่าคือ “การศึกษาการแพร่กระจายและความมากมายของสิ่งมีชีวิตด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์” ซึ่งต่อมา เครบส์ (Krebs, 1985, 2001) ได้เน้นความสำคัญของการศึกษาทางนิเวศวิทยาไปที่ “ปฏิสัมพันธ์” กับ “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” เพื่อตอบคำถาม 3 ประการ คือ สิ่งมีชีวิตปรากฏอยู่ที่ไหนบ้าง มีมากมายเท่าไร และทำไมจึงปรากฏที่นั่น จึงแปลงคำจำกัดความนั้นเป็น “การศึกษาปฏิสัมพันธ์ที่เป็นตัวตัดสินใจการแพร่กระจายและความมากมายของสิ่งมีชีวิตด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์” ซึ่งเป็นคำจำกัดความที่นักนิเวศวิทยาแนววิวัฒนาการยึดถือเป็นหลัก

มีผู้พยายามเชื่อมระหว่างนิเวศวิทยาแนววิวัฒนาการกับนิเวศวิทยาแบบนิเวศเข้าด้วยกัน โดยการขยายคำจำกัดความดังกล่าวออกเป็นว่า “การศึกษาปฏิสัมพันธ์ที่เป็นตัวตัดสินใจการแพร่กระจายและความมากมายของสิ่งมีชีวิต และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงและการไหลถ่ายเทพลังงานและสสาร ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์” แต่ก็ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของนักนิเวศวิทยาทั้งสองกระบวนทัศน์ (Likens, 1992)

อาจารย์ ยูยีน พี โอดัม (E.P. Odum, 1963) แห่งสถาบันนิเวศวิทยา มหาวิทยาลัยจอร์เจีย ได้ให้คำจำกัดความนิเวศวิทยาว่าคือ “การศึกษาโครงสร้างและการทำงานของธรรมชาติ” และต่อมาในปี พ.ศ.2526 ได้ขยายความและใช้มาจนถึงปัจจุบันว่าคือ “การศึกษาชีวิตในแหล่งที่อยู่อาศัยโดยเน้นการรวมเบ็ดเสร็จหรือรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม” (Odum, 1983, 2005) ซึ่งคำจำกัดความนี้ได้กำหนดขอบเขตของศาสตร์ทางนิเวศวิทยาและชี้ถึงแนวทางการศึกษาให้เข้าใจปฏิสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติที่มีความซับซ้อนสูงๆ ได้ เป็นคำจำกัดความที่นักนิเวศวิทยาระบบนิเวศหรือนักนิเวศวิทยาแนวองค์รวมยึดถือเป็นหลัก

ความหลากหลายทางชีวภาพ (จิราภรณ์ คชเสนี, 2553 : 237-243)

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological diversity หรือ Biodiversity) ซึ่งใช้ในความหมายที่หลากหลาย และบางครั้งก่อให้เกิดความสับสนเป็นอย่างยิ่ง มีคำจำกัดความที่นิยมใช้และให้ความหมายที่ครอบคลุมและชัดเจนมากที่สุดจาก 2 แหล่ง คือ Wilcox (1984) ดังนี้ “ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง ความแตกต่างของรูปแบบชีวิต (Life forms) บทบาทหน้าที่ที่แตกต่างของสิ่งมีชีวิต และความหลากหลายทางพันธุกรรมที่มีอยู่” ส่วนอีกแหล่งหนึ่งนั้นมาจากอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity – CBD) ที่กำหนดคำจำกัดความว่า “ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง ความผันแปรแตกต่างระหว่างสิ่งมีชีวิตที่มาจากแหล่งต่างๆ ทั้ง ระบบนิเวศบนบก ระบบนิเวศทางทะเล และระบบนิเวศทางน้ำอื่นๆ และความซับซ้อนทางนิเวศวิทยาที่สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นเป็นองค์ประกอบซึ่งหมายรวมถึงความหลากหลายภายในชนิดพันธุ์ และความหลากหลายของระบบนิเวศ”

ดังนั้น ความหลากหลายทางชีวภาพได้หมายรวมความหลากหลายใน 3 ระดับ คือ

1. ความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic diversity) ที่สำคัญ ได้แก่ ความแตกต่างของยีน (Genotypic heterozygosity) และการมีรูปร่างสัณฐานหลายแบบ (Polymorphism)
2. ความหลากหลายของชนิด (Species diversity) ซึ่งรวมจำนวนชนิด (Richness) และความเท่าเทียมกันหรือความสม่ำเสมอของชนิด (Equitability or Evenness)
3. ความหลากหลายทางนิเวศวิทยา (Ecological diversity) ซึ่งเป็นความหลากหลายที่เป็นผลเนื่องจากการจัดตัวบางประการในสังคมชีวิตหรือโครงสร้างในระบบนิเวศที่สำคัญ ได้แก่ ความหลากหลายของโครงสร้างของระบบนิเวศ การจัดแบ่งขอบเขต (Zonation) การจัดชั้นตามแนวตั้ง (Vertical stratification) ความหลากหลายของแหล่งที่อยู่อาศัย (Habitat diversity) ความหลากหลายของภูมิทัศน์ (Landscape diversity) ซึ่งคือ การมีระบบนิเวศหรือแหล่งที่อยู่อาศัยลักษณะต่างกันอย่างปะปนกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลา (Periodicity)

นอกจากนี้ วิตเทเกอร์ (Whittaker, 1960) แบ่งความหลากหลายทางชีวภาพออกเป็น 3 แบบ คือ

1. ความหลากหลายแอลฟา (Alpha diversity) คือ ความหลากหลายที่เกิดขึ้นภายในแหล่งที่อยู่อาศัยหรือภายในสังคมชีวิต ตัวอย่างเช่น

	เขตอบอุ่น	เขตร้อน
จำนวนชนิดต่อแหล่งที่อยู่อาศัย	10 ชนิด	50 ชนิด
จำนวนแหล่งที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ	10 แบบ	10 แบบ
จำนวนชนิดรวม	100 ชนิด	500 ชนิด

จำนวนชนิดรวมที่แตกต่างกันระหว่างเขตอบอุ่นกับเขตร้อนนั้น เนื่องมาจากจำนวนชนิดต่อแหล่งที่อยู่อาศัยต่างกัน ขณะที่รูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยเท่ากัน กรณีเช่นนี้เป็นผลจากความหลากหลายแอลฟา

2. ความหลากหลายบีตา (Beta diversity) คือ ความหลากหลายที่เกิดขึ้นระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัย ตัวอย่างเช่น

	เขตอบอุ่น	เขตร้อน
จำนวนชนิดต่อแหล่งที่อยู่อาศัย	10 ชนิด	10 ชนิด
จำนวนแหล่งที่อยู่อาศัยแบบต่างๆ	10 แบบ	50 แบบ
จำนวนชนิดรวม	100 ชนิด	500 ชนิด

จำนวนชนิดรวมที่แตกต่างกันในกรณีนี้ เป็นผลเนื่องมาจากการมีแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยในเขตร้อนสูงกว่าในเขตอบอุ่น กรณีเช่นนี้เป็นผลมาจากความหลากหลายบีตา

ซึ่งทั้ง 2 กรณีนี้ ถ้าพิจารณาจากจำนวนชนิดของสิ่งมีชีวิตโดยรวมอาจจะไม่แตกต่างกัน ทั้งๆ ที่มีความแตกต่างในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนชนิดของแหล่งที่อยู่อาศัยกับจำนวนชนิดของสิ่งมีชีวิต

3. ความหลากหลายแกมมา (Gamma diversity) คือ ความหลากหลายในบริเวณพื้นที่กว้างขวาง เช่น ทวีปหรือเกาะขนาดใหญ่ เช่น ออสเตรเลีย

นักนิเวศวิทยาให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางชีวภาพในฐานะที่เป็นปัจจัยหรือดัชนีชี้บอกถึงสุขภาพและความอยู่ดีมีสุขของระบบนิเวศ ขณะที่ความหลากหลายทางชีวภาพคือ หัวใจหรือแกนกลางของการอนุรักษ์

ประเด็นพื้นฐานของการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพมี 3 ประการ คือ

1. ทำไมจึงมีความแตกต่างของจำนวนสปีชีส์ของสิ่งมีชีวิตอย่างมากมาย
2. ทำไมสิ่งมีชีวิตแต่ละสปีชีส์จึงสามารถอยู่ร่วมกันได้ แต่บางสปีชีส์ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้
3. ทำไมบางบริเวณจึงมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง บางบริเวณมีต่ำ

คำถามที่ 1 เกี่ยวข้องกับกำเนิดของสปีชีส์ ซึ่งชาร์ลส ดาร์วิน เป็นผู้ให้ทฤษฎีอธิบายไว้ และเป็นต้นกำเนิดของชีววิทยาวิวัฒนาการ (Evolutionary biology) ส่วนคำถามที่ 2 และ 3 นั้น ยังไม่ค่อยจะมีความเข้าใจกันอย่างชัดเจนนัก (รายละเอียดในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความหลากหลายในสังคมชีวิต) ปัจจุบัน คำถามทั้งสองยังมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากความหลากหลายทางชีวภาพกำลังลดลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ร่วมกับมนุษย์

ระบบการจัดจำแนกสิ่งมีชีวิตออกเป็น ชนิด สกุล วงศ์ อันดับ และไฟลัม ซึ่งทั้งหมดสามารถจัดจำแนกออกเป็น 5 อาณาจักร คือ สิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว (Monera) สิ่งมีชีวิตหลายเซลล์ (Protista) เห็ดและรา (Fungi) พืช (Plantae) และสัตว์ (Animalia) ซึ่งอาศัยลักษณะทางสัณฐานวิทยาและพันธุกรรมนั้นมีประโยชน์สำหรับการนับจำนวนชนิดสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ทั้งหมด ความหลากหลายเช่นนี้เป็นความหลากหลายที่นับเนื่องทางวิวัฒนาการ (Phylogenetic diversity) โดยอาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ในสายวิวัฒนาการ แต่ยังคงไม่สามารถให้ข้อมูลใดๆ ที่ใช้อธิบายว่า ทำไมสิ่งมีชีวิตต่างๆ จึงสามารถมาอยู่ร่วมกันได้ และในขณะเดียวกัน ก็ไม่สามารถให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านนิเวศวิทยามากนัก

สิ่งมีชีวิตมีวิธีการให้ได้มาแตกต่างกันออกไป มีบทบาทหน้าที่ในเชิงอาหารที่เหมือนหรือแตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์ในทางหน้าที่กับสิ่งมีชีวิตอื่นในบริเวณเดียวกัน เช่น มีการใช้ทรัพยากรอาหาร แร่ธาตุ หรือวิธีการให้ได้ทรัพยากรมาใช้เหมือนกัน ข้อมูลเช่นนี้สามารถจะใช้อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ด้วยกันเอง และระหว่างสิ่งมีชีวิตนั้นกับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดระบบการจัดจำแนกสิ่งมีชีวิตโดยอาศัยความสัมพันธ์ในทางหน้าที่หรือรูปแบบการดำรงชีวิต ความหลากหลายเช่นนี้เป็นความหลากหลายนับเนื่องทางหน้าที่ (Function diversity) จากการจำแนกด้วยวิธีนี้ สามารถจัดกลุ่มสิ่งมีชีวิตทั้ง 5 อาณาจักรออกเป็น 3 กลุ่มเท่านั้น คือ สิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการสร้างอาหารขึ้นมาด้วยตนเอง (Autotroph) ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ คือ การสังเคราะห์แสงเป็นหลัก และมีการสังเคราะห์ทางเคมีเป็นส่วนประกอบ สิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการกินเข้าไป (Heterotroph) ที่มีบทบาทหน้าที่ คือ การกินเข้าไปโดยตรง (Ingestion) และสิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการกระบวนการดูดซึมเข้าไป (Saprotroph) ซึ่งดำรงชีวิตด้วยการดูดซึม (Absorption) แต่ในขณะเดียวกัน มีสิ่งมีชีวิตบางชนิดที่อยู่ก้ำกึ่งระหว่างการดำรงชีวิตแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ นอกจากนั้น ยังมีสิ่งมีชีวิตบางชนิดที่สามารถเปลี่ยนวิธีการดำรงชีวิตระหว่างทั้ง 3 แบบนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในระดับต้นๆ ของสายวิวัฒนาการ ในกลุ่มสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียวหรือหลายเซลล์ ซึ่งอาจเนื่องจากสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นยังมีการวิวัฒนาการเกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ หรืออาจเป็นเพราะการดำรงชีวิตในสถานะคาบเกี่ยวหรือเปลี่ยนวิธีการดำรงชีวิตนั้นมีประโยชน์โดยรวมต่อการอยู่รอดในสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นมากกว่า ความจำเป็นที่ต้องจำแนกความหลากหลายทางชีวภาพด้วยหลักการพิจารณาหน้าที่การทำงานก็เนื่องจากว่า ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนชนิดของสิ่งมีชีวิตที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน

ออกไปในบริเวณหนึ่ง อาจแตกต่างจากปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนชนิดของสิ่งมีชีวิตที่จะมีได้ในกลุ่มหน้าที่เดียวกัน

ความหลากหลายทางชีวภาพ ถ้ามองจากพื้นฐานความสัมพันธ์ในสายวิวัฒนาการแล้ว จะนับเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่อยู่ประจำ (Resident) โดยไม่นับพวกที่อพยพ/ย้ายถิ่น (Migrants) หรือเข้ามาอาศัยในบริเวณนั้นโดยบังเอิญหรือโดยอุบัติเหตุ แต่ถ้าเป็นมุมมองทางหน้าที่แล้ว สิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพวกที่อยู่ประจำ พวกที่อพยพ หรือเข้ามาโดยบังเอิญก็ตาม ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ในด้านบทบาทหน้าที่ในสังคมชีวิตนั้นทั้งสิ้น จึงต้องนับเป็นความหลากหลายทางชีวภาพของสังคมชีวิตนั้นๆ ด้วย

การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพไว้ให้ได้ จะต้องขึ้นอยู่กับ การอยู่รอดของ สิ่งมีชีวิตแต่ละสปีชีส์ให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งก็จะต้องขึ้นอยู่กับ

1. การมีจำนวนประชากรมากเพียงพอที่จะเหลืออยู่รอดต่อไปได้ ถ้าต้องเจอกับการเปลี่ยนแปลงสถานะสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง โรคระบาด หรือการรบกวนอื่นๆ ที่มีผลต่อการตาย
2. การรักษาอัตราการเจริญเติบโตของประชากรให้สูงเพียงพอที่จะสามารถฟื้นตัวขึ้นมาได้จากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการตาย
3. ประชากรของสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดต้องมีขนาดเพียงพอที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการผสมพันธุ์ ขณะเดียวกันก็ต้องหลีกเลี่ยงผลลบทางพันธุกรรมที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการผสมพันธุ์ภายในหมู่เดียวกัน (Inbreeding)

ประชากรขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ที่จะทำให้สิ่งมีชีวิตชนิดนั้นมีโอกาสอยู่รอดต่อไปได้ จะมีได้ในสถานการณ์ต่อไปนี้

1. ปรากฏการณ์ที่มีผลต่อการตายจะต้องเกิดขึ้นได้ยากมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการฟื้นตัวจากการรบกวนที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม
2. ผลผลิต (ทรัพยากร) ในบริเวณนั้นจะต้องสูงเพียงพอที่จะรักษาประชากรขนาดใหญ่เอาไว้ และทำให้เกิดการฟื้นตัวจากการรบกวนที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม
3. ขนาดพื้นที่ต้องใหญ่เพียงพอที่จะรองรับจำนวนประชากรนั้นเอาไว้ได้ ระบบที่มีความหลากหลายสามารถตอบสนองในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสมต่อสถานการณ์นั้นๆ ในระยะยาวแล้ว ความหลากหลายจะเป็นตัวกระตุ้นให้ระบบมีพัฒนาการในทางที่ดีขึ้นไปเรื่อยๆ สามารถเป็นหลักประกันต่อความยั่งยืนของระบบ

ทฤษฎีทางนิเวศวิทยาประชากร (จิราภรณ์ คชเสนี, 2553 : 352-356)

การเสนอทฤษฎีต่างๆ ที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับประชากรและสิ่งแวดล้อมของประชากรส่วนใหญ่แล้วมีพื้นฐานมาจากการศึกษาทดลองเกี่ยวกับการควบคุมศัตรูพืชด้วยชีววิธี แล้วมีนักคณิตศาสตร์เข้ามาใช้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์มาอธิบาย ผลการศึกษา เช่น ลอตกา (1925) หรือ โวลเทอร์รา (1926) มีทฤษฎีสำคัญเกี่ยวกับประชากรซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าทางด้านประชากรต่อกันมา ซึ่งควรที่จะได้รับรู้ 3 ทฤษฎี คือ

ทฤษฎีที่ 1 ทฤษฎีของนิโคลสัน (Nicholson's theory)

นิโคลสัน เป็นชาวออสเตรเลีย ได้ศึกษาเกี่ยวกับแมลง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของทวีประหว่างปี พ.ศ.2496 – 2501 เสนอทฤษฎีที่มีสาระสำคัญว่า “ประชากรเป็นระบบที่มีการจัดการภายในตัวเองเพื่อให้อยู่ในสภาวะที่สมดุลกับสถานะของสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าสมดุลนี้เปลี่ยนแปลงไปก็จะพยายามจัดตัวเองเพื่อให้เข้าสู่สมดุลใหม่ โดยเฉพาะสถานะของสิ่งแวดล้อมนั้น จะทำหน้าที่เป็นปัจจัยควบคุมที่ขึ้นกับความหนาแน่น (Density dependent factors) ซึ่งจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของประชากรนั้น”

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมตามความคิดของนิโคลสันนี้ จะเป็นตัวห้ามการเจริญเติบโตของประชากร เมื่อปัจจัยนั้นได้ทำหน้าที่ปรับจำนวนประชากรให้เข้าสู่สมดุลใหม่แล้ว ปัจจัยนี้ก็จะหยุดแสดงผล นิโคลสันเชื่อว่า ปัจจัยที่ทำหน้าที่ควบคุมประชากร ได้แก่ การต่อสู้แย่งชิงภายในสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกัน (Intraspecific competition) และศัตรูตามธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อการโยกย้ายถิ่นฐานมากกว่ามีผลต่อการกระจาย และยังเชื่อว่าประชากรจะอยู่ในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงเป็นวงจร (Cyclic oscillation) ที่จุดสมดุล โดยจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมดังกล่าว

ทฤษฎีนี้มีผู้ยอมรับกันมาก โดยเฉพาะในเรื่องความสมดุลระหว่างประชากรกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงกับประชากรสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ แต่ในขณะเดียวกันก็มีผู้ไม่เห็นด้วย มีผู้ที่ศึกษาในธรรมชาติเพื่อดูว่าการแย่งชิงภายในสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันหรือศัตรูตามธรรมชาติ จะมีผลเหมือนในทฤษฎีของนิโคลสันหรือไม่ ผลปรากฏว่า การต่อสู้แย่งชิงภายในสิ่งมีชีวิตเดียวกันในเรื่องทรัพยากรที่จำเป็นชนิดหนึ่ง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความหนาแน่นประชากรนั้นสูงเกินความพอดีกับทรัพยากรนั้น ๆ แต่ถ้าความหนาแน่นของประชากรต่ำกว่านี้ การแย่งชิงภายในสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันก็จะมีผลต่อการควบคุมประชากรเลย โดยที่ประชากรของสัตว์หลายชนิด สามารถจะดำรงอยู่ที่ความหนาแน่นระดับนี้ไปได้หลายช่วงอายุ ส่วนในกรณีของศัตรูตามธรรมชาตินั้น อาจจะเป็นปัจจัยควบคุมที่ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นได้ แต่ก็เฉพาะที่ระดับความหนาแน่นประชากรช่วงหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ที่ทุกระดับความหนาแน่น จึงทำให้บางคนไม่เชื่อทฤษฎีของนิโคลสันว่าจะเป็นไปได้ในธรรมชาติ

ทฤษฎีที่ 2 ทฤษฎีของอังเดรเวิร์ททาและเบิร์ช (Andrewartha and Birch's theory)

ทั้งสองคัดค้านทฤษฎีของนิโคลสันอย่างรุนแรง และเสนอทฤษฎีโต้แย้งขึ้นมาว่า “การแบ่งว่าปัจจัยควบคุมที่ขึ้นกับความหนาแน่นจะมีผลต่อการควบคุมประชากรเป็นอย่างมากนั้น ไม่สามารถจะพบเห็นได้อย่างชัดเจน แต่สิ่งที่แน่นอนก็คือ ปัจจัยที่จะมีผลต่อการตายในประชากรนั้น มักจะมีความสัมพันธ์กับความหนาแน่นประชากรทั้งนั้น เพียงแต่ไม่สามารถจำแนกออกได้ระหว่างปัจจัยควบคุมที่ขึ้นกับความหนาแน่นและปัจจัยควบคุมที่ไม่ขึ้นกับความหนาแน่น”

ตัวอย่างเช่น การตาย เนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศที่รุนแรงนั้น ปกติและจะเป็นปัจจัยควบคุมที่ไม่ขึ้นกับความหนาแน่น แต่ผลของสภาพดินฟ้าอากาศที่รุนแรง จะมีผลต่อประชากรขนาดใหญ่มากกว่าประชากรขนาดเล็ก ด้วยเหตุผลว่า ประชากรขนาดเล็กสามารถหาแหล่งหลบภัยได้ดีกว่านั่นเอง อังเดรวาร์ทาและเบิร์ชเชื่อว่า ประชากรจะถูกจำกัดโดยการขาดแคลนทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นแบบขาดแคลนสมบูรณ์ คือ การที่ทรัพยากรนั้นหมดสิ้นจริงๆ ไม่มีอีกแล้ว หรือการขาดแคลนสัมพัทธ์ คือ การที่ทรัพยากรนั้นยังคงมีอยู่ แต่มีการกระจายออกไปกว้างมากจนประชากรนั้นหาไม่เจอ นอกจากนี้ ยังไม่เชื่อว่าประชากรจะสามารถรักษาเสถียรภาพไว้ด้วยตัวเอง แต่ขณะเดียวกันก็เชื่อว่า ความหนาแน่นของประชากรจะถูกตัดสินโดยปัจจัยสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีที่ 3 ทฤษฎีของไมลน์ (Milne's theory)

กล่าวว่า “การควบคุมประชากรเป็นผลร่วมกันระหว่างปัจจัยการควบคุมทั้งที่ขึ้นและไม่ขึ้นกับความหนาแน่นประชากร โดยบางกรณี จะมีการต่อสู้แย่งแย่งระหว่างสิ่งมีชีวิตพวกเดียวกัน ซึ่งเป็นปัจจัยควบคุมที่ขึ้นกับความหนาแน่น ทำหน้าที่ควบคุมการเพิ่มของประชากร แต่ในขณะเดียวกัน ไม่ให้ประชากรนั้นสูญพันธุ์ไป โดยที่เมื่อประชากรลดต่ำลงจนถึงระดับหนึ่งแล้ว ปัจจัยควบคุมที่ไม่ขึ้นกับความหนาแน่นก็จะกลับทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นเพิ่มจำนวนประชากร”

ไมลน์เชื่อว่า การต่อสู้แย่งแย่งทรัพยากรระหว่างสิ่งมีชีวิตพวกเดียวกัน คือ ปัจจัยควบคุมที่ขึ้นกับความหนาแน่นประชากรที่สมบูรณ์ที่สุดเพียงประการเดียว ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตายมักจะเป็นปัจจัยควบคุมที่ไม่ขึ้นกับความหนาแน่นประชากร หรือเป็นปัจจัยควบคุมที่ขึ้นกับความหนาแน่นที่ไม่สมบูรณ์ และยังเชื่อว่าประชากรจะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงในช่วงหนึ่ง เนื่องจากผลของปัจจัยสิ่งแวดล้อม และจะมีความสามารถสูงสุดในการรองรับของธรรมชาติเป็นปัจจัยตัดสินจำนวนประชากรที่สูงสุด ในขณะที่จำนวนประชากรต่ำสุดนั้น อาจจะลดลงจนเกิดการสูญพันธุ์ไปได้ ซึ่งถ้าเป็นตามทฤษฎีของนิโคลสันแล้ว ประชากรจะพยายามรักษาสมดุลนี้เอาไว้ให้ได้ ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรไป ก็จะมีกลไกที่พยายามปรับเข้าสู่สมดุลใหม่โดยจะมีผลต่อการตาย

นอกจากทฤษฎีหลักทั้ง 3 ดังกล่าวนี้อีกแล้ว ยังมีทฤษฎีที่เชื่อมโยงระหว่างนิเวศวิทยากับวิวัฒนาการและพันธุกรรม ที่ใช้อธิบายกับประชากรที่สำคัญคือ

ทฤษฎีของชิตตี้ (Chitty's theory)

มีแนวคิดที่ว่า “ในสถานะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ชนิดของยีน (Genotype) ที่อ่อนแอในประชากร จะมีโอกาสเพิ่มจำนวนขึ้นมาในประชากรนั้น ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมปัจจัยหนึ่งจึงมักจะมีอิทธิพลที่ความหนาแน่นประชากรสูงมากกว่าที่ความหนาแน่นประชากรต่ำ เนื่องจากเหตุผลว่า ที่ความหนาแน่นประชากรสูงนั้นมีชนิดยีนที่อ่อนแอกว่านั่นเอง”

ทฤษฎีของพริเมนเทล (Primentel's theory)

เสนอว่า “ประชากรจะมีตัวควบคุมที่เป็นกลไกการควบคุมย้อนกลับทางพันธุกรรม (Genetic feedback mechanism)” เช่น ถ้าสัตว์กินพืชมีประชากรเพิ่มมากขึ้นก็จะไปมีผลต่อการเลือกชนิดยีนของพืช โดยทำให้ชนิดยีนที่ทนทานต่อสัตว์กินพืชนั้นได้ดี มีโอกาสอยู่รอดเพิ่มมากขึ้น จนย้อนกลับไปมีผลเสียต่อประชากรของสัตว์กินพืชในที่สุด หรือในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ล่ากับเหยื่อ ก็เชื่อว่าจะถูกควบคุมด้วยวิธีการนี้เช่นกัน

พริเมนเทล ไม่ได้เสนอว่ากระบวนการนี้เป็นกลไกเพียงประการเดียวที่ควบคุมประชากร เพียงแต่เสนอว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ประชากรมีเสถียรภาพได้

ทฤษฎีของเดนบอร์ (Den Boer's theory)

กล่าวว่า “ในแหล่งที่อยู่อาศัยแบบต่าง ๆ จะมีลักษณะของความไม่เป็นเนื้อเดียวกัน ในขณะที่ประชากรหนึ่ง ๆ ก็จะมีสมาชิกแต่ละตัวที่มีชนิดยีนแตกต่างกันไปเช่นกัน ผลก็คือสมาชิกแต่ละตัวในแต่ละจุดของแหล่งที่อยู่อาศัยก็จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งโดยรวมแล้ว จะทำให้ประชากรมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย และลดโอกาสที่ประชากรนั้นจะสูญพันธุ์ เนื่องจากปัจจัยสิ่งแวดล้อม”

นอกจากนี้ ยังมีทฤษฎีทางประชากรที่เชื่อมโยงระหว่างการดำรงอยู่ของประชากร ความสามารถในการกระจายตัว โอกาสในการอยู่รอด และความไม่เป็นเนื้อเดียวกันบนมาตราพื้นที่หรือในแหล่งที่อยู่อาศัยที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ

1) ทฤษฎีของแมกอาร์เทอร์กับวิลสัน หรือที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในชื่อ ทฤษฎีชีวภูมิศาสตร์ของเกาะ (Theory of Island Biogeography) ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประชากรพืชและสัตว์ในพื้นที่เกาะ ดังนี้ “พลวัตของประชากรพืชและสัตว์บนเกาะ เป็นผลเนื่องจากความสมดุลของแรงผลักดันระหว่างการเข้ามาครอบครองพื้นที่กับการสูญพันธุ์” (MacArthur and Wilson, 1967) ที่สามารถใช้อธิบายสถานะและการเปลี่ยนแปลงประชากรบนเกาะ หรือพื้นที่อนุรักษณ์ที่ถูกตัดขาดออกจากกันโดยมีสิ่งขวางกั้นที่เปรียบเสมือนเกาะที่มีผิวน้ำล้อมรอบ โดยมีกระบวนการเข้ามาครอบครองพื้นที่กับการสูญพันธุ์ที่ทำหน้าที่ผลักดันซึ่งกันและกัน โดยประชากรที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น จะดำรงอยู่ที่จุดสมดุลระหว่างกระบวนการทั้งสองที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้นๆ

2) ทฤษฎีของเลวินส์หรือทฤษฎีอภิประชากร ที่เสนอว่า “การดำรงอยู่ของอภิประชากรอย่างมีเสถียรภาพเป็นผลต่อเนื่องจากสมดุลระหว่างการสูญพันธุ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นอิสระ (โดยไม่เกี่ยวข้องกันประชากรกลุ่มย่อยอื่น) กับการกลับเข้ามาครอบครองพื้นที่ของประชากรกลุ่มย่อยๆ ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่เฉพาะขนาดเล็ก (ที่แยกกันแต่ยังคงสามารถติดต่อถึงกันได้)” (Levins, 1970) ความถี่และประสิทธิภาพของการแลกเปลี่ยนและการกลับเข้ามาครอบครองพื้นที่ของประชากรกลุ่มย่อยจะขึ้นอยู่กับ ขนาดของประชากรกลุ่มย่อย ระยะห่างระหว่างพื้นที่เฉพาะขนาดเล็กที่ประชากรกลุ่มย่อยดำรงอยู่ รูปแบบการกระจายของพื้นที่เฉพาะขนาดเล็ก และสิ่งกีดขวาง ขณะเดียวกัน พื้นที่เฉพาะขนาดเล็กแต่ละพื้นที่จะมีความสามารถสูงสุดในการ

รองรับจำนวนประชากรเป็นลักษณะเฉพาะพื้นที่ ดังนั้น การผสมพันธุ์ภายในกลุ่มกันเองและความเสื่อมโทรมทางพันธุกรรมที่จะเป็นผลสืบเนื่องตามมา จะขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรที่พื้นที่เฉพาะนั้นๆ จะรองรับไว้ได้ ถ้าไม่มีการเคลื่อนที่แลกเปลี่ยนประชากรระหว่างพื้นที่เฉพาะขนาดเล็กแล้ว (เนื่องจากการตัดขาดระหว่างพื้นที่ย่อยเฉพาะ) ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ การลดจำนวนประชากรในอภิประชากรลง

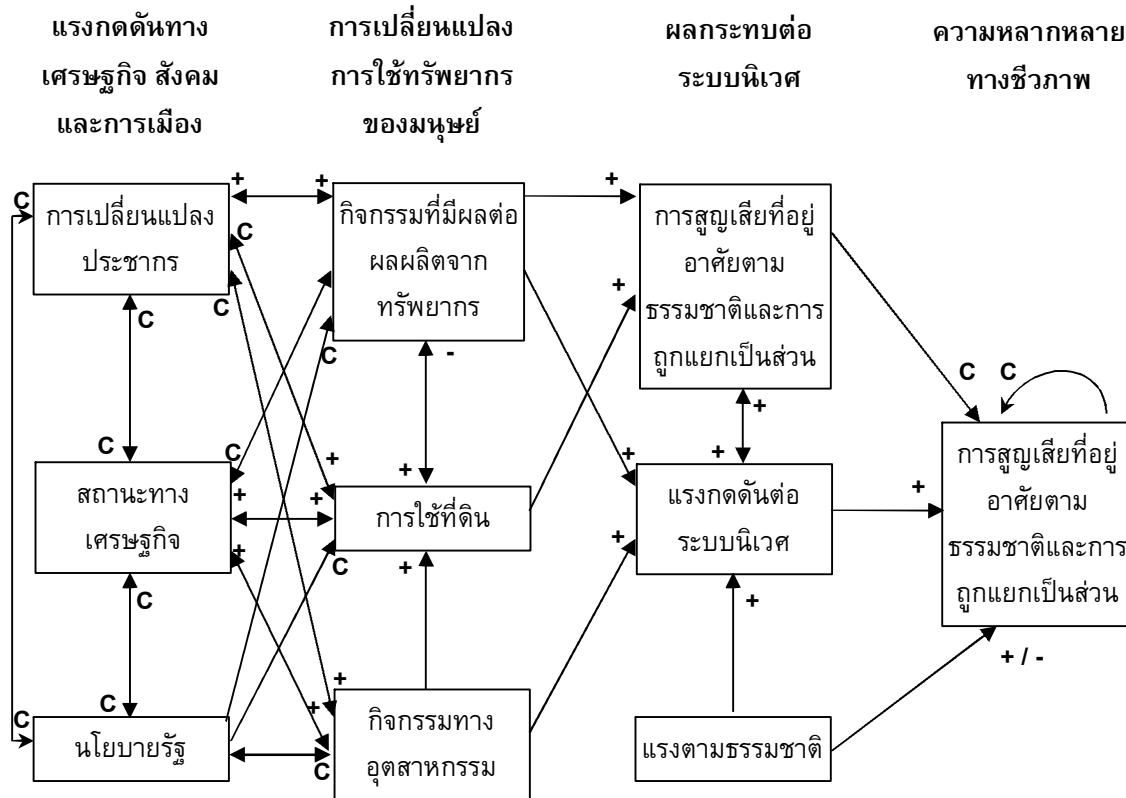
กรอบแนวคิด

การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในเขตร้อนกับหลักการนิเวศวิทยาภูมิทัศน์ (จิราภรณ์ คชเสนี, 2553 : 504-528)

กลยุทธ์การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในเขตร้อนที่ควรเป็น คือ รักษาแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติให้มีอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ให้สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ตามธรรมชาติโดยมนุษย์ไม่จำเป็นต้องเข้าไปจัดการใดๆ ทั้งสิ้น เชื่อในปรัชญาที่ว่า “ธรรมชาติต้องรู้ดีที่สุด”

แต่กลยุทธ์นี้แทบเป็นไปไม่ได้เลย เนื่องจาก “ปฏิกริยาลูกโซ่” ของการทำลายที่อยู่อาศัยอันเป็นแหล่งที่รวมของความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญที่สุดบนโลก คือ ป่าไม้เขตร้อน (Wilson, 1989)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นตัวแปรที่มีผลที่มีผลสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรของมนุษย์ ขณะที่การใช้ทรัพยากรก็จะย้อนกลับมามีผลต่อระบบนิเวศ ต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากร ต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตัวแปรแต่ละตัวในแต่ละพื้นที่จะมีความสำคัญและส่งผลกระทบแตกต่างกันไป แล้วแต่ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เนื่องจากผลกระทบตอสสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นผลร่วมกันของตัวแปรพื้นฐาน 3 ประการ คือ จำนวนประชากร อัตราการใช้ทรัพยากรต่อหัว และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อหน่วยทรัพยากรที่ใช้

สัญลักษณ์

+ ผลกระทบจะเพิ่ม เมื่อตัวแปรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น

- ผลกระทบจะลดลง เมื่อตัวแปรการเปลี่ยนแปลงลดลง

C การเปลี่ยนแปลงตัวแปรเพิ่มขึ้น มีผลที่ไม่สามารถจะคาดการณ์ได้แน่นอน อาจเพิ่มหรือลด

+/- ตัวแปรที่ 1 จะมีผลกระทบเพิ่มหรือลดต่อตัวแปรตัวที่ 2

แผนภูมิแบบจำลองผลกระทบของมนุษย์ที่มีต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเทศในเขตร้อนส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนจากการเป็นประเทศส่งไม้เป็นสินค้าออกมาเป็นประเทศนำเข้าไม้เนื่องจากปัญหาการทำลายป่าไม้ เพราะมีสิ่งบ่งชี้ว่า การทำลายป่าไม้ในเขตร้อนจะยิ่งเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นไปอีก จากความต้องการไม้ทั่วโลกที่จะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า (Johnson, 1976) สภาวะการณ์นี้กระตุ้นให้ประเทศในเขตร้อนเพิ่มการใช้ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นไปอีก ทำให้เกิดความจำเป็นเร่งด่วนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในเขตร้อน คือ

1. พื้นที่อนุรักษ์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมทางพันธุกรรม ที่จะนำไปสู่การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในที่สุด

2. พื้นที่กันชน (Buffer zone) สำหรับป้องกันพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่กันชน หมายถึง พื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงความเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ ที่อยู่ติดกับพื้นที่อนุรักษ์ด้านนอก ซึ่งมีกระบวนการติดตามเฝ้าระวังการใช้ทรัพยากร หรือปรับเปลี่ยนการใช้ทรัพยากรที่ช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์ในพื้นที่

3. เพิ่มขนาดพื้นที่อนุรักษ์ที่มีอยู่

4. สร้างแนวเชื่อมต่อ (Corridor) ภายในพื้นที่อนุรักษ์ และระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ที่ถูกทำให้เกิดการแตกตัวเป็นส่วนย่อยแยกกระจายห่างจากกัน (Fragmentation)

แต่ความจำเป็นเร่งด่วนดังกล่าวมีอุปสรรคที่ไม่สามารถจัดการได้โดยง่าย เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ดังนี้

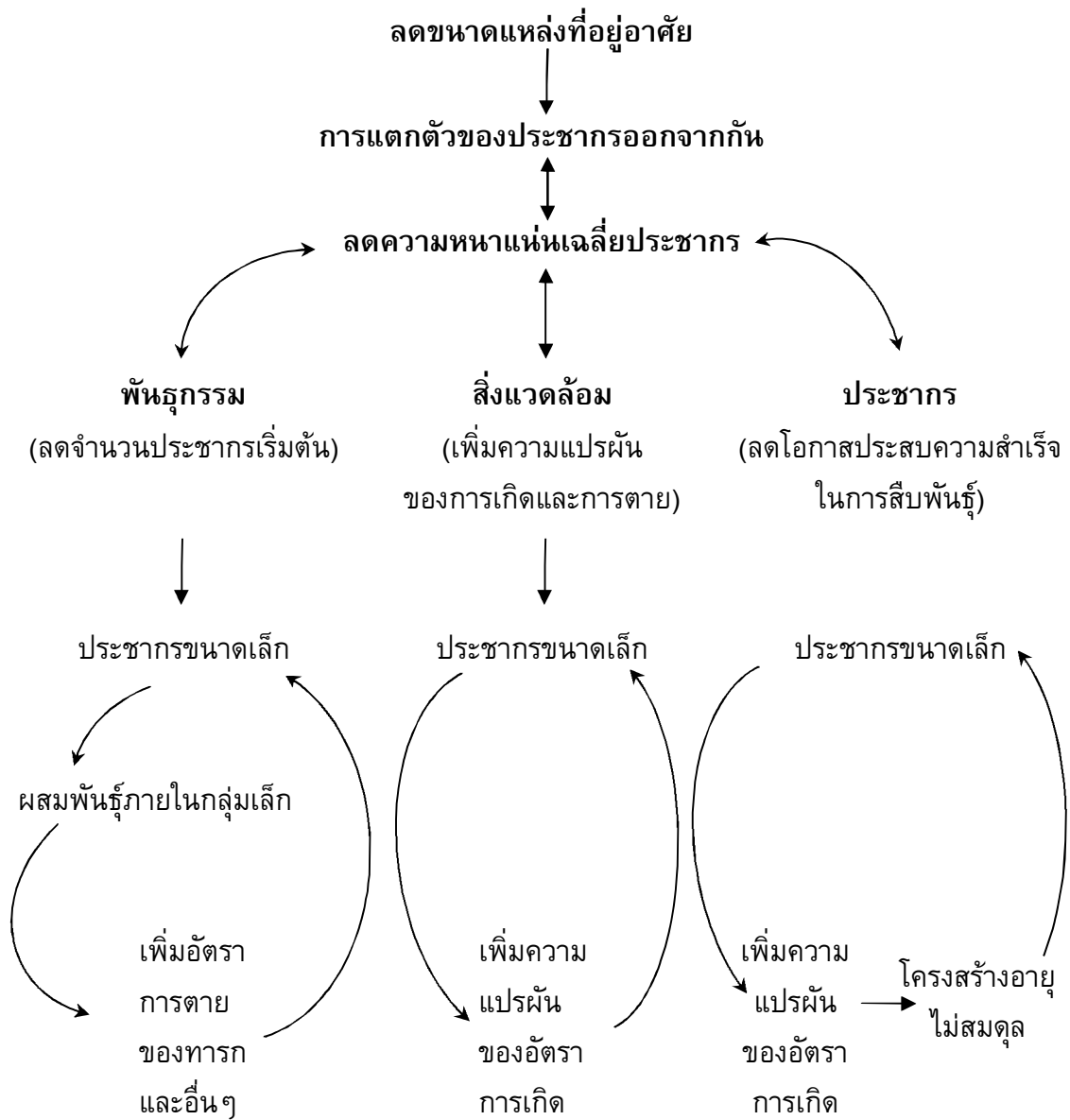
1. พื้นที่อนุรักษ์เหล่านี้มักมีขนาดเล็กและถูกทำให้เกิดการแตกตัวเป็นส่วนย่อยแยกกระจายห่างจากกัน ซึ่งปรากฏการณ์ทั้ง 2 นำไปสู่กระบวนการต่อเนื่องที่นำไปสู่การสูญสิ้นชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิต ดังนี้

1.1 ความหนาแน่นประชากรที่ลดลง จะนำไปสู่การผันแปรทางพันธุกรรม เนื่องจากการผสมพันธุ์กันแต่เฉพาะในกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นผลให้ยีนที่มีความอ่อนแอหรือยีนลักษณะด้อยแสดงออกมา ทำให้โอกาสอยู่รอดและความสามารถสืบพันธุ์แพร่ลูกหลานลดลง มีผลกระทบตุน้ให้ความหนาแน่นประชากรยิ่งลดลง

1.2 ความหนาแน่นประชากรที่ลดลง ทำให้ประชากรนั้นมีโอกาสเจอกับการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ที่บางครั้งไม่สามารถคาดการณ์ได้ มีผลต่อการตายของประชากรบางส่วนลง ทำให้อัตราการเกิดมีความแปรปรวน ซึ่งส่งผลกระทบในทางลบต่ออัตราการเพิ่มประชากรต่อหัว ที่มีผลกระทบต่อตุน้ให้ความหนาแน่นประชากรยิ่งลดลง

1.3 ความหนาแน่นประชากรที่ยิ่งลดลง ทำให้โอกาสที่จะเจอคู่ผสมพันธุ์ลดลง โอกาสที่จะออกลูกออกหลานหรือออกลูกที่เป็นตัวเมียน้อยลง (เพื่อเพิ่มโอกาสการเพิ่มประชากรในอนาคต) โอกาสตายสูงขึ้น ที่มีผลกระทบต่อตุน้ให้ความหนาแน่นประชากรยิ่งลดลง

กระบวนการทั้ง 3 มีความเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างแนบแน่นและยังสัมพันธ์กับการลดขนาดและการแตกตัวเป็นส่วนย่อยแยกกระจายห่างจากกัน

**แผนภูมิแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการลดขนาดและการแตกตัว
เป็นส่วนย่อยแยกกระจายห่างจากกัน**

กระบวนการตัดไม้ทำลายป่าร่วมกับการล่าสัตว์ เป็นผลให้พื้นที่อนุรักษ์และความหลากหลายทางชีวภาพมีความเสื่อมโทรมในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงและความถี่ของการรบกวน การรบกวนที่เกิดขึ้นต่อพื้นที่อนุรักษ์สามารถจำแนกตามประเภทการเกิดออกได้เป็น 3 แบบ คือ

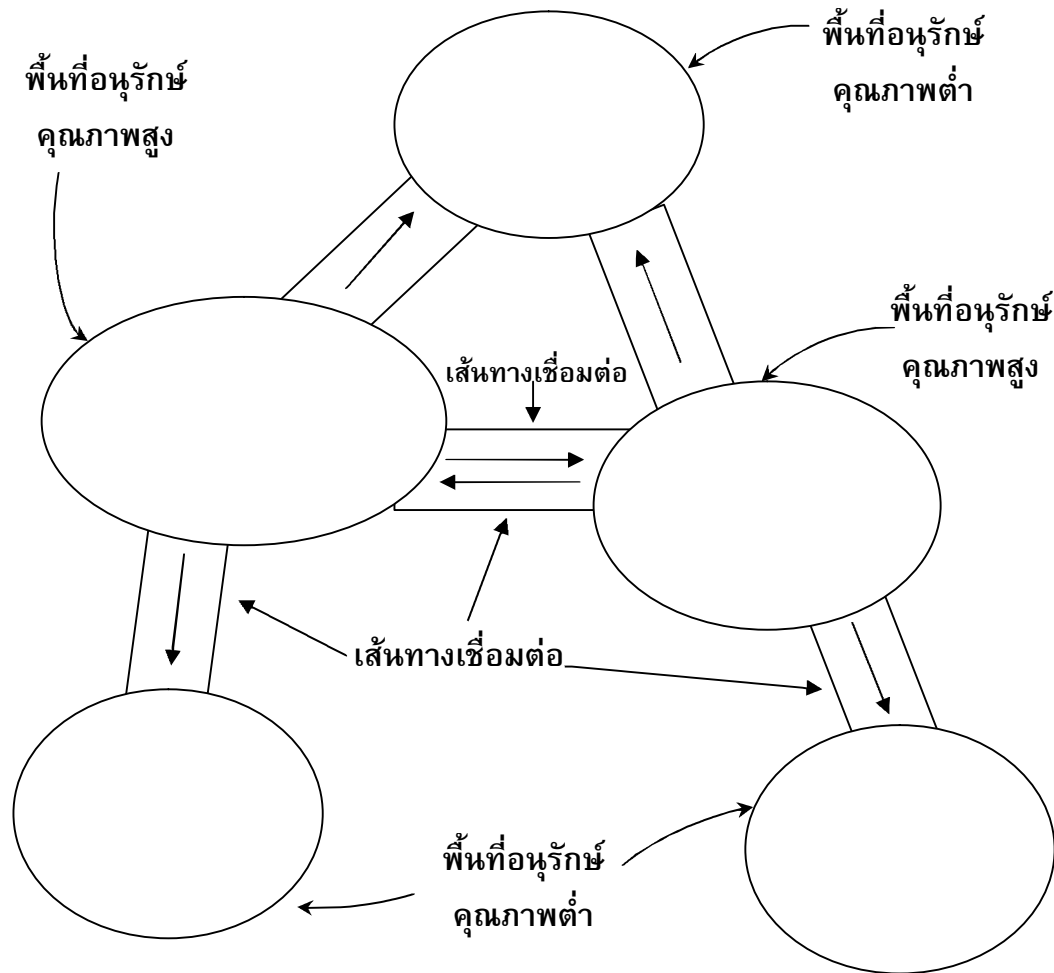
1. กระบวนการที่รอบพื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ หรือระบบนิเวศธรรมชาติกับมนุษย์ชาติ ซึ่งเป็นผลมาจากการแทรกซึมบุกรุกเข้าไปในพื้นที่เหล่านั้นโดยตรงหรือโดยอ้อม ทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจาก “การทำมาหากิน” “การทำมาค้าขาย” และ “การนันทนาการ” ระดับความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิด ขึ้นอยู่กับจำนวนจุดที่สามารถแทรกซึมเข้าไปได้

2. กระบวนการเคลื่อนที่เข้าไปเป็นเส้นตรง ซึ่งกิจกรรมและการรบกวนเกิดขึ้นบน “เส้นตรง” ที่ตัดเข้าไปในพื้นที่อนุรักษ์หรือระบบนิเวศธรรมชาติ ที่ได้แก่ ถนน ทางรถไฟ เส้นทางเดินเท้า สายส่งไฟฟ้า/การสื่อสาร ทางน้ำทั้งธรรมชาติและระบบชลประทาน หรือแม้แต่เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ ที่สามารถเร่งและแพร่การรบกวนของมนุษย์ชาติเข้าไปในธรรมชาติหรือพื้นที่อนุรักษ์

3. จุดที่มีความเสี่ยงหรือจุดล่อแหลม การสร้างสถานที่ซึ่งเป็นจุดรวมของกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดภายใต้พื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ธรรมชาติ ย่อมสร้างโอกาสในการรบกวนที่มีต่อธรรมชาติหรือพื้นที่อนุรักษ์ แม้แต่สถานีศึกษาวิจัยหรือสถานีวิจัยตามตรวจสอบทั้งทางวิทยาศาสตร์และความมั่นคงก็ไม่ใช่ข้อยกเว้นหรือเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีการรบกวนที่สร้างผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์และระบบนิเวศธรรมชาติ จุดที่มีความเสี่ยงหรือจุดล่อแหลมนี้รวมถึงแหล่งตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ด้วย

แม้ว่าจะมีความเห็นไม่ตรงกันในทางวิชาการว่าพื้นที่อนุรักษ์ที่เหมาะสมควรมีขนาดเล็กที่สุดเท่าใด เนื่องจากการพิจารณาตัดสินขนาดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับประวัติและสถานะสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบริเวณ แต่ความเห็นที่สอดคล้องตรงกัน คือ “พื้นที่อนุรักษ์ควรมีขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อทำให้เกิดความหลากหลายบนพื้นที่ (Spatial heterogeneity) ให้สูงที่สุด ขณะเดียวกันจะต้องปราศจากสิ่งกีดขวางที่ทำให้เกิดการแตกตัวออกเป็นพื้นที่ย่อยแยกจากกัน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ระบบเกษตรกรรมทั้งแบบดั้งเดิมหรือแบบใหม่ สิ่งก่อสร้างและระบบคมนาคมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์”

ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในอธิปไตยตามทฤษฎีของเลอวีนและทฤษฎีชีวภูมิศาสตร์ของเกาะ โดยแมกอาร์เทอร์กับวิลสัน ที่มีสาระดังนี้ “เนื่องจากพื้นที่อนุรักษ์แต่ละแห่งจะมีความเหมาะสมในการสร้างโอกาสในการอยู่รอดและสืบพันธุ์ได้ของประชากรสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป เนื่องจากปัญหาขนาดพื้นที่ การแตกตัวแยกออกเป็นพื้นที่ย่อย การล่า ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศภายใน เป็นต้น ถ้าสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งประสบความล้มเหลวในการอยู่รอดและสืบพันธุ์ได้ในพื้นที่อนุรักษ์หนึ่ง ซึ่งต้องถือว่าเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่มีคุณภาพต่ำ ดังนั้น ประชากรของสิ่งมีชีวิตชนิดดังกล่าวจะอยู่รอดและมีเสถียรภาพต่อไปบนโลก ก็ด้วยการไหลถ่ายเทประชากรและการเข้ามาครอบครองพื้นที่จากพื้นที่อนุรักษ์อื่นที่มีคุณภาพสูงกว่า ผ่านเส้นทางการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ที่มีคุณภาพต่ำกับพื้นที่อนุรักษ์ที่มีคุณภาพสูง สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างแหล่งกำเนิดกับแหล่งรองรับ ที่สมดุลบนภูมิทัศน์ขึ้น”

เมทริกซ์ภูมิทัศน์

แผนภูมิแบบจำลองพื้นที่อนุรักษ์ที่สอดคล้องกับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในอภิปรายการตามทฤษฎีของเลอวีนและทฤษฎีชีวภูมิศาสตร์ของเกาะ โดยแมกอาร์เทอร์กับวิลสัน

ผลดีที่มีความเป็นไปได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นกับการสร้างเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ (และสามารถปรับใช้กับการเชื่อมต่อพื้นที่เฉพาะขนาดเล็กที่ถูกตัดขาดออกจากกันภายในพื้นที่อนุรักษ์) จึงสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. เพิ่มอัตราการอพยพเข้ามาในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งจะนำไปสู่

1.1 การเพิ่มหรือรักษาระดับความหลากหลายของจำนวนชนิดและความหลากหลายทางชีวภาพ ตามทฤษฎีของแมกอาร์เทอร์และวิลสัน (ทฤษฎีชีวภูมิศาสตร์ของเกาะ)

1.2 การเพิ่มขนาดประชากรสิ่งมีชีวิตบางชนิด (ที่เป็นเป้าหมายการอนุรักษ์) และลดโอกาสในการสูญพันธุ์ลง หรือทำให้ประชากรของสิ่งมีชีวิตในพื้นที่อนุรักษ์หนึ่ง ซึ่งสูญพันธุ์จากพื้นที่นั้นไปแล้ว สามารถฟื้นกลับมาใหม่

1.3 การป้องกันผลกระทบทางพันธุกรรมที่เกิดขึ้น เนื่องจากการผสมพันธุ์ภายในกลุ่มกันเอง และรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรมภายในประชากร

2. เพิ่มพื้นที่หากินสำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ
 3. ให้ที่กำบังหลบภัยจากผู้ล่าในระหว่างการเคลื่อนย้ายข้ามพื้นที่
 4. ทำให้เกิดความหลากหลายของแหล่งที่อยู่อาศัยและสังคมชีวิตในชั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเปลี่ยนแปลงแทนที่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตหลากหลาย
 5. ให้แหล่งหลบภัยที่เป็นทางเลือกจากการรบกวนที่รุนแรง เช่น ไฟป่า
 6. ให้ “พื้นที่สีเขียว” ที่ป้องกันการขยายตัวของระบบนิเวศทางเทคโนโลยีจนเกินไป
- แก้ไขมลภาวะเป็นพิษ เพิ่มโอกาสในกิจกรรมนันทนาการ เพิ่มความสวยงามของภูมิทัศน์และเพิ่มมูลค่าที่ดิน

ผลเสียที่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจากเส้นทางการเชื่อมต่อในประเด็นต่าง ๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การเพิ่มอัตราการอพยพเข้ามาในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งอาจจะนำไปสู่
 - 1.1 กระตุ้นการแพร่ของเชื้อโรค แมลงศัตรูพืช ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น วัชพืช และสิ่งมีชีวิตที่ไม่ต้องการเข้ามาในพื้นที่อนุรักษ์ และกระจายไปในภูมิทัศน์
 - 1.2 ลดความหลากหลายทางพันธุกรรมภายในประชากรหรือประชากรย่อยในพื้นที่เฉพาะขนาดเล็กลง ไปรบกวนกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่เฉพาะ
 2. กระตุ้นการรบกวนจากปัจจัยทางกายภาพ เช่น ไฟ และอื่นๆ ให้สูงขึ้น
 3. เพิ่มโอกาสให้ผู้ล่าและศัตรูคู่แข่งจากพื้นที่อื่นเข้ามาในพื้นที่อนุรักษ์
 4. เพิ่มโอกาสให้มีการล่าสัตว์สูงขึ้น
 5. พื้นที่เชื่อมต่อบางชนิด เช่น ระบบนิเวศธรรมชาติสองฝั่งแม่น้ำลำธารหรือพื้นที่น้ำท่วมถึง (บางฤดูกาล) อาจจะไม่เพิ่มการกระจายหรือโอกาสในการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในที่ดอนหรือที่สูง
 6. ต้องมีการลงทุนสูง และสร้างความขัดแย้งของการใช้ที่ดิน
- ซึ่งหมายความว่า การสร้างเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์นั้น ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพทุกชนิด ในทุกสถานการณ์ โครงสร้างและรูปแบบการกระจาย ระยะห่างระหว่างกัน และเส้นทางเชื่อมต่อจะเป็นตัวตัดสินการเคลื่อนย้ายถ่ายเทสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ การอยู่รอดปลอดภัยในพื้นที่เฉพาะและในพื้นที่อนุรักษ์ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ให้รอบคอบถึงผลดี-ผลเสียก่อนการลงมือปฏิบัติ

7. ในกรณีพื้นที่กันชนเพื่อป้องกันพื้นที่อนุรักษ์ มีปัญหาหลักที่เกิดขึ้น 4 ประการ คือ
 - 7.1 พื้นที่กันชนมักเป็นป่าเสื่อมโทรม เนื่องจากถ้ามีการอพยพคนออกจากพื้นที่อนุรักษ์แล้ว มักจะให้ออกมาตั้งถิ่นฐานอยู่รอบบริเวณพื้นที่กันชน ถ้าไม่มีมาตรการควบคุมอย่างเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพแล้ว กิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจะมีผลทำให้พื้นที่กันชนนั้นเสื่อมโทรมจนมีผลต่อพื้นที่อนุรักษ์โดยตรง

7.2 บริเวณพื้นที่กันชนกับพื้นที่อนุรักษ์นั้น มีรอยต่อที่เด็ดขาดชัดเจนเกินไป เนื่องจากการรบกวนของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการทำการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม หรือเกษตรกรรมแผนใหม่ก็ตามที่ ที่เปลี่ยนจากป่าในพื้นที่อนุรักษ์แล้วกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมในทันทีทันใด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นความผิดปกติและรุนแรงเกินกว่าที่จะมีสิ่งมีชีวิตในพื้นที่อนุรักษ์จะทนทานและปรับตัวได้

7.3 ถ้าปล่อยให้พื้นที่กันชนนั้นเกิดการแทนที่ตามธรรมชาติ เพื่อฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนมาเองคงจะเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากต้องใช้เวลานานและอาจจะสายเกินไป เพราะกว่าจะมีการฟื้นตัว บริเวณนั้นก็ถูกบุกรุกครอบครองแผ้วถางเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมในที่สุด

7.4 มาตรการฟื้นฟูสภาพพื้นที่กันชนนั้นในบางครั้งก็ไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อความหลากหลายทางชีวภาพเลย เช่น การปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยใช้ต้นไม้โตเร็วที่นำเข้ามาจากแหล่งอื่น เนื่องจากสิ่งมีชีวิตพื้นเมืองดั้งเดิมกับพืชที่นำมาปลูกนั้นไม่ได้เคยมีวิวัฒนาการร่วมกันมาก่อนเลย เป็นการยากที่สิ่งมีชีวิตดั้งเดิมจะปรับตัวให้เข้ากับสภาวะดังกล่าว

จากหลักการพื้นฐานของนิเวศวิทยาภูมิทัศน์แล้ว การที่ระบบนิเวศต่างชนิดกันจะสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้ ระบบนิเวศนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์ที่เป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในมุมมองของมนุษย์ ระบบนิเวศที่ใช้เพื่อการอนุรักษ์นั้นเป็นระบบที่ไม่ได้สร้างผลผลิต (โดยตรง) ให้กับมนุษย์ นอกจากนี้ ยังทำให้เสียโอกาสในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เหล่านั้นมาสร้างผลผลิตเพื่อตอบสนองความจำเป็นหรือความต้องการในการดำรงชีวิตที่นับวันมีแต่จะเพิ่มขึ้น ดังนั้น ถ้าไม่สามารถแก้ไขพื้นฐานความขัดแย้งที่เป็นธรรมชาติระหว่างระบบนิเวศทั้ง 2 แบบแล้ว การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยการสร้างพื้นที่อนุรักษ์ก็ไม่มีวันประสบความสำเร็จเป็นจริงขึ้นมาได้ และยังต้องเผชิญกับการรบกวน ไม่ว่าจะเป็นรูปของการทำลายพื้นที่แหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติเพื่อเปลี่ยนเป็นระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือใช้ความหลากหลายทางธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์เป็นฐานทรัพยากร

ระบบเกษตรกรรม

ระบบนิเวศตามธรรมชาติ

ระบบเกษตรกรรม

ระบบวนเกษตร

ระบบนิเวศตามธรรมชาติ

แผนภูมิแสดงการเชื่อมต่อระหว่างระบบนิเวศตามธรรมชาติกับระบบนิเวศทางชีววิทยา
ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

แนวทางการแก้ปัญหาด้วยหลักการนิเวศวิทยาภูมิทัศน์ที่ได้เสนอในการประชุมสัมมนา เรื่อง “ป่าชุมชนกับการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน” เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2545 ที่สถาบันพระปกเกล้า ในบทความชื่อ “คน ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ : ความเป็นจริงที่ไม่ใช่อิงนโยบาย” ก็คือ

1. กำหนดพื้นที่แกนกลางของการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งมีระบบนิเวศและแหล่งที่อยู่อาศัยสำคัญ ซึ่งต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น (ด้วยพื้นฐานที่ขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ของธรรมชาติกับมนุษยชาติ) ยกเว้นแต่เฉพาะการวิจัยที่ไม่ต้องใช้วิธีการทำลาย และการติดตามตรวจสอบสถานะของความหลากหลายทางชีวภาพและสุขภาพของระบบนิเวศ

2. สร้างพื้นที่กันชน ที่แบ่งออกเป็น 2 แนว คือ

2.1 พื้นที่กันชนชั้นใน ที่อยู่ชิดติดกับพื้นที่แกนกลางของการอนุรักษ์ เน้นการบริหารจัดการไปที่การวิจัยที่ไม่ต้องใช้วิธีการทำลายสิ่งแวดล้อมศึกษา และการใช้ป่าเพื่อการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมที่เน้นผลผลิตจากป่าที่ไม่ใช่ไม้ (ซึ่งต้องแลกสิทธิในการใช้ประโยชน์ด้วยการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ) ซึ่งต้องมีกระบวนการติดตามตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่า การบริหารจัดการในพื้นที่นี้ ไม่มีผลกระทบในทางลบต่อพื้นที่แกนกลาง โดยไม่มีที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อยู่ ยอมให้มีแต่เฉพาะสถานีวิจัยที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นเท่านั้น

2.2 พื้นที่กันชนชั้นนอก หรือพื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์กับพื้นที่ใช้ประโยชน์ของมนุษย์ที่บูรณาการระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็น ป่าชุมชน การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน เกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ นันทนาการ ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นพื้นที่ซึ่งยอมรับให้มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ศูนย์รองรับนักท่องเที่ยว และศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา (จำกัดการขยายตัวของพื้นที่และต้องไม่เกินความสามารถสูงสุดในการรับรองของภูมิทัศน์

ถ้าสามารถจัดการได้ตามหลักการที่กล่าวนี้ พื้นที่อนุรักษ์และรวมพื้นที่กันชน ก็สามารถสร้างประโยชน์ที่หลากหลายทั้งต่อความหลากหลายทางชีวภาพและต่อชุมชน ที่สามารถใช้เป็นเหตุผลให้แก่สังคมในการสนับสนุนการจัดตั้งพื้นที่อนุรักษ์ (ซึ่งโดยปกติมักถูกโจมตีคัดค้านจากชุมชน) สรุปได้ ดังนี้

1. อนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้มีน้ำท่าที่บริบูรณ์ และดินที่มีความอุดมสมบูรณ์
2. ป้องกันน้ำท่วมและดินถล่ม
3. ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน
4. ควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศ ในกรณีพื้นที่อนุรักษ์มีขนาดใหญ่เพียงพอ
5. ให้ผลผลิตเพื่อการหาอยู่หากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตจากป่าที่ไม่ใช่ไม้ (Non-timber forest products) เช่น เห็ด หน่อไม้ และผลผลิตอื่นๆ ที่ไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ เช่น ไข่มดแดง หรืออึ่ง ซึ่งต้องอาศัยการบริหารและการจัดการเพื่อความยั่งยืน

6. เป็นที่อยู่อาศัย สืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตที่จะแพร่กระจายออกจากพื้นที่อนุรักษ์ไป กลายเป็นทรัพยากรของชุมชนที่อยู่ล้อมรอบ เช่น ปลาต่างๆ ขณะเดียวกันสัตว์ต่างๆ จากพื้นที่อนุรักษ์ยังทำหน้าที่ผสมเกสรและกระจายเมล็ดพันธุ์ให้กับพืชธรรมชาติหรือพืชเกษตรกรรม

7. เป็นแหล่งอนุรักษ์พืชพรรณธรรมชาติที่ต้องถือว่าเป็นทรัพยากรทางพันธุกรรมของมนุษยชาติ ที่อาจจะยังประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเกษตรและเภสัชกรรมในอนาคต

8. ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อเศรษฐกิจประเทศและชุมชนที่อยู่ล้อมรอบ

9. สร้างงาน ทั้งการบริหารจัดการพื้นที่ การวิจัย การท่องเที่ยว

10. เป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติให้กับสังคม

11. เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมศึกษาและนิเวศวิทยา

12. เป็นแหล่งฝึกฝนอบรมทักษะและวิทยาการใหม่ๆ

13. ให้สิ่งแวดล้อมที่สะอาด เขียวขจี ที่มีความงามอันบริสุทธิ์

14. อนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมของชุมชนที่อยู่ล้อมรอบที่จะสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชุมชนดั้งเดิม

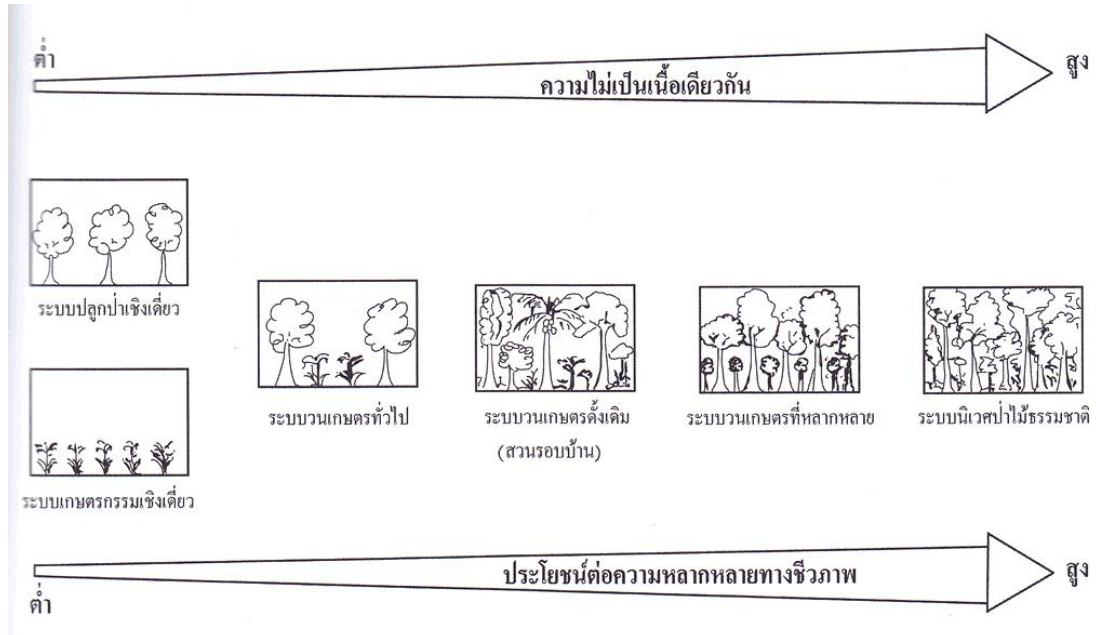
เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องรักษาทั้งภูมิทัศน์ที่ประกอบด้วยความเป็นธรรมชาติ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษยชาติ โดยจะต้องสร้างระบบนิเวศ โดยเฉพาะในพื้นที่กั้นชนชั้นนอก ที่สามารถเชื่อมต่อทำให้ระบบนิเวศทั้งหมดบนภูมิทัศน์นั้นที่ประกอบไปด้วย พื้นที่อนุรักษ์ ระบบนิเวศทางชีววิทยาที่มนุษย์สร้างขึ้น และระบบนิเวศทางเทคโนโลยีของมนุษย์ให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกัน ประสานเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมีผลกระทบในทางลบต่อกันน้อยที่สุด ระบบนั้นจะต้องเป็นประโยชน์ต่อทั้งความหลากหลายทางชีวภาพและต่อมนุษย์ ระบบที่มีศักยภาพที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ คือ ระบบวนเกษตร (Agro-forestry system) เนื่องจากถูกจัดว่าเป็นระบบที่ใช้แนวทางแบบองค์รวมเพื่อจัดการพื้นที่ให้มีความยั่งยืน จึงสามารถปรับให้เข้ากับวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ง่าย ระบบวนเกษตรมีความเหนือกว่าระบบการปลูกพืช/ต้นไม้เชิงเดี่ยว ดังต่อไปนี้

1. ปรับสิ่งแวดล้อมเฉพาะบริเวณให้เหมาะสม
2. พัฒนาการหมุนเวียนสารอาหารได้ดีขึ้น
3. เพิ่มอินทรีย์สารและปรับความอุดมสมบูรณ์ให้สูงขึ้น
4. ลดความรุนแรงของกระแสลม
5. ขวางกั้นการแพร่กระจายของโรค
6. ควบคุมศัตรูพืช
7. เพิ่มความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
8. เพิ่มความพูนและการถ่ายเทอากาศในดิน
9. ป้องกันดินจากแรงกระทบของฝน
10. ป้องกันการชะล้างพังทลาย

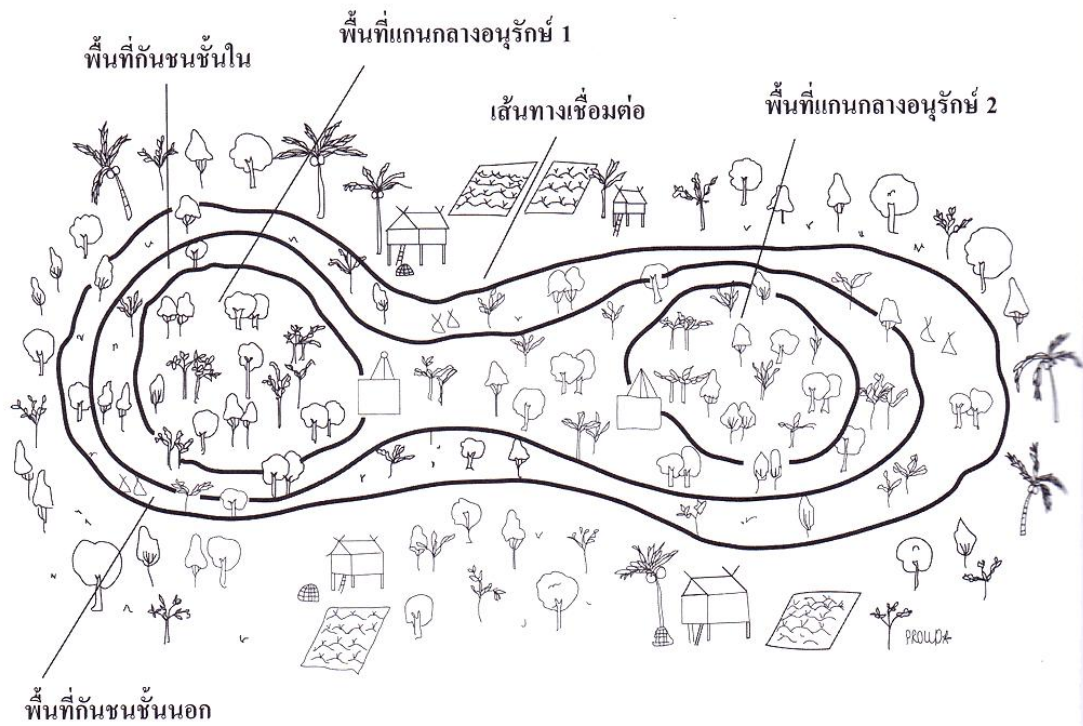
11. ใช้ประโยชน์จากชั้นดินได้ดีขึ้น

12. ลดความต้องการปุ๋ย

โดยทฤษฎีแล้ว ระบบวนเกษตรมีประโยชน์ต่อความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากมีความหลากหลายของโครงสร้างสูง ความหลากหลายของโครงสร้างนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ระบบวนเกษตรยังทำให้ภูมิทัศน์มีความหลากหลายบนพื้นที่ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อความหลากหลายทางชีวภาพโดยตรงอีกเช่นกัน

แผนภูมิแสดงความไม่เป็นเนื้อเดียวกันและประโยชน์ต่อความหลากหลายทางชีวภาพ
เปรียบเทียบระหว่าง ระบบวนเกษตรแบบปัจจุบัน ระบบการปลูกป่าเฉพาะพืชชนิดเดียว
ระบบวนเกษตรโดยทั่วไป ระบบวนเกษตรที่มีความหลากหลาย
ระบบวนเกษตรแบบดั้งเดิม และระบบนิเวศธรรมชาติในเขตร้อน

แผนภูมิแสดงแบบจำลองการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ที่ถูกตัดขาดออกจากกัน
 พร้อมด้วยพื้นที่กันชนเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์
 กับความหลากหลายทางชีวภาพบนภูมิทัศน์

พรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งอยู่ทางซีกโลกตะวันออกและทางตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย โดยทิศเหนือติดกับประเทศจีน ทิศตะวันออกติดมหาสมุทรแปซิฟิก ทิศใต้ติดมหาสมุทรอินเดีย และทิศตะวันตกติดประเทศอินเดียและบังกลาเทศ โดยตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 10 องศาใต้ถึงละติจูดที่ 28 องศาเหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ 92 องศาตะวันออกถึง 141 องศาตะวันตก ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพื้นที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนโดยแบ่งตามภูมิศาสตร์คือ ส่วนที่เป็นภาคพื้นทวีป และส่วนที่เป็นหมู่เกาะ

ส่วนที่เป็นภาคพื้นทวีปเป็นพื้นแผ่นดินใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยประเทศไทย พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา บางส่วนของประเทศมาเลเซีย ส่วนที่เป็นหมู่เกาะ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน สิงคโปร์ บางส่วนของประเทศมาเลเซีย และติมอร์ตะวันออก

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่แบ่งมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิกออกจากกัน มีช่องแคบ 4 แห่ง ได้แก่ ช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา ช่องแคบลอมบอก และช่องแคบมาคัสซาร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างทวีปเอเชีย และทวีปออสเตรเลีย

ลักษณะภูมิประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ลักษณะภูมิประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งได้ดังนี้

1. บริเวณทิวเขาและที่ราบลาดเนินตะกอนเชิงเขา ทิวเขาภายในแผ่นดินใหญ่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ แผ่กระจายออกมาจากชุมเขายูนนาน โดยมี 3 แนว ได้แก่ แนวทิศตะวันตก คือ ทิวเขาอะระกันไนพม่าต่อเนื่องไปในทะเลอันดามัน เป็นภูเขาหินใหม่จึงมีแผ่นดินไหวเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แนวกลางเป็นทิวเขาด้านทิศตะวันออกของพม่าต่อเนื่องลงไปถึงภาคเหนือของไทย จนถึงภาคใต้ แนวทิศตะวันออก คือ ทิวเขาในลาวและเวียดนาม ทิวเขาตามแนวกลางและตะวันออกเป็นภูเขายุคหินกลางจึงไม่มีปรากฏการณ์อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงเหมือนแนวทิศตะวันตก

2. บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ พบอยู่สองฝั่งของแม่น้ำสายต่าง ๆ ที่ราบสำคัญได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิรวดีในพม่า ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในไทย ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงของเวียดนาม ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม ส่วนที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำที่สำคัญ เช่น ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำอิรวดี เป็นต้น

3. ที่ราบชายฝั่งทะเล ได้แก่ บริเวณที่เป็นหาดทรายที่เกิดจากการทับถมของทรายจากการกระทำของคลื่นในทะเล บริเวณที่เป็นดินเลนซึ่งมักจะพบป่าไม้ เช่น ป่าโกงกาง ป่าจาก ป่าพรุ เป็นต้น พบได้ทั่วไปในทุกประเทศของภูมิภาค ยกเว้นประเทศลาวซึ่งเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่ไม่มีที่ราบชายฝั่งทะเล เพราะไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล)

4. หมูเกะ ส่วนใหญ่เป็นเกาะที่เกิดจากภูเขาไฟ ทั้งที่ยังมีพลังและที่ดับสนิทแล้ว ต่อเนื่องมาจากทิศตะวันตกในแผ่นดินประเทศพม่า ลงไปเป็นหมู่เกาะอันดามัน นิโคบาร์ สุมาตรา ชวา ในอินโดนีเซีย และหมู่เกาะในฟิลิปปินส์ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยเกาะขนาดใหญ่และขนาดเล็กมากมาย ประเทศที่มีเกาะจำนวนมาก ได้แก่ อินโดนีเซีย ซึ่งมีเกาะมากกว่า 17,000 เกาะ ประเทศฟิลิปปินส์มีเกาะประมาณ 7,000 เกาะ เนื่องจากดินในเขตภูเขาไฟจะมีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้แถบนี้มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แม้จะต้องเสี่ยงต่อการปะทุของภูเขาไฟและแผ่นดินไหว

ภูมิอากาศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นหรือเขตร้อน ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ คือ มีสภาพภูมิอากาศชุ่มชื้นในฤดูฝนและแห้งแล้งในฤดูแล้งอย่างชัดเจน และอีกลักษณะหนึ่ง คือ มีฝนตกชุ่มชื้นเกือบตลอดทั้งปี เนื่องจากภูมิภาคนี้ตั้งอยู่ในบริเวณเส้นศูนย์สูตร ดังนั้นจึงมีอุณหภูมิเฉลี่ยรายวันหรือรายเดือนสูงสม่ำเสมอตลอดทั้งปี

ลักษณะภูมิอากาศที่สลับระหว่างความชุ่มชื้นในฤดูฝน และความแห้งแล้งในฤดูแล้งอย่างชัดเจน จะพบได้ในบริเวณประเทศส่วนต่อกับแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชีย ได้แก่ พม่า ไทย ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ที่อยู่เหนือละติจูด 10 องศาเหนือขึ้นไป ในฤดูฝนจะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ รวมทั้งพายุที่พัดมาจากทิศตะวันออก ทำให้มีฝนตกชุกในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ส่วนในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเมษายนจะมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีนพัดพาเอาความแห้งแล้งเข้ามาสู่พื้นที่ ทำให้เห็นความแตกต่างของทั้งสองฤดู ในบางปีอาจมีพายุหมุนพัดเข้าสู่แผ่นดินใหญ่ทำให้มีฝนตกหนักอย่างต่อเนื่อง บริเวณที่ได้รับผลกระทบจากพายุก่อน เช่น ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และลาว จะได้รับผลกระทบมาก ทำให้เกิดภัยน้ำท่วมและแผ่นดินถล่ม

สำหรับประเทศที่เป็นหมู่เกาะจำนวนมาก ได้แก่ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์นั้น จะได้รับอิทธิพลจากลมทะเลและพายุแบบต่าง ๆ เกือบตลอดทั้งปี จึงทำให้มีฝนตกชุก ยกเว้นบางบริเวณที่อาจจะมีอากาศแห้งแล้งได้บ้างเป็นระยะเวลานาน เช่น ทางตะวันออกของเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย สำหรับประเทศฟิลิปปินส์พายุไต้ฝุ่นซึ่งมีทั้งความเร็วลมสูงและปริมาณน้ำฝนมาก พัดผ่านประเทศเป็นจำนวนมากกว่า 10 ลูกต่อปี ทำให้ประเทศได้รับผลกระทบที่รุนแรงเป็นประจำ

พื้นที่พุ่มสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากรายงานของโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme- UNDP) พบว่าพื้นที่พุ่มพบนในแถบเส้นศูนย์สูตรที่มีปริมาณฝนตกชุก ซึ่งปรากฏพบพื้นที่พุ่มเพียงเล็กน้อยในทวีป แอฟริกา บริเวณทวีปอเมริกากลาง แต่พื้นที่พุ่มร้อยละ 60 พบในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่พุ่มผืนใหญ่ที่สุดคือพื้นที่พุ่มในเกาะ

บอร์เนียว ซึ่งเป็นเกาะที่มีเขตแดนสามประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไนดารุสซาลาม พื้นที่พรุขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งพบที่เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย นอกนั้นจะพบพื้นที่พรุกระจัดกระจายทั่วไปในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม ไทย และฟิลิปปินส์ เมื่อรวมพื้นที่พรุทั่วโลกแล้ว ประมาณว่ามีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 350,000 ตารางกิโลเมตร (หรือเนื้อที่กว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่ประเทศไทยทั้งประเทศ-ผู้เขียน)

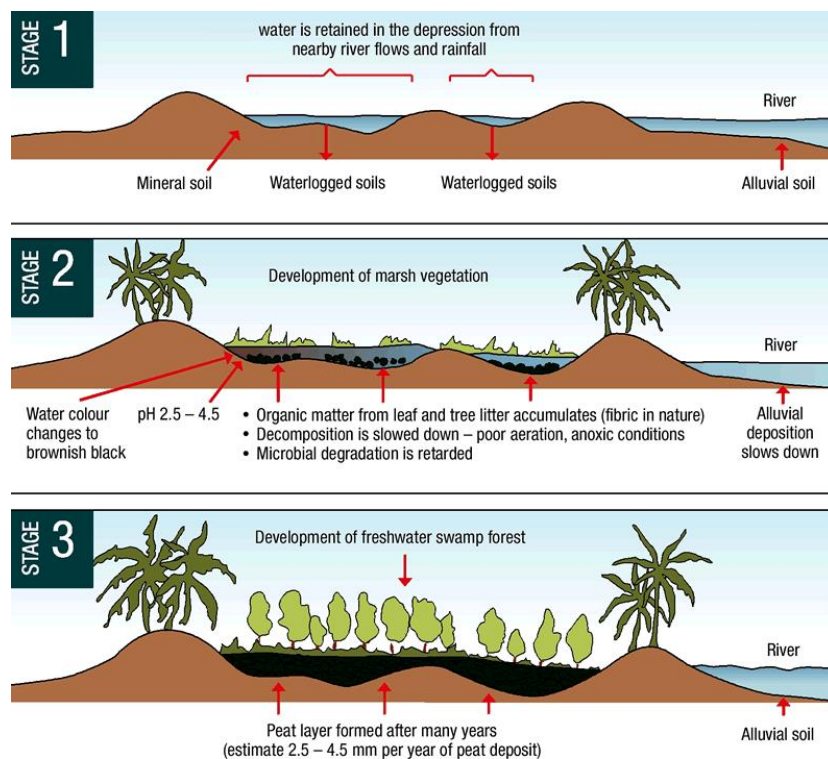
นิเวศพรุเขตร้อนของโลก ร้อยละ 62 อยู่ในเขตที่เรียกว่า “อินโด-มลายา” (Indo-Malayan) เมื่อนำพื้นที่พรุเขตร้อนอินโด-มลายามาคำนวณในเชิงพื้นที่แล้ว พบว่า พื้นที่พรุดังกล่าวอยู่ในประเทศอินโดนีเซียร้อยละ 80 ประเทศมาเลเซียร้อยละ 11 ปาปัวนิวกินีร้อยละ 6 ที่เหลืออีกร้อยละ 3 กระจายตัวอยู่ในประเทศบรูไน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และไทย ในระบบนิเวศพรุอาจจะพบไม้เรือนยอดที่สูงกว่า 70 เมตร ซึ่งต่างจากรูปแบบนิเวศผิวดินที่ปกคลุมด้วยพืชจำพวกมอสในพื้นที่ชุ่มน้ำ (Sphagnum mosses) พืชจำพวกหญ้า (grasses) กก (sedges) และไม้พุ่ม (shrubs) ชั้นพืชที่เหมือนฟองน้ำ ไม่ควบแน่นเหมือนดินทั่วไป มีน้ำขังตลอดเวลา เป็นชั้นที่ทับถมซึ่งอาจจะมีผลึกได้ถึง 20 เมตร มีค่าความเป็นกรดอยู่ที่ 2.9 – 4 pH มีธาตุอาหารในปริมาณที่ต่ำ น้ำท่วมขังมีสีน้ำตาลเข้มจากสารแทนนินที่ละลายจากใบไม้แห้งที่ร่วงลง จึงมีชื่อเรียกระบบนิเวศเช่นนี้อีกชื่อหนึ่งว่า “พื้นที่ชุ่มน้ำดำ” (black water swamps)

แผนที่แสดงการกระจายตัวของพื้นที่พรุโณเอเซียตะวันออกเฉียงใต้

การก่อกำเนิดพื้นที่พรุ

การเกิดพรุมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงทางธรณีฐานของคาบสมุทรทางด้านชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ซึ่งเป็นทะเลยกตัว (emergence shoreline) ผลของการยกตัวของชายฝั่งทำให้เกิดการรอกของสันทรายเป็นแนวนานกับชายฝั่งทะเลจากแผ่นดินไปหาชายฝั่งทะเล บางแห่งอาจพบมากถึง 3 หรือ 4 แนวระหว่างสันทราย บางแห่งก็เป็นหลุมลึกและมีน้ำแช่ขังอยู่เกือบตลอดเวลา ขนาดที่ลุ่มจะมีความกว้างหรือยาวขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ของแต่ละแห่ง ที่ลุ่มต่ำเหล่านี้ก็คือ พื้นที่พรุนั่นเอง

ช่วงแรกของการเกิดพรุ น้ำในพรุยังคงเป็นน้ำเค็มอยู่ เนื่องจากสันทรายที่ล้อมรอบที่ลุ่มต่ำยังปิดไม่สนิท ต่อมาเมื่อสันทรายปิดสนิทแล้ว น้ำทะเลเข้าไม่ได้ น้ำฝนและน้ำจืดไหลมาจากแผ่นดินทำให้น้ำเค็มค่อยๆ จืดลงเป็นน้ำกร่อยและจืดในที่สุด พืชหญ้าและพืชน้ำจืดเจริญงอกงามขึ้นเมื่อมีปริมาณมากขึ้นก็จะเน่าเปื่อยผุพังทำให้พรุตื้นขึ้นจากสภาพที่มีหญ้าขึ้นก็เปลี่ยนแปลงเป็นหญ้าผสมพืชหรือไม้พุ่มขนาดเล็กและไม่ขึ้นต้นต่าง ๆ ที่สามารถขึ้นในพื้นที่ลุ่มก่อกำขึ้น แปรสภาพเป็นป่าพรุซึ่งมีพืชหลายชนิดขึ้นเบียดเสียดกันอย่างหนาแน่น ดังที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

ภาพกระบวนการเกิดพื้นที่พรุ (Malaysia's Peat Swamp Forests : Conservation and Sustainable Use : p.2)

เขตนิเวศป่าพรุสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อเสนอการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation - REDD) ซึ่งสนใจศึกษาพื้นที่ป่าพรุเนื่องจากเป็นพื้นที่สะสมก๊าซคาร์บอนไว้ปริมาณที่มาก และจะปลดปล่อยออกมาหากพื้นที่ป่าพรุมีความแห้งจากการถูกทำลาย ได้แบ่งเขตนิเวศป่าพรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ 4 เขตนิเวศสำคัญ คือ

1. เขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียว (Borneo peat swamp forests) ครอบคลุมพื้นที่ในประเทศบรูไน อินโดนีเซีย และมาเลเซีย
2. เขตนิเวศป่าพรุคาบสมุทรมลายา (Peninsular Malaysian peat swamp forests) ครอบคลุมพื้นที่ในประเทศมาเลเซียและไทย
3. เขตนิเวศป่าพรุสุมาตรา (Sumatran peat swamp forests) ในประเทศอินโดนีเซีย
4. เขตนิเวศป่าพรุโตนเลสาบ-แม่น้ำโขง (Tonle Sap-Mekong peat swamp forests) ครอบคลุมพื้นที่ในประเทศกัมพูชาและเวียดนาม

เขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียว

ประกอบด้วยเป็นป่าดิบชื้นและกึ่งดิบชื้นเขตร้อน (ผลัดใบบางส่วน) บนเกาะบอร์เนียวซึ่งมีส่วนปันดินแดนกันระหว่างประเทศบรูไนในจังหวัดเบเลียต (Belait) ประเทศอินโดนีเซียในจังหวัดกาลิมันตัน (Kalimantan) และมาเลเซียในรัฐซาราวัก (Sarawak) ซึ่งแหล่งน้ำในป่าพรุได้รับน้ำจากทะเลสาบมะหะคาม (Mahakam Lakes) และทะเลสาบเซ้นทารัม (Sentarum) ที่เชื่อมต่อมาจากแม่น้ำกาปูอัส (Kapuas) และน้ำฝนที่ได้รับอิทธิพลจากมรสุมเขตร้อน

เขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียวในสภาพสมบูรณ์ พบพรรณไม้และเฟิร์นชนิดต่าง ๆ มากกว่า 927 ชนิด เมื่อเปรียบเทียบกับความหลากหลายของพรรณไม้ของป่าพรุเปกััน (Pekan) ในคาบสมุทรมลายาซึ่งมีเพียง 260 ชนิด พืชหลายชนิดเป็นพืชเฉพาะถิ่นของพื้นที่พรุสมบูรณ์ ไม่พบในระบบนิเวศอื่น พืชหลายชนิดอยู่รอดในระบบนิเวศพรุได้ด้วยการสร้างระบบรากที่ยึดเกาะชั้นพีทที่ไม่เกาะตัวแน่นอย่างดิน สร้างรากหายใจเพื่อความสะดวกในการถ่ายเทก๊าซออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ ในจุดที่มีพืชชั้นหนาแน่น บางต้นอาจสามารถยกรากขึ้นสูงได้มากกว่า 50 เซนติเมตร เพื่อรับออกซิเจนและธาตุอาหารได้สะดวก

พื้นล่างใต้ชั้นพีทของป่าพรุบอร์เนียวตรวจสอบอายุพบว่ามีความเก่าแก่แล้วไม่เกิน 5,000 ปี มีลักษณะดินเป็นเลนทะเลปนทราย แต่ก็มีบางจุดที่ได้เก็บตัวอย่างจากขอบทะเลสาบของป่าพรุในเขตจังหวัดกาลิมันตันของอินโดนีเซียที่พบว่ามีความเก่าแก่ของดินมากกว่า 11,000 ปี

ภาพมุมมองสูงของป่าพรุในจังหวัดกาลิมันตัน ประเทศอินโดนีเซีย

สาเหตุหนึ่งที่ป่าพรุมีธาตุอาหารต่ำก็เนื่องมาจากเป็นแอ่งน้ำขังที่ปิด มีการไหลเวียนของน้ำน้อยมาก ธาตุอาหารส่วนใหญ่จึงได้มาจากฝนที่พัดพามาพร้อมกับละอองและฝุ่นที่จับตัวกันระหว่างเม็ดฝนกับธาตุอาหารในอากาศ ด้วยรูปแบบที่มีธาตุอาหารน้อยนี้เอง พืชต้องทำงานอย่างหนักเพื่อให้อยู่รอดจากสภาพทางเคมีที่เป็นพิษอ่อนๆ เช่นนี้ให้ได้ และปรับเปลี่ยนกายภาพบางอย่างเพื่อเอาตัวรอด เช่น ผิวของใบ และหนาม ซากพืชและใบและร่วงหล่นในน้ำ และชั้นพีทในระยะแรกและย่อยสลายและค่อยๆ สะสมการเน่าเปื่อยลงจนทับถมเป็นชั้นพีทหนาขึ้นเรื่อยๆ ด้วยสาเหตุการเป็นกรดของน้ำที่แบคทีเรียหรือเห็ดราที่ทำหน้าที่ย่อยสลายอยู่รอดในสภาวะเช่นนี้ได้ยาก

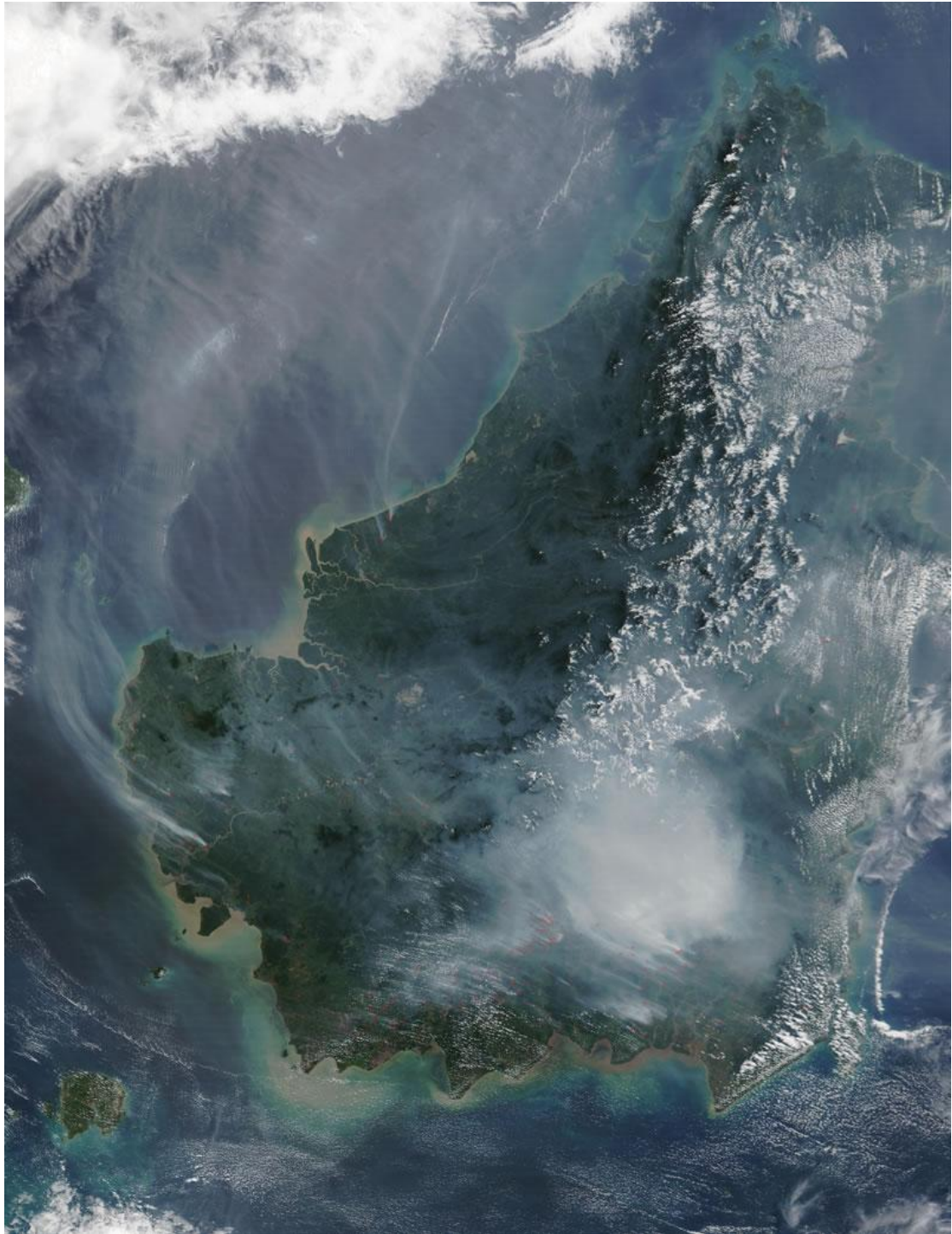
ภาพไม้พื้นล่าง (ต้นหม้อข้าวหม้อแกงลิง) เขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียว

ณ อุทยานแห่งชาติกู๋นุงมุลู (Gunung Mulu)

ณ เขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียวนี้ พบว่ามีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ได้ เช่น ชะนี ลิงอุรังอุตัง และ จะเข้ ที่ใช้พื้นที่หากินร่วมกันบริเวณริมตลิ่งของแม่น้ำที่ไหลผ่านป่าพรุ เป็นถิ่นอาศัยสำคัญของ ลิงแสม (Crab-eating Macaque หรือ *Macaca fascicularis*) และค้างคาว (Silvery Lutung หรือ *Presbytis cristata*) ตลอดจนเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ที่พบเฉพาะในเกาะบอร์เนียวอย่าง ลิงจมูกยาว (Proboscis Monkey หรือ *Nasalis larvatus*) ที่ว่ายน้ำได้เก่ง รวมไปถึง ค้างคาวยักษ์บอร์เนียว (Borneo Roundleaf Bat หรือ *Hipposideros doriae*) นอกจากนี้ของ ป่าพรุบอร์เนียว 2 ชนิด ได้แก่ นกแว่นขาวตาขาว (Javan White-eye หรือ *Zosterops flavus*) และ นกปรอด (Hook-billed Bulbul หรือ *Setornis criniger*) ขณะที่ยังมีข้อมูลการค้นพบ นกชนิดต่าง ๆ กว่า 200 สายพันธุ์บริเวณอุทยานแห่งชาติตันหยงปุติง (Tanjung Puting National Park) ในจังหวัดกาลิมันตัน ในสายน้ำของป่าพรุเป็นถิ่นที่อยู่ของปลาตะพัด (*Scleropages formosus*) สายพันธุ์หายาก นาก นกน้ำ ตะโขงมลายู (false gharials) และจระเข้

พื้นที่ป่าพรุกาลิมันตันของอินโดนีเซียนับว่าได้ผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาพื้นที่ ของรัฐบาลมากที่สุด พื้นที่กว่า 6,250,000 ไร่ เปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมภายใต้โครงการสร้าง พื้นที่ปลูกข้าวขนาดใหญ่ (Mega Rice Project -MRP) ที่ได้ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ.2539 – 2541 มีระบบคลองชลประทานรวมกันเป็นระยะทางกว่า 4,000 กิโลเมตร ผืนป่าพรุถูกทำลาย จากการให้สัมปทานป่าไม้ทั้งที่ถูกกฎหมายและการลักลอบตัดไม้อย่างผิดกฎหมายโดยการเผา และแผ้วถาง ในพื้นที่โครงการปลูกข้าวขนาดใหญ่ ทำให้ผืนป่าพรุลดลงเหลือร้อยละ 64.8 ในปี พ.ศ.2534 จนกระทั่งเหลือเพียงร้อยละ 45.7 ในปี พ.ศ.2543 และมีแนวโน้มที่จะลดลงเรื่อยๆ สิ่งที่ไม่คาดคิดจากการมีโครงการปลูกข้าวขนาดใหญ่และการสร้างระบบชลประทานคือระบบน้ำ ของพรุเสียสมดุลอย่างสิ้นเชิง ในช่วงฤดูฝน น้ำท่วมพื้นที่ป่าพรุสูงกว่า 2 เมตร นอกฤดูฝนกลับ ประสบภาวะแล้งจัด จนรัฐบาลอินโดนีเซียปล่อยให้โครงการปลูกข้าวขนาดใหญ่ทิ้งร้างไปแล้ว

มีความพยายามใช้วิธีการเผาป่าพรุเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการเกษตรเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำพื้นที่มาใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน ชันพืชเผาไหม้อย่างเร็วเร็วลงไปถึง ชั้นใต้ดิน สัตว์ป่าจำพวกนก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และสัตว์เลื้อยคลานต้องตายไปกับไฟและ อุดตายจากการขาดอาหารจากธรรมชาติที่ถูกแทนที่ด้วยเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่ได้เป็น อาหารของสัตว์ป่าดั้งเดิม อาทิที่เกิดกับเขตมัวราคามัน (Muara Kaman) ที่อยู่ทางตะวันออก ของจังหวัด กาลิมันตัน ควันไฟจากเขตนิเวศป่าพรุบอร์เนียวยังเต็มไปด้วยก๊าซคาร์บอนที่พุ่ง ในชั้นบรรยากาศ ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนในบริเวณโดยรอบที่ต้องทนต่อ หมอกควันกว่า 5 แสนคน

ภาพถ่ายทางดาวเทียมของเกาะบอร์เนียวที่แสดงให้เห็นถึงกลุ่มควันไฟ
ที่เกิดจากการเผาป่าพรุ

ภาพแสดงสภาพป่าพรุที่เกิดจากการเผาและถางพื้นที่เพื่อใช้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ภาวะโลกร้อน (El Niño) ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2540-2541 และในช่วงปี พ.ศ.2545-2546 ส่งผลให้ป่าพรุประสบปัญหาแล้งจัด จากการศึกษาขององค์การอวกาศแห่งสหภาพยุโรป (European Space Agency) พบว่าป่าพรุที่แห้งแล้งสัมพันธ์กับปริมาณก๊าซคาร์บอนของโลก ไฟที่ไหม้ป่าพรุในช่วงปี พ.ศ. 2540-2541 ก่อให้เกิดก๊าซคาร์บอนในชั้นบรรยากาศในปริมาณกว่า 25,000 ล้านตัน และไฟไหม้ป่าพรุในปี พ.ศ.2545-2546 ก่อให้เกิดก๊าซคาร์บอนในระหว่าง 200- 10,000 ล้านตัน เมื่อเปรียบเทียบภาพถ่ายทางดาวเทียมก่อนและหลังการเผาป่าพรุในปี พ.ศ.2540 นักวิทยาศาสตร์คำนวณว่ามีพื้นที่ที่ถูกไฟป่าเผาไหม้รวมแล้วประมาณ 4,937,500 ไร่ และร้อยละ 91.5 เป็นพื้นที่พรุ ซึ่งคิดเป็นเนื้อที่ 4,562,500 ไร่ ก่อให้เกิดก๊าซคาร์บอนรวมแล้วประมาณ 0.19 – 0.23 กิกะตัน (Gt) ซึ่งทั้งหมดเกิดในพื้นที่ประเทศอินโดนีเซีย เฉพาะใน พ.ศ.2540 เพียงปีเดียว เกิดก๊าซคาร์บอนในชั้นบรรยากาศระหว่าง 0.81 - 2.57 กิกะตัน คิดเป็นร้อยละของการเผาไหม้พลังงานเชื้อเพลิงที่ใช้กันทั่วโลกทั้งปี ถือเป็นสถิติสูงสูดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 ทำให้อินโดนีเซียกลายเป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนมากที่สุดจากการเผาป่าพรุดั้งเดิมของตนเอง

เขตนิเวศป่าพรุคาบสมุทรมาลายา

ที่ตั้งของเขตนิเวศป่าพรุคาบสมุทรมาลายาคาบเกี่ยวพื้นที่คาบสมุทรมาเลเซียและพื้นที่ภาคใต้ของไทย ในเขตภูมิอากาศร้อนชื้น พืชพรรณที่ขึ้นในพื้นที่ป่าพรุคาบสมุทรมาลายา คล้ายกับป่าพรุสุมาตรา และป่าพรุบอร์เนียว ชั้นพีทใต้ทับถมแทนที่ป่าชายเลนเดิม ความหนาของชั้นพีทมีตั้งแต่ 50 เซนติเมตรไปจนถึง 20 เมตร ด้วยพื้นที่พรุเป็นแอ่งน้ำปิด จึงทำให้น้ำเกิดสภาพเป็นกรด มีค่า pH ต่ำกว่า 4 มีธาตุอาหารน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับป่าฝนลุ่มต่ำ จึงมีความหลากหลายในพันธุ์พืชน้อยกว่าระบบนิเวศอื่น

ในพื้นที่น้ำท่วมขังโดยรอบนั้น ในส่วนที่เป็นขอบป่าพรุจะพบกาฝากประเภทเถาวัลย์ (strangler figs หรือ *Ficus* spp.) ไม้ผลชนิดต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของสัตว์เลื้อยคลาน ด้วยนม นก และปลาหลากหลายชนิด ไม่มีพืชชนิดใดที่เป็นพืชเด่นคลุมพื้นที่กว้าง ๆ เหมือนป่าพรุบอร์เนียวที่มีไม้สา (Shorea albida) ขึ้นหนาแน่น หรือแม้แต่ไม้สาแดง (*Shorea macrophylla* หรือ bintangor) ซึ่งมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมปาไม้ เตยหอม (*Pandan*) และหมากแดง (sealingwax palm หรือ *Cyrtostachys lakka*) เป็นไม้เด่นในนิเวศป่าพรุมาลายา

ด้วยลักษณะที่เป็นพรุน้ำจืด สัตว์ป่าที่พบจึงเป็นแบบเดียวกับที่พบในป่าฝนลุ่มต่ำ แต่ก็มีความหลากหลายที่พบในบริเวณป่าพรุมาลายามากกว่าป่าฝน อาทิ สัตว์เลื้อยคลานสำคัญที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ 5 ชนิดหลักๆ คือ เสือโคร่ง (*Panthera tigris*), ช้างเอเชีย (*Elephas maximus*), แรดสุมาตรา (*Dicerorhinus sumatrensis*), สมเสร็จมาลายัน (*Tapirus indicus*) และ เสือลายเมฆ (*Pardofelis nebulosa*) มีนกป่าเพียงไม่กี่ชนิดและไม่ได้เป็นนกเฉพาะถิ่นของป่าพรุมาลายาหรือป่าฝนลุ่มต่ำมาเลเซีย นกป่าที่พอจะโดดเด่นในพื้นที่ป่าพรุผืนนี้ คือ เหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา (grey-headed fish eagle หรือ *Ichthyophaga ichthyaetus*) และนกที่ดักจับพันธุ์เหี่ยว (brown fish owl หรือ *Ketupa zeylonensis*) พันธุ์สัตว์น้ำจืดที่สำคัญ จะเป็นปลาดุกเล็ก ๆ จำพวกปลากัด (*Betta*)

ภัยคุกคามที่ทำให้ผืนป่าพรุมาลายาลดลง ได้แก่ การทำอุตสาหกรรมปาไม้ เหมืองดีบุก แล่ถางพื้นที่เพื่อเกษตรกรรม เช่น การทำนาข้าว ยางพารา มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน มีการสูบน้ำออกจากพรุเพื่อไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ จนป่าพรุเสื่อมโทรม เช่น การสูบน้ำไปใช้ในฟาร์มเลี้ยงปลาไหลในพื้นที่รัฐปาหัง ประเทศมาเลเซีย จนอยู่ในระดับเสี่ยงที่จะเกิดไฟป่า โดยเริ่มมีสัญญาณการลุกลามของปลาไหลเขตรอยต่อผืนป่าพรุในรัฐปาหังเมื่อปี พ.ศ.2540-2541

เขตนิเวศป่าพรุสุมาตรา

ป่าพรุสุตรามีสถานะคล้ายกับป่าพรุในบอร์เนียวและป่าพรุในคาบสมุทรมาลายา กว่าร้อยละ 65 เดิมเป็นป่าชายเลนมาก่อน ซากพืชทับถมจนเป็นชั้นพีทหนาตั้งแต่ 50 เซนติเมตรไปจนถึง 20 เมตร สภาพเป็นกรด ค่า pH ต่ำกว่า 4 จึงทำให้ไม่มีพรรณไม้หลากหลายมากนัก

พรรณไม้สำคัญและโดดเด่นในป่าพรุสุมาตรา ได้แก่ *Tristania obovata*, ชะมวงกวาง (*Ploiarium alternifolium*), ตารา (*Polyalthia glauca*), อ้ายปาวพรุ (*Stemonurus secundiflorus*), *Radermachera gigantea*, หลุมพี (*Salacca conferta*), ค้อพรุ (*Livistona hasseltii*) และ หมากแดง (*Cyrtostachys lakka*)

สัตว์ป่าที่เป็นสัตว์นักล่าขนาดใหญ่ที่สุดแห่งผืนป่าพรุแห่งนี้ คือ เสือสุมาตรา (*Panthera tigris*) ซึ่งคาดว่ามียูอยู่ในป่าธรรมชาติประมาณ 500 ตัว ช้างเอเชีย (*Elephas maximus*) ก็พบอยู่ในป่าแถบสุมาตราเช่นกัน แต่พบน้อยลงเรื่อยๆ จากการสูญเสียผืนป่าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยอันอาจจะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต นกชนิดต่างๆ พบบ้างในพื้นที่ป่าพรุบริเวณที่ลุ่ม และรอบๆ ป่าฝนลุ่มต่ำ

พื้นที่ป่าพรุสุมาตราโดยเฉพาะทางตอนใต้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เป็นผลให้ป่าพรุเกิดความแห้งแล้ง และเกิดไฟป่าขึ้นเป็นประจำ แต่ก็ประสบความสำเร็จในการปลูกไม้เสม็ดขาว (*Melaleuca cajuputih*) ทดแทนในพื้นที่ไฟไหม้ การคุกคามจากการลักลอบตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย สัมปทานป่าไม้ การแผ้วถางพื้นที่พรุสำหรับปลูกมะพร้าว สับปะรด มีผลทำให้ผืนป่าพรุสุมาตราลดลงอย่างรวดเร็ว

เขตนิเวศป่าพรุโตนเลสาบ-แม่โขง

ป่าพรุไม้พุ่มเตี้ยและป่าพรุน้ำจืดประกอบเป็นป่าพรุโตนเลสาบ-แม่โขง ป่าพรุไม้พุ่มเตี้ย (แบบทุ่งหญ้าสเตปป์ ความสูงของพรรณไม้เฉลี่ยไม่เกิน 4 เมตร) ปกคลุมเป็นบริเวณกว้างรอบทะเลสาบเช่นเดียวกับป่าพรุในบริเวณลุ่มน้ำโขงที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายหลักในประเทศกัมพูชา ลักษณะของพื้นที่จะมีน้ำเอ่อล้นกลายเป็นแอ่งบริเวณกว้าง โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคมถึงมกราคม และอาจยาวไปถึงเดือนกุมภาพันธ์

พรรณไม้ที่ขึ้นบริเวณป่าพรุโตนเลสาบ-แม่โขง เป็นไม้พุ่มเตี้ย จำพวกพืชวงศ์เปลา *Euphorbiaceae*, พืชตระกูลถั่ว (*Fabaceae*) และวงศ์สมอ (*Combretaceae*) ตลอดจนพรรณไม้เด่นในพื้นที่อย่างจิกน้ำ (*Barringtonia acutangula*) และคร่อเงาะตามภาษาถิ่นเหนือ หรือเปื่อยปิ้งตามภาษาถิ่นอีสาน (*Terminalia cambodiana*)

ระดับน้ำลึกสูงสุดของป่าพรุโตนเลสาบ-แม่โขง อยู่ระหว่าง 7-15 เมตร และระดับน้ำจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 เมื่อถึงช่วงฤดูน้ำหลากที่ได้รับน้ำจากแม่น้ำโขงและแม่น้ำบาสัค (*Bassac*) ที่ไหลผ่านประเทศกัมพูชาและเวียดนาม

จากการที่น้ำท่วมขังพื้นที่ตลอด 6-8 เดือน พรรณไม้โดยมากเป็นไม้ชนิดผลัดใบที่ขึ้นติดกันหนาแน่น มีไม้ยืนต้นขนาดใหญ่แซมอยู่บ้าง และมีพื้นที่เปิดให้พืชน้ำขึ้นอยู่ตามลำน้ำสำหรับพรรณไม้ดั้งเดิมของถิ่นป่าพรุโตนเลสาบ-แม่โขง มีเพียงไม่กี่ชนิด เช่น จิกน้ำ และมะเกลือเขมร (*Diospyros cambodiana*)

ไมยราบน้ำหรือไมยราบยักษ์ (*giant mimosa* หรือ *Mimosa pigra*) เป็นพรรณไม้ที่เข้าคุกคามไม้ชนิดอื่นด้วยการแผ่ครอบคลุมในพื้นที่ที่เป็นป่าพรุเสื่อมโทรมจากการเผาและแผ้วถาง

การเข้าครอบครองพื้นที่ของไมยราบยักษ์ยังมีผลกระทบต่อพรรณไม้ที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่าในพื้นที่ด้วย

สัตว์ป่าคุ้มครองที่พบในพื้นที่ป่าพรุน้ำจืดตอนกลางที่สำคัญ ได้แก่ ชะนีมงกุฏ (pileated gibbon หรือ *Hylobates pileatus*), เสือโคร่ง (*Panthera tigris*), หมาไน (*Cuon alpinus*), หมีหมา (sun bear หรือ *Ursus malayanus*), เสือลายเมฆ (*Pardofelis nebulosa*), เสือดาวหรือเสือดำ (*Panthera pardus*), วัวแดง (banteng หรือ *Bos javanicus*)

พื้นที่ป่าพรุน้ำจืดตอนกลางที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์อยู่ทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชา มีเนื้อที่ประมาณ 5,490 ตารางกิโลเมตร

ป่าชายเลนและป่าเสม็ด (*Melaleuca forests*) ของลุ่มน้ำโขง เสื่อมโทรมจากการถูกใช้ ในกิจการทหารช่วงสงครามเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ได้มีโครงการปลูกป่าทดแทนบ้างแล้ว ระดับน้ำในป่าพรุน้ำจืดตอนกลางที่ลดลงส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของชุมชนประมงพื้นบ้านที่อาศัยลำนํ้าจับปลาในแม่น้ำโขงและแม่น้ำตอนกลาง เวียดนามดูจะมีผลกระทบจากการลดลงของพื้นที่ป่าพรุน้ำจืดมากที่สุด เนื่องจากการกักเก็บน้ำบริเวณต้นน้ำของประเทศลาว ไทย และจีนตอนใต้ การเปลี่ยนพื้นที่พรุไปใช้เพื่อการเกษตรเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการลดลงของป่าพรุแห่งนี้

ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน

ประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Member Countries – AMCs) ได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ สำหรับการจัดการพื้นที่พรุในประเทศอาเซียนอย่างยั่งยืน (หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่พรุของอาเซียน (ASEAN Peatland Management Strategy - APMS) ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติและเพื่อสนับสนุนการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้ระหว่างปี พ.ศ.2549-2563 การที่มีการจัดทำ APMS ขึ้นมานั้น เนื่องจากทั้งในทั้งถิ่นและระดับนานาชาติ ต่างมีความตระหนักว่ามีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการใช้ประโยชน์พื้นที่พรุอย่างชาญฉลาดและการจัดการอย่างยั่งยืน รวมถึงการเผชิญกับภัยคุกคามที่เกิดจากไฟป่าและหมอกควันที่เกิดจากไฟป่า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจและสุขภาพของคนในภูมิภาค และเป็นไปได้ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภาคโลก ยุทธศาสตร์นี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบการทำงานของโครงการริเริ่มการจัดการพื้นที่พรุในอาเซียน (ASEAN Peatland Management Initiative-APMI) และข้อตกลงของอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution)

APMI ได้ถูกเสนอครั้งแรกในที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ว่าด้วยเรื่องหมอกควัน (ASEAN Ministerial on Haze – AMMH) ครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2545 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย และได้รับการอนุมัติในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 ณ ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน ของคณะทำงานด้านวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม-หมอกควัน (ASEAN Senior Officials on the Environment – Haze Technical Task Force – ASOEN-HTTF) ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ พร้อมกันนี้ได้มีการอนุมัติแผนการทำงานในระยะเริ่มแรก

(ปี พ.ศ.2546 – 2548) และ APMI ได้เป็นส่วนสำคัญของการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนว่าด้วยเรื่องหมอกควัน ครั้งที่ 10 ณ เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2546

การพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของแผนการทำงานในระยะเริ่มแรกของ APMI ต่อมาภายหลัง ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศถูกร้องขอให้ข้อมูลภูมิหลังและเอกสารของแต่ละประเทศ เพื่อนำเสนอในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคเกี่ยวกับ APMI ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2546 ณ เมืองโบโกร์ ประเทศอินโดนีเซีย ที่ประชุมเห็นชอบกับร่างยุทธศาสตร์และขั้นตอนการจัดทำยุทธศาสตร์ สำนักเลขาธิการอาเซียนด้วยความร่วมมือกับ Global Environment Centre (GEC) จึงได้พัฒนายุทธศาสตร์จากโครงร่างเดิมมาเป็นยุทธศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ โดยคำนึงถึงข้อสรุปที่ได้จากการอภิปรายในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาค เอกสารของแต่ละประเทศ การแถลงและข้อเสนอแนะจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการประชุมเกี่ยวกับพื้นที่พรุที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคำแนะนำที่ได้จากประเทศสมาชิกอาเซียน พันมิตรของ APMI และผู้สนับสนุนอื่นๆ สำนักเลขาธิการอาเซียนจึงได้เผยแพร่ร่างยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคฉบับแรก เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2547 โดยเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศจัดการประชุมปรึกษาหารือในระดับชาติเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับเพิ่มเติมในร่างยุทธศาสตร์ฉบับแรก

การประชุมปรึกษาหารือในระดับชาติเกี่ยวกับร่างยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคฉบับแรก ดำเนินการระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2547 – พฤษภาคม พ.ศ.2548 ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม ได้ดำเนินการจัดการประชุมปรึกษาหารือในระดับชาติ ในขณะที่บางประเทศให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการปรึกษาหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคเกี่ยวกับ APMI ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2548 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อรวบรวมผลจากการประชุมปรึกษาหารือในระดับชาติ และพัฒนาร่างยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคให้เสร็จสมบูรณ์ ร่างยุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคฉบับนี้เป็นการปรับปรุงแก้ไขโดยใช้ข้อมูลจากประเทศสมาชิกอาเซียน และรวมถึงผลการอภิปรายระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคครั้งที่ 2

ยุทธศาสตร์เน้นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหลักๆ 4 ประการ คือ

- สร้างเสริมจิตสำนึกและความรู้เกี่ยวกับพื้นที่พรุ
- แก้ปัญหามลพิษหมอกควันข้ามแดน และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม
- ส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน
- สร้างเสริมและส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคในประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุ

ยุทธศาสตร์ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติ (operation objective) ซึ่งจะสนับสนุนจุดมุ่งหมายที่กล่าวมาข้างต้นหนึ่งข้อหรือมากกว่า โดยมีแผนปฏิบัติการ (action plan) ที่เฉพาะเจาะจงและกรอบระยะเวลาสำหรับการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศ

สมาชิกอาเซียน หน่วยงานอื่น ๆ และพันธมิตรที่ร่วมมือกัน เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นที่เพิ่มมากขึ้นในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับไฟฟ้าในพื้นที่พรุและหมอกควัน การอนุรักษ์และการจัดการอย่างยั่งยืน และการเสริมสร้างสมรรถนะในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุและการจัดการ ยุทธศาสตร์นี้จะมีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีหน้าที่รับผิดชอบในการช่วยให้เกิดการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในระดับประเทศ เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ ซึ่งจะดำเนินการผ่านการพัฒนาแผนปฏิบัติการแห่งชาติ (National Action Plans – NAPs) ซึ่งจะพัฒนาโดยการจัดการประชุมปรึกษาหารือเพิ่มเติมในประเทศสมาชิกอาเซียน

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งรวบรวมจากเอกสารของประเทศสมาชิกอาเซียนระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับ APMI ณ เมืองโบโกร์ ประเทศอินโดนีเซีย วันที่ 16-17 ตุลาคม พ.ศ.2546 และเอกสารที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งนำเสนอในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคครั้งที่ 2 ที่จัดขึ้น ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย วันที่ 24-26 พฤษภาคม พ.ศ.2548 รวมถึงข้อมูลจากเอกสารของโครงการ APMI และเอกสารหลักอื่นๆ

1. การแพร่กระจายของพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน

พื้นที่พรุทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประมาณ 156.25 ล้านไร่ ซึ่งคิดเป็น 60% ของพื้นที่พรุในเขตร้อน และคิดเป็น 1 ใน 10 ของพื้นที่พรุทั่วโลก พื้นที่พรุส่วนใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่พรุแหล่งใหญ่อื่นๆ อยู่ในประเทศมาเลเซีย ไทย เวียดนาม บรูไนดารุสซาลาม และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่และความเสื่อมโทรม ซึ่งมีสาเหตุมาจากไฟฟ้า ส่งผลให้พื้นที่พรุลดลงอย่างเห็นได้ชัดในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยปกติพื้นที่พรุพบได้ในบริเวณที่ละติจูดต่ำๆ พื้นที่ชายฝั่งที่ขยายไปในแผ่นดินเป็นระยะทางถึง 300 กิโลเมตร ความลึกของดินพรุมีความแตกต่างกันไปตั้งแต่ 0.5 เมตร จนถึงมากกว่า 10 เมตร

2. ขนาดของพื้นที่พรุ

ในหลายประเทศ พื้นที่พรุได้รับการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่เพื่อการผลิต หรือพื้นที่เพื่อการเกษตร สัดส่วนของพื้นที่ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด พื้นที่พรุที่ไม่ถูกรบกวนที่เหลืออยู่ในภูมิภาคนี้มีน้อยมาก

ในปัจจุบันประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน ดังนั้น การเน้นเกี่ยวกับคุณค่าในการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการ

ใช้ประโยชน์พื้นที่พรุอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการจัดการทรัพยากรดีขึ้น เพื่อคนรุ่นนี้และรุ่นหลัง

3. การใช้ประโยชน์และคุณค่าของพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน

พื้นที่พรุมีประโยชน์และคุณค่าที่หลากหลาย ในภูมิภาคนี้ การใช้ประโยชน์และคุณค่าของพื้นที่พรุที่พบทั่วไป เช่น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไปเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร ป่าไม้ หรือสร้างบ้านเรือน นอกจากนี้ ยังมีการใช้ประโยชน์เพื่อการทำไม้ เป็นแหล่งน้ำและเก็บกักน้ำ ควบคุมน้ำท่วม แหล่งเก็บคาร์บอน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

4. นโยบายและกรอบการทำงานสำหรับสถาบันที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุ

สำหรับในประเทศสมาชิกอาเซียน พบว่ายังไม่มีกฎหมายหรือนโยบายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุโดยตรง รูปแบบการจัดการพื้นที่พรุมีการดำเนินการโดยใช้นโยบาย กฎหมาย และข้อบังคับที่แตกต่างกัน ดังนั้น จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามาก ถ้ามีการจัดทำกฎหมาย ข้อบังคับ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง หรือพัฒนานโยบายหรือข้อบังคับที่เฉพาะเจาะจงที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุ ในประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีหลายหน่วยงานหรือกระทรวงที่มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่พรุอย่างมีประสิทธิภาพ จึงอาจมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานเหล่านั้นหรือปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. ประเด็นปัญหาและข้อวิตกกังวลทั่วๆ ไป

ประเด็นปัญหาและข้อวิตกกังวลต่อไปนี้ รวบรวมจากเอกสารของแต่ละประเทศและจากการอภิปรายในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ APMI รวมถึงที่ประชุมระดับภูมิภาคอื่นๆ

ก) ไฟไหม้ในพื้นที่พรุและมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน

ประเด็นการจัดการที่สำคัญที่สุดในภูมิภาค คือ มลพิษที่เกิดจากหมอกควันข้ามเขตแดน ซึ่งมีผลมาจากการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุ การเกิดไฟไหม้พื้นที่พรุในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากฝีมือมนุษย์ พื้นที่พรุที่ไม่ระบายน้ำออกจะไม่ค่อยเกิดไฟไหม้ ดังนั้น การระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุสำหรับการเกษตร ป่าไม้ และเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ จึงเป็นสาเหตุหลักของการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุ ปรากฏการณ์ของไฟไหม้ในพื้นที่พรุที่เลวร้ายที่สุดเมื่อ 10 ปีที่แล้ว คือ การเกิดไฟไหม้ป่าครั้งใหญ่ระหว่างปี พ.ศ.2540-2541 ซึ่งได้เผาผลาญพื้นที่พรุจำนวนมากเป็นระยะเวลาหลายเดือนในช่วงฤดูแล้ง ไฟป่าที่เกิดขึ้นในช่วง 2540-2541 ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปกคลุมไปด้วยหมอกควันและความมืดมน ทำลายหรือทำให้พื้นที่พรุเกิดความเสื่อมโทรมทั้งหมด 12.5 ล้านไร่ นอกจากมลพิษดังกล่าวจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชากรแล้ว ยังส่งผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติและบทบาทหน้าที่ทางด้านนิเวศของพื้นที่พรุ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้

ข) การดำรงชีวิตของชุมชน

ชุมชนท้องถิ่นมีการใช้ประโยชน์พื้นที่พรุและทรัพยากรในพื้นที่พรุเพื่อการดำรงชีวิต เช่น เก็บพืชสมุนไพร เก็บเกี่ยวผลผลิตอื่นจากพื้นที่พรุ นอกเหนือจากไม้เนื้อแข็ง การทำการเกษตร ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างผลกระทบทางลบต่อพื้นที่พรุได้บ้าง เช่น ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม

ค) การใช้ประโยชน์พื้นที่พรุและทรัพยากรในพื้นที่พรุมากเกินไป

การเปลี่ยนพื้นที่พรุไปเพื่อใช้สำหรับการปลูกพืช การเกษตรกรรม และการพัฒนาเมือง เป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การปล่อยน้ำออกจากพื้นที่พรุมากเกินไป การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ไฟป่าและมลพิษที่เกิดจากหมอกควัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม การลักลอบตัดไม้ในพื้นที่พรุเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่พรุ ยังคงมีการเก็บเกี่ยวทรัพยากรทั้งที่เป็นไม้และทรัพยากรอื่นๆ จากพื้นที่พรุ

ง) การปล่อยน้ำออกจากพื้นที่พรุ

การพัฒนาพื้นที่พรุทุกประเภทต้องมีการระบายน้ำออกจากพื้นที่หรือรอบๆ พื้นที่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงความสมดุลของ hydrodynamic และทำให้พื้นที่พรุเสี่ยงต่อการถูกระบายน้ำออกมากเกินไป และเกิดการแห้งแล้ง ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเสียหายที่ไม่สามารถแก้ไขได้ และส่งผลเสียต่อธรรมชาติ ความแห้งแล้งยังก่อให้เกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุบ่อยครั้งขึ้น

จ) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ความเสื่อมโทรมของพื้นที่พรุที่เกิดจากการแผ้วถางพื้นที่ การปล่อยน้ำออกจากพื้นที่ และไฟป่าที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่งผลให้พื้นที่พรุในภูมิภาคนี้สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่พรุยังเกิดจากการเก็บเกี่ยวหรือใช้ประโยชน์ดินพันธุ์ในพื้นที่พรุมากเกินไป เช่น การเก็บพืชสมุนไพร

ฉ) การสูญเสียคาร์บอน

พื้นที่พรุเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน เนื่องจากในพื้นที่พรุมีปริมาณอินทรีย์คาร์บอนสูง พื้นที่พรุในภูมิภาคนี้เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนปริมาณมากถึง 5% ของปริมาณคาร์บอนทั้งหมดที่กักเก็บอยู่ในผิวโลกทั้งหมด การแผ้วถาง การระบายน้ำ และการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุ ส่งผลให้เกิดการปลดปล่อยคาร์บอนออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งกำลังเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อโลก

ช) การนำสัตว์และโรคเข้ามา

การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศพื้นที่พรุ ทำให้พื้นที่ที่มีความเปราะบางต่อการรุกรานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น และชักนำให้เกิดโรค

ซ) การขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ

อุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้ คือ การขาดความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุและทางเลือกในการจัดการอย่างยั่งยืน ส่วนใหญ่องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุยังไม่เป็นที่เข้าใจมากนัก และยังไม่มีการให้ความสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับระบบนิเวศอื่นๆ ข้อมูลที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอต่อการประเมินผลกระทบด้านนิเวศที่จะเกิดตามมาจากการพัฒนาพื้นที่พรุในเขตร้อน รวมทั้งการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศที่ซับซ้อนและการไม่สามารถสรุปความสำคัญของหน้าที่ตามธรรมชาติของระบบนิเวศพื้นที่พรุได้

ฅ) กฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ในปัจจุบัน

พื้นที่พรุในภูมิภาคนี้ได้รับผลกระทบจากนโยบายที่ไม่เหมาะสมหรือยังขัดแย้งกัน เช่น ในหลายๆ ประเทศยังคงมีแรงจูงใจในการระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุเพื่อใช้พื้นที่สำหรับการเกษตร แม้ว่าพื้นที่นั้นจะมีคุณค่าทางการเกษตรน้อยหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านการบริการทางด้านนิเวศสูงกว่าก็ตาม และแม้พื้นที่พรุจะถูกคุ้มครองโดยกฎหมาย แต่ก็ยังมีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่หละหลวมอยู่มาก

ฉ) ประเด็นเกี่ยวกับค่านิยม

ปัญหาหนึ่งของการจัดการทรัพยากรพรุในภูมิภาคเกิดจากการขาดค่านิยมและการจัดการประเภทพื้นที่พรุ ช่างนำไปสู่ปัญหาการจำแนกพื้นที่พรุที่ชัดเจนและการจัดทำแนวทางจัดการต่างๆ ไป

6. ความต้องการต่างๆ ไป เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ

การจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียนมีความเหมือนกันหลายประการ เช่น ปัญหาที่พบในทุกพื้นที่ คือ ไฟป่า การระบายน้ำออก การจัดการที่ไม่เหมาะสม ทางเลือกในการดำรงชีวิตความยั่งยืน ฯลฯ ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความเหมือนกันหลายๆ ประการ เช่น มีความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสร้างเสริมจิตสำนึก การศึกษา การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเสริมสร้างสมรรถนะ/การฝึกอบรม การควบคุมและป้องกันการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัยในพื้นที่พรุ การสำรวจพื้นที่พรุ การวิจัย โครงการนาร่องหรือโครงการสาธิต

ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพรุที่พบได้ทั่วไป จำเป็นต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- ปรับปรุงความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศพื้นที่พรุ (หาข้อสรุปเกี่ยวกับค่านิยมพัฒนาทางเลือกในการจัดการและฟื้นฟู การวิจัย การเฝ้าระวังที่กำลังดำเนินการ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร)

- แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่น โรงงานอุตสาหกรรม รัฐบาล ทั้งภายในและระหว่างภาคส่วน (ให้มีกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชน) และ
- มีนโยบายและกรอบการทำงานของสถาบันที่ดีขึ้น

1. ปรับปรุงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์

- ก) หาข้อสรุปในประเด็นที่เกี่ยวกับคำนิยาม
- ข) ดำเนินการวิจัยและการเฝ้าระวัง
 - พื้นที่สาธิต
 - โครงการนำร่อง

2. ส่งเสริมจิตสำนึกและเสริมสร้างสมรรถนะ

- ก) การศึกษา
- ข) ปรับปรุงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงข้อมูล
- ค) การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- ง) ปรับปรุงการจัดการพื้นที่พรุโดยกลุ่มชุมชน เช่น ความยั่งยืนของการดำรงชีวิตของชุมชน

3. ส่งเสริมการเป็นพันธมิตรระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน

4. ปรับปรุงนโยบายและกฎหมาย

- ก) แก้ไขปัญหาทำลายพื้นที่พรุและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่พรุ
- ข) ปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมาย

7. ความร่วมมือในภูมิภาค

ก) วิสัยทัศน์ของอาเซียน 2020 (ASEAN Vision 2020)

ความร่วมมือของอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวทางจากวิสัยทัศน์ของอาเซียน 2020 แผนปฏิบัติการระยะกลางและการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิสัยทัศน์ของอาเซียน 2020 เรียกร้องให้ “... อาเซียนเต็มไปด้วยสีเขียวและมีความสะอาด โดยมีกลไกสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะก่อให้เกิดการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภูมิภาค ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและประชาชนมีคุณภาพชีวิตสูง”

ข) ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 หรือ Bali Concord II

ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2546 ผู้นำอาเซียนได้ปฏิญญาที่จะก่อตั้ง “ประชาคมอาเซียน (ASEAN community)” ภายในปี พ.ศ.2563 ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการ 3 ประการ คือ “ประชาคมอาเซียนที่มีความมั่นคง (ASEAN Security Community)” “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community)” และ ประชาคม

สังคม-วัฒนธรรมแห่งอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community)” ตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Bali Concord II)

ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมแห่งอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นสอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 ซึ่งมุ่งหลอมให้อาเซียนเข้าเป็นพันธมิตร ในฐานะชุมชนที่มีสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล โดยจะมีการสร้างความแข็งแกร่งด้านความร่วมมือของประชากรในสังคมและชนบท และการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงสตรี เยาวชน และกลุ่มชุมชน ASCC จะเสริมสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มขึ้นของประชาชน การศึกษา การว่างงาน การป้องกันโรคติดต่อ เช่น HIV/เอดส์ และโรคซาร์ (SAR) ความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม และมลพิษข้ามเขตแดน

ค) ASOEN-HTTF และการเตรียมการต่อสู้ไฟป่าในระดับอนุภูมิภาคสำหรับสุมาตราและบอร์เนียว

ASOEN-HTTF เป็นหน่วยงานย่อยของเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสของอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม (ASEAN Senior officials on the Environment – ASOEN) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2538 โดยมีประเทศอินโดนีเซียเป็นประธานและประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ

ด้วยการตระหนักถึงความจำเป็นในการเน้นด้านความพยายามในการจัดการไฟป่าในบริเวณใดบริเวณหนึ่งโดยเฉพาะ ในปี พ.ศ.2541 ASOEN-HTTF ได้จัดตั้งคณะทำงานสองกลุ่มขึ้นมาสำหรับอนุภูมิภาคสุมาตราและบอร์เนียว นั่นคือ คณะทำงานการต่อสู้กับไฟป่าสำหรับอนุภูมิภาคสุมาตรา (Working Group on Sub regional Fire Fighting Agreement for Sumatra หรือ SRFA-Sumatra) และคณะทำงานการต่อสู้กับไฟป่าสำหรับอนุภูมิภาคบอร์เนียว (Working Group on Sub regional Fire Fighting Agreement for Borneo หรือ SRFA-Borneo) หลังจากนั้น ASOEN-HTTF ได้จัดตั้งคณะทำงานเพิ่มเติมอีกสองคณะ โดยเน้นด้านการบังคับใช้กฎหมาย (SRFA Legal Group on Law and Enforcement) และด้านสภาพภูมิอากาศและอุตุนิยมวิทยา (Sub regional Climate Review Meeting) และคณะทำงานเฉพาะกิจที่ชื่อว่า คณะกรรมการการจัดทำแบบจำลองเพื่อต่อสู้กับไฟป่า (Simulation Organization Committee-SOC) สำหรับ SRFA และสร้างการฝึกหัดเกี่ยวกับแบบจำลองภัยพิบัติที่เกิดจากไฟและหมอกควัน (Fire and Haze Disaster Simulation Exercise) ขึ้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2545 เพื่อพัฒนาวิธีปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานสำหรับ SRFA และเตรียมรายละเอียดต่างๆ สำหรับการฝึกหัดเกี่ยวกับแบบจำลองสำหรับ SRFA

ง) แผนปฏิบัติการด้านหมอกควันสำหรับภูมิภาคอาเซียน

แผนปฏิบัติการด้านหมอกควันสำหรับภูมิภาคอาเซียน (Regional Haze Action Plan – RHAP) ได้รับการลงมติยอมรับโดยรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมแห่งอาเซียน ในเดือนธันวาคม

พ.ศ.2540 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดไฟป่าและมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดนอย่างรุนแรง ภายใต้กรอบการทำงานของ RHAP มาตรการและกิจกรรมต่างๆ ของยุทธศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อการสร้างความแข็งแกร่งด้านสมรรถนะในภูมิภาคและสมรรถนะในการแก้ปัญหาหมอกควันข้ามเขตแดน RHAP มีจุดประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) ป้องกันการเกิดไฟไหม้ที่ดินและป่าไม้ด้วยนโยบายและการบังคับใช้กฎหมายที่ดีกว่า 2) จัดทำกลไกด้านการปฏิบัติการเพื่อควบคุมดูแลไฟไหม้พื้นที่และป่าไม้ 3) เพิ่มความสามารถในภูมิภาคเกี่ยวกับการต่อสู้กับไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่และป่าไม้พร้อมๆ กับมาตรการอื่นๆ ที่ทำให้เกิดไฟป่าน้อยลง

ดังนั้น RHAP จึงมีสามองค์ประกอบหลักๆ คือ การป้องกัน การบรรเทา และการเฝ้าระวัง แต่ละประเทศได้ถูกกำหนดให้ดำเนินกิจกรรมที่อยู่ภายใต้แต่ละองค์ประกอบประเทศมาเลเซียเป็นผู้นำในการดำเนินการป้องกัน อินโดนีเซียเป็นผู้นำทางด้านการบรรเทา และสิงคโปร์เป็นผู้นำทางด้านการเฝ้าระวังการเกิดไฟป่าและหมอกควัน ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ดำเนินกิจกรรมในระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทั้งสามด้านของ RHAP การดำเนินการตาม RHAP ในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค เป็นการเร่งและเสริมมาตรการที่ดำเนินการในระดับชาติ

จ) ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน

ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้ลงนามใน ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน (ASEAN Agreement on Transboundary Haze Pollution) เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2545 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เทศมาเลเซีย ข้อตกลงประกอบด้วยระเบียบว่าด้วยการเฝ้าระวัง การประเมินผล และการป้องกัน ความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ กลไกการประสานงาน ช่องทางการสื่อสาร ขั้นตอนการปฏิบัติที่ง่ายขึ้นด้านศุลกากรและการตรวจคนเข้าเมืองในการบรรเทาสาธารณภัย ข้อตกลงนี้ยังได้จัดการให้มีการก่อตั้งศูนย์ประสานงานแห่งอาเซียนด้านการควบคุมมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน

ข้อตกลงมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 ปัจจุบัน ประเทศบรูไนดารุสซาลาม ลาว มาเลเซีย พม่า สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ได้ให้สัตยาบรรณ และมอบเอกสารการให้สัตยาบรรณแก่สำนักเลขาธิการอาเซียน

ฉ) โครงการริเริ่มการจัดการพื้นที่พรุ (APMI)

แนวความคิดสำหรับโครงการนี้ เกิดจากการอภิปรายกับหน่วยงานต่างๆ ระหว่าง พ.ศ.2533-2544 มีการอภิปรายเกี่ยวกับข้อมูลการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุและความจำเป็นในการร่วมมือกันในที่ประชุม ASOEN-HTTF ครั้งที่ 13 และการประชุม AMMH ครั้งที่ 7 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2542 การประชุม ASOEN-HTTF ครั้งที่ 19 และ AMMH ครั้งที่ 9 เมื่อ 10-11 มิถุนายน พ.ศ.2545 ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นในการป้องกันและควบคุมไฟไหม้ในพื้นที่พรุ

ในการประชุม AMMH ครั้งที่ 9 ยังได้มีการอภิปรายถึงความต้องการระเบียบแบบแผนสำหรับการพัฒนาและการใช้ประโยชน์พื้นที่พรุในภูมิภาค และเรียกร้องให้ HTTF และคณะทำงานดำเนินการในเรื่องดังกล่าว การพัฒนา APMI เกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือการออกแบบสอบถาม และการประชุมในภูมิภาค และได้นำมาใช้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 ในที่ประชุม ASONE-HTTF ครั้งที่ 20 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ พร้อมกับแผนการทำงานสำหรับ พ.ศ.2546-2548 โดย APMI ได้ยกมาเป็นเรื่องเด่นสำหรับการประชุม AMMH ครั้งที่ 10 ณ เสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา

เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของ AMPI

เป้าหมายของ AMPI

เพื่อส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุในอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยการใช้การปฏิบัติการร่วมกันและการร่วมมือเพื่อสนับสนุนและคงไว้ซึ่งการดำรงชีพในท้องถิ่น ลดความเสี่ยงจากไฟป่าและหมอกควันที่เกิดขึ้นตามมาในภูมิภาค และการมีส่วนร่วมช่วยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของโลก

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการเสริมสร้างสมรรถนะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่พรุภูมิภาคนี้
2. เพื่อลดการเกิดไฟไหม้พื้นที่พรุและหมอกควันที่ตามมา
3. เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการจัดการพื้นที่พรุและการป้องกันไฟป่าทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
4. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคและกลไกความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคในการจัดการพื้นที่พรุ

1. ภูมิหลังของยุทธศาสตร์

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ของ APMI ที่จัดขึ้นที่เมืองโกบอร์ ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 16-17 ตุลาคม พ.ศ.2546 ได้มีความตกลงร่วมกันในกระบวนการเตรียม APMS ร่างยุทธศาสตร์ฉบับแรกตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับจากประเทศสมาชิกในการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคครั้งที่ 1 ของ APMI รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการปรับปรุงแก้ไขหลังจากมีการประชุมปรึกษาหารือระดับชาติของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ และการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคครั้งที่ 2 ของ APMI เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2548 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ กระบวนการการพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคจะรวมถึงการเตรียมแผนปฏิบัติการแห่งชาติ (National Action Plans)

2. ความท้าทายสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่พรุและการจัดการแบบยั่งยืน

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพื้นที่พรุมากกว่า 156.25 ล้านไร่ (25 ล้านเฮกตาร์) คิดเป็น 60% ของทรัพยากรพื้นที่พรุในเขตร้อนทั่วโลก พื้นที่พรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

พื้นที่พรุมีบทบาทที่สำคัญในระบบอุทกวิทยา เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่มีลักษณะเฉพาะตัว แหล่งอาหาร (โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาน้ำจืด และผลิตภัณฑ์ทางธรรมชาติอื่นๆ) ไม้ ผลิตภัณฑ์จากป่าที่ไม่ใช่ไม้ (เช่น หวาย และน้ำผึ้ง) แหล่งกักเก็บคาร์บอน แต่บทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุมักถูกมองข้าม ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายด้านการเกษตร การประมง ป่าไม้ และทรัพยากรน้ำ ซึ่งขาดการบูรณาการและมีความขัดแย้งกัน

ยังมีความกดดันเพิ่มขึ้นต่อป่าพรุเขตร้อนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้คนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองและผลผลิตอาหารเพื่อสนองความต้องการด้านสังคม-เศรษฐกิจ ทำให้ระบบนิเวศที่บอบบางนี้มักถูกคุกคามด้วยกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงหรือโดยอ้อมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรม และในบางครั้งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากไฟไหม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่พรุ กิจกรรมสำคัญๆ ที่รบกวน หรือเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติของพื้นที่พรุและก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อระบบนิเวศ คือ การระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุโดยไม่มีการควบคุม เนื่องจากการตัดไม้แบบไม่ยั่งยืน และการแผ้วถางป่าเป็นพื้นที่กว้าง

3. หลักการและเหตุผลสำหรับยุทธศาสตร์ของภูมิภาค

ความพยายามและกิจกรรมหลายอย่างในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้มักจะเป็นไปในรูปของกิจกรรมที่แต่ละประเทศแยกกันทำ ได้มีความพยายามในการร่วมมือกันภายใต้การเตรียมการของอาเซียน แต่ความพยายามหรือกิจกรรมเหล่านี้มีอยู่อย่างจำกัด ความพยายามเบื้องต้นภายใต้ SFRA, HTTF, AMMH ฯลฯ เน้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการแก้ปัญหาไฟป่าและหมอกควันในปัจจุบัน และไม่ได้บรรจุยุทธศาสตร์ระยะยาวเอาไว้เพื่อแก้ไขปัญหาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้

ภายในภูมิภาคนี้พบว่าการจัดการพื้นที่พรุมีความเหมือนกันในหลายมิติ เช่น ปัญหาไฟป่าที่พบได้ทั่วไป การระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุ การจัดการพื้นที่พรุที่ไม่เหมาะสม ขาดทางเลือกการดำรงชีพ ความยั่งยืน ฯลฯ จึงได้มีการจัดตั้ง APMI ขึ้นมา เพื่อเป็นกรอบการทำงานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการนำผู้ปฏิบัติ (actor) ต่างๆ เข้ามาทำงานด้วยกัน เพื่อเปิดฐานความรู้และทัศนะที่กว้างขึ้น เพิ่มความเข้าใจประเด็นปัญหาที่สำคัญภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกัน เพื่อความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคที่มีความสำคัญและฉุกเฉิน และขยายแผนงานปฏิบัติการให้ครอบคลุมมากขึ้น

ด้วยวิธีนี้ จากทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดจึงควรเน้นไปที่ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเหมือนกัน และหลีกเลี่ยงความพยายามที่ซ้ำซ้อนกัน กรอบการทำงานอย่างกว้างๆ ที่มีอยู่นี้ จะระบุช่องว่างและลำดับความสำคัญของการปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่พรุ

ในภูมิภาคได้ จากนั้น จึงสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีความหมายและปฏิบัติได้ร่วมกัน และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีส่วนร่วมทั้งหมด เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด และการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคนี้อย่างยั่งยืน

คาดหวังว่า ยุทธศาสตร์นี้จะเป็นแนวทางสำหรับประเทศต่างๆ ในการปฏิบัติ ซึ่งน่าจะแน่ใจได้ว่าการป้องกันและการควบคุมการเกิดไฟไหม้พื้นที่พรุและการเกิดหมอกควันในภูมิภาคนี้ในอนาคต ผ่านการจัดการพื้นที่พรุที่ดีขึ้น

4. เป้าหมาย

เป้าหมายของยุทธศาสตร์นี้ ซึ่งเป็นไปตามวิสัยทัศน์ของอาเซียน 2020 คือ “เพื่อส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยการปฏิบัติงานร่วมกันและส่งเสริมความร่วมมือเพื่อสนับสนุน และคงไว้ซึ่งการดำรงชีวิตของท้องถิ่น ลดความเสี่ยงจากไฟป่าและหมอกควันที่เกิดขึ้น และสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมของโลก”

ยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคจะมีกรอบการทำงานทั่วไปสำหรับผู้ที่มีความรับผิดชอบหรือข้อผูกมัดต่อการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน โดยการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด การป้องกันไฟป่าและการฟื้นฟู ยุทธศาสตร์นี้ ตั้งอยู่บนหลักการของความร่วมมือในภูมิภาคที่ระบุไว้ในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 หรือ Bali Concord II ยุทธศาสตร์นี้จะมีส่วนช่วยในการก่อตั้งประชาคมสังคมวัฒนธรรมแห่งอาเซียน (ASCC) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาในระดับภูมิภาค รวมถึงที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและมลพิษข้ามเขตแดน นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์นี้จะมีส่วนช่วยในการดำเนินการของข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน และแผนปฏิบัติงานด้านหมอกควันสำหรับภูมิภาคอาเซียน

5. จุดมุ่งหมายทั่วไป

จุดมุ่งหมายทั่วไปของยุทธศาสตร์มี 4 ประการ คือ

จุดมุ่งหมายทั่วไปที่ 1 : ส่งเสริมจิตสำนึกและสมรรถนะเกี่ยวกับพื้นที่พรุ : เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกและความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุ และส่งเสริมสมรรถนะในการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด และการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอย่างยั่งยืน

จุดมุ่งหมายทั่วไปที่ 2 : แก้ไขปัญหามลพิษหมอกควันข้ามเขตแดนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม : เพื่อลดการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุและหมอกควันที่ตามมาในภูมิภาค และเพื่อยกระดับการป้องกันควบคุม และติดตามตรวจสอบ โดยความพยายามร่วมกัน ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

จุดมุ่งหมายทั่วไปที่ 3 : ส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน : เพื่อส่งเสริมการจัดการพื้นที่พรุเชิงบูรณาการสำหรับป่าไม้ น้ำ การเกษตร การดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการฟื้นฟูป่าพรุ หรือพื้นที่พรุที่เสื่อมโทรม

จุดมุ่งหมายทั่วไปที่ 4 : ส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค : เพื่อส่งเสริมและยกระดับความร่วมมือในภูมิภาคโดยการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูล การวิจัย และการเป็นพันธมิตรในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการจัดหาทรัพยากร

6. จุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ (Operational Objective)

จุดมุ่งหมายทั่วไปแต่ละข้อดังกล่าวข้างต้น ต้องมีการกระทำให้เกิดผล โดยจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการและปฏิบัติการต่างๆ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 13 กลุ่ม ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

หัวข้อ	จุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ
1. การสำรวจและการประเมิน	1.1 กำหนดขอบเขตและสถานภาพของพื้นที่พรุในภูมิภาคอาเซียน (รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับการให้คำนิยาม)
	1.2 ประเมินปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการจัดการพื้นที่พรุ
	1.3 ติดตามตรวจสอบและประเมินสถานภาพและการจัดการพื้นที่พรุ
2. การวิจัย	ดำเนินการวิจัยตามลำดับความสำคัญ
3. การเสริมสร้างจิตสำนึกและสมรรถนะ	3.1 ส่งเสริมจิตสำนึกของสาธารณชนเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่พรุ ความเปราะบางต่อการเกิดไฟไหม้ และการคุกคามจากหมอกควันที่เกิดขึ้น
	3.2 เสริมสร้างสมรรถนะของสถาบันเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ
4. การแบ่งปันข้อมูล	ส่งเสริมการจัดการข้อมูลและสนับสนุนการแบ่งปัน
5. นโยบายและกฎหมาย	พัฒนาหรือสร้างความแข็งแกร่งให้นโยบายและกฎหมายเพื่อคุ้มครองพื้นที่พรุและลดการเกิดไฟไหม้ในพื้นที่พรุ
6. การป้องกัน การควบคุม และการเฝ้าระวังการเกิดไฟไหม้	ลดการเกิดไฟไหม้และหมอกควันที่เกิดตามมา
7. อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่พรุ	สนับสนุนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่พรุ
8. การจัดการพื้นที่พรุเชิงบูรณาการ	8.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพหุภาคีในการจัดการพื้นที่พรุ
	8.2 ส่งเสริมการจัดการทรัพยากรน้ำและพื้นที่พรุเชิงบูรณาการโดยใช้ basin-wide approach และหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกออกเป็นส่วนตัว
	8.3 ส่งเสริมการจัดการป่าไม้และพื้นที่พรุเชิงบูรณาการ
	8.4 จัดการการเกษตรกรรมในพื้นที่พรุแบบบูรณาการ
	8.5 ส่งเสริมการจัดการวิถีชีวิตของชุมชนและพื้นที่พรุเชิงบูรณาการ
9. ส่งเสริมพื้นที่สาธิตสำหรับพื้นที่พรุ	ส่งเสริมการปฏิบัติการจัดการที่ดีที่สุด

หัวข้อ	จุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ
10. การฟื้นฟูและการฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัย	10.1 พัฒนาเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการฟื้นฟูหรือฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัยในพื้นที่พรุเสื่อมโทรม
	10.2 ฟื้นคืนสภาพพื้นที่พรุที่ถูกไฟไหม้ พื้นที่ที่ถูกปล่อยน้ำออก และพื้นที่พรุเสื่อมโทรม
11. พื้นที่พรุและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	11.1 คำนวณและปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุในการเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน
	11.2 สนับสนุนกระบวนการดัดแปลงพื้นที่พรุต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก
12. ความร่วมมือในภูมิภาค	12.1 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ความชำนาญในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่พรุ
	12.2 การจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศในระดับภูมิภาค สำหรับการจัดการพื้นที่พรุ และการประเมิน
	12.3 ช่วยให้เกิดการดำเนินการตามข้อตกลงและกลไกความร่วมมือในภูมิภาคอื่นๆ
	12.4 ส่งเสริมการเป็นพันธมิตรของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายๆ ฝ่าย เพื่อสนับสนุนการจัดการพื้นที่พรุ
13. ด้านการเงินในการดำเนินยุทธศาสตร์	ก่อให้เกิดทรัพยากรในทางการเงินที่จำเป็นสำหรับโครงการและกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์

ตารางแสดงหัวข้อและจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการสำหรับยุทธศาสตร์ มีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ มีการกำหนดกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจงสำหรับจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการแต่ละข้อ เพื่อการดำเนินการในระดับและเวลาที่แตกต่างกัน ระดับของการปฏิบัติการ 2 ระดับ คือ 1) ปฏิบัติการที่จะดำเนินการในระดับภูมิภาค และ 2) ระดับที่ประเทศสมาชิกอาเซียนควรพิจารณาดำเนินการและเพิ่มเข้าไปในแผนปฏิบัติการแห่งชาติ (ประเทศ) ปฏิบัติการในระดับภูมิภาคอาจจะเป็นการส่งเสริมหรือการทำให้แผนปฏิบัติการแห่งชาติมีความสมบูรณ์ โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูล ความรู้ สร้างเครือข่ายในภูมิภาค และกลไก/มาตรฐานการเชื่อมโยงในภูมิภาค

การปฏิบัติการเป็นสิ่งที่จะต้องดำเนินการในสัดส่วนเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม เช่น 1) สั้น สำหรับระยะเวลาสั้น (short term พ.ศ.2548-2553) สำหรับปฏิบัติการที่น่าจะเสร็จสมบูรณ์ภายในระยะเวลา 5 ปี 2) ปานกลาง (medium term พ.ศ.2548-2558) สำหรับปฏิบัติการที่น่าจะเสร็จสมบูรณ์ภายในระยะเวลา 10 ปี 3) นาน สำหรับระยะเวลานาน (long term พ.ศ.2548-2563) สำหรับปฏิบัติการที่น่าจะเสร็จสมบูรณ์ภายในปี พ.ศ.2563 และ 4) ต่อเนื่อง สำหรับปฏิบัติการที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินการจะมีพื้นฐานอยู่บนความต่อเนื่อง

มีการจัดลำดับความสำคัญที่ต้องดำเนินการก่อนสำหรับแต่ละปฏิบัติการ ประกอบด้วย 3 ลำดับ เช่น ต่ำ (Low) สำหรับระดับต่ำ ปานกลาง (Medium) สำหรับระดับปฏิบัติการที่มีลำดับความสำคัญในการดำเนินการสูงสุด การจัดลำดับความสำคัญของแต่ละปฏิบัติการ จะช่วยให้หน่วยงานที่มีทรัพยากรอยู่จำกัดสามารถดำเนินการตามยุทธศาสตร์ได้ง่ายขึ้น จะช่วยในการหาแหล่งทุนการกำหนดแผนปฏิบัติการให้แคบลง และเริ่มดำเนินการตามยุทธศาสตร์ได้ การจัดลำดับความสำคัญสำหรับปฏิบัติการในระดับประเทศสมาชิก จะช่วยเป็นแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกในการให้ลำดับความสำคัญของปฏิบัติการภายใต้แผนปฏิบัติการแห่งชาติ

ในส่วนสุดท้ายของแผนปฏิบัติการแนะนำการสนับสนุนที่จำเป็นสำหรับแต่ละปฏิบัติการ ส่วนนี้แนะนำเกี่ยวกับด้านงบประมาณและการดำเนินการยุทธศาสตร์สำหรับแต่ละปฏิบัติการ เช่น ต้องการแหล่งงบประมาณ (Financial resource-F) ปฏิบัติการดังกล่าวสามารถดำเนินการได้โดยผู้เชี่ยวชาญหรือทรัพยากรใน ASEAN (ASEAN-AT) หรือจากภายนอก (External – ET)

ควรจัดทำรายละเอียดของแผนปฏิบัติการ (Detailed Action Plan – DAP) หลังจากมีการนำยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคมาใช้ แผนปฏิบัติการควรมีรายละเอียดของงบประมาณ แหล่งทุน ระยะเวลา หน่วยงานดำเนินการและตัวแปรที่ใช้ในการติดตามตรวจสอบ DAP ควรจะเป็นแผนที่ไม่ตายตัว และมีการปรับเปลี่ยน และทำให้ทันสมัยอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับการประเมินปฏิบัติการที่ดำเนินการไปแล้ว/เสร็จสมบูรณ์ โดยปฏิบัติการที่มีอยู่สามารถปรับเปลี่ยนได้ การเพิ่มปฏิบัติการใหม่ๆ เข้ามา และการนำส่วนที่มากเกินไปออก การพัฒนาและทำให้ DAP สำหรับ APMS มีความทันสมัย จะดำเนินการตามกลไกและรูปแบบที่ใช้สำหรับการพัฒนารายละเอียดแผนการดำเนินการ (Detailed Implementation Plan - DIP) สำหรับ RHAP DAP จะแสดงให้เห็นถึงไม่เฉพาะการริเริ่มดำเนินการของประเทศสมาชิกอาเซียนหรืออาเซียน แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการริเริ่มของผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณหรือพันธมิตรที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการของปฏิบัติการใดๆ

7. แผนปฏิบัติการแห่งชาติ

สำหรับการดำเนินการของแต่ละประเทศ ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องเตรียมแผนปฏิบัติการแห่งชาติ (National Action Plans – NAPs) สำหรับระยะเวลาระหว่าง พ.ศ.2549-2563 โดยคำนึงถึงการผลักดันและจุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาค แผนปฏิบัติการแห่งชาติจะต้องเชื่อมโยงและทำให้ยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาคมีความสมบูรณ์ การดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการแห่งชาติของแต่ละประเทศ เป็นสิ่งที่ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเอง โดยการจัดประชุมปรึกษาหารือระดับประเทศ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติ ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องคำนึงถึงสมรรถนะในการดำเนินงาน รวมถึงงบประมาณแผ่นดินที่จะนำมาใช้ได้ การติดตามตรวจสอบและการประเมินแผนปฏิบัติการแห่งชาติของแต่ละประเทศ จะทำโดยหน่วยงานของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แน่ใจว่ามีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาค

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
1. การสำรวจและการประเมิน				
1.1 กำหนด ขอบเขตและ สถานภาพของ พื้นที่พรุใน ภูมิภาคอาเซียน (รวมถึงปัญหา เกี่ยวกับการให้ คำนิยาม)	1.1.1 กำหนดคำนิยามและการจัดการจำแนกพื้นที่พรุ (เช่น ประเภท ความลึก ชนิดพันธุ์พืช ระบบอุทกวิทยา ของน้ำ ขอบเขต)	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	1.1.2 กำหนดขอบเขตและสถานภาพของพื้นที่พรุใน ภูมิภาค และทำให้ข้อมูลทันสมัย โดยการสำรวจใน ระดับประเทศ (รวมถึงสถานภาพการคุ้มครอง ความ เสื่อมโทรม และการใช้ประโยชน์)	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	1.1.3 ค้นคว้าข้อมูลให้แน่ใจเกี่ยวกับคุณค่าและการใช้ ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของพื้นที่พรุและความ หลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
1.2 ประเมิน ปัญหาและ ข้อจำกัดที่ เกิดขึ้นในการ จัดการพื้นที่พรุ	1.2.1 ระบุประเด็นปัญหา ข้อจำกัด และโอกาสสำหรับ การจัดการพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	1.2.2 ทำการประเมินในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการพื้นที่พรุเพื่อระบุทางเลือกในการจัดการที่มี ศักยภาพ	ประเทศ, ภูมิภาค	ปานกลาง	สูง
1.3 ติดตาม ตรวจสอบ	1.3.1 จัดทำแนวทางการติดตามตรวจสอบการ เปลี่ยนแปลงทางด้านนิเวศและสำหรับการจัดการพื้นที่ พรุ	ภูมิภาค	สั้น	ปานกลาง
	1.3.2 ดำเนินการติดตามตรวจสอบพื้นที่พรุอย่าง สม่ำเสมอ ในด้านคุณภาพน้ำในพื้นที่พรุ และสถานะ ทางด้านเคมี-กายภาพ	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
2. การวิจัย				
2.1 ดำเนินการ วิจัยในเรื่องที่มี ลำดับ ความสำคัญ ก่อน	2.1.1 ทำการวิจัยเกี่ยวกับเทคนิคและการปฏิบัติที่ เหมาะสมสำหรับการจัดการพื้นที่พรุ	ประเทศ	ปานกลาง	สูง
	2.1.2 ทำการวิจัยขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับระบบนิเวศพื้นที่พรุ ชนิดพันธุ์ในพื้นที่พรุ ขบวนการด้านอุทกวิทยา เพื่อให้ เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุมากยิ่งขึ้น	ประเทศ, ภูมิภาค	นาน	ปานกลาง
	2.1.3 ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อส่งเสริม ผู้ใช้ผลผลิตและทรัพยากรจากพื้นที่พรุที่มีอยู่ และพัฒนา ผู้ใช้ใหม่	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	2.1.4 ทำการวิจัยเพื่อประเมินและสนับสนุนการพัฒนา ชุมชนและการดำเนินการดำรงชีวิตโดยใช้ความรู้และการ ปฏิบัติที่สืบทอดกันมา	ประเทศ	ปานกลาง	สูง
	2.1.5 ประเมินคุณค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรในพื้นที่ พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ปานกลาง	ปานกลาง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
3. การเสริมสร้างความตระหนักและสมรรถนะ				
3.1 ส่งเสริม จิตสำนึกของ สาธารณชน เกี่ยวกับ ความสำคัญ ของพื้นที่พรุ ความ เปราะบางต่อ การเกิดไฟไหม้ และการคุกคาม จากหมอกควัน ที่เกิดขึ้น โดย การดำเนินการ ตาม comprehensive plan	3.1.1 พัฒนาและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ด้านการ สื่อสารสำหรับการจัดการพื้นที่ รวมถึงการใช้สื่อโทรทัศน์ วีดิทัศน์ สื่อโรงเรียน extension service การประชุมเชิง ปฏิบัติการ โครงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และ เครือข่าย เช่น เครือข่าย SEA-Peat Network	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	ปานกลาง
	3.1.2 จัดทำสื่อเพื่อการสร้างเสริมจิตสำนึกเป็นภาษา ท้องถิ่นที่เหมาะสม และกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของพื้นที่พรุ ปัจจัยคุกคาม ผลกระทบ และทางเลือกในการจัดการอย่างยั่งยืน	ประเทศ	สั้น	สูง
	3.1.3 ให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปและหน่วยงานของรัฐ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพื้นที่พรุ ระบบนิเวศในพื้นที่ พรุ รวมถึงทางด้านเศรษฐกิจ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
3.2 เสริมสร้าง สมรรถนะของ สถาบันเกี่ยวกับ การจัดการพื้นที่ พรุ	3.2.1 สนับสนุนและส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ และสร้าง ความแข็งแกร่งของสถาบัน	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	3.2.2 แสวงหาความชำนาญเพื่อฝึกอบรมและพัฒนากลุ่ม ผู้ชำนาญการในท้องถิ่น	ประเทศ, ภูมิภาค	ปานกลาง	ปานกลาง
	3.2.3 สร้างกลไกและจัดโครงการฝึกอบรม การประชุม เชิงปฏิบัติการ การดูงาน และการทัศนศึกษา	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	3.2.4 สนับสนุนการถ่ายโอนเทคโนโลยีสำหรับการจัดการ พื้นที่พรุ รวมถึงการฝึกอบรมเพื่อให้ปฏิบัติได้จริง	ประเทศ, ภูมิภาค	ปานกลาง	สูง
	3.2.5 จัดการฝึกอบรมและสิ่งจำเป็นให้แก่ผู้มีหน้าที่ รับผิดชอบที่เหมาะสมในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิด ไฟไหม้	ประเทศ	สั้น	สูง
	3.2.6 ส่งเสริมการประสานงานกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วน เสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่พรุผ่านเครือข่ายและ คณะทำงาน	ประเทศ	ต่อเนื่อง	ปานกลาง
4. การแบ่งปันข้อมูล				
4.1 ส่งเสริมการ จัดการข้อมูล และสนับสนุน การแบ่งปัน	4.1.1 สร้างหรือทำให้ระบบข้อมูลหรือ clearing house ที่ มีอยู่มีความแข็งแกร่ง เพื่อจัดการและทำให้เกิดการเข้าถึง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	4.1.2 สร้างความแข็งแกร่งให้การแบ่งปันประสบการณ์ และเครือข่ายในภูมิภาค โดยการใช้กลไก เช่น ASEAN Haze Action Online, SEA Peat Portal การประชุมเชิง	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
	ปฏิบัติการ เอกสาร เครือข่าย และการสร้างความ แข็งแกร่งให้กับสมรรถนะของประเทศ เพื่อการแบ่งปัน ข้อมูล			
	4.1.3 ส่งเสริมการแบ่งปันข้อมูลในภูมิภาคเกี่ยวกับ ขอบเขต สถานภาพ และการจัดการพื้นที่พรุ และจัดทำ คู่มือแบบอย่างสำหรับการจัดการพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
5. นโยบายและกฎหมาย				
5.1 พัฒนาหรือ สร้างความ แข็งแกร่งให้ นโยบายและ กฎหมาย เพื่อ คุ้มครองพื้นที่ พรุ และลดการ เกิดไฟไหม้ใน พื้นที่พรุ	5.1.1 แต่งตั้งสถาบันเฉพาะสำหรับการจัดการพื้นที่พรุ	ประเทศ	สั้น	สูง
	5.1.2 กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์แห่งชาติที่ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่พรุ และการใช้ประโยชน์ อย่างชาญฉลาด หรือทำให้ทันสมัย รวมถึงอำนวยความสะดวก สะดวกในการวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่เชิงบูรณา การและการจัดการพื้นที่พรุ	ประเทศ	สั้น	สูง
	5.1.3 สร้างความแข็งแกร่งให้การบังคับใช้กฎหมาย	ประเทศ	ปานกลาง	สูง
6. การป้องกัน การควบคุม และการเฝ้าระวังการเกิดไฟไหม้				
6.1 ลดการเกิด ไฟไหม้และ หมอกควันที่ เกิดตามมา	6.1.1 ระบุพื้นที่พรุในภูมิภาคที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟ ไหม้สูง พัฒนาและส่งเสริมมาตรการการป้องกัน	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	6.1.2 ติดตามตรวจสอบสภาพภูมิอากาศและจุดล่อแหลม ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงและทำการเตือนภัยตามความ เหมาะสม	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	6.1.3 จัดการระดับน้ำในพื้นที่พรุให้เหมาะสมตามการใช้ ประโยชน์พื้นที่เพื่อป้องกันการเกิดไฟไหม้	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	6.1.4 พัฒนาและส่งเสริมเทคนิคที่เหมาะสมในการ ควบคุมการเกิดไฟป่าในพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	6.1.5 สร้างความแข็งแกร่งในการประสานงานและ ความสามารถของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน และควบคุมไฟไหม้ในพื้นที่พรุ รวมทั้งก่อตั้งหน่วย ป้องกันไฟไหม้พรุในหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับป่าไม้และเกษตรกรรม	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	6.1.6 ให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น เข้ามามีส่วน ร่วมในการป้องกันและควบคุมไฟป่า	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	6.1.7 ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ไม่เผา (zero burning strategies) สำหรับการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ และ ไม่เผาหรือควบคุมการเผาสำหรับชุมชนท้องถิ่น	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
7. อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่พรุ				
7.1 ส่งเสริมการ อนุรักษ์ความ หลากหลายทาง ชีวภาพของ พื้นที่พรุ	7.1.1 ระบุพื้นที่พรุในภูมิภาคที่มีความสำคัญระดับ ภูมิภาคและระดับโลก ในการอนุรักษ์ความหลากหลาย ทางชีวภาพ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	7.1.2 ประเมินสถานภาพ ช่องโหว่ และปัจจัยคุกคาม ภายในเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองสำหรับพื้นที่พรุและความ หลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่พรุ และระบุพื้นที่ที่มี ลำดับความสำคัญก่อนสำหรับการอนุรักษ์ความ หลากหลายทางชีวภาพ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	7.1.3 แต่งตั้งพื้นที่พรุที่มีความสำคัญระดับประเทศ ระดับ ภูมิภาค หรือระดับโลก เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์หรือ พื้นที่คุ้มครองตามกฎหมาย	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	7.1.4 สร้างความเข้มแข็งในทุกลักษณะ รวมทั้ง “กรอบ การทำงานของสถาบัน” ในการจัดการพื้นที่พรุอนุรักษ์	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	7.1.5 พัฒนาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่พรุอย่าง ยั่งยืนสำหรับชุมชนท้องถิ่นอยู่ในพื้นที่พรุอนุรักษ์	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
8. การจัดการพื้นที่พรุเชิงบูรณาการ				
8.1 ส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของ พหุภาคีในการ จัดการพื้นที่พรุ	8.1.1 ตั้งคณะทำงานระหว่างหน่วยงานแห่งชาติ เพื่อ พัฒนายุทธศาสตร์สำหรับการคุ้มครองพื้นที่พรุและการใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืน	ประเทศ	สั้น	สูง
	8.1.2 ส่งเสริมการดำเนินการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน เพื่อผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่พรุทุกภาคส่วน ทั้งจากป่าไม้ เกษตรกรรม การเพาะปลูก	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
8.2 ส่งเสริมการ จัดการ ทรัพยากรน้ำ และพื้นที่	8.2.1 ให้ความสำคัญกับระบบบอุทกวิทยาตามธรรมชาติ เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำหรับการจัดการพื้นที่พรุที่ดี	ประเทศ	สั้น	สูง
	8.2.2 ควบคุมหรือจำกัดการปล่อยน้ำออก และการ เปลี่ยนแปลง (เพื่อการเกษตรกรรม การเพาะปลูก ป่าไม้ การตั้งถิ่นฐาน เหมืองแร่ การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สะตวก และการใช้ประโยชน์อื่นๆ) ดินพีท peat dome พื้นที่พรุที่ยังไม่ถูกทำลาย รวมถึงพื้นที่พรุที่ยังไม่ได้รับ การประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.2.3 พัฒนาแนวทางเพื่อช่วยในขบวนการจำกัดการเปิด พื้นที่และการปล่อยน้ำออกจากดินพีท peat dome พื้นที่ พรุที่ยังไม่ถูกทำลาย	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	8.2.4 พัฒนาระบบการจัดการน้ำที่เหมาะสมสำหรับ peat dome และพื้นที่พรุโดยรอบ รวมถึงการปิดกั้นลำคลองที่ ไม่ได้ใช้แล้วและที่ผิดกฎหมาย	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
8.3 ส่งเสริมการจัดการป่าไม้ และพื้นที่พรุเชิง บูรณาการ	8.3.1 ต้องแน่ใจว่ามีการแต่งตั้งและคุ้มครองพื้นที่พรุในเขตสงวนในระยะยาว และมีมาตรการเร่งด่วนสำหรับคุ้มครองพื้นที่พรุที่ยังไม่ถูกทำลายที่เหลืออยู่	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.2 พัฒนาแผนการจัดการป่าไม้และแนวทางสำหรับป่าสงวน	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.3 พัฒนาและส่งเสริมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน รวมถึงการเก็บเกี่ยวที่ส่งผลกระทบต่อ การเก็บเกี่ยวที่ไม่มีการปล่อยน้ำออกจากพื้นที่ ฯลฯ	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.4 พัฒนาและดำเนินการตามมาตรการการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเก็บเกี่ยว	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.5 ตั้งและจัดการพื้นที่คุ้มครองสำหรับป่าพรุผ่านการจัดการเชิงบูรณาการ	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.6 ควบคุมการเก็บเกี่ยวอย่างผิดกฎหมาย รวมถึงการค้าที่เกี่ยวข้อง	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.7 ใช้ประโยชน์พื้นที่พรุด้านอื่นๆ อย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการเกิดการแยกออกเป็นส่วนใหญ่	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.3.8 สนับสนุนด้วยเอกสารที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม วัฒนธรรม และด้านนิเวศ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
8.4 จัดการการ เกษตรกรรมใน พื้นที่พรุเชิง บูรณาการ	8.4.1 จำกัดการพัฒนาด้านการเกษตรในขนาดที่ส่งผลทำลายพื้นที่พรุน้ำตื้น	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.4.2 สนับสนุนด้วยเอกสารและส่งเสริมการใช้ความรู้และวิธีการดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นเทคนิคในการป้องกันการลดลงและการปล่อยน้ำออกจากพื้นที่มากเกินไป	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	8.4.3 พัฒนาเทคนิคการปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการแผ้วถางพื้นที่และมีความเหมาะสมสำหรับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พรุ	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.4.4 ส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ก่อให้เกิดหมอกควัน โดยใช้มาตรการทั้งที่มีสิ่งกระตุ้นและไม่มีสิ่งกระตุ้น	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
8.5 ส่งเสริมการจัดการวิถีชีวิต ของชุมชนและ พื้นที่พรุเชิง บูรณาการ	8.5.1 เสริมสร้างความรู้ของชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับพื้นที่พรุ โดยการเสริมสร้างความตระหนักและการศึกษา	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	8.5.2 สนับสนุนการคุ้มครองและการใช้ประโยชน์พื้นที่พรุอย่างยั่งยืนโดยกฎหมายที่เป็นธรรมนิยมปฏิบัติและการปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.5.3 สนับสนุนและส่งเสริมการเข้าสู่ตลาดของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่สืบทอดกันมา ซึ่งผลิตโดยชุมชนท้องถิ่นจากพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
	8.5.4 สนับสนุนและให้อำนาจแก่ชุมชนท้องถิ่นในการ คุ้มครอง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากพื้นที่พรุ อย่างยั่งยืน เพื่อเกื้อหนุนการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
	8.5.5 แนะนำและสร้างความเข้มแข็งแก่ทางเลือกใน การดำรงชีวิตเพื่อลดผลกระทบแก่พื้นที่พรุหรือการขึ้นอยู่กับพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	8.5.6 ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับรากหญ้าเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการพื้นที่พรุ	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง
9. การจัดตั้งและส่งเสริมพื้นที่สาธิตสำหรับการจัดการพื้นที่พรุ				
9.1 ส่งเสริมการ ดำเนินการ จัดการที่ดีที่สุด	9.1.1 ระบุและส่งเสริมพื้นที่สาธิตสำหรับการดำเนินการ จัดการที่ดีที่สุด เช่น พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทางเลือกในการดำรงชีวิต การฟื้นฟู ฯลฯ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	9.1.2 จัดทำโครงการนำร่องในแต่ละประเทศ (ตามความ ต้องการของท้องถิ่น) เพื่อทดสอบแนวทางการจัดการ อย่างยั่งยืน และแนวทางการป้องกันไฟป่าสำหรับพื้นที่ พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	9.1.3 ส่งเสริมการใช้วิธีการจัดการที่ดีที่สุดสำหรับพื้นที่ พรุ ผ่านงานวิจัยและการพัฒนา	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	9.1.4 ตั้งคณะทำงานด้านวิชาการ ซึ่งมาจากหลายๆ ประเทศ เพื่อทำงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่พบ ได้ทั่วไป ไป เช่น การจัดการน้ำในพื้นที่พรุ การรักษาป่า ไม้ในพื้นที่พรุ หรือทางเลือกในการฟื้นฟู	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
10. การฟื้นฟูและการฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัย				
10.1 พัฒนา เทคนิคที่ เหมาะสม สำหรับการ ฟื้นฟูหรือฟื้นคืน สภาพแหล่งที่ อยู่อาศัยใน พื้นที่พรุเสื่อม โทรม	10.1.1 พัฒนาและส่งเสริมแนวทางและคู่มือที่มีเนื้อหา กว้างๆ เกี่ยวกับการฟื้นฟูและฟื้นคืนสภาพพื้นที่พรุ โดย มีพื้นฐานจากความรู้ในท้องถิ่น ประสพการณ์จากใน ภูมิภาค และผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	10.1.2 ก่อตั้งโครงการนำร่องเพื่อทดสอบเทคนิคดังกล่าว	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	10.1.3 จัดโครงการฝึกอบรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟู และการฟื้นคืนสภาพพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	10.1.4 ปรับปรุงและทำให้แนวทางมีความทันสมัยขึ้น โดยมีพื้นฐานจากประสพการณ์ของความรู้ในท้องถิ่น และ ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา			
10.2 ฟื้นคืน สภาพพื้นที่พรุที่ ถูกไฟไหม้ การ	10.2.1 ระบุจำแนกพื้นที่พรุเสื่อมโทรมตามทางเลือกใน การฟื้นฟู โดยมีพื้นฐานจากความรู้ในท้องถิ่น ประสพการณ์จากภูมิภาค ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนา	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
ปล่อยน้ำออก และพื้นที่พรุ เสื่อมโทรม	และเทคนิคที่เหมาะสม			
	10.2.2 พัฒนาโครงการแห่งชาติเพื่อริเริ่มกิจกรรมการ ฟื้นฟูและฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัยในพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	10.2.3 ดำเนินโครงการการฟื้นคืนสภาพแหล่งที่อยู่อาศัย ในพื้นที่พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
11. พื้นที่พรุและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ				
11.1 คุ่มครอง และปรับปรุง บทบาทหน้าที่ ของพื้นที่พรุใน การเป็นแหล่ง กักเก็บคาร์บอน	11.1.1 กำหนดปริมาณคาร์บอนที่อยู่เหนือและใต้พื้นดิน ในพื้นที่พรุของประเทศสมาชิก ASEAN และบทบาท หน้าที่ในการบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	ประเทศ	ปานกลาง	สูง
	11.1.2 ระบุพื้นที่พรุเสื่อมโทรมและสำรวจความเป็นไปได้ ในการฟื้นฟูโดยใช้กลไก Clean Development Mechanism (CDM) ภายใต้พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol)	ประเทศ	สั้น	สูง
	11.1.3 ช่วยให้เกิดการสนับสนุนการจัดการและกรฟื้นฟู พื้นที่พรุจากกลไกการสนับสนุนงบประมาณที่เกี่ยวข้อง กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอื่นๆ	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	11.1.4 ประเมินผลกระทบทางลบที่สามารถเป็นไปได้อย่าง การใช้พื้นที่พรุเป็นแหล่งพลังงาน	ประเทศ, ภูมิภาค	ปานกลาง	ปานกลาง
11.2 สนับสนุน กระบวนการ ดัดแปลงพื้นที่ พรุต่อการ เปลี่ยนแปลง สภาพ ภูมิอากาศของ โลก	11.2.1 ประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศต่อระบบนิเวศพื้นที่พรุในประเทศสมาชิก อาเซียน	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	11.2.2 ระบุยุทธศาสตร์การจัดการที่ใช้เพื่อบรรเทาความ เปราะบางของพื้นที่พรุต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศของโลก	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	11.2.3 บูรณาการประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุเข้าสู่แผนการ ปรับปรุงสภาพภูมิอากาศของประเทศหรือภูมิภาค	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	11.2.4 หาการสนับสนุนเพื่อการจัดการพื้นที่พรุจาก กองทุนที่เชื่อมโยงกับ UNECCC	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
12. ความร่วมมือในภูมิภาค				
12.1 ส่งเสริม การแลกเปลี่ยน ความรู้ความ ชำนาญในการ แก้ปัญหา เกี่ยวกับการ จัดการพื้นที่พรุ	12.1.1 พัฒนาโครงการวิจัยและกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันใน ภูมิภาค ที่มีการเข้าร่วมของผู้ชำนาญการจากประเทศ สมาชิกอาเซียน	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	12.1.2 สร้างความแข็งแกร่งให้กับเครือข่าย SEA Peat Network เพื่อเป็นแหล่งรวมผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่พรุ ทั้งหมดจากภูมิภาคอาเซียน	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	12.1.3 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาค เพื่อ	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	ปานกลาง

จุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของกิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วนเวลา	ลำดับความสำคัญ
	สร้างความแข็งแกร่งให้กับความร่วมมือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน			
12.2 การตั้งศูนย์ความเป็นเลิศในระดับภูมิภาคสำหรับการจัดการพื้นที่พรุและการประเมิน	12.2.1 ตั้งศูนย์ความเป็นเลิศที่เฉพาะเจาะจงในด้านการจัดการพื้นที่พรุที่เหมาะสมในภูมิภาค	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	12.2.2 สนับสนุนการสร้างเสริมความแข็งแกร่งและกิจกรรมของศูนย์ที่เลือก	ภูมิภาค	สั้น	ปานกลาง
	12.2.3 ส่งเสริมความเชื่อมโยงและความร่วมมือระหว่างศูนย์	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	ปานกลาง
12.3 ช่วยให้เกิดการดำเนินการตามข้อตกลงและกลไกความร่วมมือในภูมิภาคอื่นๆ	12.3.1 รวมประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุเข้าสู่กรอบการทำงานของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรน้ำ การเกษตรกรรม และป่าไม้ และการศึกษา	ภูมิภาค	ปานกลาง	ปานกลาง
	12.3.2 เน้นใจว่ามีการสนับสนุนยุทธศาสตร์สำหรับภูมิภาค โดยการดำเนินการตามข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลภาวะหมอกควันข้ามเขตแดน	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	12.3.3 สนับสนุนการนำประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรุเข้าสู่การพิจารณาหรือของอนุสัญญาาระดับโลกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar convention) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย (Convention to Combat Desertification) อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศโลก (UN Framework Convention on Climate Change)	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
12.4 ส่งเสริมการเป็นพันธมิตรของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายๆ ฝ่าย เพื่อสนับสนุนการจัดการพื้นที่พรุ	12.4.1 สร้างความแข็งแกร่งในการเป็นพันธมิตรระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่าน APMI และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง	ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	12.4.2 พยายามหรือสร้างความแข็งแกร่งในการเป็นพันธมิตรในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักๆ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และภาคเอกชน เพื่อดำเนินการจัดการและพัฒนาพื้นที่พรุ	ประเทศ	ต่อเนื่อง	สูง

จุดมุ่งหมาย เชิงปฏิบัติการ	กิจกรรม	ระดับของ กิจกรรมที่เสนอ	สัดส่วน เวลา	ลำดับ ความสำคัญ
13. ด้านการเงินในการดำเนินยุทธศาสตร์				
13.1 สร้าง ทรัพยากร	13.1.1 พัฒนายุทธศาสตร์ทางการเงินเพื่อการ ดำเนินการตาม APMS รวมทั้งการวิเคราะห์ต้นทุน-กำไร (cost benefit analysis)	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	13.1.2 ดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อทดสอบการใช้ แบบแผนผู้ก่อให้เกิดมลภาวะต้องจ่าย (polluter-pay) และผู้ใช้ต้องจ่าย (user-pay) แจ้งจูงใจด้านการจ่ายภาษี (tax incentive) หรือทางเลือกอื่นๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความ ยั่งยืนของทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการดำเนินการตาม ยุทธศาสตร์	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	13.1.3 ตั้งหรือส่งเสริมกลไกการขอรับการสนับสนุน งบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	13.1.4 จัดทำโครงร่างข้อเสนอโครงการและงบประมาณที่ เฉพาะ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก หน่วยงานของรัฐ ผู้สนับสนุนจากภายนอกและแหล่งอื่นๆ เพื่อเป็นทรัพยากรสำหรับส่งเสริมการดำเนินการตาม ยุทธศาสตร์	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	13.1.5 จัดการประชุมระหว่างแหล่งทุนและผู้สนับสนุน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อความสะดวกในการประสานงานด้าน การสนับสนุนกิจกรรม	ประเทศ, ภูมิภาค	ต่อเนื่อง	สูง
	13.1.6 ตั้งกลไกการสนับสนุนงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับ การจ่ายเงินสำหรับการบริการที่ได้จากพื้นที่พรุ เพื่อให้ เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่ พรุ	ประเทศ, ภูมิภาค	สั้น	สูง
	13.1.7 ตั้งกลไกที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนทรัพยากรแก่ หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น และกลุ่มชุมชนท้องถิ่น เพื่อ สนับสนุนกิจกรรมการฟื้นฟูและการจัดการอย่างยั่งยืน เช่น micro credit	ประเทศ	สั้น	สูง

ตารางแสดงแผนปฏิบัติการของยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่พรุของ ASEAN

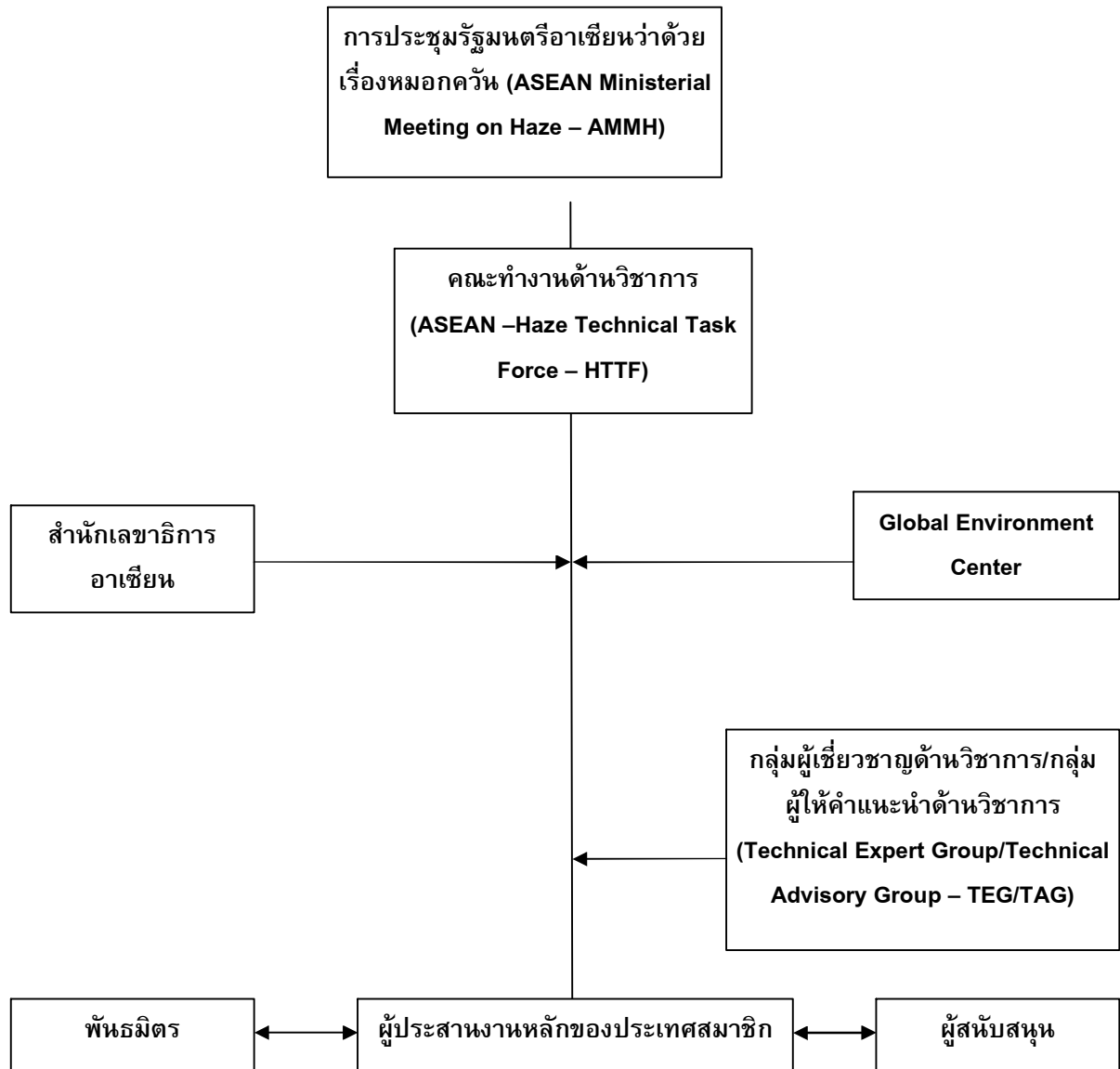
(10 พฤศจิกายน พ.ศ.2548)

กลไกการดำเนินการ

1. กลไกการดำเนินการระดับภูมิภาค

กลไกการดำเนินงานสำหรับยุทธศาสตร์จะสร้างจากการจัดการที่มีอยู่ภายใต้ APMI
กลไกหลักสำหรับการจัดการจะใช้ผ่านกลไกของอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับไฟไหม้พื้นที่และป่า และ
มลพิษจากหมอกควันข้ามแดน โดยเฉพาะ ASOEN-HTTF โดย AMMH และ ASOEN-HTTF

อาจจะเข้าไปมีส่วนในด้านอื่นๆ ในการพัฒนากลไกภายใต้ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน โครงร่างของกลไกดังแสดงด้านล่าง

แผนผังแสดงโครงสร้างของ APMI ที่จะใช้เป็นแนวทางและดำเนินการ
ถ้ามีความเหมาะสมต่อการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในระดับภูมิภาค

เจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียนของคณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหมอกควัน (ASEAN Senior Officials on the Environment-Haze Technical Task Force – ASOEN-HTTF)

ASOEN-HTTF จะให้มุมมองและแนวนโยบายสำหรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์และช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมในระดับประเทศ จะมีการแต่งตั้งกลุ่มผู้ชำนาญการเกี่ยวกับพื้นที่พรมภายใต้ ASOEN-HTTF เพื่อรับผิดชอบเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่พรมและช่วย

ให้เกิดการดำเนินการตามยุทธศาสตร์และรับผิดชอบภาระหน้าที่ทางด้านวิชาการอื่นๆ จะมีการเชื่อมโยงกับโครงสร้างของอาเซียนอื่นๆ ที่เหมาะสม โดยเฉพาะคณะทำงานของอาเซียนด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ

สำนักเลขาธิการอาเซียน

สำนักเลขาธิการอาเซียนจะดำเนินการประสานงานอย่างเป็นทางการระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและช่วยอำนวยความสะดวกสำหรับกิจกรรมหลักๆ และการประชุมในภูมิภาค รวมถึงเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นที่ประสานงานผ่านสำนักเลขาธิการอาเซียน

Global Environment Center (GEC)

GEC เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นในภูมิภาคอาเซียน โดยมีความชำนาญเป็นพิเศษในด้านพื้นที่พรุ และเป็นผู้ประสานงานของเครือข่ายพื้นที่พรุในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SE Asian Peatland Network) ซึ่งมีสมาชิกมากกว่า 400 คน GEC เป็นหนึ่งในพันธมิตรผู้ก่อตั้ง APMI และได้ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการบริหารจัดการตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง GEC จะยังคงให้การสนับสนุนด้านวิชาการและการบริหารจัดการในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ต่อไป รวมถึงการช่วยเหลือจัดหาทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินการ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ (หรือกลุ่มผู้ให้คำแนะนำด้านวิชาการ)

เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้คำแนะนำและทิศทาง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการหรือกลุ่มผู้ให้คำแนะนำด้านวิชาการ จะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพื้นที่พรุเขตร้อนของโลก บทบาทหลักคือ แนะนำ ทบทวน แสดงความเห็น และทำให้วิธีการจัดการพื้นที่พรุอย่างยั่งยืน มีความทันสมัยอยู่เสมอ

ประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Member Countries – AMCs)

ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของแต่ละประเทศ รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมในภูมิภาค การดำเนินการของประเทศสมาชิกอาเซียนจะเป็นไปตามแนวทางของแผนปฏิบัติการแห่งชาติของแต่ละประเทศ

พันธมิตร

พันธมิตรประกอบด้วยองค์กรหรือโครงการที่กำลังดำเนินการ ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่พรุในภูมิภาคอย่างยั่งยืน ซึ่งจะสนับสนุนโดย :

- ช่วยเหลือในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในส่วนที่เหมาะสม
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม
- เชิญประเทศหรือหน่วยงานในภูมิภาคอาเซียนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความเหมาะสม
- ให้การสนับสนุนด้านอื่นๆ ถ้ามีความจำเป็น

ผู้สนับสนุน

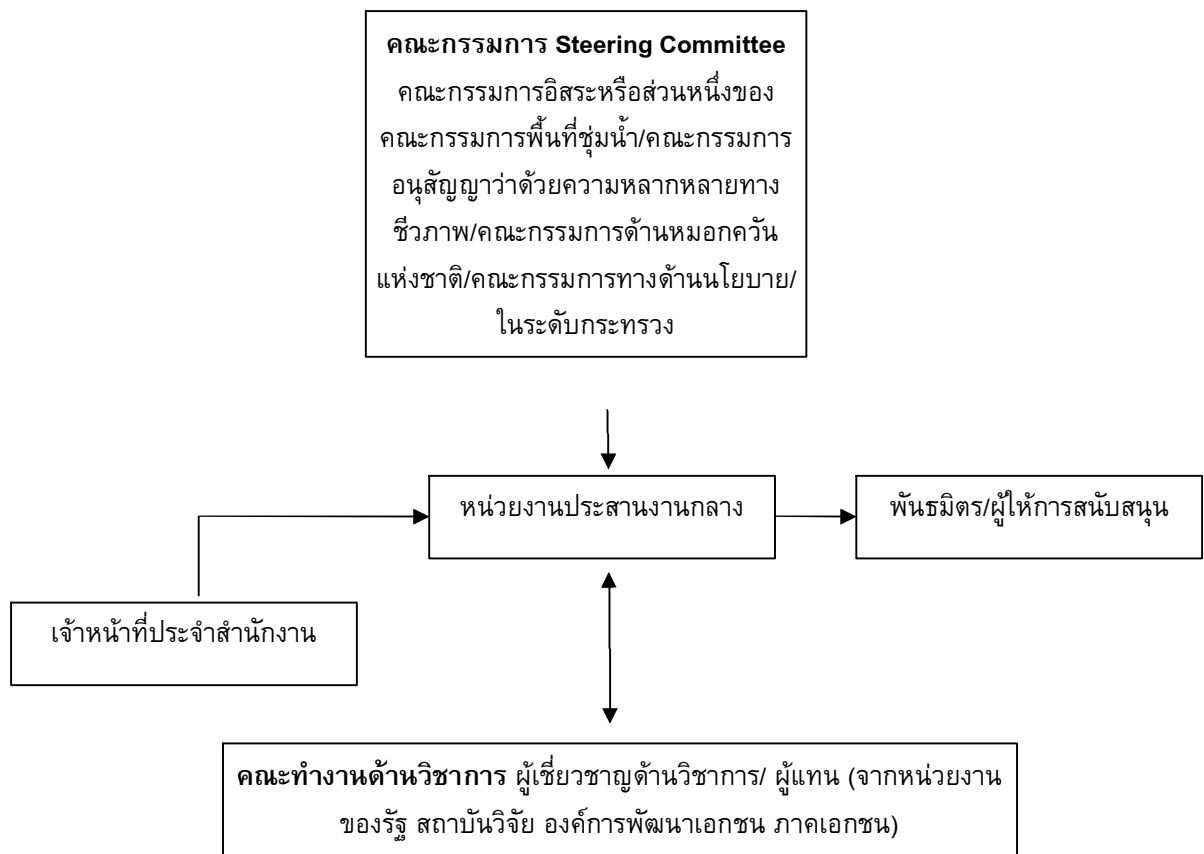
ผู้ให้การสนับสนุนประกอบด้วย แหล่งทุน หน่วยงานด้านการวิจัยหรือการศึกษา ภาคเอกชนและสื่อ ซึ่งจะช่วยเหลือโดย :

- ให้การสนับสนุนงบประมาณหรือให้คำแนะนำด้านวิชาการ
- ส่งเสริมการริเริ่มและให้การสนับสนุนอื่นๆ

จะส่งเสริมให้มีการเข้ามามีส่วนร่วมของพันธมิตรและผู้ให้การสนับสนุนในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เพื่อแสดงความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ และส่งเสริมความรู้สึกร่วมกันและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการและกิจกรรม

2. กลไกการดำเนินการระหว่างประเทศ

ในระดับประเทศนั้น การประสานงานกิจกรรมต้องผ่านกลไกที่มีความเหมาะสม ซึ่งตั้งขึ้นสำหรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง กลไกที่แน่นอนอาจมีความแปรผันระหว่างประเทศและให้แนวทางโดย NAPs โดยคาดหวังว่ากลไกดังกล่าวจะเป็นไปตามแผนผังด้านล่าง

แผนผังแสดงกลไกสำหรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในระดับประเทศ

หน่วยงานประสานงานกลาง

หน่วยงานประสานงานกลาง (Focal point) จะเป็นหน่วยงานประสานงานกลางสำหรับ HTTF ในปัจจุบัน หน่วยงานประสานงานกลางจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานสำหรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในระดับชาติอย่างมีประสิทธิภาพ คาดหวังว่าหน่วยประสานงานกลางจะ

- ให้ทิศทางการทำงานแก่คณะทำงาน
- ดูแลการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติ
- จัดสรรบทบาทและภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ

เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน

- เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานอาจจะจ้งขึ้นภายในหน่วยงานประสานงานกลางหรือหน่วยงานอื่นๆ เพื่อช่วยการดำเนินงานของหน่วยงานประสานงานกลาง โดยมีบทบาทหน้าที่คือ

- ประสานงานสำหรับกิจกรรมการวางแผนและการดำเนินการ
- จัดหาข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ดำเนินการให้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เหมาะสมรู้ถึงที่มาหรือภูมิหลังของยุทธศาสตร์
- ช่วยในการจัดการประชุมและประสานงานระหว่างสำนักเลขาธิการอาเซียนและพันธมิตรอื่นๆ

คณะทำงานแห่งชาติ/ทีมงาน (ad-hoc หรือถาวร)

สมาชิกควรจะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักๆ ทางด้านวิชาการ (ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ สถาบันวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน) ที่เหมาะสม โดยมีบทบาทหน้าที่ในการ

- ให้คำแนะนำด้านวิชาการแก่หน่วยงานประสานงานกลาง
- พัฒนาแนวทางทางด้วยวิชาการ
- ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำสำหรับการปฏิบัติ

คณะทำงาน Steering Committee

Steering Committee ควรจะประกอบด้วยหน่วยงานด้านนโยบายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักๆ โดยมีบทบาทหน้าที่ คือ

- ให้ทิศทางการทำงานแก่หน่วยงานประสานงานกลางหรือคณะทำงานด้านวิชาการ
- ดูแลการจัดทำแผนปฏิบัติการแห่งชาติ
- จัดสรรบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ
- พิจารณาและอนุมัติแผนปฏิบัติการแห่งชาติ

พันธมิตรและผู้สนับสนุน

พันธมิตรและผู้สนับสนุนควรจะช่วยเหลือในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรม

3. การระดมทุน

จะทำการพัฒนายุทธศาสตร์การระดมทุนสำหรับการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในปีแรกของการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ประเภทของแหล่งทุนสำหรับดำเนินการตามยุทธศาสตร์แบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ 3 กลุ่ม คือ การสนับสนุนโดยตรงจากประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศหรือบางประเทศสำหรับกิจกรรมเฉพาะ เงินกองกลางของอาเซียน และแหล่งทุนภายนอกอาเซียนจะรับเอาและรวมแหล่งทุนดังกล่าวตามการระดมทุน ดังนั้น แหล่งทุนจากทั้งภายในอาเซียนและภายนอกอาจเพิ่มเติมอีกฝ่ายได้

ประเทศสมาชิกอาเซียน ถูกคาดหวังว่าจะต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอเพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติ ดังนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องนำ APMS และแผนปฏิบัติการแห่งชาติเข้าสู่โครงการของประเทศ ซึ่งถ้าดำเนินการตามนี้ จะทำให้การจัดสรรงบประมาณของประเทศเพื่อดำเนินการตาม APMS และแผนปฏิบัติการแห่งชาติมีความแน่นอน

จะมีการพัฒนาหรือส่งเสริมกลไกด้านการสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นงบประมาณที่คาดว่าจะได้รับเพื่อความสะดวกในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ กลไกด้านการสนับสนุนงบประมาณนี้อาจจะอยู่ในรูปแบบของแหล่งกองทุนที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนโดยประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งอยู่ในแบบแผนที่ยอมรับได้ทุกฝ่าย

การสนับสนุนจากการเจรจากับพันธมิตรของอาเซียนและแหล่งทุนอื่นๆ ก็ยังคงมีความสำคัญสำหรับยุทธศาสตร์ และแหล่งทุนอื่นๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ คือ ภาคเอกชน

การประชุมระหว่างผู้ให้ทุนและผู้สนับสนุนทุนจะถูกจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อหาแหล่งทุนจากภายนอกและเพื่อการประสานงานในการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินกิจกรรม และจะมีการพัฒนางบประมาณและข้อเสนอโครงการเฉพาะ สำหรับขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลของแต่ละประเทศ ผู้สนับสนุนจากภายนอก และแหล่งอื่นๆ เพื่อเป็นงบประมาณสำหรับการสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์

นอกจากนี้ ภายใต้ยุทธศาสตร์นี้จะมีการสำรวจและพัฒนากลไกและทางเลือกในการทำให้เกิดความยั่งยืนสำหรับแหล่งทรัพยากรสำหรับการอนุรักษ์ และการจัดการพื้นที่พรุ

4. กลไกการติดตามตรวจสอบและการประเมิน

ในช่วงปีแรกของการดำเนินการตามยุทธศาสตร์จะมีการพัฒนากลไกการติดตามตรวจสอบและการประเมิน วัตถุประสงค์หลักสำหรับการติดตามตรวจสอบ และการประเมิน คือ การค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ในการติดตามตรวจสอบ และการประเมิน จะต้องแน่ใจว่าได้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ถ้ามีความจำเป็นจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขกรอบระยะเวลาให้เหมาะสม โดยการริเริ่มและกิจกรรมจะต้องยังคงเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทั่วไปทั้ง 4 ประการ และขอรับต่อประเด็นปัญหาและลำดับความสำคัญ

ในขณะที่การติดตามตรวจสอบจะแสดงให้เห็นถึงการบรรลุถึงเป้าหมายหรือความล้มเหลว การประเมินจะแสดงให้เห็นถึงปัจจัยสนับสนุนหรือสาเหตุ และจะอย่างไรในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

กลไกการติดตามตรวจสอบและการประเมินจะพัฒนาตามแนวทางของหลักการของความโปร่งใสและอธิบายได้

ขบวนการติดตามตรวจสอบและการประเมิน จะดำเนินการได้ 2 ระดับ

- ระดับ micro เป็นแผนการติดตามตรวจสอบและการประเมินที่พิจารณาแต่ละกิจกรรม
- ระดับ macro เป็นกลไกการประเมินในภาพรวม เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ทั้งหมดเป็นไปในแนวทางที่จะบรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทั่วไปของยุทธศาสตร์

ในระดับ micro หลายๆ กิจกรรมอาจจะมีดัชนีชี้วัดความสำเร็จและเป้าหมายในตัวเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับกำหนัดวัตถุประสงค์ ส่วนในระดับ macro จะมีการตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการประเมินติดตามตรวจสอบ ซึ่งอาจจะประกอบด้วยความเหมาะสมและการอยู่ในประเด็น (ตรงกับวิสัยทัศน์ 2020 และแผนระยะกลางของอาเซียน และข้อตกลงของอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดนในส่วนที่ต้องการ) ผลที่ได้ (การบรรลุตามแผนและผลลัพธ์ที่วางไว้ การเผยแพร่ผลที่ได้รับ ผลที่ปรากฏออกมาภายหลัง) ประสิทธิภาพ (ระดับความต้องการทรัพยากรเพื่อให้บรรลุผลและจุดมุ่งหมาย) ผลกระทบ (การสนับสนุนวิสัยทัศน์ 2020 และแผนระยะกลางของอาเซียน และข้อตกลงของอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามเขตแดน การหลีกเลี่ยงผลกระทบทางลบที่จะเกิดตามมา) และความยั่งยืน (การรักษาความรู้ที่ได้ การสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ นโยบายที่จะทำให้เกิดการคงอยู่ของการดำเนินการ ความต่อเนื่องของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น)

ควรจะมีการกำหนดตำแหน่งหรือสถานะสำหรับช่วงที่มีการเริ่มต้นดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นจุดอ้างอิงสำหรับทบทวนในระดับ macro

เพื่อให้ได้รับความคิดเห็นที่มีคุณภาพ ควรจะสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายมากที่สุด ทั้งสำหรับการประเมินในระดับ macro และในระดับ micro

สำนักเลขาธิการอาเซียนจะเป็นผู้ดำเนินการทบทวนในระดับ macro อย่างเป็นทางการ ทุกๆ 5 ปี โดยข้อเสนอแนะใดๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไข หรือทำให้ยุทธศาสตร์มีความทันสมัยขึ้น จะถูกเสนอต่อประเทศสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวข้อง การทบทวนครั้งสุดท้ายจะดำเนินการในปี พ.ศ.2563 และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีของอาเซียน

การบริหารจัดการพื้นที่พรุ ประสพการณ์ของประเทศมาเลเซีย

พื้นที่ป่าพรุในประเทศมาเลเซีย

ป่าพรุ เป็นประเภทระบบนิเวศผืนใหญ่ที่สุดในบรรดาพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทอื่นในมาเลเซีย ประมาณว่ามีป่าพรุร้อยละ 75 จากพื้นที่ชุ่มน้ำทั้งหมด คิดเป็นเนื้อที่ 9,625,000 ไร่ กว่าร้อยละ 70 อยู่ในรัฐซาราวัก และกระจายในรัฐซาบฮ์และรัฐอื่นๆ อีกประมาณ ร้อยละ 20 พบป่าพรุขนาดเล็กอยู่ทางตอนเหนือและตอนใต้ของรัฐสลังงอร์, ตาเซ็ก เบอรา (Tasek Bera) ในรัฐปาหัง ป่าพรุผืนใหญ่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของรัฐปาหัง คาบสมุทร “กลีอัส” (Klias) ในรัฐซาบฮ์ และอ่าวที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำ “สุงไหงบารัม” (Sungai Baram) ซึ่งเป็นระบบนิเวศส่วนหนึ่งของทะเลสาบ “โลอากันบุนุต” (Loagan Bunut) ในรัฐซาราวัก

แผนที่แสดงการกระจายตัวของพื้นที่พรุในประเทศมาเลเซีย

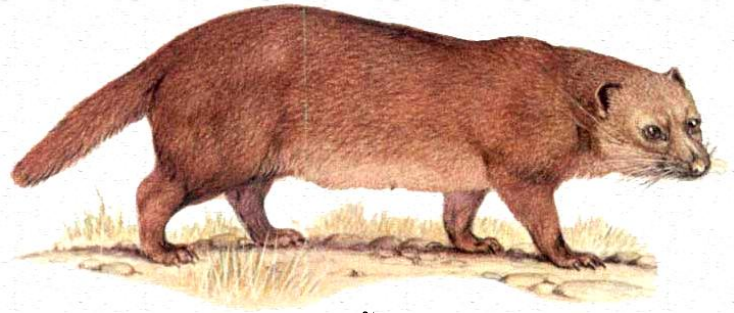
พื้นที่พรุโดยประมาณในประเทศมาเลเซีย

รัฐ	พื้นที่รวม (ไร่)
สลังงอร์	475,000
ยะโฮร์	81,250
ตรังกานู	81,250
ปาหัง	1,250,000
ซาบฮ์	750,000
ซาราวัก	7,000,000
รวมทั้งสิ้น	9,637,500
ตารางแสดงพื้นที่พรุในมาเลเซียจำแนกตามรัฐ	

ป่าพรุในคาบสมุทรมมาเลเซียลดลงอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2524 พื้นที่ป่าพรุประมาณ 4,187,500 ไร่ ลดลงเหลือ 2,125,000 ไร่ จากการแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย สงวนพื้นที่ประมาณ 1,875,000 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 67 ของพื้นที่ป่าพรุในคาบสมุทรมมาเลเซียเป็นป่าสงวน (Permanent Forest Reserves) ป่าพรุเกือบทุกแห่งจัดให้เป็นป่าสงวนที่อนุญาตให้ตัดไม้และเก็บผลผลิตจากป่าพรุในรูปของการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้ ขณะที่ใจกลางป่าพรุยังต้องคงรักษาให้อยู่ในสภาพเดิม

การจัดแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์จากป่าพรุมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของพรรณไม้เป็นอย่างยิ่ง และเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดไฟป่าซ้ำขึ้นอีก ทำให้เริ่มมีการทบทวนการตัดไม้จากป่าพรุมาใช้ประโยชน์กันใหม่ว่าไม่เหมาะสมอีกต่อไป อีกทั้งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศที่ถูกทำลายเป็นอย่างยิ่ง

ป่าพรุเขตร้อนในมาเลเซียเป็นถิ่นอาศัยของพรรณไม้และพันธุ์สัตว์ที่สำคัญของชาติ หลายชนิดพบในระบบนิเวศพรุเท่านั้น เป็นบ้านของสิ่งมีชีวิตที่ขึ้นบัญชีเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองในระดับนานาชาติ เช่น ลิงอุรังอุตัง (Orangutan), ลิงจมูกยาว (Proboscis Monkey), แรดสุมาตรา (Sumatran Rhinoceros), ช้างเอเชีย (Asian Elephant), เสือ, อีเห็นน้ำมลายู (Civet Otter), นกกระสาคอขาวปากแดง (Storm's Stork) และนกเงือกปากย่น (Wrinkled Hornbill) เป็นต้น ความชุ่มชื้นของผืนป่าพรุจึงเปรียบเสมือนธนาคารรักษายีนหรือสายพันธุ์ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งรักษาพรรณพืชชนิดต่างๆ ที่ให้ประโยชน์ในรูปของไม้ใช้สอยและแหล่งอาหาร ตลอดจนหิ้งค้นคว้าสิ่งมีชีวิตใหม่ๆ ที่รอการค้นพบ

อีเห็นน้ำมลายู

นกกระสาคอขาวปากแดง

นกเงือกปากย่น

การอนุรักษ์ป่าพรุมีความสำคัญยิ่ง นอกจากจะช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ ปกป้องสิ่งมีชีวิตที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์แล้ว ยังช่วยให้สิ่งแวดล้อมไม่แปรปรวนแบบเฉียบพลัน ป่าพรุทำหน้าที่ดูดซับก๊าซคาร์บอนที่เป็นปัจจัยก่อให้เกิดสภาวะโลกร้อนเป็นแก้มลิงกักเก็บน้ำ เพื่อสามารถผันไปใช้ในการเกษตรในยามขาดแคลนน้ำ ลดผลกระทบจากภาวะน้ำท่วม พื้นฟูสภาพดิน และเป็นน้ำต้นทุนสำรองไว้ใช้ในช่วงภัยแล้ง

ข้อตกลงระหว่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียที่มีต่อป่าและพื้นที่ชุ่มน้ำ

อนุสัญญาระหว่างประเทศ

มาเลเซียเป็น 1 ใน 12 ประเทศที่จัดให้อยู่ในเขตที่มีความหลากหลายทางชีวภาพขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าและลุ่มน้ำได้รับการปกป้องด้วยการประกาศเป็นเขตป่าสงวนตามกฎหมาย ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นประเด็นสำคัญที่นำมาใช้กำหนดขอบเขต การปฏิบัติการ บทบาทของกลไกหลักในแผนงานระหว่างประเทศ มาเลเซียเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ.2535 (Convention on Biological Diversity in 1992) คณะกรรมการความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติมาเลเซีย (National Biodiversity Committee) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 เพื่อปกป้องและจัดการทรัพยากรทางชีวภาพ รักษาสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรทางชีวภาพและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของแผนปฏิบัติงานแห่งชาติ (National Action Plan) ที่ได้จัดทำขึ้น

รัฐบาลมาเลเซียลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในการเป็นถิ่นที่อยู่ของนกน้ำ(RAMSAR Convention on Wetlands of International Importance Especially as Wildfowl Habitat) ในปี พ.ศ.2537 ทำให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในพื้นที่ชุ่มน้ำในขณะนั้น มีการเสนอให้พื้นที่ “ตาเซ็กเบอรา” (Tasek Bera) ในรัฐปาหัง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ ซึ่งตรงกับช่วงของการใช้แผนพัฒนาแห่งชาติ มาเลเซียฉบับที่ 6 (พ.ศ.2534 -2438) รัฐบาลประจํารัฐซาราวักลงนามประกาศให้พื้นที่อุทยานเพิ่มเติมอีก 6,437,500 ไร่ จัดตั้งอุทยานแห่งชาติใหม่ที่ “บาตังไอ” (Batang Ai), “โลอากันบุนุต” (Loagan Bunut) และ “ตันหยงดาตู” (Tanjung Datu) รัฐบาลประจํารัฐซาบารุประกาศพื้นที่อุทยานเพิ่ม 2 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเซมโปร์นา (Semporna Islands Park) และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากินาบาตังจัน (Kinabatangan Wildlife Sanctuary) เพื่อปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ ลุ่มน้ำ และพรรณพืชพันธุ์สัตว์น้ำจืด

ตาเช็กเบอรา พื้นที่ชุ่มน้ำระดับนานาชาติแห่งแรกของมาเลเซีย

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ.2535

อนุสัญญานี้เป็นฉบับแรกที่ประเทศต่างๆ ตกลงว่าจะมีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนที่สมาชิกแต่ละประเทศจะร่วมในกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยยังคงรักษาสายพันธุ์สิ่งมีชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ลงนามโดยประเทศมาเลเซีย พ.ศ.2535)

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในการเป็นถิ่นที่อยู่ของนกน้ำ พ.ศ.2514

เป็นสนธิสัญญาที่รัฐบาลของประเทศสมาชิกจะจัดทำกรอบการทำงานระดับชาติ และระหว่างประเทศ เพื่อร่วมมือกันอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด อันจะนำไปสู่การพัฒนาของโลกที่ยั่งยืนต่อไป (มาเลเซียเข้าร่วมในอนุสัญญานี้ในปี พ.ศ.2537)

ป่าพรุมาเลเซีย : การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ยกเครื่องนโยบายรัฐบาล

ในปี พ.ศ.2539 รัฐบาลมาเลเซียได้ประกาศใช้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ(National Ecotourism Plan) ตามด้วยการประกาศใช้นโยบายว่าด้วยความหลากหลาย

ทางชีวภาพแห่งชาติ (National Biodiversity Policy) ในปี พ.ศ.2541 เป็นการเฉพาะเพื่อปกป้องและอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เชิญชวนให้กลุ่มตัวแทนภาคประชาการที่ทำงานด้านการอนุรักษ์มาร่วมจัดทำแผนบริหารจัดการและกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อการปกป้องอย่างจริงจัง แผนการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำฉบับแรกจัดทำแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2542 ในแผนที่มีการแจกแจงพื้นที่ในการกันไว้เพื่อการอนุรักษ์ และพื้นที่ชุ่มน้ำที่ต้องได้รับการฟื้นฟู

เมื่อสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้มีการนำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรมาพิจารณา โดยเฉพาะประเด็นการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่มากเกินไป และหันมาพิจารณาการใช้ป่าและทรัพยากรในรูปแบบอื่นที่มีความยั่งยืนมากกว่าการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ เช่น หวาย ไม้ไผ่ พืชสมุนไพร พืชที่ให้ยางไม้และสีย้อม ด้วยการคงสภาพความเป็นป่าสมบูรณ์ ตลอดจนรักษาสีเขียวตลอดปี สภาพความเป็นป่าสมบูรณ์ยังดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ที่เข้ามาเยี่ยมชมความงามของน้ำตก สายน้ำที่คดเคี้ยว หินรูปร่างแปลกตา พรรณไม้อด พันธ์สัตว์ และทัศนียภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ

ป่าสงวน

เกือบร้อยละ 60 ของประเทศมาเลเซีย หรือประมาณ 121,875,000 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าประเภทต่าง ๆ ทั้งหมด ในจำนวนนี้ เป็นพื้นที่ป่าสงวนภายใต้การจัดการของกรมป่าไม้ของแต่ละรัฐประมาณ 89,375,000 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ ตลอดจนอนุญาตให้มีการใช้ประโยชน์ด้วยการเก็บผลผลิตจากป่าและให้บริการท่องเที่ยว

โครงการจัดการพื้นที่ป่าพรุในมาเลเซีย

ความร่วมมือกับโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก และองค์กรให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของเดนมาร์ก

ในปี พ.ศ.2542 รัฐบาลมาเลเซียได้สนับสนุนให้เกิดโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าพรุ โดยการสนับสนุนเงินทุนจาก โครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme) กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environment Facility) องค์กรให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของเดนมาร์ก (Danish International Development Assistance – Danida) รวมทั้งสิ้น 8,385,000 เหรียญสหรัฐ (ประมาณ 268 ล้านบาท) รัฐบาลมาเลเซียสมทบงบประมาณให้อีก 5 ล้านเหรียญสหรัฐ (ประมาณ 160 ล้านบาท) มีการลงนามความร่วมมืออย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2544 และเริ่มดำเนินโครงการในกลางปี พ.ศ.2545 วัตถุประสงค์ในระยะแรกของโครงการ คือ พัฒนาแผนและแนวทางการบังคับใช้แผนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่ทั่วโลกใช้อยู่ กำหนดการบรรลุประสงค์ของโครงการ และกำหนดรายละเอียดจำนวนของผลลัพธ์ของโครงการ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมาเลเซีย เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ (Executing Agency) มีสถาบันวิจัยป่าไม้มาเลเซีย (Forest Research Institution Malaysia) เป็นหน่วยงานปฏิบัติการของโครงการ (Implementing Agency) ระยะเวลาโครงการ 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546-2550 เพื่อรณรงค์การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ป่าพรุอย่างยั่งยืน หาตัวแบบแผนการจัดการที่เหมาะสมในพื้นที่ป่าพรุ 3 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติโลากันบันนุต (Loagan Bunut National Park – LBNP) ในรัฐซาราวัก คาบสมุทรกลี๊ส (Klias Peninsula) ในรัฐซาบะห์ และพื้นที่พรุป่าหังตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Pahang Peat Swamp-SEPPSF) ในรัฐปาหัง

แผนที่แสดงพื้นที่เป้าหมายของโครงการจัดการพื้นที่ป่าพรุในมาเลเซีย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. พัฒนาแผนงานและกระบวนการทำงานอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืน

2. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการป่าพรุในพื้นที่เป้าหมายของโครงการทั้งสามแห่ง

ผลลัพธ์ของโครงการ

ได้แผนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

1. บูรณาการฐานข้อมูลที่จัดเก็บได้ให้เป็นระบบ

2. ผลการดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการพื้นที่พรุเป้าหมาย

ได้ยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิบัติการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาทรัพยากรอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

4. เครือข่ายความร่วมมือในระดับรัฐ

ความเข้มแข็งขององค์กรและตัวบุคคลที่มีประสิทธิภาพทั้งการใช้ความรู้สมัยใหม่และการเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ป่าพรุ

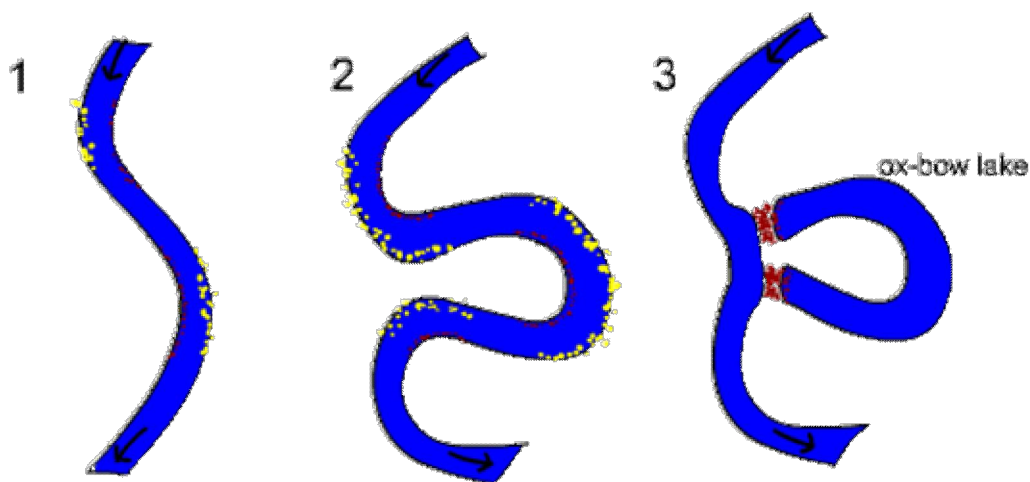
5. มีผู้เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ป่าพรุมากขึ้น
6. เกิดความเข้มแข็งทั้งในระดับองค์กรและตัวบุคคล

อุทยานแห่งชาติโลอากันบูนุต รัฐซาราวัก มาเลเซียตะวันออก

อุทยานแห่งชาติโลอากันบูนุต ประกาศจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2533 มีพื้นที่รวม 67,100 ไร่ เป็นพื้นที่ทะเลสาบขนาดใหญ่คือ “ทะเลสาบบูนุต” หล่อเลี้ยงพื้นที่พรุประมาณ 4,062 ไร่ ผ่านแม่น้ำสายหลัก 2 สาย คือแม่น้ำตินยาร์ (Tinjar) และแม่น้ำบารัม (Baram) แต่ทิศทางของน้ำจะผันแปรระหว่างปี เมื่อใดที่แม่น้ำทั้งสองสายนี้มีระดับน้ำที่ลดลง น้ำจากแม่น้ำบูนุตและทะเลสาบบูนุตจะเป็นไหลเข้าแทนที่ ในช่วงที่ทะเลสาบเหือดแห้ง เป็นโคลนที่แตกกระแหง

พื้นที่กันชนสำคัญ

มีสังคมพืชขนาดย่อมที่เป็นลักษณะเฉพาะของป่าพรุบอร์เนียว อุทยานฯ จะมีบทบาทเพียงสนับสนุนน้ำจืดให้กับพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมขังในรัฐซาราวัก บึงหรือทะเลสาบรูปแอก (Ox-bow lake – แก้มลิงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ) ส่งน้ำจืดให้กับพื้นที่พรุ ผืนป่าในส่วนที่แห้งแล้งแม่น้ำ และป่าชายเลนบริเวณปากอ่าว

ภาพกระบวนการเกิดบึงหรือทะเลสาบรูปแอกตามธรรมชาติ

สิทธิการเข้าไปใช้พื้นที่ป่าพรุของประชาชน

มีการตั้งถิ่นฐาน 2-3 หมู่บ้านรอบอุทยานฯ แต่ไม่มีการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรในเขตพื้นที่กันชนสำคัญ มีชนกลุ่มน้อยชาวอิบัน (Iban) ที่ยากจนอพยพเข้ามาสร้างเรือนยาวตามแนวตะเข็บพื้นที่กันชน ดำรงชีพด้วยการหาปลา เก็บของป่า ปลูกพืชบ้างเล็กน้อยในพื้นที่อุทยานฯ

ภาพเรือนยาว (Longhouses) ของชาวอิบัน รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย

การปลูกปาล์มน้ำมันแทนที่พื้นที่ป่าดั้งเดิมเริ่มรุกเข้ามาทางตะวันออก และตะวันออกเฉียงใต้ของอุทยานฯ ปลายพื้นที่อุทยานฯ ด้านตะวันออกเฉียงใต้ มีการเปิดให้ทำสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ประมาณ 625 ไร่ ซึ่งได้ทำการจำกัดขอบเขตตลอดจนเผื่อไว้บริเวณรอยต่อระหว่างเขตสัมปทานป่าไม้กับเขตอุทยานฯ

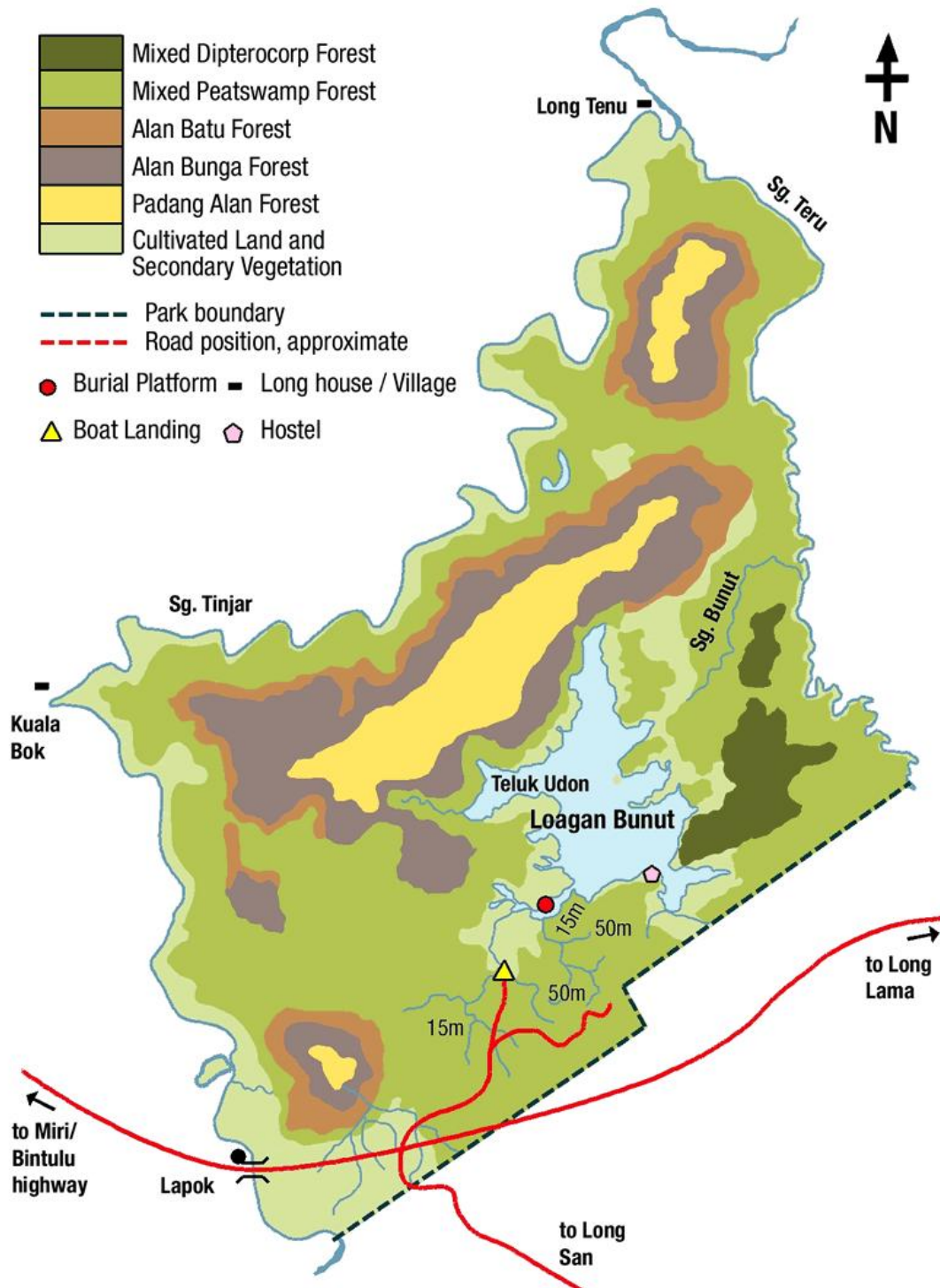
ภายใต้บทบัญญัติอุทยานแห่งชาติ (National Park Ordinance) ชาวเบอราน (Berawan) ที่สร้างบ้านเรือนที่เรียกว่ากายนซิกเกห์ (Rumah Kajan Sigeh) อยู่บริเวณหมู่บ้านลองเตอรู (Long Teru) เป็นชนพื้นเมืองเพียงกลุ่มเดียวที่อุทยานฯ อนุญาตให้อาศัยอยู่ในป่าพรุและดำรงชีพด้วยการหาปลา ล่าสัตว์ และเก็บของป่าได้ เนื่องจากอาศัยมาก่อนประกาศเขตอุทยานฯ ในปี พ.ศ.2533 และได้ให้สิทธิการเพาะปลูกตามวิถีดั้งเดิมของชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของประชากรรอบหมู่บ้านลองเตอรู เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการล้ำเข้ามาในเขตพื้นที่อุทยานฯ บริเวณป่าพรุสมบูรณ์มากขึ้น การตัดไม้อย่างผิดกฎหมายเกิดขึ้นอยู่เสมอ

ภาพลักษณะการตั้งบ้านเรือนและวิถีการทำประมงของชาวเบอรวัน
ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลอากันบูต รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย

ปัจจัยเสี่ยง

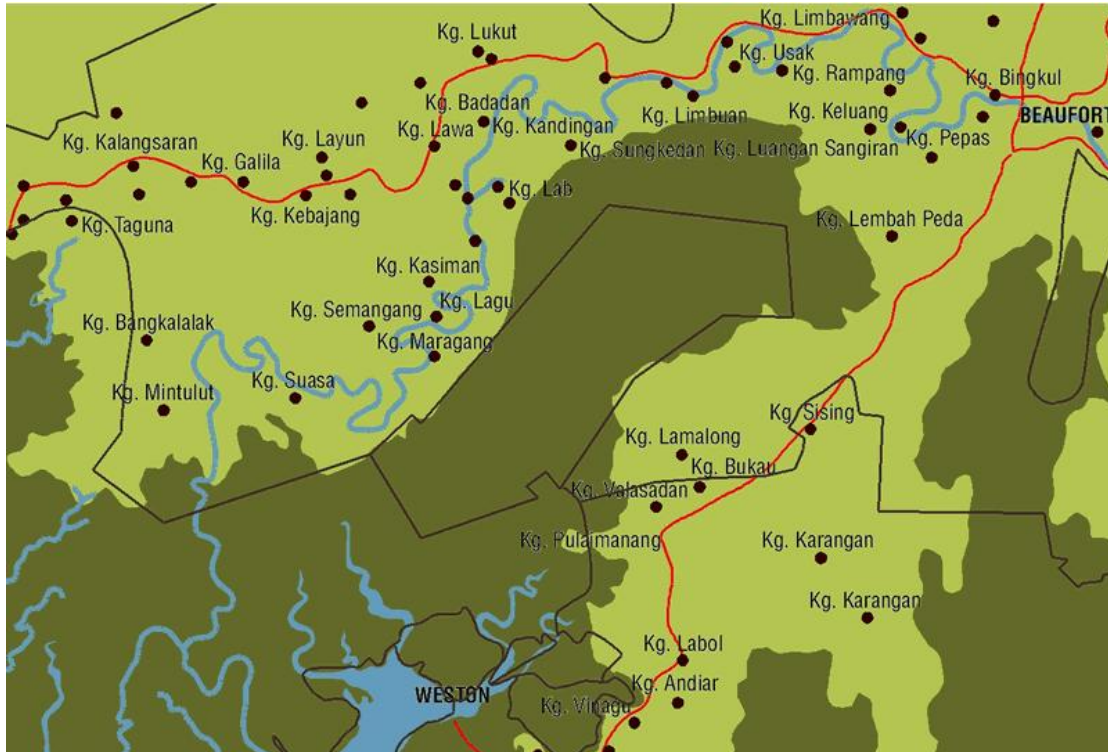
การตัดไม้ทำลายป่ารอบอุทยานฯ เพื่อเปิดพื้นที่สำหรับปลูกปาล์มน้ำมัน มีรีสอร์ทเอกชน 2 แห่ง ปลูกกล้าเข้ามาในบริเวณทะเลสาบ พร้อมกับโฆษณาเรื่องการท่องเที่ยวและจับปลา ขณะที่ปลาหลายชนิดที่ความสับสนเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์จากการทำประมงด้วยเครื่องมือที่จับได้ครั้งละมากๆ ตามลำน้ำ สัตว์เลื้อยคลานในทะเลสาบที่อาศัยปลาเป็นอาหาร เมื่อหาปลาตามธรรมชาติได้น้อยลง ก็เข้าไปจับปลาที่ชาวประมงใช้อวนดักไว้และติดอวนไปด้วย สิทธิการหาปลาในวิถีดั้งเดิมของชาวเบอรวันก็ได้รับผลกระทบรุนแรงจากน้ำเสียที่ปล่อยจากรีสอร์ทเอกชนโดยขาดการบำบัดเช่นกัน การพัฒนาพื้นที่รอบทะเลสาบที่ไม่เหมาะสม การเกษตรที่ใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี การสนับสนุนให้ใช้พืชสมุนไพรและการเกษตรแบบอินทรีย์เป็นแนวทางแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

แผนที่แสดงการแบ่งเขตตามสภาพทรัพยากร แนวกันชน และการใช้ประโยชน์
ของอุทยานแห่งชาติโลอากันบูต รัฐซาราวัก

คาบสมุทรกลี๊ส รัฐบาลาห์ มาเลเซียตะวันออก

ในอดีต ป่าพรุในรัฐบาลาห์มีมากกว่า 625,000 ไร่ เนื้อที่ 2 ใน 3 อยู่ในเขตคาบสมุทรกลี๊ส (Klias Peninsula) พื้นที่สูญเสียไปเนื่องจากการเกิดไฟป่า ป่าสงวนบินซูลุก (Binsuluk Forest Reserve) ซึ่งอยู่ติดกับเขตคาบสมุทรกลี๊ส ก็ถูกไฟป่าเผาไหม้ไปหลายครั้ง มีเพียงป่าสงวนกลี๊ส (Klias Forest Reserve) เท่านั้นที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ไว้ได้ ปัจจุบัน มีพื้นที่ป่าพรุเกือบ 250,000 ไร่ ที่ยังคงเหลือรอดจากการถูกไฟไหม้และการเปลี่ยนพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น

แผนที่แสดงขอบเขตคาบสมุทรกลี๊ส รัฐบาลาห์ ประเทศมาเลเซีย

พื้นที่พรุกลี๊สมีรูปร่างคล้ายกับโดม ซึ่งเป็นหนึ่งในเก้าแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีพรุในลักษณะเช่นนี้ ใจกลางของพื้นที่พรุเป็นเนินยกตัวสูงกว่าบริเวณพื้นที่ขอบพรุ ซึ่งมีระบบไหลเวียนของน้ำอันเป็นรูปแบบเฉพาะตัว ป่าพรุสมบูรณ์กลี๊สมีพื้นที่อย่างน้อยประมาณ 46,250 ไร่ พื้นที่อีกประมาณ 22,687 ไร่ ถูกไฟไหม้เสียหาย ทั้งหมดอยู่ในการดูแลของเขตป่าสงวนกลี๊ส ซึ่งกินพื้นที่รวมไปถึงทางธรรมชาติอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะพื้นที่ราบชายฝั่งประมาณ 812,500 ไร่ ที่เชื่อมต่อและเอื้อต่อการคงอยู่ของระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นสังคมพืชผสมผสานซับซ้อนและเชื่อมโยงระบบนิเวศอื่นเป็นเครือข่าย ตั้งแต่ ป่าพรุ ป่าชายหาด ดงป่าจาก ป่าลุ่มน้ำจืด บึงเปิด ป่าสนทรายชายหาดเขตร้อน (Tropical heath forest) หรือ “เกอร์รังัส” (kerangas) และป่าดิบแล้ง (dryland forest)

พื้นที่กันชนสำคัญ

พื้นที่ชุ่มน้ำของคาบสมุทรฯ มีสังคมพืชธรรมชาติที่หลากหลายเชื่อมต่อจากระบบนิเวศที่ราบชายฝั่ง ป่าชายเลน บึงเปิด และดงป่าจาก เป็นรูปแบบพรุที่ผสมผสานรวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน ซึ่งปรากฏให้เห็นเฉพาะในพื้นที่เกาะบอร์เนียว (ประกอบด้วยรัฐซาบาห์ รัฐซาราวัก ประเทศมาเลเซีย จังหวัดกลันตัน ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศบรูไน)

ด้วยรูปร่างที่เป็นโดมนี้เอง ป่าพรุกลีธจึงต้องอาศัยน้ำฝนในการหล่อเลี้ยงพื้นที่เนิน ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่ผันน้ำปีแล้วปีเล่า จากที่หนึ่งสู่อีกที่หนึ่งเสมอ น้ำที่เหลือจากการดูดซับของต้นไม้จะไหลลงไปเป็นน้ำใต้ดิน การดำรงอยู่ของพรุที่เป็นโดมอยู่กับการคงอยู่ของป่าด้านล่างและน้ำใต้ดิน โดยเฉพาะการรักษาป่าสงวนกลีธ

การยกเลิกสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ป่าพรุกลีธที่ดำเนินการมาในช่วงปี พ.ศ.2503 เป็นสัญญาณที่ดีในการเอาจริงของภาครัฐเพื่อปกป้องป่า มีพืชและสัตว์หลายชนิดในป่าสงวนกลีธที่ไม่พบเห็นได้บ่อยนักในป่าชุ่มน้ำแหล่งอื่นในมาเลเซีย เมื่อศึกษาลงลึกถึงชั้นดินของป่าพรุ พบว่ามีแร่ธาตุและสารอาหารน้อยมาก พืชในป่าพรุอาศัยแร่ธาตุจากวงจรการเกิดฝนที่พัดพาแร่ธาตุมากับชั้นบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่เป็นกรดจากน้ำที่แช่ขังกับซากพืชจนเป็นลำธารสีน้ำตาลดำ ทำให้พืชและสัตว์ต้องปรับตัวให้อยู่รอดกับระบบนิเวศนี้ให้ได้ จึงก่อให้เกิดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะไม่เหมือนแหล่งอื่น

สิทธิการเข้าไปใช้พื้นที่ป่าพรุของประชาชน

การสนับสนุนเศรษฐกิจด้วยการทำเกษตรแผนใหม่ในพื้นที่คาบสมุทรกลีธ เป็นภัยคุกคามต่อการดำรงอยู่ของป่าพรุ โดยเฉพาะในพื้นที่บูกาอู-อาปีอาปี (Bukau – Api Api) ซึ่งมีชุมชนดั้งเดิมตั้งอยู่ได้ถูกผลักดันออกจากพื้นที่ ในพื้นที่ทางตอนเหนือของป่าสงวนกลีธ แม้ว่า จะไม่ได้รับผลกระทบจากไฟป่า แต่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไปทำการเกษตรกลายภัยจากภายนอกที่ทำลายพื้นที่ป่าสงวนกลีธอย่างรวดเร็ว ปริมาณน้ำในคลองธรรมชาติลดลงจากการขุดคลองเพื่อผันไปใช้ในการปลูกพืชผักผลไม้

ปัจจัยเสี่ยง

ป่าพรุคาบสมุทรกลีธเป็นสภาพแวดล้อมที่มีความเปราะบาง การเปลี่ยนแปลงระบบน้ำจากเดิมโดยการขุดคลองผันน้ำไปใช้ประโยชน์จนคลองธรรมชาติแห้งนั้น ก่อให้เกิดความเสี่ยงจากไฟป่าอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งของปี และปัจจัยหนุนของปรากฏการณ์แล้งต่อเนื่อง (El Nino) คว้นไฟและละอองจากไฟปายังส่งผลต่อสุขภาพของผู้คนที่อยู่รอบป่าพรุ สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจในวงกว้างทั้งค่ารักษาพยาบาล และรายได้จากการท่องเที่ยวที่หายไป

ด้วยภาพภูมินิเวศส่วนใหญ่ของคาบสมุทรกลีธเป็นที่ราบชายฝั่ง มีผืนป่าที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่มากนัก แต่ก็สร้างรายได้ให้รัฐซาบาห์ได้มาก หาดทราย ป่าชายเลน ที่รัฐซาบาห์นำมาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ช่วยรักษาประชากรของลิงจมูกยาว (proboscis

monkey) สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็ก และนกนานาชนิด รายได้ส่วนหนึ่งนำไปใช้ในกิจกรรมการป้องกันไฟป่า การบริหารจัดการพื้นที่ผืนป่าระบบนิเวศทางธรรมชาติ เพื่อรักษาวงจรของสิ่งมีชีวิตให้สืบสายพันธุ์ได้ต่อไป

ลิงจมูกยาวที่อาศัยหากินตามป่าชายเลน คาบสมุทรมลลัส รัฐซาบารุ ประเทศมาเลเซีย

ป่าพรุปาหังตะวันออกเฉียงใต้ คาบสมุทรมลลัส

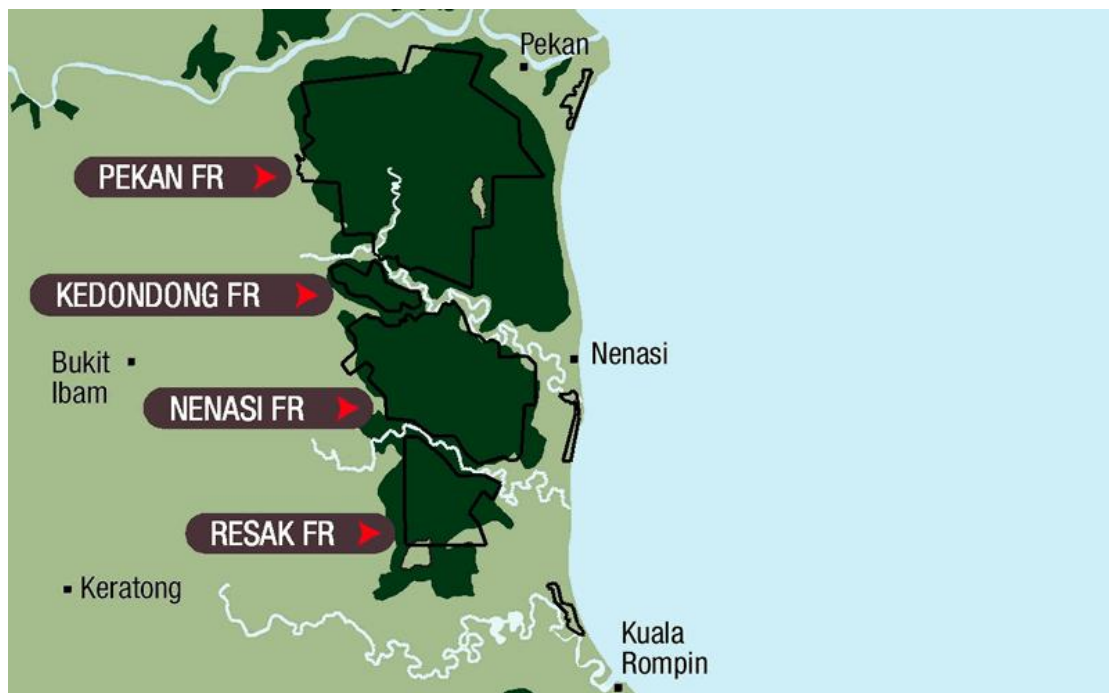
มีการกล่าวกันว่า ป่าพรุปาหังตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Pahang Peat Swamp-SEPPSF) เป็นป่าพรุที่กึ่งกลางของทวีปเอเชียที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และถูกรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด จึงยังคงรักษาความหลากหลายทางธรรมชาติมาได้อย่างยาวนาน ป่าพรุปาหังฯ ทอดตัวเป็นแนวยาวอยู่ในการปกครองของอำเภอเปอากัน (Pekan District) เรื่อยลงมาถึงตามแนวฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรมลลัส มีความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร พื้นที่พรุตัดแบ่งเป็นผืนๆ ด้วยแม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำปาหัง (Sungai Pahang) แม่น้ำเบอบาร์ (Sungai Bebar) และแม่น้ำเมอร์จ็อง (Sungai Merchong) ความเชื่อมโยงของแม่น้ำสำคัญเหล่านี้ช่วยหล่อเลี้ยงป่าพรุปาหังฯ ให้มีระบบนิเวศที่เป็นหนึ่งเดียวกัน

ป่าพรุปาหังฯ มีเนื้อที่ประมาณ 1,250,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่พรุทั้งหมดในคาบสมุทรมลลัส กว่ร้อยละ 40 ของพื้นที่ป่าพรุปาหังฯ (ประมาณ 543,750 ไร่) เป็นป่าสงวนจำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย เปอากัน (Pekan), เนนาซี (Nenasi), เกอดอนดอง (Kedondong) และเรอซัค (Resak) รวมไปถึงที่ตั้งโครงการศึกษาธรรมชาติป่าพรุด้วย พื้นที่นอกเหนือจากขอบเขตความรับผิดชอบของป่าพรุปาหังฯ แปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และเพิ่งจะเปิดสัมปทานป่าไม้ในเนื้อที่ประมาณ 28,125 ไร่ ทางตอนเหนือของป่าสงวนเปอากัน (Pekan Forest Reserve – PFR)

พื้นที่กันชนสำคัญ

ต้องเริ่มจัดการกิจกรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่หลักการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การให้สัมปทานป่าไม้ และเก็บผลผลิตจากป่าพรุ จัดการโดยใช้ระบบการสงวนพื้นที่อนุรักษ์ป่าพรุสมบูรณ์ไว้เป็นพื้นที่กันชนสำคัญ เพื่อปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเคร่งครัด

สิ่งมีชีวิตหลายชนิดเป็นชนิดพันธุ์พบที่อยู่ในเฉพาะพื้นที่รัฐปาหังและคาบสมุทรมลายูเซีย เป็นมรดกสำคัญของชาติที่รัฐบาลมาเลเซียให้การสนับสนุน ภายใต้ร่างแผนแม่บทแห่งชาติ (National Physical Plan) ที่จัดทำโดยกรมโยธาธิการผังเมืองมาเลเซีย (Department of Town and Country Planning Malaysia) ระบุว่า ป่าพรุปาหังฯ เป็น “พื้นที่อ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม” (Environment Sensitive Area) ของคาบสมุทรมลายูเซีย เป็นแหล่งอาศัยสำคัญของนกในระดับประเทศ และถิ่นอาศัยของนกที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ (Birdlife International)

แผนที่แสดงขอบเขตของป่าพรุปาหังตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศมาเลเซีย

ระบบนิเวศความหลากหลายทางชีวภาพ

ป่าพรุปาหังฯ ได้รับความสนใจระดับโลกในเรื่องการเป็นต้นแบบป่าพรุที่มีการจัดการรักษาสภาพเดิมไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแห่งหนึ่ง เมื่อสำรวจสภาพป่าพรุปาหังฯ แล้ว จะพบว่า มีระบบนิเวศที่หลากหลาย นอกเหนือจากระบบนิเวศป่าพรุแล้ว ยังพบระบบนิเวศที่ต้นชายฝั่ง ซึ่งเป็นส่วนประกอบของพื้นที่ชุ่มน้ำและพื้นที่ดอน ก่อตัวจากอิทธิพลของสภาพภูมิอากาศ (เช่นการเกิดสังคมไม้วงศ์ยางระดับต่ำ - Lowland dipterocarp forest) ก่อตัวจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงแนวชายฝั่ง (เช่นการเกิดของป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าชายหาด ป่าบึงน้ำจืด และแนวชายฝั่ง) และสภาพป่าที่ไม่ถาวร มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (เช่นทุ่งสังคมพืชชนิดต่างๆ)

ความหลากหลายของระบบนิเวศที่เอื้อต่อกันนี้เอง ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้หลายประการ คือ

- 1) เป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ป้อนให้กับระบบนิเวศลุ่มน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมพืชที่ขึ้นริมตลิ่งตามแนวของลำคลองธรรมชาติ
- 2) ใบไม้และกิ่งไม้แห้งที่ร่วงหล่น เป็นจุดเริ่มต้นของจุลชีวินที่สร้างห่วงโซ่อาหารของสิ่งมีชีวิตในลำธารกลางป่าและแม่น้ำ
- 3) แมลงและผลไม้ที่ร่วงหล่นจากต้นไม้ เป็นแหล่งอาหารโดยตรงให้กับสัตว์จำพวกไม่มีกระดูกสันหลังและปลา
- 4) ลำน้ำที่คดเคี้ยวทำหน้าที่กรองตะกอนและธาตุอาหารที่ไหลมาตามแนวคลอง

สิทธิการเข้าไปใช้พื้นที่ป่าพรุของประชาชน

ชาวยากุน (Jakuns) เป็นชนพื้นเมืองกลุ่มหลักที่อาศัยลำนํ้าในพื้นที่ป่าพรุปาหังฯ ในการยังชีพ เป็นชนเผ่าดั้งเดิมของมาเลเซียที่อยู่ทางตอนใต้ของรัฐปาหัง และตอนเหนือของรัฐยะโฮร์ มีภาษาพูดที่จัดอยู่ในกลุ่มออสโตรเนเซียนเช่นเดียวกับชาวมลายูในปัจจุบัน ด้วยปัจจัยทางประวัติศาสตร์และสภาพภูมิประเทศ ทำให้ชาวยากุนห่างไกลจาก 90 ความรับรู้สังคมภายนอก จึงเป็นเหตุผลที่ชาวยากุนยังมีระบบสังคมและโครงสร้างการดูแลกันเองที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และยังมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ

ภาพในอดีตและปัจจุบันของชาวยากุน ชนเผ่าดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่ป่าพรุปาหัง
รัฐปาหัง ประเทศมาเลเซีย

ประเพณีที่สืบทอดกันมา ชาวยากุนจะไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีการเคลื่อนย้ายชุมชนไปเรื่อยๆ ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ หาปลา ใช้เครื่องมือดักจับสัตว์ป่า เก็บผลผลิตจากป่า เช่น หวาย พืชสมุนไพร ทุกวันนี้ชาวยากุนหลายคนยังมีวิถีแบบเดิมนี้อยู่ แต่ก็เริ่มเห็นเปลี่ยนแปลงบ้างแล้ว

วิถีชีวิตของชาวยากุนนับว่าเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าพรุอย่างยั่งยืนโดยแท้ การสร้างบ้านเรือนตามริมฝั่งของลำน้ำอย่างง่าย ไม่เป็นสิ่งปลูกสร้างถาวร หาอาหารแต่เพียงพอกินในแต่ละวัน ไม่มีการตัดไม้ทั้งต้น เพียงอาศัยตัดกิ่งไม้มาใช้ตามชนบทประเพณีของตน มีทักษะ

การใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่า ปลา แมลง และพืช เพื่อเป็นอาหาร วัตถุดิบ และยารักษาโรค ปลาเป็นอาหารที่ให้โปรตีนสำคัญ เช่นเดียวกับวิถีชนพื้นเมืองดั้งเดิม (Orang Asli) ที่อาศัยอยู่ตามแนวป่าพรุและพื้นที่ลุ่มน้ำแห่งอื่นๆ นิยมอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ประกอบด้วยผู้อาวุโส ผู้หญิง และเด็ก ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ได้ด้วยการหาปลาเป็นหลัก

ชาวยาทุนต้องพึ่งพาป่าพรุป่าหังฯ อย่างแยกกันไม่ได้ เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดของชาวยาทุนที่เป็นสังคมพื้นที่ชุ่มน้ำ มีชาวพื้นเมืองอื่นจำนวนไม่มากนักที่ให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้ ผลผลิตที่มีมูลค่าจากพื้นที่ชุ่มน้ำที่ขาดการอนุรักษ์ก็นับวันก็ยิ่งหาได้ยากขึ้น จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ชนพื้นเมืองในพื้นที่ชุ่มน้ำจัดอยู่ในฐานะคนชนบทที่ยากจน ผลักดันให้หลายครอบครัวเปลี่ยนวิถีดั้งเดิมของตนเอง ดังนั้น การรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำไว้ จึงมีความสำคัญต่อการรักษาวัฒนธรรมและความเชื่อของผู้คนให้คงอยู่ได้ด้วย โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่สัมพันธ์กับการรักษาป่า

ปัจจัยเสี่ยง

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่านำไปใช้อย่างอื่น ซึ่งมีผลกระทบต่อป่าสงวนในภาพรวม โดยเฉพาะการถางป่าจากสัมปทานป่าไม้และการเกษตร การปลูกปาล์มน้ำมันสร้างผลกระทบให้กับเกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าพรุมากที่สุด นอกจากการเสียหน้าดินที่เป็นชั้นอินทรีย์แล้ว การผันน้ำจากคลองธรรมชาติเพื่อไปปลูกปาล์มน้ำมัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบน้ำ อันเป็นปัจจัยการดำรงอยู่ของพื้นที่พรุ ทำลายวิถีชุมชนรองป่าพรุป่าหังฯ ที่อาศัยลำน้ำในการดำรงชีพ ทำให้ต้องขัดการกับภัยใหม่ๆ จากการใช้ปุ๋ยและการเกษตรแบบใช้สารเคมี การสูญเสียของหน้าดิน แต่กิจกรรมแบบนี้ยังคงดำเนินอยู่ด้วยแรงจูงใจในมูลค่าเศรษฐกิจจากการตัดไม้เพื่อจำหน่าย ทำเลของพื้นที่ซึ่งมีมูลค่า และการจับจองเพื่อเปิดให้เช่าที่ทำกิน

การตัดไม้โดยไม่เหมาะสม มีไม้หลายชนิดในพื้นที่ป่าพรุป่าหังฯ ในเขตป่าสงวนที่มีมูลค่าสูง มุมมองหนึ่งก็เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐป่าหังฯ จึงต้องมีแนวทางที่เหมาะสมในการให้สัมปทานที่ไม่กระทบกับป่าสงวน ไม่กระทบกับระบบนิเวศ ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต และไม่เปลี่ยนแปลงระบบน้ำในพื้นที่พรุ

การจงใจให้เกิดไฟป่า การเปิดพื้นที่ป่าที่ง่ายและต้นทุนต่ำที่สุดคือการเผา ระบบพรุมีความอ่อนไหวและถูกทำลายได้ง่ายเมื่อเกิดไฟไหม้ ตลอดจนหมอกควันจากไฟป่าก่อให้เกิดมลพิษและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของชุมชนโดยรอบ

การเปลี่ยนแปลงระบบน้ำธรรมชาติที่เป็นอยู่เดิม ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเขื่อน ฝาย หรือประตูกั้นน้ำ และพบว่ามีกิจกรรมหรือสิ่งก่อสร้างที่มักตามมาคือโครงการชลประทาน ได้แก่ การเกษตร ถนน ทางรถไฟ หรือรถไฟฟ้า โครงข่ายท่อแก๊สและน้ำมัน สิ่งที่มาคือมลพิษจากน้ำเสียที่ปล่อยทิ้งออกมาตามเส้นทางน้ำต่างๆ

การปนเปื้อนสารพิษในสิ่งมีชีวิต จากการปนเปื้อนมากับดินและน้ำ คุณภาพต่อระบบนิเวศและกระทบต่อการอนุรักษ์และการดำรงอยู่ของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์หลายชนิดที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

การจัดการพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส

บทสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับป่าพรุโต๊ะแดง

พรุโต๊ะแดงอยู่รอดมาได้อย่างไร?

จังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่พรุสำคัญอยู่ 2 แห่ง คือ 1) พรุบาเจาะ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอ บาเจาะ อำเภอยี่งอ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี 2) พรุโต๊ะแดง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอสุไหงโก-ลก อำเภอดากใบ และอำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส

ด้วยระบบนิเวศชุ่มน้ำที่มีน้ำขังอยู่เกือบตลอดทั้งปี มีสังคมพืชที่หลากหลาย ส่วนหนึ่ง เป็นทุ่งกระจูดขนาดใหญ่ ประชาชนในพื้นที่บางส่วนจึงเห็นว่าพรุเป็น “พื้นที่เสื่อมโทรม” ต้องการพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม เป็นที่มาของการถวายเป็นปฏิภาณเพื่อให้น้ำออกจากระบบนิเวศป่าพรุบาเจาะ ตามโครงการพระราชดำริ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้ถวายเป็นปฏิภาณเห็นต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ อย่างตรงไปตรงมาถึงผลกระทบที่จะตามมาภายหลัง

ปัจจุบันป่าพรุบาเจาะไม่เหลือสภาพความเป็นป่าพรุ มีโครงการขุดยกร่องเพื่อทำสวนปาล์มน้ำมันขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ปริมาณเพียงพอต่อการเดินเครื่องหีบน้ำมัน คือ 38,000 ทะลายต่อวัน แต่ความจริงก็คือ ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอและต้องนำปาล์มน้ำมันจากต่างพื้นที่มาเดินเครื่องแบบ “สาธิต” ในคราวรับเสด็จฯ เป็นประจำทุกปี

สาเหตุที่โครงการสร้างสวนปาล์มบนพื้นที่พรุบาเจาะล้มเหลว มีสาเหตุหลายประการ เริ่มต้นจากความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรพื้นที่ การจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาการจัดสรรที่ทำกินมาจากหน่วยงานของรัฐกับผู้นำตามตำแหน่งที่รัฐแต่งตั้ง กระบวนการจัดสรรที่ทำกินที่ให้กับคนนอกพื้นที่ที่เป็นพรรคพวกที่รู้จักกันบ้าง ข้าราชการบ้าง ห้วคณะแนบบ้าง ครอบครัวที่อยู่ในพรุบาเจาะมาแต่ดั้งเดิมกลับได้รับสิทธิไม่ครบทุกครัวเรือน ผู้ที่ไม่ได้จึงเรียกร้องสิทธิด้วยการ “เผา” ทำลายสวนปาล์ม ไฟลุกลามกินพื้นที่ในวงกว้าง โดยเฉพาะในปี 2553 และต้องสูญเสียงบประมาณ รถและอุปกรณ์ดับเพลิงเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งหวังเพียงเอกสารสิทธิที่ทำกิน เมื่อได้รับการลงทุนปลูกปาล์มน้ำมันแล้ว ไม่ได้ดูแลสวนของตนเองอย่างจริงจัง เมื่อพื้นที่รกร้างได้รับงบประมาณใหม่มาให้ปลูกปาล์มน้ำมันก็ทำการเผาพื้นที่และควบคุมไฟไม่ได้ ยังมีปัจจัยความอุดมสมบูรณ์ของดินพรุที่มีความเป็นกรด ธาตุอาหารน้อย พืชไม่สามารถเติบโตได้ดีนัก หากจะปลูกปาล์มให้ได้ผลต้องลงทุนปรับสภาพดินที่เป็นกรดให้มีค่าเป็นกลางมากขึ้น ใช้ปุ๋ยจำนวนมากเพื่อเร่งให้ปาล์มน้ำมันออกช่อดอกและผล ซึ่งยังไม่มีมีการคำนวณต้นทุนที่แท้จริงว่ามีความคุ้มค่าทุนมากน้อยเพียงใด

ภาพสภาพพื้นที่ไฟไหม้พื้นที่พรุบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

กรณีของป่าพรุโต๊ะแดงที่เกือบจะมีสภาพแบบเดียวกับป่าพรุบาเจาะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตรัสถามว่าหากจะเปลี่ยนสภาพป่าพรุโต๊ะแดงเพื่อปลูกปาล์ม มีความเห็นอย่างไร ขณะที่ข้าราชการที่เกี่ยวข้องไม่คัดค้าน รศ.ดร.นพรัตน์ บำรุงรักษา นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ถวายเป็นความเห็นที่ไม่ควรทำ เนื่องจากพรุไม่ได้เป็นชั้นดินเกาะตัวแน่นเหมือนพื้นที่อื่น แต่เกิดจากซากใบไม้กิ่งไม้ทับถมกันอย่างหลวมๆ เมื่อปาล์มน้ำมันแทงยอดสูง เมื่อเจอลมพัดแรงๆ จะล้มโค่นหมด เพราะระบบรากของปาล์มไม่ได้ออกแบบมาเพื่อปลูกในพื้นที่พรุ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงทรงมีพระราชดำริให้เก็บพื้นที่พรุโต๊ะแดงให้อยู่ตามสภาพเดิม ไม่ต้องไปยุ่งหรือเปลี่ยนแปลงอะไร ป่าพรุโต๊ะแดงจึงอยู่รอดมาจนถึงทุกวันนี้ ไม่ได้ถูกเปลี่ยนสภาพเป็นสวนปาล์มน้ำมันเหมือนพรุบาเจาะ

บทเรียนจากเหตุการณ์ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จะทรงถามความเห็นจากฝ่ายต่างๆ อย่างรอบคอบทุกครั้งก่อนที่จะมีโครงการพระราชดำริ ดังนั้น เมื่อพระองค์ทรงตรัสถาม เพราะพระองค์ท่านต้องการข้อมูลที่ต้องจากผู้รู้ เป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทุกคนในการถวายเป็นความคิดเห็น เพื่อมิให้โครงการพระราชดำริสร้างปัญหาให้กับประชาชนในภายหลัง อันจะนำมาซึ่งความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ได้

ภาพมุมสูงของป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส

การจัดการพื้นที่พรุโต๊ะแดงที่ผิดพลาด ปัญหาอยู่ที่ “ความไม่ยากรู้”

หน่วยงานหลักที่เข้ามาดูแลพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงมีหลายหน่วยงาน ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร โครงการศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนหน่วยงานสนับสนุน เช่น โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำบางนรา โครงการชลประทานจังหวัดนราธิวาส ฯลฯ

การที่มีหน่วยงานจำนวนมากเข้ามาทำงานในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าบุคลากรของหน่วยงานจะมีความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศพรุอย่างถูกต้องนัก ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตั้งแต่กลางปี 2555 ที่ผ่านมานี้ มีความคิดการชะลอน้ำไม่ให้ออกจากพื้นที่พรุเร็วเกินไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาระดับน้ำ ป้องกันไฟไหม้ป่า โดยหลักการเป็นเรื่องดี แต่แนวทางการปฏิบัติต้องศึกษาให้รอบคอบ พื้นที่พรุมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นปกติอยู่แล้ว โดยเฉพาะเมื่อใดก็ตามที่ระดับน้ำเปลี่ยน การไหลเวียนไม่เกิดปัญหาที่ตามมาคือตะกอนและความเป็นกรดที่สูงขึ้น เนื่องจากไม่มีน้ำจืดที่เป็นน้ำต้นทุนทางธรรมชาติเข้ามาผัดดันและถ่ายเท หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการชะลอน้ำในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก กรมชลประทาน รูปแบบการชะลอน้ำคือ ฝายชะลอน้ำแบบกึ่งถาวร โดยจะทำการขุดแบ่งคลอง วางกล่องสี่เหลี่ยมลูกเต๋าที่บรรจุหินวางเรียงซ้อนกัน ช่วงเวลาที่คิดคือปี 2552 เป็นช่วงการเกิดภัยแล้งต่อเนื่อง (El Nino) แต่ในช่วงที่จะเริ่มโครงการ ทั่วประเทศประสบภาวะน้ำท่วมซ้ำซาก (La Nina) ปัจจุบันนี้ หน่วยงานไม่ได้นำมาวิเคราะห์ รวมไปถึงปริมาณน้ำที่มีอยู่ในป่าพรุโต๊ะแดงก็ท่วมขังตลอดทั้งปี

สิ่งที่ผู้รับผิดชอบโครงการนำมาใช้เป็นเหตุผลอยู่เสมอคือ ยกเหตุการณ์สำคัญที่ไฟไหม้ป่าพรุโต๊ะแดงในปี 2541 ที่กินระยะเวลายาวนานกว่า 40 วัน หมอกควันจากไฟป่าสร้างผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ในขณะที่ชุมชนต้นน้ำได้แย่งกว่าจากไฟไหม้ป่าพรุครั้งนั้น ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่พรุได้บทเรียนและเฝ้าระวังร่วมกับหน่วยควบคุมไฟป่า และไม่เคยเกิดไฟป่าบริเวณต้นน้ำของพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงอีกเลย แต่มักจะเกิดในพื้นที่ปลายน้ำที่ชลประทานไปสร้างอาคารควบคุมน้ำไว้หลายจุด แต่ทำไมยังเกิดการเผาป่าพรุและเกิดการรุกพื้นที่ของชุมชนเข้ามาทางพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน แล้วเหตุใดจึงไม่สร้างในพื้นที่ปลายน้ำของพรุโต๊ะแดงเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว บริเวณต้นน้ำของป่าพรุโต๊ะแดงอยู่ในเขตป่าสงวนบางนรา แปลงที่ 2 การสร้างสิ่งปลูกสร้างถาวรหรือกึ่งถาวร ได้ประสานกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ หรือป่าไม้จังหวัด หรือป่าไม้เขตที่รับผิดชอบโดยตรงหรือไม่ ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ทำไมเวลาคิดโครงการ จึงไม่มีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปร่วมรับรู้ตั้งแต่ต้น

เมื่อชุมชนได้ประมวลคำถามไปยังผู้รับผิดชอบในการก่อสร้าง หลายคำถามไม่ได้รับคำตอบ เพียงแต่ยืนยันว่า “ตั้งงบประมาณไว้แล้วต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จในงบประมาณเปลี่ยนแปลงรูปแบบได้ แต่เปลี่ยนพื้นที่ก่อสร้างไม่ได้ และยกเลิกการก่อสร้างไม่ได้” แม้ชุมชนจะพยายามหาทางออกร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการก่อสร้าง แต่ดูเหมือนจะไม่ใช่ผลมีการอ้างว่าเป็น “โครงการพระราชดำริ” เพื่อสร้างความเกรงใจ ไม่ให้ชุมชนคัดค้านใช้เจ้าหน้าที่ไปเสนอผลประโยชน์ให้กับเจ้าของพื้นที่บริเวณก่อสร้าง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนนายอำเภอหรือปลัดอำเภอประจำตำบล ตั้งแต่การเลี้ยงสุราไปจนถึงการให้เงินในรูปแบบต่างๆ โดยหลีกเลี่ยงที่จะชี้แจงข้อมูลผลดีผลเสียให้กับชุมชนได้ถกเถียงและหาข้อสรุปร่วมกัน ด้านหนึ่งใช้กลวิธีข่มขู่เอาชีวิต ผลคือ พื้นที่คลองม่วงยาง บ้านโต๊ะแดง ตำบลบู่ไย๊ะ อำเภอสุไหงโก-ลก ชุมชนได้คัดค้านได้เป็นผลสำเร็จ ขณะที่คลองช้างรอดไม้ บ้านป่าเย ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี ไม่สามารถต้านทานได้เนื่องจากผู้นำคล้อยตามผู้รับผิดชอบในการก่อสร้าง

ด้วยพฤติการณ์ดังกล่าว เป็นบทเรียนให้เห็นว่าการขาดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และยึดถือประสิทธิภาพการใช้ “งบประมาณ” ของรัฐให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่เหนือเหตุผลอื่นใด เป็นความ “ไม่อยากรู้” หรือทำความเข้าใจในระบบนิเวศพรุที่ชุมชนพยายามจะสร้างการรับรู้แต่อย่างใด

ภาพคลองม่วงยาง สายน้ำเล็ก ๆ แต่มีความสำคัญในการหล่อเลี้ยงพื้นที่พรุโต๊ะแดง

ภาพการจัดเวทีประชาคมรับฟังความเห็นการก่อสร้างฝายชะลอน้ำบ้านโต๊ะแดง

เปลี่ยนแปลงระบบน้ำกับการเผาป่าพรุ สร้างผลกระทบไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

เหตุการณ์ไฟไหม้ป่าพรุโต๊ะแดงครั้งใหญ่ในปี 2541 เป็นภาพความตระหนักของคนทั่วไป เนื่องจากหมอกควันจากไฟป่าที่แพร่กระจายคลั่งคลั่งออกไปได้ไกล ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ได้จำกัดวงเฉพาะในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงเท่านั้น ความกลัวนี้จึงแปรเป็นโครงการเก็บกักน้ำในพื้นที่พรุ ตั้งแต่การสร้างอาคารควบคุมน้ำขนาดใหญ่ ประตูกั้นน้ำ คูส่งน้ำเข้าป่าพรุอย่างขนาดใหญ่ ไฟป่าลดลงจริง แต่สิ่งที่ต้องแลกคือการยืนต้นตายของไม้ใหญ่ (ไม้เรื่อนยอดชั้นบน) น้ำที่ขังเป็นเวลานานจนเป็นกรดรุนแรง เกิดการสะสมตะกอนซากพืชจนเป็นก๊าซไข่เน่า เริ่มสร้างผลกระทบในวงกว้างไม่แพ้การเกิดไฟป่า สังคมพืชที่เหลือนรอดคือวัชพืชจำพวกคมบาง กระจุต ฯลฯ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ โครงการประตุน้ำยูโย (โครงการประตุน้ำบางนราตอนล่าง) ที่รับผิดชอบโดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำบางนรา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านยูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ได้ให้ความเห็นว่า “การเน่าเสียของน้ำขังโดยไม่มีมีการระบายออก ทำให้ต้นไม้ยืนต้นตายไม่ต่างอะไรกับไฟไหม้ป่า แต่หลังการเกิดไฟไหม้ป่าจะฟื้น ต้นไม้หลายชนิดยังขึ้นได้ แต่น้ำขังก็อย่างที่เห็น เหลือแต่ต้นเสม็ดกับวัชพืช อย่างอื่นไม่ขึ้น” สอดคล้องกับเจ้าหน้าที่จากสถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิบูลทอง ซึ่งทำหน้าที่เก็บข้อมูลระดับน้ำและหาสาเหตุการยืนต้นตายของต้นไม้ พบว่าคุณภาพน้ำเน่าเสียและส่งกลิ่นเหม็นอย่างมาก และยืนยันว่าถ้าคุณภาพน้ำยังเป็นเช่นนี้ ต้นเสม็ดที่ถือว่าทนต่อความเป็นกรดของน้ำก็อาจจะไม่รอด

ภาพต้นไม้ใหญ่ยืนต้นตาย บริเวณปลายน้ำของป่าพรุโต๊ะแดง
บ้านยูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

แม้ไฟไหม้ป่าจะสร้างความเสียหายกับพื้นที่ป่าพรุ แต่ก็มีแง่มุมที่ดีเช่นกัน ป่าพรุสมบูรณ์ที่ต้นไม้อุดมสมบูรณ์ เช่น ต้น “มะฮัง” จับจองพื้นที่ทางยอดสูงเพื่อรับแสงแดดมาสังเคราะห์แสงเพื่อการเติบโต เบียดบังแสงแดดจนทำให้ไม้เรือนยอดขนาดกลาง และไม้ชั้นล่าง แทบจะไม่มีโอกาสเติบโตและขยายพันธุ์ได้ ไฟที่เผาไหม้และเปิดป่าพรุให้โล่งบางส่วน ช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศไม้ชั้นกลางและล่าง โดยเฉพาะพรรณไม้ที่ขยายพันธุ์มากขึ้นจากการได้รับแสง ได้ทำหน้าที่สร้างอาหารให้สิ่งมีชีวิตเล็กๆ เช่น แพลงตอนพืช แพลงตอนสัตว์ เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างห่วงโซ่อาหารที่สำคัญ รวมไปถึงเมล็ดพันธุ์ของพืชบางชนิดที่มีเปลือกแข็ง หากไม่มีปัจจัยการเกิดไฟไหม้มาช่วยทำหน้าที่กะเทาะเปลือกชั้นนอก อัตราการงอกจะน้อยและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ แต่ทั้งนี้ ไม่ได้สนับสนุนให้เผาป่า แต่อาจใช้วิธียังมีตัดไม้เรือนยอดสูงบางส่วนออก เพื่อเปิดพื้นที่ให้แสงส่องถึงไม้เรือนยอดขนาดกลาง-ล่าง ตลอดจนพรรณไม้ ซึ่งต้องระวังเรื่องผลกระทบในการรักษาระบบนิเวศป่าพรุสมบูรณ์เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม ทั้งปรากฏการณ์ไฟไหม้ป่าพรุ และการเปลี่ยนแปลงระบบน้ำในป่าพรุ สร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าพรุไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

สภาพดินและน้ำในป่าพรุ จำเลยเป็นข้ออ้างขอเปลี่ยนสภาพป่าพรุให้แห้ง

พื้นราบในป่าพรุไม่ใช่เนื้อดิน แต่เป็นซากพืชที่ทับถมผสมกับน้ำท่วมขัง เกิดสภาพน้ำที่เป็นกรด เศษซากพืชเหมือนถูกดองในกรดจนแทบไม่ได้ย่อยสลายต่อ เป็นเหตุผลที่ว่าทำไมชั้นอินทรีย์ (Peat) จึงมีธาตุอาหารน้อย พรรณพืชชนิดต่างในพื้นที่พรุจึงต้องรับธาตุอาหารที่ปลิวมากับอากาศและละอองน้ำจากการกระบวนการเกิดฝน ต้องปรับตัวอย่างหนักตั้งแต่ระบบรากที่ต้องยกตัวสูงรับธาตุอาหารจากอากาศ ใบที่หนาขึ้น บางชนิดสร้างหนาม สร้างขนที่คล้ายกำมะหยี่เพื่อทำหน้าที่ดักจับธาตุอาหารได้ดีขึ้น แต่ก็ทำให้ชนิดของพรรณพืชเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ไม่เหมือนระบบนิเวศป่าอื่นเช่นกัน

ภาพลักษณะน้ำในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง มีสีชาจากแทนนินที่ละลายจากซากพืช

สัตว์ในป่าพรุ โดยเฉพาะสัตว์น้ำก็เช่นเดียวกัน ต้องปรับสภาพให้เข้ากับน้ำที่เป็นกรด ปลาหลายชนิดปรับสีให้กลมกลืนกับสีของน้ำในป่าพรุที่เป็น “สีชา” ไปจนถึง “สีน้ำตาลเข้ม” อันเป็นผลมาจากแทนนินที่เจือจางออกมามากจากซากพืชที่เป็นพื้นผิวอินทรีย์ เช่น ก้านพระร่วงที่พบในน้ำจืดทั่วไป ตัวจะใสมองเห็นอวัยวะภายใน แต่เมื่ออยู่ในพรูลำตัวจะออกเป็นสีน้ำตาล จากการสำรวจของสำนักความหลากหลายทางชีวภาพ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ป่าพรุโต๊ะแดงมีพันธุ์สัตว์น้ำ 28 วงศ์ 96 ชนิด ถือว่ามีความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้น น้ำในป่าพรุ ไม่ใช่แค่เสียอย่างที่เราเข้าใจกัน ในทางกลับกัน ขณะที่ปลาขับของเสียในรูปแอมโมเนียที่มีความเป็นด่าง น้ำในพรุละลายแทนนินจากซากพืชที่ให้ความเป็นกรด กลายเป็นความสมดุลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ดังนั้น จึงมักเห็นการใส่ขอนไม้แห้งในการเลี้ยงปลาสวยงามในตู้กระจกเพื่อวัตถุประสงค์เรื่องความสวยงามและบำบัดสภาพน้ำอยู่บ่อยครั้ง

ภาพปลากังพระร่วง

การเพาะขยายพันธุ์ปลาสวยงาม สร้างรายได้ ลดการรบกวนระบบนิเวศป่าพรุ

“น้ำ” เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศพรุ สัตว์น้ำจึงถือเป็นสิ่งมีชีวิตของป่าพรุในฐานะอาหารของผู้ล่า และเป็นผู้ล่าเอง โดยเฉพาะปลาที่เป็นแหล่งโปรตีนสำคัญในห่วงโซ่อาหารทั้งสัตว์ป่าและมนุษย์ หากจำแนกปลาตามวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ของมนุษย์แล้ว จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ปลาเพื่อการบริการ และปลาสวยงามเพื่อการนันทนาการ

ปลาเพื่อการบริโภคที่โดดเด่นของป่าพรุโต๊ะแดง คือ ปลาดุกลำพันที่ลำตัวมีสีคล้ำอมน้ำตาลแดงมีจุดเป็นแถวแนวตั้งตลอดลำตัว ปลาหมอจำปะ ปลาหมอตาล ปลากระสง ฯลฯ

ภาพปลาดุกลำพัน

ปลาสวยงามในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงส่วนใหญ่เป็นปลาขนาดเล็กจำนวนปลาชีว ที่โดดเด่นที่สุดและเป็นที่ต้องการของตลาดปลาสวยงาม คือ ปลาชีวข้างขวานที่ตอนกลางลำตัวจนถึงโคนหางมีแต้มสีดำรูปสามเหลี่ยม ชิวหางดอก ชิวหางกรรไกร ชิวหางไหม้ ชิวเพชรน้อย ปลาชนิดอื่น เช่น ปลาเสือป่าพรุ เสือข้างลาย ปลาล่องอ้อย ปลาก้างพระร่วง ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปลาขนาดใหญ่ที่รู้จักกันในหมู่นักเลี้ยงปลาสวยงามที่พบในป่าพรุโต๊ะแดง คือ ปลาตะพัด

ภาพปลาชีวข้างขวาน

อย่างไรก็ตาม การจับปลาจากธรรมชาติที่มากเกินไป การจับปลาแบบผิดวิธี เช่น การใช้ยาเบื่อ ใช้ไฟฟ้าช็อตปลา ซึ่งมักจะเป็นคนภายนอกพื้นที่ การสร้างฝายถาวรหรือกั้นถาวร กั้นลำน้ำ ตัดวงจรการเคลื่อนย้ายประชากรปลาเพื่อสืบพันธุ์และแสวงหาแหล่งอาหารได้ทั่วทั้งป่าพรุ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้พันธุ์ปลาลดน้อยลง โดยเฉพาะการช็อตปลาที่ส่งผลให้ปลาเป็นหมัน นับเป็นการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพอย่างรุนแรง ประกอบกับการที่ยังไม่มีกติกากำหนดการจับปลาที่ชัดเจน เช่น การงดเว้นจับปลาในช่วงฤดูวางไข่ การกำหนดพื้นที่ห้ามจับปลา หรือ “วังปลา” ดังนั้น การเพาะขยายพันธุ์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยสงวนประชากรปลาตามธรรมชาติให้พันธุ์และเพิ่มปริมาณได้ เช่นเดียวกับครั้งหนึ่ง “หมากแดง” เป็นพืชประจำถิ่นป่าพรุโต๊ะแดงที่ลดจำนวนลงมาก เนื่องจากเป็นที่ต้องการของนักเล่นต้นไม้ มีการลักลอบขุดออกจากป่าพรุ จนกระทั่งมีการเพาะขยายพันธุ์หมากแดงได้สำเร็จ จึงช่วยลดผลกระทบจากการรบกวนระบบนิเวศลงไปได้มาก

ตัวชีวิตความอุดมสมบูรณ์ของป่าพรุโต๊ะแดง

หากนึกเหวี่ยงเป็นตัวชีวิตความอุดมสมบูรณ์ของป่า ด้วยเหตุที่ต้องอาศัยไม้ใหญ่ในการทำรัง แล้วป่าพรุสมบูรณ์จะใช้สัตว์ชนิดใดเป็นตัววัด

ป่าพรุที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ จำนวนและชนิดของสัตว์น้ำเป็นฐานทรัพยากรของวงจรห่วงโซ่อาหาร พันธุ์ไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหารให้นกและแมลง สัตว์น้ำในป่าพรุได้อาหารจากพืชและแมลงอีกทอดหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงนักล่าชั้นบนสุด พบว่า “นาก” เป็นสัตว์นักล่าที่ชีวิตความสมบูรณ์ของป่าพรุได้ จากการสำรวจพบว่าป่าพรุโต๊ะแดงมีนากอยู่ 2 ชนิด คือ นากเล็กเล็บสั้น และนากใหญ่จมูกขน โดยเจนนากใหญ่จมูกขนที่เคยมีรายงานว่าสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทย ได้ค้นพบใหม่อีกครั้งในป่าพรุโต๊ะแดงเพียงแห่งเดียว และมีข้อมูลทางวิชาการด้านพฤติกรรมของนากใหญ่จมูกขนน้อยมาก

นากดำรงชีวิตด้วยการจับสัตว์น้ำและสัตว์เลื้อยคลานกินเป็นอาหาร จากการวิเคราะห์กองมูลพบว่าอาหารที่นากกินมีทั้งปลาชนิดต่างๆ แม้กระทั่งเต่า และงูวงช้าง ช่วงที่ปลาชุกชุม นากจะเลือกกินเฉพาะหัวและทิ้งตัวปลาไว้ตามริมป่าพรุโดยเฉพาะดงต้นเสม็ด

ภาพนากเล็กเล็บสั้นที่ชาวบ้านกุจำ ตำบลไพรวัน อำเภอดงไกรลาส จังหวัดนราธิวาส
เลี้ยงไว้ดูเล่น

**หากใหญ่จุกขคนที่จับภาพได้ในป่าพรุโต๊ะแดง
ขณะจะเข้าไปจับปลาในลอบที่ชาวบ้านดักจับไว้**

ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับการอยู่รอดของนาก นอกจากปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลงแล้ว คนหาปลาในป่าพรุโต๊ะแดงก็เป็นศัตรูของนากเช่นกัน เนื่องจากมีความต้องการทรัพยากรสัตว์น้ำเหมือนกัน และนากมักจะลักลอบมาขโมยปลาด้วยการทำลายเครื่องมือดักจับของชาวประมงอยู่เสมอ การไล่ย้งนากจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

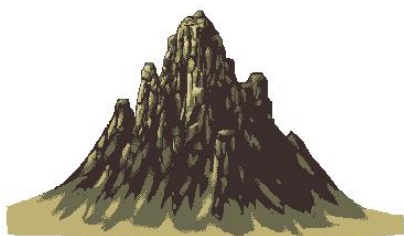
การสร้างถนนตัดผ่านป่าพรุโต๊ะแดง เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ตัดขาดแหล่งถิ่นที่อยู่ ที่หากิน และแหล่งสืบพันธุ์ สอดคล้องกับทฤษฎีของเลวีนและทฤษฎีชีวภูมิศาสตร์ของเกาะ โดยแมกอาร์เทอร์กับวิลสัน ที่มีสาระดังนี้ “เนื่องจากพื้นที่อนุรักษแต่ละแห่งจะมีความเหมาะสมในการสร้างโอกาสในการอยู่รอดและสืบพันธุ์ได้ของประชากรสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป เนื่องจากปัญหามหาพื้นที่ การแตกตัวแยกออกเป็นพื้นที่ย่อย การล่า ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศภายใน เป็นต้น ถ้าสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งประสบความล้มเหลวในการอยู่รอดและสืบพันธุ์ได้ในพื้นที่อนุรักษหนึ่ง ซึ่งต้องถือว่าเป็นพื้นที่อนุรักษที่มีคุณภาพต่ำ ดังนั้นประชากรของสิ่งมีชีวิตชนิดดังกล่าวจะอยู่รอดและมีเสถียรภาพต่อไปบนโลก ก็ด้วยการไหลถ่ายเทประชากรและการเข้ามาครอบครองพื้นที่จากพื้นที่อนุรักษอื่นที่มีคุณภาพสูงกว่า ผ่านเส้นทางการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่อนุรักษที่มีคุณภาพต่ำกับพื้นที่อนุรักษที่มีคุณภาพสูง สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างแหล่งกำเนิดกับแหล่งรองรับที่สมดุลบนภูมิทัศน์ขึ้น” ซึ่งสามารถนำไปอธิบายความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์ชนิดอื่นในป่าพรุโต๊ะแดงได้

“ผึ้งหลวง” สื่อสร้างสรรค์ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าพรุโต๊ะแดง

ผึ้ง เป็นสื่อกลางที่สำคัญในการผสมเกสรให้กับพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ได้ขยายเผ่าพันธุ์ในป่าธรรมชาติ เช่นเดียวกับในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง เมื่อได้ทำการศึกษาการสร้างรวงรังของผึ้งแล้วพบว่าผึ้งในบริเวณป่าพรุโต๊ะแดงได้มีบทบาทสำคัญในการคงอยู่ของทรัพยากรถึง 4 ระบบนิเวศ ผึ้งในป่าพรุซึ่งเป็น “ผึ้งหลวง” จะเริ่มทำรังในพื้นที่แถบภูเขา ไม่ว่าจะเป็นอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา ในช่วงเดือนธันวาคม-มีนาคม เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเป็นฤดูมรสุม พื้นที่ราบลุ่มจะเกิดน้ำท่วมขัง จากนั้นจะย้ายถิ่นเข้ามาทำรวงรังในสวนไม้ผลของชาวบ้าน ผสมเกสรลองกอง มังคุด ทุเรียน เงาะ สะท้อน ละไม ขนุน สะตอ หมาก ปาล์มน้ำมัน ฯลฯ ซึ่งเป็นไม้ผลหลักของจังหวัดนราธิวาสในช่วงเดือนเมษายน-สิงหาคม จากนั้นจะเข้าทำรังที่ต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงในบริเวณป่าพรุสมบูนอร์ โดยมักเลือกต้น “ตีนเป็ดพรุ” หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า “ต้นยวน” ในช่วงเดือนมิถุนายน-ตุลาคม อาศัยน้ำหวานจากเกสรของดอกบัว ไมยราพ ตีนเป็ด กะบวย ต้นฝาดชนิดต่าง ๆ ต้นหว้าชนิดต่าง ๆ ต้นเมา ต้นแพ สะเดี้ยว ต้นซีแลยากา (*Xylopius fusca* Maing. ex Hook.f. et Th.) ต้นอ้ายบัว (*Stemonurus secundiflorus* Bl.) ขนุน มะฮัง (*Macaranga prunosa* (Miq) Muell. Arg.) กันเกรา ฯลฯ ในช่วงเดือนมิถุนายน-ตุลาคม ในระหว่างนี้จะมีผึ้งหลวงบางส่วนเข้าไปทำรังในป่าเสม็ด ซึ่งเป็นชายป่าพรุสมบูนอร์ในเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

กรณีของพื้นที่ป่าเสม็ด เดิมเป็นป่าพรุสมบูนอร์มาก่อน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพน้ำ ต้นไม้หลากหลายชนิดจะล้มตาย คงเหลือแต่เสม็ดกับวัชพืชที่ดำรงอยู่รอดมาได้ ภูมิปัญญาชาวบ้านก็รู้จักใช้ป่าเสม็ดให้เป็นประโยชน์ทั้งการตัดกิ่งไม้เผาถ่าน ต้นที่โตได้ขนาดจะตัดไปทำเฟอร์นิเจอร์ แต่ที่สัมพันธ์กับผึ้งคือการรู้จักปรับภูมิทัศน์สร้างรังเทียมเพื่อล่อให้ผึ้งมาทำรังในป่าเสม็ด อย่างไรก็ดีตามก็มีผลกระทบทั้งบวกและลบ ผลในทางบวกคือสร้างศูนย์รวมของผึ้งหลวงนับนับสิบนับร้อยรังให้มีปฏิสัมพันธ์และขยายพันธุ์ได้รวดเร็วขึ้น ผลในทางลบคือการตีผึ้งและเก็บผลผลิตแบบกวาดหมดทั้งรังและตัวอ่อนของชุมชนไทยพุทธที่ไม่มีข้อจำกัดเรื่องข้อห้ามการบริโภค ก็ส่งผลต่อการทำลายตัวอ่อนของผึ้งที่จะเติบโตเป็นผึ้งและสร้างรวงรังทำหน้าที่ผสมเกสรให้พืชพรรณ ขณะที่ชุมชนมุสลิมจะติดบางส่วนของรังผึ้ง และเหลือชิ้นส่วนของรังให้ผึ้งเจ้าของรังมาสร้างรังและรักษาสายพันธุ์ได้ต่อ

โดยสรุป ผึ้งหลวงและพืชพรรณในป่าพรุโต๊ะแดงและป่าเขา ต่างอาศัยเกื้อกูลกัน ผึ้งหลวงได้นำผึ้งจากเกสรไม้ดอกเป็นอาหารเลี้ยงตัวอ่อนสืบพันธุ์ พรรณไม้ขยายพันธุ์ได้ง่ายขึ้นจากการผสมเกสรของผึ้ง ชาวสวนรอบพื้นที่พรุโต๊ะแดงอาศัยผึ้งผสมเกสรให้ไม้ผลเช่นกัน ดังนั้นการรักษาระบบนิเวศทั้ง 4 ฐาน คือ ป่าเขา สวนป่าชุมชน ป่าพรุ และป่าเสม็ด คือการรักษา “ผึ้งหลวง” และ “พรรณไม้ดอก” ไปพร้อม ๆ กัน

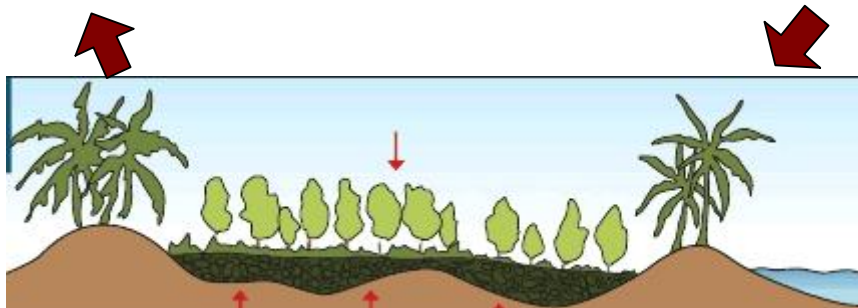
ป่าเขา (เดือนธันวาคม-มีนาคม)

ป่าเสม็ด (เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม)

ป่าสวน (เดือนเมษายน-สิงหาคม)

ป่าพรุสมบูรณ์ (เดือนมิถุนายน-ตุลาคม)

ภาพวงจรการสร้างรังของผึ้งหลวงของป่าพรุโต๊ะแดงที่โยงถึงระบบนิเวศอื่น

ภาพการตีผึ้งของชุมชนมุสลิมที่ไม่กินตัวอ่อนของผึ้งตามความเชื่อทางศาสนา
ทำให้ตัวอ่อนบางส่วนมีชีวิตรอด

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของปาพรุ

โกกนางเป็นพืชตัวแทนของป่าชายเลน สนเป็นพืชตัวแทนของป่าชายหาด ป่าบางชนิดใช้ไม้เด่นมาตั้งชื่อชนิดของป่า เช่น ป่าเต็งรัง ป่าสัก แล้วพรรณไม้ชนิดใดเป็นตัวแทนของปาพรุ?

จากการสำรวจปาพรุในแถบภาคใต้ของไทยทอดยาวไปถึงคาบสมุทรมลายา สุมาตรา บอร์เนียว พรรณไม้ที่มีความโดดเด่นร่วมกันและไม่พบในระบบนิเวศป่าชนิดอื่น คือ “หลุมพี” ซึ่งมีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น หลุมพี ส้มพี กะหลุมปี เกอหลูปี ฯลฯ ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eleiodoxa conferta* (Griff.) Burret. หลุมพีเป็นพืชในสกุลปาล์ม (*Eleiodoxa*) ที่ทั่วโลกมีอยู่เพียงชนิดเดียวเท่านั้น เป็นปาล์มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับปาล์มในสกุลระกำ (*Salacal*) ขอบขึ้นในที่ลุ่มมีน้ำขังหรือปาพรุที่มีระบบนิเวศค่อนข้างสมบูรณ์และจะขึ้นรวมกันเป็นกลุ่มหนาแน่นเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นกอคล้ายๆ ระกำ กอมีขนาดกลาง ก้านใบยาวอาจแผ่สูงได้ถึง 8 เมตร ลำต้นสั้นอยู่ใต้ดิน แตกหน่อรอบต้น และจะขยายกอใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ออกดอกผลแล้วต้นนั้นจะตายไป แล้วจะมีหน่อใหม่ขึ้นมาแทนที่ ออกดอกตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กันยายน ผลจะสุกประมาณเดือนพฤศจิกายน - มีนาคม ของปีถัดไป ตั้งแต่เริ่มออกช่อดอกจนถึงผลสุกใช้ระยะเวลาประมาณ 16- 20 เดือน

หลุมพี เป็นพืชที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศเป็นอย่างมาก โดยในสภาพทางธรรมชาติหลุมพีเป็นไม้ชั้นล่าง เจริญเติบโตได้ดีในที่ที่มีร่มเงา และมีน้ำขังตลอดปี ลักษณะของต้นหลุมพีออกเป็นกอใหญ่ แต่ละต้นออกผลครั้งเดียวแล้วตาย ต้นอื่นซึ่งเป็นหน่อในกอเดียวกันจะออกผลหมุนเวียน กันต่อไป ทำให้พื้นที่ยึดครองของหลุมพีขยายเป็นวงกว้างมากขึ้นตลอด ซึ่งจะช่วยให้ปาพรุมีความสามารถเก็บความชื้นและน้ำไว้ได้ ซึ่งช่วยเอื้อต่อการดำรงชีวิตของพืชและสัตว์ชนิดอื่นในปาพรุที่เกี่ยวข้องกันในระบบห่วงโซ่อาหาร เกิดผลดีต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยรวมทำให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชนรอบๆ ปาพรุอย่างมหาศาลทั้งทางตรงในการเก็บผลหลุมพี รวมทั้งการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับหลุมพีและเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตของชุมชนรอบปาพรุ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการใช้ประโยชน์จากปาพรุหรือแม้กระทั่งป่าชนิดอื่นคือ “กฎหมาย” ที่มักจะใช้มาตรการ “ห้ามเด็ดขาด” ไม่ให้เก็บผลผลิตจากป่า กลายเป็นความโชคร้ายของคนที่เกิดหลังจากประกาศใช้กฎหมาย ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างชาญฉลาดหรืออย่างยั่งยืนถูกลดคุณค่าหรือบางกรณีอยู่ในสถานะ “ไร้ความหมาย” ความรู้สึกที่ปาพรุเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต กลายเป็นขอบเขตของอำนาจรัฐที่มีอาจจะต้อง ผลผลิตจากป่าที่เป็นแหล่งพึ่งพิงของคนไร้ที่ไร้ทุนทำกิน เป็นสวัสดิการปากท้องที่แลกด้วยกำลังกาย มาวันหนึ่งผลผลิตจากป่ากลายเป็นสมบัติของรัฐ สมบัติของชาติ ไม่ได้เป็นสมบัติของ “คน” ที่อยู่รอบปาพรุ

หลุมพีเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนประการหนึ่ง ภูมิปัญญาที่สืบทอดความรู้ในการเก็บหลุมพีเฉพาะที่ผลสุกแก่ มีดโค้งต่อด้ามยาวตัดเกี่ยวโดยไม่กระทบกับกิ่งก้านของหลุมพี เหลือกอให้หลุมพีเติบโตต่อไป เมื่อมีการกันเขตหวงห้าม คนหาผลหลุมพีตามวิถีเปลี่ยนสถานะเป็นหัวขโมย เป็นตัวเร่งให้รีบตัด รีบเก็บให้ได้มากที่สุด โดยไม่สนว่าผลอ่อนหรือแก่

พัฒนารูปแบบการบริโภค จากเดิมที่รู้จักแต่การบริโภคหลุมพีผลแก่อย่างเดียว กลับมีวิธีแปรรูป เพื่อใช้ประโยชน์ผลอ่อนหลุมพีได้ด้วย สุดท้ายก็กลับไปเก็บหลุมพีแบบทำลายล้างต่อ เป็นวงจร ที่ชี้ให้เห็นว่ามีจุดเริ่มต้นจากการหวงห้ามเด็ดขาด ตัดขาดภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดโดยแท้

ภาพลักษณะต้นหลุมพีที่ขึ้นเป็นกอ เกาะกลุ่มหนาแน่น

ภาพลักษณะผลหลุมพีอ่อน

ภาพลักษณะผลหลุมพีที่สุกเต็มที่

“สาकु” บัณฑิตการดำรงชีพ สังคมพืชกันชนของป่าพรุ

สาकुเป็นพืชในวงศ์ปาล์มที่มีความสำคัญมากชนิดหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย โดยประชาชนรู้จักนำส่วนต่างๆ ของปาล์มสาकुมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในทางตรงและทางอ้อมมาเป็นเวลานานแล้ว เช่น นำใบมาทำจากมุงหลังคา นำน้ำเลี้ยงจากก้านใบมาทำกาวติดกระดาษ นำยอดอ่อนมาปรุงเป็นอาหารใช้เลี้ยงในงานประเพณีพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิม ใช้เนื้อในของส่วนลำต้นสำหรับเป็นอาหารสัตว์ รวมทั้งนำมาสกัดเอาแบ่งมาใช้ประโยชน์ในการบริโภคเพื่อเป็นแหล่งทดแทนคาร์โบไฮเดรตจากข้าวหรือพืชเกษตรอื่นๆ นอกจากนี้ประชาชนยังได้นำต้นปาล์มสาकुมาปลูกในการช่วยอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ปลูกเป็นแนวกันลม ปลูกให้ร่มเงา และปลูกเพื่อป้องกันการกัดเซาะ หรือป้องกันการพังทลายของดินจากประโยชน์มากมายดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า ปาล์มสาकुเป็นพันธุ์ไม้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่อาศัยอยู่ใกล้กับแหล่งที่พบการกระจายพันธุ์

ความสัมพันธ์ระหว่างสาकुกับระบบนิเวศป่าพรุโต๊ะแดง เริ่มจากบริเวณรากสาकुที่ยึดเกาะริมฝั่งลำน้ำที่ไหลผ่านพรุโต๊ะแดง ป้องกันการกัดเซาะ กรองตะกอน และเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ โดยเฉพาะปลาไหล รากสาकुยังเป็นสิ่งสำคัญของพรรณไม้ในที่ซึ่งเกาะเกี่ยวและเติบโตได้ต่อเนื่อง โดยไม่ไหลไปกับกระแสน้ำเชี่ยวในช่วงฤดูน้ำหลาก พรรณไม้ในที่อยู่รอดปลอดภัย จะกลายเป็นบ้านของสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ปลาขนาดเล็ก เป็นจุดเริ่มของห่วงโซ่อาหารให้กับสัตว์นักล่าในชั้นบน ลำต้นที่ดูดซับน้ำได้มาก เป็นเหมือนโองดินธรรมชาติที่คลายความชื้นมา

เลี้ยงผืนป่าพรุโดยเฉพาะชั้นอินทรีย์ใต้ในช่วงฤดูแล้ง และด้วยความสามารถในการกักเก็บความชื้นนี้เอง สาเหตุจึงเป็นไม้ชนิดที่ทนต่อการทำลายล้างของไฟไหม้ และเป็นแนวทางหนึ่งของการมาปลูกเพื่อเป็นแนวกันไฟได้ดี สาเหตุเป็นปาล์มที่มีวงจรอายุเช่นเดียวกับหลุมพี กล่าวคือหลังจากออกผลแล้วจะยืนต้นตาย ผลของสาเหตุที่ร่วงหล่นจะพัดพาไปกับกระแสน้ำและเติบโตเป็นแนวยาวตามลำน้ำ ชุมชนรอบป่าพรุก็ได้ใช้ประโยชน์จากใบ และการสกัดแบ่งจากลำต้นผู้อาวุโสในชุมชนเล่าว่าในยามสงครามที่ไม่สามารถทำนาปลูกข้าว ก็อาศัยแบ่งสาเหตุมากินประทังชีวิตแทนข้าว สาเหตุจึงเป็นความมั่นคงทางอาหารในยามวิกฤติที่ใช้ได้จริง

สถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนยังเห็นความสำคัญของการคงอยู่ของสาเหตุ ตลอดจนศูนย์วิจัยและศึกษาระบบนิเวศป่าพรุสิรินธร ก็มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เรียกว่า “เส้นทางสาเหตุ” เป็นบทพิสูจน์ที่เห็นตรงกันในเรื่องการอนุรักษ์ที่ไม่ได้สอดคล้องแบบนี้นักมากนัก

การปลูกต้นสาเหตุในพื้นที่ป่าพรุของชาวบ้านลูโบ๊ะซามา ตำบลป่าเสม็ด
อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

อนาคตของป่าพรุโต๊ะแดง

ข้อกังวลในการดำรงอยู่ของป่าพรุโต๊ะแดงคือโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ขาดความเข้าใจในระบบนิเวศพรุ การเปลี่ยนแปลงระบบน้ำที่เป็นอยู่เดิมในธรรมชาติ เป็นจุดเริ่มต้นของความเสื่อมโทรมของป่าพรุอย่างรวดเร็ว ป่าพรุโต๊ะแดงมีลักษณะภูมินิเวศคล้ายคลึงกับป่าพรุป่าหังตะวันออกเฉียงใต้ของรัฐปาหัง ประเทศมาเลเซีย ที่มีระบบนิเวศเชื่อมต่อกับป่าเขา ป่าพรุ ป่าบึงน้ำจืด และชายฝั่งทะเล มีป่าชายเลนบ้างเล็กน้อย ความซับซ้อนของระบบนิเวศ เอื้อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตรวมไปถึงชุมชนที่อาศัยในภูมิเวสดังกล่าว

ป่าพรุโต๊ะแดงรับน้ำต้นทุนจากน้ำตกจัตรวาริน อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี การรักษাপ่าพรุโต๊ะแดง จึงต้องรักษাপ่าบูโดด้วย เมื่อน้ำผ่านพื้นที่ป่าพรุ จะเข้าไปในพื้นที่ อำเภอดากใบ ก่อนไหลออกสู่ทะเล

ตำบลบางขุนทอง อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ชายป่าพรุโต๊ะแดง และเป็น ปลายน้ำที่ได้รับน้ำที่ไหลผ่านป่าพรุโต๊ะแดง จากเดิมเป็นระบบนิเวศสามน้ำ คือ น้ำจืด (น้ำพรุที่เป็นกรด) ในช่วงน้ำหลาก น้ำกร่อยในช่วงเปลี่ยนฤดูกาล และน้ำเค็มในช่วงฤดูแล้งที่น้ำทะเลหนุนเข้าพื้นที่ ชุมชนอาศัยประโยชน์จากระบบนิเวศสามน้ำที่เสมือนป่าชายเลน ทำมาหากิน จับปู จับกุ้ง ในช่วงที่น้ำเค็มหนุน พืชบางชนิดอย่างต้นहुลิง ซึ่งขึ้นได้เฉพาะระบบนิเวศน้ำกร่อย นำผลมาใช้ในการจัดหนุนาที่สร้างความเสียหายในนาข้าวได้ แต่เมื่อมีการสร้างประตูน้ำกั้นน้ำเค็ม เพื่อแก้ปัญหาความเสียหายที่ทำนาไม่ได้เพียงบางส่วน กลับสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศทั้งหมด

น้ำจากพรุเมื่อไหลผ่านไปจนถึงปากแม่น้ำก่อนถึงทะเลที่ตำบลศาลาใหม่และตำบล ไพรวัน อำเภอดากใบ ชุมชนประมงพื้นบ้านที่นอกจากหาปลาแล้วยังเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง เป็นอาชีพเสริม มักกล่าวโทษน้ำจากพื้นที่พรุว่าเป็น “น้ำเสีย” ทั้งที่ความเป็นจริงไม่ได้เสีย แต่มี ค่าความเป็นกรดจากแทนนินที่ละลายจากเศษซากพืชเท่านั้น และปลากว่า 96 ชนิดก็สามารถ อาศัยในลำน้ำพื้นที่ป่าพรุได้ สาเหตุที่แท้จริงแบ่งได้เป็น 2 ประการหลักๆ คือ แนวปะทะของ น้ำพรุที่เป็นกรดกับน้ำทะเลที่เป็นด่าง ทำให้น้ำบริเวณปากอ่าวมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ได้เป็นน้ำกร่อยที่มีความเค็มเพียงพอให้กับปลากะพงหรือปลาเก๋าปรับตัวให้อยู่รอดได้ สาเหตุ อีกประการหนึ่งคือตะกอนดินและสารเคมีที่มาพรุพร้อมกับการบุกเบิกพื้นที่ชายป่าพรุทำสวนปาล์ม น้ำมัน ด้วยเหตุนี้ ต้องชี้ให้ชุมชนปลายน้ำได้เห็นว่า การเพาะเลี้ยงปลาในกระชังไม่ใช่อนาคตที่มี การรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล ใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นทางเลือก ที่ดีที่สุด

ความคิดแบบเชื่อมโยง หรือการคิดอย่างเป็นระบบ เป็นจุดอ่อนของผู้เกี่ยวข้องกับการ จัดทำโครงการพัฒนาในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวดังกล่าว

ภาพน้ำตกฉัตรวาริน อุทยานแห่งชาติภูโศ-สุไห่งปาดิ บ้านโตะเต็ง ตำบลโตะเต็ง
อำเภอสุไห่งปาดิ จังหวัดนราธิวาส

ภาพคลองน้ำแบ่ง ที่แบ่งระหว่างน้ำจืดกับน้ำเค็ม เกิดเป็นระบบนิเวศสามน้ำ
(น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม) บ้านยูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ภาพอ่าวใน (ขวา) และทะเลนอก (ซ้าย) บ้านญู ตำบลไพรวัน
อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ภาพปากแม่น้ำต่อเขตทะเล บ้านปลาโต๊ะบีซู ตำบลศาลาใหม่
อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

การกำหนดพื้นที่กันชนสำคัญ (Core Buffer Zone) ที่ไม่ชัดเจน ตั้งแต่การกำหนดขอบเขตของป่าสงวนบางนราแปลง 2 กับพื้นที่ทำกินของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่พรมมาแต่เดิม ปัจจุบันยังเป็นข้อพิพาทอยู่ และด้วยความไม่ชัดเจนนี้เอง กลายเป็นช่องว่างให้เกิดการรุกล้ำเข้ามาถ่างพื้นที่เพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูงตามกลไกราคาตลาด ผนวกกับนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ปลูกโดยมีตัวชี้วัดเรื่องขนาดพื้นที่ที่ต้องทำให้ถึงเป้าหมาย แต่ปราศจากวางแผนใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม (Zoning)

การควบคุมกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโต๊ะแดงยังไม่ดีพอ การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวมากเกินไป เช่นการสร้างที่พัก ห้องประชุม ใจกลางพื้นที่ป่าพรุสมบูรณ์ การลงทุนสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติแบบถาวร กลายเป็นข้อถกเถียงว่าความพอดีควรอยู่ในระดับใด ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศอื่น ที่ใกล้เคียงมากที่สุดคือประเทศมาเลเซีย นักท่องเที่ยวก่อนจะเข้าป่าพรุต้องรับฟังการอบรมจากเจ้าหน้าที่เรื่องการปฏิบัติตัวให้เข้ากับธรรมชาติ พยายามไม่ให้มีสิ่งปลูกสร้างใดๆ ถ้าเข้าไปจนรบกวนระบบนิเวศที่อาจมีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเด็นดังกล่าวถือเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบน้ำที่มีความสำคัญกับป่าพรุโต๊ะแดง และการกำหนดเขตกันชนว่าควรจะวางแผนร่วมกันอย่างไร

มุมมองที่ต่างกันในแนวทางการฟื้นฟูป่าพรุโต๊ะแดง

แนวทางการฟื้นฟูป่าพรุเกิดขึ้นเนื่องจากการรุกรานของการครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรเป็นสำคัญ และเป็นปัจจัยเบื้องต้นในการเรียกร้องให้จัดระบบน้ำในภายหลัง กลายเป็นภัยคุกคามต่อการดำรงอยู่ของป่าพรุสมบูรณ์ ตัวอย่างที่ได้หยิบยกแนวทางการฟื้นฟูป่าพรุโต๊ะแดงทั้ง 2 แนวทาง เป็นตัวอย่างให้เห็นถึงความพยายามกันเขตพื้นที่พรุสมบูรณ์ให้ได้มากที่สุดด้วยการปลูกสร้างสวนป่า ส่วนกรณีการบริหารจัดการน้ำด้วยการสร้างอาคารควบคุมน้ำและการสร้างประตูน้ำยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ว่ารักษาหรือทำลายป่าพรุ ชุมชนได้เริ่มต้นตัวในการติดตามโครงการดังกล่าว และได้ร่วมกันจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อร่วมพิสูจน์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้เป็นที่ยอมรับด้วยหลักฐานข้อมูลในโอกาสต่อไป

การปลูกสร้างสวนป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส

ธนิต หนูยิ้ม(2541)นักวิชาการป่าไม้ 5 ส่วนวนวัฒนวิจัย สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้ ได้สรุปสาเหตุป่าพรุถูกทำลายจากการเข้าไปตัดไม้ การเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพื่อการเกษตร การกักและระบายน้ำ ลักลอบจุดไฟเผาป่าจนกลายสภาพเป็นป่าพรุเสื่อมโทรม อันประกอบด้วย สังคมพืชป่าเสม็ด สังคมพืชหญ้าคมบาง ผักกูด ลำเท็ง ฯลฯ คงเหลือป่าพรุสมบูรณ์ในพื้นที่น้อยมาก แนวทางการฟื้นฟูป่าพรุให้กลับมาสมบูรณ์โดยเร็ว คือ ปลูกสร้างสวนป่าที่ต้องใช้เทคนิคและหลักวิชาการที่แตกต่างไปจากการปลูกป่าโดยทั่วไป

การเตรียมพื้นที่ (Site Preparation)

การสำรวจและรังวัดขอบเขตพื้นที่ เริ่มจากใช้แผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 สำรวจพื้นที่เบื้องต้น คำนวณหาพื้นที่อย่างคร่าว ๆ ให้ได้เนื้อที่ใกล้เคียงตามแผนงาน แล้วทำการถางป่า ตัดแนวพื้นที่จริงตามขอบแปลงที่วางแผนไว้ พร้อมทำการรังวัด ปักเขตหมายแนว หาจุดยึดโยง และจัดทำแผนที่รายละเอียดแสดงขอบเขตแปลงและคำนวณหาเนื้อที่ที่แน่นอน จากนั้นทำการแบ่งซอยพื้นที่เป็นแปลงย่อยขนาดเล็ก 10-20 ไร่ จะทำให้การบริหารงานง่ายขึ้น

การถางป่า ทำการถางไม้พื้นล่าง พืชหน่อคางคก (Scleria sumatrensis) ผักกูดขม (Cyathea latebrasa) ลำเหียง (Stenochlaena palustris) และวัชพืชอื่นๆ ลง การถาง ใช้มีดฟันให้ติดส่วนโคนมากที่สุด จะทำให้การแตกหน่อใหม่ของไม้พื้นล่างเหล่านั้นยากและช้า ส่วนไม้ขนาดใหญ่ไม่จำเป็นต้องโค่นลง เพียงแต่ใช้มีดช่วยตัดแต่งกิ่ง เพื่อเปิดให้แสงแดดผ่านลอดมากขึ้นก็พอ

การเก็บริบ สมเผา หลังจากถางไม้พื้นล่างและวัชพืชเสร็จแล้ว หากพื้นที่ใดไม่รกมากนัก ก็สามารถทำการปักหลักหมายแนวได้เลย พื้นที่จุดใดมีเศษไม้ กิ่งไม้ กิ่งขวางการปักหลัก ให้ใช้มีดฟันริบแต่งเฉพาะบริเวณที่กีดขวางนั้นเพิ่มเติม แต่หากพื้นที่ใดมีเศษไม้กิ่งไม้ ปริมาณวัชพืชนานแน่นมาก ต้องใช้ไฟเผาโดยมีการควบคุมอย่างใกล้ชิดช่วย เพราะการเผาเป็นวิธีการเตรียมพื้นที่ที่ปลูกที่ง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด พื้นที่รกมากเช่นนี้หากไม่ผ่านการเผา จะเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการยกเนินดิน (กองดิน) ตรงจุดที่จะปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพื้นที่นั้นมีไม้พื้นล่างพวกลำเหียงหนาแน่น จะมีชั้นพีทซึ่งจับตัวกันหลวมๆ อยู่ด้านบน การปลูกต้นไม้บนพีทซึ่งจับตัวกันอย่างหลวมๆ นี้ โอกาสที่ต้นไม้รอดตายมีน้อยและจะเจริญเติบโตช้า แต่หากควบคุมไฟไม่ดีแล้ว ไฟป่าจะลามเผาไหม้ ป่าสมบูรณ์บริเวณข้างเคียง และต้นไม้ขนาดใหญ่ที่เว้นไว้ นั่นคือก่อนตัดสินใจเผาป่าต้องพิจารณาอย่างละเอียดว่าป่านั้นเป็นป่าเสื่อมโทรมจริงๆ รวมทั้งผู้ควบคุมการเผาจะต้องเข้าใจ และมีความรู้ด้านการควบคุมไฟอย่างดี

ขั้นตอนการเผา กระทำหลังจากไม้พื้นล่างที่ถางแห้งสนิทดีแล้ว ก่อนการเผาทำแนวกันไฟด้วยการใช้มีดและจอบขุด ลอก ชั้นพีทออก นำไปกองไว้ด้านข้างพร้อมขุดบ่อน้ำขนาดเล็กทุกๆ 10 เมตร เพื่อใช้น้ำในบ่อควบคุมไฟ เลือกช่วงเวลาการเผาตอนเช้าหรือตอนเย็นเท่านั้น โดยให้แยกการเผาออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เผารอบนอก เริ่มจากใช้ถังตักน้ำสาตบริเวณแนวกันไฟด้านนอกให้ชุ่ม จะเป็นการป้องกันไฟลามออกนอกแปลง แล้วตามด้วยสาตน้ำเป็นแนวนานกับแนวกันไฟด้านในแปลง ห่างจากแนวประมาณ 15 เมตร จากนั้นทำการเผาป่า โดยเริ่มจากขอบแปลงให้ไฟค่อยๆ ลาม และเมื่อถึงแนวนานที่สาตน้ำไว้ ไฟจะลดความแรงลง ค่อยใช้น้ำสาตซ้ำ และใช้มีดฟันไฟดับไฟ ทำลักษณะเดียวกันจนรอบแปลงเมื่อเสร็จแล้วจึงเริ่มเผาตอนที่ 2 ด้านในแปลง ในเลือกจุดไฟเผาป่าเวลาตอนเย็น ยามลมสงบ การจุดไฟควรจุดหลายๆ จุดพร้อมกัน และที่สำคัญใช้คนเฝ้าดูสะเก็ดไฟทุกทิศทาง และหากการเผาครั้งแรกยังมีเศษ

วัชพืชอยู่มากให้ทำการเผาอีกครั้ง จากนั้นทำการเก็บบริษุมเผาโดยใช้คนงานตัดทอนเศษไม้ที่เหลือเก็บกองเผาอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ข้อควรระวังในการเผาเช่นนี้คือยามเที่ยงหรือเมื่ออากาศร้อน จะไม่สามารถควบคุมไฟได้และหากระดับน้ำใต้ดินในพฤษภาคม 20 เซนติเมตร ให้รอฝนตกก่อน ทั้งนี้เพราะการควบคุมไฟจะยากมาก

การสร้างสะพานชั่วคราวเดินเข้าแปลง แปลงปลูกที่อยู่ลึกห่างจากถนนหรือคลองมาก ๆ ควรทำสะพานไม้ชั่วคราวโดยใช้ไม้เสม็ดขนาดใหญ่ 2 ท่อนเรียงขนานกันไปจะช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเข้าไปปฏิบัติงาน

การกำหนดระยะปลูกและปักหลัก (Spacing design and staking)

การปลูกสร้างสวนป่า ไม่ว่าจะเป็นการปลูกเพื่อการฟื้นฟูป่าหรือเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หากจะให้สวนป่าที่ปลูกนั้นสำเร็จผล จำเป็นต้องกำหนดระยะปลูกและปักหลักหมายแนวให้ชัดเจน ทั้งนี้ก็เพื่อต่อการตรวจสอบและบำรุงรักษา โดยเฉพาะพื้นที่พรุมีวัชพืชมาก และปกคลุมพื้นที่ได้เร็ว ยิ่งจำเป็นต้องทำระยะปลูกเริ่มต้น ควรใช้ระยะ 2 x 4 เมตร หรือ 3 x 3 เมตร ซึ่งต้องใช้กล้าไม้ถึง 200 ต้น และ 178 ต้น ต่อเนื้อที่ 1 ไร่ ตามลำดับ เมื่ออายุสวนป่ามากขึ้น ต้นไม้จะเกิดการแก่งแย่งกัน ต้นที่โตช้าจะถูกครอบงำและตายในที่สุด สวนป่าที่สมบูรณ์ถึงขั้น climax จะเหมือนป่าธรรมชาติ คือ มีต้นไม้ชั้นบนขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางระดับอกมากกว่า 30 เซนติเมตร เพียง 27 ต้นต่อไร่ (Keitarou, 1994) เมื่อถึงเวลานั้นสวนป่าที่ปลูกดูไม่เป็นแถวเป็นแนวเหมือนเช่นป่าธรรมชาติ

วิธีการวางแนว ใช้เชือกไนลอนยาวประมาณ 42 เมตร เป็นอุปกรณ์วางแนว จะใช้ปักหลักครั้งละ 40 เมตร เป็นการง่ายต่อการคำนวณเนื้อที่เป็นไร่ ก่อนใช้เชือก ดึงเชือกให้ยืดมากที่สุดด้วยการขึงให้ตึง ผูกติดกับต้นไม้ขนาดประมาณ 3 วัน จากนั้นนำเชือกฟางสอดและผูกติดกับเชือกไนลอนทุกระยะ 2 เมตรหรือ 3 เมตร แล้วแต่ระยะปลูก จากนั้นเริ่มปักหลักตามหัวแนวซึ่งขนานกับถนนหรือแม่น้ำก่อน การปักหลักลักษณะนี้ จะทำให้หลักแนวเมื่อมองจากถนนหรือแม่น้ำเป็นแนวตรงดูเป็นระเบียบ และสะดวกในการใช้ปลูกไม้พื้นล่างเสริมในโอกาสต่อไป

หลักไม้ที่จะใช้ปักหมายแนวใช้ลูกไม้ (sapling) เสม็ดจากป่าธรรมชาติ โดยตัดแบบเลือกตัดจากพื้นที่ซึ่งลูกไม้เสม็ดขึ้นหนาแน่น เป็นการช่วยตัดสงขยายระยะโดยตัดให้มีขนาดยาวไม่น้อยกว่า 1.5 เมตร เพราะต้องใช้ปักจมในชั้นพีทลึกประมาณ 0.5 เมตร และก่อนนำหลักไปปักในแปลง ให้วางไม้หลักให้แห้งหรือแช่น้ำให้เปลือกเน่าเสียก่อน เป็นการป้องกันไม่ให้หลักแนวแตกยอดอ่อนกลายเป็นต้นใหม่

การยกเนินดิน (กองดิน) ตรงจุดที่จะปลูกต้นไม้

จากการที่ดินในพื้นที่พรุเป็นดินพีท เกิดจากการรวมตัวของซากพืชแบบหลวมๆ เทคนิคการปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ลักษณะนี้ จำเป็นต้องยกเนินดินหรือกองดินตรงจุดที่จะปลูกต้นไม้เสริม จะทำให้ต้นไม้สามารถตั้งตัวและเจริญเติบโตได้ดีกว่าการไม่ยกเนินดินมาก วิธีการทำคือใช้จอบขุดหรือใช้มีดสับ เอาดินพีทรอบๆ หลักแนวมากองรวมกันที่โคนหลักตรงจุดที่จะปลูกต้นไม้ ให้สูงเหนือดินประมาณ 30 เซนติเมตร กว้างห่างจากหลักหมายแนวข้างละประมาณ 25 เซนติเมตร ความยากง่ายในการยกกองดินขึ้นกับพีชดั้งเดิมและลักษณะการเตรียมพื้นที่ หากพีชดั้งเดิมมีต้นลำเท็งหนาแน่น ชั้นพีทจะมีลักษณะหลวมและสูงๆ ต่ำๆ การยกเนินดินจะยาก รวมทั้งพื้นที่ที่เผาไหม้ไม่สมบูรณ์ หรือไม่ได้ทำการเผา การยกเนินดินจะยากมาก เทคนิคการยกเนินดินในพื้นที่ลักษณะนี้ให้ใช้มีดพร้าฟันชั้นพีทหลวมๆ นั้น รอบหลักหมายแนวตัดเป็นก้อนสี่เหลี่ยม ขนาดประมาณ 30 x 30 เซนติเมตร ลึกถึงชั้นดินชั้นล่าง แล้วใช้มือดึงออกมากรองรอบหลักหมายแนว จากนั้นใช้เท้าเหยียบดินพีทนั้นให้เชื่อมติดกับดินเดิมจนแน่น เพราะหากไม่เชื่อมติดกัน เนินดินอาจลอยตามการขึ้นลงของน้ำได้

การเตรียมกล้าไม้ (Seedling preparation)

สถานที่ใช้เตรียมกล้าไม้หรือเรือนเพาะชำ เลือกพื้นที่ราบ สูง น้ำไม่ท่วม เหมือนพื้นที่ใช้เตรียมกล้าไม้ป่าบกทั่วไป การผลิตกล้าไม้เพื่อใช้ปลูกในพื้นที่พรุต้องการกล้าไม้ขนาดใหญ่ ขนาดถุงพลาสติกที่ใช้บรรจุดินจึงเลือกขนาด 5 x 8 นิ้ว บรรจุหน้าดินลูกรัง ผสมปุ๋ยคอก และแกลบ แล้ววางไว้ภายใต้ความชื้นแสงประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ ดูแลรักษาโดยการรดน้ำเช้า-เย็น ฉีดยาฆ่าแมลง และหมั่นถอนวัชพืชอย่างสม่ำเสมอ ขนาดกล้าไม้ที่เหมาะสมต่อการปลูกต้องสูงไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร ทั้งนี้เพื่อให้ส่วนยอดของกล้าไม้สูงเลยระดับน้ำในช่วงฤดูฝน กล้าไม้ป่าพรุที่ส่วนยอดไม่จมน้ำ ถึงแม้มีน้ำท่วมหลายวันก็จะไม่ตาย พันธุ์ไม้แต่ละชนิดใช้เวลาในการเตรียมกล้าไม้ประมาณ 12 เดือน จึงจำเป็นต้องเตรียมกล้าไม้ล่วงหน้าก่อนปลูก 1 ปี กล้าไม้ที่ใช้ชำในถุงดินอาจนำมาจากแปลงเพาะ ซึ่งเก็บเมล็ดไม้จากแม่ไม้ในป่าธรรมชาติ หรือจะถอนแบบเปลือยรากจากป่าธรรมชาติ ให้เปอร์เซ็นต์การรอดตายสูงเกือบทุกชนิด

ชนิดไม้ที่ปลูก (Specie selection)

วัตถุประสงค์ของการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูป่านั้น ต้องการให้ป่าที่ปลูกมีลักษณะคล้ายป่าธรรมชาติมากที่สุด ดังนั้น พันธุ์ไม้ที่ใช้ปลูกควรเป็นพันธุ์ไม้ดั้งเดิมที่เคยมีอยู่ในขณะที่เป็นป่าที่ยังสมบูรณ์ เพราะการนำพันธุ์ไม้ชนิดใหม่มาปลูกนั้น อาจทำให้โครงสร้างของป่าเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นได้ และการปลูกควรเลือกพันธุ์ไม้หลายชนิดปลูกผสมในพื้นที่ผืนเดียวกัน จนเมื่อเห็นว่าเรือนยอดร่มพอ จึงนำพันธุ์ไม้พื้นล่างมาปลูกเสริม ชนิดพันธุ์ไม้ที่โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภพทอ จังหวัดนราธิวาส นำมาปลูกทดลองจำนวน 13 ชนิด โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่ออายุ 5.5 ปี พบว่าไม้สะเตีย (Ganua motleyana) มีอัตรา

การรอดตายสูงสุด ไม้เสม็ด (*Melaleuca cajuputi*) มีความโตเส้นผ่าศูนย์กลาง ความสูง และ ปริมาตรสูงสุด ไม้หว่าน้ำ (*Syzygium oblatum*) และไม้กะลูป (Sterculia bicolor) ตามลำดับ แต่ทั้งนี้ไม้เสม็ดพบเฉพาะในป่าพรุถูกทำลายเท่านั้น ไม่พบในพรุดั้งเดิม รายงานความก้าวหน้า ผลการทดลองเมื่ออายุ 1 ปี พบว่า ไม้เหี้ยหรือกะบวย (*Alstonia spathulata*) มีอัตราการรอดตาย และการเจริญเติบโตสูงสุด ไม้ที่มีอัตราการเจริญเติบโตรองลงมาคือ ไม้อบเชย (*Cinnamomum spp.*) ไม้ตงหาใบใหญ่ (*Calophyllum malayana*) และไม้เข็มใหญ่ (*Ixora grandifolia*) และ ไม้อื่นๆ อีกหลายชนิด

หากปลูกป่าเพื่อการฟื้นฟูป่าพรุ ต้องปลูกทั้งไม้โตเร็วและโตช้าควบคู่กัน สำหรับสัดส่วน นั้น เพื่อลดปัญหาการแก่งแย่งกับวัชพืช และเพื่อให้ป่าที่ปลูกกลับคืนสภาพเดิมในเวลารวดเร็ว ขึ้น ต้องปลูกไม้ที่โตเร็วกว่าในอัตราส่วนที่มากกว่า ส่วนไม้พื้นล่างที่ควรนำมาปลูกเสริม มีหลุมพี (*Eleiodoxa conferta*) กะป้อแดง (*Licuala longecalycata*) หวายน้ำ (*Daemonorop sangustifolia*) และหวายสะเดา (*Korthalsia laciniosa*)

สำหรับไม้นอกถิ่น (Exotic tree) เช่น ไม้กระถินเทพา (*Acacia mangium*) นั้น พบว่า ช่วงอายุ 1-5 ปี สามารถเจริญเติบโตได้ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับไม้ชนิดอื่นๆ แต่ในที่สุด ไม้ชนิดนี้ล้มแบบถอนรากถอนโคนเกือบทั้งแปลง รวมทั้งบางต้นที่ไม่ล้มก็อยู่ในสภาพยืนตาย ทั้งนี้เพราะระบบรากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่พรุได้ ระบบรากยังคงวงเวียนอยู่เฉพาะ ตรงโคกที่ยกขึ้นมาเท่านั้น จึงสรุปได้ว่าไม่สามารถนำไม้กระถินเทพาไปปลูกในพื้นที่พรุเพื่อ วัตถุประสงค์เป็นป่าถาวรได้

การทำให้กล้าไม้แกร่ง (Hardening)

การทำให้กล้าไม้แกร่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กล้าไม้ที่จะใช้ปลูก เคยชินกับสภาพ ธรรมชาติเหมือนในพื้นที่ที่จะปลูกจริง หลักการปฏิบัติ คือ ก่อนจะถึงฤดูปลูกประมาณ 1 เดือน ลดการให้น้ำและเพิ่มความเข้มแสง โดยการค่อยๆ ลดการให้น้ำจากวันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น เหลือเพียง 1 ครั้ง แล้วค่อยๆ ลดปริมาณน้ำลงเรื่อยๆ ส่วนความเข้มแสงนั้น หากเป็นเรือน เพาะชำที่หลังคาสามารถเปิดแสงได้ ให้เปิดหลังคาออก หากเรือนเพาะชำเปิดหลังคาไม่ได้ จำเป็นต้องย้ายกล้าไม้ออกสู่ที่โล่ง เพื่อความสะดวกให้ขนย้ายกล้าไม้ไว้ริมถนน รอขนส่งต่อไป กล้าไม้ที่ผ่านการทำให้แกร่งแล้วลำต้นจะแข็งแรง ตรง ไม่อ่อน เมื่อนำไปปลูกจะมีเปอร์เซ็นต์ การรอดตายสูง

การปลูกและฤดูปลูก (Planting and Planting season)

การปลูกไม้ป่าพรุต้องปลูกในช่วงฤดูฝนเช่นเดียวกับการปลูกไม้ป่าบก ทั้งนี้เพราะแม้ว่า ระบบรากกล้าไม้ที่ปลูกจะสัมผัสระดับน้ำใต้ดิน แต่ความร้อนของบรรยากาศในฤดูร้อน จะทำให้ กล้าไม้รอดตายต่ำ ฤดูปลูกที่เหมาะสมคือเดือนมิถุนายน – กันยายน ของทุกปี การปลูกทำได้ โดยใช้เสียมขุดหลุมตรงด้านใดด้านหนึ่งของหลักที่ปักหมายแนวไว้ ขุดให้หลุมมีขนาดใหญ่กว่า

ถุงดินเล็กน้อย ใช้มีดกรีดถุงพลาสติกออกแล้ววางกล้าไม้ลงไป ให้ระดับโคนต้นอยู่ที่ระดับเดียวกับผิวดิน จากนั้นกลบหลุม และบีบดินรอบหลุมให้แน่น แล้วใช้เชือกฟางผูกลำต้นให้ติดกับหลักหมายแนว จะเป็นการกันลมที่อาจทำให้โคนโยก และกันไม่ให้ลำต้นของกล้าไม้โค้งงอ ป้องกันการแตกกิ่งอ่อนตรงจุดที่โค้ง การปลูกควรปลูกให้เสร็จเป็นแถวๆ จะทำให้ง่ายต่อการตรวจเช็ค และเนื่องจากถุงพลาสติกที่ใช้เตรียมกล้าไม้มีขนาดใหญ่ ควรหลีกเลี่ยงการนำถุงพลาสติกที่ฉีกออกคลุมหลักหมายแนว เพราะอาจร่วงลงมาคลุมต้นไม้ที่ปลูกตายได้

การบำรุงรักษาสวนป่า (Plantation tending)

ต้นไม้ในสวนป่านั้น ต้องการการดูแล เอาใจใส่ เช่นเดียวกับต้นไม้ในสวนยางพาราหรือสวนผลไม้ ทั้งนี้เพื่อให้ต้นไม้ที่ปลูกสามารถตั้งตัว และเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ มีดังนี้

การปลูกซ่อม (Re-planting)

หลังจากปลูก ต้นไม้ต้นใดรอดตายหรือตายจะปรากฏให้เห็นภายใน 1 เดือน ให้ทำการปลูกซ่อมครั้งที่ 1 ทันที ทั้งนี้เพราะสภาพแปลงปลูกยังคงโล่งพอที่จะปลูกซ่อมได้โดยไม่จำเป็นต้องทำการกำจัดวัชพืชซ้ำ และยังเป็นช่วงฤดูฝน หลังจากนั้นอีก 1 เดือน ทำการปลูกซ่อมอีกครั้งหนึ่ง ทำการสำรวจเปอร์เซ็นต์การรอดตาย และทำการปลูกซ่อมครั้งที่ 3 ในช่วงฤดูฝนปีถัดไป หากไม้ที่ปลูกเป็นพันธุ์ไม้ที่สามารถเจริญเติบโตได้ค่อนข้างเร็ว การปลูกซ่อมเพียง 3 ครั้งนั้นเพียงพอ เพราะการปลูกซ่อมในปีต่อไปอีก กล้าไม้ที่ซ่อมมักจะไมรอดเพราะถูกปกคลุมด้วยต้นไม้ที่ปลูกในปีแรก

การแผ้วถางวัชพืช (Weeding)

วัชพืชในพื้นที่ป่านั้น ส่วนใหญ่เป็นพวกหญ้าคมบาง ผักกูดขม ลำเท็ง โคลงเคลง เป็นวัชพืชที่สามารถควบคุมพื้นที่ได้เร็ว เพื่อความสะดวกของสวนป่าและเป็นการป้องกันไฟป่าที่อาจรุนแรงได้ ควรทำการแผ้วถางวัชพืชปีละ 2 ครั้ง โดยการแผ้วถางโล่งทั้งพื้นที่

การป้องกันไฟ (Forest fire control)

ปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งที่คอยทำลายป่าพรุคือ ไฟป่า จำเป็นต้องทำแนวกันไฟโดยการถางแนวและกวาดดินพีทชั้นบนออกให้มีขนาดกว้างอย่างน้อย 4 เมตร พร้อมขุดบ่อน้ำไว้ตลอดแนวหรือหากจะขุดเป็นคูน้ำได้ก็จะเป็นการป้องกันที่ได้ผลสูงมาก แนวกันไฟนี้ควรทำรอบแปลงย่อยทุกๆ 20-30 ไร่ อย่างไรก็ตาม วิธีที่ดีที่สุด คือ การป้องกันไม่ให้ไฟป่าเกิดขึ้น โดยการจัดยามไฟป่าตลอดช่วงหน้าไฟป่า แต่หากเกิดไฟป่าขึ้นก็ไม่ยากที่จะดับ ทั้งนี้ เนื่องจากวัชตูดิบ คือน้ำมีทั่วทุกพื้นที่ เพียงแต่ใช้จอบขุดลึกประมาณ 20 เซนติเมตร ก็พบน้ำ วิธีการดับไฟหรือสกัดไฟนั้น ใช้ถึงน้ำหรือเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก สาดหรือสูบน้ำกันเป็นแนวไฟไว้ ด้านหน้าแนวไฟเมื่อไฟลามถึงจุดนี้จะลดความแรงลงแล้วใช้ไม้ตีไฟหรือกิ่งไม้สด ตามดับด้วยแรงคน อย่างไรก็ตาม

หากเกิดไฟป่าในช่วงอากาศร้อนช่วงตอนเที่ยงหรือบ่าย ไฟจะแรงและลุกลามเร็วจะยากต่อการดับไฟ

การป้องกัน และกำจัดแมลง โรคพืช และศัตรูอื่นๆ

การปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูป่าพรุนั้นมีการปลูกพันธุ์ไม้หลายชนิดผสมกัน (mixed planting) เป็นวิธีการทางวนวัฒนวิธี (Silviculture practices) วิธีหนึ่ง ซึ่งสามารถป้องกันการระบาดของแมลงและโรคพืชไปในตัว จึงไม่ค่อยพบปัญหานี้ ปัญหาที่สำคัญที่ควรหาทางป้องกันคือ สัตว์เลี้ยง วัว ควาย โดยเฉพาะหากแปลงปลูกอยู่ใกล้หมู่บ้านที่มีสัตว์เลี้ยงดังกล่าวมาก ให้ทำรั้วกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำโดยรอบแปลง เลือกทำรั้วเฉพาะเส้นทางที่สัตว์เลี้ยงผ่านก็พอ

โครงการบริหารจัดการป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชดำริเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2553 ณ บริเวณแปลงนาข้าวบ้านโคกอิฐ – โคกโน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส สรุปความว่า “ให้บริหารจัดการน้ำในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงโดยเอื้อประโยชน์แก่ป่าและไม่เกิดผลกระทบต่อชุมชน”

สภาพทั่วไปของป่าพรุโต๊ะแดง

ลักษณะของป่าพรุเสมือนป่าในน้ำ จึงมีความแตกต่างจากป่าอื่น ๆ ในรูปแบบของความหลากหลายของสังคมพืชและสัตว์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยกรมป่าไม้ได้ดำเนินการสร้าง “ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร” บริเวณบ้านโต๊ะแดง อำเภอสุไหงโก – ลก จังหวัดนราธิวาส เพื่อเป็นศูนย์วิจัย รวบรวมข้อมูลการประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์ป่าพรุ เมื่อปี พ.ศ.2533

ป่าพรุโต๊ะแดงที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์

“ป่าพรุโต๊ะแดง” มีชื่ออย่างเป็นทางการคือ “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” เป็นพรุน้ำจืดขนาดใหญ่ของประเทศ สภาพป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์มีความหลากหลายของสภาพพืชและสัตว์น้ำ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 125,625 ไร่ ในเขตอำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอตากใบ อำเภอสู่ไหงปาดี และอำเภอสู่ไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

ลักษณะของป่าพรุเสมือนป่าในน้ำ จึงมีความแตกต่างจากป่าอื่นๆ ในรูปแบบของความหลากหลายของสังคมพืชและสัตว์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยกรมป่าไม้ได้ดำเนินการสร้าง “ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร” บริเวณบ้านโต๊ะแดง อำเภอสู่ไหงโก – ลก จังหวัดนราธิวาส เพื่อเป็นศูนย์วิจัย รวบรวมข้อมูลการประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์ป่าพรุ เมื่อปี พ.ศ.2533

ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร

สภาพปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ร่วมกับจังหวัดนราธิวาส กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมป่าไม้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่แล้ว พบว่า ในพื้นที่พรุโต๊ะแดงมีปัญหาหลัก 3 ประการ คือ

1) ปัญหาบุกรุกที่ดินทำกิน

ปัจจุบันเนื่องจากการขยายตัวของชุมชนและความต้องการใช้ประโยชน์ในที่ดินราษฎรที่อยู่โดยรอบขอบพรุโต๊ะแดง จึงได้บุกรุกที่ดินเข้ามาทำกินในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ซึ่งนับวันได้มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทำการตรวจสอบและดำเนินคดีตลอดจนเฝ้าระวังราษฎร โดยใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ เงินทุนและอื่น ๆ ให้กับราษฎรที่บุกรุก เพื่อป้องกันมิให้บุกรุกที่ดินอีก

ภาพความเปลี่ยนแปลงของป่าพรุโต๊ะแดง เปรียบเทียบข้อมูลจากหนังสือ "เขตการใช้ที่ดินในพื้นที่พรุจังหวัดนราธิวาส ปี 2529" กับ "ภาพถ่ายดาวเทียม Landsat 7 ในปี 2545"

ภาพการเผาป่าเพื่อใช้เป็นที่ดินทำกินเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2553

บริเวณขอบพรุได้มีราษฎรบุกรุกที่ดินทำกินเป็นจำนวนมาก

2) ปัญหาไฟไหม้ป่าพรุ

ไฟไหม้ป่าพรุโตะแดงที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและเป็นวงกว้างเกิดขึ้นในปี 2541 และปี 2544 นอกนั้นได้เกิดขึ้นอย่างประปราย โดยมีสาเหตุหลัก ๆ คือ ในช่วงฤดูแล้งเมื่อน้ำในพรุแห้ง ราษฎรจะจุดไฟเผาป่าพรุในช่วงที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าพรุ แบ่งเป็น

- 1) หาปลา 51%
- 2) หาของป่า 22%
- 3) ขยายพื้นที่ทำกิน 13%
- 4) จุดไฟในพื้นที่ทำกินของตนเอง 9%
- 5) อื่น ๆ เช่น การทึงกันบูหรื จุดเล่นจงใจ 5%

3) ปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการน้ำในพรุโตะแดง

3.1) ปัญหาน้ำท่วมที่ดินทำกินของราษฎร

ตามมาตรการป้องกันไฟป่าพรุโตะแดง ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้มีน้ำหล่อเลี้ยงอยู่ในพรุในระดับเดิมตลอดเวลา แต่เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนปรากฏว่า น้ำจากพรุได้เอ่อท่วมมายังบ้านเรือนและที่ดินทำกินของราษฎรกระจายเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะบริเวณบ้านโคกอิฐ-โคกโน/บ้านโคกกระท่อม/บ้านทุ่งนาหวาน ตำบลพร่อน และบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต ส่งผลถึงความเดือดร้อนของราษฎรเป็นอย่างมากทั้งในด้านที่อยู่อาศัยและผลผลิตทางการเกษตร

3.2) ปัญหาต้นไม้ยืนตาย

เนื่องจากพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงมีระดับลาดเอียง เมื่อมีการขังน้ำในพรุ น้ำส่วนหนึ่ง จะไหลมารวมกันและขังอยู่ที่พรุบริเวณบ้านยูโย ตำบลพร่อน อำเภอตากใบตลอดเวลา บางแห่ง ระดับน้ำจะสูงมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อนั้นไม้ในป่าพรุ มีต้นไม้ยืนตายเป็นหย่อมๆ พื้นที่ ประมาณ 1,000 ไร่

การบริหารจัดการพายุไต้ฝุ่นแดงในระยะที่ผ่านมา

สำหรับมาตรการการป้องกันไฟไหม้ป่าพายุไต้ฝุ่นแดง นั้น คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขไฟไหม้ป่าพายุไต้ฝุ่นแดง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส เป็นประธาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ ได้มีการเตรียมการและวางแผนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาป่าพายุไต้ฝุ่นแดง ดังนี้

1. การบริหารจัดการน้ำให้มีน้ำหล่อเลี้ยงในพรุตลอดเวลา ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟไหม้ป่าพายุไต้ฝุ่นแดง จังหวัดนราธิวาส ได้กำหนดให้ กรมชลประทานเก็บกักน้ำไว้ในพายุไต้ฝุ่นแดงตลอดทั้งปี โดยบริเวณพายุฝั่งตะวันตกเก็บน้ำที่ระดับเก็บกัก +1.500 ม.รทก. และพายุฝั่งตะวันออก ที่ระดับเก็บกัก +1.200 ม.รทก. โดยมีอาคารควบคุมน้ำ จำนวน 10 แห่ง โดยรอบขอบพายุ
2. การลาดตระเวน/เฝ้าระวังตรวจสอบพื้นที่/การฝึกซ้อมดับไฟไหม้ป่า
3. การสร้างจิตสำนึก การประชาสัมพันธ์ และการรณรงค์การป้องกันไฟป่า เป็นต้น
4. การเตรียมพร้อมในการดับไฟป่า ทั้งในด้านกำลังพล วัสดุอุปกรณ์ การเตือนภัย และการสาธารณสุข ซึ่งได้มีการเตรียมพร้อมก่อนเข้าช่วงฤดูแล้งเป็นประจำปี

แนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะต่อไป

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สำนักงาน กปร. ร่วมกับ จังหวัดนราธิวาส กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมป่าไม้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้ประชุมหารือเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1) มาตรการด้านการบริหารจัดการ

1. การบริหารจัดการน้ำในป่าพรุโต๊ะแดงเพื่อป้องกันไฟไหม้ป่าพรุ การลดจำนวนต้นไม้ยืนตายและลดผลกระทบเรื่องน้ำท่วมบ้านเรือนและที่ดินทำกินของราษฎร ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟไหม้ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาสได้กำหนดให้กรมชลประทานเก็บกักน้ำในป่าพรุโต๊ะแดงบริเวณพรุฝั่งตะวันตก ที่ระดับเก็บกัก +1.500 ม.รทก. และพรุด้านฝั่งตะวันออก ที่ระดับเก็บกัก +1.200 ม.รทก. ตามความลาดเอียงของพื้นที่ ซึ่งในการแก้ไขปัญหากรมชลประทานจะแบ่งการบริหารจัดการน้ำออกเป็น 2 ช่วง คือ

- ช่วงฤดูแล้ง ระหว่างเดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน (6 เดือน) ซึ่งเป็นช่วงที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟไหม้ป่าพรุ กรมชลประทานจะยึดถือแนวปฏิบัติตามที่คณะกรรมการฯ ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม หากมีน้ำในป่าพรุน้อยเกินไปก็สามารถนำน้ำจากคลองปาเสมัสเข้ามาเติมในป่าพรุโต๊ะแดงเพื่อป้องกันไฟไหม้ป่าได้

- ช่วงก่อนฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน (4 เดือน) กรมชลประทานจะพร่องน้ำในพรุ เพื่อให้พรุเป็นแก้มลิงรองรับปริมาณน้ำฝนที่จะตกหนักในเดือนพฤศจิกายน – เดือนธันวาคม โดยจะค่อย ๆ พร่องน้ำออกเดือนละประมาณ 20 เซนติเมตร เพื่อเป็นการปรับสภาพและไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้เหลือที่ระดับเก็บกักประมาณ +0.200 - +0.400 ม.รทก. เพื่อให้มีพื้นที่รองรับน้ำฝนให้มากที่สุด ไม่ให้น้ำไหลออกมาท่วมบ้านเรือนของราษฎร อย่างไรก็ตามการพร่องน้ำในลักษณะนี้จะต้องพิจารณาถึงปริมาณน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ตามความเป็นจริง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในเรื่องไฟไหม้ป่าได้อีก

2. ในเรื่องขอบเขตป่าพรุและการใช้ประโยชน์ในที่ป่าพรุ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้ดำเนินการจัดทำขอบเขตการใช้พื้นที่พรุให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และการตรวจสอบสภาพพื้นที่ เพื่อให้การบริหารจัดการป่าพรุโต๊ะแดงเป็นไปตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง

3. การสร้างจิตสำนึกให้กับราษฎร และให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า หวงแหนและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากไฟไหม้และการบุกรุกป่า

2) มาตรการด้านการก่อสร้าง

1. กรมชลประทานจะดำเนินการเสริมคันกันน้ำชายขอบพรุโต๊ะแดงบริเวณช่วงบ้านโคกอิฐ-โคกใน-โคกกุแว ตำบลพร่อน ถึงบ้านปลักปลา ตำบลโฆมิต อำเภอตากใบ ความยาวประมาณ 7,500 เมตร เนื่องจากช่วงดังกล่าวคันกันน้ำระหว่างป่าพรุและชุมชนมีระดับต่ำ

กว่าคันกั้นน้ำบริเวณอื่นประมาณ 50 เซนติเมตร ทำให้เป็นจุดที่น้ำไหลบ่าออกมาท่วมบ้านเรือนของราษฎร รวมทั้งจะดำเนินการขุดลอกคลองที่ระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุ เพื่อให้มีความสามารถในการระบายน้ำออกจากพรุได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. กรมชลประทานจะดำเนินการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำ จำนวน 3 แห่ง บริเวณคลองโตะแดง คลองม่วงยาง และคลองช้างลอด ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี 2531 เพื่อให้สามารถบริหารจัดการน้ำระหว่างพรุตอนบนและตอนล่าง ซึ่งมีระดับพื้นที่แตกต่างกันได้อย่างสมดุล โดยจะดำเนินการก่อสร้างเป็นลักษณะของฝายชะลอน้ำ และออกแบบให้มีระดับที่ลดหลั่นกัน เพื่อการเก็บกักน้ำ การรักษาระดับน้ำ การชะลอน้ำ และการระบายน้ำในตัวเองกัน

3. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมป่าไม้ จะดำเนินการก่อสร้างทำนบของชั่วคราว บริเวณท่อดูดถนน และการก่อสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check dam) ให้กระจายในพื้นที่พรุโตะแดง เพื่อรักษาความชุ่มชื้นในป่าพรุให้มีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะช่วยป้องกันไฟไหม้ป่าพรุในพื้นที่เสี่ยงได้เป็นอย่างดี

4. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมป่าไม้ จะดำเนินการทำแนวเขตป่า โดยการขุดคูน้ำเป็นแนวขอบป่าหรือปลูกต้นไม้ เพื่อเป็นการกันเขตป่าไม่ให้ประชาชนบุกรุก และเป็นแนวป้องกันไฟป่า ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงรูปแบบและขนาดที่เหมาะสมอีกครั้ง

วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2553 สำนักงาน กปร. จังหวัดนราธิวาสและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ประชุมเพื่อพิจารณาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

การใช้ประโยชน์จากการวิจัย (Research Exploitation)

จากการถอดบทเรียนสู่หลักสูตรระยะสั้นสำหรับผู้ประกอบการเครื่องแต่งกายมุสลิม จังหวัดนราธิวาส (RDG48S0001) การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจชุมชน

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวมุสลิมมีลักษณะที่โดดเด่น ผู้หญิงมุสลิมจะใช้ชุดที่เรียกว่า “ฮิญาบ” ซึ่งถือว่าเป็นชุดที่จะทำให้ผู้หญิงปลอดภัยจากการล่วงละเมิดและแทะโลม การแต่งกายสำหรับหญิงมุสลิมจึงต้องมิดชิด นอกเหนือจากที่ศาสนาอนุมัติคือโอบหน้าและฝ่ามือ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการแต่งกายตามวัฒนธรรมมลายูอัน คือ นุ่งผ้าถุง สวมเสื้อกُرัง บานง หรือ กือบายอ แล้วคลุมศีรษะด้วยผ้าแพรหรือผ้าดอก ส่วนผู้ชายนุ่งผ้าโสร่งแปลก๊ะ หรือผ้าโสร่ง ซื่อตือหมอ สวมเสื้อตือโล๊ะบลังอ หรือสวมเสื้อยืดคอกลมแขนสั้น แล้วสวมซอกเกาะหรือกปิเยาะห์ (หมวกไม่มีปีก คล้ายหมวกหนึบ) ผ้าคลุมผมและกปิเยาะห์ จึงนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแต่งกายของชาวมุสลิมที่ต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักศาสนาที่จำเป็นต้องมี จำเป็นต้องใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดอาชีพปักเย็บผ้าคลุมผมและกปิเยาะห์ ตามมา

จากการสำรวจจำนวนกลุ่มกับจำนวนสมาชิกที่ผลิตผ้าคลุมผมสตรีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อปี 2549 พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 111 กลุ่ม มีผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพผลิตผ้าคลุมผม 3,002 คน จำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้ จังหวัดปัตตานี มีจำนวนกลุ่มมากที่สุด 69 กลุ่ม

คิดเป็นร้อยละ 62.16 มีจำนวนสมาชิกมากที่สุด 1,537 คน คิดเป็นร้อยละ 51.20 รองลงมาได้แก่ จังหวัดนราธิวาส มีจำนวนกลุ่ม 27 กลุ่มคิดเป็นร้อยละ 24.77 มีจำนวนสมาชิก 1,078 คน คิดเป็นร้อยละ 24.32 ส่วนจังหวัดยะลาเป็นจังหวัดที่มีจำนวนกลุ่มน้อยที่สุดคือ 15 กลุ่มคิดเป็นร้อยละ 13.51 มีจำนวนสมาชิก 387 คน คิดเป็นร้อยละ 12.89 อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในเรื่องจำนวนกลุ่มของจังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาสอาจเกิดจากการยุบกลุ่มเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น จึงทำให้ข้อมูลจำนวนกลุ่มคลาดเคลื่อน

โครงการ “การจัดทำฐานข้อมูลและข้อเสนอยุทธศาสตร์เบื้องต้นในการพัฒนากลุ่มผลิตผ้าคลุมผมสตรีและกลุ่มกปิเยาะห์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตน์ บัวแก้ว เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและข้อเสนอยุทธศาสตร์เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมและกปิเยาะห์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา นายวิรัช เอี่ยมปลัด ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ได้นำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ต่อยอดกับโครงการ “การจัดการความรู้สู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม (ฮีญาบ) ในพื้นที่ให้บริการของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส” และจากการถอดบทเรียนผู้ผลิตและผู้ประกอบการผลิตผ้าคลุมผมสตรีและเครื่องแต่งกายมุสลิมเมื่อวันที่ 10-11 พฤษภาคม 2555 พบว่า เฉพาะในจังหวัดนราธิวาส มีจำนวนกลุ่มผู้ประกอบการในอาชีพดังกล่าว 111 กลุ่ม ผู้เกี่ยวข้องกับอาชีพผ้าคลุมผมฯ ประมาณ 2,220 คน ปริมาณการผลิตผ้าคลุมผมฯ ปีละประมาณ 1,154,400 ผืน รวมมูลค่ากว่า 346 ล้านบาท

ด้วยจำนวนเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ปริมาณและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมห และเครื่องแต่งกายมุสลิมจำนวนมากนี้เอง ทำให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะเพื่ ยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพดังกล่าว โดยได้ทำการถอดบทเรียนความต้องการ พัฒนาทักษะของตนเอง จนได้เป็นหลักสูตรระยะสั้น 5 หลักสูตร ได้แก่ 1) การพัฒนาบุคลิกภาพ นักขายเพื่อบริหารจัดการตลาดภายในประเทศ 2) ภาษาอังกฤษและภาษามลายูแบบแผน อินโดนีเซียสำหรับธุรกิจเครื่องแต่งกายมุสลิม 3) กลยุทธ์การเข้าร่วมแสดงสินค้าเครื่องแต่งกาย มุสลิมในประเทศอินโดนีเซีย 4) บัญชีเบื้องต้นสำหรับธุรกิจเครื่องแต่งกายมุสลิม และ 5) การนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการออกแบบ การติดต่อประสานงาน และการตลาดของ เครื่องแต่งกายมุสลิม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน ปังบประมาณ 2555-2558 รวมทั้งสิ้น 2,937,800 บาท

ใช้งานวิชาการสืบค้นคุณสมบัติน้ำผึ้งหลวงจากพรรณไม้ดอกแหล่งต่าง ๆ เพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งจากชุมชนรอบป่าพรุโต๊ะแดง (RDG53S0006) การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจชุมชน

สวนป่าในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสานในพื้นที่ เดียวกัน มีทั้งไม้ยืนต้นที่ต้องการใช้เนื้อไม้ในการก่อสร้าง เช่น ตันกันเกรา ตันกระทัง ตันตะเคียน ส่วนไม้ผลจะปลูกคละกันไปในพื้นที่เดียวกัน เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง

กลางสาด สะดอ ทำให้สวนป่ามีความหลากหลายของชนิดพรรณไม้ มีลักษณะใกล้เคียงกับผืนป่าธรรมชาติ ทำให้ผึ้งหลวงมักมาสร้างรังรังในพื้นที่ที่เป็นของชาวบ้าน เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ของดอกไม้ค่อนข้างสูง พื้นที่ป่าพหุธรรมชาติ ผึ้งก็เข้าไปอาศัยและสร้างรังรังเช่นเดียวกัน การเข้าไปตีผึ้งในป่าธรรมชาติต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญเฉพาะบุคคลที่ถูกถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ สืบทอดต่อกันมา

โครงการ “แนวทางการนำภูมิปัญญาการใช้ไม้พาดล้อมีผึ้งในพื้นที่สวนป่าและป่าเสม็ดของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ บ้านปีเหล้ง หมู่ที่ 5 และบ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส” โดยมีนางสาวมะนะ มุสต่อปา เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างของน้ำผึ้งที่ได้จากป่าพหุสมบูรณ์ สวนป่า และป่าเสม็ดในด้านต่างๆ เช่น คุณภาพของน้ำผึ้ง คุณค่าทางโภชนาการ ปริมาณที่หาน้ำผึ้งหลวงได้ในรอบปี และการตลาดของน้ำผึ้งหลวง เพื่อศึกษาวงจรของผึ้งหลวง ห่วงโซ่อาหารที่มีผึ้งหลวงเข้ามาเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับความสมบูรณ์ของป่าพรุโต๊ะแดง สวนป่าและป่าเสม็ด โดยศึกษา ลักษณะพื้นที่ ลักษณะต้นไม้ กิ่งไม้ ชนิดไม้ ทิศทางแสง ทิศทางลม องศากิ่งไม้ ที่ผึ้งมาสร้างรัง ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ผึ้งมีการอพยพโยกย้ายตลอดทั้งปี โดยเริ่มต้นจากป่าเขาจุดเริ่มต้นการบานของดอกไม้ใช้ระยะเวลาบนป่าเขาประมาณเดือนธันวาคม-มีนาคม หลังจากนั้นดอกไม้บนป่าเขาเริ่มร่วงโรยจากดอกกลายมาเป็นผล ขณะเดียวกันตามป่าสวนของชาวบ้านดอกไม้บนนาชนิดเริ่มบานสะพรั่ง ผึ้งผึ้งหลวงบินลงมาตามกลิ่นเกสรดอกไม้

สร้างรวงรังประมาณเดือนเมษายน-สิงหาคม และเมื่อถึงเวลาดอกไม้ป่าสวนเริ่มร่วงโรย ดอกไม้ป่าพริกที่สมบูรณ์เริ่มออกดอกบานสะพรั่งฝูงผึ้งบินมาหาอาหารสร้างรวงรังในป่าพริกประมาณเดือนมิถุนายน-ตุลาคม เมื่อถึงเวลาแหล่งอาหารในป่าพริกหมดไป ป่าเสม็ดเริ่มออกดอกชูช่อ ฝูงผึ้งอพยพชวนลูกชวนหลานไปขยายเผ่าพันธุ์ในป่าเสม็ดต่อไป โดยใช้เวลาในป่าเสม็ดในเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม หลังจากดอกเสม็ดเริ่มร่วงโรย ซึ่งตรงกับช่วงฤดูน้ำหลากทางจังหวัดนราธิวาสฝูงผึ้งเหล่านั้นอพยพโยกย้ายไปยังป่าเขา เพื่อหยุดหลบฝน ก่อนจะเริ่มต้นฤดูกาลใหม่ เป็นวัฏจักรหมุนเวียนทุกๆ ปี แต่บางปีอาจจะมีผึ้งมากบ้างน้อยมาก ตามตัวแปรอื่นในธรรมชาติที่คอยกำหนดอยู่เบื้องหลัง เช่นปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละปี ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อการแบ่งบานของดอกไม้ในธรรมชาติ

คุณสมบัติของน้ำผึ้งป่าเขา มีสีน้ำตาลเข้ม กลิ่นหอมหวานและเปลี่ยนแปลงไปตามชนิดดอกไม้ ปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์ 71.13 1.11 ปริมาณความชื้น 25.05 0.25 คุณสมบัติของน้ำผึ้งป่าสวนมีสีขาวขุ่น เหลือง น้ำตาล เปลี่ยนแปลงไปตามชนิดดอกไม้ รสชาติหวานจัดมีรสขมเป็นรสรอง ปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์ 70.34 0.20 ปริมาณความชื้น 26.39 0.29 คุณสมบัติน้ำผึ้งป่าพริกสมบูรณ์มีสีเหลืองถึงน้ำตาลเข้ม กลิ่นเปลี่ยนแปลงไปตามชนิดดอกไม้ รสชาติหวานนำขมตาม ปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์ 67.83 0.36 ปริมาณความชื้น 28.57 0.21 คุณสมบัติน้ำผึ้งป่าเสม็ด มีสีเหลืองปนน้ำตาลอ่อนถึงเข้ม มีกลิ่นดอกเสม็ดชัดเจน รสชาติหวานอมเปรี้ยวนิดๆ ปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์ 44.13 0.40 ปริมาณความชื้น 25.42 0.28 ด้วยการวิชาการที่เข้ามาจัดการ

ความรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ชุมชนสามารถอธิบายความแตกต่างของน้ำผึ้งแต่ละชนิด ได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้ อีกทั้งเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการที่จะสืบค้นคุณค่าทางโภชนาการและสรรพคุณทางยาต่อไป

รักษำป่าพรุโต๊ะแดง รักษาแหล่งปลาสวยงาม บ่มเพาะสำนึกการอนุรักษ์ป่าและน้ำ ผ่านงานจิตรกรรมของเยาวชน (RDG53S0007) การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

ป่าพรุโต๊ะแดง เป็นผืนป่าที่สมบูรณ์ขนาดใหญ่ของประเทศไทย เป็นป่าที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ลุ่มต้ำน้ำท่วมขัง ในอดีตพื้นที่ป่าพรุมีกระจกระบายอยู่ทั่วไปในวงกว้าง เช่นอำเภอดากใบ อำเภอสุไหงปาดี อำเภอสุไหงโก-ลก อำเภอเมือง อำเภอบาเจาะ รวมพื้นที่มากกว่าสามแสนไร่ พื้นที่ป่าพรุเหล่านี้เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์นานาชนิดรวมถึงสัตว์น้ำโดยเฉพาะปลามีไม่น้อยกว่า 100 ชนิด เป็นปลาเฉพาะถิ่นประมาณ 30 ชนิดอาศัยได้ในพื้นที่ป่าพรุได้เพียงอย่างเดียว นํ้าออกไปอยู่ข้างนอกไม่สามารถปรับตัวได้ ที่เหลือเป็นปลาทั่วไปที่สามารถปรับตัวอยู่ได้ในพื้นที่ป่าพรุ ทรัพยากรสัตว์น้ำ ในสมัยก่อนมีความอุดมสมบูรณ์มากเพราะป่ายังสมบูรณ์อยู่การบุกรุกแผ้วถางปามีน้อย การหาปลาในสมัยก่อน เป็นลักษณะการบริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ ที่เหลือมีการแบ่งปันกันภายในชุมชน ทรัพยากรสัตว์น้ำ หาได้ง่าย แต่ในปัจจุบันการหาปลาในป่าพรุ นอกจากการหาปลาเพื่อบริโภค ยังหาปลาสวยงามเพื่อจำหน่ายในตลาดอีกด้วย

โครงการ “แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาสวยงามในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงชุมชนบ้านลาแล หมู่ที่ 1 บ้านโต๊ะเวาะ หมู่ที่ 3 และบ้านโต๊ะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบุดะ อำเภอสู่ไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส” โดยมีนายชูไฉมิง มะยาอะ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาสวยงามในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง โดยการเพาะและขยายพันธุ์นำไปสู่การเพาะเลี้ยงทดแทนการจับปลาจากธรรมชาติในป่าพรุ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้จัดกิจกรรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาสวยงามในป่าพรุโต๊ะแดง โดยการมีส่วนร่วมของนักเรียน เยาวชนและประชาชนรอบผืนป่าพรุโต๊ะแดง

จัดนิทรรศการเพื่อต้อนรับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา จำนวน ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดนราธิวาส กิจกรรมท่องเที่ยวโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนราธิวาส จำนวนประมาณ 1,000 คน ระหว่างวันที่ 21-24 มิถุนายน 2554 เปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้ประกอบการอาชีพหาปลาชาวข่านในป่าพรุโต๊ะแดงมาถ่ายทอดความรู้และเล่าประสบการณ์การหาปลาชาวข่าน ให้กับผู้มาเยือนศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร สร้างกิจกรรมฐานการเรียนรู้ว่าดภาพปลาสวยงามที่พบเห็นในคลองธรรมชาติและจากภาพถ่ายของจริง เพื่อให้เกิดเป็นภาพที่ประทับใจในจิตใจของเยาวชน ด้วยความภูมิใจที่มีมรดกทางธรรมชาติที่ควรค่าแก่การรักษาไว้สืบไป

ถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์สาธิตอย่างชาญฉลาด ปลุกสาธิตเป็นหมู่บ้านรักษาความชื้นพื้นที่พรุโต๊ะแดง สร้างความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชน (RDG53S0008) การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

ชาวบ้านลูโป๊ะชามากับต้นปาล์มสาธิต ได้พึ่งพาซึ่งกันและกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ก็ยังพึ่งพาซึ่งกันและกันอยู่ นับวันความสัมพันธ์ของผู้คนกับปาล์มกับชาวบ้านยิ่งแนบแน่นมากยิ่งขึ้น เพราะทุกวันนี้ ชาวบ้านลูโป๊ะชามาเกินครึ่งต่างก็พึ่งพาปาล์มสาธิตไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนก็ได้มาจากปาล์มสาธิต ในรูปแบบของธุรกิจชุมชนต่อยอดกันไปไม่มีที่สิ้นสุด จนกระทั่งปัจจุบันในพื้นที่อำเภอสุไหงโก-ลก และอำเภอใกล้เคียงต้องการตับจากมุงหลังคาก็ต้องนึกถึงหมู่บ้านลูโป๊ะชามาเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ ชาวบ้านที่นี่

ยังมีภูมิปัญญาในการพึ่งพาปาล์มสาकुในหลากหลายรูปแบบตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปาล์มน้ำมันและยางพารา พืชเศรษฐกิจที่มาแรง แย่งพื้นที่ปาล์มสาकुในธรรมชาติให้ลดน้อยลงไป เพราะผลตอบแทนค่อนข้างรวดเร็ว เกษตรกรในพื้นที่แผ้วถางป่าสาकुทิ้ง หันกลับมาปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา ทำให้ป่าสาकुลดลงเรื่อยๆ ปัจจุบันป่าสาकुเหลืออยู่บริเวณแนวแม่น้ำลำคลองและรอยต่อพื้นที่ชาวบ้านกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์

โครงการ “แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าพรุสิรินธรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลูโป๊ะซามา หมู่ที่ 8 ตำบลปาล์มสด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา” โดยมีนางรสนะห์ ยายิ หัวหน้าโครงการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวัตกรรมในการใช้ประโยชน์จากต้นสาकुให้เพิ่มมูลค่าและเป็นรายได้ให้กับชาวบ้านลูโป๊ะซามา หาแนวทางและวิเคราะห์ปัจจัยเอื้อต่อการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुที่ยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้เป็นวิทยากรอธิบายภูมิปัญญาถึงประโยชน์ของสาकुที่มีต่อระบบนิเวศ และต่อปัจจัยการดำรงชีวิตของคนที่อยู่รอบป่าพรุโตะแดงให้กับเยาวชนโรงเรียนบ้านปาดังญอ ตำบลมูโนะ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2554 เข้าร่วมโครงการประกวดหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองบ้านลูโป๊ะซามา โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้าเป็นเจ้าภาพจัดประกวด เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2554

นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังได้เป็นวิทยากรประจำให้กับศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธรในฐานะให้ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสาकु จากเดิมที่ฐานต่างๆ มีภาพและหุ่นจำลอง กลายเป็นฐานให้ความรู้ที่มีชีวิต เช่น ฐานการให้ความรู้เรื่องการเย็บตับสาकु ไ่ว่มงหลังคา ฐานการสกัดแบ่งจากต้นสาकु ฐานการแปรรูปอาหาร-ขนมจากแบ่งสาकु ทำให้โรงเรียนและภาคประชาชนติดต่อขอเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และผลจากการเผยแพร่คุณภาพของตับสาकुที่ชุมชนผลิต ทำให้หน่วยงานราชการในพื้นที่ติดต่อขอซื้อตับสาकुไปใช้

ในงานจัดนิทรรศการต่างๆ มากมาย ส่งผลให้ราคาตับสาจากเดิม 8.50 บาท สูงขึ้นเป็น 10 บาท สร้างรายได้ให้กับผู้มีอาชีพเย็บตับสาเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน ยังคงกตึกการตัดใบสาแบบเหลือให้แตกหน่อใบดั้งเดิม เสริมด้วยการปลูกเพิ่มเป็นรั้วบ้านที่ได้ทั้งการรักษาความชุ่มชื้นโดยรวมให้กับป่าพรุ และเป็นพืชให้แบ่งที่สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนอีกด้วย

ใช้ข้อมูลความรู้จัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ กรณีการสร้างฝายชะลอน้ำคลองโต๊ะแดง กับผลกระทบที่มีต่อป่าพรุโต๊ะแดง (RDG55S0001) การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

“ป่าพรุโต๊ะแดง” อยู่ในความรับผิดชอบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครอบคลุมพื้นที่ ประมาณ 201 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 125,625 ไร่ ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำบางนรา ท้องที่ตำบลบะลุวอ อำเภอเมือง ตำบลไพรวัน ตำบลบางขุนทอง ตำบลพร่อน ตำบลโฆมิต อำเภอตากใบ ตำบลสุไหงปาดี ตำบลปะลูลู อำเภอสุไหงปาดี และตำบลบูโยะ ตำบลปาเสมัส อำเภอสุไหงโกลลก

ลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มต่ำที่เป็นแอ่งกระทะอยู่ระหว่างสันดอนเชิงเขา เทือกเขาบูโด เทือกเขาสันกะลาตีร์ กั้นสันทรายชายฝั่งทะเลฝั่งอ่าวไทย มีน้ำขังตลอดหรือเกือบตลอดปี สภาพดินเป็นดินซากพืช (peat) มีระดับความสูงในบางตอน ต่ำกว่าระดับน้ำทะเลสูงปานกลางถึง 8 เมตร

ลำน้ำที่ไหลผ่านพื้นที่ ได้แก่ คลองสุโขทัย ไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่คลองโตะแดง ไหลผ่านทางตอนใต้ของพื้นที่และแม่น้ำบางนราไหลลงมาจากทางเหนือของพื้นที่ ผ่านกลางพื้นที่พรุบริเวณที่ติดต่อกับสหกรณ์นิคมปิเหล็ง และไหลลงสู่ทะเลทางทิศตะวันออก บริเวณอำเภอตากใบและแม่น้ำบางนรายังเป็นแม่น้ำสายหลักที่ทำหน้าที่สำคัญในการระบายน้ำตามธรรมชาติให้กับป่าพรุแห่งนี้

เหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่เมื่อปี 2541 ทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงปัญหาหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดใกล้เคียง ในครั้งนั้นมีระยะเวลาที่ไฟไหม้ป่าพรุโต๊ะแดงประมาณ 40 วัน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก (ชลประทาน) จึงสร้างอาคารควบคุมน้ำบริเวณตอนล่างของผืนป่าพรุโต๊ะแดง และอ้างว่าต้องทำในส่วนต้นน้ำซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวนและมีความสำคัญต่อระบบนิเวศโดยภาพรวมของป่าพรุโต๊ะแดงทั้งผืน โดยขาดการศึกษาผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อม และขาดความเข้าใจในความอ่อนไหวในเรื่องความเป็นกรดของน้ำ ตลอดจนตะกอนซากพืชในพื้นที่พรุ ที่จะมีผลต่อการยืนต้นตายของพรรณไม้และการตัดขาดเส้นทางการหมุนเวียนของสัตว์น้ำในคลองธรรมชาติ

โครงการ “ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พรุ ภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2” โดยมีนายวิรัช เอี่ยมปลัด เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้นำเสนอข้อมูลและตั้งคำถามสำคัญต่อโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก เพื่ออธิบายรูปแบบการก่อสร้างและผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมา หลายคำถามทางโครงการส่งน้ำฯ ไม่สามารถตอบได้ชัดเจน แต่ยืนยันจะต้องสร้างเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขเวลา

ของการใช้งบประมาณประจำปี ขณะนี้ชุมชนบ้านโตะแดง ได้คัดค้านและเห็นว่าสภาพเดิมของคลองที่เป็นอยู่มีระดับน้ำหล่อเลี้ยงได้ทั้งปี จากข้อพิพาทดังกล่าว นำไปสู่การเสนอข้อร้องเรียนไปยังสภาที่ปรึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และใช้กลไกของศูนย์ดำรงธรรม เข้ามาเป็นสื่อกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเห็นว่าข้อมูลและคำถามที่มีไปยังโครงการก่อสร้างฝ่ายชะลอน้ำนั้น ผู้รับผิดชอบโครงการคือโครงการส่งน้ำฯ ไม่สามารถอธิบายได้ ประกอบกับมีตัวอย่างความเสียหายจากการสร้างประตูน้ำในเขตพื้นที่อำเภอสุไหงปาดีอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นวันที่ 5 กันยายน 2555 ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จึงตัดสินใจยุติการก่อสร้าง เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ไม่เห็นด้วย และควรมีการศึกษาระบบนิเวศพื้นที่พรุให้ชัดเจนก่อน หรือมอบหมายให้หน่วยงานที่มีเข้าใจในระบบนิเวศพรุเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการตัดสินใจหาแนวทางการรักษาระดับน้ำในคลองเพื่อป้องกันไฟไหม้ป่าพรุโตะแดงในอนาคตต่อไป

การจัดการทรัพยากรป่าพรุโตะแดงอย่างเหมาะสม วาระและภารกิจสำคัญของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (RDG55S0001) การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

พระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 กำหนดให้มีสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยสมาชิกสภาที่ปรึกษาฯ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่ง คือ แสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูลข่าวสาร หรือข้อคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ พิจารณาเรื่องร้องเรียนของประชาชนที่เกี่ยวกับปัญหาความไม่เป็นธรรมหรือได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อการนี้อาจเชิญเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นหรือ ให้จัดส่งเอกสารหรือข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

โครงการ “ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พรุ ภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2” โดยมีนายวิรัช เอี่ยมปลัด เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้นำเสนอความสำคัญของทรัพยากรป่าพรุโต๊ะแดงที่มีส่วนสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของชุมชนรอบป่าพรุโต๊ะแดงอย่างต่อเนื่อง จนเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2555 ณ โรงแรมเกนต์ อ่าเภอสุโงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส ที่ประชุมได้เห็นชอบให้กกรณีการจัดการทรัพยากรป่าพรุโต๊ะแดงเป็นวาระสำคัญที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเช่นเดียวกับกรณีพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช และพรุทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง

ข้อสรุปสำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าพรุโต๊ะแดง ที่ประชุมเห็นว่าให้รักษาสภาพเดิมของป่าพรุให้มากที่สุด โดยไม่ต้องไปเปลี่ยนแปลงใดๆ คนต้องอยู่กับป่า ไม่ควรแยกกัน ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม บรรดาสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม คือ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าพรุของศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร ควรจัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อทำการซ่อมแซมเพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวมาชม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระยะยาว รายได้จากการท่องเที่ยวจะต้องสามารถนำมาใช้ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตลอดจนกิจกรรมที่จัดขึ้นได้ ลดการพึ่งพางบประมาณ

ของรัฐเพียงแหล่งเดียว ในระยะแรก เห็นควรให้มีบริษัทเอกชนที่เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาวางยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน เพื่อจัดการให้เหมาะสม

เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่เคยมีการนำมาพิจารณาในคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สภาที่ปรึกษาการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้มาก่อน จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จะตั้งเป็นประเด็นที่จะพิจารณาถึงทรัพยากรป่าไม้แหล่งอื่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย เช่น อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา จังหวัดนราธิวาส เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบาลา-ฮาลา จังหวัดยะลา ฯลฯ เป็นต้น

การสื่อสารกับสาธารณะ

งานประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ www.butani.com ที่ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากหน่วย/ศูนย์ประสานงานจังหวัดปัตตานี นราธิวาส สงขลา ประเด็นการศึกษาและวัฒนธรรม อิสลาม โครงการกิจกรรมทางเลือก นำมาจัดหมวดหมู่นำเสนอตามหัวข้อต่างๆ เช่น เกี่ยวกับ สกว. แนะนำความเป็นมา การกิจของ สกว. ที่มาของหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ ตอนล่าง ก่อนจะมีพัฒนาการจัดการในรูปแบบต่างๆ จนถึงปัจจุบัน ฐานข้อมูลโครงการวิจัย รายงานผลกิจกรรมจากภาคสนาม การใช้ประโยชน์จากการวิจัย ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำเว็บไซต์ย่อยระดับโครงการวิจัย จำนวน 27 โครงการ

หน้าโฮมเพจ www.budutani.com

สำหรับหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ภายใต้โครงการ “ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พหุกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พหุ ภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส” ได้จัดทำเว็บไซต์เกี่ยวกับ “ปาพรุนราธิวาส” เป็นการเฉพาะ และยังอยู่ระหว่างการเพิ่มเติมข้อมูล สามารถเข้าชมได้ในบางหัวข้อเท่านั้น

หน้าโฮมเพจ www.budutani.com/swamp

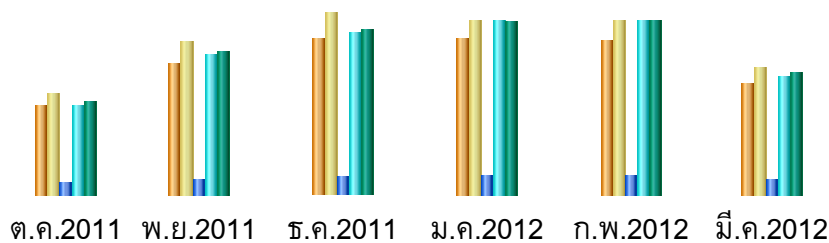
สถิติการปรับปรุงข้อมูล (Update) เว็บไซต์ ในปีงบประมาณ 2555 มีดังนี้

หัวข้อรายการ	ปี 2554			ปี 2555									รวม
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
ประชาสัมพันธ์	0	0	0	1	4	0	0	0	3	2	4	1	15
หน้าแรก	0	0	0	1	2	0	0	0	0	1	0	0	4
กิจกรรม	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
บทความ	7	0	16	10	18	37	16	0	57	15	48	42	266
การใช้ประโยชน์ จากงานวิจัย	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ประชุม JSN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
แนะนำหนังสือ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
โครงการวิจัย	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
วอลล์เปเปอร์	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
คำคม คมความคิด	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
รวม	7	0	16	12	24	37	16	0	62	18	52	43	287

ตารางแสดงสถิติความถี่ในการปรับปรุงข้อมูลเว็บไซต์จำแนกตามหัวข้อรายการ

สถิติการเยี่ยมชมเว็บไซต์

สถิติการเยี่ยมชมข้อมูลในเว็บไซต์หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง จำนวน 2,615 หน้า เพิ่มจากปีงบประมาณ 2554 จำนวน 284 หน้า เนื่องจากทางผู้ให้บริการพื้นที่จัดเก็บข้อมูล ได้ทำการเคลื่อนย้ายข้อมูลทั้งหมดไปยัง Server ใหม่ ทำให้ข้อมูลการนับสถิติตั้งแต่เดือนเมษายน – กันยายน 2555 ไม่ได้ปรากฏออกมาเป็นรายงาน จึงขอเสนอสถิติเดิมที่ได้มีการแจ้งนับสถิติการเยี่ยมชมเว็บไซต์ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2554 - 31 มีนาคม 2555 ได้ผลดังนี้

แผนภูมิแสดงผลการเยี่ยมชมเว็บไซต์ budutani.com
ในช่วงเดือนตุลาคม 2554 – มีนาคม 2555

เดือน	ผู้เยี่ยมชม (ไม่ซ้ำ IP)	จำนวนการเยี่ยมชม	หน้า	ครั้ง
ต.ค. 2011	8,848	10,169	15,509	131,485
พ.ย. 2011	13,231	15,454	21,422	203,109
ธ.ค. 2011	15,658	18,072	25,066	234,486
ม.ค. 2012	16,480	19,162	25,952	237,299
ก.พ. 2012	16,231	18,821	25,119	234,992
มี.ค. 2012	11,897	13,578	20,011	155,272
รวม	82,345	95,256	133,079	1,196,643
เฉลี่ยต่อเดือน	13,724	15,876	22,180	199,441
เฉลี่ยต่อวัน	65	74	109	848

ตารางแสดงสถิติการเยี่ยมชมเว็บไซต์ budutani.com
ในช่วงเดือนตุลาคม 2554 – มีนาคม 2555

แยกตามประเทศ (สูงสุด 10)

	แยกตามประเทศ		หน้า	ครั้ง
?	ไม่ทราบ	unknown	51,464	463,878
	Thailand	th	21,944	197,740
	United States	us	3,469	14,801
	Japan	jp	756	1,063
	Great Britain	gb	540	845
	Germany	de	230	3,128
	Malaysia	my	166	1,413
	Canada	ca	103	661
	China	cn	94	198
	South Korea	kr	89	294
	อื่นๆ		373	3011

ตารางแสดงสถิติผู้ใช้บริการเยี่ยมชมเว็บไซต์ budutani.com
ในช่วงเดือนตุลาคม 2554 – มีนาคม 2555

คำค้นหา (สูงสุด 15)

26,352 คำสำคัญที่แตกต่างกัน	ค้นหา	ร้อยละ
ตัวอย่างหน้าปกรายงาน	1,817	2.7 %
กองทุนหมู่บ้าน	1,064	1.6 %
หน้าปกรายงาน	862	1.3 %
ตัวอย่างปกรายงาน	828	1.2 %
ปกรายงาน	664	1 %
เมนูอาหาร	511	0.7 %
ตัวอย่าง	481	0.7 %
นกกรงหัวจุก	460	0.7 %
แบบปกรายงาน	425	0.6 %
รายงาน	421	0.6 %
คำสำคัญที่แตกต่างกัน	ค้นหา	ร้อยละ

การเขียนหน้าปกรายงาน	397	0.6 %
รูปแบบหน้าปกรายงาน	357	0.5 %
นโยบายกองทุนหมู่บ้าน	351	0.5 %
รูปแบบปกรายงาน	349	0.5 %
ตัวอย่างเมนูอาหาร	346	0.5 %
คำอื่นๆ	56051	85.7 %

ตารางแสดงสถิติผู้ใช้บริการใช้การค้นหาคำหรือประโยคสำคัญ
ในการเข้าสู่เว็บไซต์ budutani.com ในช่วงเดือนตุลาคม 2554 – กันยายน 2555

ข้อเสนอทิศทางการขับเคลื่อนงานในปีต่อไป

โครงการ “ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พริกกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่พริก ภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 3” มีรายละเอียด ดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการประชุมเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2550 ณ วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส สภาวิทยาลัยและสภาวิชาการ ได้มีมติเห็นชอบในการจัดตั้งหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส เป็นหน่วยงานอิสระ ปราศจากการควบคุมหรือกำกับ (Dominate) โดยวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ภารกิจของงานให้กำหนดตัวชี้วัดเป็นทิศทางของภาคีเครือข่ายของทุกหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส

ปัจจุบัน (ปี 2555) หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ได้สนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปแล้ว จำนวน 28 โครงการ ประกอบด้วย ประเด็นเศรษฐกิจชุมชนจำนวน 8 โครงการ คิดเป็น ร้อยละ 28.57 ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรจำนวน 6 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.43 การบริหารจัดการท้องถิ่น จำนวน 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 17.86 การจัดการศึกษาโดยชุมชนจำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.71 เกษตรกรรมยั่งยืนจำนวน 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.71 สุขภาพ หมอเมือง และสมุนไพรจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.57 ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.57 เด็ก เยาวชน และครอบครัวจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 3.57

เมื่อประมวลลักษณะร่วมของโครงการที่ได้เสนอมานั้น พบว่า มีประเด็นเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ “พริก” ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศพริกโดยตรงที่ได้ให้การสนับสนุนไปแล้วจำนวน 7 โครงการ ได้แก่ 1) แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาครที่ยั่งยืนในพื้นที่ป่าพรุสิรินธรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำปะจามา หมู่ที่ 8 ตำบลปาเสมัส อำเภอสู่ไหโก-ลก จังหวัดนราธิวาส 2) แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาสงขลามในพื้นป่าพรุโต๊ะแดงชุมชนบ้านลาแล หมู่ที่ 1 บ้านโต๊ะเวาะ หมู่ที่ 3 และบ้านโต๊ะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบูโยะ อำเภอสู่ไหโก-ลก จังหวัดนราธิวาส 3) แนวทางการนำภูมิปัญญาการใช้ไม้พาดล่อผึ้งในพื้นที่สวนป่าและป่าเสม็ดของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ บ้านปีเหล้ง หมู่ที่ 5 และบ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสู่ไหปาตี อำเภอสู่ไหปาตี จังหวัดนราธิวาส 4) ศึกษาคุณลักษณะของหลุมพีด้านพฤกษศาสตร์ ภูมินิเวศน์ เส้นทางจากป่าพรุถึงผู้บริโภค และมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลหลุมพี โดยโรงเรียนบ้านโคกมือบามีตรภาพที่ 223 ตำบลโฆษิต อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส 5) ศึกษาพฤติกรรมนกใหญ่จุมกชน ความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบนิเวศน์ป่าพรุ และวิถีชีวิตของชาวบ้านเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านกูจำ ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

6) แนวทางการอนุรักษ์และสืบค้นคุณค่าผลหลุมพี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียน และครูโรงเรียนบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอดากไบก จังหวัดนราธิวาส 7) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผลหลุมพีของชุมชน บ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอดากไบก จังหวัดนราธิวาส

โครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศพรุโดยอ้อม จำนวน 6 โครงการ ได้แก่ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ผสมผสานโดยวิสาหกิจชุมชนยิ่งอ ตำบลยิ่งอ อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส 2) ศึกษาวิธีการผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่เหมาะสมในนาข้าว สวนผลไม้ และสวนยางพาราโดยชุมชนบ้านบือราแง หมู่ที่ 4 ตำบลลูโบะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 3) ศึกษาศักยภาพและทดลองเพาะเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋บริเวณชายฝั่งอ่าวในบ้านกูปู หมู่ที่ 6 ตำบลไพรวัน อำเภอดากไบก จังหวัดนราธิวาส 4) ศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบเหลื่อมเวลา และกระบวนการรวมกลุ่ม ผู้เลี้ยงปลากะพงบ้านปลาโต๊ะบีซู หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากไบก จังหวัดนราธิวาส 5) แนวทางการฟื้นฟูวิถีชาวนาในพื้นที่นาร้าง ตำบลละหาร อำเภอยิ่งอ จังหวัดนราธิวาส 6) ศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบเหลื่อมเวลา และกระบวนการรวมกลุ่ม ผู้เลี้ยงปลากะพงบ้านปลาเจ๊ะมูดอ หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากไบก จังหวัดนราธิวาส

สังเกตได้ว่าโครงการส่วนใหญ่เป็นประเด็นการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เศรษฐกิจชุมชน เกษตรกรรมยั่งยืน ที่อิงอยู่กับฐานทรัพยากรสำคัญ อันได้แก่ นาร้าง เพาะเลี้ยงชายฝั่ง สวนยางพารา สวนผลไม้ และป่าพรุ เมื่อลงลึกในรายละเอียดจะพบว่าโครงการวิจัยและประเด็นการวิจัยที่เสนอขึ้นมามีคำว่า “พรุ” อยู่ถึง 13 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 46.43 จึงเป็นที่มาของการกำหนดยุทธศาสตร์ “ระบบนิเวศป่าพรุ” อันเป็นระบบนิเวศที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งในภาคใต้และภาคตะวันออก จากการศึกษาการกระจายของป่าพรุในประเทศไทย โดยใช้ทั้งแผนที่และภาพถ่ายดาวเทียม พบว่า ในปี 2534 พื้นที่ป่าพรุดั้งเดิมในท้องที่จังหวัดนราธิวาส มีเนื้อที่ 56,112.51 ไร่ จังหวัดตรัง มีเนื้อที่ 37.50 ไร่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเนื้อที่ 296.88 ไร่ ป่าพรุเปลี่ยนสภาพหรือป่าเสื่อมโทรมในท้องที่จังหวัดนราธิวาส นครศรีธรรมราช ชุมพร สงขลา ปัตตานี ยะลา ตรัง พัทลุง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และระยอง มีเนื้อที่รวม 347,019.47 ไร่ สำหรับพื้นที่ระบบนิเวศพรุที่เป็นแบบเดียวกับจังหวัดนราธิวาส ปรากฏว่ามีการกระจายตัวอยู่ในประเทศมาเลเซีย และประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะที่เกาะบอร์เนียวอันเป็นพื้นที่คาบเกี่ยวของ 3 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไนดารุสซาลาม เกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย เมื่อศึกษาเฉพาะมาเลเซียซึ่งมีพื้นที่พรุสมบูรณ์มากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น พบการกระจายตัวอยู่ทางตอนเหนือและตอนใต้ของรัฐลังงอร์ พื้นที่ป่าที่สลับซับซ้อนของรัฐปาหัง ลุ่มน้ำในรัฐซาบารห์และซาราวัก รวมพื้นที่พรุทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมกันประมาณ 350,000 ตารางกิโลเมตร (งานศึกษาจากโครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations Development Programme – UNDP)

ระบบนิเวศป่าพรุมีผลต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการรองรับ ชนิดพันธุ์และระบบนิเวศที่มีลักษณะพิเศษและเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม พื้นที่พรุมีความสามารถในการกักเก็บคาร์บอน ได้เท่ากับมวลชีวภาพบนบกทั้งหมด และเป็น สองเท่าของมวลชีวภาพ ป่าไม้ทั้งหมดด้วย พื้นที่พรุจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุลของ ก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศมาตั้งแต่ยุคน้ำแข็ง ดังนั้น การทำลายพื้นที่พรุโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเผาถางพื้นที่ และการสูบน้ำออกจากพื้นที่ ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เทียบเท่า ปริมาณการปลดปล่อยจากอุตสาหกรรมทั่วโลก หรือประมาณ 3-5 เท่าของการใช้น้ำมัน นอกจากนี้ พื้นที่พรุธรรมชาติยังทำหน้าที่เป็นแก้มลิงตามธรรมชาติที่สามารถป้องกันน้ำท่วม และเป็นแหล่งน้ำในฤดูแล้งได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างการคุกคามพื้นที่ป่าพรุที่ส่งผลร้ายแรง คือ ความคิดที่มองว่า “พรุ” เป็นพื้นน้ำขัง ที่ไร้ประโยชน์ และการนำมาใช้ประโยชน์ได้จะต้องผันน้ำออกจากพรุให้แห้ง และถมหน้าดินเพื่อ ปลูกพืชเศรษฐกิจ วิธีการทำให้พรุเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมเพื่อนำมาจัดสรรที่ดินครอบครองได้เร็ว ที่สุดคือ “เผา” และด้วยพรุที่หน้าดินหรือที่เรียกว่าชั้นพีท (Peat) เกิดจากการสะสมของใบไม้ กิ่งไม้ที่ย่อยสลายเป็นอินทรีย์นี้เอง ทำให้การเผาพื้นที่พรุเพื่อให้กลายเป็นที่เสื่อมโทรมกระทำ ได้ ง่าย และถูกนำมาใช้เสทอมาทั้งกรณีไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่ป่าพรุสิรินธรเมื่อปี 2541 กระทบต่อฐาน อาชีพคนหาผลหลุมพีซึ่งมีมูลค่าต่อปีไม่ต่ำกว่า 9 ล้านบาท ยังไม่รวมถึงการใช้ประโยชน์จาก สาครู ปลาชวยงาม ประมงพื้นบ้าน ผักป่าที่อาศัยต้นไม้อายุยืนและพรรณไม้ดอกที่เป็นแหล่ง ผลิตน้ำผึ้งซึ่งสูญหายไปกับการเผาป่าพรุ มุมมองที่มีต่อพื้นที่พรุบาเจาะว่าเป็นปัญหาน้ำท่วมขัง ไม่สามารถสร้างมูลค่าจากการเกษตรได้ จึงผันน้ำออกแล้วลงทุนปลูกปาล์มน้ำมัน จนปัจจุบัน ไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้ และมีปัญหาการเผาพื้นที่พรุและควบคุมไฟที่ลุกลามไม่ได้ ก่อวันพิชสร้างปัญหาให้กับชุมชนและโรงเรียนโดยรอบ การเผาป่าพรุควนเค็ง จังหวัด นครศรีธรรมราช ตลอดเดือนสิงหาคม 2555 เสียหายเป็นพื้นที่กว้างประมาณ 20,00 ไร่ พื้นที่พรุ ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ตลอดเดือนสิงหาคม 2555 เสียหายไปแล้วกว่า 2,000 ไร่ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดพื้นที่เสื่อมโทรมด้วยหวังจะจับจองที่ดินโดยกลุ่มนายทุนและ นักการเมืองท้องถิ่นตลอดจนนักการเมืองระดับชาติ กลายเป็นปัจจัยคุกคามสำคัญสำหรับ พื้นที่พรุที่ง่ายต่อการถูกแปรสภาพให้เสื่อมโทรม เป็นพื้นที่ราบที่ไม่ต้องปรับระดับเหมือนการ เผาป่าในพื้นที่ลาดชัน พรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส จึงเป็นที่หมายปองในการจับจองพื้นที่ และ เริ่มเห็นเจตนาเปลี่ยนแปลงระบบน้ำให้ท่วมขังเป็นเวลานาน เพื่อให้พืชพรรณที่เดิมมีความ หลากหลายยืนต้นตาย เหลือเพียงวัชพืชและป่าเสม็ด เพื่อใช้อ้างอิงว่าเป็นที่เสื่อมโทรม น้ำขัง ใช้ประโยชน์ไม่ได้ จนกระทั่งมีการผันน้ำออกจากพื้นที่และเกิดการบุกรุกจับจองที่ดินกันต่อไป

ดังนั้น ยุทธศาสตร์สำคัญของหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ในปีงบประมาณ 2556 จึงได้ยกระดับการสังเคราะห์งานวิจัยโครงการ “ศึกษาแนวทางการใช้ ประโยชน์จากพื้นที่พรุกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการ จัดการพื้นที่พรุภายใต้สถานการณ์โลกร้อนและภัยคุกคามจากการพัฒนา จังหวัดนราธิวาส” โดย

การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสเชิงบูรณาการและการจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญ ปัจจุบัน หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ได้ร่วมงานกับ ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พื้กุลทอง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อันมีข้อมูลการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับระบบนิเวศพื้กุลทองมากมาย เป็นทุนสำคัญในการขับเคลื่อนและต่อยอดโครงการวิจัยของหน่วยประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาสได้อย่างดี ยกระดับงานไปสู่การกำหนดนโยบายของคณะกรรมการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สปต.) เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2555 ที่ผ่านมา

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะศึกษาการเปลี่ยนทางกายภาพของระบบนิเวศน์ป่าพรุ ลักษณะ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุของชุมชนในปัจจุบันเปรียบเทียบกับอดีตตามห้วงเวลาที่มี จุดเปลี่ยนสำคัญ (Turning Point) วิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่พรุด้วย ภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ในเชิงวิชาการที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์แบบ แผนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุที่เหมาะสมและยั่งยืน เกิดเป็นนโยบาย กติกา หรือ แบบแผนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุบนฐานข้อมูลความรู้ (Decision Support System – DSS) ระหว่างการวิจัยจะเสริมสร้างกระบวนการและทักษะความเป็นนักวิจัยให้กับชุมชนในการ เก็บข้อมูลด้วยตนเอง รู้จักนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่ด้านต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลในเชิง เศรษฐกิจที่ได้จากการป่าพรุ อันเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงทางอาหารที่ผลิตโดยกระบวนการ ธรรมชาติโดยไม่ต้องลงทุนแบบเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์ (Mono Crop) เพียงอาศัย การกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ในรูป “ป่าชุมชน” ที่อยู่บนความรับผิดชอบที่รู้จักใช้อย่างยั่งยืน ข้อมูลทางเศรษฐกิจในเชิงมูลค่าจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงสำคัญของพื้นที่พรุ กระตุ้นให้เกิด ความตระหนักถึงการรักษาพื้นที่ป่าพรุไว้

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้ใช้ข้อมูลจากฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับพื้นที่ เพื่ออธิบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจและเห็นความสำคัญ สามารถยับยั้งโครงการพัฒนา ในการก่อสร้างฝายกั้นถาวรที่มีผลต่อการเกิดตะกอนพื้ อันมีผลต่อความเสื่อมโทรมของระบบ นิเวศระยะยาว ด้วยกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนา จังหวัดชายแดนภาคใต้ และศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย ยกย่องความสนใจเป็น นโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดการระดมความเห็นในการให้การสนับสนุนงบประมาณเฉพาะหน้าเพื่อปรับปรุงเส้นทาง ศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร แผนการจัดประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีองค์กรร่วมจัด คือ สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้, หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, Wetland International (ประเทศไทย) และเครือข่ายประชาคมพื้กุลทองแหล่งสำคัญในพื้นที่ภาคใต้ของ ประเทศไทย

งานในระยะที่ 3 ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายหรือประชาคมรอบพรุโตะแดงให้เกิดความเข้มแข็ง ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาโครงการ เช่นเดียวกับพื้นที่พรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทย ที่จะต้องไปสร้างกลไกหรือองค์กรเพื่อการจัดพรุในบ้านของตนเอง ซึ่งมีความคล่องตัวในการจัดการมากกว่าการผูกเป็นเครือข่ายที่ใหญ่แต่ไม่สามารถหนุนเสริมกันได้ สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นระยะเพื่อสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นในทางสาธารณะต่อไป

คำถามวิจัย

1. แนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชนและหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส เป็นอย่างไร?
2. สถานการณ์พื้นที่พรุ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอย่างไร?
 - 2.1 ข้อมูลพื้นฐานบริบทพื้นที่ระบบนิเวศป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอย่างไร?
 - 2.2 ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ของชุมชนรอบป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอย่างไร?
 - 2.3 ภัยคุกคามที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทยเกิดจากอะไร และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร?
 - 2.4 กระบวนการจัดการและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทยร่วมกับชุมชนอย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไร?
 - 2.5 มิติความแตกต่างในการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของพรุในเชิงเปรียบเทียบระหว่างพรุโตะแดง จังหวัดนราธิวาส และพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอย่างไร?
3. แนวทางการแสวงหาทุนสนับสนุนจากภายนอกให้กับประชาคมพื้นที่พรุโตะแดงในระยะแรก และสร้างกิจกรรมเพื่อแสวงหารายได้หมุนเวียนมาจัดการพื้นที่พรุโตะแดงได้ด้วยตนเองในระยะยาว ควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์การบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุโตะแดง จังหวัดนราธิวาส และป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาแนวทางความร่วมมือแสวงหาทุนสนับสนุนจากภายนอกให้กับประชาคมพื้นที่พรุโต๊ะแดงในระยะแรก และสร้างกิจกรรมเพื่อแสวงหารายได้หมุนเวียนมาจัดการพื้นที่พรุโต๊ะแดงได้ด้วยตนเองในระยะยาว

ยุทธศาสตร์

เป็นหน่วยประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุ และเป็นแหล่งความรู้ (Hub) เพื่อตัดสินใจวางแผนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุอย่างยั่งยืน

แผนงานยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี (2554 – 2556)

ปีงบประมาณ		
2554	2555	2556
<u>กรอบแผนงาน</u> ปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่ร่วมกับนักวิจัย โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสถาบัน/องค์กรด้านวิจัยและวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ป่าพรุในจังหวัดนราธิวาส <u>ตัวชี้วัด</u> รายงานผลการวิจัย ภาพรวมของป่าพรุสิรินธร และป่าพรุบาเจาะ 1 เรื่อง รายงานผล การวิจัยเพื่อท้องถิ่นการใช้ประโยชน์จากป่าพรุสิรินธรของชุมชน 3 เรื่อง ได้แก่ ปลายงาม การหาน้ำผึ้ง และการใช้ประโยชน์จากสาคร	<u>กรอบแผนงาน</u> นำเสนอผลศึกษาการบริหารจัดการป่าพรุทั้งในภาพรวม และประเด็นย่อยต่อสาธารณะในประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย แลกเปลี่ยนทางวิชาการเพื่อผลิตสื่อสำหรับรณรงค์ในเชิงนโยบายบริหารจัดการพื้นที่พรุ และพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) ที่มีระบบนิเวศใกล้เคียงกัน <u>ตัวชี้วัด</u> สื่อ/เอกสารทางวิชาการทั้งภาษาไทย และภาษามลายู อักษรโรมัน (สำหรับเผยแพร่ในประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย) บันทึกความเข้าใจ (MOU) กับหน่วยงานในประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย	<u>กรอบแผนงาน</u> พัฒนานักวิจัยท้องถิ่น บุคลากรของหน่วยงานที่ร่วม กระบวนการวิจัย ให้มีศักยภาพเป็นประชาคมวิจัยที่แสวงหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ได้ Node เปลี่ยนสถานภาพเป็นองค์กรแสวงหาทุนวิจัยจากภายนอกมาสนับสนุนประชาคมวิจัยให้ขับเคลื่อนโครงการวิจัยต่อเนื่องได้ <u>ตัวชี้วัด</u> ประชาคมวิจัยที่ประกอบไปด้วยนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น บุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากภายนอก สกว.

กิจกรรม	ปี 2555			ปี 2556								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงานโครงการวิจัยที่กำลังดำเนินการ 1 โครงการ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาโจทย์วิจัยและพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย	*	*	*									
สัมมนาอนาคตปุ๋ยโต้งแดง		*					*					
ประชุมนำเสนอผลการวิจัยระบบนิเวศป่าพรุ									*			
เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการพื้นที่พรุในภาคใต้											*	
เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเวที RC	*			*			*			*		
เผยแพร่งานวิจัยที่ใช้ประโยชน์ได้ (RE)												*

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

เกิดองค์ความรู้ประสบการณ์การจัดการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของไทย

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดแนวทางการขยายผลในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโดยชุมชน และการจัดการร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดนราธิวาส
2. ได้ประสบการณ์การจัดการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุในเชิงเปรียบเทียบระหว่างป่าพรุโต้งแดง จังหวัดนราธิวาส และป่าพรุแหล่งสำคัญในภาคใต้ของประเทศไทย
3. ความร่วมมือแสวงหาทุนสนับสนุนจากภายนอกให้กับประชาคมพื้นที่พรุโต้งแดงในระยะแรก และชุมชนสามารถสร้างกิจกรรมเพื่อแสวงหารายได้หมุนเวียนมาจัดการพื้นที่พรุโต้งแดงได้ด้วยตนเองในระยะยาว

ที่ปรึกษาโครงการ

การจัดการทรัพยากรพรุโต๊ะแดง

1. นายปกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช ประธานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ (สปต.)
2. นายมาณศ บุญยานันท์ หัวหน้าศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร
3. รศ.ดร.นพรัตน์ บำรุงรักษ์ ผู้อำนวยการ Wetland International (ประเทศไทย)
4. ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร รองคณบดีฝ่ายพัฒนาเครือข่ายและชุมชนสัมพันธ์
คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
5. ผศ.นุกุล รัตนดากุล หัวหน้าโครงการวิจัยการพัฒนาร่วม
ของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำสายบุรีภาคสนาม
6. ดร.สมพร ช่วยอารีย์ นักวิชาการประจำศูนย์วิจัยภัยพิบัติทางธรรมชาติ/
ภาควิชาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
7. ผศ.ณชพงศ จันจุฬา รองหัวหน้าภาควิชาสังคมศาสตร์
ฝ่ายประกันคุณภาพและวิจัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
8. นายนฤทธิ์ ดวงสุวรรณ เลขานุการสภาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา/
เครือข่ายประชาชนภาคใต้

การจัดการความรู้การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม (อัญญา) ในพื้นที่ให้บริการของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส

1. นายสมพร คำหนูอินทร์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส
2. นายทวีบุญ เชาวะเจริญ ครู คศ.1 วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส

ยกระดับคุณภาพชีวิต ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

1. นายสนธิ พรหมเจียม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทอง
2. นางอรทัย ทองคุปต์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทอง
3. นางวัลภา ฐาน์กาญจน์ ผู้ประสานงานโครงการบัณฑิตอาสา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
4. นายไสว ชินพงษ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส

การทำงานกับเกษตรกรชาวสวนยางแบบมีส่วนร่วม

- นายสันติศักดิ์ ฐาน์กาญจน์ ผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมการทำสวนยาง

ผู้รับผิดชอบโครงการ/บทบาทหน้าที่

นายวิรัช เอี่ยมปลัด ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส

1. สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแก่หน่วยงานในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส บนฐานการสนับสนุนทุนวิจัยและทรัพยากรบุคคลร่วมกัน โดยเน้นให้เกิดโครงการที่มีมิติ “วิจัย” ที่ชัดเจน ทั้งในเชิงกระบวนการ และเนื้อหาที่สัมพันธ์กับ “ระบบนิเวศป่าพรุ”
2. ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ ทั้งด้านกิจกรรม เนื้อหา และการเงินบัญชีโครงการ เพื่อให้เกิด ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
3. สังเคราะห์องค์ความรู้ “ระบบนิเวศป่าพรุ” จากประสบการณ์ในการทำงานสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส
4. เผยแพร่งานวิจัยท้องถิ่นภายใต้การดูแลที่ได้รับการอนุมัติทุนวิจัยไปแล้ว เพื่อขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ และเป็นการสร้างโอกาสในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยต่างๆ กับโครงการวิจัย ที่จะนำไปสู่การเคลื่อนงานต่อ
5. จัดทำ RE โครงการวิจัยโครงการละ 1 เรื่อง อย่างน้อย 6 เรื่อง/ปี
6. ให้ความร่วมมือกับฝ่ายประชาสัมพันธ์ สกว. ในการเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อการผลักดันสู่การใช้ประโยชน์
7. งานเชื่อมโยงองค์กร ได้แก่ เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านการพัฒนาและงานวิจัย สนับสนุนภารกิจของหน่วยงานที่เข้าไปสัมพันธ์ด้วยให้เห็นคุณค่าในการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาทำงานปกติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
8. งานบริหารและพัฒนาศักยภาพบุคลากร ได้แก่ จัดฝึกอบรมบุคลากรของหน่วยงาน ให้เป็นผู้ประสานงานในอนาคต ในรูปแบบต่างๆ เช่น พี่เลี้ยง แนะนำให้ปฏิบัติ (Coaching) มอบหมายงาน การทำงานเป็นทีม ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น ฯลฯ การดูแลสวัสดิการคนทำงาน ดูแลระบบการทำงานในหน่วยงานให้เป็นไปตามระเบียบของ สกว.
9. ทำงานอื่นๆ ตามที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมอบหมาย
10. งานธุรการทั่วไป ได้แก่ งานสารบรรณ รับ – ส่งหนังสือ การเบิกจ่ายและจัดซื้อพัสดุ จัดพิมพ์เอกสาร แจกการนัดหมายประชุมในโอกาสต่างๆ เตรียมเอกสารประกอบการประชุม สรุปผลการประชุม ทำเนียบรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ E-mail ของบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
11. งานบริการชุมชน ได้แก่ การต้อนรับผู้ที่มาเยี่ยมเยียนสำนักงาน บริการสืบค้นข้อมูล ตอบคำถามเกี่ยวกับองค์กรและโครงการวิจัยที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานได้ กำหนดแผนรองรับระบบห้องสมุดในอนาคต
12. งานข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การดูแลฐานข้อมูลของหน่วยงาน สืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายสนับสนุนโครงการวิจัยในระดับพื้นที่ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อ

รองรับเป็นหน่วยจัดความรู้ (Knowledge Management-KM)ให้กับโครงการวิจัยและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส

13. งานการเงินและบัญชี ได้แก่ ควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบเอกสารการเงิน ป้อนข้อมูลด้านการเงินลงใน โปรแกรมบัญชี (Account Node) ลงพื้นที่แนะนำโครงการวิจัยให้เข้าใจการบริหารงบประมาณ

บรรณานุกรม

จิราภรณ์ คชเสนี.2553.นิเวศวิทยาพื้นฐาน.พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนิต หนูยิ้ม.2541."แนวทางการปลูกสวนป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่าพรุจังหวัดนราธิวาส"
วารสารงานวิจัยศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร.นราธิวาส :
ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร

Wetland International ประจำประเทศไทย (แปล).ม.ป.ป.ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่พรุใน
ภูมิภาคอาเซียน.ม.ป.ท. : สำนักเลขาธิการอาเซียน.

UNPD, GEF, Danida and Ministry of National Resources and Environment Malaysia.
2006.**Malaysia's Peat Swamp Forests : Conservation and Sustainable
Use**, Kuala Lumpur, Malaysia.

ภาคผนวก

บันทึกภาคสนามและสรุปการประชุม

1. งานติดตามและพัฒนาโครงการวิจัยที่ได้รับการเสนอมาแล้วร่วมกับผู้เสนอโครงการ

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555 ณ สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิกุลทอง ตำบลป่าเสม็ด อำเภอสว่างโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

เป็นเวทีสรุปผลการดำเนินงานของชุดโครงการพรุที่ผ่านมา 3 โครงการ คือ 1) ปลายงามในป่าพรุ 2) ผึ่งในป่าพรุ 3) สาครในป่าพรุ จากนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้มีการเสนอโจทย์วิจัยที่จะดำเนินการต่อไป โดยทางเจ้าหน้าที่สถานีทดลองปลูก พรรณไม้พิกุลทอง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เสนอประเด็นที่สนใจมา 2 เรื่อง คือ 1) กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง 2) เฟิร์นในป่าพรุโต๊ะแดง กรณีของเฟิร์น ยังไม่มีการเก็บข้อมูลในป่าพรุโต๊ะแดงมาก่อน แต่ด้วยความเป็นป่าฝนเขตร้อน ทำให้สามารถพบเฟิร์นในระบบนิเวศหลากหลายชนิด และมีงานวิจัยเกี่ยวกับเฟิร์นในประเทศไทยน้อยมาก การศึกษาวิจัยเรื่องเฟิร์นจึงมีจุดเด่นในแง่ของการสร้างความรู้ใหม่ด้านพฤกษศาสตร์ นอกจากจะมุ่งศึกษาเฟิร์นในทางวิชาการแล้ว ได้มอบหมายให้ผู้เสนอโครงการวิจัยหาความเชื่อมโยงประโยชน์ของเฟิร์นที่มีต่อระบบนิเวศและประโยชน์ที่จะได้กับชุมชนรอบป่าพรุโต๊ะแดง

หารือกับคุณสมพงษ์ รักษาศรี ในการขยับงานในการกิจของเจ้าหน้าที่เพื่อทำวิจัยในประเด็นที่สนใจและยกระดับการสร้างความรู้ให้กับหน่วยงานตนเอง สรุปแล้วสนใจทำ 2 เรื่องหลัก คือ กล้วยไม้ในพรุโต๊ะแดง เฟิร์นในพรุโต๊ะแดง สำหรับเรื่องระบบน้ำในพรุก็สนใจแต่ไม่มีมั่นใจว่ามีความเชี่ยวชาญทำได้หรือไม่ ได้เก็บข้อมูลดิบเรื่องระดับและคุณภาพไว้เท่านั้น สาเหตุการตายของต้นไม้ไม่ใช่เรื่องของระดับน้ำท่วม แต่เป็นเรื่องน้ำขังและพาตะกอนมาทับถมจนรากหายใจทำงานไม่ได้ ส่วนพรรณไม้ที่พอมีความรู้อยู่บ้าง เพราะพรรณไม้พื้นล่างก็คาบเกี่ยวกับพรรณไม้ที่อยู่ด้วย สำหรับพรรณสัตว์น้ำจะให้ทีมวิจัยปลายงามเป็นทีมวิจัย เรื่องเล่าเกี่ยวกับพรุโต๊ะแดง คุณพลีชีพ หล้าหิ๊บ ได้รวบรวมไว้แล้วส่วนหนึ่ง

พรุบาเจาะ ความหลากหลายจะน้อยกว่าพรุโต๊ะแดง จะมีพรรณไม้ไม่กี่ชนิด เช่น เสม็ดแดง เสม็ดขาว หลาวชะโอน คล้อ หมากแดง กะป้อ

วันที่ 29 มีนาคม 2555 ณ สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิกุลทอง ตำบลป่าเสม็ด อำเภอสว่างโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

โครงการวิจัยกล้วยไม้ และโครงการวิจัยเฟิร์นจะทำควบคู่กันไป ระยะแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับกล้วยไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะ ส่วนระยะที่สองค่อยเจาะลึกประเด็นอื่นที่น่าสนใจ เช่น การเพาะ การขยายพันธุ์ การกระจายตัวของกล้วยไม้ บริเวณที่อาศัย มีสิ่งแวดล้อมใดบ้าง จับพิกัดที่พบ เป็นต้น ส่วนงบประมาณทั้งสองโครงการไม่ต่างกันมาก ทางสำนักงานมีโปรแกรมแผนที่โดยมีความละเอียด 1 : 25,000 จะใส่พิกัดที่พบกล้วยไม้และ

เฟิร์น ทางทีมวิจัยได้แนะนำชื่อโครงการโดยคำว่าป่าพรุสิรินธร (ครอบคลุม สุโหงโก-ลก) เปลี่ยนเป็น ป่าพรุโต๊ะแดง (ครอบคลุม สุโหงปาดี, สุโหงโก-ลก, ตากใบ, เจาะไอร้อง, เมือง)

โครงการบริหารจัดการน้ำ และวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงบริเวณป่าพรุโต๊ะแดง พื้นที่เดิมของป่าพรุโต๊ะแดง 125,000 ไร่ บางส่วนเป็นพื้นที่สมบูรณ์ เสื่อมโทรม และแบ่งให้เป็นที่ดินส่วนบุคคล(เป็นที่ตั้งของฐานปฏิบัติทหาร, และเป็นพื้นที่ทำสวน อยู่ในเขตอำเภอเมือง) โครงการประตุน้ำของชลประทานได้สร้างในพื้นที่ป่าพรุแล้ว 10 ประตู ล่าสุดจะมีโครงการสร้างฝายกั้นน้ำอีก 3 จุด คือ คลองโต๊ะแดง คลองวังม่วงยา และคลองช้างลอดไม้ทางชาวบ้าน ผู้นำชุมชน บางกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ทราบข่าวเกี่ยวกับโครงการของชลประทานได้หารือ และรวบรวมข้อมูลเพื่อร่วมศึกษาผลกระทบจากโครงการและเชิญหน่วยงานมาร่วมศึกษาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ ทาง สกว.จะรับในการส่งหนังสือประสานและนัดหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ลงพื้นที่พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยกล้วยไม้และเฟิร์น โดยในระยะที่ 1 ของทั้ง 2 โครงการจะเน้นไปในเรื่องการสำรวจพันธุ์กล้วยไม้ พันธุ์เฟิร์นในพื้นที่ทั้ง 10 เส้นทางที่ทีมวิจัยจะเดินสำรวจ ส่วนการสร้างโรงเรียนเพื่อเพาะขยายพันธุ์นั้น ให้ยกไปดำเนินการในระยะที่ 2 ทีมวิจัยวางแผนสร้างเรือนเพาะชำกล้วยไม้ไว้ที่ขนาด 4x8 เมตร ไว้ที่บ้านหัวหน้าโครงการ เพื่อสามารถดูแลได้ตลอดเวลา และไม่เสี่ยงต่อการเดินทางภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ มีการปรับเปลี่ยนคำว่า “ป่าพรุสิรินธร” ไปเป็น “ป่าพรุโต๊ะแดง” เนื่องจากคำว่าป่าพรุสิรินธรจะหมายถึงป่าสมบูรณ์บริเวณรอบศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธรเท่านั้น ขณะที่ป่าพรุโต๊ะแดงจะหมายถึงป่าพรุสมบูรณ์ทั้งหมดที่ครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอสุโหงโก-ลก อำเภอตากใบ และอำเภอสุโหงปาดี การเก็บข้อมูลกล้วยไม้และเฟิร์น นอกจากจะเก็บภาพและค้นหาข้อมูลประกอบแล้ว งานวิจัยนี้จะเก็บรายละเอียด คือ จุดที่พบ จับพิกัด GPS ด้วยเครื่องมือเฉพาะ หรือกล้องถ่ายภาพสมัยใหม่ที่สามารถเก็บรายละเอียดพิกัด GPS ได้แล้ว พร้อมกับทำเครื่องหมายลงในแผนที่ลายเส้นอย่างง่าย ซึ่งผู้เสนอโครงการวิจัยมีแผนที่ขนาด 1 : 25,000 ความชื้นสัมพัทธ์ ความเข้มแสง อุณหภูมิ ค่าความเป็นกรด-ด่าง ของดินและน้ำ (กรณีพืชพื้นล่างที่อยู่บริเวณชุ่มน้ำ) ชนิดของพรรณไม้ที่ขึ้นอยู่รอบๆ กล้วยไม้ในรัศมี 3 เมตร (เส้นผ่านศูนย์กลาง 6 เมตร)

งานวิจัยเกี่ยวกับน้ำในป่าพรูก็น่าสนใจ เนื่องจากมีปัญหาจากการตายของต้นไม้ที่เดิมเข้าใจว่าเกิดจากน้ำท่วมขัง แต่ในความจริงแล้วตายจากน้ำนิ่ง ไม่มีการไหลผ่านของน้ำที่พาออกซิเจนเข้ามา จนเกิดการสะสมของแอมโมเนีย เกิดการสะสมของตะกอน จนรากหายใจของพืชทำงานไม่ได้ ต้นไม้จึงตาย หากให้เหตุผลถึงการแก้ปัญหา น้ำท่วมด้วยการสร้างอาคารควบคุมน้ำและประตูน้ำนั้น ถนนที่สร้างตัดผ่านป่าพรุมายังหมู่บ้านก็เสมือนเป็นเขื่อนในตัวอยู่แล้ว ขณะที่ช่วงฤดูน้ำหลาก การวางกระสอบกั้นที่บ้านโต๊ะแดง บ้านป่าเย การตั้งหน่วยเฝ้าระวังไฟป่าโดยชาวบ้าน สามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องเสี่ยงกับการสร้างอาคารควบคุมถาวรที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าพรุที่ต้องอาศัยระยะเวลากว่า 4,000 ปี กว่าที่จะก่อเกิดเป็นป่าพรุได้ น้ำตก

ฉัตรวารินเป็นต้นน้ำก่อนไหลผ่านประตูน้ำ 3 แห่งที่ชลประทานจะสร้างใหม่ แต่ชุมชนที่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างประตูน้ำ ยังไม่ทราบข้อมูล จึงหารือว่าให้ถ่ายเอกสารโครงการบริหารจัดการป่าพรุโต๊ะแดงที่เสนอไปยังสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) แจกจ่ายให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบได้รับรู้ข้อมูล ทำหนังสือถึงผู้ตัดสินใจดำเนินโครงการให้ชะลอโครงการไว้ก่อน แล้วลงพื้นที่มาศึกษาวิจัยร่วมกับชาวบ้าน

บทเรียนการสร้างประตูกันน้ำที่โคกกระหา (โคกกามา) ตำบลสุไหงปาดี เมื่อ 2 ปีที่แล้ว มีวัตถุประสงค์สำหรับให้เกษตรกรทำนาได้นั้น ปัจจุบันไม่มีคนเปิด-ปิดประตูน้ำ มีการลือคฤณแจปิดตาย ช่วงฤดูฝนน้ำระบายไม่ทัน ท่วมพื้นที่ของชาวบ้านจนทนไม่ไหวก็ยกพวกไปทุบประตูระบายน้ำ ผลจากการที่ปิดขังน้ำไว้นานๆ คือ วัชพืชจำพวกผักตบชวา กก ลำหั่ง และจะปิดกั้นการไหลของน้ำและขวางทางเดินเรือของประมงพื้นบ้าน เป็นสิ่งพิสูจน์ชัดว่าผู้ที่ทำโครงการวิจัยไม่เข้าใจระบบนิเวศพรุ ยังไม่รวมถึงโครงการเก็บน้ำที่โยโย่ที่ลงทุนไป 3,200 ล้านบาท แต่ประตูกันน้ำที่ปิดมาตั้งแต่ปี 2542 น้ำเน่า ต้นเสม็ดตาย ควายไม่กล้าลงน้ำ

ข้อสังเกตของชุมชนคือมีความพยายามทำให้ป่าพรุสมบูรณ์ให้กลายเป็นป่าพรุเสื่อมโทรม เพื่อหวังผลในเรื่องการจัดสรรที่ดิน ขณะที่ที่บ้านตือระใต้ นส.3 ส่วนบ้านโต๊ะแดง มีเพียง สค.1 เจ้าหน้าที่ของชลประทานมาสำรวจคลองวัง คลองม่วงยาง เพื่อเตรียมสร้างประตูน้ำ ซึ่งคลองทั้งสองไหลออกแยกเป็นสองสาย ด้านซ้ายเป็นคลองธรรมชาติ ด้านขวาเป็นคลองขุดที่เริ่มจากคลองขุดเล็กๆ แล้วน้ำไหลกัดเซาะจนกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ตรงกลางเป็นเกาะ

การก่อสร้างอาคารถาวรในพื้นที่พรุ ต้องเข้าใจว่าชั้นพีทไม่ใช่ชั้นดินทั่วไป การลงเสาต้องลึกลงไป 8 เมตร และเมื่อคำนวณความสูงของอาคารควบคุมน้ำต้องสร้างให้สูง 6 เมตร รวมทั้งสิ้น 14 เมตร หรือประมาณตึก 4 ชั้น และก่อนจะลงมือก่อสร้างต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่ทำงานในพื้นที่ คือ ป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ความสำคัญของพรุในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำแรมซาร์ (RAMSAR Sites) ดังนั้น หากมีการประชุมร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ให้เชิญชลประทาน หัวหน้าป่าไม้ หัวหน้าหน่วยป้องกันไฟป่า กปร. ผอ.ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบในพื้นที่อำเภอสุไหงโก-ลก สุไหงปาดี ตากใบ

เรื่องผู้สนใจที่จะวิจัยเรื่องนกในป่าพรุนั้น นกที่พบในระยะหลัง เป็นนกที่อพยพมาจากมาเลเซีย คือ “นกเงือกดำหัวขาว” (นกเงือกหัวหงอก) มาเกาะโพรงอาศัยอยู่ที่ต้นสะเดียว

วันที่ 21 มิถุนายน 2555 ณ ที่ทำการสถาบันการเงินชุมชนบ้านโต๊ะแดง ตำบลปูโย๊ะ อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

ประชาคมสร้างฝายชะลอน้ำในป่าพรุโต๊ะแดง

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส : เนื่องจากมีเวลาน้อย ขอให้ทุกท่านที่มาชี้แจงข้อมูล ได้แนะนำตนเอง และแนะนำหน่วยงาน ตัวผมเองชื่อวิรัช เอี่ยมปลัด หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานอิสระในกำกับสำนักนายกรัฐมนตรี และมีการกิจในการสนับสนุนงานวิจัยในพื้นที่ป่าพรุด้วย

นายอุทัย ขวัญคุ้ม ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านโตะแดง ตำบลบุโย๊ะ อำเภอสุโขทัย-ลก
ประเสริฐ อาแวหะมะ กำนันตำบลบุโย๊ะ บ้านพักอยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านลาแล

สุวรรณเวศน์ ลีมทวิกุล นายช่างชลประทานอาวุโส ทำงานด้านจัดสรรน้ำและปรับปรุง
ระบบชลประทาน และมาพร้อมกับเจ้าหน้าที่ 4 คน งานที่รับผิดชอบด้านจัดสรรน้ำ ก็มีการ
บริหารจัดการน้ำในด้านส่งน้ำ ระบายน้ำ แก้ปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง

สุรินทร์ เรื่องสุวรรณ นายช่างชลประทาน ย้ายมาจากสงขลา และขอเข้ามาร่วมให้ข้อมูล
เรื่องฝายชะลอน้ำ

เฉลิม จันทรเพ็ญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้านป่าเย

วิจิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้าน

ชนเศร์ สือแม ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบในตำบลบุโย๊ะ ทางนายอำเภอก็ทราบแล้วว่าทาง
ชลประทานจะเข้ามาประชาคม แต่ท่านติดภารกิจที่หาใหญ่ จึงมอบหมายให้มาร่วมประชาคม
ในวันนี้ โดยหลักแล้วเวลาจัดทำโครงการหรืออะไรต่าง ๆ ในปัจจุบัน ทางส่วนราชการหรือรัฐบาล
ได้ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของพ่อแม่พี่น้องประชาชน ซึ่งจะต้องสอดคล้องกัน ทางด้าน
ส่วนราชการก็ดี ในด้านประชาชนในพื้นที่ก็ดี โครงการแต่ละโครงการก็มีดีและมีผลกระทบทุก
โครงการ น้อยมากที่จะไม่มีผลกระทบ แต่ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้น ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย
โดยตรง สามารถรับได้ได้มากน้อยแค่ไหน โครงการที่ส่วนราชการนำมาให้ ก็เพื่อประโยชน์แก่
เราอยู่แล้ว แต่ถามว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ผลได้ผลเสีย เราก็ต้องมาชั่งน้ำหนักกันดูว่าได้คุ้ม
เสียไหม กระทบส่วนไหน ท้ายที่สุดก็อยู่ที่พวกเราก็ต้องขอขอบคุณทางชลประทานที่เปิดโอกาส
ให้ทางพี่น้องประชาชนบ้านโตะแดงและหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตอำเภอสุโขทัยได้ ถ้าวารูปแบบ
การจัดทำโครงการของที่นี่ เป็นรูปแบบที่ทางราชการ ทางรัฐบาลเห็นชอบอยู่แล้วและเป็น
จุดเริ่มต้นนับหนึ่ง

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส : ขออธิบายการพูดคุยในวันนี้ โดยจะ
เริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่พรุ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุของชาวบ้านผ่าน
งานวิจัยที่ สกว. โยงไปถึงเรื่องพรุที่เกี่ยวข้องกับระบบน้ำ และจะให้ทางชลประทานอธิบายว่าได้
วางแผนทางจัดสรรหรือพัฒนาระบบน้ำอย่างไร เพราะน้ำกับพรุมีความสัมพันธ์กันมาก จากนั้น
จะให้ชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านต่างๆ ชักถามว่า ถ้ามีโครงการมาจัดการเรื่องน้ำในป่าพรุนั้น จะ
ส่งผลอย่างไร ถ้าใครมีข้อข้องใจ ข้อกังวลใจอะไรก็ให้ถาม และจะการประมวลคำถามไว้เพื่อ
ให้กับทางชลประทานได้ไปอ่าน ถ้ามีข้อมูลเพียงพอก็ตอบ แต่ถ้ามีไม่พอก็อาจจะไปหาข้อมูล
แล้วมาตอบในเวทีครั้งหน้า เพื่อมาชี้แจงแล้วถกเถียงกัน ในฝ่ายชาวบ้านเองถ้ามีข้อมูลคำถาม
อะไรก็ไปหามาเพิ่มเติมแล้วมาคุยด้วยเหตุด้วยผล ด้วยข้อมูลความรู้และข้อเท็จจริงร่วมกันอีก
ครั้งหนึ่ง

ในพื้นที่พรุ จากเดิมนราธิวาสมีสภาพสมบูรณ์อยู่ประมาณ 125,000 ไร่กว่า ที่จริงใน
ภาคใต้ก็มีพื้นที่พรุอยู่หลายแห่ง แต่จังหวัดอื่น พื้นที่พรุสมบูรณ์หายไปเกือบหมดแล้ว เมื่อก่อน
จะมีพื้นที่พรุที่ระนอง สุราษฎร์ธานี และนราธิวาส แต่ปัจจุบันเหลือพื้นที่พรุสมบูรณ์ผืนสุดท้ายที่

มีระบบนิเวศเหมือนอินโดนีเซีย มาเลเซีย ก็มีที่นราธิวาสเพียงที่เดียว คือ ป่าพรุโต๊ะแดง และเหลือพื้นที่พรุที่สมบูรณ์จริงๆ ไม่ถึง 50,000 ไร่แล้ว นอกนั้นก็เป็นที่ของโครงการพัฒนาที่เข้ามา การรุกเข้ามาเพื่อเข้าไปทำพื้นที่เกษตรกรรม ก็เป็นข้อสงสัยว่าโครงการพัฒนาที่เข้ามา หรือยังมีหลายหน่วยงานมาดูแลเรื่องพรุ ทำไม ยังไม่สามารถรักษาพื้นที่ป่าพรุสมบูรณ์ไว้ได้

โครงการวิจัยที่ สกว. ลงมาทำร่วมกับชุมชน พบว่าถ้ารักษาสภาพพรุให้สมบูรณ์ไว้ได้ จะสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาล เช่น ผลหลุมพี หรือส้มพี หรือกะลูปี้ แล้วแต่ละเรียก ในปีหนึ่งๆ ชาวบ้าน หาผลหลุมพีจากป่าพรุสมบูรณ์ได้ปีหนึ่งประมาณ 9 ล้านบาท บางปีประมาณ 11 ล้านบาท

ใช้ประโยชน์จากต้นสาकुมาเย็บทำเป็นตับ เหมือนกับตับจาก เฉพาะหมู่บ้านเดียวเย็บตับสาकु ได้เงินหมุนเวียนปีละประมาณ 2 ล้านบาท ยังไม่รวมถึงการสกัดแบ่งจากต้นสาकुไปใช้ประโยชน์

มีอาชีพคนที่ทำประมงหาปลาไปขายที่ตลาด ปลาสวยงามจากพื้นที่พรุ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นตระกูลปลาชิว ปลาขยู่ ส่วนหนึ่งส่งขายตลาดจตุจักร (กรุงเทพฯ) ส่วนหนึ่งข้ามฝั่งไปขายที่ มาเลเซีย และส่งต่อไปสิงคโปร์และไต้หวัน ปลาสวยงามหลายชนิดไม่ปรากฏในแหล่งพรุที่อื่น แม้กระทั่งในอินโดนีเซียหรือมาเลเซียเองก็ตาม

กรณีของนาที่กินปลา ทั่วโลกมี 19 สายพันธุ์ ที่พบในประเทศไทยมี 4 สายพันธุ์ แต่จะมีอยู่ สายพันธุ์หนึ่งที่หายากที่สุดในโลก คือ นาใหญ่จุมกชน และเคยมีรายงานว่าสูญพันธุ์ไปแล้วจากประเทศไทย แต่ปรากฏว่ามาสำรวจพบที่ป่าพรุโต๊ะแดง และตอนนี้ก็พบเพียงที่เดียวในไทย สมัยก่อนเราเคยมีรายงานว่ามีที่สุราษฎร์ธานีด้วย และจะอยู่ไม่ได้ถ้าระบบน้ำเปลี่ยน ซึ่งจะทำให้ห่วงโซ่อาหารอย่างปลาชนิดต่างๆ หายไปหมด หรือแม้กระทั่งการกินล่าคล่องด้วยอะไรก็ตาม ทำให้การขยายพันธุ์ของปลาที่จะผสมพันธุ์ ไปวางไข่ และไปเติบโตที่อื่น วงจรเหล่านี้จะถูกตัดขาดหมด เราจะเห็นตัวอย่างได้ชัดเจนในกรณีของแม่น้ำโขง ที่มีการสร้างเขื่อนที่ประเทศจีน ทำให้ปลาที่แม่น้ำโขงลดลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะ ปลาบึก พื้นที่พรุของเราก็เช่นเดียวกัน หากลำน้ำที่หล่อเลี้ยงตามธรรมชาติ ที่ให้ปลามีการเคลื่อนไหว ไปวางไข่ คล้ายเป็นพื้นที่วางปลา หากยังรักษาให้คงอยู่ จะสร้างมูลค่าได้

ในสภาพที่เป็นน้ำท่วม เราจะพบว่าพื้นที่พรุก็สามารถทำหน้าที่เป็นแก้มลิงตามธรรมชาติได้อยู่ กรณีตัวอย่างของพื้นที่พรุในนราธิวาสที่ถูกทำลายไปแล้วอย่างพรุบาเจาะ พบว่ามีการใช้พื้นที่ปลูกปาล์ม สร้างศูนย์ราชการ ไม่มีแก้มลิงรับน้ำ จนเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา ที่มีน้ำท่วม นั้น น้ำจะท่วมหนักในตัวเมืองนราธิวาส ซึ่งเมื่อก่อนไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก ช่วงหน้าแล้ง พรุจะเก็บซับน้ำไว้ได้ เพราะชั้นอินทรีย์เป็นพื้นผิวซับน้ำ ที่เรามองเห็นว่าเป็นดิน จริงๆ แล้วไม่ใช่ เป็นซากพืชต่างๆ ที่ทับถมกันมา เป็นพื้นที่อ่อนนุ่มไว้คอยซับน้ำ ขณะเดียวกันถ้าเกิดไฟไหม้ จะกลายเป็นเรื่องใหญ่ จะดับไฟได้ยากกว่าพื้นที่ป่าทั่วไปมาก เพราะพื้นที่ป่าพรุทั่วไปข้างบนเป็นเศษไม้ ด้านล่างเป็นดิน พอเศษไม้ไหม้หมด ไฟก็ดับ แต่สำหรับป่าพรุไม่ใช่ เพราะด้านล่างเป็นเศษไม้ เศษพืชที่ทับถมเต็มไปหมด ที่เราเห็นว่าด้านบนดับแต่ข้างล่างยังคุกรุ่นอยู่ เพราะไฟ

ลามลงไปข้างล่างแล้วดับยากมาก ประสบการณ์ที่เกิดไฟไหม้พรุบาเจาะ ต้องระดมรถดับเพลิงจำนวนมาก และเสียหายไปหลายคัน เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าถ้ารักษาพื้นที่ป่าพรุไม่ได้ การฟื้นฟูป่าพรุจะทำได้ลำบาก พอนับอายุการเกิดของป่าพรุจากชั้นดิน ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 4,000 ปี แต่จะเปลี่ยนแปลงไปไม่กี่เดือน ไม่กี่ปีเพราะพวกเราหรือเปล่า เราก็ต้องตั้งคำถาม และปัจจุบันมีผลดีผลเสียอะไรบ้างจากการใช้พื้นที่พรุ โครงการพัฒนาที่เข้ามาใหม่ จะช่วยอะไร หรือสร้างผลกระทบอะไร ก็ต้องมาตั้งคำถามกันในวันนี้ ขอให้ทางผู้ที่จะทำโครงการเรื่องน้ำในพื้นที่พรุได้อธิบายความเป็นมา ลักษณะของโครงการที่ทำ และทำในจุดไหน ก่อนที่จะให้ชาวบ้านได้ตั้งคำถาม

สุวรรณเวศน์ ลิ้มทวีกุล: ก่อนอื่นขอแนะนำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำโก-ลก ว่ามีขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบตามแผนที่ที่แสดง รวมพื้นที่ 110,000 ไร่ มีแม่น้ำโก-ลก เป็นแม่น้ำกั้นระหว่างประเทศ แบ่งของเขตของโครงการ สีเขียวในพื้นที่คือป่าพรุโต๊ะแดง 125,000 ไร่ หน้าที่ของชลประทาน ก็มีการส่งน้ำ ระบายน้ำในพื้นที่โครงการ และมีการกักเก็บกักน้ำเพื่อรักษาระดับน้ำในพรุไว้ 8 แห่งด้วยกัน ก็มีฝายปุโยะ ระดับน้ำอยู่ที่ 5.80 เมตร ถัดลงไปเป็นท่อระบายน้ำที่เป็นอาคารคอนกรีต มีทั้งหมด 7 แห่ง จากปลายคลองปาเสมัส อาคารท่อระบายน้ำ (ทรบ.) สาย 16 ทรบ. สาย 6 ทรบ. สาย 10 ทรบ. สาย 12 และ ทรบ. สาย 14 รวมแล้วเป็น 8 แห่งของฝายปุโยะ ซึ่งสามารถรักษาระดับน้ำอยู่ที่ระดับ 1.20 เมตร พรุโต๊ะแดงจะมีลักษณะลาดเทจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ทางตะวันตกรับน้ำจากเทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งอยู่ชายฝั่งสุดของแผนที่ จุดที่ตั้งจากอำเภอสุไหงปาดี ระดับน้ำในป่าพรุโต๊ะแดง ระดับน้ำอยู่ที่ 7 เมตรกว่า ต่างกับระดับทางขวามือของแผนที่ซึ่งเป็นขอบเขตของโครงการ ที่อยู่ในระดับ 1.20 เมตร ต่างกัน 6 เมตรกว่า ขอบด้านล่างมีอาคารบังคับน้ำคอยควบคุมระดับน้ำในพรุอยู่แล้ว แต่ทางบ้านปาเย ในพื้นที่ป่าโต๊ะแดง อำเภอสุไหงปาดี เรายังไม่มีอาคารบังคับน้ำ วันนี้เรามาคุยกันเรื่องการสร้างอาคารของชลประทาน บางคนคิดว่าเราจะสร้างอาคารเป็นแบบนี้เป็นแบบนี้ ก็สรุปไม่ได้ วันนี้จึงมาคุยกันว่าจะสร้างเป็นอย่างไร ลักษณะการก่อสร้างตามรูปแบบ เป็นฝายชะลอน้ำ ใช้กล่องเดเบียนกระชุนหิน ที่ใช้ป้องกันตลิ่งริมแม่น้ำโก-ลก เป็นกล่องเกเบียน (Gabion) ขนาด 1 x 1 เมตร หนา 30 เซนติเมตร ซึ่งเราจะนำหินใหญ่มาใส่ในกล่อง และวางซ้อนๆ กันขึ้นมา ซึ่งน้ำที่เราเก็บกักนี้ อยู่ที่ระดับ 7 เมตร ซึ่งจะไม่มีปัญหาเลย ถ้าดูตามสภาพคอนทิวรัที่เราสารวจภูมิประเทศไว้ สังเกตง่าย ๆ ว่า ณ ตอนนี ระดับน้ำในคลองม่วงยางอยู่ที่ 6.40 เมตร จุดที่ก่อสร้างจะมีอยู่ 2 แห่ง คือ วังม่วงยาง กับคลองช้างรอด ซึ่งเป็นฝาย 3 ตัว อยู่ติดๆ กัน ส่วนระดับน้ำในคลองตอนนี้อยู่ที่ 6.60 เมตร ซึ่งถ้าสร้างฝายแล้ว ระดับน้ำจะเพิ่มขึ้นอีก 40 เซนติเมตร ซึ่งจะไม่ทำความเดือดร้อนให้พี่น้องโดยทั่วไป ฝายที่เราจะก่อสร้างนี้เป็นฝายชะลอน้ำที่สร้างมาจากกระชุนหิน วางเรียงซ้อนกันมาตามรูปคลอง เราชุดแต่งรูปคลองแล้ววางหินซ้อนๆ กันขึ้นมาเป็นกล่องๆ ลักษณะคล้ายๆ ฝายแม้ว่าที่กรมป่าไม้ทำอยู่ตอนนี้ ริมถนนทางเข้า

ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร ทางซ้ายมือหากมาจากป่าเสม็ด จะเห็นอยู่ที่หน้าท่อ จะมีกระสอบทราย มีไม้ปักเป็นคอกแล้วใส่กระสอบทรายตรงกลาง ลักษณะเดียวกันเลยที่จะทำเป็นอาคารชั่วคราว ซึ่งจะต้องซ่อมแซมทุกๆ ปี แต่ที่ทางชลประทานจะทำคือแบบกิ่งถาวรเป็นกระชุน ใส่หินข้างใน ถ้าพ่อแม่พี่น้องอยากจะดูตัวอย่างก็มีที่เขื่อนที่แม่น้ำโก-ลก ที่มีการสร้างเสร็จแล้ว แต่ของเราจะสร้างเป็นฝาย แต่ของเขาเป็นเกเบียนริมตลิ่ง ป้องกันการกัดเซาะ

พื้นที่ของคลองช้างรอดทั้งหมดอยู่ในป่าสงวน ซึ่งเราได้ดำเนินการสอบถามไปยังป่าไม้แล้วว่าเอกสารของป่าสงวนหรือเขตอนุรักษ์ ซึ่งถ้าอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ จะไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ แต่ตอนนี้ป่าไม้ตรวจสอบมาแล้ว ปรากฏว่าอยู่ในแปลงป่าสงวนแห่งชาติ บางนาแปลงที่ 2 ของกรมป่าไม้ ซึ่งสามารถจะก่อสร้างได้ เราก็ขออนุญาตแล้ว

สำหรับพี่น้องเกษตรกรที่สงสัยว่าสร้างลักษณะไหน พอเข้าใจแล้วใช่ไหมครับ ถ้าไม่เข้าใจก็ให้ตั้งคำถาม แล้วผมจะอธิบายรูปแบบให้ อยากให้ดูรูปแบบแต่กลัวดูไม่ออก ฝายแบบนี้ไม่เคยมีการสร้างในนาข้าวสาก็ไม่เคยมี เพียงแต่ลักษณะเป็นกระชุน จะมีแถวที่เขาทำเขื่อนป้องกันกัดเซาะตลิ่งที่แม่น้ำโก-ลก หลายๆ จุด ในบริเวณที่เป็นทางโค้ง ที่น้ำจะกัดเซาะตลิ่งพัง เขาก็ใช้เกเบียนตั้งขึ้นมาเพื่อป้องกันตลิ่ง

ช่วงถาม-ตอบ

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ทางชลประทานจะรับประกันได้อย่างไรว่า ถุดูน้ำหลากมาแล้วกันแบบนี้ ชาวบ้านจะไม่เดือดร้อน	ตัวฝายจะมีช่องคล้ายๆ ท่อ น้ำผ่านได้กว้าง 4 เมตร พอช่วงน้ำเยอะ น้ำก็ผ่านได้ หินจะเรียงเป็นชั้นบันไดซ้อนขึ้นมา ระดับจะอยู่ที่ +7 เมตร ตอนนี้ระดับน้ำในลำคลองอยู่ที่ 6.40 เมตร ถ้าเราเก็บกักที่ 7 เมตร ก็เพิ่มจากเดิมประมาณ 60 เซนติเมตร ตัวฝายสูงประมาณ 1.10 เมตร ความยาวประมาณ 10 เมตร จะสร้างทั้งหมด 5 จุด ที่เขาเรียกว่าฝายลูกหมา จะวางแผนพื้นที่ก่อนเพื่อป้องกันน้ำเซาะดิน ก่อนวางซ้อนเป็นชั้นบันไดขึ้นมา แล้วเว้นช่องตรงกลางไว้ 4 เมตร เพื่อให้ น้ำผ่านได้ ระดับตรงกลางจะเป็น +7 เมตร บริเวณขอบตลิ่ง +8 เมตร คล้ายๆ ฝายแมว ฝายชั่วคราวในแถบภาคเหนือ ซึ่งถ้าเราไม่ทำตัวนี้ น้ำที่ระดับสูง 6 เมตรกว่าจะไหลลงไปทะเลเร็ว ช่วงหน้าแล้งน้ำจะแห้งไว ซึ่งที่ทำขึ้นมาก็เพื่อชะลอน้ำ ไม่ให้น้ำไหลออกหมด เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของป่าพรุไว้ จะมีที่ลุ่มน้ำขังก็จะขังอยู่แล้ว ถ้ายางพาราที่ปลูกไว้จมน้ำก็ถือว่าอยู่ในพรุแล้ว
ชาวบ้านที่อยู่ในเขตพรุทั้งนั้น ป้ายางในที่ลุ่มๆ ของชาวบ้านจะตายหมดเลย บางคนปลูกเมื่อปีที่แล้ว	แสดงว่าไปปลูกที่ลุ่ม เป็นเขตป่าสงวน
ที่ดินในเขตนี้เป็นป่าสงวนทั้งนั้น และเสียภาษีให้ภาครัฐทุกปี ไม่รู้ว่าเอาเงินไปไหน แล้วถ้าทำแบบนี้สวนยางไม่จมน	เรื่องป่าเดียวขอให้ป่าพรุมาคุยดีกว่า เพราะมาคุยเรื่องก่อสร้างฝาย

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ตายหมดหรือ	
การก่อสร้างฝาย พื้นที่เหนือฝายที่เก็บน้ำมีเนื้อที่ไร่ ด้านล่างฝายครอบคลุมพื้นที่กี่ไร่	ถ้าดูตามแผนที่ก็ไม่แน่ใจเหมือนกัน เพราะไม่ได้วัด แต่ที่สำรวจออกมาแล้วคร่าวๆ ประมาณ 2,500 ไร่
ทำอย่างไรก็ได้ที่จะไม่กระทบกับชาวบ้าน	อย่างนี้แล้วกัน เดียวไปชี้จุดชี้ว่าเดือดร้อนแค่ไหน และผมจะกำหนดระดับฝายใหม่ก็ได้ ในระดับที่ชาวบ้านไม่เดือดร้อน และชลประทานก็ทำได้ โอเคไหมอย่างนั้น
อย่างที่บอกว่าพื้นที่เหนือฝาย 2,500 ไร่ ประชากร ความสามารถในการรับน้ำ 2,500 ไร่ จะสามารถเลี้ยงพืชมานานได้ฝายระดับแสนไร่ได้อย่างไร	พื้นที่เหนือฝาย 2,500 ไร่ ประชากร 45 ครัวเรือน และจะรักษาระดับน้ำเหนือพรุ ส่วนท้ายพรุเรามีอาคารควบคุมน้ำขอบล่างอยู่แล้ว
ถ้าดูแล้วถ้ายังรักษาระดับน้ำได้อยู่ แล้วถ้าดูฝนน้ำจะเอ่อแล้วท่วมขังตลอด จากที่มีน้ำอยู่แล้ว และมาสร้างเขื่อนเพิ่มขึ้นอีก	ไม่ใช่เขื่อนใหญ่ นะครับ เขื่อนเล็กๆ ระดับความสูง +7 เมตร ซึ่งในพื้นที่ทั่วไปก็ +6 หรือ 6.60 เมตร น้ำก็ไปตามนั้นอยู่แล้ว ฝายตัวนี้ไม่ใช่ปิดน้ำ ไม่มีประตูนะครับ มีช่องให้น้ำไหลออกอยู่แล้ว น้ำระบายผ่านได้ เราจะกักเก็บเพิ่มอีก 40 เซนติเมตรเอง ตอนนี้น้ำนิ่ง ไม่ใช่เรา จะเก็บสูงขึ้นเป็นเมตรๆ นะครับ คือ 7 เมตรนี้ หมายถึงระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับคอนทาร์ที่เป็นที่ลาดในระดับน้ำทะเล +7 เมตร ซึ่งตอนนี้ระดับน้ำอยู่ที่ 6.60 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ที่เรานั่งประชุมอยู่ตรงนี้จะสูง และลาดเทไหลออกไปยังทะเล
งบประมาณที่ใช้เพิ่มระดับน้ำ 40 เซนติเมตร ใช้งบประมาณเท่าไร	ตัวเลขประมาณ 3 ล้านบาท จำนวน 4 ตัว ประมาณ 12 ล้านบาท
ชาวบ้านสามารถปรับตัวให้กับสภาพตามภูมิประเทศได้อยู่แล้ว โดยไม่ต้องใช้งบประมาณขนาดนั้น และแก้ปัญหาดูได้ตามปกติ ชวงน้ำท่วมน้ำหลากก็จัดการกันได้อยู่แล้ว งบกว่า 10 ล้านมาตั้งเป็นกองกลางให้ชาวบ้านจัดการได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ดูแลพื้นที่พรุของตัวเองให้ได้ดีด้วย	เป็นนโยบายของกรมชลประทานและบูรณาการระหว่างกรม
กรมชลประทานรู้จักพื้นที่พรุหรือเปล่า	รู้จักครับ เราก็รักษาระดับน้ำพื้นที่ของพรุตลอด
ธรรมชาติของพรุ ถ้ามีลักษณะน้ำขัง ไม่ว่าจะขังจุดเดียว หรือหลายจุด ปัญหาหนึ่งคือตะกอนด้านล่าง เพราะต้องเข้าใจว่าน้ำในพรุมีสภาพเป็นกรดและมีกำมะถันสะสมอยู่ ถ้ามีการกั้นแม่น้ำในระยะสั้นๆ ดินไม้จะเริ่มตาย ไม่ใช่ตายเพราะน้ำท่วม แต่ตายเพราะการสะสมของตะกอนและกำมะถัน	เป็นความเห็นของป่าไม้ด้วยนะครับ ทางป่าไม้เขารับทราบแล้ว และก็ดูแล ทดสอบแล้วว่าทำได้ เขาก็มีมติในที่ประชุมให้ชลประทานก่อสร้างได้ ที่ผ่านมามาตั้งแต่ปี 2541 ที่มีไฟไหม้ใหญ่ กว่าจะดับได้ต้องใช้เวลา 45 วัน หลังจากนั้นชลประทานเข้ามาสร้างอาคารแต่ละตัวรักษาระดับน้ำในขอบพรุ ไฟไหม้พรุก็ลดลงเรื่อยๆ ซึ่งทำได้ผล

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ไฟป่าลด แล้วทรัพยากรในพรุเพิ่มขึ้นหรือไม่	ส่วนนี้ไม่ทราบ อยู่ที่ป่าไม้ แต่ป่าไม้ไม่ได้มาวันนี้
ถ้ารักษาไม่ให้ไฟไหม้ป่าได้ แต่ทรัพยากรไม่เหลือ ก็ไม่รู้จักรักษาป่าไปทำไม ป่ายางก็ไม่เหลือ อาชีพชาวบ้านก็ไม่รู้จักเป็นอย่างไร ถ้ารักษาระดับน้ำที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ไฟก็ไม่ไหม้ป่าพรุอยู่แล้ว น้ำไม่แห้งอยู่แล้ว ถ้าอยู่ในระดับนี้ ถ้าน้ำสูงกว่านี้ ป่ายางตายหมดแน่	ระดับน้ำที่จะเพิ่มขึ้นนี้เพียง 40 เซนติเมตรเองนะครับ อยากจะให้ชาวบ้านชี้จุดว่าระดับไหนที่จะไม่มีปัญหา ชลประทานก็จะลดระดับลงมาให้ได้ และจะไปด้วยกันได้ดีทั้งสองฝ่าย โดยชลประทานทำได้ ชาวบ้านก็อยู่ได้ ชลประทานไม่ยากไปทำลาย ทำร้ายทรัพยากรที่ว่าหรือป่าสวนยาง
มีการทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาก่อนหรือไม่	ไม่มี ไม่เคยทำ คือ โครงการนี้เป็นโครงการเล็กๆ โครงการย่อย ซึ่งเราก็เอามติของที่ประชุมป่าพรุเมื่อครั้งหลังไฟไหม้พรุเมื่อปี 2542 ดำเนินเรื่อยมา
พื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ได้รับการรับรองโดยอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) และมีมติคณะรัฐมนตรีรับรองพื้นที่พิเศษนี้อยู่ ซึ่งควรจะต้องคุยกับทางทรัพยากรด้วย	ที่ประชุมวันก่อนก็มืองค์กรมาประชุม 90 กว่าหน่วยงาน และมืองค์กรที่รับผิดชอบในขอบพรุ 160 กว่าหน่วยงาน
อันนี้พูดถึงตรงกลางที่เป็นไขแดงของพื้นที่พรุสมบูรณ์ ไม่ใช่พื้นที่ที่อยู่ขอบๆ	-----
ถ้าระดับน้ำเพิ่มอีก 40 เซนติเมตร หลุมพีก็ตายหมดแล้ว หลุมพีที่ชาวบ้านเก็บมาขายได้ปีละ 9-11 ล้านบาท กับฝ่ายมูลค่าก่อสร้าง 12 ล้านบาท มูลค่าใกล้เคียงกันอยู่	ขอทีละคำถามดีกว่า ถ้าเกี่ยวกับป่าไม้ บังเอิญว่าคุณมานะแต่ไม่ว่างมา มีธุระอยู่ที่อำเภอสุโขทัยโก-ลก ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับป่าไม้ ก็ให้ทางป่าไม้มาตอบแทนแล้วกัน
คุณมานะจะย้ายอยู่แล้ว ไม่ใช่รู้สึกอะไรแล้ว อยากทราบว่าถนนที่ควบคุมความสูงของชลประทาน ระดับความสูงขนาดนั้น เพื่อเป็นการกักน้ำไว้หรือเปล่า เพราะมันสูงมากเลย	ถนนไหนครับ
ถนนที่เข้าฝ่ายชลประทานลุ่มน้ำโก-ลก	เป็นคันคลองครับ ไม่ใช่ถนน มีท่อระบายน้ำเป็นแห่งๆ วางท่อไว้ แต่น้ำก็ยังแห้งอยู่เลยในพื้นที่พรุตรงนั้น
ลองถามคนที่มาประชุมดูว่าใครเห็นด้วยไหม	-----
ระดับน้ำกับพรุมีความสัมพันธ์กันมาก เปลี่ยนระดับไปแค่เซนติเมตรเดียวก็มีผลแล้ว อย่างน้อยความเป็นกรดของน้ำ	-----

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ที่เปลี่ยน แล้วปลาหรือสัตว์น้ำจะอยู่ได้อย่างไร ความเข้มของกรดจะเปลี่ยนทันที ต่างกับป่าชุ่มน้ำแบบอื่นที่เป็นน้ำจืด แต่พรมมีความเป็นกรดของน้ำอยู่	
เวลาประชุมก็มีแต่หน่วยงานรัฐ ไม่มีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปเลย ทุกโครงการมีข้อดีข้อเสีย เวลามาเสนอต้องให้เห็นทั้งหมดด้วย แต่เท่าที่ฟังมีข้อเสียมากกว่าข้อดี พอบอกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ชาวบ้านไม่เข้าใจหรอกว่าเท่าไร และจะท่วมขังไว้นานแค่ไหน และระดับน้ำจะอยู่ 40 เซนติเมตรได้ตลอดไหม	ไม่ตลอดครับ อยู่ที่ว่าฝายตัวนี้ ซึ่งไม่ใช่ฝายที่มีประตูน้ำ แต่มีช่องให้น้ำผ่านได้ มีหินเรียงเป็นกล่อง ซึ่งน้ำจะผ่านรอดได้ ออกไปได้เรื่อยๆ ซึ่งจะเก็บชะลอน้ำไว้ ไม่ให้ไหลพรดทีเดียวหมด เพราะระดับจะสูงกว่าด้านล่าง หนาน้ำท่วมก็มีช่องระบายน้ำอยู่แล้ว
ถ้าทำการชะลอน้ำ แนวสาธิต แนวป่าจาก ดงคบบาง ฯลฯ ก็ทำหน้าที่ชะลอน้ำตามธรรมชาติได้อยู่แล้ว น้ำมาไว ก็ไม่ท่วมขังนานแล้วไปไว ถ้ามาชุดมากทำ น้ำท่วมจมนั่น	ที่มาไวไปไว ก็ทำให้พรมแห้งไว มีผลกระทบเยอะนะ ถ้าชะลอน้ำไว้เรื่อยๆ จะมีประโยชน์เยอะกว่า
มีแนวสาธิตไว้ชะลอและอุ้มน้ำ ถ้าใช้งบประมาณ 12 ล้านมาช่วยกันทำแนวป่าสาธิต ป่าจาก และพืชน้ำอื่น แบบนี้ป่าพรุจะยังคงสภาพอยู่ได้หมดเลย และชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้	----
เวลาน้ำหลากมา ให้ชลประทานมาดูว่าชาวบ้านคนไหนเดือดร้อนบ้าง มากุยกัณวันนี่ มองภาพไม่ออกหรอก เพราะมาดูช่วงแล้ง ให้มาดูช่วงน้ำหลากช่วงปลายปีดู อย่าเพิ่งสร้างฝายก่อน ฝนตก 3-4 วัน หรือเป็นสัปดาห์ น้ำก็จะไหลลงไปเอง ไม่ท่วมขังตลอดเวลา	----
ธรรมชาติของพรม ชั้นด้านล่างจะเป็นเหมือนฟองน้ำที่น้ำสามารถไหลซึมไปได้อยู่แล้ว	ลักษณะหินที่ทำเป็นฝาย ก็คล้ายๆ จำลองจากพรม เป็นหินซ้อนๆ กัน ขึ้นมา น้ำจะผ่านได้
ฝายหินที่จะทำยังไม่เคยใช้กับพื้นที่พรม แต่เคยใช้กับคันกันป้องกันการกัดเซาะตลิ่ง ทำไม่จึงนำมาลองใช้กับของจริงอย่างพื้นที่พรม	ฝายเป็นแบบกึ่งถาวร เราสามารถยก เลื่อนวางไปที่อื่นได้ ตอนน้ำหลากก็ขยับขึ้น ยกลงก็ได้
แล้วใครจะยก	เจ้าหน้าที่ชลประทานจะจัดสรรคนมา

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
แล้วที่ชลประทานสร้างประตูน้ำไว้ มีเจ้าหน้าที่ไปเปิดปิดเป็นประจำหรือเปล่า	ประตูน้ำมีบานเปิด-ปิด มีเจ้าหน้าที่ดูแลอยู่ มีกลุ่มดูแลอยู่ทุกจุด ทุกตัว
แล้วทำไมจึงมีปัญหา น้ำขังและเน่าเสีย	ไม่ใช่เน่าเสีย น้ำในพรุเมื่อแห้งลงมาระดับหนึ่ง ก็ทำให้น้ำเสีย จะขังนาน เราจะต้องเปิดปิดตลอดเวลา
พรุจะมีความอ่อนไหวมากเมื่อมีสิ่งๆไปกั้นจนน้ำขังนาน สภาพน้ำจะเปลี่ยน เพราะมีความเป็นกรดอย่างที่ได้เคยเล่าให้ฟัง ไม่ใช่ น้ำจืดเหมือนป่าทั่วไป เพราะอินโดนีเซียก็จัดการน้ำแบบชลประทานเหมือนกันเพื่อใช้ทำนาข้าว ก็สูญเสียพื้นที่พรุในขนาดเท่ากับจังหวัดนราธิวาส 7 จังหวัดมาเรียงต่อกัน ขณะที่มาเลเซียมีวิธีการอีกแบบที่รักษาพื้นที่พรุไว้ได้	ใครพอมีความรู้เรื่องพรุช่วยอธิบายให้ชาวบ้านฟัง ผมก็ไม่สันตติเรื่องพรุเท่าไร ก็เลยไม่ค่อยเข้าใจ
ถ้ายังไม่เข้าใจเรื่องพรุ ก็ยังไม่ต้องรีบตัดสินใจทำอะไรก็ได้	----
ทางป่าไม้มารักษาทำส่งน้ำเพื่อป้องกันไฟป่า น้ำก็มีพอ	ไม่ใช่ อันนั้นคนละส่วน อันนั้นอยู่คลองโตะแดงด้านล่าง แต่ที่จะทำอยู่คลองโตะแดงด้านบน อยู่คนละทิศ อยู่คนละส่วนกัน ท่อที่วางนั้นคุมด้านล่าง แต่ฝ่ายนี้คุมด้านบน พื้นที่พรุ ระดับจะไม่เสมอกันหมด ไม่ได้ราบเหมือนสนามฟุตบอล พรุมันจะต้องลุ่มๆ ดอนๆ เวลาคุมน้ำ ต้องคุมเป็นจุดๆ อย่างตอนล่างที่ชลประทานโก-ลก คุมน้ำอยู่ 8 แห่ง ระดับ 1.20 เมตรบ้าง 5 เมตรบ้าง ไม่เท่ากัน ซึ่งด้านล่างจะมีคลองระบายน้ำด้วย และจะทำประตูน้ำที่คลองระบาย
ขอให้เวลาน้ำหลากมาก่อน แล้วให้มาดูกันอีกที เจ้าหน้าที่จะได้รู้ว่าชาวบ้านเขาอยู่กันแบบไหน ถ้าฝ่ายทำไม่เสร็จ หรือทำเสร็จ บ้านก็จม ชาวบ้านจะหากินกันอย่างไร	แล้วตอนนี้ผลกระทบมีเยอะไหม ฝนตกก็วันที่ทำให้เกิดผลกระทบ
เอาแน่นอนไม่ได้	ถ้าตกวันสองวันไม่เป็นไร
ขนาดฝนไม่ตก สวนก็จะจมอยู่แล้ว ตอนนี้ น้ำก็อยู่ระดับคงที่ ให้มาดูช่วงหน้าฝนก็แล้วกัน	อันนั้นคนละฝั่งกัน ให้มาดูฝั่งเราว่าจะแก้กันอย่างไร จะหาจุดรวมกันอย่างไร ไม่ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน แล้วชลประทานสามารถทำงานได้ แค่นั้นแหละ ตอนนี้มีอย่างเดียวเท่านั้นเอง คือ ให้ชาวบ้านแจ้งปัญหาต่างๆ มา แล้วชลประทานก็รับไปแก้ไขแบบ เพื่อปรับระดับให้ตามที่ชาวบ้านต้องการ พอสร้างเสร็จก็ไม่ทำความเดือดร้อนให้ชาวบ้านด้วย
แสดงว่ายินยอมว่าจะสร้าง เพียงแต่จะสร้างที่ระดับเท่าไร	ครับ เพราะแผนที่ส่งไปอนุมัติแล้ว แต่ยังไม่ได้เงินมา เราใช้มติที่ประชุม ที่มีผู้ว่าฯ เป็นประธาน ประชุมกัน 90 หน่วยงาน

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
แล้วทำไมไม่ลงมารับฟังชาวบ้าน	ก็มีตัวแทนจาก อบต. ตัวแทนที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเข้าด้วย ก็น่าจะชี้แจงต่อนั้นว่าเป็นอย่างไร ก็จะได้มีมติออกมาต่อนั้นเป็นอย่างไร เพราะต่อนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมประชุมด้วย นายก อบต. หลายหน่วยงานนะครับ ไม่ใช่ว่าชลประทานจะโมเมหรือไปบังคับให้ทำ ไม่ใช่ นายก อบต. เชิญข้างหน้าดีกว่าครับ
(นายก อบต.) ไม่ทราบว่าจะประชุมเมื่อไหร่ครับ	ทุกปีครับ ปีละครั้ง รายงานการประชุมก็มีอยู่นะครับ
(ผู้ใหญ่บ้านโตะแดง) อันนี้ผมไม่ได้ใส่ร้ายใครนะครับ ทั้งเรื่องไฟฟ้า ชลประทาน ทุกปีตั้งแต่ผมเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผมไม่เคยได้ร่วมประชุมเลย ครับ เคยมีการประชุมที่ศูนย์วิจัยฯ (ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพสุรินทร์) แต่ผมไม่เคยได้ร่วมประชุมเลย แม้กระทั่งโครงการห้ามฆ่า ห้ามขาย ห้ามกิน (สัตว์ป่า) ผมก็ยังไม่ได้เข้าประชุมเลยครับ ตอนนี้ เป็นผู้ใหญ่บ้านมา 2 ปีแล้ว ยังไม่ได้เข้าประชุมสักครั้งเลย	---
(กำนันตำบลบุโย๊ะ) ผมก็ไม่เคยได้เข้าร่วมประชุมเลยครับ ชลประทานได้เชิญประชุม ขอโทษนะครับ ผมไม่ได้เข้าข้างใคร ผมเข้าข้างประชาชน เพราะถ้าประชาชนไม่เห็นด้วยก็จะว่าได้อย่างไร จะไปสร้างที่อื่นก็ได้ ที่ไหนที่จำเป็น ผมอยู่ตรงกลาง ถ้าเป็นต้นไม้ก็อยู่ตรงกลาง ตรงไปเลย และ นายก อบต. ก็บอกแล้วว่าชลประทานไม่ได้เชิญให้ไปร่วมประชุมประชาคม ที่จริงเวลาจะสร้างโครงการอะไร รัฐบาลบอกว่าต้องประชุมประชาคมหมู่บ้านหรือตำบล ที่จริงต้องมาประชุมประชาคมชาวบ้าน โตะแดงก่อน เพราะในพื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านโตะแดง ถ้างบนี้ผ่านไปแล้ว แต่ไม่ระบุว่าสร้างที่ไหน หรือผ่านโดยระบุว่าต้องเป็นบ้านโตะแดงหรือยังเงิ ที่เสนอผ่านมาจากชลประทาน ถ้าไม่รู้จะลงที่ไหนก็ที่เขาต้องการใช้ เรียก	---

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ประชุมกันที่ บ้านใหญ่บ้าน อบต. ในตำบลปุโยะว่าเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ตอนนี้ชาวบ้านโวยวายอยู่ ไม่เห็นชอบด้วย	
ตอนนี้ที่ไปสร้างอยู่ที่บ้านกูแบอีแกเป็นของชลประทานเหมือนกัน แต่สร้างไม่เหมือนกัน ที่กำลังจะสร้างเป็นฝายกระชุน เล็กกว่าของกูแบอีแกที่เป็นคอนกรีตเป็นท่อ คนละแบบกัน	
ถ้าชลประทานมีเวลา ควรลงมาสำรวจให้รอบทั้งหมตก่อน รวมถึงขอบๆ พรุที่มีสวนยางของชาวบ้านด้วย ดูระดับน้ำในพรุทั้งหมดเลย สำรวจกันใหม่ แล้วดูว่าเมื่อน้ำเพิ่มขึ้นอีก 40 เซนติเมตร น้ำจะถึงต้นยางไหม แล้วจะรู้ว่าสวนยางก็ไร่ที่ได้รับผลกระทบ และถ้าใครต้องการก็ให้ไปทำตมตรงนั้นดีกว่า ถามชาวบ้านก่อนได้ไหม ชาวบ้านไม่รู้เรื่องเลย	เมื่อก่อนอาจจะทำได้ แต่ตอนนี้ทำไม่ได้ เพราะโครงการผ่านแล้ว
ชะลอโครงการก่อนได้ไหม ถ้ามาถกเถียงกันแบบนี้ มันไม่จบ อย่างนี้ได้ไหม ทางชาวบ้านก็หาข้อมูลมา ทางชลประทานก็หาข้อมูลมา และเชิญทางป่าไม้มาด้วย แล้วมานั่งคุยกันใหม่	-----
ให้ชาวบ้านแต่ละคนช่วยเขียนปัญหาส่งไปให้ชลประทาน ระหว่างนี้ก็ชะลอไว้ก่อน แต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย แล้วรวบรวมรายชื่อมาให้ชลประทาน	ทำมาก่อนแล้วกัน
วันไหนนัดกัน พาชลประทานไปดูพื้นที่หนอง เขียวกัน บ้านใหญ่บ้านนายก อบต. ไปดูว่าที่สร้างนั้น สร้างตรงไหน แล้ววัดระดับน้ำขึ้นมาเลย และมาสำรวจทั้งสองช่วงคือช่วงแล้ง กับช่วงน้ำหลาก	-----
ถ้าจะต้องใช้งบให้ได้ ชลประทานสร้างกระชุนไว้ก่อนแต่ยังไม่ต้องเอามาลงได้ไหม ถ้ายืนยันว่าต้องใช้งบ	ไม่ได้ ต้องทำการแต่งดินให้เป็นรูปก่อน ถึงจะได้ตั้งกล่อง
เคยถามไหมว่าชาวบ้านต้องการหรือเปล่า	-----
เป็นไปได้ไหมที่จะวัดจากพื้นที่จริง	ก็จะคุยกับชาวบ้านเพื่อจะปรับลงมาให้ชาวบ้านอยู่ได้ด้วย

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ไม่ใช่ชื่อตัวเลขจากการรายงานอุทกศาสตร์ หรือตัวเลขต่างๆ อย่างเดียว เพราะพื้นที่จริงๆ มีความซับซ้อนกว่า แล้วจริงๆ ป่าพรุก็เป็นแกมลิงตามธรรมชาติของเขายู่แล้ว	
ชลประทานช่วยรับรองได้ไหมว่าจะชะลอโครงการนี้ออกไปได้สักเท่าไร	งบจะต้องใช้กันยายน
แม้จะยังไม่ได้ข้อเท็จจริง แต่ชลประทานยืนยันจะสร้างและเกิดผลกระทบ ต้องถามว่าคุ้มไหมกับการที่ชลประทานจะเจอสถานการณ์ขัดแย้งแบบนี้ ด้วยความเห็นใจทั้งสองฝ่าย แม้จะประชาพิจารณาจนได้ข้อมูลมาเป็นข้อๆ ก็ไม่ได้รับประกันว่าชลประทานจะหยุดสร้าง เพราะยืนยันว่าต้องใช้งบประมาณภายในเดือนกันยายน ข้อเรียกร้องจากประชาพิจารณ์ก็เป็นแค่กระดาษ ไม่มีผลต่อการตัดสินใจของชลประทาน	
ในเมื่อชาวบ้านไม่ยอมรับก็ไปหาที่อื่นสร้างดีกว่า สภาพของบ้านโตะแดงก็ดีอยู่แล้ว เป็นไปตามธรรมชาติแบบนี้ก็ดีอยู่แล้ว ไฟก็ไม่ไหม้	โครงการนี้จะใช้ที่อื่นไม่ได้ เพราะวาระบุดสถานที่ที่จะใช้แล้ว
ลองอธิบายข้อดีอีกชื่อว่ามီးไร่อีก	สามารถสร้างความชุ่มชื้นให้กับพรุเพื่อไม่ให้ไฟไหม้พรุได้ จุดใหญ่คือจุดนี้จุดเดียวเอง
เมื่อก่อนตอนที่ไฟไหม้ ก็ยอมรับว่าไม่เข้าใจพรุ แต่ตอนนี้ก็รู้แล้ว และไม่เคยมไฟไหม้เลย เรารู้แล้วว่าไฟไหม้เป็นแบบไหน เวลานั้นแห้งกับน้ำมีเป็นแบบไหน ขอให้เป็นธรรมชาติแบบนี้ดีกว่า	ไม่ได้บอกว่าไหม้ตรงนั้นะครับ แต่ไหม้ในจุดที่มีความแห้งแล้ง และชาวบ้านบุกรุกเผาป่า
ชาวบ้านน้อยใจอยู่อย่าง เวลาประชุมจะคุยกันเฉพาะใหญ่ๆ โตๆ ทั้งนั้น แล้วเวลาเดือดร้อน คือ ชาวบ้านที่เดือดร้อนชาวบ้านไม่รู้เรื่องราวอะไรเลย พอถึงวันที่มาก็มาบอกว่าจะมาสร้าง ชาวบ้านในพื้นที่ที่ใกล้กับที่จะสร้างก็ไม่รู้ เวลาหน้าท่วม แม้ไม่ได้ข่าวสารแจก เราก็ภูมิใจ เพราะที่อื่นเขาเดือดร้อนมากกว่าเรา ขนาดชลประทานทำอยู่ที่ลุ่มน้ำโก-	----

ผู้เข้าร่วมรับฟังในการประชุม	เจ้าหน้าที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก
ลก น้ายิ่งท่วมสุโขทัยโก-ลก ท่วมก็เดือน ลองคิดดูซิ แม้ไม่ได้ข่าวสารแจกก็ไม่ เป็นไร แต่เราได้ทุกปี เพราะ อบต. เรา ดีมาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเราดีมาก ประสานงานกันดีมาก แต่ทางโก-ลก น้ำ ท่วม เมื่อก่อนชลประทานมาทำ โครงการใหญ่โต ถึง 6 เดือนใหม่ ดิน พังทลายลงมาหมด แล้วก็เอาแมคโคร มาขุดขึ้นมา พอฝนมาดินก็ไหลลงไป หมด ไม่ได้ประโยชน์อะไร ตืออยู่อย่าง เดียวคือให้น้ำผ่านไปผ่านมา แต่ที่จะมา ทำที่บ้านเรา ขอร้องที่เถอะ ไหว้ก็ได้ ให้ มาดูตอนน้ำหลากว่าเราเดือดร้อนกัน แบบไหน	

ปลัดอำเภอสุโขทัย : ไม่อยากให้เกิดผลเสียต่อส่วนราชการและพ่อแม่พี่น้องเราด้วย
โครงการที่ชลประทานได้เสนอไปก็มีทั้งผลดีและผลเสีย พ่อแม่พี่น้องก็ยังมีปัญหาคาใจที่ทาง
ชลประทานเองก็ไม่สามารถตอบได้ ส่วนที่ไม่ได้ตอบก็อาจจะรู้ หรือไม่รู้ หรือข้อมูลบางส่วนไม่ได้
เตรียมมา อยากฝากทางชลประทาน รวบรวมในส่วนของปัญหาหรือว่าคำถามที่ทางพ่อแม่พี่น้อง
ทั้งตำบลปุโยะ ทั้งสุโขทัย สอบถามมาและรวบรวมเพื่อนำเสนอในครั้งต่อไป โดยการนำเสนอ
ครั้งนี้เราไม่เห็นภาพว่าขึ้น 40 เซนติเมตร สภาพตรงหน้าประตูกับหลังประตูระบายน้ำเป็น
อย่างไร เมื่อขึ้นมา 40 เซนติเมตร ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ทั้งในส่วน of พื้นที่ป่าฟรุก็ดี ในพื้นที่
สวนยางหรือว่าพื้นที่เกษตรกรรมของพ่อแม่พี่น้องจะอยู่ในสภาพอย่างไร จะมีผลต่อทางด้าน
ความเป็นอยู่ การจะมีชีวิตอยู่ต่อไหมของพืชตรงนั้น ระดับน้ำ สภาพความเป็นกรด-ด่างของน้ำ
มีผลต่อสัตว์ที่อยู่ในพื้นที่ป่าฟรุมากน้อยแค่ไหน อาจจะนำเสนอเป็น Power Point หรือว่าเป็น
สไลด์อะไรก็ได้ พวกเราก็ได้เห็น ถ้าเราพูดกัน เหมือนทางชลประทานบอกว่ามันไม่เกิดผลเสีย
แต่ทางชาวบ้านก็บอกว่าไม่เกิดผลเสียได้อย่างไร ก็ลองเอาภาพมาดู ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม
ถ้าทางหน่วยงานชลประทานมีก็นำเสนอในครั้งต่อไป เพราะว่าการทำโครงการในพื้นที่
อนุรักษ์ธรรมชาติหรือว่าป่าสงวน ผมว่ามันอาจจะต้องมีในเรื่องของ ATA (สมาคมเทคโนโลยีที่
เหมาะสม หรือ Appropriate Technology Association) แต่ตรงนี้ผมไม่แน่ใจว่าจำเป็นต้องมี
หรือไม่มี ไม่กล้าพูด แต่อย่างน้อยรวบรวมปัญหาทั้งหมด ทางชลประทานจะสะดวกไหม และ
เมื่อรวบรวมเสร็จ เดี่ยวเรายกมานัดคุยกันใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพราะทุกคนคงได้ถามหมดแล้วว่า
อยากรู้เรื่องอะไร ผลกระทบ สภาพความเป็นอยู่ เป็นอย่างไร นำเสนอเป็นภาพให้เห็นเลย แล้ว
เรายกมามาว่ากันใหม่ ขึ้นคุยกันอย่างนี้ก็ไม่จบ นัดมาคุยกันอีกครั้ง อาจจะเชิญทางด้านเกษตร
อำเภอ เชิญทางป่าฟรุ เพื่อให้ช่วยยืนยันว่ามาได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้กรุณาส่งผู้แทนมาร่วมด้วย

ไม่ได้เชิญมาเพื่อจะบอกว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แต่มาเพื่อยืนยันว่ากรณีอย่างนี้ สภาพป่าพรุจะเป็นอย่างไร ทางเกษตรก็จะได้อธิบายว่า ถ้าสภาพระดับน้ำเป็นแบบนี้ จะเป็นอย่างไร แบบนี้บรรยากาศน่าจะเบาลงหน่อย

ชลประทาน : เราจะรวบรวมปัญหาของพี่น้องต่างๆ ทั้งหมด ไปทำในรูปของการนำเสนอและจะนัดประชุมกันอีกครั้งหนึ่ง จะเชิญนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกษตรอำเภอ ส่วนราชการอื่นๆ เข้าร่วม จะรวบรวมเอกสารต่างๆ ถ้ามี ขอขอบคุณครับ

วันที่ 5 กรกฎาคม 2555 ณ โครงการชลประทานจังหวัดนราธิวาส อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

เข้าพบผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดนราธิวาส (นายประดิษฐ์ ปิ่นกระจาย) เรื่องการช่วยเหลือการก่อสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเป็นดำริของสมเด็จพระเทพฯ ที่ประสงค์ให้ทำอย่างไรที่จะทำให้น้ำไหลออกจากพรุช้าลง รักษาระดับน้ำ ป้องกันไฟป่า

สำหรับนายช่างที่เข้ามารับหน้าที่ทำนั้น ยังไม่เข้าใจเรื่องป่า และมาทางสายงานโยธาฯ และการชี้แจงกับชาวบ้านจะต้องให้ป่าไม่เข้ามาชี้แจงด้วย และจะประสานให้ผู้ดำเนินการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก ลงพื้นที่ไปชี้แจงกับชาวบ้านโดยตรง

วันที่ 6 กรกฎาคม 2555 ณ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

หารือกับ ผศ.นุกุล รัตนดากุล ซึ่งได้ชักชวนให้นำกรณีของป่าพรุโต๊ะแดง มาร่วมเป็นเครือข่ายของสภาลุ่มน้ำสายบุรี ซึ่งปัจจุบันได้ทำงานร่วมกับพื้นที่ชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เช่นที่อำเภอปาดังเบซาร์ บริเวณทุ่งเครีด ทุ่งน้อย และนาจาก อำเภอทุ่งยางแดง ที่ตำบลปาเสมัส ตำบลปาเสปูเต๊ะ และจังหวัดยะลา เช่นที่อำเภอเมือง บริเวณตำบลลำพะยา ที่มีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ

โครงการส่วนใหญ่ เป็นที่น่าสังเกตว่ามีลักษณะเป็นการฟอกเงิน โดยเฉพาะการขุดลอกต่างๆ ซึ่งตรวจสอบยาก จึงได้ใช้สภาลุ่มน้ำสายบุรี เป็นที่รวบรวมข้อมูลปัญหาจากการพัฒนา และความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำ มี ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ มาช่วยงานในสภาลุ่มน้ำสายบุรี ภารกิจจะเน้นไปที่ความรู้ท้องถิ่น หรือธรรมเนียมท้องถิ่น พื้นที่ทำงานจะกระจายเป็นจุดๆ ตามแหล่งน้ำต่างๆ แล้วผู้เกี่ยวข้องเป็นเครือข่าย ดำเนินการเก็บรวบรวมความรู้ มีการทำแผนงาน มีเรื่องราว และเสนอเป็นทางเลือกในเรื่องการจัดการน้ำ ดิน และป่า

สภาลุ่มน้ำสายบุรีเป็นที่รวบรวมปัญหา เสนอทางเลือก ทางออก ไม่เฉพาะเรื่องการจัดการน้ำ แต่ทำในเรื่องปัญหาสิทธิในที่ดินของชุมชนด้วย และได้นำเสนอปัญหานี้ต่อศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) แต่ก็มีจุดอ่อนตรงที่ถูกตีความว่าองค์กรเอกชนมาเสนอเพื่อที่จะของบประมาณ แต่ก็ต้องอดทนเพราะก็มีเหมือนกันที่หวังงบประมาณและทำให้ถูกเหมารวม

กรณีป่าพรุโต๊ะแดง ต้องการให้มาร่วมเป็นเครือข่าย ขณะนี้มีนักวิชาการที่จะสามารถให้คำแนะนำและลงพื้นที่ไปพบปะกับชาวบ้านในพื้นที่ เช่น ดร.ณชพงศ จันจุฬา ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ดร.สมพร ช่วยอารีย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี นักวิชาส่วนกลาง เช่น ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ หัวหน้าชุดโครงการ “การจัดการลุ่มน้ำสายบุรี” โทร.081-8170116 ดร.โคทม อารียา โทร.081-8280916

แนวทางที่ต้องทำต่อไป คือ ให้ชาวบ้านคุยเรื่องข้อมูล สร้างการเรียนรู้ และรู้เท่าทัน อย่าให้ตกเป็นเหยื่อหรือเครื่องมือให้กับภาครัฐที่หวังจะสร้างมลชนปะทะมลชน และการจัดการน้ำดิน ป่า มีหลายรูปแบบ เช่น ประปาภูเขา สวนดง วังปลา ระบบเหมืองฝายที่พื้นขึ้นมาใช้ได้ หลักการปรึกษาหารือ (ปากัด) ในพื้นที่สวนยางก็ปลูกพืชร่วมอย่างที่เหมาะสมได้

วันที่ 10 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงาน Wetland International อาคารคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

รศ.ดร.นพรัตน์ บำรุงรักษ์ ได้เล่าประสบการณ์เมื่อครั้งเข้าเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยพระองค์ท่านมีดำริที่จะนำน้ำออกจากพรุเพื่อการปลูกปาล์มและตรัสถามความคิดเห็น จึงได้กราบบังคมทูลไปว่าไม่คุ้ม เนื่องจากเมื่อต้นปาล์มสูงขึ้น ต้นจะล้มเพราะรากจะยึดชั้นพีทไม่ได้ และเสี่ยงต่อการเกิดไฟไหม้ได้ง่าย พระองค์ท่านจึงตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น อย่าไปยุ่งกับมัน” ป่าพรุโต๊ะแดงจึงอยู่รอดมาจนถึงทุกวันนี้ โครงการพระราชดำริทุกโครงการ ท่านจะตรัสถามความเห็นก่อนทุกครั้ง เราต้องมีหน้าที่ให้ข้อมูล ถวายความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใช่ยืนกุมมือเงียบ

การรักษาป่าพรุโต๊ะแดง สิ่งสำคัญคือชุมชนคิดอย่างไรกับพรุ ถ้าเห็นว่าพรุสำคัญและมีประโยชน์ที่จะรักษาไว้ดั้งเดิม ป่าพรุก็อยู่รอดได้ อย่างไม่หวังพึ่งจากหน่วยงานข้างนอก เพราะที่ผ่านมาพึ่งไม่ได้ และเป็นคนนอกที่ไม่เข้าใจป่าพรุทั้งนั้นที่เข้ามายุ่งวุ่นวายกับป่าพรุจนเกิดปัญหาระยะหลังมีมุมมองที่จะใช้พื้นที่พรุมาทำการเกษตร แต่ต้องถามว่าได้มองถึงต้นทุนการปรับสภาพพื้นที่ ปรับสภาพดิน ต้องใช้ปุ๋ย ใช้ยาฆ่าแมลง และสารเคมีที่ตกค้างเมื่อถึงช่วงน้ำท่วมขังจนทำลายผลผลิตการเกษตร โดยเฉพาะนาข้าวที่ยืนต้นตาย

กรณีพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช คนนอกก็เข้ามาบุกรุก เผาเพื่อเอาพื้นที่ เป็นนักการเมืองและข้าราชการก็มี แม้คนในพื้นที่ก็มีหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายอนุรักษ์ ฝ่ายที่ต้องการนำพื้นที่ไปทำการเกษตร เมื่อมีไฟไหม้ครั้งใหญ่ หลายหน่วยงานก็เริ่มเข้ามาหารือเพื่อจะแก้ไขปัญหามากขึ้น โดยเฉพาะทางหน่วยป้องกันไฟป่าที่เข้าใจในระบบนิเวศพรุดีขึ้น จึงเป็นโอกาสที่จะเข้าไปสร้างกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่เห็นด้วยกับแนวทางการอนุรักษ์ และมีกลุ่มที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวซึ่ง ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร เข้าไปทำอยู่ อาจขยับขึ้นมาทำเป็นประเด็นระบบนิเวศของพรุควนเคร็งทั้งระบบ

สำหรับพื้นที่จังหวัดสงขลา พรุกระแสนินธุ์ เมื่อได้ลงพื้นที่สำรวจแล้ว มีตัวชี้วัดความหลากหลายทางชีวภาพในระดับนานาชาติ แต่ไม่ได้อยู่ในเขตความรับผิดชอบของป่าสงวน จึงมี

การเข้าไป น่าสนใจที่จะไปเคลื่อนเป็นประเด็นการวิจัยได้ อย่างน้อยรักษาความสมบูรณ์ในส่วนที่เหลือ

พื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช อาจจะร่วมพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกับโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาทั้งพื้นที่ (Area-Based Collaborative Research-ABC) ของ สกว.

นอกจากนี้ทาง สกว. ยังมีทุนคือหน่วยประสาน (Node) ระดับพื้นที่ที่มีระบบนิเวศอยู่ ตั้งอยู่ เช่น อ่าวกะเปอร์ จังหวัดระนอง พรุณบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี หากมีการทำวิจัยโดยชุมชนให้เกิดรูปธรรมในพื้นที่ และแต่ละพื้นที่วิเคราะห์เป็นยุทธศาสตร์การจัดการพรุในรูปแบบของตนเอง จากนั้นมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหาที่พบ นโยบาย โครงการพัฒนาที่เข้ามามีผลกระทบ จนได้ข้อสรุป กำหนดเป็นข้อเสนอในทางนโยบายและแผน

ให้แต่ละที่ทำโดยอิสระแยกกันทำไปก่อน ยังไม่ต้องผูกเป็นสภาหรือเครือข่ายตั้งแต่ต้น ให้กลับไปทำรูปธรรมในพื้นที่ให้ชัดเจนก่อน แล้วจึงจัดเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในระดับภาคใต้ มีนักวิชาการ มีสื่อมวลชนเข้าร่วม ถ้าเป็นหน่วยงานราชการก็เลือกมาเฉพาะที่มีมุมมองไปในทิศทางเดียวกับชุมชนก่อน และถ้าเห็นความสำคัญร่วมกัน สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจจะยกระดับเป็นงานเชิงประเด็นว่าด้วยเรื่อง “พรุ” (แบบเดียวกับชุดโครงการวิจัยฝ่ายต่างๆ ของ สกว.)

วันที่ 12 กรกฎาคม 2555 คุณพลีชีพ หล้าหัส ได้โทรศัพท์มารายงานผลการประชุมระหว่างศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก (ชลประทาน) โดยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการทำฝายชะลอน้ำบริเวณคลองโต๊ะแดงและคลองข้างรอด ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงป่าพรุโต๊ะแดงทั้งผืน ทุกฝ่ายจึงเห็นชอบชะลอการก่อสร้างไปก่อน

ขณะเดียวกัน ได้เสนอให้ทางชลประทานนำงบประมาณไปปรับปรุงท่อระบายน้ำแนวสะพานที่มีอยู่เดิมให้สามารถปิดเปิดได้เหมือนประตูระบายน้ำแทน ซึ่งเรื่องนี้ต้องจัดประชาคมสอบถามความเห็นของประชาชนว่ายอมรับได้หรือไม่ ส่วนฝายชะลอน้ำ แนะนำให้สร้างแบบไม่ถาวรเหมือนที่หน่วยป้องกันไฟป่าทำมาแต่เดิม ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาการเกิดไฟป่าได้อยู่แล้ว ซึ่งจะสามารถสร้างได้หลายจุด และควรเน้นไปในพื้นที่ที่มีปัญหาแล้งมากกว่าที่จะมาทำในบริเวณต้นน้ำ และเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับชลประทาน ให้ทางชลประทานแต่งตั้งประชาชนในพื้นที่เป็นอาสาสมัครชลประทาน ซึ่งเป็นกลไกที่ชลประทานมีอยู่แล้ว เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ดูแลน้ำในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงได้ทั้งระบบ หรืออาจจะแต่งตั้งให้เจ้าหน้าที่ป้องกันไฟป่าเป็นอาสาสมัครชลประทานอีกตำแหน่งหนึ่ง เนื่องจากเป้าหมายการสร้างฝายชะลอน้ำของชลประทาน ทำเพื่อป้องกันไฟป่า ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกัน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานระหว่างหน่วยงานได้อีกทางหนึ่งด้วย

วันที่ 5 กันยายน 2555 ณ ห้องประชุมศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร และบริเวณคลองวังม่วง ตำบลปุยไผ่ อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

สภาที่ปรึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และศูนย์ดำรงธรรม เข้ามาเป็นสื่อกลางในการไกลเกลี่ยข้อพิพาท โดยเห็นว่าข้อมูลและคำถามที่มีไปยังโครงการก่อสร้างฝายชะลอน้ำนั้น ผู้รับผิดชอบโครงการคือโครงการส่งน้ำฯ ไม่สามารถอธิบายได้ ประกอบกับมีตัวอย่างความเสียหายจากการสร้างประตูน้ำในเขตพื้นที่อำเภอสุโขทัยมาก่อนแล้ว ดังนั้น ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก จึงตัดสินใจยุติการก่อสร้าง เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ไม่เห็นด้วย และควรมีการศึกษาระบบนิเวศพื้นที่พรุให้ชัดเจนก่อน หรือมอบหมายให้หน่วยงานที่มีเข้าใจในระบบนิเวศพรุเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการตัดสินใจหาแนวทางการรักษาระดับน้ำในคลองเพื่อป้องกันไฟไหม้ป่าพรุโต๊ะแดงในอนาคตต่อไป

2. งานติดตามความก้าวหน้าและสนับสนุนโครงการที่ได้รับทุนแล้ว

แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้สีส้นลวดลายที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกบ้านพงจือเหนือรี๊ะ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

วันอาทิตย์ที่ 2 ตุลาคม 2554 ติดตามการบันทึกกิจกรรมโครงการวิจัยของโครงการบาติกบ้านพงจือเหนือรี๊ะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ศึกษาศักยภาพและทดลองเพาะเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋บริเวณชายฝั่งอ่าวในบ้านกูปู หมู่ที่ 6 ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 19 ตุลาคม 2554 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านกูปู หมู่ที่ 6 ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

งวดที่ 2 ยังไม่มีกิจกรรมใดนอกจากการทดลองเลี้ยงปลาในกระชังและการประชุมสรุปผลการทดลองเลี้ยงปลาโดยทีมวิจัย 4-5 คนต่อครั้งเนื่องจากเวลาของแต่ละคนไม่ตรงกัน การซื้อพันธุ์ปลาเก๋จะทยอยซื้อเรื่อยๆ แต่พันธุ์ปลากะพงจะซื้อจากศูนย์วิจัยประมงชายฝั่งตากใบ และจากพ่อค้าคนกลาง(ไม่แน่ใจว่านำต่อจากที่ใด)ซึ่งได้นำเงินที่ได้จากการขายปลาเก๋และปลากะพงหมื่นกว่าบาทไปซื้อพันธุ์ปลากะพง 5,000 ตัวๆ ละ 10 บาท ขนาดตัว 4 – 5 นิ้วในเดือนมีนาคม 2553 และลงเลี้ยงในกระชังทดลอง 5 กระชัง ซึ่งประมาณเดือนเมษายน – มิถุนายน 2553 มีการขุดร่องเพื่อปลูกปาล์มบริเวณบ้านกูปู – น้ำแบ่ง(ชลประทาน) ทำให้ตะกอนดินโคลนและซากไม้ได้ลอยน้ำผ่านบริเวณกระชังปลา(เลี้ยงปากอ่าว) ทำให้ปลาตายเกือบทั้งหมด เหลือโดยประมาณ 800 ตัว เนื่องจากขนาดปลาเล็กและไม่สามารถทนต่อสภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เดือนกรกฎาคม 2554 ได้ขายปลาเก๋ที่ยังมีอยู่ในกระชังขนาด 7-10 ซีด โดยขายในราคาเดียวกัน 250 บาท จำนวน 48 กิโลกรัม เป็นเงิน 12,000 บาท หลังจากนั้นได้ซื้อพันธุ์ปลาขนาด 4-5 นิ้ว 1,000 ตัวๆ ละ 15 บาท จากพ่อค้าคนกลางที่ตากใบ และเดือนกันยายน ขายปลากะพง (ขาว) 37.5 กิโลกรัมๆ ละ 160 บาท รวมเป็นเงิน 6,000 บาท

คุณอนันต์ (หัวหน้าทีมวิจัยเลี้ยงปลากะพงเหลี่ยมเวลา ม.5 ต.ศาลาใหม่) มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัสดุที่ใช้ประกอบกระชัง ทางทีมภูมูใช้ถึงน้ำสีฟ้าเพื่อเป็นทุนลอยน้ำ แต่ทีมคุณอนันต์ใช้โฟม และได้แนะนำให้นำเพื่อยึดการใช้นำถึงน้ำสีฟ้าก่อนที่จะลงปลาครั้งต่อไปให้บำรุงรักษาโดยยกขึ้นบกแล้วใส่น้ำให้เต็มเพื่ออุดรอยรั่วหรือแตก แล้วเมื่อลงน้ำใหม่ให้หันทางที่เคยลอย(กลับด้านกัน) กระชังปลาของคุณระชะจะย้ายไปอีกฝั่งเนื่องจากร่องน้ำลึกกว่าและหนีการขโมยปลาได้กระชัง ทางคุณอนันต์แนะนำว่าให้ทำแพและดึงรอกเวลาให้อาหารอย่าทำสะพานระหว่างฝั่งกับกระชังเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและป้องกันการเดินไปตกเบ็ด

ทีมที่ดูแลการเลี้ยงปลาประจำคือ ระชะ, มะหมัด, มื่อลี, และมะยี่ (แทนแวนิสดีซึ่งขอถอนตัวเนื่องจากออกทำงานต่างถิ่น) ส่วนทีมวิจัยคนอื่นเนื่องจากไม่มีเวลาที่จะดูแลและร่วมกิจกรรมเพียงแต่มาร่วมตอนประชุมสรุปงานเท่านั้น

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่ม คือ การรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมและดูแลปลาในกระชังเนื่องจากเวลาไม่ค่อยตรงกันและทำงานต่างถิ่นจึงเหลือไม่กี่คนที่ดูแล สภาพน้ำโดยธรรมชาติไม่กังวลเนื่องจากทำเลดีเพียงแต่หากมีเหตุผิดปกติ เช่น มีการขุดร่องปาล์ม น้ำมาเร็วโดยไม่ทันตั้งตัว เป็นต้น กิจกรรมที่ยังไม่ได้ทำคือ การทดลองเพาะพันธุ์ปลาเก๋า แผนต่อไป ประมาณต้นปี 2555 จะเคลื่อนย้ายกระชังปลาไปยังฝั่งตรงข้ามเพื่อร่องน้ำที่ลึกกว่าและปลอดภัยจากการถูกขโมย เนื่องจากใกล้บ้านของทีมวิจัย และพยายามติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มต่อไป

วันพุธ ที่ 25 มกราคม 2555 ติดตามโครงการเพื่อแก้ไขและเพิ่มเติมรายละเอียดเอกสารการเงินโครงการวิจัยปิดโครงการเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋ากำบ้านภูมู อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

การศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบเหลี่ยมเวลา และกระบวนการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพง บ้านปลาเจ๊ะมูดอ หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 20 ตุลาคม 2554 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านปลาเจ๊ะมูดอ หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ถอดความจากการบันทึก ดังนี้

เมื่อวันที่ 1 ก.ค.52 ประชุมชี้แจงการลงพันธุ์ปลาโดยในที่ประชุมให้เลือกพันธุ์ปลาขนาด 5 – 6 นิ้วเพื่อทดลองเลี้ยงให้รอดมากที่สุด ครั้งแรกวันที่ 7 กรกฎาคม 2552 ลงปลา 5,000 ตัวๆ ละ 15 บาทขนาดตัว 5 – 6 นิ้ว จากสตูล (แบ่ง 10 กระชัง 10 คนทีมวิจัย) ครั้งที่ 2 เดือนสิงหาคม 2552 ลงพันธุ์ปลาเพิ่ม 3,000 ตัวๆ ละ 15 บาท ซื้อจากชาวประมงที่เลี้ยงในพื้นที่ขนาดตัว 5 – 6 นิ้ว (น้ำหนักตัวประมาณ 1.5 – 2 ชีด) เหยื่อปลาแต่ละกระชังทีมวิจัยจัดการหาเอง เดือนตุลาคม 2552 ทีมวิจัยได้คัดแยกปลาเดิมกระชังขนาด 4 x 4 เมตรต่อ 1 กระชัง แยกเป็น 2 ห้อง โดยปลาขนาดใหญ่ 3 ชีด/ตัว ขนาดเล็ก 1.5-2 ชีด/ตัว (ทุกกระชังทำเหมือนกันทั้งหมด) เมื่อเดือนธันวาคม 2552 – มกราคม 2553 ช่วงมรสุม ทำให้กลุ่มได้จัดซื้อเหยื่อมาเนื่องจากออกหาปลาไม่ได้โดยปกติถ้าช่วงปกติจะให้ปลาหลังเขียว (อีแกตาแม) แต่ถ้าช่วงมรสุม

จะให้ปลาสาละแบ (ยังนึกภาษาไทยไม่ออก) และเศษปลาป่น ซึ่งก่อนมรสุมประมาณเดือนพฤศจิกายน 2552 ที่มิจัยบางคนได้ทยอยขายปลาบางส่วนเนื่องจากเกรงว่าจะตายมากเมื่อมรสุมเข้า ขนาดที่ขายประมาณ 5-7 ขีดต่อตัว เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2553 ทางที่มิจัยได้ประมาณว่า อัตรารอดของการทดลองทั้งหมดรอดประมาณร้อยละ 85 ของปลาทั้งหมด(10 กระชัง) ขนาดปลาช่วงนี้ประมาณ 5-7 ขีด จากการสังเกตของที่มิจัยพบว่า ปลาที่ตายประมาณร้อยละ 15 นี้เนื่องจากการดูแลเอาใจใส่ของที่มิจัยแต่ละกระชังในเรื่องของการให้เหยื่อ เมื่อให้เหยื่อน้อยกว่าปกติปลาก็โตช้ากว่าปกติ เมื่อถึงฤดูมรสุมปลาที่มีขนาดเล็กจะทนต่อสภาพน้ำได้น้อยกว่า ส่วนโรคที่มากับน้ำแทบจะไม่ได้เป็นปัญหาสำหรับการเลี้ยงในปีนี้ หลังจากกุมภาพันธ์ 2553 ที่มิจัยได้ทยอยขายปลาไปเรื่อยๆ และได้จัดบันทึกการขายทุกคน (หัวหน้าที่มิจัยกำลังเก็บรวบรวมบันทึก) เมื่อประมาณสิงหาคม 2553 กระชังของทีมชาร์ดส่วนของเหล็กที่จับกระชังหักและโฟม (ทุ่นลอย) เสียหายจากการกัดของปู มีเพียงที่มิจัย 4 คนได้ทำการซ่อมและเลี้ยงที่เดิมต่อ ส่วนที่เหลืออีก 6 คนได้แยกย้ายกลับไปเลี้ยงบริเวณอื่น และบางคนก็ไม่ได้ซ่อมแซมต่อ

เมื่อเดือนสิงหาคม 2552 มีโครงการที่มิจัยบริเวณชายฝั่งเลียบทะเล หมู่ที่ 8 บ้านปลาโต๊ะบิฐ ได้รับความร่วมมือจากชาวประมง หมู่ที่ 5 และ หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ และงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (จังหวัดสงขลา) โดยได้สนับสนุนถัง 5 ตัน, น้ำมัน 5 ลิตร, ค่าอาหาร 100 ต่อลำ ทั้งหมด 80 ลำทั้ง 2 หมู่บ้าน ผลของโครงการทำให้ชาวประมงหาปลาได้มากยิ่งขึ้นโดยไม่ต้องไปไกล

ปัญหาการเลี้ยง เรื่องขอวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะโฟมและเหล็กไม้ทนต่อสภาพน้ำ ส่วนอวนไม่ค่อยมีปัญหาเนื่องจากที่มิจัยได้มีการทำความสะอาดอยู่ประจำจึงสามารถใช้เลี้ยงได้อีก ส่วนปัญหาการบริหารจัดการทีม เรื่องของเวลาของที่มิจัยไม่ค่อยตรงกันโดยเฉพาะช่วงมาดูแลที่กระชังทำให้การจดบันทึกแยกจดต่างคนต่างจดบันทึก ข้อมูลอาจจะคลาดเคลื่อนไปบ้าง ส่วนการแบ่งเวรยามเวลากลางคืน ทุกคนมีอยู่เวรทำให้กลุ่มไม่ได้ประสบปัญหาการถูกขโมยปลาในกระชัง นัดหมายครั้งต่อไปในการติดตาม กฎ ระเบียบการบริหารการกลุ่ม การจดบันทึกการขายของแต่ละกระชัง และค่าใช้จ่ายของกลุ่มซึ่งทางหัวหน้าที่มิจัยจะนัดหมายเมื่อข้อมูลพร้อม

วันที่ 11 พฤศจิกายน 2554 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านปลาเจ๊ะมุด หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดำรงวิทยาราม จังหวัดนราธิวาส

การบริหารจัดการ เงินที่ได้จากการเลี้ยงปลาของแต่ละคนกำลังรวบรวมเนื่องจากแยกจดบันทึกรายบุคคล มีโครงการมาทำซึ่งเพื่อสร้างที่อยู่ของปลา โดยชาวบ้านและที่มิจัยร่วมกันออกไปวางแนวอ่าวตากใบ ราคาปลา 130-140 บาทต่อกิโลกรัม ตามช่วงจังหวะ หากมีปลาต่างพื้นที่มาขายในพื้นที่ทำให้ขายได้ราคาถูกลง หากความต้องการของตลาดสูง (ปลาขาดตลาด) ราคาจะสูงถึง 170 บาทต่อกิโลกรัม ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการรักษาปลาและปรับสภาพน้ำ โดยใช้มูลวัวแห้งมาทิ้งไว้ในกระชัง

โครงการศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบเหลื่อมเวลาและกระบวนการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพง บ้านปลาโต๊ะบีซู หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554 ณ ศาลาริมน้ำ บ้านปลาโต๊ะบีซู หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส ติดตามเนื้อหาข้อมูลในการทำรายงานและการเงิน

วันศุกร์ ที่ 27 มกราคม 2555 ติดตามโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขและเพิ่มเติมรายละเอียดเอกสารการเงินโครงการวิจัยปิดโครงการเลี้ยงปลากะพงเหลื่อมเวลา บ้านปลาโต๊ะบีซู และหารือโครงการวิจัยวินิจฉัยโรคจากม่านตา ณ เทศบาลเมืองดากใบ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

วินิจฉัยโรคโดยการวิเคราะห์จากม่านตา (Iridology) เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพการแพทย์ทางเลือกด้วยกลไกอภิปรัชญาสสารสุขประจำหมู่บ้าน และภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน ตำบลดากใบ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส” ระยะที่ 1

วันศุกร์ที่ 27 มกราคม 2555 หารือโครงการวิจัยวินิจฉัยโรคจากม่านตา ณ เทศบาลเมืองดากใบ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2555 ณ ณ ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลดากใบ ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

สำนักดาบสมีสอนเรื่องผ้งม่านตา ที่มิวิจัยพยายามรวบรวมม่านตาไว้หลายๆ สำนักเพื่อมาเปรียบเทียบกัน วิชากายวิภาคศาสตร์ (Anatomy) จะเรียนเกี่ยวกับส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ม้าม ถุงน้ำดี มักมีปัญหาจากสารพิษที่มาพร้อมกับผัก ผลไม้ที่ใช้อย่างไม่เหมาะสม

อุปกรณ์ที่ใช้ดูม่านตาเบื้องต้น คือ แว่นขยาย ลองให้ อสม. ดูว่ามีวงขาวๆ รอบม่านตาอยู่หรือไม่ แสดงว่ามีภาวะของเบาหวาน เครื่องมือต่อมา คือ ไฟฉายขนาดเล็ก (ไฟฉายปากกา) ฉายไปข้างๆ แล้วใช้แว่นขยายในส่วนม่านตาที่เป็นลากลูน่า จะเห็นรอยของตา สำหรับคนเอเชีย ถ้าเห็นสีช็อกโกแลตในตาดำ จะเป็นโรคเกี่ยวกับความดันโลหิต (สูงและต่ำ)

คุณอรทัย ที่มิวิจัย ได้ใช้การวินิจฉัยโรคจากม่านตาในงานปกติ ที่วินิจฉัยได้แม่นยำคือระบบย่อยอาหาร แต่การวิเคราะห์ระบบอื่นยังไม่คล่อง มีปัญหาเรื่องเทคนิคการถ่ายภาพ แต่ทราบว่ามีกล้องที่ถ่ายแล้วบอก scale เป็นผ้งและองศาได้เลย

วันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอมือ จังหวัดนราธิวาส

ที่ผ่านมาทางหัวหน้าทีมยอมรับว่ามีปัญหาเรื่องการประสานงานและเวลาที่ไม่ตรงกัน กิจกรรมได้ทำสิ้นสุดแล้วเพียงแต่การสรุปผล มีเนื้อหาเพิ่มเติมอีก 3 กิจกรรม 1)หนังสือที่แปลเกี่ยวกับศาสตร์นัยน์ตา (กิจกรรมที่ไปอบรมการวินิจฉัยโรคจากม่านตา) 2)สรุปผลจากที่ไปประสานอาจารย์แพทย์ ณ ม.นเรศวรเกี่ยวกับนวัตกรรมการวินิจฉัยโรคจากม่านตา และ

3) สรุปผลกิจกรรมอบรมให้ความรู้และทดลองเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเขตเทศบาลตากใบ โดยข้อมูลนี้จะสรุปภายในวันพฤหัสบดีที่ 19 กรกฎาคม 2555 พร้อมปิดบัญชีธนาคารโครงการวิจัย

**การทดลองใช้หลักสูตรกิริออาติย์ของสถาบันศึกษาปอเนาะอะมานะตุรเราะห์
มาหนักชุมชนบ้านตาบา อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส**

วันอังคาร ที่ 31 มกราคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านตาบา อำเภอดากใบ จังหวัด
นราธิวาส

หลักสูตรของตำบลละแวก อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จะใช้หนังสือการสอนกิริออาติย์จำนวน 5 เล่ม ส่วนของตาบาจะใช้หนังสือที่มีอยู่ 5 เล่ม ตัวอักษรเป็นแบบสมัยใหม่ อ่านง่ายกว่าสร้างความน่าสนใจกว่า เพราะแบบเดิมตัวอักษรจะตัวดัดแบบลายมือเขียน อ่านยาก แต่ผู้สูงอายุจะชอบตัวอักษรแบบเก่า

วิธีการสอนกิริออาติย์จะนำรูปแบบฮาลาเกาะมาจัดการเรียนการสอน โดยผู้รู้กับผู้เรียนนั่งล้อมวงเป็นวงกลมวงเดียวกัน มีทั้งวงรวม 100-120 คน และแบ่งวงย่อย สถานที่ที่ใช้มีสยิดเป็นที่เรียน การแยกกลุ่มในช่วงเริ่มแรกของโครงการวิจัยจะแบ่งตามระดับความรู้ แต่ผู้ใหญ่วางคนอายุที่รู้ว่าตนเองอยู่ในระดับเดียวกับเด็ก ไม่กล้ามาเรียน จึงเปิดโอกาสให้เข้ากลุ่มตามความถนัดที่อยากจะเรียนรู้เรื่องอะไรจากครูคนไหน

หลักสูตรการสอนกิริออาติย์ได้มาจากอินโดนีเซีย หนังสือจัดพิมพ์ที่รัฐสลังงอร์ ประเทศมาเลเซีย โดยมีหะยีอะห์ลัน ซาเลม ชัคกาซี มุฮัมหมัด ซือมารัง เป็นผู้เรียบเรียง แล้วส่งเนื้อหาไปที่โรงพิมพ์ในประเทศไทย มีลิขสิทธิ์ในการใช้เรียน

หนังสือฉบับที่โครงการวิจัยใช้ จะอ่านได้ง่ายกว่า เนื่องจากระบบการพิมพ์ด้วย Font สมัยใหม่ การสอนจะเป็นขั้นตอน คนที่ไม่มีพื้นฐานภาษาอาหรับก็เรียนได้ ฉบับของยะรังจะเริ่มด้วยการเรียนพยัญชนะ 6 ตัว แต่ของโครงการวิจัยเริ่มจากการเรียนพยัญชนะ 1 ตัวก่อน หลังจากท่องจำจนคล่องแล้วค่อยเรียนต่อไป

แบบเรียนของโครงการวิจัยจะเรียนโดยการจำเป็นคำหรือวลี แต่ของยะรังบางครั้งยกมาทั้งอายัต ทำให้ยากต่อผู้เรียนจะเข้าใจได้

สมุดประเมินผลการเรียนเล่มสี่ชมพูที่ทีมวิจัยใช้ จะระบุรายละเอียดดังนี้

ระดับที่ได้	ลายเซ็น	เล่มที่/หน้า	มาเรียน	วันที่

อีกเราะห์ จะใช้การวัดผล คล่อง = 90% ปานกลาง = 70% ถ้าได้เพียง 50% ถือว่ายังอ่านไม่ได้เลย (บอแร) วิธีประเมินจะให้อ่านแต่ละหน้าแล้วตรวจดูว่าอ่านผิดมากน้อยเพียงใด

การเรียนแบ่งเป็น 2 ช่วงชั้นอายุ ที่มิวิจัยจะสอนกีรออาตีย์ให้เด็กที่ศูนย์ตาดีกาตอนเย็น-ค่ำ และสอนกีรออาตีย์ให้ผู้ใหญ่วันจันทร์ – ศุกร์ เวลา 20.00 น. เป็นต้นไป โดยมีครูผู้สอนทั้งหมด 8 คน

หลักสูตรที่ใช้สอนทั้ง 6 เล่ม เป็นหลักสูตรจากยอร์กจาร์กาตาร์ ประเทศอินโดนีเซีย โดยอัสฮัส ฮูมัน พิมพ์เมื่อ ค.ศ.1997 โดยมีเนื้อหาแต่ละเล่ม ดังนี้

เล่มที่ 1 จะเรียนพยัญชนะ (ฟาตะ) ทั้ง 28 ตัว พร้อมกับสระที่มีทั้งสระบน สระกลาง และสระหน้า โดยให้เด็กจำเป็นคำ ไม่มีการแยกพยัญชนะกับสระ ยกตัวอย่างเทียบกับภาษาไทย จะเรียน กา ขา คา เป็นต้น ไม่ได้เริ่มเรียนพยัญชนะแล้วเทียบกับ คน สัตว์ สิ่งของ ฯลฯ กล่าวคือ ไม่ได้เรียน ก. ไก่ ข. ไข่ ฯลฯ แต่เรียนพยัญชนะควบสระไปเลย แล้วเน้นการออกเสียงให้ถูกต้อง ความยากง่ายอยู่ที่ลายเส้นของอักษรที่ใช้ในการสอน

เล่ม 2 จะเริ่มเรียนพยัญชนะผสมกับสระบนพร้อมเชื่อมอักษร 2 อักษร เทียบกับภาษาไทยคือเป็นคำที่มีตัวสะกด โดยใช้พื้นฐานจากการเรียนในเล่มที่ 1 และเริ่มรู้จักออกเสียงสั้น-ยาว ในหนังสือที่ใช้เรียน ตัวอักษรสีแดงหมายถึงให้ออกเสียงยาว แต่รูปของคำจะยังไม่มี ความหมาย

เล่ม 3 เริ่มมีอัลกุรอานมาประกอบเป็นวลีสั้นๆ แต่จะยังไม่อธิบายความหมาย และเรียนเกี่ยวกับคำเชื่อม เช่น เล่ม 2 เรียนคำว่า อาร์ฟ เล่ม 3 จะเรียนเพิ่มเป็น อาร์ฟ-ย้อ-วาว โดย “ย้อ” เป็นคำเชื่อม

เล่ม 4 ใช้สระบน 2 ตัว ออกเสียงเหมือนมีตัวสะกด ตัวอย่าง สระบน เช่น บา+บา = บัน สระล่าง บี+บี = บิน สระหน้า บู+บู = บุน รู้หลักคำเป็น (ออกเสียงยาวต่อเนื่องได้) เช่น บัว และ คำตาย (เสียงสั้นหรือเสียงปิดท้ายคำ) เช่น เบา ไบ

เล่ม 5 วิธีหยุด เรียนรู้วิธีแบ่งวลีหรือประโยคที่อ่านว่าต้องหยุด หรือควรหยุด หรือส่งเสริมให้หยุด เมื่อสิ้นสุดที่คำใด มีการนำหลักตั้งแต่เล่ม 1 – 5 มาทบทวน เครื่องหมายตัวหยุด มีหลายลักษณะ ดังนี้

จิม = หยุดหรืออ่านต่อก็ได้

ลัม = ห้ามหยุด

ซอแลยอ = อ่านต่อไปดีกว่า

มีม = ต้องหยุด

กอปลัมยอ = หยุดดีกว่า

นุกตอไต = จะต้องเลือกหยุดจุดใดจุดหนึ่ง

เล่ม 6 การหน่วงเสียง (คอยซุม) นับเป็นจังหวะห้องเสียง (กีอรรอกัต) บางครั้งผู้อ่านอาจใช้วิธีการกระดิกนิ้วเพื่อบันทึกใจว่าออกเสียงไปยาวกี่ห้องเสียงแล้ว ตายูวี่ หรือหลักการอ่านอัล-กุรอานให้ถูกต้อง เมื่อมีสัญลักษณ์ปรากฏ เช่น เมื่อมีตัว “เล็ก” (คล้ายตัว J) ต้องอ่านเหมือนมีตัวสะกด จากเดิมอ่านว่า “ซาบีอี” เมื่อมีตัวเล็กปรากฏให้อ่านเป็น “ซัมบีอี” หรือจากคำควบเสียง

ให้ออกเสียงชัดเจนแทน เป็นต้น เครื่องหมายชั้ดู (คล้ายเลข 3 หงายขึ้น) ปรากฏอยู่ให้ออกเสียงตัวนั้นซ้ำอีกก็เสียง

นอกจากนี้ยังมีอักษรพิเศษ 14 อักขระ ที่มนุษย์จะไม่รู้ความหมาย มีแต่อัลลอฮ์ (ช.บ.) เท่านั้นที่รู้

วันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ณ มัสยิดยาแม๊ะ ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
 ทีมวิจัยไม่มีข้อมูลเพิ่มเติมแล้วหลังจากมีการถอดบทเรียนเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2555

ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากลูกหลุมพีของชุมชนบ้านปลักปลา ตำบลโฆมิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 16 กรกฎาคม 2555 ณ โรงเรียนบ้านศาลาใหม่ ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

รายงานเสร็จสมบูรณ์แล้ว

แนวทางการอนุรักษ์และสืบค้นคุณค่าผลหลุมพีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียนและครูโรงเรียนบ้านปลักปลา ตำบลโฆมิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 16 กรกฎาคม 2555 ณ โรงเรียนบ้านศาลาใหม่ ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

รายงานเสร็จสมบูรณ์แล้ว

อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดีเกฮูลู ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย ซอยแลแง ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ในส่วนเนื้อหารายงาน ยังมีข้อมูลที่ต้องเพิ่มเติมและวิเคราะห์และเปรียบเทียบระหว่าง 3 โซน เกี่ยวกับเนื้อหาของเพลงดีเกฮูลู นัดส่งข้อมูล วันที่ 5 สิงหาคม 2555

ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน โดยวิสาหกิจชุมชนยี่งอ ตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย เทศบาลตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ข้อมูลและเนื้อหาที่มีอยู่แล้วส่วนหนึ่ง หลังจากได้พูดคุยทบทวนกิจกรรมทั้งหมดและหาข้อมูล ก็มีข้อมูลเพิ่มจาก สมุดบันทึกจากทีมวิจัยจำนวน 2 เล่ม ซึ่งจะรวบรวมข้อมูลที่มี มาพิมพ์สรุปเพื่อเป็นเนื้อหารายงาน

ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตลาดลองกองโดยวิสาหกิจชุมชนยี่งอ ตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านที่มิวิจัย เทศบาลตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ข้อมูลและเนื้อหาที่มีอยู่แล้วส่วนหนึ่ง หลังจากได้พูดคุยทบทวนกิจกรรมทั้งหมดและหาข้อมูล ก็มีข้อมูลเพิ่มจาก สมุดบันทึกจากที่มิวิจัยจำนวน 2 เล่ม ซึ่งจะรวบรวมข้อมูลที่มีมาพิมพ์สรุปเพื่อเป็นเนื้อหารายงาน

แนวทางสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกแลตาแปกับหน่วยงานและชุมชนในการสร้างจิตสำนึกบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะบริเวณเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ ที่ทำการชุมชนกแลตาแป ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

นัดหมายเจอ หัวหน้าที่มิวิจัยแล้ว พอไปหาแล้ว หัวหน้าที่มิวิจัยไม่อยู่บ้าน ไปประชุมด่วนที่กรุงเทพฯ

ศึกษาวิธีการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่เหมาะสมในนาข้าวสวนผลไม้ และสวนยางพาราโดยชุมชนบ้านบือราแง หมู่ที่ 4 ตำบลลูโบะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 18 กรกฎาคม 2555 ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตะโละมาเนาะ ตำบลลูโบะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

นัดหมายเจอหัวหน้าที่มิวิจัย แต่หัวหน้าไม่มา ก็เลยไปเจอที่มิวิจัยที่ แบแว ซึ่งจากการพูดคุยแล้ว แบแวบอกว่า ข้อมูลและเนื้อหาทั้งหมดอยู่ที่หัวหน้าทีมทั้งหมด

บริหารจัดการน้ำสำหรับทำนาในพื้นที่ชลประทาน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณโครงการฝายบ้านกาเต็ง ตำบลกาลิซา อำเภอรันัง จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2

วันที่ 2 มีนาคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านกาเต็ง ตำบลกาลิซา อำเภอรันัง จังหวัดนราธิวาส

สรุปกิจกรรมของโครงการวิจัย พื้นที่ทำนาประมาณ 70 ไร่ โดยที่ทำไม่ก็คน เนื่องจากหลายคนหันทำอาชีพอื่น ปัญหาหลักคือ ผลผลิตข้าวที่ได้ หนูกินเกือบทั้งหมด เมื่อฤดูการที่แล้วจึงไม่กล้าที่จะทำอีก พื้นที่นา หากจะใช้ทำสวน หรือปลูกพืชหมุนเวียนต้องใช้เวลาในการปรับสภาพดิน และอาจจะไม่คุ้มทุนต่อการลงทุนโดยเฉพาะในระยะเวลานี้ หากปีนี้นาผลได้น้อยลง ฤดูทำนาปีถัดไปก็จะร่วมกันทำนา แต่ไม่แน่ใจว่าอาจจะได้จำนวนพื้นที่ทำนาลดลงจากเดิมหรือไม่ ส่วนรายการเงินกำลังเคลีย และจะนัดหมายเพื่อตรวจทานความถูกต้องอีกครั้ง

การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานในการปลูกพืชหมุนเวียน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณโครงการสถานีสูบน้ำขนาดเล็กยะกัง 8 บ้านบุญเกื้อกุง ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2

วันที่ 16 มีนาคม 2555 ณ แปลงทดลองปลูกพืชหมุนเวียน บ้านบุญเกื้อกุง ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ทีมวิจัยได้ปลูกแตงโม แปลงทดลองปลูกพืชหมุนเวียนทั้งหมด ส่วน การทำนาบนแพ (ในน้ำ) ใช้พันธุ์ชัยนาท 1 (ระยะเวลา 120วัน) เริ่มหว่าน ต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2555 ขนาด แปลงแรก 3.5 x 6 เมตรปลูกได้ 15 x 26 กอ ความลึก (รวมดิน + ผักตบชวา) ประมาณ 6 นิ้ว โดยผักตบชวา หนาประมาณ 2 นิ้ว และ ดิน ประมาณ 4 นิ้ว

แนวทางการสร้างสัมพันธภาพระหว่างชมรมเรือข้ามฝั่งไทย – มาเลย์ กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริเวณด่านชายแดนไทย – มาเลเซีย ตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านทีมวิจัย ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

พบทวนกิจกรรมกับทีมวิจัย กิจกรรมหลักๆ ก็คือเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยมาเลย์ ซึ่งมีด่านอยู่ 3 จุดเช่น ท่าเรือกาแลกาจิ กาแลกูโบ กาแลกือบง ซึ่งจะมีบางด่านที่มีปัญหา ก่อนที่จะทำวิจัย ก็มีการแข่งเรือไทย-มาเลเซีย เชื่อมความสัมพันธ์ หลังจากนั้นได้เห็นถึงปัญหาของทางตำรวจฝ่ายมาเลเซีย หลังจากนั้นมีการคุยระหว่างหน่วยงานด้วยกัน

สรุป หาข้อมูลที่เป็นเนื้อหาเช็คจากกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมาเรียบเรียงทำอะไรไปบ้าง มีความร่วมมือจากการทำงานอย่างไร เอาเนื้อหาที่มีอยู่มารวบรวมและเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่เหลืมาเพิ่ม นัดส่งข้อมูลและเนื้อหาทั้งหมด วันที่ 22 กรกฎาคม 2555

3. งานสร้างเสริมศักยภาพนักวิจัยและจัดประชุมระหว่างเครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่ และ ฝึกอบรมทักษะในการทำงานวิจัย

การต้อนรับคณะเจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาเกษตรกรรมลุ่มน้ำมูดา (MADA) ศึกษาฐานด้านการเกษตรและการชลประทานของไทย

วันที่ 17 เมษายน 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณสมชาย จากงานยานยนต์ กรมชลประทาน ได้โทรศัพท์ประสานแจ้งเรื่องการใช้เรือเพื่อล่องชมเกาะรัตนโกสินทร์ ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2555 โดยเสนอให้ใช้เส้นทางไปเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเรือที่ใช้เป็นเรือไม้สักสองชั้น ไม่สะดวกในการลอดใต้สะพานและไต่คลื่นแรงไม่ได้ ใช้เวลาในการล่องเรือไป-กลับประมาณ 4 ชั่วโมง เพราะเรือวิ่งเร็วไม่ได้ ค่าใช้จ่ายสำหรับงานนี้ คือ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง 4,500 บาท ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ควบคุมเรือจำนวน 3 คนๆ ละ 500 บาท ค่าใช้เรือ (ค่าเสื่อมเครื่องยนต์) 1,000 บาท รวมแล้วมีค่าใช้จ่าย

ทั้งสิ้น 7,000 บาท สำหรับอาหารในการจัดเลี้ยง ทางผู้จัด คือ สกว. ต้องประสานกับทางร้านอาหารมุสลิมมาเอง

วันที่ 14-17 พฤษภาคม 2555 ต้อนรับคณะ MADA มาศึกษาดูงาน ณ กรุงเทพฯ

วันที่ 15 พฤษภาคม 2555 ณ กรมชลประทาน สามเสน กรุงเทพฯ

เวทีวิชาการ “สานสันติสุขสามจังหวัดชายแดนใต้ผ่านงานวิจัย สกว.”

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2555

ประชุมเตรียมงานเวทีวิชาการ สกว. ในวันที่ 10-11 มีนาคม 2555

วันที่ 9 มีนาคม 2555 ณ ห้องพิบูล โรงแรมอิมพีเรียลนครราชสีมา ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

อำนวยการประชุมคณะกรรมการฯ และเตรียมงานเวทีวิชาการ “สานสันติสุขสามจังหวัดชายแดนใต้ผ่านงานวิจัย สกว.”

วันที่ 10 – 11 มีนาคม 2555 ณ โรงแรมอิมพีเรียลนครราชสีมา ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

อำนวยการเวทีวิชาการ “สานสันติสุขสามจังหวัดชายแดนใต้ผ่านงานวิจัย สกว.”

งานเชื่อมโยงการศึกษาพื้นที่พหุจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 20 เมษายน 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

คุณรัตนา ชูแสง Node เยาวชนสุราษฎร์ธานี ได้ประสานขอข้อมูลการดำเนินในพื้นที่พหุของนครราชสีมา เนื่องจากได้ดำเนินงานร่วมกับเยาวชนและโรงเรียนในการศึกษาระบบนิเวศพหุและป่าชายเลนในเชิงสำรวจ และต้องการฝึกให้เยาวชนเป็นนักวิจัยที่ลงลึกในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่พหุ ทาง Node นครราชสีมา จึงได้ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์เรื่องปลาสวยงาม ผึ้งหลวง สาคร พร้อมข้อมูลเกี่ยวกับพหุอื่น เช่น หวาย ปาล์ม พรรณปลา ฯลฯ เพื่อแลกเปลี่ยนการทำงานในอนาคต

ประชุมพี่เลี้ยงและผู้ประสานงาน (Research Consoler-RC) ภาคใต้

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2555 ณ ห้องประชุม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

คณะกรรมการนโยบายของ สกว. ต้องการประเมินโครงการใหญ่ๆ ที่ให้ทุนวิจัยไประดับ 10 ล้านบาทขึ้นไป แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ประเมินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคใต้ตอนล่างที่ดำเนินงานมาครบ 10 ปี ใช้งบประมาณไปไม่มาก งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นบนฐาน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่ได้ลงทุนไปเป็นอย่างไร การก่อเกิด พัฒนาการ กระบวนการเปลี่ยนแปลง

สถานการณ์ ผลลัพธ์ ผลกระทบ คืออะไร สกว.ฝ่าย 1 จะจัดประชุมคณะกรรมการที่มี เปาะจิน นพ.วีระศักดิ์ อรุณรัตน์ ฯลฯ ซึ่งได้ประชุมมา 3-4 ครั้ง อ.ปัทมาวดี ชูชูเกิ ได้เริ่มขยับงานความคิดริเริ่มด้านยุทธศาสตร์งานวิจัย (Strategic Research Initiatives – SRI) จะจัดสัมมนางานวิจัยของ สกว. โดยมีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบเล็กๆ

การประชุม RC ภาคใต้ จะมีการแบ่งกลุ่มตามประเด็น คือ เศรษฐกิจชุมชน, การศึกษา และวัฒนธรรม ทรัพยากรอ่าวและพื้นที่พรุ ขณะที่ภาคเหนือจะขยับงานท่องเที่ยว ภาคกลางเน้นเรื่องภาษาวิฤติ

วันที่ 14-15 กุมภาพันธ์ 2555 ณ โรงแรมปาร์ควิว รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ประชุมคณะกรรมการกำกับทิศทางการงานวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ ปัญหาและทางออกในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วันที่ 7-8 สิงหาคม 2555 ณ ห้องประชุมสนามกีฬาหลักเมืองพรตังควา เทศบาลตำบลพรตังควา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาสจากในปี 2554 ได้ค้นหาเกี่ยวกับพื้นที่พรุ ยุทธศาสตร์จะพัฒนานักวิจัยกับภาคีร่วม โครงการล่าช้าของ 20 โครงการ ปิดไปแล้วจำนวน 10 โครงการ ส่วนอีก 10 โครงการกำลังดำเนินการอยู่

ทิศทางในปี 2555 ประเด็นที่คุยไว้ 5 ประเด็น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์น้ำ นกหายาก ตำนานเรื่องเล่าในพรุโต๊ะแดง แต่เหลือปรับ 3 โครงการ ได้ทำการพัฒนาโจทย์เรียบร้อยแล้ว แต่ที่ได้อนุมัติไว้แค่ 1 โครงการ ส่วนการจัดการบริหารน้ำ ซึ่งผู้ประสานงานเป็นตัวกลาง ได้มีเวทีในการเจรจาระหว่างชลประทานกับชาวบ้านหลังจากนั้น ผู้ประสานได้หารือกับนักวิชาการคณะทรัพยากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ความร่วมมือกับวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ได้ถอดบทเรียนกับเครือข่ายผู้ประกอบการที่ผลิตผ้าคลุมผมสตรีและเครื่องแต่งกายมุสลิม เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2555 และโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตที่จะทำเป็นตำบลต้นแบบ โดยเลือกตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ประสานความร่วมมือกับบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไปประจำอยู่ในพื้นที่แล้ว

ความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) จังหวัดนราธิวาส ที่จะจัดการอบรมให้บุคลากรเรียนรู้การทำงานกับชุมชนแบบมีส่วนร่วมในปลายเดือนสิงหาคมนี้

ความเห็นของผู้อำนวยการ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการล่าช้า ให้รีบเคลียร์ให้เร็วที่สุด เป็นห่วง พื้นที่ชายแดน เป้าหมาย 3 จังหวัดชายแดนใต้ ทำเรื่องอะไรก็ได้แต่ต้องตอบคำถามในกลุ่มชุมชน เป้าลึกให้ใช้เรื่องพรุ ให้ได้ถึงชุมชนและอาชีพ เน้นกระบวนการสร้างเกาะกลุ่มกับคน เอาภูมิปัญญาพุมายาคูยอาจนำสู่การพัฒนาอาชีพ หรือสร้างสิ่งแวดล้อมและอาชีพคนวิทยาลัยชุมชน เดิมอาจเอาวิชาที่สอน แต่เราสามารถค้นความรู้จากพื้นที่ที่มีอยู่ วิทยาลัยการแพทย์ลันนาจังหวัดเชียงใหม่ กำลังจะเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นการเรียนการสอน

กระบวนการ การมีส่วนร่วม ยังอ่อน ต้องสร้างให้ชัดกว่านี้ต้องสร้างคนให้ชัดกว่านี้ ประเด็นอาเซียน อยากให้เห็นโครงการที่ทำร่วมกับมาเลเซียเรากำลังสร้างท้องถิ่นไทยกับมาเลเซียโดยเฉพาะการค้าชายแดนที่ชุมชนท้องถิ่นได้ประโยชน์ ระบบควรเป็นอย่างไรกับชุมชน

การประชุมหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส

วันจันทร์ ที่ 23 และ 30 มกราคม 2555

วาระแจ้งเพื่อทราบ

1. การเข้าร่วมประชุมในโอกาสต่างๆ

1.1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2555 เตรียมงานประชุมพี่เลี้ยงและผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ เวลา 09.00 น. ตึกศึกษาศาสตร์ ชั้น 2 (ตึกเก่า) จากกำหนดการ RC ให้พิจารณาว่าทาง Node นราธิวาส จะเข้าร่วมในประเด็นใด เนื่องจากไม่มีประเด็นเกี่ยวกับพรุหรือจะให้เข้าร่วมกับกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 วันที่ 8-9 กุมภาพันธ์ 2555 อบรมการเขียนรายงานวิจัย ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช(แจ้งรายชื่อภายในวันที่ 25 มกราคม 2555) Node นราธิวาสไม่เข้าร่วม

งานวันที่ 10-11 มีนาคม 2555 งานที่อิมพีเรียล จังหวัดนราธิวาส จะเป็นงานเสวนา และนำเสนอผลงาน ทุกคนต้องเข้าร่วมงาน

1.3 วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2555 การประชุมวิชาการ แนวทางและกลไกสนับสนุนการสร้างผลงานทางวิชาการรับใช้สังคมวันอังคารที่ 21 กุมภาพันธ์ 2555 ณ ห้องประชุมบ้านแสนทอง โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ Node นราธิวาส ไม่เข้าร่วม

2. งานศพคุณวีระ ทองพงษ์ อดีตผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล โดยได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ วัดนาสิงห์ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา และฌาปนกิจในวันที่ 26 มกราคม 2555 ให้ประสานว่าทางใต้ล่างมีใครร่วมงานศพ อาจจะไปร่วมงานศพวันที่ 25 มกราคม 2555

3. แจ้งการเสียชีวิตของแม่คุณตูแวคอลลีเยาะ กาแบ

4. การสนับสนุนงานของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส โดยร่วมเป็นคณะทำงานผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม เลือกกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมที่ตำบลช้างเผือก อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ดำเนินการ กรณีการสนับสนุน รอทาง วชช. ติดต่อว่ามีอะไรที่จะต้องช่วย

5. ศวชต.นราธิวาส มีความประสงค์จะพากลุ่มสตรีหม้ายไปศึกษาดูงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเลือกกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์และเครื่องแต่งกายมุสลิมปัตตานี ให้ทาง ศวชต. ทำหนังสือแจ้งเรื่องการเดินทางมา เพื่อประสานกับ กศน.ปัตตานี และทางกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห์ฯ ต่อไป

วาระหารือ

1. การจัดการโครงการล่าช้า

RDG51S0004 วิทยาการกระบวนการเสริมสร้างความรู้ และเทคนิคตามความต้องการของกลุ่มชุมชนและนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดปัตตานี ซึ่งนัด อ.สวัสดี วันพฤหัสบดี ที่ 26 มกราคม 55 อาจจะรวบรวมการเงินมาให้ ซึ่งผู้ประสานงานจะไปรับข้อมูลเอง ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555 นัดหมายกับหัวหน้าโครงการวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2555

RDG52S0002 วินิจฉัยโรคโดยการวิเคราะห์จากม่านตา (Iridology) เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพการแพทย์ทางเลือกด้วยกลไกอาสาศาสตร์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน ตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 1 โทรหาล่าสุดก่อนปีใหม่ เหมือนเดิมไม่รู้จะไปหาใครที่ไหนแน่ ที่นี่ ผู้ประสานงานก็เลยรับอาสาแปลเอง -โครงการม่านตามันต้องต่อกับเทศบาล แนะนำให้ไปถ่ายภาพรูปดวงตา และโครงการนี้ได้แปลเงินมาซื้อกล้อง พอรอบสองจะมีการซื้อครุภัณฑ์อีก ก็เลยบอกว่าให้มีการหารือด้วย แนะนำให้ทางทีม จัดกิจกรรมต่อกับ อสม. ทางไหนจะสมทบ อุปกรณ์ข้างกล้องในการถ่ายภาพ กรณีถ่ายภาพให้ระบุเป็นรายคน เพื่อความไม่สับสน ในการถ่าย ระหว่างถ่ายภาพพอเสร็จจากคนแรก ให้ถ่ายภาพอื่นแทรกเพื่อกันไม่ให้สับสน ส่งรายงานภายใน วันที่ 30 เมษายน 2555 ระหว่างนี้ทีมวิจัยประสาน อสม. เพื่อให้ความรู้เรื่องการวินิจฉัยจากม่านตา ได้จัดแบบฟอร์มการวิจัยโรคจากม่านตาโดยแปลจากต้นฉบับที่ Dr.Bernard Jensen ใช้ โดยจะขอพบทีมวิจัยในพื้นที่ตากใบซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการวิจัย คือ คุณอาร์นและอาเซ็ม เท่าที่ประสานการพูดคุยพบว่าทีมวิจัยกับหัวหน้าโครงการวิจัยไม่ค่อยได้ติดต่อกัน กรณีที่เดินทางไปเรียนรู้เครื่องมือสแกนม่านตาทีมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ทางทีมวิจัยคนอื่นไม่ทราบเรื่อง จึงขออนัดหมายลงพื้นที่ติดตามวันที่ 31 มกราคม 2555 เวลา 13.00 น.

RDG52S0008 ศึกษาวิธีการผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่เหมาะสมในนาข้าว สวนผลไม้ และสวนยางพารา โดยชุมชนบ้านบือราแง หมู่ที่ 4 ตำบลลูโบะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส โครงการนี้ ข้อมูลที่ต้องเพิ่ม บทที่ 4 และ 5 ให้ติดต่อประสานงานกับหัวหน้าโครงการ ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG52S0009 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผลหลุมพีของชุมชน บ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ตั้งรายงานไว้แล้ว เหลือการถ่ายภาพ ขั้นตอน การดอง ทั้ง 2 แบบ ซึ่งยังไม่ได้ถ่าย ให้ทีมทำแล้วถ่ายมาใหม่ ซึ่ง กุมภาพันธ์ มีนาคม น่าจะถ่ายได้ ส่งรายงานภายใน วันที่ 31 มีนาคม 2555 การพิสูจน์คุณภาพของหลุมพีที่ดองได้ ต้องการให้ทาง นศ. กับ บุคลากร วชช. ชิมลูกหลุมพี ดองทั้งเปลือกและกองเปลือกเปลือก เค็มหวาน

RDG52S0010 แนวทางการอนุรักษ์และสืบค้นคุณค่าผลหลุมพี ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียน และครูโรงเรียนบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอตากใบ จังหวัด

นราธิวาส ตอนนี้ ผอ.ย้าย จะมีตัวหลักก็ย้ายไปแล้ว คือครูหนึ่ง ขาดส่วนสำคัญคือ ในส่วนที่เป็นของนักเรียน ตามแผนงานโครงการ จะมีทุนย่อยให้กับ นร.ด้วย ติดต่อประสานกับครูหนึ่งที่ตอนนี้อยู่ศาลาใหม่ ให้ถามความเคลื่อนไหว และข้อมูลที่อยู่หลังจากนั้น ปิดโครงการเลย ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG52S0011 อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดีเกสสุลของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส ติดต่อแล้ว ไม่มีการติดต่อกลับ ส่วนคนอื่นภายในทีม ไม่ทราบข้อมูล ส่วนเอกสารการเงิน ในงวดที่ 1 ได้ทำเรียบร้อยแล้ว ทางหัวหน้าโครงการไม่ส่งมา ประเด็นหลัก บทเพลงที่เป็นคณะที่รวบรวมยังไม่รวบรวมมา ก็ยังไม่มี ซึ่งเป็นเนื้อหาที่จะต้องมานั่งวิเคราะห์ กับธุรกิจดีเกสสุลสองวัตถุประสงค์หลัก ยังไม่มีการทำ ส่งรายงานภายใน วันที่ 31 มีนาคม 2555

RDG52S0015 ศึกษาการทดลองใช้หลักสูตรทรีออาติย์ของสถาบันศึกษาปอเนาะอะมานะตุรเราะห์มานกับชุมชนบ้านตาบา อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส สรุปเป็นการเรียนการสอนโดยภาพรวม และภาพกิจกรรม โครงการนี้ ต้องเอาหลักสูตรของตรังกานูและโครงการของระแว้ง ทางทีมสรุปว่า การสอนเปรียบเทียบแบบเก่ากับแบบใหม่ ว่าแบบใหม่ดีกว่า สาธิตวิธีการสอนแบบใหม่และเก่า อัดเทปมา ส่งรายงานภายใน วันที่ 30 เมษายน 2555 และนัดหมายถอดบทเรียนวันที่ 31 มกราคม 2555 เวลา 09.30 น.

RDG52S0016 ศึกษาแนวทางบริหารจัดการกลุ่มผลิตชอเกาะห์บ้านฮุมอลานัส ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ข้อมูลมีอยู่แล้ว ส่วนข้อมูลใหม่ให้เพิ่มเติม หน่วยงานที่สนับสนุน ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG52S0017 แนวทางสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาสาสมัครกาแลตาแปกับหน่วยงานและชุมชน ในการสร้างจิตสำนึกบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะบริเวณเส้นทางคมนาคมทางน้ำ ในเขตเทศบาลเมืองนราธิวาส อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ล่าสุดก่อนปีใหม่ได้มาพบกับทีม เอกสารทั้งหมดมีบางส่วน นอกนั้นปลวกกิน ส่วนหัวหน้าโครงการติดต่ไม่ได้ ก็เลยติดต่อกับคนอื่น บอกว่าจะเอาเอกสารมาส่ง แต่ก็ไม่มาส่ง โครงการนี้ให้จัดนำร่องเรือพาน้ำเที่ยวภายในบริเวณ และขอข้อมูลหมู่บ้าน ที่มีอยู่ ขอมาถ่ายเอกสารเพื่อเป็นข้อมูล ส่วนกิจกรรมทำโรงศพ ก็ยังมีอยู่ แต่ไม่แน่ใจว่ายังเป็นทีมเดิมหรือเปล่าที่ทำอยู่ เพราะที่เขาระบุว่าหารายได้เสริมนั้น เดิมที่มีอยู่แล้วหรือเปล่า ส่งรายงานภายใน วันที่ 31 มีนาคม 2555

RDG52S0028 ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ผสมผสานโดยวิสาหกิจชุมชนยี่งอ ตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ข้อมูลตอนนี้มีอยู่แล้ว ส่วนโรงเลี้ยงสภาพตอนนี้ก็ยังคงเดิมไม่มีอะไรเพิ่มเติมเลย ล่าสุดได้มีทุนจากทหาร ให้เปิด มาสนับสนุน ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG52S0032 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตลาดลองกองโดยวิสาหกิจชุมชนยี่งอ ตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ต้องหาเวลาคุยกับคนอื่นในทีม เพราะน่าจะได้อีกมากกว่า โดยสัมภาษณ์และอัดเทปมา และเก็บภาพมา ให้ถามว่ามีเครือข่ายที่ซีโป ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG53S0006 แนวทางการนำภูมิปัญญาการใช้ไม้พาดล่อผึ้งในพื้นที่สวนป่าและป่าเสม็ดของชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ บ้านปืเหล็ง หมู่ที่ 5 และบ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส ข้อมูลผึ้งน่าจะเพิ่มเติมอีก ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG53S0007 แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาสวยงามในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงชุมชนบ้านลาแล หมู่ที่ 1 บ้านโต๊ะเวาะ หมู่ที่ 3 และบ้านโต๊ะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลปูโยะ อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส กรณีไปดูงานที่ กทม. ส่วนข้อมูลอื่นมีหมดแล้ว ส่งรายงานภายในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDG53S0008 แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาครที่ยังยืนในพื้นที่ป่าพรุสิรินธร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มโป๊ะชามา หมู่ที่ 8 ตำบลป่าเสม็ด อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยภาพรวมแล้วทางโครงการจะมีกิจกรรมย่อยๆ ทำอยู่ให้ทางทีม ลองทำขนมที่เคยทำกับแบ่งแล้วนำมาเปลี่ยนทำกับสาคร การทำกาวจากแบ่งสาคร หรือการทำกาวแบ่งเปียก กรณีหม้อแกง จะมีเพิ่มหรือไม่ ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

PDG54S0001 การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานในการปลูกพืชหมุนเวียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณโครงการสถานีสูบน้ำขนาดเล็กยะกัง 8 บ้านนุเกะกูง ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2 ปลูกพืชหมุนเวียนที่ให้ทำไปนั้น ตอนนี้ได้รู้ยังไม่ครบและเอาข้อมูลมาเพิ่มให้ครบ ถ้ามีหลายรอบให้เพิ่มชาร์ท ว่าแต่ละชาร์ท มีอะไรบ้าง เชื้อหาข้อมูลผักที่ปลูก วิธีการปลูก ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

PDG54S0002 การบริหารจัดการน้ำสำหรับทำนาในพื้นที่ชลประทาน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณโครงการฝายบ้านกาเต็ง ตำบลกาลิซา อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2 งบประมาณที่ได้ข้อมูลมา แต่ยังไม่ได้หลักฐาน 18,000 บาท ทำศาลา งวดแรก กรณีดูงานมาเลย์ 15,000 บาท ล่าสุด ตุลาคม 54 เบิก 3,000 บาท ในการเสริมทำอาคาร ซึ่งได้แจ้งแล้วว่าไม่ได้ แต่ก็ทำ ซึ่งให้ทำบ้านนก แทน งบ 18,000 บาท พร้อมระบุ ค่าใช้จ่ายให้ละเอียด และชัดเจน ขอนัดหมาย ส่งรายงานภายใน วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555

RDC54S0014 การสนับสนุนชลประทานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2 ส่งรายงานภายใน วันที่ 31 มกราคม 2555 อยู่ระหว่างการทำแผนผังประกอบเพิ่มเติม

PDG52L0008 ศึกษาพฤติกรรมคนใหญ่จุกชน ความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบนิเวศน์ป่าพรุ และวิถีชีวิตของชาวบ้านเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านกูจำ ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ได้ทำการปิดโครงการนานแล้ว แต่ตอนนี้ยังปิดยังไม่เป็นทางติดต่อประสานเพื่อความชัดเจน

PDG52L0010 ศึกษาคุณลักษณะของหลุมพีด้านพฤกษศาสตร์ ภูมินิเวศน์ เส้นทางจากป่าพรุถึงผู้บริโภคน และมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลหลุมพี โดยโรงเรียนบ้านโคกมือบา มิตรภาพ ที่ 223 ตำบลโฆษิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ข้อมูลครบแล้วสามารถปิดได้เลย และจะมี

สารคดี เพิ่มอีก งวด 2 มี 2 กิจกรรมหลัก ไปมาเลย์ กับสารคดี ส่งรายงานภายใน วันที่ 31 มีนาคม 2555

PDG52L0011 แนวทางการสร้างสัมพันธภาพระหว่างชมรมเรือข้ามฝั่งไทย – มาเลย์ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริเวณด่านชายแดนไทย – มาเลเซีย ตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เพิ่มการสัมภาษณ์ ทั้ง 2 ฝั่ง ช่วยถามสำนักงานจังหวัด ประชุมการจัดทำ สะพาน จากตากใบ ถึง กาลังกูโบ พร้อมนัดหมาย ทั้ง 2 ฝั่ง สัมภาษณ์ คนเก่าแก่ อาชีพเรือ ข้ามฝาก พร้อมนัดหมาย ติดต่อประสานเอง กรณี กฎระเบียบที่ อำเภอเชียงของ จังหวัด เชียงราย ส่งรายงานภายใน วันที่ 31 มีนาคม 2555

2. การขึ้นโครงการใหม่ (เป้าหมาย 5 โครงการ???) ข้อพิจารณาเพื่อนำไปหารือกับ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

*-2.1 สถานภาพของ Node นราธิวาส ขณะนี้เป็นโครงการวิจัย จะต้องทำหน้าที่ ขึ้นโครงการวิจัยตามตัวชี้วัดด้วยหรือไม่

*-2.2 เนื่องจากที่ผ่านมาไม่สามารถกำหนดให้นักวิจัยชาวบ้านให้ดำเนินการปิด โครงการวิจัยได้ตามกำหนด หากต้องขึ้นโครงการวิจัยใหม่ สามารถให้บุคลากรของ Node นราธิวาส เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยได้หรือไม่

*-2.3 มีงบประมาณสำหรับโครงการวิจัย วงเงินเฉลี่ยโครงการละเท่าใด

ส่ง Email ถามคุณพนมพรและคุณสินธุในข้อ 2.1, 2.2 และ 2.3 ถ้าของเราต้องขึ้น โครงการ จะต้องวางแผนต่อไป

2.4 หากมีความชัดเจนในประเด็นคำถามต่างๆ แล้ว จะนำไปหารือกับโครงการ ชุมชนนานาชาติที่คณะทรัพยากร มอ.หาดใหญ่

นัดหมายวันอาทิตย์ที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555 (ช่วงเช้า) เพื่อลงพื้นที่พัฒนาโจทย์ร่วมกับ สำนักงานไม้ และสถานีทดลองพรรณไม้พิบูลทอง

3. การต้อนรับคณะของสำนักงานพัฒนาเกษตรกรรมลุ่มน้ำมูดา (MADA)

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม ฝ่ายมาเลเซีย ระบุชื่อที่ต้องการเชิญ โดยพิจารณา จากบทบาทเจ้าหน้าที่ที่มาคอยอำนวยความสะดวกระหว่างการศึกษาดูงาน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 คน ฝ่ายไทยที่เดินทางจากนราธิวาส คือ Node นราธิวาส 3 คน เจ้าหน้าที่โครงการ ชลประทานจังหวัดนราธิวาส 3 คน คุณตูแวนเนีย มีอริ้ง ในฐานะล่ามแปลภาษา นักวิจัย ชาวบ้านโครงการละ 1 คน ฝ่ายไทยที่สมทบอยู่ที่กรุงเทพฯ คือ ผอ.สกว., ผอ.ฝ่าย 2, ผอ.ฝ่าย วิจัยท้องถิ่น และคณะทำงาน,กรมชลประทาน, กปร. สรุปแล้ว ไม่ควรเกิน 50 คน

3.2 เอกสารแจกคณะเข้าร่วมศึกษาดูงาน ขณะนี้มีหนังสือเรื่อง Peace & Poppy ที่สแกนเป็น E-book ประสานคุณรัตนาวดี เศรษฐจิต เพื่อขอแผ่นพับแนะนำ สกว. ฝ่าย ต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษ แต่ยังไม่ได้นำ กำลังดำเนินการขอเอกสารภาษาอังกฤษแนะนำ กรมการข้าว แนะนำกรมวิชาการเกษตรภาษาอังกฤษ สรุปย่อโครงการชลประทานท้องถิ่นทั้ง 2

โครงการ เอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ ภาษาอังกฤษ ทำหนังสือประสานขอจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3.3 ของที่ระลึก โส่ขอบคุณมอบให้หน่วยงาน MADA ประสานขอ สกว. ผ่านคุณรัตนาดีแล้ว หาก สกว. ไม่สะดวก Node นราธิวาส จะสั่งจากท่าจากร้านที่หาดใหญ่ ประตูนํ้าจำลองของแพรกหนามแดง สมุทรสงคราม ผลิตภัณฑ์จากโครงการหลวง – ดอยคำ ผลิตภัณฑ์จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (ไม่จำเป็นต้องมาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้) เน้นที่แปรรูปจากข้าวหรือเกี่ยวกับข้าว

ผลจากการประสานงานกับทาง MADA ได้ตอบกลับมาแล้ว รอความชัดเจนจากผู้บังคับบัญชาสูงสุดของ MADA อนุมัติการเดินทางอยู่ รายชื่อที่อยากให้มีเพิ่มเติมฝ่ายไทย คือ ดร.พีรเดช ทองอำไพ โทร. 089-4423450 ผอ.สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2555 นัดหมายเจอ คุณตูแวนดาเรีย โทร. 089-7321987 (ช่วงตอนเที่ยง)

4. งานรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าพรุ (อาจพัฒนาเป็นโครงการวิจัยได้)

4.1 พรรณพืชในป่าพรุ (สิรินธร, บาเจาะ) เน้นพรรณไม้ น้ำ ต้องมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในป่าพรุ นับตั้งแต่นี้ไป

4.2 พันธุ์สัตว์น้ำในป่าพรุ (สิรินธร, บาเจาะ) มีข้อมูลที่ทำไว้ในหนังสือเรื่องพรรณปลาในป่าพรุ โดยมีการศึกษาพื้นที่พรุหลายแห่งของไทย ให้ดูตารางหน้า 122-125 จะพบว่าในช่องที่ 4 คือพรรณปลาที่พบในพรุโต๊ะแดง ให้ใช้ข้อมูลนี้เป็นฐาน และเมื่อลงพื้นที่สำรวจจริง พบพรรณปลานอกเหนือจากนี้ให้นำมาเพิ่มเติม

4.3 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าพรุ (สิรินธร, บาเจาะ) อาชีพที่ได้มา ผึ้ง สาเหตุ ปลา หาลูกมพี และอาชีพอย่างอื่น เช่น ทำนาพรุที่สุโหงปาดี ปาล์มน้ำมันที่นิคมฯ ปิเหล็ง

4.4 เรื่องเล่า ตำนาน ความเชื่อเกี่ยวกับป่าพรุ หรือที่ปรากฏในพื้นที่ป่าพรุ (สิรินธร, บาเจาะ) ต้องถามคนเก่าคนแก่ เช่น จะเข้ น้ำแบ่งที่เคยเล่าต่อๆ กันมาว่าเป็นอย่างไร ส่วนเรื่องเล่าขนาดใหญ่ชุมชนที่เคยเข้าใจว่าเป็นหมี่

4.5 พื้นที่พรุที่นำมาใช้ประโยชน์ในเชิงเกษตรกรรม เน้นการค้นหาเมล็ดพันธุ์ดั้งเดิม เช่น พันธุ์ข้าว นาข้าวปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นปาล์ม ต้องมีการเดินสำรวจ แนวโน้มในอนาคตมีการเปลี่ยนอีกเท่าไร

4.6 งานแปลเอกสารเกี่ยวกับป่าพรุในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รวบรวมทั้งอินโดและมาเลเซียไว้แล้ว ซึ่งจะต้องทยอยแปล

งานรวบรวมองค์ความรู้ รอคำตอบ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 55 แล้วจะได้ให้ทางป่าไม้ทำเป็นโครงการวิจัย

5. การจัดทำเว็บไซต์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับป่าพรุในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส เปิดตัววันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2555

6. จัดทำข้อมูลที่ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมอบหมายให้ทำ (ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2554?)

6.1 ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่มาร่วมทั้งคนและงบประมาณ ไม่ทราบว่าจะทาง สกว. นับปีงบประมาณหรือนับอย่างไร ปีงบประมาณหรือปีปฏิทิน การสนับสนุนจากภายนอกเท่าที่ประมวลได้ คือ โครงการขอเกาะที่ใต้จักรเย็บผ้า และงบต่อเติมอาคาร โครงการชลประทานท้องถิ่นที่งบประมาณที่ใช้วิจัยมาจากกรมชลประทานทั้งหมด โครงการแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการสนับสนุนเครื่องพันธุ์ไก่ อุปกรณ์ทำคอกแพะจากทหาร โครงการเลี้ยงปลาในกระชังที่บ้านปลาเจ๊ะมุด หมู่ที่ 5 บ้านปลาโต๊ะบีชี หมู่ที่ 8 ที่ได้รับการสนับสนุนปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน (ซั้ง) จากศูนย์วิจัยประมงฝั่ง ให้ลองตีมูลค่าว่าเป็นเท่าใด

6.2 นักวิจัยท้องถิ่นที่มีความเป็นนักวิจัย ประมวลได้ว่ามีนักวิจัยเด่นตามคุณสมบัติต่างๆ กัน คือ คุณพลีชีพ หล้าหัส, คุณเดชา อาชัย, คุณอนันต์, คุณมุหัมมัดลิลิก, คุณอารยา ดือระ, คุณปรีดี, คุณอาแว มุดอ, คุณอาชีชะห์ (เมาะซา), คุณมะรอซีดี ดอเลาะ, คุณอาแว ปุ้ยหมักชีวภาพ

6.3 แหล่งเรียนรู้ ดูข้อมูลจากเดิม เช่น การเลี้ยงปลาในกระชังปลาเจ๊ะมุดยังสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้หรือไม่ เนื่องจากผลการวิจัยบ่งชี้ว่าการเลี้ยงปลาในกระชังไม่ได้ผลคุ้มค่าต่อการลงทุน ส่วนชุดโครงการปาพรทั้ง 3 โครงการ คือ ปลาสวยงาม การใช้ประโยชน์จากสาหร่าย และการหาน้ำผึ้งของชุมชน สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ โครงการชลประทานท้องถิ่น คือ สถานีสูบน้ำยะกัง 8 สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการปลูกพืชหมุนเวียนได้ โครงการหลุมพีของชุมชนบ้านปลักปลา เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการแปรรูป การใช้ประโยชน์จากหลุมพี และวิถีคนของหลุมพีในปาพรได้

6.4 สื่อสาธารณะ (สื่อที่ตีพิมพ์ในจดหมายข่าว สกว. นับหรือไม่?) ที่ผ่านมามีการดำเนินการหนังสือของโครงการหลุมพี, รายการฟาร์มทอล์ค ที่ออกอากาศ 2 ตอน คือโครงการปุ๋ยชีวภาพบ้านบือราแง และโครงการแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ โครงการชลประทานท้องถิ่น สถานีสูบน้ำยะกัง 8 ออกรายการสื่อ 3579 (ถาม สกว. เรื่อง จดหมาย ว่านับไม่นับ)

7. การพัฒนาศักยภาพคนทำงาน เพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานในพื้นที่พรุ ได้แก่ การถ่ายภาพ การจัดทำ Power Point นำเสนอผลงาน การวาดภาพลายเส้นเพื่องานเผยแพร่

8. อุปกรณ์ที่ต้องจัดซื้อเพิ่มเติมสำหรับงานเก็บข้อมูลในพื้นที่พรุ ได้แก่ กล้องวิดีโอ กล้องถ่ายภาพแบบกันน้ำได้ เครื่องจับพิกัด GPS เครื่องชั่งแบบดิจิตอลขนาดมาตรวัดไม่เกิน 5 กิโลกรัม อุปกรณ์วัดระดับน้ำ อุปกรณ์วัดอุณหภูมิ ตลับเมตรหรือสายวัดขนาดยาวแบบผ้า อุปกรณ์วัดความเป็นกรด-ด่าง ของน้ำและดิน

วาระอื่นๆ

1. จัดห้องทำงาน เคลียร์เอกสารที่ไม่จำเป็นทิ้ง ได้แก่ การเงินโครงการฉบับถ่ายเอกสาร ให้คงเหลือฉบับตัวจริงเพียงอย่างเดียว รายงานฉบับร่าง รายงานความก้าวหน้า จอ monitor ของคอมพิวเตอร์ที่เสีย ให้ตัดจ่ายจากทะเบียนครุภัณฑ์

2. กำหนดประชุม Node นราธิวาสทุกวันจันทร์ เวลา 09.00 น. ยกเว้นตรงกับวันหยุด หรือมีนัดหมายลงพื้นที่ ให้เลื่อนเป็นวันใดวันหนึ่งภายในสัปดาห์นั้นๆ เพื่อติดตามงานที่ผ่านมา และวางแผนงานที่จะทำต่อไป

วันจันทร์ ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2555 ณ สำนักงาน Node นราธิวาส

วาระแจ้งเพื่อทราบ

เวทีวิชาการ “สานสันติสุขสามจังหวัดชายแดนใต้ผ่านงานวิจัย สกว.” วันที่ 10-11 มีนาคม 2555 กำหนดการตัวจริงที่แจกในวันประชุมเตรียมงาน ขอเป็นไฟล์ไปด้วย เนื่องจากจะขอส่งต่อให้คุณปกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช สนใจที่จะเข้าร่วม

ประธาน สกว. ฝ่าย 1 เรื่องการจัดบุทนิทรรศการ จากที่ได้พิจารณากันไว้คือโครงการ L คือ นาฬิกาชุมชน โครงการหลุมพี ส่วนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประสานกับคุณสินธุ์เรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดนิทรรศการ ให้นำโครงการชุดป่าพุท้ง 3 โครงการ มาจัดแสดง คือ โครงการปลาชวยงาม สาคุ และผึ่ง

วาระหารือ

1. การติดตามโครงการ

RDG51S0004 วิทยาการกระบวนการเสริมสร้างความรู้ และเทคนิคตามความต้องการของกลุ่มชุมชนและนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดปัตตานี จัดทำรายงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว นัดหมายปิดบัญชีและสรุปรายงานการเงิน วันที่ 5 มีนาคม 2555

RDG52S0002 วินิจฉัยโรคโดยการวิเคราะห์จากม่านตา (Iridology) เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพการแพทย์ทางเลือกด้วยกลไกอาสาศาสตร์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน ตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 1 ม่านตา ได้แจ้งให้คุณปรีดี ทราบถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ให้ อสม.แล้ว และจะต้องเบิกงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรม แต่ทางคุณปรีดีบอกว่าติดต่อกับคุณเจ้ฮาเซ็ม เพื่อให้กิจกรรมดำเนินต่อไปได้ จึงให้เบิกเงินสำรองจาก Node เป็นค่าเดินทางและค่าอาหารว่างของ อสม. เตรียมใบเสร็จของโครงการวิจัยเพื่อใช้บันทึกค่าใช้จ่ายด้วย

RDG52S0008 ศึกษาวิธีการผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่เหมาะสมในนาข้าว สวนผลไม้ และสวนยางพารา โดยชุมชนบ้านบือราแง หมู่ที่ 4 ตำบลลูโบะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ประสานไปแล้ว แต่ยังไม่มีการตอบกลับจากหัวหน้าโครงการ

RDG52S0009 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผลหลุมพีของชุมชน บ้านปลักปลา ตำบลโฆมิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ให้ทางทีมช่วยดองหลุมพีทั้งสองแบบ คือ ดองทั้งเปลือก และดองแบบปอกเปลือก แล้วให้ส่งมาประเมินปลายเดือนกุมภาพันธ์ จากนั้นให้คนในงานที่มาประชุมในงานวิชาการ สกว. ได้ทดลองชิม สำหรับแบบฟอร์มในการบันทึก ได้ทำไว้แล้ว

RDG53S0008 แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าสาकुที่ยังยืนในพื้นที่ป่าพรุสิรินธร โดยความร่วมมือของชุมชนลุ่มโปะชามา หมู่ที่ 8 ตำบลป่าเสม็ด อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส จากที่ทีมวิจัยทำขบวนมาจำนวนชนม 200 ชัน เพื่อให้นำมาใช้ทดลองชิม แต่เก็บข้อมูลกลับมาได้ 82 คน เนื่องจาก เด็กนักเรียนมาน้อย จึงใช้ข้อมูลเท่าที่มีมาวิเคราะห์เพื่อเขียนรายงานปิดโครงการ

PDG54S0001 การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชลประทานในการปลูกพืชหมุนเวียนโดยความร่วมมือของชุมชนบริเวณโครงการสถานีสูบน้ำขนาดเล็กยะกัง 8 บ้านบุเกะกุนง ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2 ยังขาดแผนผังที่นา ซึ่งยังหาภาพผกมาประกอบไม่ได้ จึงขอให้ส่งมาที่ผู้ประสานงานฯ เพื่อจะจัดทำให้อง เพราะต้องเร่งปิดโครงการวิจัย

RDC54S0014 การสนับสนุนชลประทานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2 รายงานฉบับสมบูรณ์จัดทำเสร็จแล้ว รายงานการเงินโครงการฟ้เลี้ยงชลประทานให้ฟ้เลี้ยงเซ็นชื่อในฐานะหัวหน้าโครงการและการเงิน

PDG52L0008 ศึกษาพฤติกรรมนาใหญ่จุมกชน ความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบนิเวศน์ป่าพรุ และวิถีชีวิตของชาวบ้านเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านกูจำ ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ทาง สกว.ฝ่าย 1 แจ้งว่า ยังไม่ได้ทำเรื่องปิดอย่างเป็นทางการ

RDG52S0015 ศึกษาการทดลองใช้หลักสูตรกิริออาศัยของสถาบันศึกษาปอเนาะอะมานะตุรเราะห์มานกับชุมชนบ้านตาบา อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส อยู่ระหว่างสรุปผลการถอดบทเรียน และตัวอย่างอ้ายดประกอบการอธิบายวิธีการสอนอ่าน

RDG52S0011 อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดีเกฮูลูของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส จะมานัดเจอที่นราธิวาส แต่จะโทรแจ้งอีกครั้งหนึ่งแต่ยังไม่ได้รับวัน

2. โครงการใหม่ที่ขึ้น 5 โครงการ

จากการหารือกับคุณสมพงษ์ รักษาศรี จำนวน 5 โครงการ ทางคุณสมพงษ์รับที่จะหาทีมวิจัยมาทำ 3 โครงการ ซึ่งเกี่ยวกับพืชทั้งหมด คือ เฟิร์นในป่าพรุ กล้วยไม้ในป่าพรุ และพรรณไม้น้ำในป่าพรุ ตอนนี้กำลังเร่งปรับรายละเอียดอยู่ ส่วนเรื่องพันธุ์สัตว์น้ำให้เป็นทีมวิจัยปลาสวยงามเป็นผู้ทำ และมีข้อมูลสัตว์น้ำและภาพประกอบบางส่วนแล้วจากโครงการนาใหญ่จุมกชน และเรื่องระบบน้ำในป่าพรุที่จะศึกษาตั้งแต่แหล่งน้ำต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทาง Node นราธิวาสอาจจะรับทำเอง แต่ติดตรงที่ยังไม่ได้ข้อสรุปจากที่ประชุม RC ว่าทีมฟ้เลี้ยงสามารถทำวิจัยควบคู่กันไปได้หรือไม่

3. การต้อนรับคณะของสำนักงานพัฒนาเกษตรกรรมลุ่มน้ำมูดา (MADA)

ทาง MADA แจ้งว่าหนังสืออยู่ที่ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของ MADA แล้วจะแจ้งให้ทราบผลการอนุมัติอีกครั้ง เนื่องจากทาง Node ไม่ได้ระบุว่าค่าใช้จ่ายฝ่ายใดจะออก ขอให้ยืนยันข้อมูลไปอีกครั้ง ตอนนี้ทาง MADA ยังไม่ได้ติดต่อกลับมาเรื่องรายชื่อ ขอให้ประสานเพื่อจะได้จองโรงแรม และแจ้งสถานทูตมาเลเซียประจำประเทศไทยต่อไป

หนังสือเชิญประชุมที่มีข้อมูลสรุปการดำเนินงาน ให้ print เป็นสีทั้งหมด

การประสานงานสถานที่ศึกษาดูงาน ที่ตอบรับแล้วคือ โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว รอยืนยันการใช้สถานที่ประชุมที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และการจัดเตรียมสถานที่ที่กรมชลประทานพร้อมเรือโดยสารนำชมรอบเกาะรัตนโกสินทร์ พร้อมจัดเลี้ยงอาหารค่ำ

4. จัดทำข้อมูลที่ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นมอบหมายให้ทำ กำลังดำเนินการอยู่ ยังไม่แล้วเสร็จ

5. การสรุปประเมินผลโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเสนอคณะกรรมการฝ่ายนโยบาย ประเด็นฐานทรัพยากร ทาง Node นราธิวาส ต้องประเมินใน 3 โครงการ คือ ประปาภูเขา ฝ่ายกาเต็ง ตำบลกาลิซา และสถานีสูบน้ำยะกัง 8 ซึ่งจะเร่งทำให้เสร็จภายในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2555 ตามที่กำหนดให้ส่ง

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลงพื้นที่เยี่ยมโครงการวิจัย ชุดป่าพรุโต๊ะแดง

วันที่ 2 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านลูโป๊ะซามา และสถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส บ้านโต๊ะแดง ตำบลลูโป๊ะ อำเภอสู่ไหโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

ติดตามผลการดำเนินงานโครงการวิจัยชุดป่าพรุโดยได้ไปชมผลการทดลองตัดจากเพื่อยืดอายุการใช้งานให้นานยิ่งขึ้นโดยทดลอง 4 วิธีคือ 1) แบบธรรมชาติ (ตัดไปมาแล้วทำตัดจาก) 2) แบบแช่น้ำธรรมชาติ 3) แบบแช่น้ำโคลน 4) แบบแช่น้ำยาสารเคมีที่มีส่วนผสมกำจัดปลวก มอด ผลการทดลองแบบที่แช่น้ำยาสารเคมีจะให้ผลเรื่องของรูปทรงและสีสนของใบสาครรองลงมาคือแบบแช่น้ำโคลน หลังจากนั้นดูการสาธิตเย็บตัดจาก ในหมู่บ้านลูโป๊ะซามา มีจำนวนประชากรประมาณ 400 ครัวเรือน แต่ที่ยึดทำอาชีพเย็บตัดจากประมาณ 30 ครัวเรือน โดยอาชีพนี้เป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ หลังจากทำงานวิจัยทำให้มีสมาชิกโดยเฉพาะเดิมในครัวเรือนจะเย็บเฉพาะแม่บ้าน เมื่อมีการทำวิจัยลูกๆ หลานๆ ในบ้านได้เรียนรู้และมาเย็บตัดจากเป็นอาชีพเสริมมากขึ้น

ช่วงบ่ายได้จัดเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยให้ตัวแทนจากทีมวิจัยชุดป่าพรุโต๊ะแดงได้นำเสนอผลที่ได้จากทำงานวิจัยทั้งสามโครงการ (สาคร, ผึ้งหลวง, ปลาสวยงาม) รับฟังประเด็นที่จะพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่น 3 โครงการคือ ศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้, การศึกษาเฟิร์นในป่าพรุ และการจัดการน้ำในพื้นที่พรุโต๊ะแดง

หรือทิศทางเคลื่อนงานหน่วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส และหรือความร่วมมือระหว่าง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น กับวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส

วันที่ 3 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานหน่วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัด
นราธิวาส อาคารสำนักบริหารกลาง ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

1. หรือทิศทางเคลื่อนงาน Node นราธิวาส

งาน สกว. ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นสร้างสันติสุข เช่น เรื่องพรุ
ต้องสร้างให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์มากขึ้น ใช้พรุเพื่อสร้างให้คนในชุมชนให้อยู่อย่างสามัคคี
ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ปี 2554 Node ขึ้น 2 โครงการ โครงการของชลประทาน งานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นต้องการให้ทีมวิจัยเป็นเอก ฝึกระบบการจัดการทั้งบริหารคนและงบประมาณ และสร้าง
พลังให้กับหลายๆ หน่วยงานให้เห็นศักยภาพของคน ชุมชน ในปี 2555 – 2556 มีประเด็น
ข้อเสนอ กล้วยไม้, เฟิร์น, การจัดการน้ำในพื้นที่พรุ และภาษาเงาะ แนวคิดหลัก “ใช้ความรู้
สร้างความเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่สันติสุขภาคใต้, สร้างความเข้มแข็งเพื่อลดความรุนแรง”
โครงการที่นอกเหนือจากยุทธศาสตร์ของโหนดก็อาจจะมีได้ปีละ 1 ประเด็นโดยโครงการตาม
ยุทธศาสตร์ส่งตามเป้าหมาย (4 – 5 โครงการต่อปี) จาก สกว.กลาง ฝากแจ้งว่า ปี 55 โครงการ
ที่ได้รับงบประมาณเกิน 2 ล้านบาทต้องทำรายงานการเงินต่อ ปปช.และสรรพากร และในปี 56
โครงการที่ได้รับงบประมาณเกิน 5 ล้านบาทต้องทำรายงานต่อ ปปช.และสรรพากร (โครงการ
ศูนย์ประสานงานฯ)

2. เวทีหรือความร่วมมือระหว่าง สกว. และ วชช.นราธิวาส

ที่ผ่านมา วชช.มีการลงพื้นที่ชุมชนต่างๆ ตามรายวิชาและพื้นที่ที่หลากหลาย แต่ในแผน
ปี 2556 จะเลือกลงพื้นที่ในตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ เพียงตำบลเดียวเท่านั้นและจะสร้าง
เป็นโมเดลต้นแบบในการพัฒนาตำบลอื่นๆ ตั้งแต่จัดตั้ง สกว.นราธิวาสเมื่อปี 2551 – 2554 ยัง
ไม่มีกิจกรรมหรือโครงการร่วมอย่างเป็นทางการ มาในต้นปี 2555 ได้เริ่มร่วมงานโดยโครงการ
เชิงประเด็น ถอดบทเรียนกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมสตรี จ.นราธิวาส และเชิงพื้นที่ การศึกษาชุมชน
พร้อมกับสร้างโมเดลการพัฒนาในระดับตำบล โดยเลือกตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัด
นราธิวาส ทาง สกว.จะร่วมสนับสนุนโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้และใช้เครื่องมือโดยเน้น
การค้นหาค้นเอง (ชาวบ้านหรือบุคลากรขององค์กรที่มาร่วม) กลุ่ม สร้างการเรียนรู้สิ่งที่ตนเอง
และกลุ่มสนใจร่วมกัน ในทรัพยากรที่มีอยู่รอบๆ ตัวเอง-ชุมชน และทาง สกว.นราธิวาสจะออก
แบบขั้นตอนในการเรียนรู้งานวิจัยชุมชน/ท้องถิ่นโดยจะจัดกิจกรรม work shop และแผนการลง
พื้นที่โดยจะเสนอ ผอ.วชช.และร่วมกันวางแผนในคราวต่อไป

เวทีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประจำปี 2555

วันที่ 14 กรกฎาคม 2555 ณ ห้องประชุม ชั้น 3 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ตำบลเขาตวม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ผู้เข้าร่วมเป็นทั้งนักวิจัยรุ่นแรกๆ ในพื้นที่เช่น คุณตีพะลี นักวิจัยกริชรามัน ทีมวิจัยที่กำลังดำเนินโครงการ และกลุ่มผู้สนใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยคุณสมบุรณ์ ได้นำเสนอทิศทางการดำเนินงานของแต่ละ Node ในภาคใต้ให้เห็นรวมทั้งภาค ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ นพ.แวมาฮาดี บรรยายในหัวข้อ “ทิศทางการวิจัยเพื่อก้าวสู่อาเซียน 3 จชต.” ประเทศอาเซียน หากมองลักษณะพื้นที่เป็นการรวม 2 ดินแดนระหว่างดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศตอนเหนือของไทย ได้แก่ พม่า, ลาว, เขมร, กัมพูชา) และดินแดนมลายู (ประเทศตอนใต้ของไทย ได้แก่ มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์, บรูไน, ฟิลิปปินส์) และอีก 2 ประเทศ ใน 2 ปีข้างหน้า คือติมอร์ตะวันออกและปาปัวนิวกินี การท่องเที่ยวทำให้เซลล์สมองแตกขยายออกไป หากมีการขยายมาก ทำให้เด็กฉลาด การสอนกีรออาตี๋เป็นการสอนแบบระบบ โฟนิก โจทย์ที่น่าสนใจ”การสอนภาษามลายูให้ประสิทธิโดยใช้ระบบนิก”

การเขียน RE (Research Exploitation) หรือการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย โดยคุณเบญจวรรณ วงศ์คำ แต่ละปี สกว.ได้สนับสนุนทุนโครงการวิจัยประมาณ 200 โครงการ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับแหล่งทุนหรือผู้ให้ทุนจึงมีการเขียนบทความการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย หรือ RE อย่างน้อยโครงการวิจัยละ 1 เรื่อง ประเด็นการฝึกเขียน RE ของโหนด ปี 55 ผลระหว่างการดำเนินงานโครงการวิจัย “ความร่วมมือระหว่าง สกว.กับ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ (วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส) ในการพัฒนาพื้นที่โดยใช้โครงสร้างโมเดลการพัฒนาระดับตำบล”

4. งานเชื่อมโยงงานวิจัยในพื้นที่กับงานอื่น ๆ ทั้งงานวิจัยและงานพัฒนา

การจัดการความรู้สู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม(ฮีญาบ)ในพื้นที่ให้บริการของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส

วันที่ 17 เมษายน 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณทวีบุญ เชาวะเจริญ ได้โทรศัพท์ประสานเพื่อเชิญผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนราธิวาส เป็นวิทยากรกระบวนการถอดบทเรียนแก่นำกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมในวันที่ 10 – 11 พฤษภาคม 2555 ณ อาคารเรียนวิทยาลัยชุมชน โดยจะทำหนังสือเชิญอย่างเป็นทางการมาอีกครั้งหนึ่ง

วันที่ 10-11 พฤษภาคม 2555 ถอดบทเรียนกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุลิมจังหวัด
นราธิวาส ณ ห้องประชุมชั้น 2 วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส

มาเลเซีย ต้นสายพานการผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุลิม

กลุ่มอาชีพการปักผ้าคลุมผมสตรีมุลิม เริ่มต้นจากการฝึกทักษะที่มาเลเซีย โดยเฉพาะ
อำเภอที่อยู่ติดชายแดนอย่างอำเภอแว้ง อำเภอสุโงโก-ลก และอำเภอตากใบ เช่น กรณี
ของกลุ่มผ้าคลุมผมจากอำเภอแว้งที่รู้จักการปักผ้าคลุมฯ จากเขตรัฐบันยัง อำเภอปาเสมัส
รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเมืองชายแดนติดกับอำเภอสุโงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส
ประเทศไทย และเป็นจุดเริ่มต้นของการรับจ้างนำผ้ามาปักลดตาย ผ่านคนกลางที่เรียกว่า
"เถ้าแก่" ในที่นี้หมายถึงชาวมาเลเซียที่มีฐานะดีที่เป็นได้ทั้งหญิงและชาย เมื่อเถ้าแก่สั่งปักผ้า
คลุมผมมากขึ้น จึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้รับจ้างสร้างเครือข่ายการผลิต การฝึกสอนปักผ้าคลุมผมฯ
การรวมผลผลิตผ้าคลุมผมฯ เพื่อส่งขายเถ้าแก่ชาวมาเลเซียได้ตรงเวลา การรวมกลุ่มผู้ผลิตผ้า
คลุมผมฯ จึงก่อเกิดขึ้นและขยายตัวไปทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ยางพารา หลังพึ่งของคนทำผ้าคลุมผมสตรีมุลิม

ผู้ผลิตผ้าคลุมผมเกือบทั้งหมดของจังหวัดนราธิวาส มีอาชีพเป็นชาวสวนยางพารา
ย้อนกลับไปเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว ราคายางพารายังอยู่ที่กิโลกรัมละ 13-14 บาท ประกอบ
กับฝนที่ตกชุก การกรีดยางพาราจึงทำได้จำกัด การดิ้นรนเพื่อรายได้เสริมจึงนำทางมาสู่อชีพ
การปักผ้าคลุมผมฯ ซึ่งในเวลานั้นเพียงเป็นผู้รับจ้างปักก็มีรายได้เดือนละประมาณ 10,000 บาท
ผู้รับจ้างปักผ้าคลุมผมฯ จึงกล่าลงทุนซื้อจักรเย็บผ้าซึ่งมีราคาตั้งแต่ 5,000 - 38,000 บาท
ในลักษณะการซื้อด้วยเงินผ่อน โดยขายทรัพย์สินของตนเอง เช่น สร้อยคอทองคำ กำไล ฯลฯ
ในระยะแรกได้เงินค่าจ้างจากเถ้าแก่สม่ำเสมอ พอนานเข้าก็ได้เงินค่าจ้างกลับมาครั้งหนึ่ง และ
ได้ผ้ากลับมาให้รับจ้างปักต่อ บางครั้งผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ ที่รับงานจากเถ้าแก่ ต้องออกเงินค่าจ้าง
ให้กับสมาชิกเครือข่ายไปก่อน หรือถึงขั้นต้องออกทุนซื้อผ้าและวัสดุที่จำเป็นต้องใช้ จากนั้น
ก็เริ่มโดนเถ้าแก่บ้ายเบี่ยงที่จะจ่ายเงินค่าจ้างและหนีหายไปเลย บางรายต้องสูญเงินนับล้านบาท
จนต้องกลับมากรีดยางพาราหารายได้ดังเดิม ประกอบกับสถานการณ์ราคายางพาราดีขึ้น ราคา
เคยขึ้นสูงสุดถึงกิโลกรัมละ 160 บาท ทำให้ความสูญจากการถูกโกงบรรเทาลงไปบ้าง แม้ว่า
ยางพาราจะเป็นทางเลือกอาชีพที่ดีกว่าผ้าคลุมผมเมื่อเทียบกันในเรื่องของรายได้ แต่ยางพารา
จะกรีดยังหรือไม่ขึ้นอยู่กับฤดูกาล ความไม่แน่นอนของสภาพอากาศในปัจจุบัน ระยะ 2 ปี
ที่ผ่านมามีฝนตกชุก เมื่อนับจำนวนวันที่กรีดยางพาราแล้วไม่ถึง 3 เดือน ขณะที่อาชีพปักผ้า
คลุมผมฯ สามารถทำได้ตลอดปี ทำอยู่กับบ้านได้ หลายคนจึงเลือกที่จะทำอาชีพทั้งสองควบคู่
กันไป นอกจากยางพาราแล้ว ลองกองถือเป็นทรัพย์สินที่สามารถแปรเป็นทุนเริ่มต้นของอาชีพ
ปักผ้าคลุมผมฯ ได้เช่นกัน กรณีของผู้ปักผ้าคลุมผมฯ ที่อำเภอสุคีริน ที่ใช้ลองกองต้นหนึ่ง
เป็นหลักประกันในการได้เงินสดไปผ่อนจักรเย็บผ้ามาปักผ้าคลุมผมฯ

นอกจากยางพาราจะเป็นฐานอาชีพรองรับความเสี่ยงจากการขาดทุนหรือถูกโกงของผู้มี
อาชีพปักผ้าคลุมผมฯ แล้ว ยังมีส่วนสำคัญต่อกำลังซื้อผ้าคลุมผมฯ ที่มีราคาแพงด้วย ในยุคที่

ราคายางพาราสูง ทำให้ชาวสวนยาง เช่น ที่อำเภอจะนะ อำเภอระแงะ ที่มีรายได้มาซื้อผ้าคลุมผมๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้ทั้งสองอาชีพมีลักษณะการเกือบลูกกันไปโดยปริยาย

ผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องกับผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม

ผู้ผลิตผ้าคลุมผมๆ มักจะใช้ทักษะการปักกลดลายบนผ้าสร้างงานรูปแบบอื่น เช่น ปักกลดลายบนผ้าละหมาด (ชุดคลุมยาวที่สตรีมุสลิมสวมใส่ในเวลาละหมาด) ปักกลดลายบนเสื้อผ้าชุดพื้นเมือง เช่น ชุดกูรง ชุดบานง โดยปักบริเวณคอเสื้อ สิบเสื้อ แนวกลัดกระดุมเสื้อ ปลายแขนเสื้อ เป็นต้น ปักกลดลายบนปลอกหมอน และผ้าที่ใช้ประโยชน์ต่างๆ เพื่อหาช่องทางการจำหน่ายที่ลดการพึ่งพิงจากการรับจ้างเย็บเย็บอย่างเดียว

ตลาดของผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมในปัจจุบัน

ตลาดผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมเมื่อแบ่งเป็นตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศจะพบว่า ตลาดภายในประเทศ จะเป็นผู้ซื้อรายย่อยที่ซื้อผ้าคลุมผมๆ ไปใช้เอง โดยช่วงที่ขายผ้าคลุมผมๆ ได้ครั้งละมากๆ จะเป็นช่วงงานเมาลิด และช่วงเดือนถือศีลอด (รอมฎอน) ที่ผู้ซื้อจะสวมใส่ในวันฮารีรายอ ตลาดตามแฟชัน ซื้อเสื้อผ้าใหม่ก็สั่งทำผ้าคลุมผมใหม่ นอกจากนี้ยังวางจำหน่ายตามตลาดนัด การออกร้านจำหน่ายที่ส่วนราชการจัดงานให้ ตลาดที่อยู่นอกจังหวัด ชายแดนภาคใต้ เช่น กรุงเทพฯ เชียงราย ศรีสะเกษ ศูนย์ OTOP ที่ส่วนราชการตั้งขึ้น แล้วนำผ้าคลุมผมไปขาย บางครั้งก็ขายได้ บางครั้งก็ขายไม่ได้ ขึ้นอยู่กับมีนักท่องเที่ยวมาเลเซีย

สำหรับตลาดต่างประเทศ เริ่มจากตลาดนัดชายแดนไทย-มาเลเซีย แม้ตัวตลาดจะตั้งอยู่ในประเทศไทย แต่ลูกค้าที่ซื้อผ้าคลุมผมจะเป็นชาวมาเลเซีย และบางครั้ง ตลาดนัดชายแดนยังเป็นแหล่งเชื่อมต่อทางธุรกิจการค้าส่งผ้าคลุมผมกับเจ้าแก๊วชาวมาเลเซียด้วย ความสนิทสนมกับเจ้าแก๊ว ทำให้ผู้ผลิตผ้าคลุมผมทราบถึงตลาดประเทศปลายทางว่าส่งไปที่มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน และที่น่าสนใจคือกลุ่มผลิตผ้าคลุมผมที่ตำบลช้างเผือก อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส ส่งออกผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปไกลถึง "ญี่ปุ่น"

ผลิตภัณฑ์จากฝีมือผู้ผลิตผ้าคลุมสตรีมุสลิม ณ ตลาดประเทศญี่ปุ่น

ชาวอิระหะ สือนิ ประธานกลุ่มพัฒนาอาชีพปักจักรบ้านไอร์ซือระ ตำบลช้างเผือก อำเภอจะนะ จังหวัดนราธิวาส ได้เล่าประสบการณ์การส่งออกผลิตภัณฑ์ไปประเทศญี่ปุ่นโดยสรุปว่า ลูกค้าที่ประเทศญี่ปุ่นไม่ใช่มุสลิม สินค้าที่ส่งไปจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เป็นผ้าคลุมไหล่แทนที่จะเป็นผ้าคลุมผมๆ โดยให้ราคาสูงถึงผืนละ 1,800 บาท มียอดการสั่งซื้อ 1,000 ผืนต่อสองสัปดาห์ โดยมีเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการประสานงานให้ ญี่ปุ่นให้ความสนใจในมาตรฐานของผ้าคลุมไหล่มาก โดยขนาดของผ้าเมื่อทบกันแล้วต้องเท่ากันทุกด้าน ขนาดของลายปักต้องเท่ากัน เนื้อผ้าต้องดูแล้วเป็นแวว (ชีนา - ภาษามลายู) ด้ายก็ต้องเป็นแวว ทำให้กลุ่มฯ ต้องใส่ใจตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบตั้งแต่เนื้อผ้าขาว (ยี่ห้อผ้าชนิดหนึ่ง) ใช้ด้ายราคาแพง จ่ายค่าจ้างปักที่แพงในราคาผืนละ 400 บาท ทำให้จะต้องตัดสรรฝีมือผู้ปักผ้าคลุมผมทั้งสามจังหวัดที่ประณีตพอจะส่งตลาดญี่ปุ่นได้ ซึ่งปัจจุบันมีเพียง

10 คนเท่านั้น และชาวจังหวัดนราธิวาสถือว่าฝีมือดีที่สุดแล้ว ลายที่ญี่ปุ่นสั่งทำคือลวดลายดอกกุหลาบ โทนสีที่นิยมคือ สีดำ สีโอรส (Old rose) ข้อดีของการทำการค้ากับญี่ปุ่นคือจ่ายเงินตรงเวลา และสินค้าขายได้เร็ว เพราะมีการจัดรายการนาทิต้องเพื่อลดราคาสินค้าทำให้คนญี่ปุ่นแย่งกันซื้อ และมีรายการทางทีวีที่จัดนางแบบให้สวมผ้าคลุมไหล่ของกลุ่มเพื่อประชาสัมพันธ์อีกด้วย แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์สึนามิ (11 มีนาคม 2554) ทำให้ขาดการติดต่อกับผู้ซื้อไป

ตำบลสาทกับผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม

ตำบลสาท อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส เป็นตำบลที่ตั้งอยู่บนเขตรอยต่ออีก 3 อำเภอ คือ แว้ง จะนะ และสุคีริน ที่ทำให้ตำบลสาทมีชื่อเสียงขึ้นมาเนื่องจากมีคณะทูตจากกลุ่มประเทศยุโรป สหรัฐอเมริกา ซาอุดีอาระเบีย บรูไน แม้กระทั่งคณะรัฐมนตรีของไทย ลงมาเยี่ยมในพื้นที่และทางกลุ่มสตรีได้จัดแสดงสินค้าผ้าคลุมผมฯ จนเป็นที่สนใจของคณะทูตและซื้อผ้าคลุมผม ผ้าคลุมไหล่ไปใช้ ทำให้ชื่อเสียงของผ้าคลุมผมฯ เป็นที่รู้จักกว้างมากขึ้น กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของสตรีมุสลิมเพื่อผลิตผ้าคลุมผมฯ มากขึ้น หน่วยงานราชการก็สนใจที่จะสนับสนุนอาชีพปักผ้าคลุมผมมากขึ้น

เส้นทางอาชีพผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม จากผู้ผลิตสู่การเป็นวิทยากร

ปัจจัยด้านราคา การสั่งทำจากเจ้าแก่ในปริมาณที่มากขึ้น การสนับสนุนอาชีพการปักผ้าคลุมผมของภาครัฐ ทำให้สตรีมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สนใจเข้าสู่อาชีพรับจ้างปักผ้าคลุมผมฯ มากขึ้น ผู้ที่มีทักษะการปักผ้าคลุมผมฯ อยู่แล้ว จะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจ และมักจะเก็บค่าสอนครั้งเดียว โดยผู้เรียนสามารถมาเรียนทักษะเพิ่มเติมกับผู้สอนได้ตลอดชีวิตหรือจนกว่าจะมีฝีมือดีพอที่จะขายผ้าคลุมผมฯ ที่ตนเองปักได้ โดยอัตราค่าสอนไม่มีมาตรฐานตายตัว ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะตั้งราคาไว้เท่าใด การสอนอาชีพปักผ้าคลุมผมฯ เริ่มเป็นระบบมากขึ้นเมื่อหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานจัดหางาน ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน (ชื่อเดิม) แม้กระทั่ง กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ที่เข้ามาในช่วงสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯลฯ ได้จัดอบรมทักษะอาชีพการปักผ้าคลุมผมฯ มีผลต่อการสร้างวิทยากรหน้าใหม่ขึ้นมากมาย จนหลายคนยึดอาชีพการเป็นวิทยากร เพราะมีค่าตอบแทนที่แน่นอนกว่าเป็นผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ ที่ต้องเสี่ยงกับการผลิตแล้วขายไม่ได้

ไม่เฉพาะการเป็นวิทยากรภายในประเทศไทยเท่านั้น หน่วยงานของมาเลเซีย (Jabatan Kemajuan Masyarakat – KEMAS) ที่ทำหน้าที่คล้ายกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ยังเคยจ้างผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ ให้ไปสอนทักษะอาชีพ โดยให้ค่าตอบแทนเดือนละ 700 RM (ริงกิตมาเลย์) คิดเป็นเงินไทยประมาณ 7,000 บาท จึงถือว่าได้ว่าอาชีพการเป็นวิทยากรสอนปักผ้าคลุมผมฯ เป็นทิศทางที่ผู้ผลิตส่วนหนึ่งต้องการเป็น

เสื้อผ้าชุดใหม่ขายได้ ผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมก็ขายได้

ความต้องการซื้อผ้าคลุมผมฯ สัมพันธ์โดยตรงกับการซื้อเสื้อผ้าชุดใหม่ของสตรีมุสลิม โดยเฉพาะคนมาเลเซียที่มีกำลังซื้อจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าคนไทย ประมาณว่าในเดือนหนึ่งๆ คนมาเลเซียจะซื้อเสื้อผ้าใหม่อย่างน้อย 3 ชุด และเมื่อซื้อชุดเสื้อผ้าใหม่แล้ว ก็มีความต้องการหาซื้อผ้าคลุมผมที่มีสีสันและลวดลายที่เข้ากับชุดเสื้อผ้าด้วย ขณะที่มุสลิมโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นประเทศใด จะซื้อเสื้อผ้าใหม่และผ้าคลุมใหม่ไว้ใช้ในชั่วนิรันดร์ ซึ่งจะมี 2 ครั้ง (ฮารีรายอหลังเดือนถือศีลอด และฮารีรายอหลังประกอบพิธีฮัจญ์) ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวมุสลิมต้องการผ้าคลุมผมฯ และราคาก็จะสูงขึ้นกว่าช่วงปกติ ถือเป็นช่วงที่ทำกำไรให้กับผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ เพื่อที่จะทำให้ผ้าคลุมผมฯ ขายได้ ผู้ผลิตนิยมใช้ผ้าสีขาว ดำ ครีม ซึ่งสามารถสวมใส่ได้กับเสื้อผ้าสีต่างๆ ได้อย่างเข้ากัน ประมาณกันว่าสตรีมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีผ้าคลุมผมฯ ไว้ใช้อย่างน้อยคนละ 30 ผืน ไปจนถึงกว่า 100 ผืน

การสนับสนุนจากภาครัฐทำให้การผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมที่เริ่มถึงจุดอิ่มตัว

รูปแบบการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ ตั้งแต่การจัดซื้อจักรเย็บผ้า ซื้อวัสดุ เช่น ผ้า ด้าย ฯลฯ มาแจกให้กลุ่มอาชีพผลิตผ้าคลุมผม บางครั้งมีการลงทุนก่อสร้างอาคารเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกทักษะอาชีพ ส่งผลให้เกิดผู้ผลิตผ้าคลุมผมรายใหม่เพิ่มขึ้น ปัญหาคือ ผู้จัดการจำหน่ายสินค้าผ้าคลุมผมมีจำนวนจำกัด ไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้ผลิตที่เริ่มล้น จำนวนผ้าคลุมผมฯ ที่มากขึ้นมีผลต่อราคาที่ตกต่ำลง เนื่องจากผู้ซื้อมีทางเลือกและรู้จักการต่อรองราคามากขึ้น บางครั้งการได้ทุกอย่างมาฟรีก็สร้างปัญหากับกลไกตลาดที่ควรจะเป็น กลุ่มที่ได้รับจักรเย็บผ้า วัสดุการผลิตจากหน่วยงานรัฐโดยไม่ต้องซื้อหาเอง ไม่ได้คิดต้นทุนที่แท้จริงเพื่อกำหนดราคาขายผ้าคลุมผมฯ ขายในราคาถูกๆ ก็ได้ เพราะได้วัสดุการผลิตมาฟรี โดยไม่คิดว่ากินทุนตนเองไปเรื่อยๆ เมื่อหมดแล้วก็ขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐอีก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ต้องลงทุนเองทั้งหมด เมื่อคิดราคาขายที่พอจะได้กำไรก็ขายไม่ออก เพราะกลุ่มอื่นที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐขายในราคาที่ถูกลงกว่า

การเมืองท้องถิ่นกับอุปสรรคการสนับสนุนอาชีพผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม

โครงการต่างๆ ที่ลงไปถึงหมู่บ้าน เช่น โครงการ พนม. (โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้าน ของ ศอ.บต.) โครงการ SML อยู่ในอำนาจการอนุมัติขององค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมักจะเอื้อประโยชน์กับเครือข่ายของตนเอง จัดประชาคมก็จะเชิญเฉพาะพรรคพวกของตนเอง งบประมาณที่จัดสรรจะใช้เพื่อก่อสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน ประปาหมู่บ้าน บ้างก็ซื้อของให้ ชรบ. (ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน) ไม่มีมาถึงกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มสตรี แม้กระทั่งกองทุนสตรีที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณลงมา ก็จะอยู่ในมือของภรรยาผู้ใหญ่บ้าน และมองว่ากิจกรรมของกลุ่มสตรีที่มีอาชีพปักผ้าคลุมผมนั้น "ไร้สาระ" แต่เวลาออกงาน กลับให้กลุ่มสตรีไปจัดแสดงสินค้า ไปทำกิจกรรมที่ผู้ใหญ่บ้านจะได้หน้าเท่านั้น โครงสร้างการเมืองการปกครองจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบกับการสนับสนุนอาชีพผลิต

ผ้าคลุมผมฯ (โครงการ พนม. การอนุมัติโครงการเป็นอำนาจของนายอำเภอ แต่ปี 2555 จัดให้มี คณะทำงานพิจารณาถ่วงถ่วงโครงการที่มาจากส่วนราชการและประชาชน ก่อนเสนอให้นายอำเภออนุมัติ)

จักรคอมพิวเตอร์ นวัตกรรมการผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม

นายฮาบีบ บิณอะฮฺมัด คนหนุ่มรุ่นใหม่วัย 29 ปี จากศูนย์ปักจักรคอลาตี (กลุ่มปักจักรบ้านดุก) ตำบลบาเจาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เล่าว่า แนวคิดที่จะใช้จักรคอมพิวเตอร์มาปักผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม เนื่องจากต้องการแก้ปัญหาการจัดการปริมาณผลผลิตเพื่อส่งให้ทันจำหน่าย เพราะประสบการณ์จากการใช้แรงงานคนเพียงอย่างเดียวไม่มีความแน่นอน โดยเฉพาะในช่วงฤดูทำนา กริดยางพารา ก็จะไม่มีความมีเวลามาทำผ้าคลุมผมฯ ถ้าใช้จักรคอมพิวเตอร์ มีรายการสั่งทำผ้าคลุมผมฯ มา 20 ผืน ใช้เวลาประมาณ 2 วันก็เสร็จ

จุดเริ่มต้นที่คิดว่าจักรคอมพิวเตอร์สามารถปักผ้าคลุมผมฯ ได้ ก็ดูตัวอย่างจากการที่มีคนใช้จักรคอมพิวเตอร์ปักกลดลายบนกะปิเยาะห์ (หมวกที่ชายมุสลิมสวมใส่) เริ่มจากสั่งซื้อจักรคอมพิวเตอร์ที่มีชุดหัวเข็มเดียวจากกรุงเทพฯ ในราคา 350,000 บาท เมื่อปี 2550 ในตอนนั้นถือว่ามีราคาแพง การเรียนรู้วิธีการใช้จักรคอมพิวเตอร์แบบลองถูกลองผิด ไม่มีคู่มือ ไม่มีใครสอน อาศัยประสบการณ์ที่จบสาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และเรียนต่อระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมาเลเซีย (International Islamic University Malaysia - IIUM) เริ่มแรกจะนำกระดาษมาวางรองก่อนวางผ้าขาวเพื่อให้อยู่ทรงเวลาปัก เมื่อปักแล้วก็ต้องมาเลาะเอากระดาษออก จนเกิดความชำนาญในการตั้งค่าเข็มหนักเบาให้เหมาะกับเนื้อผ้าแต่ละชนิดจนผ้าไม่เห็นเป็นรูห่างแล้ว ก็ไม่ต้องใช้กระดาษรองพื้น

เมื่อมั่นใจว่าจักรคอมพิวเตอร์สามารถปักผ้าคลุมผมฯ ได้ จึงเริ่มสั่งซื้อจักรฯ จากบริษัท ซิงเกอร์ที่จังหวัดยะลา ซึ่งส่งมาจากประเทศจีนอีกทอดหนึ่ง โดยในปี 2552 ซื้อจักรฯ ขนาด 4 ชุดหัวเข็ม ราคา 600,000 บาท ปี 2553 ซื้อจักรฯ ขนาด 8 ชุดหัวเข็ม ราคา 900,000 บาท ปี 2554 ซื้อจักรฯ ขนาด 6 ชุดหัวเข็ม ราคาประมาณ 700,000 บาท ระยะหลังมานี้จักรคอมพิวเตอร์เริ่มมีราคาถูกลงแล้ว ลักษณะการจัดซื้อจะจ่ายเงินดาวน์ 40% จากราคาเต็ม และจ่ายเงินผ่อนตามมูลค่าของจักรคอมพิวเตอร์นั้นๆ เช่น จักรคอมพิวเตอร์ขนาด 6 ชุดหัวเข็ม จะต้องจ่ายเงินผ่อนเดือนละ 12,000 บาท ขณะที่จักรคอมพิวเตอร์ขนาด 8 ชุดหัวเข็ม จะต้องจ่ายเงินผ่อนเดือนละ 15,000 บาท เมื่อมีปัญหาขัดข้องจากการใช้จักรคอมพิวเตอร์ จะโทรศัพท์ตามช่างจากบริษัทซิงเกอร์ที่จังหวัดยะลา ซึ่งมีบริการหลังการขายที่ดี จากที่ดูอะไหล่ของจักรฯ แล้ว ส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่น มีบ้างที่ผลิตจากจีน แต่ตัวโครงสร้างนั้นผลิตจากประเทศจีน ซึ่งเหล็กจะดูไม่แข็งแรงมากนัก ฝีมือการเชื่อมต่อโครงสร้างก็ไม่ประณีต สำหรับขนาดของโครงสร้างจักรฯ แล้วแต่ผู้ซื้อจะสั่งให้ผลิตในขนาดเท่าใด เพื่อให้เหมาะสมกับขนาดห้องที่เตรียมไว้ติดตั้งจักรฯ และสามารถถอนทุนคืนได้ภายใน 2 ปี และไม่ว่าจักรฯ จะมีจำนวนกี่ชุดหัวเข็มก็ตาม จะควบคุมด้วยมอเตอร์เพียงตัวเดียว จึงไม่กินไฟมาก จากการที่

ใช้จักรฯ 3 คัน คือ ขนาด 4, 6 และ 8 ชุดหัวเข็มในการผลิต เสียค่าไฟฟ้าเดือนละประมาณ 2,000 บาท

ข้อจำกัดของจักรคอมพิวเตอร์คือไม่สามารถปักลวดลายบนเนื้อผ้าที่ขึงบนสะดึงได้ลำบาก เช่น ผ้ายัด ทดลองปักแล้ว นำมาดูพบว่าฝ้ายน ไม่เรียบ นอกจากนี้จักรคอมพิวเตอร์จะปักเป็นลายหลักที่เป็นลายต่อเนื่อง หากจะตั้งฝีเข็มเพื่อปักอีกลวดลายหนึ่งเพื่อเสริมนั้นจะคำนวณลำบาก เคยทดลองดูแล้ว พบว่าลายองค์ประกอบที่ตั้งค่าให้ปักเพิ่มไม่กับจุดที่ต้องการไม่เข้ากับลายหลัก จนดูบิดเบี้ยวไป ดังนั้น แรงงานคนจึงยังจำเป็นในการปักลายเสริมหลังจากที่จักรคอมพิวเตอร์ปักลายหลักแล้ว และต้องใช้แรงงานคนในการฉลุลายโดยเจาะเป็นรูด้วยหัวร็องนำความร้อน ลวดลายที่ออกแบบบนคอมพิวเตอร์ สำหรับผ้าคลุมผมออกแบบไว้ 50 ลวดลาย ชุดคลุมละหมาดของสตรีออกแบบไว้ 4 ลวดลาย ราคาของชุดละหมาดที่ทำจากผ้าหนึ่งไก่อราคาชุดละ 1,800 บาท

กำลังการผลิตจะขึ้นอยู่กับระดับ (เกรด) ของผ้าคลุมผมฯ ถ้าเป็นผ้าคลุมผมฯ เกรด A ที่ขายในราคาผืนละ 800 บาท จะผลิตได้วันละประมาณ 10 ผืน ถ้าเป็นผ้าคลุมผมทั่วไปในราคา 300-400 บาท จะผลิตได้วันละประมาณ 40 ผืน เริ่มเดินเครื่องจักรคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ 09.00–24.00 น. โดยจะมีจังหวะพักช่วงละหมาดตอนเที่ยง ตอนเย็น และตอนค่ำ บางครั้งอาจมีการเดินเครื่องถึง 03.00 – 04.00 น. ก็มี โดยเฉพาะช่วงที่มีการสั่งซื้อมากๆ อย่างช่วงใกล้เดือนถือศีลอด เพราะลูกค้าจะซื้อไปใส่ในวันฮารีรายอ

ลูกค้าที่มาสั่งซื้อโดยมากจะเป็นคนทำงานในบริษัทต่างๆ พนักงานธนาคารอิสลาม และข้าราชการ ที่ต้องการผ้าคลุมผมฯ ที่เหมือนกันเป็นทีม โดยเฉพาะสีก็มักจะใส่กับชุดข้าราชการจะมาสั่งทำกันมาก

การวิเคราะห์ตลาด จะไม่ทำผ้าคลุมผมราคาถูก เช่น ผ้าคลุมผมที่ตัดจากผ้าที่มีลวดลายในตัว เพราะผ้าคลุมผมฯ แบบนี้ ลูกค้าสามารถไปตัดเย็บแล้วใส่เองได้ ราคาขายจะถูก ไม่คุ้มกับการลงทุนและเสียเวลาปักด้วยจักรคอมพิวเตอร์ เพราะการปักแต่ละครั้ง ต้องใช้เวลาเตรียมผ้าและด้ายในทุกหัวเข็มไม่ต่ำกว่า 30 นาที ลูกค้าประจำที่รับผ้าคลุมผมไปขายต่อจะมี 4-5 รายเฉลี่ยแล้วจะรับไปขาย 10-30 ผืนต่อครั้ง เมื่อรับไปขายแล้ว อีกเดือนหนึ่งจะมาจ่ายเงินแล้วมารับผ้าคลุมผมไปขายต่อ บ้างก็นำผ้ามาให้ปักด้วยจักรคอมพิวเตอร์

หลักศาสนาอิสลาม อิญาบ แฟชั่น

แม้ว่าผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจะมีขึ้นเพื่อรองรับกับศาสนบัญญัติในทางศาสนาอิสลาม แต่ในแง่มุมมองหนึ่งก็เป็นอารมณ์เครื่องแต่งกายด้วย จึงทำให้ผ้าคลุมผมฯ เป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ต้องใช้ให้ถูกกาลเทศะ ในความเป็นอิญาบที่สวมใส่เพื่อละหมาดหรือพิธีทางศาสนาอิสลาม จะใช้ผ้าสีพื้น เช่น ขาว ดำ น้ำตาล ไม่มีลวดลาย หรือมีลวดลายบ้างเล็กน้อย โดยจะใช้สีของด้ายที่กลมกลืนกับสีของผ้า รวมไปถึงชุดคลุมยาวสำหรับละหมาดที่ปกติจะเป็นสีขาวล้วน แต่ปัจจุบันก็จะเริ่มเห็นลายปักที่มีสีสันมากขึ้น เช่น สีชมพู สีม่วง ฯลฯ ไม่ว่าผ้าคลุมผมฯ หรือชุดละหมาดจะมีสีสันมดก็ตาม การได้บุญก็ขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้สวมใส่เป็นหลัก ขณะที่ผ้าคลุมผมฯ ที่ใช้

เวลาอยู่กับบ้าน จะใช้ผ้าคลุมสีพื้นธรรมดา อาจมีลวดลายนิดหน่อย เน้นใส่สบาย ถอดและสวมใส่ง่าย สำหรับผ้าคลุมผผฯ ที่ใช้อย่างงานต่างๆ เช่น งานแต่งงาน (กินเหลืง) ประชุมไปเที่ยว หรือวันฮารีรายอที่ต้องซื้อใหม่ ก็ขึ้นอยู่กับเสื้อผ้าที่จะใส่องาน บางคนไปงานแต่งหลายงานในวันเดียวกัน ก็จะเปลี่ยนผ้าคลุมผผฯ ไม่ซ้ำแบบในแต่ละงาน ทำให้ผ้าคลุมผผฯ แยกไม่ออกจากคำว่า "แพชั่น"

ผ้าคลุมผผสตรีมุสลิม ผู้ซื้อคือผู้นำแพชั่น

แพชั่นผ้าคลุมผผฯ เป็นลักษณะของการทำตามใจผู้ซื้อ โดยเฉพาะวัยรุ่นสตรีมุสลิมที่ได้รับสื่อจากการติดตามนิตยสารของทีวีของมาเลเซีย ติดตามแพชั่นผ้าคลุมผผฯ จากอินเทอร์เน็ต ทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้จะแต่งตัวเก่งขึ้น และอยากแต่งตัวไม่ซ้ำแบบใคร คนซื้ออยากได้ผ้าคลุมผผแบบไหนก็จะมาบอกคนผลิต ทำให้คนซื้อจะตามแพชั่นมากกว่าคนผลิตผ้าคลุมผผ แต่ก็มีกรณีที่ผู้ผลิตคิดแบบผ้าคลุมผผเองและใส่เอง พอคนอื่นเห็นแล้วชอบก็สั่งทำตามเรื่องทิศทาง (Trend) ของแพชั่นว่าใครตามแบบใครก็มีการสนับสนุนหลายแนวทาง บ้างก็ว่าคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คิดแบบเอง แล้วมาเลเซียสนใจและส่งแบบกลับมาให้คนในสามจังหวัดทำผ้าคลุมผผฯ ต่อ บ้างก็ว่าอินโดนีเซียเป็นผู้คิดแบบ ก่อนที่มาเลเซียจะรับแบบมาจ้างให้คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ผลิตผ้าคลุมผผฯ

คนนราธิวาสผลิตผ้าคลุมผผสตรีมุสลิมได้กี่ผืน

ในความเห็นของเครือข่ายผู้ผลิตผ้าคลุมผผฯ ด้วยกัน ได้ข้อมูลว่าจังหวัดนราธิวาสมีผู้ผลิตผ้าคลุมผผจำนวน 111 กลุ่ม ในกลุ่มหนึ่งเฉลี่ยแล้วจะมีสมาชิกประมาณ 20 คน ทำให้มีผู้เกี่ยวข้องกับอาชีพผ้าคลุมผผฯ ประมาณ 2,220 คน กำลังการผลิตสัปดาห์ละประมาณ 200 ผืนต่อกลุ่ม ทำให้ในปีหนึ่งๆ จังหวัดนราธิวาสเพียงจังหวัดเดียวสามารถผลิตผ้าคลุมผผได้มากถึง 1,154,400 ผืน

การคำนวณต้นทุนการผลิต จุดอ่อนของผู้ผลิตผ้าคลุมผผสตรีมุสลิม

ผู้ผลิตผ้าคลุมผผฯ หลายคนยอมรับว่าไม่ได้เก็บรายละเอียดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการผลิต เช่น ผ้า ด้าย ค่าจ้าง ค่าไฟฟ้า วัสดุตกแต่ง อุปกรณ์ในการทำ เช่น สะตึง กรรไกร วัสดุอื่น เช่น น้ำมันจักร ค่าขนส่ง และยอมรับว่าตอนขายผ้าคลุมผผฯ ไปนั้น บางครั้งก็ขาดทุน บางครั้งก็กำไร และบางคนแทบจะก็ไม่ได้ตรวจสอบตนเองด้วยซ้ำว่ากำไรหรือขาดทุน เพียงตั้งราคาขายให้ผู้ซื้อมีแรงจูงใจพอที่จะซื้อได้ ดีกว่าตั้งราคาไว้แพงจนขายไม่ได้ แม้ราคานั้นจะอยู่ในจุดที่คุ้มทุนแล้วก็ตาม โดยคิดว่าจะได้กำไรในช่วงงานเมาลิด หรือวันฮารีรายอ ที่ผ้าคลุมผผฯ จะมีราคาสูง และขายได้ทั้งหมด ถือเป็นช่วงที่ผู้ผลิตมีอำนาจการกำหนดราคาได้มากที่สุด

เกรด A - B - C ระดับคุณภาพผ้าคลุมผผสตรีมุสลิม

การถอดความรู้ออกมาเป็นข้อมูลเรื่องระดับคุณภาพของผ้าคลุมผผฯ ทำได้ค่อนข้างยาก ผู้ผลิตผ้าคลุมผผฯ มักจะตอบว่า "คนที่ใช้ผ้าคลุมผผฯ จะรู้ได้เองว่าผ้ามีคุณภาพเป็นอย่างไร" และ

มักจะบอกว่าการคัดเกรดผ้าคลุมผมฯ เป็นไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน เมื่อก่อนถ้าแก่ที่รับซื้อผ้าคลุมผมฯ จะคัดเกรดและตีราคา แต่ปัจจุบันทางกลุ่มที่ผลิตผ้าคลุมผมฯ จะเริ่มคัดเกรดเองเพื่อให้แก่รับซื้อในระดับราคาตามเกรดที่กลุ่มคัดแยกไว้

อย่างไรก็ตาม มีตัวแปรที่สามารถกำหนดเกรดของผ้าคลุมผมฯ ได้เหมือนกัน คือคุณภาพของวัสดุที่ใช้ เริ่มจากเนื้อผ้า ยี่ห้อของผ้าที่รับประกันเรื่องคุณภาพมี 2 ยี่ห้อ คือ บาวา (Bawa) และ อักบา (Akba) ราคาหลาละ 120 บาท และ 180 บาท ตามลำดับ คุณสมบัติของผ้าสองยี่ห้อนี้คือเนื้อผ้าจะเบา ละเอียด มีความแวว ไม่เป็นรอยยับง่าย เส้นด้ายของเนื้อผ้าไม่ปริแตกเวลาซิงกับสะดึงเพื่อปักลาย ถัดมาคือคุณภาพของด้าย ความแววของด้ายและสีไม่ตกเวลาซัก จะเป็นตัวแปรหลักในการกำหนดระดับคุณภาพของผ้าคลุมผมฯ เป็นเบื้องต้น

ตัวแปรถัดมาคือเรื่องฝีมือการปักผ้าคลุมผม การใช้ด้ายตั้งแต่ 2 สีขึ้นไปในการปักลวดลาย ถือเป็นการใช้ทักษะที่เพิ่มขึ้นในการเลือกสีผ้าจับคู่กับสีของด้ายที่มากกว่าหนึ่งสี เส้นด้ายที่ปักมีความแน่น ไม่หลุดเป็นขุย ไม่หนาจนนูนออกมา หรือปักจนเส้นด้ายห่างเกินไป จนดูไม่ละเอียด ปักลายแล้วผ้ามีรอยย่นหรือไม่ ประมาณว่าผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ ในระดับฝีมือเกรด A จะมีเพียงร้อยละ 15-20 เท่านั้น

มีฝีมือระดับเกรด A ไม่ได้ยืนยันฐานะความเป็นอยู่ของผู้ผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม

ราคาขายของผ้าคลุมผมระดับเกรด A ไม่เป็นแรงจูงใจพอให้ผู้ผลิตผ้าคลุมฯ ทำมากนัก เพราะต้องใช้เวลาานกว่าจะได้ผ้าคลุมผมฯ สักผืนหนึ่ง ขณะที่คนที่ฝีมือธรรมดาผลิตผ้าคลุมผมฯ ได้จำนวนผืนมากกว่า จะได้ค่าจ้างมากกว่าคนทำแบบประณีต แม้กระทั่งตลาดรับซื้อหลักอย่างมาเลเซีย ก็ไม่ได้ต้องการผ้าคลุมผมเกรด A ทุกครั้ง จะสั่งทำผ้าคลุมผมฯ ในเกรด B มากกว่า ดังนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่พยายามจะฝึกอบรมทักษะเพื่อยกระดับฝีมือการผลิตผ้าคลุมผมฯ ไม่ได้ส่งผลต่อรายได้ที่ดีขึ้นของผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ เท่าใดนัก กลไกราคาตลาดต่างหากที่มีผลต่อรายได้และแรงกระตุ้นการยกระดับฝีมือที่แท้จริง ถ้าราคาผ้าคลุมผมฯ เปลี่ยนไปตามความประณีตของฝีมือได้เมื่อไหร่ ผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ จะปรับตัวโดยพัฒนาฝีมือได้เอง

ผู้ผลิตผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมจังหวัดนราธิวาส ต้องการอะไร?

จากการประมวลความต้องการของเครือข่ายผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ ในจังหวัดนราธิวาส พบว่ามีความต้องการพัฒนาตนเองในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ทักษะการใช้ภาษาเพื่อการค้าในธุรกิจผ้าคลุมผมใน 4 ภาษา คือ ภาษาไทย สำหรับติดต่อค้าขายกับมุสลิมในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษามลายู ภาษาอังกฤษ สำหรับติดต่อค้าขายกับมาเลเซียซึ่งมีการใช้ภาษามลายูและภาษาอังกฤษควบคู่กันทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน (รู้มี) ตลอดจนนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ภาษามลายูกลาง (Bahasa Melayu) สำหรับติดต่อค้าขายตลาดชายแดนไทย-มาเลเซีย รวมไปถึงอินโดนีเซียที่ใช้ภาษามลายูเป็นหลัก และภาษาอาหรับสำหรับติดต่อค้าขายกับลูกค้าในกลุ่มประเทศอาหรับ

2. ความรู้เรื่องการส่งออกสินค้าผ้าคลุมผมฯ ไปต่างประเทศ ทำอย่างไร มีอัตราภาษีเท่าใด หน่วยงานใดที่รับผิดชอบ และจะติดต่อประสานงานกับหน่วยงานเหล่านั้นได้อย่างไร กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกสินค้าเครื่องแต่งกายมุสลิมเป็นอย่างไร การออกบัญชีหรือกรณำจำหน่ายสินค้าผ้าคลุมผมฯ ในต่างประเทศ เทคนิคการจัดบูธแสดงสินค้าให้น่าสนใจ

3. การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ตลาดผ้าคลุมผมฯ ผู้ซื้อผ้าคลุมผมฯ ปลายทางทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีพฤติกรรมการเลือกซื้ออย่างไร นิยมสีสันท ลวดลาย เนื้อผ้าอย่างไร กำลังซื้อเป็นอย่างไร และควรตั้งราคาขายที่เท่าไร เพื่อที่จะผลิตผ้าคลุมผมฯ ในรูปแบบและระดับราคาที่เหมาะสมในแต่ละตลาดปลายทางได้

4. ทักษะการนำเสนอสินค้าผ้าคลุมผมฯ ให้ผู้ซื้อเข้าใจว่าผ้าคลุมผมของเราได้อย่างไร มีจุดเด่นอย่างไร มีการชักชวน จูงใจ โน้มน้าวให้ผู้ซื้อผ้าคลุมผมของเราได้อย่างไร

5. ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ในธุรกิจผ้าคลุมผมฯ เช่น การรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) รองรับการติดต่อสั่งซื้อผ้าคลุมผมฯ เนื่องจากมีภาพสินค้าบนเว็บไซต์ (OTOP ของสำนักงานพัฒนาชุมชน) และเริ่มมีการติดต่อมาทาง E-mail แล้ว แต่ผู้ผลิตผ้าคลุมผมฯ หลายคนยังใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น การใช้ Internet เบื้องต้นเพื่อเข้าไปดูแฟชั่นผ้าคลุมผมในปัจจุบัน E-Commerce เบื้องต้นที่ใช้บริการแบบสำเร็จรูป เช่น TARAD.COM ที่สามารถเปิดหน้าร้านได้เอง

6. การทำบัญชีเบื้องต้น โดยปรับรูปแบบบัญชีให้ง่ายเหมือนบัญชีครัวเรือน แต่ปรับรายการรับ-จ่าย ให้สอดคล้องกับธุรกิจผ้าคลุมผมฯ เป็นการเฉพาะ และอาจจะผนวกกับหลักสูตรการทำบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์ด้วยก็ได้

วันที่ 25 มิถุนายน 2555 ลงพื้นที่เยี่ยมร้าน Khalati จำหน่ายผ้าคลุมผมและเครื่องแต่งกายมุสลิม ณ ถนนภูผาภักดี ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณฮาบีบ บิณอะฮฺมัด ให้สัมภาษณ์ว่า คำว่า “คาลาตี” (Khalati) มาจากชื่อเล่นของแม่ที่ชาวบ้านใช้เรียกแม่ หมายถึง “อาของฉัน” เป็นภาษาอาหรับ การเลือกทำเลของร้าน ที่ได้ร้านแห่งนี้มาเพราะรู้จักเจ้าของร้านที่เป็นเจ้าเก่าขายผ้ามาก่อน เดิมทีร้านนี้ก็ขายผ้าแต่ต่อมานางแอ่นมาทำรังจึงปิดให้เป็นบ้านนก จึงแบ่งหน้าร้านส่วนหนึ่งไว้จำหน่ายเครื่องแต่งกายมุสลิม ส่วนด้านหลังร้านยังเป็นบ้านนกเหมือนเดิม

ค่าใช้จ่ายภายในร้าน ประกอบด้วย จ่ายค่าเช่าเดือนละ 15,000 บาท จ้างลูกจ้างประจำไว้ 2 คน ให้ค่าแรงเป็นรายวันๆ ละ 200 บาท ส่วนการทำบัญชี การเงิน รับรายการสั่งซื้อจากลูกค้า หากสินค้าในร้านไม่มี คุณฮาบีบจะดำเนินการเอง ค่าน้ำเดือนละ 600 บาท แต่ออกคนละครึ่งกับเจ้าของร้าน เพราะเจ้าของร้านแบ่งไปใช้ล้างมูลนกนางแอ่นที่มาทำรังด้วย ค่าไฟฟ้าเดือนละ 600 บาท

ลูกค้าที่มาซื้อเครื่องแต่งกายมุสลิม จะมาจากจังหวัดยะลามากกว่าจังหวัดอื่น เพราะมีฐานะมากกว่า ส่วนคนมาเลเซียถ้าผ่านมาแถวนี้จะแวะเข้ามา เพราะจัดหน้าร้านแปลกกว่าที่อื่น

เพราะทางร้านจะโชว์ชุดคลุมละหมาดไว้มาก เป็นจุดเด่นที่ต่างจากร้านอื่น ส่วนป้ายหน้าร้าน การเลือกสีขีมี ๆ โทนีสีดำ คุณฮาบีบออกแบบเอง โดยดูจากการแต่งร้านสไตล์ญี่ปุ่นสมัยใหม่

มูลค่าการขายประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อวัน แบ่งเป็นชุดคลุมละหมาดที่ขายวันละ 3-4 ชุด เพราะชุดหนึ่งก็พินกว่าบาทแล้ว ผ้าคลุมผมที่ขายได้ดีที่สุด จะเป็นระดับราคา ผืนละ 700 บาท แต่ต้องซื้อตั้งแต่ 3 ชิ้นขึ้นไป ซึ่งทางร้านจะคิดราคาส่งให้ แต่ถ้าซื้อไม่ถึง 3 ผืน จะคิดราคาขายปลีกอยู่ที่ผืนละ 800 บาท ทางร้านจะทำผ้าคลุมผมจากเนื้อผ้าบาบา และผ้าจอร์เจีย แต่ที่ขายดีจะเป็นผ้าคลุมผมเนื้อผ้าบาบา ส่วนชุดคลุมละหมาดจะเป็นผ้าหนังไก่ โทนีสีที่ลูกค้าซื้อจะขึ้นอยู่กับสีของชุดที่ลูกค้ามีแล้วมาเทียบสีเพื่อซื้อผ้าคลุมผมกลับไป แต่โทนีสีดำจะขายได้มาก ซื้อผ้ามาเตรียมไว้เป็นไม้ (เป็นพับ) ใต้เลย แล้วมาทำลวดลายปักไว้หลาย ๆ สีให้เลือก ผ้าคลุมผมสีดำจะเข้าได้กับเสื้อผ้าทุกสี อย่างเช่นเสื้อสีเหลือง จะเลือกผ้าคลุมผมสีดำ ที่มีลายปักสีเหลืองเพื่อให้เข้าชุดกัน ขนาดของลวดลายปัก จะเป็นดอกใหญ่หรือเล็กจะขายได้เท่า ๆ กัน ลูกค้ารายใหม่จะไม่สนใจว่าเป็นลวดลายอะไร จะดูเนื้อผ้าและสีผ้าอย่างเดียวว่าเข้ากับสีของเสื้อหรือเปล่า ถ้าเป็นลูกค้าที่มีผ้าคลุมผมที่บ้านเป็นจำนวนมาก จะเลือกลวดลายที่ไม่ซ้ำกับลายที่ตนเองมี และพยายามหาลวดลายใหม่ ๆ

นางสาวเซาเดาะ ยีเซ็ง ผู้ผลิตผ้าคลุมผม กลุ่มปักจักรบ้านดุกู มีประสบการณ์ไปทำงานปักลวดลายบนเสื้อผ้า ชุดกุรง ที่ประเทศมาเลเซีย ไปทำงานอยู่ 5 ปี และย้ายไปทำงานกับเจ้าแกอีกคนหนึ่งอีก 5 ปี ที่ตามันกูรู (Taman Guru) เมืองโกตาบารู (Kota Bharu) รัฐกลันตัน พอคนมาเลเซียเขาเห็นก็มาถามว่าอยากจะเป็นวิทยากรสอนไหม เห็นว่าเป็นคนไทยที่ทำงานฝีมือเก่ง จึงได้รับเชิญจาก Jabatan Kemajuan Masyarakat (KEMAS) ไปสอนประชาชนที่บ้านบุโละห์กาลาห์ (Buloh Galah) รัฐกลันตัน เป็นเวลา 3 เดือน จากนั้นก็ไปสอนหมู่บ้านที่อยู่บนภูเขา คือ ที่บ้านบุหงาตันหยง (Bu-nga Tanjong) โดยผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสังกัดพรรคพาส (Pan-Malaysian Islamic Party) เริ่มสอนตั้งแต่เวลา 09.00-14.00 น. โดยจักร อุปกรณ์ เครื่องมืออะไรต่าง ๆ ทางมาเลเซียเตรียมไว้หมดแล้ว เราไปเป็นวิทยากรสอนอย่างเดียว

พูดภาษามาเลเซียแต่ออกสำเนียงแบบคนมลายูในฝั่งไทย สำเนียงก็แตกต่างจากวิทยากรมาเลเซียคนอื่น คนมาเรียนกับเราจะเป็นคนมาเลเซียเป็นแม่บ้าน มีสามีเป็นอาจารย์ข้าราชการ อยู่ว่าง ๆ ไม่มีอะไรทำ ก็เลยสนใจมาเรียนการปักเย็บลวดลาย ต้องการหาประสบการณ์มากกว่าจะเรียนไปเพื่อยึดทำเป็นอาชีพ เพราะอยู่บ้านก็มีฐานะดี เป็นคุณนายอยู่แล้ว ที่จริงมาเรียน 3 เดือนก็ไม่ได้ทำให้ฝีมือของผู้เรียนดีขึ้นจนทำเป็นอาชีพได้อยู่แล้ว

ผู้ที่มาเรียนไม่ต้องเสียเงินค่าเรียน ทางมาเลเซียจะรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทั้งหมดให้ วิทยากรผู้สอนจะได้เดือนละ 700 RM (ประมาณ 7,000 บาท) ผลงานปักเย็บของผู้เรียนที่ขายได้ ทางวิทยากรก็นำไปขายได้และแบ่งครึ่งกับผู้สอน เป็นรายได้เพิ่มจากค่าสอนต่างหาก

เนื้อหาในการสอน เราในฐานะที่เป็นวิทยากรต้องคิดเอง อย่างเริ่มแรก ต้องวาดเส้นตรง แล้วปักตามเส้นตรงให้ได้ก่อน จากนั้นก็มาเป็นลายโค้งต่อกันเป็นลูกคลื่น (เรียกว่า “กอนัว”)

ใช้ประสบการณ์ที่เรียนมาจากคุณแม่ของฮาบีบ ที่เป็นประธานกลุ่มปักจักรบ้านดุกู ตำบลบาเจาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ลายดอกไม้ก็ต้องเริ่มปักให้กลีบดอกเท่ากัน

คนมาเลเซียสอนง่าย แม้เราจะพูดภาษามลายูกลางไม่ชัด แต่ผู้เรียนก็เข้าใจ จะสอนปักลงบนผ้าขาวา เกรด 2 เพราะผ้าจะแข็งกว่าขาวาเกรด 1 ปักได้ง่ายกว่า จักรที่ใช้สอนจะเป็นยี่ห้อ ซิงเกอร์ นอกจากเรื่องงานปักเย็บแล้ว ทาง KEMAS ก็ยังเปิดสอนวิชาชีพด้านการทำอาหารด้วย โดยเฉพาะคนที่ตามันกูรู เมืองโกตาบาห์รู จะชอบเรื่องการทำอาหาร เขาก็ชอบรสชาติอาหารไทย เพราะทางแกนนำสตรีที่นั่นมาจ้างให้เราทำผัดเผ็ด ต้มยำ เลี้ยงคนมาเลเซียในช่วงวันฮารีรายอ ได้ค่าจ้าง 300 RM (ประมาณ 3,000 บาท) ปัญหาคนมลายูฝั่งไทยที่เข้าไปคือหนังสือเดินทางที่ระบุชื่อของเรา ชื่อจะไม่เหมือนคนมาเลเซีย และจะถูกถามตลอดเวลาที่มีการตรวจหนังสือเดินทาง

วันที่ 28 สิงหาคม – 1 กันยายน 2555 ศึกษาตลาดผ้าคลุมผมและเครื่องแต่งกายมุสลิมในภาคกลาง (จังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา กรุงเทพฯ และสมุทรปราการ)

วันที่ 30 สิงหาคม 2555 ช่วงเช้า ณ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครนายก ประธานคณะกรรมการอิสลามฯ เป็นโต๊ะกอฎี มีความรู้เรื่องกฎหมายอิสลามและใกล้เคียงข้อพิพาท จังหวัดนครนายกมีมัสยิดที่จดทะเบียนแล้ว 25 แห่ง ที่ไม่ได้จดทะเบียนอีก 4-5 แห่ง รวมแล้วมีมัสยิด 30 แห่ง มีประชากรมุสลิมประมาณ 25,000 คน เป็นสัปปุรุสประจำมัสยิด อำเภองครักษ์เป็นชายแดนติดหลายจังหวัด มีคลองขนาดใหญ่จากตอนเมือง ทิศเหนือติดจังหวัดปทุมธานี ตะวันออกติดกรุงเทพฯ ถือเป็นเขตปริมณฑล

ชุมชนมุสลิมที่นี้ตั้งขึ้นและมีการสอนปอเนาะมาตั้งแต่ปี 2513 – 2514 สมัยนั้นมีแห่งเดียว และประธานคณะกรรมการอิสลามฯ เป็นผู้บุกเบิกมาตั้งแต่แรก ในส่วนของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครนายกจะมีการประชุมทุกวันที่ 5 ของเดือน

ตลาดเครื่องแต่งกายมุสลิม คนนครนายกนิยมซื้อผ้ามาตัดชุดตัวเอง เพราะมีผ้าเป็นพับให้เลือกมากมายตัดเข้ากับรูปร่างของแต่ละคน ส่วนผ้าคลุมผมจะซื้อที่ตลาดคลอง 16 ราคาที่ขายต้องไม่แพง เพราะสตรีมุสลิมมีอาชีพทำงานในโรงงาน ทำนา ทำไร่ ช่วงกลางวันจะไม่พบสตรีมุสลิม เพราะทำงานกันหมด ไม่มีการรวมกลุ่มแม่บ้าน ช่องทางตลาดผ้าคลุมผมและเครื่องแต่งกายมุสลิม ให้มาลองทำตลาดในช่วงงานมัสยิดที่จะจัดในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ โดยเฉพาะช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ในการจัดงาน จะมีคนมาจับจ่ายซื้อของกันมาก

เยี่ยมชมตลาดคลอง 16 เป็นเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดนายกและจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้พบผู้ประกอบการ และขอที่อยู่ เบอร์โทร. เพื่อจะจัดส่งเอกสารแนะนำรายการสินค้ามาให้ 1) คุณอาหมิน โต๊ะจี (มะยุรา เจ๊ะเต๊ะ) โทร. 081-6945084 ร้านตั้งอยู่เลขที่ 52/2 หมู่ที่ 17 ตำบลดอนฉิมพลี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) นางลออ จิตต์หมวด เลขที่ 18/143 หมู่ที่ 18 ตำบลดอนฉิมพลี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา โทร.038-585276

วันที่ 30 สิงหาคม 2555 ช่วงบ่าย ณ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา รองประธานคณะกรรมการฯ คุณอิมรอน ช่างสุรีย์ (โทร.081-9323495) ให้ข้อมูลว่าจังหวัดฉะเชิงเทรามีมัสยิด 68 แห่ง เป็นรองเฉพาะกรุงเทพฯ มีประชากรมุสลิมประมาณ 60,000 คน ส่วนใหญ่อยู่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว เป็นมุสลิมกลุ่มเดียวกันกับชุมชนคลองแสนแสบที่กรุงเทพฯ คุณอิมรอน มีเคยมีประสบการณ์ทำงานในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเมื่อปี 2519 เคยทำงานในคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) และงานอื่นๆ ในชุมชน เช่น โครงการรับจำนำข้าวที่ต้องไปจัดการที่โรงสี

ประธานฯ กล่าวต้อนรับว่า ดีใจที่เสียสละเวลามายเยี่ยมเยียน เป็นประธานฯ มา 4 สมัย เรียนศาสนาจากประเทศซาอุดีอาระเบียมา 18 ปี สมัยอยู่ที่นั่นก็เป็นประธานชมรมนักเรียนไทยที่เรียนอยู่ที่นั่นประมาณ 800-900 คน รู้จักผู้นำมุสลิมในภาคใต้อย่างจังหวัดนครศรีธรรมราช หาดใหญ่ กระบี่ ฯลฯ

มุสลิมในจังหวัดฉะเชิงเทรา กระจายอยู่ 4 อำเภอ คือ อำเภอบางปะกง แกลงยาว เมือง แต่ที่มากที่สุดอยู่ในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว อาชีพของชุมชนคือทำนา ทำสวน เลี้ยงปลา รายได้ก็อยู่ในระดับที่พออยู่ได้ ถ้าพืชผลการเกษตรได้รับการประกันราคา

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฉะเชิงเทราได้ร่วมโครงการสานใจไทยสู่ใจใต้ รับเด็กกำพร้าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาอุปถัมภ์ จัดทุนการศึกษาตามโครงการเรียนดีมีงานทำ เดิมสตรีมุสลิมในภาคกลางไม่นิยมคลุมศีรษะ แต่หลังจากมีการรณรงค์และจัดกิจกรรมให้กลุ่มสตรีที่หัวหมาก กรุงเทพฯ และกิจกรรมต่างๆ ต่อเนื่องมา 10-20 ปี ทำให้เด็กนักเรียนสตรีมุสลิมคลุมฮิญาบกันมากขึ้น

ช่องทางการตลาด แนะนำให้มาวางจำหน่ายผ้าคลุมผม ผ้าตะละกง (ชุดคลุมเพื่อใช้ในการละหมาด) ตามงานมัสยิด งานเมาลิด ที่จะจัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม ให้ข้อคิดกับคนที่มาว่า ทุกคนต้องออกมาช่วยกันขาย เพราะคนบางคนมานั่งดูคนอื่นขาย ต้องมีที่ปรึกษาคอยทำวิจัยผลิตภัณฑ์ อย่างผ้าโสร่งของอินโดนีเซีย มีการทำตลาด รู้ว่าลูกค้าอยู่ในระดับไหน ต้องมีกลยุทธ์ในการขาย จะขายสินค้าชนิดไหน คนขายต้องใส่ให้ดูเป็นตัวอย่าง ขายสินค้าระดับสูง คนขายต้องแต่งกายในระดับสูงเพื่อโชว์ลูกค้าให้เห็นด้วย

วันที่ 31 สิงหาคม 2555 ณ มูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ถนนรามคำแหงซอย 2 กรุงเทพฯ คุณวัลลา นิละไพจิตร โครงการและกิจกรรมของกรรมการมูลนิธิฯ ฝ่ายกิจการสตรี เยาวชน และครอบครัว มีหลายกิจกรรม ตั้งแต่การพัฒนาบุคลิกภาพ ความรู้ฉายภาพยนตร์จากอินโดนีเซียแล้วมาวิเคราะห์กัน วิถีมุสลิมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ หากสอนอย่างเดียวจะไม่มีจินตนาการ ภาพยนตร์จะเป็นรูปแบบการสอนอีกแบบหนึ่งที่ให้จินตนาการ

สำหรับรสนิยมการใช้ผ้าคลุมผมของคนกรุงเทพฯ นิยมใช้ผ้าที่เบา ไม่หนัก เรียบ สีสดใส และความโดดเด่นคือเหมาะกับรูปใบหน้าที่ของผู้สวมใส่ ที่ผ่านมาก็มีการเปิดสอนการออกแบบ (Pattern) เดินแบบเครื่องแต่งกายมุสลิม เตรียมความพร้อมกับการเปิดประชาคมอาเซียน หากคนที่ออกแบบเก่งๆ ทันสมัยมาช่วย ตลอดจนการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ที่ผ่านมาได้ร่วมมือกับนักวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประสานห้องเสื้อเก่งๆ มาสอนการออกแบบในหลักสูตรระยะสั้น ตั้งข้อสังเกตว่า ภาครัฐสนับสนุนมาก แต่ไม่บูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทำให้สะดุดบ่อย ถ้าบูรณาการต่อเนื่อง จะแก้ไขปัญหาก็ได้ จุดขายอยู่ที่ตัวเราเอง ออกแบบตัวเองเพื่อให้เป็นจุดเด่น แล้วคนต้องหันมามอง รูปแบบชัดเจน เคยผ้าคลุมผมออกงานประชุมนานาชาติที่สิงคโปร์ ฝรั่งเศสถ่ายภาพกับเราทุกวัน ต้องมั่นใจ สร้างบุคลิกภาพ ออกแบบให้เป็นของเราเอง เรียบแต่หรู ผ้าคลุมต้องเนียน บุคลิกภาพต้องดี หน้าตาอึมแถมแจ่มใส คนก็อยากจะทำมาจู้จี้ และจะได้โอกาสอธิบายถึงความเป็นมุสลิม

ตลาดที่มักกะฮ์ ถ้าคุยกับกระทรวงพาณิชย์จะเป็นประโยชน์ มีมุสลิม 2 ล้านคน ตอนทำฮัจญ์เสร็จ ก็สามารถนำผ้าคลุมผมออกมาจำหน่ายก่อนกลับได้ คนจะซื้อมาเป็นของฝาก ประสานกับสถานทูตไทยประจำประเทศซาอุดีอาระเบียก็ได้

รูปแบบผ้าคลุมผมที่กรุงเทพฯ จะนำผ้าคลุมผมจากอินโดนีเซียหรือผ้าคลุมผมเรียบๆ ที่จำหน่ายตามท้องตลาดมาระบายสี (Paint) เวลาจำหน่ายผ้าคลุมผมต้องฟังคำตำหนิจากลูกค้าแล้วบันทึกไว้ ผ้าคลุมละหมาด (ตะละกง) อย่างหนาเกินไป ไม่ต้องมีลาย เน้นความเป็นรากเหง้าของเราที่ใช้ชุดบานง กูรง

วันที่ 1 กันยายน 2555 ณ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสมุทรปราการ คุณไพศาล พรหมยงค์ ประธานฯ ได้เล่าถึงมูลนิธิอัล-เกาซร์ ที่เป็นมูลนิธิช่วยเหลือเด็กกำพร้าซึ่งรับเฉพาะผู้หญิง มีเด็กที่ส่งมาจากนครศรีธรรมราช กระบี่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯลฯ รวมแล้ว 30 คน จะสอนให้เด็กเป็นผู้ให้ ไม่ใช่รับอย่างเดียว ที่ผ่านมาได้นำเด็กออกไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม โดยไม่แยกว่าเป็นพื้นที่ไหน ศาสนาใด ทางมูลนิธิ จะช่วยหมด มีพี่น้องมุสลิมมาดูงาน มาร่วมทานข้าว และละหมาด กิจกรรมเตรียมความพร้อมสำหรับมุสลิมใหม่ (มูอัลลัฟ) โดยจะไม่รับเข้าอิสลามทันที ต้องอบรมเรียนรู้จนแน่ใจว่าเป็นมุสลิมที่ดีได้ อบรมทหารตำรวจ เพื่อการอยู่ร่วมกับคนมุสลิมได้ มีการสอนอัล-กุรอาน เลี้ยงละศีลอด ในพิธีกูรบาน ที่นี้จะล้มวัว 15-20 ตัว การแต่งกายของเด็กที่นี้จะปล่อยเป็นอิสระ และส่งเข้าเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย โรงเรียนสามัคคีบำรุง

เจ้าหน้าที่มูลนิธิ มี 20 คน มีงานที่ต้องดูแลสถานประกอบการฮาลาล เพราะมีโรงงานเป็นจำนวนมาก เป็นรองก็เพียงกรุงเทพฯ ประธานฯ ได้รับเชิญจากกลุ่มแม่บ้านจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลเป็นประจำ ปีหนึ่งๆ ต้องลงไปไม่ต่ำกว่า 10 ครั้ง

จังหวัดสมุทรปราการมีมัสยิดที่จดทะเบียน 13 แห่ง ไม่ได้จดทะเบียนอีก 2 แห่ง ประชากรมุสลิมประมาณ 30,000 คน เป็นจังหวัดที่มีชุมชนมุสลิมเก่าแก่ที่สุดในบริเวณนี้ เพราะอยู่มากกว่า 200 ปี สมัยที่มีมัสยิดกรือเซะโดนเผาในช่วงสงคราม ก็มีเชลยบางส่วนมาอยู่ที่อำเภอพระประแดง มุสลิมที่นี่จึงมีเชื้อสายปัตตานีและกลันตัน (มาเลเซีย)

ในอนาคต มูลนิธิ จะดำเนินธุรกิจ เช่น นำอินทผลัมมาขาย ขายผ้าคลุมผม มีศูนย์เรียนรู้ด้าน ICT จัดอบรมส่งเสริมอาชีพ เน้นพัฒนาบุคลากร จัดระเบียบ ให้ความสำคัญกับความ

สะอาดซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นมุสลิม ทำให้ทุกจุดในมูลนิธิฯ นั่งได้ นอนได้ มีคณะเจ้าหน้าที่ภรรยานักการทูตประเทศมุสลิมมาเยี่ยม ครูพี่เลี้ยงประจำจบมาจากมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ได้รางวัลองค์กรสาธารณะประโยชน์ มูลนิธิดีเด่นเพียงแห่งเดียวที่เป็นองค์กรมุสลิม

เรื่องตลาดผ้าคลุมผมให้มาดูตามงานมัสยิดซึ่งจะจัดในช่วงเย็น จะได้ว่าคนมาเที่ยวงานมีรสนิยมการใช้ผ้าคลุมผมแบบใด นิยมขายผ้าคลุมผมแบบไหน เดียวนี้ผ้าคลุมผมจากประเทศเข้ามาตีตลาด เพราะมีราคาถูก ต้นทุนเพียง 20-30 บาท นำมาขายในไทย 50 บาท ชุดคลุมเพื่อใช้ละหมาด (ตะละกง) ใช้เครื่องจักรในการผลิต แต่อาจจะไม่ประณีต ถ้าจะผลิตผ้าคลุมขายต้องผลิตในระดับกลางขึ้นไป เราต้องแบ่งระดับผ้าคลุมผมออกเป็น 3 กลุ่ม 1) ระดับสูง ใช้ผ้าที่เป็นวัตถุดิบจากต่างประเทศ 2) ระดับกลาง คนทำงานนอกบ้านจะซื้อใส่ ผ้าจะดูหยาบๆ ปักลวดลายแบบคลาสสิก 3) ระดับกลาง-ล่าง เป็นของราคาถูก ดูหยาบ แต่ผ้าที่เป็นวัตถุดิบจะราคาถูก

ตลาดในกรุงเทพฯ เริ่มมีร้านจำหน่ายเครื่องแต่งกายมุสลิมมากขึ้น ต้องผลิตของที่มีคุณภาพ ตามสมัยให้ทัน ไปเดินดูของแพงๆ เพื่อให้ได้ไอเดีย ประธานฯ เองก็เคยไปเดินดูแฟชั่นที่ยุโรป โดยเฉพาะฝรั่งเศส ไปเดินดูให้รู้ว่าปีนี้ แฟชั่นเป็นโทนสีแบบไหน อาหารจะตามแฟชั่นยุโรป ลองเปลี่ยนเนื้อผ้า วัสดุที่ทำให้มีคุณภาพ จัดเป็นชุดผ้าคลุมผมให้เข้ากับเครื่องแต่งกายคนกรุงเทพฯ ใช้ของทน คนทำผ้าคลุมผมอย่าทำตามความรู้สึกตัวเอง ต้องทำให้ลูกค้าชอบ เราต้องแต่งกายไปให้คนอื่นดู เพื่อวัดว่าเจริญตาเขาไหม สวยต้องมาคู่กับคุณภาพ

ประเทศอินโดนีเซีย ประชากรมุสลิมอีกมากที่ยังอ่อนเรื่องการละหมาดและการแต่งกาย หากสามารถนำเสนอผ้าคลุมผมให้เขาสนใจได้จะเป็นตลาดใหญ่ เรื่องภาษาเราก็ได้เปรียบประชากรในประชาคมอาเซียน 600 ล้านคน พูดภาษามลายู 300 ล้านคน อาเซียนเองก็พยายามผลักดันมลายูเป็นภาษาสำคัญ เรื่องบัญชี เรื่องการขายทางอิเล็กทรอนิกส์ ยังไม่จำเป็นที่ภาคกลางมีตลาดให้ทดลองจำหน่ายถึง 8 เดือน ตามงานมัสยิดที่จะจัดกันประจำ ยกเว้นในช่วงฤดูฝน หรืออาจจะจัดชุดเล็กๆ ไปตลาดที่เมืองจีน เพื่อให้รู้ต้นทุน รู้แบบ แต่ประเมินแล้ว ตลาดอนาคตคืออินโดนีเซีย (ยืนด้วยตัวเองจนเป็นผู้ให้มากกว่าแบบมือขอ) รวมกลุ่ม ช่วยจัดระบบ เป็นแบรนด์รวมของกลุ่มใหญ่ อย่างมองข้ามสิ่งเล็กๆ น้อยๆ จัดทำโบชัวร์รวมของทุกกลุ่ม แล้วมาแลกเปลี่ยนกับผู้ค้ารายย่อย เพื่อที่เราจะได้เป็นผู้ค้าส่ง จัดรถตู้มาตระเวนขาย และเมื่อครบ 6 เดือนหากไปไม่รอด ให้เลิกขาย อย่าฝืนไปทำ และเราต้องลงทุนเอง เมื่อเงินเป็นของเราจะเกิดความกระตือรือร้น ตั้งแต่ตุลาคม – มีนาคม มีงานที่มัสยิดตลอด เรื่องภาษาอินโดนีเซีย หาวิทยากรมาสอน

ต้นทุนการผลิตจะประหยัดในส่วนใดได้บ้าง แต่ละกลุ่มควรคิดวางแผนได้แล้วว่า ควรเป็นมือบนมากกว่ามือล่าง

คณะกรรมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ สภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

วันอังคาร ที่ 10 มกราคม 2555 ร่วมประชุมการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล อำเภอปานาเระ จังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุม ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ที่ประชุมได้พยายามหาข้อสรุปเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมที่ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่อำเภอปานาเระ แล้วยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ จึงต้องการได้ข้อสรุปว่าจะเดินหน้าต่อหรือจะหยุดโครงการนิคมอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามมีรายงานการศึกษาชี้ให้เห็นแง่มุมต่างๆ แล้ว ข้อจำกัดที่ผ่านมาคือนักลงทุนไม่กล้ามา ด้วยที่ยังไม่เห็นหลักประกันในเรื่องความปลอดภัย นักลงทุนบางรายขอพื้นที่จัดสร้างโรงงานรวม 3,000 ไร่ วิเคราะห์แล้วว่าเป็นข้ออ้างสร้างเงื่อนไขมากกว่า หลายคนในที่ประชุมมองว่าเรื่องนี้พูดคุยมานหลายครั้งแล้ว ควรจะมีความคืบหน้าบ้าง ไม่เช่นนั้นคนที่เข้าร่วมประชุมจะน้อยลงไปเรื่อย ๆ

วันที่ 17 เมษายน 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณปกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช ที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มี E-mail แจ้งการประชุมพิจารณาการศึกษาเรื่องการดำเนินการมาตรการช่วยเหลือนักลงทุนผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนำเสนอในวันที่ 23 เมษายน 2555 เวลา 13.30 น. ณ โรงแรมไดมอนด์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วันที่ 23 เมษายน 2555 ณ ห้องประชุมเพทาย โรงแรมไดมอนด์ พลาซ่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประชุมคณะกรรมการสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ครั้งที่ 1/2555 คุณปกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช ประธานในที่ประชุมได้อธิบายที่มาของคณะกรรมการฯ ว่าได้คัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ด้านสังคมจังหวัดละ 1 คน และผู้มีความรู้ด้านเศรษฐกิจจังหวัดละ 1 คน รวมเป็น 10 คน และใน 10 คนนี้จะได้เชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายด้านระชาสังคมและภาคเศรษฐกิจอื่นๆ เพื่อรับฟังความเห็นและกำหนดประเด็นบรรจุในวาระการประชุมครั้งต่อไป โดยทำหนังสือผ่านมาทางสำนักงานเลขาธิการ

กระบวนการประชุม ได้ให้คณะกรรมการแต่ละท่านได้แนะนำตนเอง พร้อมตั้งคำถามในเชิงการตั้งกระทู้ เพื่อรวบรวมไปสู่การค้นหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาได้ อย่างเช่น ประธานในที่ประชุมก็เคยถูกตั้งคำถามจากประชาชนว่า “หาดใหญ่สงบจริงหรือไม่?” และ “คิดว่าสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะสงบเมื่อใด?” หรือ “การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน คนมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้ประโยชน์อะไร?” ซึ่งคณะกรรมการในที่ประชุมได้แนะนำตัวเองพร้อมตั้งกระทู้ถามซึ่งประมวลได้ ดังนี้

- การกระจายรายได้สู่ประชาชน รัฐบาลได้สนับสนุนอย่างจริงจังหรือไม่?
- ประชาชนที่มาลงทุนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในลักษณะที่มาลงทุนด้วยตนเอง เราได้รับทราบหรือไม่ การเติบโตทางทรัพย์สิน การเกษตร กรณีถนนสาย 418 จากปัตตานีไปยะลา ทั้งสองฝั่งที่มีประชากร 40,000 – 50,000 คน เริ่มเข้ามาดำเนินธุรกิจเนื่องจากมูลค่าที่ดินสูงกว่าเมื่อก่อนเพราะถนนตัดผ่าน ได้มีการจัดระบบกันหรือไม่อย่างไร?
- การวางแผนพัฒนาที่บอกว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ยากจน แต่เมื่อลงไปพบความจริงว่าไม่ยากจน ความต้องการของคนในพื้นที่คืออะไร ยิ่งมีงบประมาณลงไปพัฒนา เม็ดเงินกลับไปอยู่ในมือของคนกลุ่มหนึ่ง แค่นระดับล่างๆ ไม่ได้ประโยชน์ หรือคนระดับล่างไม่ได้คิดว่าจะต้องตั้งใจกระตือรือร้น หรือมีแรงกระตุ้นยกระดับตนเองมากน้อยเพียงใด?
- ทำอย่างไรให้คนหันมาให้ความสนใจกับปัญหาสังคม ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาเยาวชนที่ติดยาเสพติด ปัญหาการทำแท้งเถื่อน
 - เราทุ่มเงินลงไปจังหวัดชายแดนภาคใต้มาก เราแน่ใจหรือว่าแก้ปัญหาได้จริง
 - ไม่ได้มีการพัฒนาด้านสังคมอย่างจริงจัง มีปัญหาสังคมอยู่มาก มีความจริงจังเพียงใด
 - ตอนนี้เรามุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ได้เกิดปัญหาใหม่ด้านสังคม
 - ทำอย่างไรให้ที่นาในจังหวัดปัตตานีในเขตชลประทานกว่า 2 แสนไร่ สามารถมีผลผลิตข้าวเลี้ยงประชากรจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้
- การประชุมทุกครั้งเมื่อได้ข้อสรุปแล้ว นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมด้วย
- การคมนาคมหยุดชะงัก รถขนส่งได้เฉพาะเวลากลางวัน กลางคืนไม่กล้าวิ่ง บางช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ กลางวันรถก็ไม่กล้าวิ่ง การหมุนเวียนเศรษฐกิจจึงเป็นอัมพาต
- รัฐลงทุนเองได้หรือไม่หากเอกชนไม่กล้ามาลงทุน ที่ประกาศไปว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ไม่รู้ว่ามีพิเศษอย่างไร คนทั่วไปไม่รับรู้ หรือหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงทุนร่วมกับชุมชนได้หรือไม่ โดยใช้กรอบแนวคิดแบบ BOI
- การบริหารป้องกันเมืองเพื่อรักษาความมั่นคง มีรูปแบบวิธีการอย่างไร? (ไม่ให้เกิดเหตุการณ์เหมือนที่หาดใหญ่)
- คณะกรรมการที่มาประชุม ได้มองเป้าหมายการพัฒนาของเศรษฐกิจ สังคม เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่?
- เคยมีการเสนอให้ไปดูรูปแบบ (Model) ที่จังหวัดสตูลว่าทำไมคนต่างศาสนาถึงอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ เพราะทราบว่าคนแปลกหน้าเข้าไปอาศัยที่มีสยิดเหมือนกัน แต่ชุมชนมีระบบการคัดกรองกันเอง
- สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อุดมสมบูรณ์ดี แต่ทำไมคนจึงยากจน
- ปัญหาที่เรื้อรัง ทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้บ่มเพาะเชื้อก่อการร้าย ลามจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าสู่เมืองใหญ่อย่างอำเภอหาดใหญ่

- เมื่อก่อนคนต่างศาสนายู่กันอย่างมีความสุข พอภายหลังมีการหยิบยกประเด็นมาเป็นเงื่อนไข ทำให้หวาดระแวง บ้างว่าไม่ได้รับความยุติธรรม

- ปัตตานีรุ่งเรืองจากการทำประมง ออกเรือไปทำประมงในเขตอินโดนีเซีย มาเลเซีย วันนี้เรือจากต่างถิ่นไม่กล้าเข้ามา ต่างประเทศก็กำหนดสัมปทาน วางมาตรการกีดกัน ซึ่งเกิดจากชาวประมงบ้านเราไม่ซื้อตรง

- สวนยางพารา ชาวบ้านก็ไม่กล้าเข้าไปกรีด (โดยเฉพาะชาวไทยพุทธ) สวนยางจึงถูกทิ้งขว้าง สูญเสียวัตถุดิบ

- ที่ประกาศว่าเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ลดต่ำลงในระยะยาวได้หรือไม่

- การขึ้นค่าแรงค่าจ้าง 300 บาท นักลงทุนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ย้ายมาอยู่หาดใหญ่ สงขลาเป็นจำนวนมาก เสนอให้ยกเว้นการเก็บภาษีเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ

- มีการวางแผนที่ใช้พื้นที่อย่างไร เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่บ่อยครั้ง และผันไปตามพืชเศรษฐกิจที่ให้มูลค่าสูง ราคาที่ดีก็เปลี่ยนที่นำไปปลูกยาง ขณะที่จีนเริ่มเข้าพื้นที่ในลาวเพื่อปลูกยางพาราป้อนเข้าจีนเองแล้ว อนาคตของยางพาราภาคใต้จะเป็นอย่างไร ต่อมาก็เริ่มหันมาปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้นอีก ทำอย่างไรที่จะจัดผังการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สำหรับปลูกพืชอาหารเลี้ยงประชากรได้พอ ตลอดจนภาคใต้มีพื้นที่ราบสำหรับการเกษตรอยู่ไม่มากนัก เรื่องการจัดโซนสำหรับปลูกพืชที่มาเลเซียทำได้ แต่ทำไมของไทยยังทำไม่ได้ ต่อให้มีระบบชลประทานที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการปลูกข้าว แต่ถ้าเกษตรกรปรับเปลี่ยนชนิดของพืชไปเรื่อยๆ ก็ไม่สามารถจัดการได้

จากนั้น ที่ประชุมได้นำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555 – 2557 ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจาก คณะกรรมการยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กพต.) ไปแล้วเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555 และได้นำเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีวันที่ 24 เมษายน 2555 ขณะนี้อยู่ระหว่างการปรับกลยุทธให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์

กรอบยุทธศาสตร์ฯ ประกอบด้วยหลักคิด 3 ส่วน คือ 1) ยุทธศาสตร์พระราชการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” 2) เศรษฐกิจพอเพียง และ 3) รัฐประศาสน์นโยบายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6)

การได้มาของยุทธศาสตร์ได้ผ่านการรวบรวมงานวิจัยตั้งแต่ปี 2540 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สำนวญปัญหาความต้องการเพื่อนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ที่ประชุมได้เน้นยุทธศาสตร์ที่ 6 ว่าด้วยเศรษฐกิจ กิจกรรมด้านฮาลาลมีทั้งฮาลาลระดับชุมชน และฮาลาลระดับอุตสาหกรรม ทำเรื่อน้ำลึกสตูล รถไฟรางคู่ ฯลฯ ซึ่งต่อไปนี้ภาครัฐจะตั้งแผนงานอย่างไรต้องตั้งร่วมกับภาคเอกชน กฎหมู่บ้านเป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่มเข้ามา โดยใช้หลักคิดเรื่อง “ยุติธรรมชุมชน” จากเดิมเมื่อมีคดีความก็ต้องฟ้องร้องเสียเงินนับแสนบาท เสียเวลา ทำอย่างไรให้เกิดการไกล่เกลี่ยในชุมชน หรือวางมาตรการคว่ำบาตรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ให้ทุกจังหวัดทำปฏิทินเศรษฐกิจเพื่อรวมเป็นปฏิทินเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ เชื่อมโยงสหกรณ์ให้เข้าถึงสถาบันการเงิน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจของมาเลเซียอยู่ในช่วงแผนฯ 10 ที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ตุลาคม 2554 เปิดกว้างอาชีพภาคบริการให้ชาวต่างชาติมากขึ้น

ที่ประเทศเยอรมัน ประสบความสำเร็จในการใช้พลังงานชีวมวลจากผลผลิตทางการเกษตรที่เพียงพอในแต่ละเมืองได้

ท่าเรือทวาย ประเทศพม่า จะกระทบกับแผนการสร้างท่าเรือในภาคใต้กับท่าเรือแหลมฉบัง

การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญของภาคใต้

สภาพพื้นที่ ยังไม่มียุทธศาสตร์เฉพาะของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขอให้มียุทธศาสตร์เพิ่มขึ้นมาสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เห็นว่าได้ให้ความสำคัญมาตั้งการกำหนดนโยบายระดับโครงสร้างประเทศ ศอ.บต. จะได้ไม่รู้สึกทำงานโดดเดี่ยว และหากปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังแก้ไขไม่ได้ ก็จะลามไปก่อเหตุที่ภาคอื่นได้ ยิ่งการเข้าเป็นประชาคมอาเซียน เปิดโอกาสให้เกิดเคลื่อนย้ายคนไปประเทศต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

เกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังอยู่ได้ด้วยยางพาราที่มีประมาณ 1 ล้านตัน คิดเป็น 1 ใน 3 ของประเทศ รายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องชัดเจน ยกเว้นจังหวัดปัตตานีที่ไม่เพิ่มมากนัก เพราะมีพื้นที่ปลูกยางพาราไม่มาก พึ่งพาภาคประมงมากกว่า แต่ก็พบปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากร

เหตุน้ำท่วมที่หาดใหญ่ เดิมได้ประเมินไว้ว่านักท่องเที่ยวจะหายไป 60% แต่ด้วยความเข้มแข็งของสมาคมธุรกิจอำเภอหาดใหญ่ ทำให้ช่วยลดผลกระทบลงไปได้ ตัวเลขนักท่องเที่ยวจึงลดลงเพียง 30%

เหตุน้ำท่วมทุกครั้ง ส่งผลกระทบต่อแรงงานต่างด้าวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้หนักกลับมาให้ลองตั้งคณะทำงานลงไปศึกษาในเรื่องนี้ดู

การนำเสนอการพัฒนาฐานเศรษฐกิจภาพรวมของพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ดูว่าพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่เมื่อเจาะจงเฉพาะปัตตานี ยะลา นราธิวาส จะเห็นว่าเศรษฐกิจย่ำแย่ ดังนั้น จึงขอให้ปรับข้อมูลให้เป็นตัวเลขเฉพาะสามจังหวัด มิเช่นนั้นจะสื่อสารให้คนเข้าใจผิดว่าเศรษฐกิจดีขึ้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องดูแลอะไรเป็นพิเศษ

งบประมาณที่ให้มากับจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน ประมาณ 8 แสนล้านบาท ถูกดูดกลับโดยหน่วยงานที่ย้ายมาประจำในพื้นที่มากกว่าจะตกอยู่กับประชาชน

มีการตั้งข้อสังเกตว่า มาตรการเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ (Soft Loan) มีผู้อาศัยช่องว่างกู้เงินแล้วไม่ได้ลงทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ บางส่วนกู้แล้วไปฝากธนาคารกินส่วนต่างก็มี

จังหวัดสตูลเหมือนถูกละเลย ไม่ให้ความสนใจ ทั้งที่เป็นเด็กดีแล้วไม่ได้รับรางวัล ไปอยู่ร่วมกับกลุ่มจังหวัดอันดามัน ก็บอกมาให้มารวมกับกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่พอมากลุ่มจังหวัดชายแดนก็ถูกผลักออก ทั้งที่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้จำนวนมาก รวมถึงได้ยก

เป็นรูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสงบแม้จะมีความต่างระหว่างศาสนา ที่ประชุมจึงตกลงว่าสตูลควรได้รับความสนใจ และควรสัญญาไปจัดประชุมที่สตูลเพื่อรับทราบข้อมูลและความต้องการทั้งหมด

ประเทศเพื่อนบ้านที่น่าจับตามองคือ พม่า ที่ได้นำรูปแบบ BOI ของไทยไปใช้อย่างจริงจัง จนมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่รวดเร็วมาก

คณะกรรมการได้เสนอให้มีการตั้งสถาบันการเงินเพื่อการลงทุนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากทุกวันนี้ ธนาคารพาณิชย์ระดับสาขาทำหน้าที่เพียงส่งเอกสารไปให้สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพฯ อนุมัติ ผู้จัดการสาขาไม่ได้มีอำนาจในการลงนามอนุมัติทั้งที่บางครั้งวงเงินที่กู้ยืมไม่มาก พอมีข่าวความไม่สงบ ทางธนาคารสำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพฯ ก็ไม่กล้าอนุมัติ เพราะเกรงเรื่องความเสี่ยงที่จะเป็นหนี้เสีย (NPL)

เสนอให้มีการตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และทำหน้าที่หาตลาดให้ด้วย

กรณีธนาคารอิสลาม (I-Bank) เริ่มมีการร้องเรียนมามากขึ้น เนื่องจากเมื่อคิดถึงค่าจ่ายใช้จ่ายที่ต้องให้กับธนาคารอิสลามหลังกู้เงิน สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์อื่นๆ

มาตรการที่ให้รัฐโดยสภาระปรจำทางได้ซื้อรถใหม่มาให้บริการ ต้องการให้ขยายไปยังกลุ่มรถทัวร์ของบริษัททัวร์ต่างๆ ที่ไม่ได้ประจำทางด้วย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูเศรษฐกิจ

กรรมการได้ตั้งข้อสังเกตว่าการกู้ยืมเงินต้องจำกัดเฉพาะให้มีธุรกรรมในพื้นที่เท่านั้น หากไม่สามารถประกอบธุรกิจได้จะนำเงินที่ไหนมาส่งคืน กรรมการในที่ประชุมจึงได้อธิบายเพิ่มว่าสามารถกู้ยืมแล้วเชื่อมโยงธุรกิจไปพื้นที่อื่นได้ เช่น ตั้งธุรกิจการค้าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วส่งสินค้าไปกรุงเทพฯ นั้น สามารถทำได้ แต่ขอให้สถานประกอบการอยู่ในพื้นที่ๆ บางครั้งมีการกู้ยืมมาทำธุรกิจอาคารแต่ก็ทำร้านอาหารควบคู่กันไปด้วย ลักษณะนี้ก็สามารถทำได้ ไม่ผิดเงื่อนไข

เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถลงทุนในรูปแบบสหการร่วมกับชุมชนได้ และให้เข้าถึงแหล่งทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เช่น การลงทุนเพื่อจัดการตลาดลองกอง กองทุนชวาณา หรืออาจใช้การประกันราคาแบบองค์กรสงเคราะห์การทำสวนยาง

กรรมการในที่ประชุมได้กล่าวว่า การประชุมในวันนี้ มองเรื่องการแก้ปัญหาที่ผ่านๆ มา ไม่ได้มองการพัฒนาในอนาคตว่าจะทำอย่างไร หากไม่มีแผนงานในอนาคต ในวันข้างหน้าก็ต้องมาแก้ปัญหาตามหลังกันอีก และในยุทธศาสตร์ ต้องครอบคลุมถึงการเงิน การธนาคารไว้ด้วย

เนื่องจากด้านสังคมมีปัญหามากมาย ที่ประชุมจึงเสนอให้ตั้งคณะทำงานย่อยเป็นคณะกรรมการด้านสังคม และคณะกรรมการเศรษฐกิจ เพื่อให้การประชุมมีความราบรื่นและมีเวลาประชุมได้มากขึ้น

อัตราการเจริญพันธุ์ของประเทศไทยลดลง จึงมีแผนการเพิ่มประชากร แต่กรณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอัตราการเพิ่มประชากรในระดับสูงอยู่แล้ว

จากเหตุการณ์ความไม่สงบมาตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมา เกิดปัญหาเด็กกำพร้า สตรีหม้าย ผู้พิการ ครุฑถูกทำร้าย การเผาโรงเรียน ฆาตกรรมความมั่นคง ฆาตกรรมโยกย้ายออกจากพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การสาธารณสุข คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังด้อยกว่าภูมิภาคอื่น จากปัญหาความไม่สงบทำให้พบว่าประชาชนเกิดอาการเครียด นอนไม่หลับ ตกใจง่าย เป็นปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น ขณะที่จังหวัดสตูลไม่มีปัญหาเรื่องความไม่สงบ การดำเนินงานเรื่องการศึกษาจึงทำได้ต่อเนื่อง

ปัญหาใหญ่ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือแม้แต่ภาคอื่นๆ พบคือการขาดแคลนแรงงาน ทั้งแรงงานฝีมือและแรงงานระดับล่าง

ปัญหาด้านสังคมเพิ่มเติม เยาวชนติดยาเสพติดมากขึ้น เกิดการลักขโมยในย่านตลาดเก่า อำเภอเมืองยะลา ปัญหาแต่งงานแล้วหย่าร้างมากขึ้น

โครงสร้างประชากรในอนาคตจะมีผู้สูงอายุมากขึ้น สถานะรับเลี้ยงคนชราที่มีอยู่ มีมุสลิมไปอาศัยอยู่น้อยมาก เพราะภายในสถานรับเลี้ยงฯ ไม่มีมัสยิด ไม่มีผู้รู้ทางศาสนาที่คอยแนะนำ ให้ไปสู่วิถีอันปลายของชีวิต ทางสหภาพยุโรป (EU) สนับสนุนให้มีนิคมผู้สูงอายุ แต่ยังไม่มีความเห็นชอบใดรับเป็นเจ้าภาพ ภายในนิคมฯ จะมีมัสยิด มีการจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นห้องสมุด มีชีวิตที่ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาต่างๆ มาทำกิจกรรมและถอดเป็นความรู้ไว้ แต่มีข้อเสนอในที่ประชุมว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลจากครอบครัวและชุมชน ไม่ควรสร้างนิคมเพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างถาวร มิเช่นนั้นในอนาคต หากลูกหลานครอบครัวใดไม่ยอมมีภาระ ก็ผลักผู้สูงอายุมาอยู่ในนิคม ควรเป็นศูนย์ย่อยๆ ในชุมชนใกล้เคียง และให้ชุมชนดูแลเองจะดีกว่า ซึ่งมีข้อถกเถียงว่า นิคมมีได้แต่ไม่ควรให้ผู้สูงอายุมาอยู่ถาวร แต่เป็นสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบสภาผู้สูงอายุ เป็นที่รวมของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Brain Bank)

ในปี 2560 จะมีผู้สูงอายุทั่วประเทศประมาณ 12 ล้านคน วัยทำงานน้อยลง คนเลี้ยงดูผู้สูงอายุน้อยลง บ้านพักคนชราที่มีสถานที่จำกัด ขณะนี้พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีบ้านสามวัย ที่ยะลาที่บ้านทักษิณรองรับผู้สูงอายุได้ 80 คน ที่สงขลาที่บ้านพักคนชราสะบ้าย้อยรองรับผู้สูงอายุได้ 50 คน

ประชาสัมพันธ์การรับสมัครตำรวจ โดยแบ่งเป็นการเปิดรับเฉพาะมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 300 อัตรา (พื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา) และ 700 อัตรา สำหรับบุคคลทั่วไป ไม่จำกัดว่านับถือศาสนาใด แต่หากพูดภาษามลายูได้ จะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ ใช้แนวคิดให้คนจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับมาดูแลบ้านเมืองของตนเอง ขณะที่ทหารพรานก็เปิดรับสมัครเช่นกัน เพื่อบริการยกเลิการจ้างงานเร่งด่วน 4,500 บาท แต่ที่ประชุมยังเป็นห่วงว่าผู้ที่สอบไม่ได้ และว่างงานอยู่จะช่วยเหลืออย่างไร

วันที่ 11 กันยายน 2555 ณ โรงแรมเกนต์ อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

วาระที่ 3 แนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุจังหวัดนราธิวาส คุณพลีชีพ หล้าหัส ตัวแทนจากศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร ได้อธิบายบริบทของพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง มีชุมชน

30-40 หมู่บ้านรอบป่าพรุ พึ่งพาป่าพรุเป็นปัจจัยดำรงชีวิต หลังจากเกิดไฟไหม้ ทรัพยากรหายไป ชาวบ้านก็รุกเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เหลืออยู่อย่างจำกัด 1) ทำอย่างไรให้คนรู้สึกว่ป่าพรุเป็นของเขา 2) กำหนดแนวเขตให้ชัดเจนให้ได้ ไม่เช่นนั้นจะมีการแอบไปปลูกต้นไม้แล้วอ้างสิทธิว่าเป็นที่ดินของตนเอง ด้วยเหตุผลที่โอกาสเขาน้อย อาจจะประสานกับกำนันผู้ใหญ่บ้านในการสำรวจร่วมกัน ถ้าไม่ชัดเจนป่าพรุจะลดลงไปเรื่อยๆ 3) ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธรที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2536 นักท่องเที่ยวที่มากที่สุดคือ 70,000 คนต่อปี แต่ปัจจุบันมีไม่กี่คน เพียงแค่รักษาป่าพรุไว้ก็จะเกิดการท่องเที่ยวตามมา ประชาชน เจ้าของกิจการต่างๆ ก็มีรายได้ ที่ศูนย์ฯ มีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ อบรมชาวบ้านให้เป็นวิทยากรการท่องเที่ยวป่าพรุ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ 1,200 เมตร ปัจจุบันซ่อมอยู่ ใต้บประมาณซ่อมปีละ 400 เมตร เส้นทางศึกษาธรรมชาติสะพานสาธุ สร้างปี 2546 เริ่มชำรุด 4) ทำอย่างไรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลป่าพรุได้ชัดเจนมากขึ้น เป็นเจ้าของบ้าน แทนที่จะให้หน่วยงานของรัฐทำเพียงอย่างเดียว ให้ชุมชนมีบทบาทบริหารจัดการป่าพรุโดยไม่ละเมิดกฎหมายป่าไม้มากเกินไป ดูแลได้อย่างยั่งยืน

คุณปรกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช หยิบยกเนื้อหาในหนังสือการจัดการป่าพรุในอาเซียน ในหัวข้อข้อกังวลทั่วไปเกี่ยวกับป่าพรุ และตั้งคำถามว่ามีปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่จะให้สภาที่ปรึกษาฯ นำมาเป็นประเด็นหรือในเรื่องใด นอกจากเรื่องซ่อมแซมเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าพรุโต๊ะแดง

ข้อสรุปสำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าพรุโต๊ะแดง ที่ประชุมเห็นว่าให้รักษาสภาพเดิมของป่าพรุให้มากที่สุด โดยไม่ต้องไปเปลี่ยนแปลงใดๆ คนต้องอยู่กับป่า ไม่ควรแยกกัน ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม บรรดาสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่เดิม คือ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าพรุของศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร ควรจัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อทำการซ่อมแซมเพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวมาชม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระยะยาว รายได้จากการท่องเที่ยวจะต้องสามารถนำมาใช้ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ตลอดจนกิจกรรมที่จัดขึ้นได้ ลดการพึ่งพางบประมาณของรัฐเพียงแหล่งเดียว ในระยะแรก เห็นควรให้มีบริษัทเอกชนที่เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาวางยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน เพื่อจัดการให้เหมาะสม

สมัชชาปฏิรูปประเทศไทย

วันที่ 21 มีนาคม 2555 ณ โรงแรมอิมพีเรียล อำเภอมะนัง จังหวัดนราธิวาส

การประชุมเพื่อรับฟังความเห็นและข้อเสนอจากองค์กรและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน

คอญรุษามัน มะ : การปฏิรูปประเทศไทยเป็นเรื่องจำเป็น ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาเชิงระบบที่สลับซับซ้อนและมีความโกลาหล ต้องระดมคนไทยให้มาสร้างจินตนาการใหม่ หรือสัมมนาทัศน์ใหม่ เพื่อให้เห็นทิศทางการนำประเทศไปสู่การสร้างคุณธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ยอมรับในสิทธิของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง จึงได้มีการจัดตั้งสมัชชาปฏิรูปขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งให้นายอานันท์

บันยารชุน เป็นประธานกรรมการปฏิรูป และ นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธานกรรมการสมัชชาปฏิรูป การจัดประชุมสมัชชาปฏิรูปจังหวัดนราธิวาสในวันนี้ เป็นการจัดประชุมเสวนาเพื่อระดมและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างสมัชชาปฏิรูป โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม จากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคการเมือง และภาคประชาชนในจังหวัดนราธิวาส โดยมีการพูดคุยใน 6 ประเด็นหลัก เพื่อนำร่างมติดังกล่าวที่ผ่านการรับฟังความคิดเห็น เสนอในการประชุมสมัชชาปฏิรูปแห่งชาติครั้งที่ 2 ซึ่งจะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 30 มีนาคม - 1 เมษายน 2555 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุม ไบเทค บางนา กรุงเทพมหานคร โดยใช้ชื่องานว่า "การประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 2 เพิ่มพลังพลเมือง สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ" ซึ่งมีผู้แทนจังหวัดนราธิวาส เข้าร่วมการประชุมดังกล่าวจำนวน 8 ท่าน รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส

ผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส (นายอภิรักษ์ ซื่อธานวงศ์) : การประชุมสมัชชาปฏิรูปแห่งชาติ มีเรื่องที่จะพูดคุยกัน 6 เรื่อง คือ การปฏิรูปแรงงานและสวัสดิการ ปฏิรูปการเกษตรกรรม ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ ปฏิรูประบบการเมือง ปฏิรูปโครงสร้างและกฎหมายด้านที่ดิน ปฏิรูปด้านการศึกษา ซึ่งแต่ละเรื่องจะเป็นเรื่องใหญ่ และคาดหวังว่าเวทีวันนี้จะมีความเห็นที่หลากหลาย เพื่อสร้างอนาคตของพวกเราาร่วมกัน ในกรอบของจังหวัดจังหวัดนราธิวาสจะมีเรื่องต้องทำอีกมาก ยกตัวอย่างเช่น เรื่องที่ดิน จากการได้ออกไปเยี่ยมชาวบ้าน นิคมสร้างตนเองที่สุคริพ มีการจัดสรรที่ดิน 5,000 แปลง แต่ออกเอกสารสิทธิ นค.3 ได้แค่ 800 แปลง ใช้เวลามาตั้ง 30 ปีแล้วยังไม่แล้วเสร็จ ปัญหามาก ทางจังหวัดก็ต้องจ้างช่างรังวัดจากเอกชนมาช่วย เพราะแปลงหนึ่งต้องให้ค่าตอยแทนรังวัด 3,000 - 4,000 บาท ลองเหมาทำไปได้สัก 100 แปลง นิคมศรีสาครก็เจอสถานการณ์เดียวกัน เรื่องการเมืองผมพูดมากไม่ได้ เดี่ยวโดนย้าย แต่ประชาชนทั่วไปพูดได้เต็มที่ เพราะท่านคือพลเมืองเจ้าของประเทศ ทางจังหวัดตั้งบได้เอง 190 ล้านบาท อย่าคิดว่ามาก แต่ให้ต่ำลงละ 100,000 บาท ก็หมดไป 7,700,000 บาทแล้ว จะหาเงินมาให้เยาวชนใช้ก็ยังหาไม่ได้เลย เพราะแผนงานปี 2555 ผมไม่ได้ทำเอง แต่ปี 2556 ได้เตรียมไว้ให้หมดแล้ว รวมถึงผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เพราะต้องให้โอกาสคนในพื้นที่ชุมชน ทรัพยากรในมือผมต้องเป็นทรัพยากรของพี่น้องประชาชน ขอเป็นบุคคลสาธารณะให้ท่านสามารถเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ และชวนมาช่วยกันคิดได้ ช่วยทำกับพวกเรา ยิ่งสถานการณ์ในบ้านเราไม่สามารถเรียกร้องวีรบุรุษได้ แต่ต้องเรียกร้องการมีส่วนร่วม ลูกขึ้นมาทำหน้าที่พลเมือง สังคมโกเลาหลเปลี่ยนได้ด้วยทฤษฎีผีเสื้อกระพือปีก ขอให้พวกเราหาจุดคานงัดให้เจอ หนูยังไปช่วยราชสีห์ได้ อย่าคิดว่าเราเป็นคนต่ำต้อย เป็นหิ้งห้อยน้อยๆ ในสังคม ไม่มีพลังกำลังอะไรไปคานงัดสังคม สุดท้ายผีเสื้อตัวหนึ่งกระพือปีกอยู่ อีกซีกโลกหนึ่งอาจเกิดพายุได้ นี่คือพลวัตทางอำนาจของพลเมือง

ผู้ประสานงานสมัชชาปฏิรูปจังหวัดนราธิวาส (นายเมธา เมฆารัฐ) : การปฏิรูปประเทศไทยเป็นงานใหญ่ เป็นงานระดับชาติ สมัชชาเกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลที่แล้ว มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อจะมาแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง ชื่อ คปก. ซึ่งมีท่านคณิต ณ นคร เป็นประธาน มีการเสนอ

แก้รัฐธรรมนูญไปในสมัยรัฐบาลที่แล้ว และมีการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ ขณะที่ คปร. มีท่านอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน และอีกคณะหนึ่งคือคณะสมัชชาปฏิรูป หรือ คสป. มีท่าน ศ.ประเวศ วะสี เป็นประธาน ถึงแม้ว่าคณะของท่านอานันท์ ได้ลาออก แต่คณะของท่านประเวศ และกองเลขาฯ ยังคงอยู่ ได้มีการเสนอเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาตามกรอบอำนาจหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย โดยทั้ง 3 คณะมีอายุดำเนินการ 3 ปี ได้มีการจัดประชุมสมัชชาแห่งชาติขึ้นมา การเคลื่อนไหวนี้เป็นการเคลื่อนไหวภาคพลเมือง ภาคประชาชนมาโดยตลอด เรากำลังพัฒนาศักยภาพของเราในเรื่องปฏิรูปประเทศไทย สมัชชาปฏิรูปเกิดขึ้นในปี 2553 โดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี จังหวัดนราธิวาสเพิ่มมีการเคลื่อนไหวเมื่อปลายปี 2554 ต่อเนื่องต้นปี 2555 มานี้เอง เป็นกระบวนการขับเคลื่อนในพื้นที่ฐานรากจากตำบล จากจังหวัดสู่ส่วนกลาง ในส่วนกลางจะมีอนุกรรมการต่างๆ ไปศึกษาเฉพาะในเรื่องนั้นๆ มีนักวิชาการต่างๆ เข้ามาเพื่อหาข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงวิชาการและความเป็นไปได้ ในขณะที่มีหน่วยงาน มีคนที่พร้อมจะขับเคลื่อนในเรื่องนั้นๆ บทสรุปสมัชชาระดับชาติได้พิจารณาแล้ว ข้อเสนอที่ส่งขึ้นไปนั้นมี 114 ข้อเสนอ จาก 152 องค์กร/เครือข่าย คณะกรรมการจากส่วนกลางพิจารณาจากความสำคัญต่างๆ แล้ว ได้มา 20 ข้อเสนอ มีความพร้อม มีเจ้าภาพที่จะขับเคลื่อนแล้ว 6 ข้อเสนอ ซึ่งจะเป็นวาระการประชุมระดับชาติครั้งที่ 2 ทั้ง 6 วาระมีการสังเคราะห์ในเชิงวิชาการ เมื่อทำเสร็จก็ส่งลงมาข้างล่าง จังหวัดนราธิวาสก็รับข้อเสนอที่สังเคราะห์มาแล้ว บางเรื่องอาจไกลเกินกว่าที่เรารับรู้ แต่บางเรื่องก็อาจจะตรงกับที่บ้านเราด้วย สิ่งนี้นักวิชาการสังเคราะห์มาเป็นกระบวนการ มติ เห็นด้วยหรือไม่ แก้ไข หรือเสนอใหม่ก็ได้ เพื่อจะส่งไปให้สมัชชากลาง และมีตัวแทน 8 คนเข้าไปประชุมด้วย เพื่อไปนำเสนอข้อคิดเห็นภายในกรอบที่เราได้ข้อสรุปในวันนี้ จะใช้ความเห็นส่วนตัวไม่ได้แล้ว จึงได้จัดกระบวนการเพื่อรับฟังความคิดเห็นที่สอดคล้องกับพื้นที่บ้านเราให้มากที่สุด วิธีการรับฟังจะแบ่งเป็น 2 ภาคส่วน ภาคหนึ่งผ่านการปาฐกถาพิเศษ เพื่อจุดประกายว่าเรื่องที่จะนำไปประชุมสมัชชาแห่งชาติ เราได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ รอบรู้เรื่องนั้นๆ เป็นการเฉพาะ มาให้ความเห็น อาจจะไม่ใช่เป็นการเสวนาโดยตรง แต่ทำในรูปปาฐกถาพิเศษในแต่ละคน และจัดในรูปกึ่งสัมมนา และท่านมีสิทธิแสดงความคิดเห็น ภาคบ่ายจะแยกเป็น 6 ประเด็น มีวิทยากรกระบวนการนำข้อคิดเห็นของท่านมารวบรวมเป็นรายงานต่อไป ไม่ต้องกลัวเรื่องผิดถูก ไม่เป็นวิชาการ ขอให้เสนอมาได้เลย และสะท้อนปัญหาใน 6 ประเด็น มติข้อเสนอที่จะไปประชุมระดับประเทศ เราเห็นด้วยหรือไม่ แก้ไข หรือเพิ่มเติมอะไร และเราจะส่งคนไปติดตามว่าข้อเสนอเราได้รับความสนใจหรือไม่ มีการโต้แย้งกลับมาหรือไม่ เพื่อจะช่วยอธิบายทำความเข้าใจในส่วนกลางเข้าใจ และอาจจะมียุทธศาสตร์ไปทำสมัชชาระดับตำบลต่อไป เราต้องก้าวข้ามความชอบ ไม่ชอบส่วนตัวออกไป ก้าวข้ามสีเสื้อไป ก้าวข้ามมิติการเมือง ไม่ว่าใครสังกัดพรรคใดก็ให้ข้ามไปก่อน เพื่อบ้านเมืองของเรา เพื่อโอกาสก้าวหน้าของประเทศ

เสวนาจุดประกาย

ผู้ดำเนินรายการ (นายเมธา เมฆารัฐ) : แนะนำวิทยากร 1) ปกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช รองประธานหอการค้า ประธานที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม ศอ.บต. 2) นายมะหะหมัด ยูนิ เกษตรกรอำเภอสุคริพ ทำงานภาคประชาชน 3) นพ.แวมาฮาดี แวดาโอ๊ะ สส. สว. ปัจจุบันเป็น ประธานที่ปรึกษาสถาบันอัลมะฮฺดี 4) นายกมลศักดิ์ ลีวาเมาะ (แวยูแอ) ประธานสภา ทนายความมุสลิมจังหวัดนราธิวาส 5) นายนายสิโรดม แวปาโอ๊ะ เป็นคนบาเจาะ ทำงานเรื่องที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติเทือกเขาบูโด 6) ดร.อารีผิน เทพลักษณะ อยู่กับการศึกษา กระบวนการกึ่งเสวนา แต่ละท่านจะได้เวลา 15 นาทีในประเด็นที่ได้รับมอบหมาย พอครบรอบ จะเข้ามาให้ความเห็นข้ามประเด็น และให้ผู้เข้าร่วมแสดงความเห็น การปรับโครงสร้าง อัตรา ค่าจ้าง ค่าแรงขั้นต่ำ การพัฒนาทักษะ จะมีแต่แรงงานขั้นต่ำหรือเปล่า การคุ้มครองแรงงาน ในปี 2558 จะมีผลกระทบกับแรงงานหรือไม่ การแพทย์ วิศวะ ที่มีค่าแรงสูง จะทำให้แรงงานของเรา ไปต่างประเทศหรือไม่

นายปกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช : ได้รับเชิญให้ไปทำงาน คปร. ที่มีอดีตนายกฯ อานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน แต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไรเลย เพิ่งจะเคยเห็นมีการระดมความเห็นในช่วงปลายปี 2553 เมื่อประธาน คปร. ลาออก ก็ได้มีบทสรุปสำคัญไว้ค่อนข้างหนา หากได้อ่านก็จะทำให้รู้ว่า เรามีประวัติศาสตร์ของการที่จะปฏิรูปประเทศไทย เราตั้งใจไว้ชัดเจนว่า สร้างความเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคม ประเทศไทยเคยดำรงไว้หลายเรื่องในเชิงสร้างคุณูปการต่อ ประเทศไทย แต่ทุกวันนี้สถานการณ์เปลี่ยน ประชากรเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ประมาณ 66 ล้านคน ขณะที่จังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดติดชายแดน การพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย ต่างกันอย่างชัดเจน ประเทศมาเลเซียมี 24 ล้านคน การกระจายตัวอำนาจของรัฐเคยกระจุกตัวอยู่ที่เมืองหลวงที่เดียว ผมอยู่ที่นราธิวาส อยากจะได้อะไรสักอย่างไกลมาก ขณะที่การปกครองแบบสหพันธรัฐของมาเลเซียคือการสร้างการกระจายตัวของเมืองใหญ่ๆ เมื่อข้ามไป 40 กิโลเมตรจากชายแดนไปเจอเมืองโกตาบารู ประชากรประมาณ 1 ล้านคน ทั้งรัฐกลันตันที่เป็นรัฐลำดับ 13 ที่ยากจนที่สุด เช่นเดียวกับนราธิวาส แต่ความยากจนไม่ใช่สาเหตุ ความยากจนคือปลายเหตุ กระบวนการที่ทำมา โครงสร้างอำนาจรัฐ การเปลี่ยนแปลงของสังคม การเข้าถึงโอกาส ทำให้หลายคนวิ่งได้ไม่เท่ากัน ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำของสังคมสูงมาก โดยเฉพาะเรื่องที่ดิน 70% ของที่ดินในประเทศไทยถือครองโดยคน 15% ที่อยู่ระดับบนของประเทศ ที่ดินทำกินก็หายไปเยอะ คนระดับล่าง เนื่องจากการเกิดขึ้นของประชากรเป็นจำนวนมาก ก็มีที่ดินทำกินลดลงตลอดเวลา นราธิวาสประสบปัญหานี้ เรามีประชากร 7 แสนกว่าคน อัตราการเพิ่มประชากรของนราธิวาสถือว่าสูง ในขณะที่จังหวัดอื่นลดลง เพราะว่ามีกรณีรณรงค์ทางสาธารณสุขที่คุมกำเนิดได้ดีในภาพใหญ่ของประเทศ ทำให้ประชากรในปัจจุบันมีปัญหาเรื่องแรงงานใหม่ เพราะมีผู้สูงอายุมากขึ้น เมื่อคุยเรื่องแรงงาน จะคุยเรื่องคนอายุ 15-60 ปี ที่ถือเป็นวัยทำงาน และต้องเลี้ยงดูคนวัยต่ำกว่า 15 ปี ต้องสร้างให้เขามีการศึกษาดี มีกำลังมีความพร้อมที่จะทำงาน คนหลังจาก 60 ปี ก็เกษียณ คนวัย 15-60 ปี ก็ต้องไปเลี้ยงดู คน 7 แสนกว่าคน ผม

ไต้หวันเมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา เรามีคนที่อยู่ในวัยแรงงาน 62% ส่วนมากอยู่ในภาคเกษตรกรรมกว่า 60% ถ้าสถานการณ์ราคาอย่างไม่เปลี่ยนแปลง จะก่อให้เกิดการเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจสูงมาก แต่จะเห็นปัญหาเกษตรกรรมที่อยู่ในกลุ่มไม้พืชสวน ผลไม้ ประสบความยากลำบากมากในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน 4-5 ปีนี้ เราไม่เคยเห็นผลผลิตทางการเกษตรของนาข้าวมีมูลค่าสูงขึ้น ดังนั้น ทุกวันนี้เราพูดถึงเรื่องยางพาราเป็นเรื่องใหญ่ ถ้ามองภาพใหญ่ของประเทศ ยางพาราในนาข้าวเป็นเพียงอุตสาหกรรมขั้นต้นเท่านั้น เราส่งน้ำยาง ขี้ยาง เป็นยางคอมพาว SC-20 เพื่อไปส่งเข้าอุตสาหกรรมยางรถยนต์ใหญ่ที่เมืองจีน นาข้าวได้ผลผลิตไม่มาก เราทำขี้ยางให้สะอาดขึ้น ใช้แรงอัด และอัดคาร์บอนลงไปและทำให้ยางเป็นยางก้อน เรามีเตาบีบอัด กลุ่มธุรกิจรายใหญ่ในประเทศจีนถือครองหุ้นในบริษัทใหญ่ของไทยไปมากแล้ว ทำให้วันแรงงานภาคเกษตรได้รับเพียงปัจจัยขั้นต้นเท่านั้น น้ำยางเราก็ส่งข้ามฝั่งไปมาเลเซียผลิตเป็นถุงมือยาง กำไร 40-50% อยู่ที่ถุงมือยาง ไม่ใช่ขี้ยาง แต่เราคุยถึงเรื่องยุทธศาสตร์ในยุค 20 ปีที่ผ่านมา ก็ไม่มีอะไรดีขึ้น หลายคนไปเป็นนักการเมือง เราก็เห็นปัญหาปัจจัยในอนาคตคือ ลูกหลานเกษตรกรรมส่วนใหญ่ที่มีสวนยาง ส่งลูกหลานไปเรียนสูงขึ้น ใครอยากคิดว่าไม่มีปัญหา ภายใต้สถานการณ์ 7-8 ปีที่ผ่านมา มีการเปิดบริษัทใหม่เดือนละ 7-10 แห่ง ก็ไม่น้อย โดยส่วนใหญ่เป็นรับเหมาก่อสร้าง ข้อมูลอยู่ที่สำนักงานพัฒนาธุรกิจ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือการลงทุนใหม่ไม่มี การสร้างงานใหม่ที่รองรับแรงงานใหม่ไม่มี แต่ลูกหลานเราไปจบในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียง ซึ่งที่นครศรีธรรมาคือประเทศไทยตั้งใจเรื่องค่าแรงไปเกี่ยวข้องกับการศึกษา ใครมีวุฒิสูงขึ้น วุฒิ ม.6 ปวช. ปวส. อนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโท จะอยู่อีกระดับหนึ่ง ปัญหาือนาข้าวไม่มีการรับแรงงานขั้นสูง มีความต้องการ ม.6 ปวช. ปวส. อนุปริญญา เท่านั้นเอง คนที่จบปริญญาตรีมีมากขึ้นและจบมาพร้อมกับหนี้ ที่จบมา 2,000 กว่าคน มีหนี้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาคนละ 400,000 บาท และกลุ่มที่รับงานมากที่สุดในเวลานี้คืออะไร มีปรากฏการณ์ที่ดีคือแรงงานกลับถิ่น มาจดทะเบียนกับจัดหางานก็มาก อยู่ตามบ้าน ยังไม่มีโอกาสไปค้นหาว่าทำไมถึงกลับถิ่นมาก แต่เรากำลังมีปัญหาทางด้านอีสาน วัยแรงงานแทบไม่มี จะมีแรงงานเฉพาะหน้าเกี่ยวข้องกับกริดยาง ทำให้คนยิ่งหายไปเยอะ การรับแรงงานกลับถิ่นของนาข้าวในช่วง 8 ปีที่ผ่านมาพยายามจะแข่งในการประชุมสภาที่ปรึกษาของ ศอ.บต. อยู่เสมอว่า การที่นโยบายรัฐสร้างลูกจ้างเร่งด่วน 4,500 บาท กับบัณฑิตอาสา 5,000 บาท มีปัญหาใหม่คือ คนเหล่านี้จบปริญญาตรีมากกลับไม่ทำงาน ชอบงานสบาย กำลังเป็นปัญหาใหม่จากนโยบายของรัฐ แนวคิดจ้างเร่งจ้าง 40,000 อัตราของรัฐเป็นเรื่องที่ดี เพื่อบรรเทาปัญหา แต่อย่าจ้างยาว ให้จ้างเพียง 2-3 ปี เพราะถ้าเกินจะมีปัญหา คนในรุ่นวัย 20 ต้นๆ - 30 ถ้าไปดึงออกมาจากการจ้างงานเร่งด่วนทั้งหมดจะทำงานไม่เป็น เพราะเราให้เขาชงกาแฟกับเดินเอกสาร นโยบายรัฐ 8 ปี ไม่มีสัญญาณชัดเจนว่าจะเลิกเมื่อใด และไม่มีสัญญาณชัดเจนว่าจะมีการลงทุนที่จะจ้างงานใหญ่ๆ ในพื้นที่จังหวัดนาข้าวเมื่อใด เวลาเราไต่ถาม เราไล่ไปที่ละรุ่นๆ รุ่นใหม่ทำงานในวันนี้ 40-60 ปี กำลังทำงาน แต่วัย 20-30 ปี กลับทำงานสบายภายใต้สถานการณ์ อีก 10 ปีก็จะเป็นรุ่นลูกหลาน คนวัยนี้กำลังจะสร้างครอบครัว จ้างงานเร่งด่วน 4,500 บาท แต่มีภาระชำระเงินกู้ยืมเพื่อ

การศึกษาผ่อนเฉลี่ย 2,000 ต่อเดือน ลองเอา 4 แสนหารไม่ต้องคิดดอกเบี้ย เมื่อก่อนไม่มีธนาคารอิสลาม ต้องใช้เวลาประมาณ 20 ปี วันนั้นอายุเขาจะ 40 ปี เขาจะเป็นหนี้ถึงอายุ 40 ปี ถึงจะปลดหนี้ได้ ถ้าเขสร้างครอบครัวโดยมีเงินเหลืออีก 2,500 บาท มีครอบครัว มีลูกหนึ่งคน คำนมกับแพมเพิร์ส เท่าไห้แล้ว ทั้งหมดคือปัญหาของนราธิวาส ซึ่งสมัชชาปฏิรูปต้องได้รับการแจ้งให้ทราบ

ผู้ดำเนินรายการ : ขอลาถามเรื่องปัญหาแรงงานต่างด้าวในจังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี ถ้ารวมทั้งประเทศ 2-3 ล้านคน ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้ปรับอัตราแรงงานขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน ในเดือนเมษายนนี้ มีโอกาสที่จะแก้ปัญหาหรือเพิ่มปัญหา เช่น ปัญหาเงินเฟ้อหรือไม่

ปรกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช : วันนี้แรงงานมี 2 เรื่อง คือ ระบบแรงงาน สวัสดิการ ถ้ามองจากสายตาเอกชน มี 2 ภาค คือ สายตาผู้รับเข้าทำงานกับสายตาผู้ผลิต การผลิตยังผลิตต่อเนื่อง มีคนจบการศึกษาออกมาเรื่อยๆ ขณะที่ผู้รับแรงงานไม่รับ ปัญหาตอนนี้ มีการรับทำงาน แต่ไม่มีคนสมัคร ขณะที่ยังมีคนว่างงานอีกมาก นราธิวาสจะมีปรากฏการณ์เรื่องแรงงานใหญ่ๆ อยู่ 2 เรื่อง เรื่องการว่างงานกับเรื่องแรงงาน ก็เลยมีการดึงแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานแทนในงานที่เราไม่ทำ ไม่แน่ใจว่าเมื่อกระโดดเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว คนที่อยู่บูเกะตาจะเห็นชัดเจน 2-3 ปีที่ผ่านมา ผังตรงข้ามคือบูเกะตาทำไม่ดำนมาเลเซียถึงสร้างเสร็จก่อน เพราะค่าแรงงานต่างงานต่างกัน บ้านเขาไม่มีแรงงานขั้นต่ำ ค่าแรงงานไร้ฝีมือของเราประมาณ 200 บาทต่อวัน ขณะมาเลเซียมีประชากรน้อย ใช้กลไกอุปสงค์กำหนด ที่ผ่านมามีค่าแรงขั้นต่ำเพิ่มขึ้น จาก 30 RM (300 บาท) เป็น 40 RM (400 บาท) ต่อวัน ข้ามฝั่งไป 200 เมตร ได้ 400 บาท ถ้าอยู่ที่บูเกะตาได้ 200 บาท อนาคต ประชาคมอาเซียนจะเกิดอย่างไร เรามีการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ แต่กลไกการเปิดเสรีจะเกิดเรื่องนี้ขึ้น แรงงานต่างด้าวก็ตามมามากขึ้น ดังนั้น งานที่เราไม่ทำก็จะมีคนมาทำ

ผู้ดำเนินรายการ : ประเทศไทยส่งสินค้าเกษตรเป็นอันดับต้นๆ หรือสูงมากที่สุดได้อาเซียนก็ว่าได้ โดยเฉพาะ ข้าว ยางพารา แต่ปัจจุบันนี้ ถึงแม้จะมีสภาพพัฒนาเกษตรกร มีกองทุนฟื้นฟู แต่เกษตรกรกลับมีหนี้ 6 ล้านคน 8 แสนกว่าล้านบาท ในนราธิวาสมีปัญหาในลักษณะนี้บ้างหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมโลก

มุหัมหมัด ยูนิ : ไม่ได้เป็นเกษตรกร แต่คลุมคลีและเป็นลูกหลานเกษตรกร ณ เวลาที่คนที่อยู่ในห้องนี้ ครั้งหนึ่งเป็นเกษตรกร เป็นเจ้าแก้งสวนยาง ครั้งหนึ่งในเวลานี้มีสวนยาง แต่ ณ เวลานั้นเป็นเจ้าแก่ ให้คนบ้านเราไปทำงานและหาเงินได้ยามมา 100 แผ่น ให้คนรับจ้างกรีต 50 แผ่น เกษตรกรนราธิวาสพัฒนาไปเรื่อยๆ จากมีที่ดิน 10 ไร่ พอกกรีตเอง แม่กรีตเอง ชวนลูกไปกรีตยาง แต่เวลานี้แปรสภาพเป็นเจ้าแก่ นั่งอยู่ที่บ้าน มีคนกรีตยางให้ เราไม่เคยพาไปกรีตยาง ไม่เคยพาไปเก็บน้ำยาง เด็กที่จบปริญญาตรี ปีหนึ่งๆ ในสามจังหวัดมากกว่าพันคน กลุ่มคนเหล่านี้ไม่เคยคิดที่จะกลับสู่อาชีพดั้งเดิมของพ่อแม่เพื่อไปพัฒนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาในระบบการศึกษาทำไมถึงทำให้เด็กไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้ ในภาพรวมของประเทศไทยจะมีคำถาม

อยู่เรื่อยๆ ว่าปัญหาเกษตรกรไทย ความท้าทายเรื่องความมั่นคงทางอาหาร เกษตรกรไทยกับความยากจน เกษตรกรไทยกับการใช้ปุ๋ยเคมี จุดตายของเกษตรกรไทย การเปิดเสรีอาเซียน เกษตรกรไทยจะอยู่อย่างไร กลัวกับการที่ต่างชาติเข้ามาซื้อและถือครองที่ดินเมืองไทย แล้วทำไมไม่กลัวคนไทยด้วยกันเอง ปัญหาโลกร้อน สิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบกับเกษตรกรไทย และพื้นที่เกษตรหรือไม่ เกษตรกรไทยเกือบทั้งหมดมีหนี้สิน กู้ ธกส. มา กู้กองทุนฟื้นฟู มา กู้เงินนอกระบบมา กู้แล้วมารับซื้ออย่างมา แล้วเราก็ส่งเงินกู้เป็นน้ำยางให้ นี่เฉพาะตัวเกษตรกร ไม่รวมถึงลูกๆ เกษตรกร วิกฤตของเมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง สารเคมี สิ่งเหล่านี้เป็นคำถามให้กับเกษตรกรไทย แต่วันนั้นนโยบายของรัฐก็พยายามที่จะโฆษณาชวนเชื่อว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าทางด้านเกษตรและเป็นครัวโลกอันดับ 1 ส่งข้าวไปต่างประเทศเป็นอันดับ 1 ของโลก ส่งผลไม้เป็นอันดับ 1 ของเอเชีย สุดท้ายต้องถามว่าทำไมเกษตรกรติดหนี้ ทำไมที่ดินของเกษตรกรต้องหลุดมือไปให้กับนายทุน เรายกย่องเกษตรกรและชาวนา ประเทศไทยมีที่ดินทั้งหมด 550 ล้านไร่ เป็นที่ดินรวมที่เป็นป่า 100 ล้านไร่ ที่ดินเกษตร 130 ล้านไร่ และที่ดินอื่น 320 ล้านไร่ ที่ดิน 90% ไปตกอยู่ในมือคนเพียง 10% หรือ 6 ล้านคนจากประชากร 66 กว่าล้านคน แล้วอีก 60 ล้านคนอยู่ที่ไหน ก็อยู่ในที่ดินอีก 10% ที่ชาวบ้านถือครองอยู่ ประมาณ 70% ของที่ดินทั้งหมดปล่อยให้ร้าง ปล่อยให้ว่าง เพราะเป็นของนายทุน คนที่ไม่มีที่ดิน 4.8 ล้านคน ซึ่ง 1-2 ปีนี้ ขยับไปเป็น 5 ล้านคนแล้ว คนที่ไม่มีที่ดินและที่ทำกิน รวมกับพื้นที่เกษตรทั้งหมดติดจำนองอยู่กับธนาคารประมาณ 30,000 ไร่ โดยฟ้องคดีและถูกยึด อีกจำนวนหนึ่งเปลี่ยนมือจากเกษตรกรในที่ดินของตนเอง ยกย่องข้างส่งออก แต่ทำไมชาวบ้านยังยากจน ทำไมไม่มีที่ดินของตนเอง จังหวัดนราธิวาส ตั้งแต่อำเภอตากใบ ที่ดิน 200-300 ไร่ อยู่ในมือของ ส.ส. คนหนึ่งอยู่กับนายทุนที่มาจากต่างถิ่น มีตั้งแต่ถือครอง 50 ไร่ 100 ไร่ 400 ไร่ 500 ไร่ ไปจนถึง 1,000 ไร่ นี่เฉพาะที่ดินที่อยู่แถบชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ตากใบไปจนถึงจังหวัดปัตตานี ชาวประมงที่เป็นเกษตรกรทำการประมงอยู่ในที่ดินของใคร มีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเองหรือไม่ ไม่ต้องพูดถึงเรื่องความมั่นคงทางอาหาร แม้กระทั่งความมั่นคงในที่ดินของตนเองยังไม่มีที่จะอยู่ ที่ดินบุโตะจากการใช้อำนาจของรัฐในการประกาศพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ของเกษตรกรและชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ เทือกเขาบูโดถูกประกาศให้เป็นอุทยานทับที่ของพี่น้องชาวบ้าน ตั้งแต่ 39 องค์กรมา ถูกประกาศล้าเข้าไปในที่ดินของประชาชน ในที่ดินรอบๆ ป่า บางหมู่บ้านถูกประกาศทั้งหมู่บ้าน ที่ดินที่ทำนา ปลูกไม้ผล ถูกนโยบายที่เอื้อกับนายทุนเข้ามา โครงการ Southern Seaboard สมัย พล.อ.ชาติชาย ประกาศให้นราธิวาสเป็นเขตอุตสาหกรรม จากตากใบ มาเป็นโคกเคียน มาเป็นปัตตานี ทำยสุดท้ายถูกนายทุนมากว้านซื้อ และปล่อยให้ว่างเปล่า ประเทศไทยอยู่ไม่ได้แล้ว ต้องมีการปฏิรูปประเทศไทย โดยเฉพาะประเด็นที่ดิน นายทุนที่ถือครองที่ดินในนราธิวาส ตั้งแต่ 100-1,000 ไร่ เสียภาษีไหม แทนที่รายได้จะกลับเข้าสู่ นราธิวาส สุดท้ายที่ก็ปล่อยให้ร้าง ที่จริงนราธิวาสอุดมสมบูรณ์มาก มีทะเล มีพื้นที่ราบ มีพื้นที่เขา น้ำอุดมสมบูรณ์ทั้งใต้ดินและบนดิน มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเกษตรกรรมมหาศาล ถ้าไม่มีสวดยาง ยางราคาตกต่ำ คนนราธิวาสจะอยู่อย่างไร คนนราธิวาสอยู่ได้ด้วยยางพารา เมื่อราคายางลดลงเหลือ 30-40 บาท

จะปั่นป่วนหมด รถยนต์ รถจักรยานถูกยึดคืนบริษัทหมด แต่เวลานี้ยางพารา 100 กว่าบาท รถยนต์ขายไม่ทันต้องจอด 3-4 เดือน กว่าจะรถจะมา โชคดีที่ยางมันแพง แต่อย่างอย่างเดียวเหมาะสมไหม ไม่หรอก ที่ดินนราธิวาสมี 2.8 ล้านไร่ แต่ถูกใช้เพียง 1.4 ล้านไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่สนับสนุน ส่งเสริมปลูกยางพาราประมาณ 9 แสนไร่ อำเภอสือรินเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุด เป็นพื้นที่ขึ้น มีฝนตกชุก ทำให้คนสูติรินต้องปลูกยาง ทั้งๆ ที่ยางสามารถกรีดได้ไม่ถึง 3 เดือน เวลานโยบายของรัฐ ไม่ดูความเหมาะสมของพื้นที่ อำเภอสือรินน่าจะปลูกปาล์ม เพราะเป็นพื้นที่ขึ้น เป็นพื้นที่น้ำ แต่ท้ายสุดเราก็ถูกทำลาย ป่าพรุในนราธิวาสเป็นป่าพรุที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่กักน้ำ แต่สุดท้ายป่าเหล่านี้ถูกทำลาย ก่อให้เกิดน้ำท่วม มูลค่าความเสียหายมากมายกับการลงทุน พื้นที่ป่าพรุถูกเปิดแล้วปลูกปาล์มแทน แทนที่จะไปส่งเสริมในพื้นที่อำเภอสือริน อำเภอนะจะ เป็นพื้นที่ขึ้น เหมาะแก่การปลูกปาล์ม แต่เรากลับมาส่งเสริมในพื้นที่ป่าพรุ เปิดพื้นที่พรุ ทำให้เกิดอุทกภัย ไปทำศูนย์ราชการ Wetland ถูกทำลาย ลงดูใน 1-2 ปีนี้อ่างเก็บน้ำธรรมชาติไม่มี ไปปิดไปกัน ท่วมแน่ เปิดป่าพรุแล้วก็ให้คนอื่นไปใช้ ไปกัน ไปถม ทั้งๆ ที่ที่ดินนราธิวาสมีอีกมาก พื้นที่นราธิวาสมี 100,000 กว่าไร่ ทำไมไม่ส่งเสริมนา สร้างระบบน้ำ ท้ายที่สุด ใครไปส่งเสริมปลูกปาล์มในที่นา ความมั่นคงด้านอาหารหมด ต้องซื้อคนอื่นกิน ลองไปดูแถวอำเภอยี่งอที่ไปปลูกปาล์ม นโยบายที่กำหนดมาแล้วส่งผลกระทบที่ร้ายแรงในระยะยาว อยากจะให้พวกเราช่วยคิดว่านราธิวาสควรจะเสนอการพัฒนาเกษตรแบบไหน

ผู้ดำเนินรายการ : เกษตรกับที่ดินมีความเกี่ยวข้องกัน ไม่มีที่ดินทำการเกษตรไม่ได้ เราสามารถข้ามประเด็นได้ ในเรื่องโครงการบริหารราชการ เราเคยได้ยินว่าอำนาจของรัฐบาลกลางกับอำนาจของท้องถิ่นยังมีความเหลื่อมล้ำ ไม่ได้ดูละเอียดเหมาะสม การรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชากรทั้ง 60 ล้านคนได้ การบริหารราชการในปัจจุบันที่มี ศอ.บต. บางกลุ่มบอกดี บางกลุ่มบอกไม่ดี มีการคิดให้เป็นแบบ 3 นคร เป็น 2 แนวทาง แนวทางแรก ให้ยกเลิก อบจ. ทั้งหมด ผู้ว่าฯ มาจากการเลือกตั้ง อีกแนวทางหนึ่งคือผู้ว่าฯ มาจากการเลือกตั้ง แต่ไม่ยกเลิก อบจ. คิดลึกไปอีกให้มีมหานครรวมจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสี่อำเภอของสงขลา มาเป็นพื้นที่เดียวกันมาบริหาร เลือกผู้ว่าฯ มาจากประชาชน มี 2 แนวทาง แนวทางแรกเป็นรูปแบบพิเศษไม่มี อบจ. อบต. อีกแนวทางหนึ่งคือยกเลิกการปกครองส่วนภูมิภาค เพราะไม่มีความสมดุลระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค วิธีคิดจะถูกหรือผิดไม่เป็นไร จะต้องฟัง จะต้องปฏิรูป ถ้าหากว่าความคิดยังหลากหลาย การปฏิรูปคงไม่สามารถดำเนินได้ ในทหระณะของ นพ.แวมาฮาดี ในฐานะที่ผ่านการเป็น สส. สว. สสช. และทำงานภาคการเมือง และคลุกคลีกับภาคประชาชนมาโดยตลอด มีความก้าวหน้าอย่างไร

นพ.แวมาฮาดี แวดาโอ๊ะ : เป็นหัวข้อที่ยากที่สุด เพราะเป็นเรื่องของอำนาจ สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ มีคำพูดหนึ่งว่า "ประเทศไทยจะเจริญ ต้องไล่ผู้ว่าฯ" ซึ่งเป็นคำพูดในสภา ประการที่สอง วิถีพุทธว่า อัตตาหิ อัตโนนาโถ ตนนั้นแหละ เป็นที่พึ่งแห่งตน มุสลิมก็ถือว่า อัลลอฮ์ไม่ทรงเปลี่ยนแปลงประชาชาติใด เว้นแต่ต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง เรื่องของคนที่นี่ต้องให้คนที่นี้จัดการ ตนกูอับลูกอเดร์เคยพูดเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว และหะยีสุหลงก็เคยพูด แต่

ตอนนั้นระบบประชาธิปไตยยังไม่เจริญ เวลาพูดเลยถูกจับ ถูกอุ้มไป ตอนนั้นเชียงใหม่ก็พูดแบบนี้เหมือนกัน ในโลกนี้มี 2 ประเทศเท่านั้นที่ยังคงไว้ซึ่งราชอาณาจักรภูมิภาค คือ ไทยกับฝรั่งเศส หมายถึงรัฐบาลกลางได้มีแขนขาเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจและกอบโกยผลประโยชน์ของท้องถิ่นเข้าไปสู่ส่วนกลางที่มี 1,138 หน่วยงาน และส่วนภูมิภาคกว่า 11,000 แห่ง ยกตัวอย่าง นครราชสีมา ทุกอย่าง มีทะเล 52 กิโลเมตรจากไม้แก่นถึงตากใบ มีทรัพยากรชายฝั่ง มีพรุเมื่อก่อน 2-3 แสนไร่ มีคลองที่โตะโมะ มีเขาบูโด ป่าบาลา-ฮาลา ที่เป็นแหล่งไม้ขนาดใหญ่ มีที่ทำนาแสนกว่าไร่ ถ้าปลูกทั้งหมด ไม่ต้องซื้อข้าวสารจากพัทลุงและสุพรรณ มีแหล่งบ่อก๊าซธรรมชาติ มีบ่อน้ำมัน ถ้านั่งเรือไป 100 กว่ากิโลเมตร จะเจอ JDA มี 3 Block คือ A17, A18 และ A18-1 มีทั้งหมด 23 บ่อ มีเกาะโลซิน เป็นแหล่งปะการังที่ดีที่สุดอันดับต้นๆ ของโลก ถ้าดำน้ำลงไปจะมีปะการังเต็มไปหมด มีชายแดน 3 ด้านวิ่งไป 100 กิโลเมตรเชื่อมกับประเทศมาเลเซีย มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่มาก มีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นมัสยิดที่เก่าแก่ที่สุด โดยภูประเทศ นคราเป็นเป็นกึ่งกลางของอาเซียน แต่ในที่สุด คนนคราวิสาจากจน กระทั่งศึกษาบอกคนนคราวิสาไป ไม่มีการศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอันดับที่ 70 ขึ้นไป จาก 76 จังหวัด คำถามคือใครเป็นคนจัดการสิ่งเหล่านั้น ใครเป็นคนดูแลพรุโตะแดง ไม่ใช่คนนคราวิสา ไม่ใช่ตัวแทนที่คนนคราวิสาเลือก เป็นส่วนกลางที่มาตั้งหน่วยงาน คนที่ให้สัมปทานทองจากโตะโมะ ไม่ใช่คนที่นี่เป็นคนให้ รัฐบาลกลางเป็นคนให้ อุทยานแห่งชาติที่มีอยู่ก็ไม่ใช่คนที่นี่เป็นคนดูแล รัฐบาลกรุงเทพฯ เป็นคนมาตั้งหน่วยงาน ที่ชัดเจนมากกสำนันั้นคือ JDA ซึ่งเป็นแหล่งแก๊สธรรมชาติและน้ำมันซึ่งเป็นของนคราวิสา ในที่สุดคนนคราวิสาใช้แก๊สและน้ำมันที่แพงที่สุดในประเทศไทย เพราะคนนคราวิสาไม่ได้ดูแล JDA รัฐบาลกลางให้สัมปทานกับ ปตท. ก็แล้วแต่เขาจะตั้งราคา คนนคราวิสามีอะไรอีกเยอะ แต่ทำไมจน เพราะความเหลื่อมล้ำในการใช้ทรัพยากร ไปตกอยู่ในมือของรัฐบาลส่วนกลาง ก่อนรัชกาลที่ 5 สิ่งเหล่านี้อยู่ในมือของคนนคราวิสา แต่เมื่อเริ่มรัชกาลที่ 5 ได้รวมศูนย์ หมายความว่า ไม้ที่มีอยู่ในเขา ใครจะมาตัดก็ได้ ให้ไปขอจากกรุงเทพฯ แล้วมาตัดได้เลย ก็มาตัดจนหมดภูเขา แล้วกอบโกยผลประโยชน์กลับไปกรุงเทพฯ หมด เหลือแต่ต้นไม้ให้คนที่นี่ พรุโตะแดงที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ เวลาฝนตกมีแหล่งกักเก็บน้ำ ฝนจะตกตามฤดูกาล ไม่มีน้ำท่วม ไม่มีแห้งแล้ง แต่รัฐบาลกลางโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดูแลอย่างไร จนในที่สุดเหลือไม่ถึง 1 แสนไร่ การไม่กระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นนั้น ทำให้คนท้องถิ่นเสียประโยชน์ กระทรวงวัฒนธรรมที่อยู่กรุงเทพฯ จะมาดูแลที่นี่ แต่ในที่สุดลูกชีนา (ลูกนอกสมรส) เต็มบ้านเต็มเมือง คิดได้อย่างไร ครู 530,000 กว่าคน รัฐบาลจะเป็นคนจัดหมด ทั้งในท้องถิ่นที่ไกลจากกรุงเทพมหานคร รัฐบาลกลางมีกลไก มีแขนขาที่ยิ่งใหญ่มาก วันนี้รัฐบาลกลางและรัฐบาลภูมิภาค ผู้ว่าฯ นายอำเภอ สำนักงานต่างๆ ที่อยู่ในจังหวัดแห่งนี้ ทั่วประเทศ มีกลไกและมีบุคลากรถึง 2 ล้านคน ที่ญี่ปุ่นมีประชากร 100 ล้านคน มีข้าราชการเพียง 5 แสนคน ประเทศไทยมีประชากร 60 กว่าล้านคน มีข้าราชการถึง 2 ล้านคน ราชการพยายามมาทำดักกับคนในพื้นที่ แต่ในที่สุด ส่งครุมา 5 แสนกว่าคนจากทั่วประเทศ คนกรุงเทพฯ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง แต่คนที่เจาะไอร้อง คนที่แว้ง

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ เวลาเราพูดถึงการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่น ก็บอกว่าท้องถิ่นทำไม่ได้ โง่ ทำไม่เป็น ไม่มีประสิทธิภาพ อบต. จะไปคุมครูได้อย่างไร อบจ. จะไปคุมแพทย์ได้อย่างไร ก็ถามกลับว่าถ้าส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคดูแลดีแล้ว ทำไมผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่จังหวัดนราธิวาสถึงต่ำที่สุดในประเทศไทย เพื่อสร้างความเป็นธรรม ลดการเหลื่อมล้ำ มีความจำเป็นที่สมัชชาปฏิรูปจะต้องกระตุ้นให้รัฐบาลยอมรับในเรื่องของการกระจายอำนาจมากขึ้น กติกามีอยู่แล้วเมื่อปี 2542 เริ่มด้วยการกระจายภารกิจ กระจายเงิน และกระจายคน เมื่อก่อนเราบอกว่าภายในปี 2549 จะต้องกระจายให้ได้เงินให้ได้ 35% จากงบประมาณทั้งหมดที่เป็นรายได้สุทธิของรัฐบาล แต่ตั้งแต่ปี 2549 ก็เลี้ยงไม่ให้เป็นไปตามกฎหมายที่เรากำหนดเมื่อปี 2542 เรื่องสุขภาพ โรงพยาบาลนราธิวาสเป็นของภูมิภาค เป็นของส่วนกลาง มี สสจ. เป็นคนดูแล อนามัยก็อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ สสจ. หน่วยงานทั้งหมดนี้เป็นแขนขาให้กับรัฐบาลกลาง สถานีอนามัยตำบล ที่เราเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์สุขภาพ จะขออนุมัติยาพารา 1 เม็ด ท่านจะต้องทำเรื่องผ่าน สสจ. และกระทรวงสาธารณสุข และต้องขออนุมัติจากรัฐบาลผ่านรัฐสภาก่อน แต่ถ้ามีการกระจายอำนาจให้ อบต. ดำเนินการ ซึ่งเป็นปัญหาในขณะนี้ ที่บอกว่า อบต. จะไปคุมหมอได้อย่างไร สำหรับการดูแลสุขภาพที่รัฐบาลจัดต่อประชากร 1 คน ประมาณ 2,000 กว่าบาทต่อปี ยกตัวอย่างตำบลโคกเคียน มีประชากรประมาณ 16,000 คน x 2,500 บาท จะได้ 30-40 ล้านบาทต่อปี แต่วันนี้ ประชากรของตำบลโคกเคียนเจ็บป่วย จะต้องไปเข้าแถวที่โรงพยาบาลนราธิวาส 2 ชั่วโมงเพื่อรับพารา 20 เม็ด แต่ถ้างบประมาณนี้ รัฐบาลกลางคลี่และยอมคายให้กับท้องถิ่น โดยให้ อบต.โคกเคียนเป็นคนดูแล สามารถสร้างโรงพยาบาลเป็นของตนเองได้ สามารถจ้างแพทย์ จ้างทันตแพทย์ จ้างพยาบาลได้ แล้วจะเอาบุคลากรที่ไหน อบต.โคกเคียนก็มีสิทธิในการนำงบประมาณนี้ส่งนักเรียนที่อยู่ในตำบลโคกเคียนไปเรียนต่อคณะแพทย์ ใช้เงินประมาณ 1 ล้านบาท ไม่ต้องกู้ กยศ. ส่งให้เรียนแล้วกลับมา โดยทั่วไปเราคิดอัตรา 1 : 10,000 คน ประเทศมาเลเซียกำลังพัฒนาแพทย์อัตรา 1 : 600 คน ไทยอยู่ที่ 1 : 3,000 คน ขณะที่บางอำเภอมีอัตรา 1 : 10,000 คน ของประชากร ถ้ากระจายงบประมาณ กระจายคนให้กับท้องถิ่น ให้สามารถจัดการดูแลประชาชนให้มากขึ้น ไม่รวมถึงรายได้จากทรัพยากร JDA อย่างเดียว เราขอแค่ 5% จะได้งบประมาณหลายร้อยล้านต่อปีเพื่อดูแลประชาชนในจังหวัดนราธิวาส หนทางในการลดความเหลื่อมล้ำ คงไม่มีหนทางใดนอกเหนือไปจากการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นให้มากที่สุด และคนทั้งประเทศก็อยากจะได้อย่างนั้น ถึงเวลาปฏิรูปประเทศไทยที่เราจะต้องไล่ผู้ว่าฯ ออก นั่นคือไล่ส่วนภูมิภาคออกไปให้หมด เหลือเพียงแต่รัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นก็เพียงพอแล้ว

ผู้ดำเนินรายการ : ประเด็นต่อไปจะพูดถึงระบบการเมืองที่มีการออกแบบโดยรัฐธรรมนูญ ปี 2540 และปี 2550 มีเจตนารมณ์ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก เราก็ได้เห็นว่า การมีส่วนร่วมมีเยอะ การที่คนออกมาเลือกตั้งถึง 70% แต่เรื่องของเงินไม่มา กาไม่เป็น ก็ยังคงมีอยู่ เราจะทำอย่างไรที่จะพัฒนาหรือปฏิรูประบบการเมืองของเราให้เข้มแข็ง ต้องขอความรู้จากคุณกมลศักดิ์ ขอเรียนเชิญครับ

กมลศักดิ์ ลีวาเมาะ : เพิ่งเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมทางการเมือง แต่จะมาจุดประกายการนำเสนอให้เห็นภาพ เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเมือง เท่าที่ทราบมา สมัชชาปฏิรูปจะมีการนำเสนอที่มีการทำสมัชชาในวันนี้ไปอยู่ระดับประเทศ นำเสนอรัฐบาลเพื่อไปสู่การปฏิรูประบบการเมือง มาดูที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาส โยงไปถึงโครงสร้างการกระจายอำนาจของรัฐ นำไปสู่ระบบการเมือง คำว่าปฏิรูปคืออะไร คือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจรัฐทางการเมืองทางประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนมีบทบาทที่สุด และให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด อย่าไปเข้าใจว่าการปฏิรูปการเมืองคือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ อย่าไปเข้าใจว่าการทำให้การเมืองเข้มแข็งคือการแก้ไขกฎหมาย ในฐานะที่เป็นนักกฎหมายคนหนึ่ง กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือที่นำไปสู่การปฏิบัติ ความสัมฤทธิ์ของการออกกฎหมายก็คือการนำกฎหมายไปปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม วิกฤตการเมืองของประเทศไทยเป็นอย่างไร การเลือกตั้งที่ผ่านมา มีการสำรวจว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่ใช้ค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในทางการเมืองมากที่สุดในภาคใต้ เป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงความอ่อนแอทางการเมืองในพื้นที่ เราเห็นว่าการเลือกตั้งในพื้นที่มีทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เทศบาล เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทั้งหมด นราธิวาสในปีนี้จะถึงวาระการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ทุกท่านคงทราบดีว่า เมื่อไปสู่นามการเลือกตั้ง เงินไม่มา กาไม่เป็น สิ่งที่น่าเศร้าที่สุดตอนนี้คือเราต้องมาคิดก็คือ การเลือกตั้งไม่ว่าสนามระดับไหนก็แล้วแต่ ต้องถามก่อนว่าคุณมีอยู่เท่าไร ต้องใช้ปัจจัยในการเลือกตั้ง มีเงินอยู่เท่าไรในการต่อสู้ในสนามเลือกตั้ง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองระดับล่างที่อ่อนแอ เมื่อเรามองการเมืองเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะทำอย่างไรให้เกิดความเข้มแข็งขึ้น ตอนนี้รัฐเองพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญ หลายๆ ภาคส่วนพยายามที่จะทำให้การเมืองเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ไม่ใช่ว่ารัฐไม่มีเครื่องมือ จะโยงไปสู่โครงสร้างอำนาจ รัฐบาลส่วนกลางพยายามที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยเข้มแข็ง แต่ในขณะเดียวกัน การขับเคลื่อนในทางปฏิบัติยังไม่เป็นรูปธรรม การที่จะทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองนั้น ชุมชนเข้มแข็ง ก็ต้องสร้างบทบาทให้กับประชาชนในพื้นที่ เข้าใจคำว่าประชาธิปไตย ให้ชุมชนตนเอง สามารถจัดการตนเองได้ ก็โยงไปสู่โครงสร้างอำนาจ ปัจจุบันเครื่องมือของรัฐไม่ใช่ไม่มี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็น อบต. อบจ. หรือเทศบาล สามารถที่จะขับเคลื่อนสิ่งเหล่านี้ได้ ให้ประชาชนในพื้นที่มีบทบาท มีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจไปสู่งบประมาณในแต่ละท้องถิ่น นอกเหนือจากนั้นแล้ว เรายังมีสภาพพัฒนาการเมือง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2551 เกิดขึ้นสมัย สนช. พระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมืองเกิดขึ้นเมื่อปี 2551 เพื่อต้องการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง โดยโยงไปยังรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ที่กำหนดว่าต้องมีสภาพพัฒนาการเมือง หน้าที่ของสภาพพัฒนาการเมืองคือในแต่ละจังหวัด ให้มีตัวแทนของภาคประชาชน ภาคประชาสังคมจังหวัดละ 1 คน และมีตัวแทนของพรรคการเมือง พรรคละ 1 คน เพื่อจัดทำสมัชชาในพื้นที่ และนำเสนอโนบายให้กับรัฐบาล สำหรับในปีนั้น สภาพพัฒนาการเมืองได้ทำสมัชชาระดับประเทศ เสนอโนบายให้กับรัฐบาลเมื่อวันที่ 5-6 มีนาคม 2555 ที่ผ่านมานอกจากนี้ยังมีองค์กรสภาชุมชน พระราชบัญญัติองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ถามว่าเรามี อบต. เมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีพระราชบัญญัติสภา

พัฒนาการเมือง มีสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำการเมืองระดับรากหญ้า แต่ทำไมยังไม่สัมฤทธิ์ผล เท่าที่ได้สัมผัส ประเด็นใหญ่ก็คือในเรื่องของการกระจายอำนาจ กระจายงบประมาณสู่ท้องถิ่น สภาพัฒนาการเมืองตั้งขึ้นมาเพื่อต้องการส่งเสริมการเมืองระบอบประชาธิปไตย และการตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองขึ้นมา แต่งบประมาณที่ได้รับ สามารถจัดเวทีได้ปีหนึ่งแค่ 3 ครั้ง ในการเสริมสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่ ให้มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย สร้างจิตสำนึกของคนในพื้นที่ให้เข้าใจในเรื่องบทบาททางการเมือง ตั้งกองทุนจังหวัดละ 1 แสนบาท นราธิวาสมี 13 อำเภอ ก็ตำบล เจลี่ยแล้วตกตำบลละเท่าใด และจะขับเคลื่อนไปได้อย่างไร ในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่น เรามีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ 2542 มาตรา 30 กำหนดไว้ชัดเจนว่า รัฐต้องจัดสรรรายได้สุทธิงบประมาณของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมาก็คือรัฐบาลกลัวว่าจะไม่ทำตามกฎหมาย จึงจัดสรรเพียง 25% รัฐบาลลองแสดงความจริงใจกว่านี้ เพิ่มงบประมาณให้สภาพัฒนาการเมือง ให้สามารถขับเคลื่อนได้เต็มที่ ปีนี้รัฐบาลอุดหนุนทั่วประเทศเพียง 70 ล้านบาท รวมถึงการบริหารจัดการ ในส่วนขององค์กรการบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐบาลจัดสรรงบประมาณในส่วนการส่งเสริมประชาธิปไตยในพื้นที่เพียงใด การปฏิรูประบบการเมือง รัฐจะต้องบูรณาการเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีอยู่ ตั้งแต่การปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. สภาพัฒนาการเมือง สภาองค์กรชุมชน จะทำอะไรให้สภาองค์กรชุมชนทุกตำบลในพื้นที่ รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุน ไม่ใช่เฉพาะเพียงร่างกฎหมายสนับสนุน แต่ต้องมีความจริงใจในการอุดหนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดต้องให้คนในพื้นที่กำหนดตนเอง รัฐบาลเป็นเพียงแค่ส่งเสริม ไม่ใช่รัฐบาลส่วนกลางเป็นคนกำหนด และให้คนพื้นที่เป็นคนดำเนินการ คนจากข้างล่างต้องเสนอว่าต้องการทำอะไรแล้วรัฐเป็นคนส่งเสริม สนับสนุน

ผู้ดำเนินรายการ : เป็นไปในแนวเดียวกันเรื่องการให้อำนาจกับท้องถิ่นให้มากขึ้น ต่อไปในเรื่องการปฏิรูปที่ดิน เคยฟังคุณสิโรดม เล่าถึงโฉนดชุมชน แต่ทั้งประเทศก็ยังมีปัญหาที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นภาพข่าวทางทีวีบ่อยครั้งมากขึ้น ไม่ทราบว่าเป็นจังหวัดนราธิวาสมีปัญหากันบ้างไหม

สิโรดม แวปาโอ๊ะ : เราพูดถึงเกษตรกร เกษตรกรรม ลามไปถึงเรื่องที่ดิน ปัญหาของนราธิวาสพูดแล้วไม่จบ มีปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การศึกษา เกษตร แรงงาน และเรื่องอื่นๆ หรือเรื่องที่ดิน แต่ละรุ่นแต่ละคน ปัญหาอุปสรรคมาตลอด เรื่อยมาหลอกกันเอง เราต้องทำงานบนพื้นฐานของความเข้าใจจริง เอาความจริงมาตีแผ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ที่จะตั้งกรอบให้ชัดเจนได้ การปฏิรูปโครงสร้างและกฎหมายด้านที่ดินเฉพาะในจังหวัดนราธิวาส เกี่ยวกับการถือครอง แต่เรามองข้ามไป พอเราละทิ้งที่ดิน นายทุนก็เข้ามา คนในพื้นที่ไปร่วมมือกับคนต่างพื้นที่ ขณะที่เราไม่มีโฉนด ไม่มีเอกสารใดๆ ทั้งสิ้นที่เป็นชื่อของเรา เพราะเราถือว่าสิ่งที่ตกทอดต่อกันมาคือของเรา แต่อำนาจทุกอย่างอยู่ที่กรุงเทพฯ ต้องเข้มงวด บางคนเข้าใจว่าการถือครองที่ดินไม่จำเป็นต้องมีเอกสาร โฉนด นส.3 สด. นั่นเป็นการมองแบบแคบๆ แต่ที่พูดวันนี้จะชี้แนะว่าจะทำอย่างไรให้ที่ดินอยู่กับเราอย่างยั่งยืน จะขายก็ได้ จะจำนำก็ได้ เราต้องมีเอกสารหลักฐาน

ซึ่งเป็นคนนี้ คนนี้ให้ชัด ถ้าเป็นแบบนี้ได้ถือว่ายั่งยืน การพัฒนาใดๆ ในโลก ถามว่าเราอยู่ในน้ำหรือเปล่า เราอยู่บนบก อยู่บนที่ดิน บ้านเรามีโฉนด มี นส.3 ก. หรือยัง มีโฉนดหรือยัง ถ้าไม่มีต้องทำ นี่เป็นเรื่องใกล้ตัวที่จะทำให้ที่ดินสูญหาย เพราะคนที่ไม่ชอบมาพากลกำลังแย่งกรายเข้ามา ขณะที่เราละเลย ไม่เช่นนั้นเราคงไม่เห็นข่าวชาวต่างชาติเข้ามาครอบครองที่ดินทางภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ยิ่งเหลือที่สามจังหวัด เพราะความรุนแรงของสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ทำให้เขาไม่มี แต่เขาพร้อมแล้ว ปัญหาที่นิคมสร้างตนเองที่สุพรรณที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพูดถึงก็จริงอยู่ พี่น้องจากจังหวัดนราธิวาสรับเงินจากภายนอกมา 1-5 ล้าน มาบุกเบิกที่รอบๆ นิคมสร้างตนเองก่อน เพื่อมาซื้อที่ๆ พี่น้องจับจองไว้ ผมทำงานเกี่ยวกับที่ดินที่เอกเขนาบูโดมา 10 กว่าปี แต่เกิดเป็นรูปธรรมเมื่อปี 2550 การทำงานต้องอาศัยหลายๆ ฝ่ายเข้ามาทำ เริ่มจากชุมชนในพื้นที่ก่อน ให้อำเภอของตนเองเป็นจุดเริ่ม มีทุนคนเพื่อไปวิ่งจัดการรังวัดที่ดินแต่ละแปลงให้ชัดเจน ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลปะลาลูสาเหมาะสม เป็นจุดเริ่มต้นที่จับประเด็นนี้ พอจะเริ่มไปไม่รอด ทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เข้ามารับข้อมูลส่งต่อไป หนุนคนและงบประมาณใช้จ่ายในพื้นที่โดยชาวบ้านไม่ต้องควักเงินส่วนตัวเหมือนก่อน เรื่องที่ดินจะสำเร็จได้ต้องมีการต่อรอง สร้างองค์กรขึ้นมาให้ชัด มีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มีคณะทำงานขึ้นมาเหมือนส่วนราชการ คณะกรรมการก็มีหน้าที่ติดตาม ประสานงาน ประเมินผลการทำงานว่าไปถึงไหนแล้ว เยาวชนว่างงานในพื้นที่มากมาย ทำไมไม่ชวนเข้ามาอบรมให้ความรู้เพื่อทำงานเรื่องที่ดินกรณีของบูโดกว่าจะสำเร็จต้องฝึกเยาวชนให้รู้เรื่องเทคนิคกว่าจะเข้าของในเรื่องการใช้ GPS การใช้ PIS สุดท้ายก็ทำได้ จากไม่มีระบบ เราสร้างระบบ สุดท้ายก็แก้ปัญหาได้ และนำเสนอคณะรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ สุดท้ายมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2551 ว่าให้มีการตรวจสอบพิสูจน์สิทธิในเขตอำเภอบาเจาะ การตัดไม้ยางพาราหรือต้นไม้ใดๆ ได้ไม่เกิน 10% เมื่อสามสัปดาห์ที่แล้ว ทางอุทยานแห่งชาติส่งเจ้าหน้าที่มา เพื่อปักหมุด วางแนวเขตระหว่างพื้นที่ทำกินของพี่น้องในชุมชนกับพื้นที่รัฐ เพื่อจะบอกว่าห้ามบุกรุกแล้วนะทำงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน พยายามสร้างเครือข่ายจากชุมชนเป็นตำบลเป็นอำเภอเป็นจังหวัด ไปสู่สามจังหวัด เพื่อไปสู่การต่อรองกับรัฐ กฎหมายอย่าให้เกิดจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรืออย่าให้เกิดจากฝ่ายรัฐเพียงฝ่ายเดียว เราต้องเป็นตัวแทนของประชาชนเข้าไปนำเสนอด้วย

ผู้ดำเนินรายการ : ต่อไปประเด็นระบบการศึกษา จะปฏิรูปอย่างไร เพราะจังหวัดนราธิวาสมีการศึกษาผิดแผกไปจากพื้นที่อื่นมากพอสมควร ที่อื่นไม่มีตาดีกา ไม่มีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ดร.อารีผิน เทพลักษณ์ : การศึกษาเป็นเรื่องที่พูดง่ายที่สุด ทุกคนพูดได้หมดเลย แต่เมื่อเราพูดถึงการศึกษา มักจะคิดถึงเรื่องการเรียนหนังสือให้เข้าใจ ก็ใช่ แต่ก็ไปพันเรื่องการเมืองเรื่องอื่นๆ อีกมาก เราต้องดูเบื้องหลังสังคมว่าเป็นอย่างไร ไทยสมัยก่อนคือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปกครองโดยพระมหากษัตริย์ แล้วเปลี่ยนการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย คนชั้นสูง คนร่ำรวย มีกิน มีใช้ สะดวกสบาย เป็นขุนศึก เป็นนายทุน ทำให้คนข้างล่างมองคนชนชั้นสูงเป็นเทวดา คนไทยจึงของการศึกษาเพื่อยกฐานะไปเป็นชนชั้นข้างบน

เรียกปรัชญาการศึกษาสมัยนั้นว่า "การศึกษาเพื่อเป็นเจ้าคนนายคน" เราเรียนหนังสือเพื่ออยากเป็นข้าราชการ อยากจะเป็นเจ้านาย จนมีข้าราชการ 4-5 ล้านคน จึงเป็นปัญหาของสังคมไทย ในวงจรอุบาทว์ของประเทศกำลังพัฒนา ถ้าเป็นเป็นรูปสามเหลี่ยมออกมาเป็น 3 มุม คือ โง่ เจ็บ และจน โง่อยู่ข้างบน เจ็บและจนอยู่พื้นฐานทั้งสองข้าง ประชาชนไม่ค่อยมีการศึกษาหรือมีการศึกษาดำ คนที่มีการศึกษาดี อยู่ในสังคมได้สบายกว่าคนไม่มีการศึกษา และไม่มีใครจน ไม่มีใครลำบาก ในอดีต คนที่มีการศึกษาดี เป็นโต๊ะครู เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นโต๊ะบอมมอ (หมอพื้นบ้าน) ก็ถือว่ามีการศึกษาสูงกว่าคนอื่น จะมีฐานะความเป็นอยู่ดีกว่า เดี่ยวนี้คนมีการศึกษาแล้วจะจนจะลำบากนั้นหายาก เพราะการศึกษาจะเป็นกลไกช่วยให้ทำอะไรต่าง ๆ ได้นั่นเอง วัฏจักร โง่ เจ็บ และจน ก็ต้องมุ่งไปที่การศึกษา ทำอย่างไรให้ได้เรียน ให้ได้มีการศึกษาที่ดี ถ้าแก้เรื่องการศึกษาได้ จะแก้ปัญห่อื่น ๆ ได้ ถ้าแก้เรื่องโง่ได้ ความจนที่เป็นปัญหาเศรษฐกิจ ใช้ความฉลาด ใช้ความรู้ก็แก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ เจ็บคือปัญหาสาธารณสุข ประเทศยากจนทั่วโลก คนเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่มีทางเลือกคือคนจน สมัยก่อนถ้าไม่มีเงินสัก 2,000-3,000 บาท พ่อแม่ที่บ้านนอนป่วยไข้อยู่ ใครจะพาไปโรงพยาบาลต้องเรียกหาเงินก่อนถึงจะส่งไปได้ ดีที่รัฐบาลมาบอกว่า 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นนโยบายประชานิยมที่อิงรัฐสวัสดิการ ทำให้ปัญหาความเจ็บป่วยของประชาชนบรรเทาได้ ชนชั้นของคนในประเทศ คนรวย ชุนศึก ตักดินา คนที่มีที่นาที่ดิน มีตำแหน่งยศฐาบรรดาศักดิ์ เป็นข้าราชการส่วนกลางที่สั่งการได้ ตอนนั้นคนกลุ่มนี้มี 5-10% ซึ่งน้อยมาก ชนชั้นกลาง คือคนที่มีการศึกษา มีกินมีใช้ ไปแย่งชาวบ้านมากินก็อยู่สบาย ก็มีจำนวนไม่มากเท่าไร แต่ชนชั้นที่มากที่สุดคือชนชั้นล่าง คือคนยากคนจน คนใช้แรงงาน เกษตรกร มี 60-70% ไม่มีทรัพยากร โดนแย่งที่ดิน แย่งการศึกษา โดนแย่งเมียไปด้วยเพราะจน จึงพยายามถีบตัวเองให้ไปเป็นชนชั้นกลาง และก็อยากจะเป็นชนชั้นสูง โดยไปโกงเพื่อน ทำอย่างไรให้ลดชนชั้นล่างออกให้มากที่สุด ให้พวกเรามีกินมีใช้สะดวกสบาย ชนชั้นล่างก็ยังพยายามเรียนเพื่อไปสู่การเป็นข้าราชการ ตรงนี้จะละลายความคิดอย่างไร เพื่อให้คิดว่าไม่มีเรียนเพื่อไปเป็นข้าราชการ ไม่ได้เรียนเพื่อไปเป็นเจ้าคนนายคน ไม่ได้เรียนเพื่อเอารัดเอาเปรียบพี่น้องของจีน บางคนเรียนแล้วไปเป็นชนชั้นกลางแล้วกลับมาดขี่ชนชั้นล่าง ลูกหลานเราหลายคนเรียนจบไปทำงานที่อำเภอที่ศาลากลางจังหวัด พอเราไปติดต่อกลับพูดกันไม่รู้เรื่อง พูดคนละภาษา จบไปเป็นตำรวจก็กลับมาดขี่ชาวบ้าน ทั้ง ๆ ที่เป็นลูกคนจนที่เรียนจบไปเป็นชนชั้นกลาง การศึกษาทำให้คนเปลี่ยนได้ ทำให้ดีก็ได้ ไม่ดีก็ได้ โครงสร้างสังคมและโครงสร้างวัฏจักรจะอธิบายสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ในบ้านเรา การจัดการศึกษาเปิดระบบไว้ครบแล้ว คือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในระบบคือการส่งลูกเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียน จนถึงจบมหาวิทยาลัย การศึกษานอกกระบบที่เราเรียกว่า กศน. คนที่ไม่ได้เรียนหนังสือในช่วงอายุประมาณ 3-15 ปี ไม่ได้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน คนพวกนี้ก็ไปอยู่ กศน. ชื่อเป็นนอกกระบบ แต่เป็นการศึกษาในระบบ คือ มีหลักสูตร และต้องมีเวลาเรียนให้ครบ มีการสอบให้ได้มาตรฐาน แต่การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ค่อยมีเท่าไร แต่ในอนาคตพยายามจะให้มีมากขึ้นคือเรียนเอง หาความรู้เอง ในสมัยก่อนก็เป็นการศึกษาแบบนี้ทั้งนั้น แต่ตอนนี้อาจจะเหลือที่ป้อนะที่เป็น

การศึกษาตามอัธยาศัย ไปศึกษาหาความรู้เฉพาะตัว ไม่ต้องเป็นระบบก็ได้ การศึกษาในระบบของเอกชนมีน้อยมาก ประมาณ 29% นอกนั้นเป็นโรงเรียนของรัฐบาล ถ้าแบ่งเป็นระดับจะมี 2 ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานคือประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา บังคับให้เรียนถึง ม.3 คือ 9 ปี แต่รัฐส่งเสริมให้เรียนฟรี 12 ปี สมัยก่อน การศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนกัน 4 ปี ต่อมาเพิ่มเป็น 6 ปี รุ่นใหม่เป็น 9 ปี หรือ ม.3 รัฐบาลพยายามให้การศึกษาสูงขึ้น อีกไม่กี่ปีคนในหมู่บ้านจะจบ ม.3 กันหมดเลย จะทำให้สังคมดีขึ้น เพราะการศึกษาดี ตัวอื่นจะดีตามไปด้วย การศึกษาภาคบังคับต้องส่งลูกมาเรียน เป็นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง แต่หลัง ม. 6 ไปแล้ว เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่วนนี้ไม่มีการวางแผน เช่น ครู คำนวณไว้อีก 5-15 ปี ต้องใช้ครูที่หมื่นคน วิศวกรกี่คน แพทย์กี่คน พยาบาลกี่คน เป็นแรงงานอุตสาหกรรมยานยนต์เท่าไร อุตสาหกรรมประมงเท่าไร ไม่มีแผนรัดกุม สู้มาเลเซียไม่ได้ คนมาเลเซียเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมแล้ว เขาไม่ได้ใช้การแนะแนวหรือทดสอบเลย 1-4 ไปเรียนหมอ 5-9 ไปเรียนพยาบาล 10-20 ไปเรียนวิศวกรรม ไปเรียนครู ประเทศเขาจะวางไว้หมดว่าจะพัฒนาเกษตรกรรมเท่าใด อุตสาหกรรมเท่าใด เขาลดคนไว้เป็นก้อนๆ วางแผนพัฒนาไว้หมดเลย คนของเขาจึงแทบไม่ว่างงาน มีว่างนิดหน่อยเพื่อการเปลี่ยนแปลงนิดหน่อย แต่มหาวิทยาลัยบ้านเราอะไรก็ได้ที่เปิดให้เรียนไป พอเรียนเสร็จก็ว่างงาน แต่ยั้งดีที่มีการศึกษา ก็พอจะเดินไปทางอื่นได้ แต่เรามีจุดอ่อนคือไม่มีการวางแผนเพื่อการพัฒนาประเทศ การศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศด้อยที่สุด คนบ้านเราไม่ค่อยเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษา ปรัชญาการศึกษาเพื่อให้คนเป็นคนเก่ง ให้เป็นคนดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยเฉพาะคนไทยพุทธที่มีปรัชญาอยู่ดีมีสุข อยู่ดีก็คือให้ลูกเราเรียนเก่งที่สุดในชั้นที่เขาจบการศึกษานั้น คำว่าดี สำคัญมาก เพราะสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีศาสนา เราต้องอบรมให้ลูกเราเป็นคนดีตามศาสนาที่เขานับถือ ระหว่างเก่งกับดีในทางศาสนาอิสลามหรือพุทธ เขาเลือกคนดี เขายังไม่ให้เลือกคนเก่ง มุสลิมมีปรัชญาการศึกษาว่าการศึกษาเพื่อมีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า เก่ง ดี มีสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า เพราะฉะนั้นมุสลิมต้องจัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มให้ได้ ทุกคนต้องผลักดันให้ลูกไปเรียนศาสนา ก่อน ให้เข้าตาดีกาไปก่อน จบมาก็ให้เข้าโรงเรียนอัตตารีเกยะห์ๆ ไปก่อน มุสลิมต้องการสร้างฐานที่เข้มแข็งให้กับลูกหลานของเราที่จะสืบทอดวัฒนธรรมศาสนา การศึกษาในมุมมองของมุสลิมจะต่าง คนภายนอกมองว่าจะสนับสนุนให้เรียนศาสนาอิสลามแล้ว เขาก็คิดไปในแง่ลบตลอดว่าเป็นพวกแบ่งแยก เมื่อจบ ม.6 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ถามว่าลูกหลานของเราไปไหน ไปเรียนต่างประเทศหมดไหม ไม่หรอก 90% เรียนในมหาวิทยาลัยของไทยหมดเลย เหลือนิดหน่อยเท่านั้นที่ไปเรียนต่างประเทศ สาเหตุเพราะเขาเก่งด้านศาสนา ไม่ใช่เพราะอยากแบ่งแยกดินแดน การจัดการศึกษาต้องตอบสนองทุกกลุ่มชนให้ได้ และเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ

ผู้ดำเนินรายการ : ในช่วงสุดท้ายขอให้แต่ละท่านสรุป 3 นาที จะพูดในประเด็นที่ยังไม่ได้พูด หรือจะพูดให้ความเห็นข้ามประเด็นก็ได้

ปรกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช : เยาวชนไม่อยากจะกลับเข้าอาชีพดั้งเดิมของพ่อแม่ เราเปลี่ยนจากเกษตรกรไปเป็นกรรมกรในที่ดินของตนเอง เป็นเรื่องใหญ่ที่กระทบเข้ามา การไม่กระจายอำนาจ

ทำให้คนท้องถิ่นเสียประโยชน์และเห็นตัวอย่างชัดๆ หลายจุด สุดท้ายก็ลงไปที่การศึกษา สิ่งที่น่าสนใจคือเรามีการศึกษาภาคบังคับในการสร้างพลเมืองในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสพอสมควร 20 ปีที่ผ่านมาเห็นชัดเจนว่าโอกาสทางการศึกษามีมากแล้ว มาเรียนตอนอายุ 60-70 ก็ได้ ตอนผมอยู่วิทยาลัยชุมชน อายุสูงสุดที่มาเรียนคือ 68 ปี ปัญหาคือการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศที่ต้องเตรียมคนให้พร้อม ต้องวางแผนเพื่อคนในพื้นที่ไม่มี จึงเกิดสภาวะที่คนอยู่ในวัยแรงงานแต่ไม่สามารถไปทำงานต่างๆ ที่มี จบการศึกษาสูงๆ แล้วไม่สามารถไปสร้างอาชีพให้กับตนเองได้ ค่าจ้างที่เป็นแรงงานที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญ โจทย์ในเวทีสมัชชาใหญ่ ให้หัวข้อด้านแรงงาน 4 หัวข้อหลัก คือ เพิ่มอำนาจต่อรองของแรงงาน ทำอย่างไรจะมีกลไกสร้างอำนาจต่อรองให้กับนายจ้างได้ดีขึ้น เพื่อเรียกร้องสวัสดิการในการทำงาน การปรับโครงสร้างอำนาจ โครงสร้างด้านค่าจ้าง วันที่ 1 เมษายน จะเป็นเรื่องใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะภาคกลางหลังน้ำท่วมใหญ่ ภาคธุรกิจใหญ่ๆ บินไปพม่าเป็นว่าเล่น ไปอย่างกุ่ม ไปทวาย กลุ่มสิ่งทอ กลุ่มทำกระจกทั้งหมดของไทยต้องการแรงงานจากพม่า เพราะค่าแรงประมาณ 80-100 บาทต่อวัน ไม่แน่ว่าวางแผนประเทศอย่างไรให้เตรียมเรื่องของอนาคต ไทยเป็นฐานผลิตใหญ่ ปัจจัยแรงงานเป็นปัญหา แรงงานพม่า ลาว เขมร เข้ามาก็มีปัญหาเยอะ เพราะว่ามีปัญหาอุปสรรคในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในภาพใหญ่ ภาพเก่าที่เป็นปัญหาการพัฒนาประเทศก็คือเรามีมิติด้านการศึกษา เราเรียนหนังสือตั้งแต่ประถม มัธยมขึ้นมา เรามีเรื่องถูกเหยียดหยามเพื่อนบ้านรอบบ้านเรตาลอดเวลา ทำให้เรามีปัญหากับคนพม่า แต่เรากลับผูกสัมพันธ์คนไกลๆ เยอะไปหมด สิ่งที่ตามก็คือ พอเราจะปรับโครงสร้างค่าจ้างแรงงานและพัฒนาพื้นที่นราธิวาส ที่นราธิวาสค่าจ้างจะเพิ่ม 40% เป็น 239 บาท x 26 วันๆ ละ 8 ชั่วโมง เราดูภาวะของพื้นที่ก่อน ค่าแรงใหม่ก็ได้ 6,200 กว่าบาท สภาวะการทำงานของนราธิวาสเรา ยังมีปัญหาอยู่ เรามีคนทำงานได้ค่าแรงขั้นต่ำที่ต่ำมาก เพราะที่ไม่มีการคุยเรื่องนี้มานาน และทำงานเกิน 8 ชั่วโมง คือ 10-11 ชั่วโมง หลายคนในบริษัทใหญ่ๆ ในนราธิวาส ผมลองตั้งบริษัทและจ้างงานวันละ 8 ชั่วโมงจริงๆ ถ้ามากกว่านั้นก็มีการตอบแทนเพิ่ม ให้ค่าแรงปรับฐานไปเรียบร้อยแล้ว การเพิ่มค่าจ้างแรงงาน การคุ้มครองสวัสดิการของนราธิวาสมีอีกยาว เวทีสมัชชาต้องการความคิดของท่านทั้งหมดที่จะไประดม ต่อภาพทั้งหมด

สิโรตม์ แวปาโอ๊ะ : เราลองไปดูที่ดินที่ได้มาจากบรรพบุรุษ หรือที่ได้มาจากรัฐ เพราะขณะนี้เรากำลังดำเนินการอยู่ 3 จังหวัด 49 ตำบล 97 หมู่บ้าน และกำลังจะขยายขยายต่อไป เพื่อให้พวกเราได้รับรู้ว่า ที่ดินที่เราอาศัยหรือได้ทำกินกันอยู่นั้น อยู่ในสถานะใด แล้วโฉนดชุมชนเป็นอย่างไร มีการเสนอจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเขาไม่พอใจในบริบทการถือครองที่ดิน เขาจึงคิดว่าทำอย่างไรก็ได้ให้ใช้ประโยชน์จากที่ดินให้ได้ แต่นราธิวาสถ้าเรายอมรับโฉนดชุมชนแสดงว่าเป็นที่ดินของรัฐ ในหมู่บ้านหนึ่งมีก็แปลงก็ว่าไป เพียงแต่ออกประกาศว่าตรงนี้เป็นโฉนดชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป ทั้งๆ ที่เป็นที่ดินที่เราได้รับมรดกมา ก็ไม่มีสิทธิ

มุหัมหมัด ยูนิ : การปฏิรูประบบเกษตรกรรมเกี่ยวข้องกับที่ดิน ประเทศไทยไม่ได้ทำเกษตรบนอากาศเหมือนยุโรป ที่สร้างตึกสูงๆ และปลูกพืช เพราะเขาไม่มีดินที่สมบูรณ์

เพราะฉะนั้นดินจะเกี่ยวข้องกับระบบเกษตรกรรม ที่ดินไปตกอยู่กับนายทุน 90% ส่งเสริมการปลูกเกษตรเชิงเดี่ยว ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ จากบริษัท ฉะนั้น ดินเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ถ้าที่ดินหลุดมือไป ไม่อยู่กับเกษตรกร ดินจะถูกจัดการโดยนายทุน เพื่อทำเกษตรอุตสาหกรรม เมื่อ 20-50 ปีที่แล้ว ปุ๋ย ยา ตา ยาย ให้กับลูกคนละ 20 ไร่ แต่วันนี้คนที่เป็นพ่อสามารถจะให้ที่ดินกับลูกได้เพียงคนละไร่ ทำอย่างไรให้ใช้ที่ดิน 1 ไร่ให้เกิดมูลค่าสูงสุด ที่ดินในนครราชสีมา 2.8 ล้านไร่ ที่สามารถพัฒนาเกษตรกรรม อย่าแปลงจากนาไร่เป็นนาปาล์ม ยังมีที่นาอีก 1.4 ล้านไร่ที่พร้อมจะพัฒนา ต้องดูปัจจัยการผลิต คน แรงงาน การตลาด เราอยู่ชายแดนได้ช่องทางการตลาด เพียงแต่ส่งเสริม ตอนนีเรากินผักภาคเหนือ ทั้งๆ ที่เราอยู่ชายแดน มีที่ดินอุดมสมบูรณ์ ไปปลูกมะละกอที่สุพรรณไม่ต้องรดน้ำ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้นทุนที่นครราชสีมาแต่ไม่ได้รับการจัดระบบ การจัดการที่ถูกต้อง และแนวทางที่เหมาะสมกับพื้นที่ ความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง กินข้าวของพื้นที่อื่น กินผักของพื้นที่อื่น นครราชสีมายังอุดมสมบูรณ์ต้องเปลี่ยนแปลงตัวเอง

กมลศักดิ์ ลีวาเมาะ : ทำอย่างไรให้ปฏิบัติเป็นรูปธรรมและมีการก่อตัวของสภาองค์กรชุมชนในหลายๆ ตำบล สร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในพื้นที่ให้เข้าใจประชาธิปไตยกับระบบการเมือง ตอลมีเวที มีการรวมตัวของคนในพื้นที่ในระดับรากหญ้า ในระยะสั้น ทำอย่างไรให้ภาครัฐส่งเสริมงบประมาณ ให้ อบต. กับสภาองค์กรชุมชนแต่ละตำบลมีการบูรณาการ ทำเวทีประชาธิปไตยร่วมกัน โดยสภาพพัฒนาการเมืองเป็นคนส่งเสริม ให้แต่ละ อบต. สามารถนำเสนอแผนการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน เสนอเป็นงบประมาณ รัฐจะสามารถส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนในแต่ละ อบต. เป็นเงินเท่าใด และ อบต. ไหนที่มีสภาองค์กรชุมชน จะได้รับการจัดสรรงบประมาณมากเป็นพิเศษ ในเรื่องของการทำเวทีประชาธิปไตย สร้างจิตสำนึกการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา ในสามจังหวัดใช้ค่าใช้จ่ายมากที่สุด ในทางกลับกัน ทางภาคอีสาน ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งน้อยที่สุด เพราะมีการสร้างจิตสำนึก ทำการเมืองให้เป็นรูปแบบเดียว ทิศทางเดียวกัน เพราะประชาชนถูกเบ้าหลอมจากสื่อ ในพื้นที่นครราชสีมาต้องมีเวทีประชาธิปไตย ส่งเสริมชุมชนประชาธิปไตยขึ้น โดยบูรณาการสามหน่วยงาน โดยรัฐต้องจริงจังในการส่งเสริมงบประมาณ ระยะยาว ทำอย่างไรให้มีการเพิ่มหลักสูตรด้านการศึกษา ปลูกฝังตั้งแต่อนุบาล มีการเลือกตั้ง ตั้งแต่ในโรงเรียน สร้างจิตสำนึกตั้งแต่ประถม มัธยม ในมหาวิทยาลัยมีรัฐศาสตร์ มีหลักสูตรการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หลักสูตรส่งเสริมประชาธิปไตยในระยะยาว ยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม สุดท้ายต้องไปดูกฎหมายไหนที่ขัดกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ดัดขัดในการส่งเสริมงบประมาณ จะต้องรีบดำเนินการแก้ไข อย่าคิดว่าถ้าประชาชนเข้าใจประชาธิปไตยมากขึ้นแล้ว โครงสร้างอำนาจจะถูกเปลี่ยน

ดร.อารีผิน เทพลักษณะ : ในฐานะที่เคยสมัคร สส. และ สว. มา เรื่องการเมืองการปกครอง ส่วนกลางโดยกระทรวง ส่วนภูมิภาคโดยจังหวัด อำเภอ ส่วนท้องถิ่น ต้องตัดส่วนกลางออก ส่วนกลางที่ส่งคนมาปกครองไม่มีการนำความเจริญมาสู่ประชาชนได้ เป็นหัวใจสำคัญ

เปลี่ยนการปกครองโดยสร้างค่านิยม ไปยืนข้างหน้าแล้วนำเสนอนโยบาย เทศบาล อบจ. หรือ สส. รัฐมนตรี ถ้าเราไปยืนอยู่ข้างหน้าจะนำเสนอนโยบายได้ดีกว่า ดีกว่าให้คนอื่นไปยืน แล้วเรามาตั้งเจ็บบ้าง ถ้าเราเป็นนายก อบต. ได้ เป็นนายก อบจ. ได้ จะมีนโยบายที่ชัดเจน สิ่งที่น่าเกลียดมากคือการซื้อเสียง ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย จะเป็นเพราะความโง่หรือ แต่ประชาชนก็ฉลาดอยู่นะ ทำอย่างไรถึงจะตัดเรื่องการซื้อเสียงได้ ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องใช้ 3-4 แสนบาทแล้ว สส. นายก อบจ. ไม่ต่ำกว่า 20-30 ล้านบาท วิธีแก้ปัญหานี้เดียว สมัยก่อนมุสลิมเขาสั่งว่าวันศุกร์ให้หยุดไม่ให้เปิดตลาด ไม่รู้ใครสั่ง ถ้าไม่หยุดจะตัดหู ฝากว่าให้คนกลุ่มเดิม เวลาเลือกนายก อบต. บอกว่ากูให้มันไปแถลงนโยบาย ใครซื้อเสียงชนะ กูยิงตาย แล้วถ้าใครซื้อเสียงก็ยิงมันเลย ยิ่งสัก 2-3 อบต. รับรองทีหลังไม่มีการซื้อเสียงแล้ว ต่อไปนี้การเมืองก็จะสะอาด และทำได้จริง ๆ ลองดูการเมืองเราก็จะได้รับการพัฒนาโดยเร็ว

นพ.แวมาฮาดี แวดาโอ๊ะ : เนื่องจากเวทีสมัชชาพื้นที่ที่มีมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ ได้ดูร่างมติ และจะให้มุมมองในวิถีและคุณค่าของอิสลาม ประเด็นเกี่ยวกับแรงงาน มีคนพม่า เขมรในประเทศไทยมาก แต่ประเทศนี้ไม่เคยดูแลคนไทยที่อยู่ในมาเลเซียเลย ฝากตัวแทนทั้ง 7 ท่าน ไปบอกกับสมัชชาประเทศไทยด้วยว่า เราอยากจะให้รัฐบาลดูแลคนไทย 250,000 คน ในมาเลเซียด้วย เราถึงทางตันกันบัดนี้ตจบใหม่ 1,000 กว่าคนทุกปี ไม่รู้จะทำอะไร เพราะเราผลิตไม่ตรงกับสาขาที่ผู้ประกอบการต้องการ มีสถาบันในมาเลเซียที่ต้องการผลิตบุคลากรร่วมกับเรามาก เช่น วิทยาลัยพยาบาลมูรนี (Murni Nursing College) ที่ผลิตพยาบาล จะมีสัญญากับประเทศตะวันออกกลางส่งไปทำงาน แรงงานขั้นต่ำ 60,000 บาท แต่มีเงื่อนไขคือสามารถใช้ภาษาอังกฤษกับอาหรับได้ ดังนั้นวิทยาลัยพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ อาจจะร่วมมือกับมูรนีเพื่อส่งไปต่างประเทศ ทางฟิลิปปินส์ส่งมาไม่รู้กี่หมื่นคนแล้วภายในระยะเวลา 30 ปี การต่อยอดพยาบาล 3,000 คน ต้องเป็น 30,000 คน เพื่อส่งไปตะวันออกกลาง การคุ้มครองเกษตรกรกรม เพื่อบริการคุ้มครองเกษตรกรฮาลาลด้วย ในมิติคุณค่าอิสลามนั้น เกษตรที่เต็มไปด้วยสารเคมีไม่ฮาลาล เพราะสารเคมีมีโทษต่อประชาชน อิสลามไม่อนุญาติ เร่งให้เกิดการกระจายอำนาจ กระจายภารกิจ กระจายสถานพยาบาล สาธารณสุข และครู อย่างเร่งด่วน วันนี้สุขภาพในพื้นที่ภาคใต้แย่ เพราะคนดูแลคือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อยากให้ชุมชนดูแลเอง เรามีวิถีอิสลาม มีคุณค่าอิสลาม ในทางอิสลามกำหนดว่าในพื้นที่หนึ่งห้ามขาดแคลนอาชีพที่จำเป็น ในตำบลหนึ่งจำเป็นต้องมีแพทย์ ถ้าไม่มีจะถือว่าบาปทั้งตำบล อบต. ต้องตั้งงบประมาณผลิตแพทย์ พยาบาล ผลิตนักสาธารณสุข ผลิตห้องแล็บ กายภาพบำบัด เพื่อไปสร้างโรงพยาบาล ตำบลที่แท้จริง ตราบใดที่โรงพยาบาลตำบลยังไม่เกิด นั่นคือภารกิจส่วนรวมของมุสลิม เมื่อก่อนคนในพื้นที่ไม่ได้เรียน แต่เดี๋ยวนี้เราเรียนเยอะแล้ว ต้องให้คนท้องถิ่นกำหนดครู ไม่ต้องให้คนนครศรีธรรมราชมาเป็นครูที่นี้หรอก เพราะคนที่นี่สอนภาษาไทยเป็นแล้ว เรื่องที่ทำกินและที่ดิน ท่านศาสดาเป็นนักปฏิรูปมือฉมัง สามารถดูแลทั้ง 18 ประเทศได้ และเป็นประเทศที่มั่งคั่ง อย่างมีสันติภาพ ดุลยภาพ และเสรีภาพ สามสิ่งที่รัฐบาลต้องไม่ให้เอกชนหรือประชาชนครอบครองเป็นส่วนตัว คือ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์รวมถึงป่าด้วย เพราะเป็นแหล่งให้ออกซิเจนกับประชาชน รวม

ไปถึงพลังงาน เพราะฉะนั้น ต้องทวงคืน ปตท. ให้กับประชาชน การที่รัฐปล่อยให้เอกชนถือหุ้น ปตท. 49% เป็นการบ่อนทำลายการใช้ทรัพยากร น้ำมันอาจจะขึ้นถึงลิตรละ 100 บาท เพราะเป็นสิทธิของ ปตท. เรื่องน้ำก็อย่าคิดจะทำเป็นรัฐวิสาหกิจ เพราะจะตกไปเป็นของเอกชนที่มีแนวคิดอยู่ข้างรัฐบาล ยอมรับการศึกษาตามอรรถาัย แต่วันนี้รัฐยังไม่สนับสนุน ทำ Home School มา 8 ปี การสอนก็ไม่ได้ด้อยประสิทธิภาพ แต่การสนับสนุนของรัฐก็ยังน้อยอยู่ การเพิ่มพลังประชาชนภาคพลเมือง คงไม่มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ประเทศไทย ถ้าพลังของประชาชนไม่มีมากขึ้น

โครงการเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับชุมชนให้กับบุคลากรสำนักงาน กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดนราธิวาส

วันที่ 4 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัด
นราธิวาส วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณสันติศักดิ์ ฐาน์กาญจน์ ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ได้เข้าพบและหารือการปรับเปลี่ยนแนวคิดการทำงานของบุคลากรใน สกย.นราธิวาส โดยได้เล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อน บุคลากรมีความคุ้นเคยกับเกษตรกรชาวสวนยาง เนื่องด้วยการคมนาคมที่ยากลำบาก เมื่อเข้าไปในพื้นที่แล้วจะกลับออกมายาก จึงต้องกินนอนใช้ชีวิตกับชาวบ้าน ความสัมพันธ์จึงดี แต่เมื่อการคมนาคมสะดวก บุคลากรจึงทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ ไม่มีความสัมพันธ์กับชาวบ้าน สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มักนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการลงไปคลุกคลีกับชาวบ้าน การทำงานในระยะหลังๆ จึงเป็นการให้ความรู้และบอกให้ชาวสวนยางทำ เน้นไปที่ต้นยางมากกว่าตัวเกษตรกร ทำอย่างไรที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิดวิธีการทำงานของบุคลากร สกย. ให้ทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลงกับเกษตรกรชาวสวนยางในระดับบุคคล ระดับเครือข่ายชาวสวนยางในพื้นที่ใกล้เคียงกัน และการปรับปรุงสภาพพื้นที่ให้เหมาะกับการปลูกยางจริง ๆ ไม่เลือกพื้นที่ปลูกยางที่ไม่เหมาะสมหรือรุกที่ป่า โดยวิเคราะห์ให้เห็นต้นทุนที่มากขึ้นหากปลูกยางในที่ที่ไม่เหมาะสม

แนวทางการพัฒนาศักยภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบุคลากรแกนนำ สกย. ใน 4 อำเภอ ที่เข้าใจแนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชน เป็นวิทยากรกระบวนการได้ เพื่อขยายผลต่อใน สกย.ระดับอำเภอของตนเอง โดยจะรับอาสาสมัคร 4 อำเภอๆ ละ 5 คน รวม 20 คน เป็นคนในพื้นที่ ซึ่งจะไม่ย้ายไปที่ไหน มีความต่อเนื่องในการทำงานกับชุมชน โดยกำหนดให้มีการจัดอบรมภายในเดือนสิงหาคม 2555 ส่วนวันที่จัดอบรมให้ทาง สกย. นราธิวาส เป็นฝ่ายที่กำหนด

สถานการณ์ยางพารายังมีอนาคต เมื่อถึงปี ค.ศ.2026 วิกฤติการขาดแคลนยางพาราจะกลับมาอีกครั้ง เนื่องด้วยประชากรโลกมากขึ้น โดยเฉพาะลูกค้ารายใหญ่อย่างประเทศจีน และประเทศอินเดีย ขณะที่ยางสังเคราะห์ที่ผลิตจากปิโตรเลียมจะแพงขึ้น เพราะปริมาณน้ำมันโลกลดลง ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นคือการขยายตัวของพื้นที่ปลูกยางพาราของไทย ที่ยังไม่มี การจัด Zoning ที่ชัดเจนเหมือนมาเลเซีย การวิเคราะห์พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกยาง และพืชชนิดอื่น

ที่เข้ามาอย่างปาล์มน้ำมัน จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดที่ปลูกยางพารามากที่สุด รวมไปถึง จังหวัดชุมพร ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศและคุณภาพดินที่เหมาะสมกับการปลูกทั้งยางพาราและ ปาล์มน้ำมัน ทางมาเลเซียนำเข้ายางพาราทั้งน้ำยาง แผ่นดิบ ยางแท่ง ไปแปรรูป สร้าง มูลค่าเพิ่มได้มากกว่าไทย โดยมาเลเซียไม่จำเป็นต้องปลูกเอง นำเข้าจากไทยถูกกว่า แล้วไป เน้นที่ปาล์มน้ำมัน คุณภาพน้ำยางในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่ำกว่าพื้นที่อื่น เพราะมี การปลอมปนสูง การสร้างจริยธรรมให้กับเกษตรกรชาวสวนยางจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ

วันที่ 24 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ตำบล
บางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ประชุมเตรียมงานอบรมบุคลากร สกย. โดยกำหนดวันอบรมเป็นช่วงวันที่ 20-24 สิงหาคม 2555 จากเดิมที่กำหนดไว้สองวันครึ่ง ขอบริบเป็น 2 วัน เนื่องจากจะให้ผู้เข้าร่วมอบรม นอนค้างคืน สถานที่อบรมจะใช้ห้องประชุมที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ

ประสบการณ์ในการฝึกอบรม คนรุ่นเก่าเคยอบรม AC กันมา แต่น้อยมาก งานที่ผ่านมา มักจะให้ความสำคัญกับการดูแลสวนยาง ไปสอนเรื่องเทคนิคให้กับชาวบ้าน โดยไม่รู้ว่ชาวบ้าน คิดเห็นอย่างไร เพราะไม่ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้พูดแสดงความเห็น จึงต้องการสร้างทีม ระดับอำเภอ นำร่อง 4 อำเภอ เวลาลงพื้นที่ต้องมีทีมงานอย่างน้อย 3 คน อาจจะใช้หมู่บ้าน เฉลิมพระเกียรติที่มีอยู่ใน 3 อำเภอมาเป็นพื้นที่ทำงาน หรือถ้าสร้างการเรียนรู้ในพื้นที่ใหม่ก็เป็น เรื่องดี เพื่อจะได้เห็นการพัฒนาของชาวสวนยางที่ชัดเจน ให้บุคลากรมาอบรมเพื่อสร้าง ปฏิสัมพันธ์ (Contract) กับชาวบ้านแบบตัวต่อตัว สร้างวิทยากรกระบวนการ เวลาประชุม ชาวบ้าน อยากให้ชาวบ้านได้พูดให้มากที่สุด ผู้ที่จะมาอบรมอายุเฉลี่ย 45 ปี แต่จะพยายาม คัดเลือกคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมให้มากขึ้น สำหรับผู้มีประสบการณ์ลงพื้นที่กินนอนค้างในพื้นที่ กับชาวสวนยางพารา จะให้ผู้อำนวยการ สกย. ที่เกษียณไปแล้ว หรือกำลังจะเกษียณในปีนี้นัก 2-3 คน มาร่วมแลกเปลี่ยน และใช้โอกาสเลี้ยงขอบคุณไปด้วยเลย คิดว่าน่าจะเป็นภาพที่ดี

สถานการณ์ยางพาราเปรียบเทียบกับสวนปาล์มในปัจจุบัน คำนวณแล้วยางพาราจะได้ 250 กิโลกรัม/ไร่/ปี x 90 บาท = 22,500 บาท ขณะที่ปาล์ม 6,000 กิโลกรัม/ไร่/ปี x 6 บาท = 36,000 บาท แต่ปาล์มจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า ถ้าให้ปุ๋ยไม่พอ ผลปาล์มจะไม่ได้ขนาดที่จะให้น้ำมัน ได้เต็มที่ และต้องเสี่ยงกับหนูที่คอยกัดกินผลปาล์มด้วย

ปรับกำหนดการฝึกอบรมแล้วส่งไปที่ Email : thakarn0755@gmail.com และ thuwachot@hotmail.com

วันที่ 7 สิงหาคม 2555 ณ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ตำบล
บางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

เตรียมประชุมอบรมบุคลากร สกย. ผู้เข้าร่วมอบรมจะประกอบด้วยหลายช่วงชั้นอายุ ตั้งแต่ผู้มีประสบการณ์ในการทำงานมานานกับคนรุ่นใหม่ ตลอดจนคนทำงานประจำสำนักงาน

ที่ทำงานด้านสารสนเทศ รวมแล้ว 32 คน โอกาสที่จะให้บุคลากรลงไปพัฒนาโครงการร่วมกับชุมชน เพื่อให้คิดกิจกรรมที่อยากจะทำ โดย สกย. มีโครงการเงินกู้ดอกเบี้ยยต่ำ มีโครงการสร้างอาชีพเสริมให้คนละ 30,000 บาท เป็นงบประมาณที่ให้กับเกษตรกรเป็นการเฉพาะ ไม่สามารถผันไปทำอย่างอื่นได้ ในพื้นที่ศูนย์อำเภอทั้ง 4 แห่ง มองว่าต้องการให้เกิดนาร่องอำเภอละ 1 หมู่บ้าน สร้างทีมอำเภอลงไปทำงานในระดับพื้นที่ สร้าง “ครูยาง” ในอัตราส่วน 100 ครัวเรือน/1 คน เป็นวิทยากรสอนเรื่องอาชีพยางได้ ประเมินแล้วในพื้นที่อำเภอแวง มีแปลงสาธิต มีโรงผลิตยางที่น่าสนใจ สามารถนำมาใช้เป็นศูนย์เรียนรู้ได้ ในระดับจังหวัดเองก็คาดหวังให้มีแปลงแม่พันธุ์ยางพารา มีตลาดน้ำยางพารา จังหวัดสตูลสามารถเป็นต้นแบบตลาดน้ำยางได้ แต่ละวันสามารถรวบรวมผลิตผลน้ำยางได้วันละ 30-80 ตัน ราคาจะแพงกว่าจังหวัดสงขลา กิโลกรัมละ 2-3 บาท นอกจากนี้ต้องการสร้างความเข้าใจกันระหว่างเกษตรกรชาวสวนยางกับผู้รับซื้อรับยางที่กำหนดราคาตามคุณภาพที่เป็นธรรม ป้องกันการปลอมปนซึ่งในสามจังหวัดมีการปลอมปนมากที่สุด รูปแบบการบริหารสหกรณ์ชาวสวนยางบางกลุ่ม มีเครือข่ายครอบคลุมอำเภอรัศมี อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีการบริหารจัดการจนได้กำไรปีละกว่า 10 ล้านบาท มีฝ่ายที่รวบรวมผลิตผลน้ำยางจากสมาชิก จากนั้นมีฝ่ายแปรรูปน้ำยางส่งตลาด นักวิชาการที่เกษียณไปแล้วและปลูกยางพาราโดยใช้ความรู้ทางวิชาการมาช่วยจัดการสวนยางได้มีประสิทธิภาพ อย่าง ผศ.ดร.เจือ สุทธิวิช อดีตคณบดีคณะทรัพยากร มีสวนยางที่อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา เป็นตัวอย่างการจัดการสวนยางที่เขียนแผนรองรับในระยะยาว

โครงการบัณฑิตอาสามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วันที่ 17 เมษายน 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

เจ้าหน้าที่โครงการฯ ภาคใต้ตอนล่าง ประสานเชิญผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนราธิวาสเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ความเห็นการนำเสนอของบัณฑิตอาสาฯ ประเด็นอาชีพชุมชน วันที่ 26 เมษายน 2555 เวลา 13.00 น. ณ โรงแรมบีพีแกรนด์ ทาวเวอร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วันที่ 26 - 27 เมษายน 2555 ณ โรงแรมบีพีแกรนด์ ทาวเวอร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

งานปัจฉิมนิเทศ และนำเสนอผลงานของบัณฑิตอาสามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในวันงานเริ่มจากฉายวีดิทัศน์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในโอกาสครบรอบ 4 ทศวรรษ มอบประกาศนียบัตร ศ.นพ.วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์ กล่าวรายงานว่า “โครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ.มอ.) จัดตั้งในปี 2547 มีวัตถุประสงค์คือ 1) พัฒนาคุณภาพบัณฑิตอาสา 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน 3) เชื่อมโยงมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน ที่ผ่านมามีได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สกว. สถาบันบัณฑิตบม เมือง สมาคมหลายตผน บอ.มอ. รุ่นที่ 7 มีโครงการทั้งสิ้น 20 โครงการ เชื่อมโยงนักวิชาการใน มอ. มาสนับสนุน 26 ท่าน ที่มีบทบาท

ต่างๆ กัน และได้เชิญ บอ.มอ.รุ่นที่ 8 ที่จะเริ่มลงพื้นที่ทำงานในเดือนพฤษภาคม 2555 มารับฟังการปัจฉิมนิเทศในครั้งนี้ด้วย”

รศ.บุญสม ศิริบำรุงสุข อธิการบดี กล่าวว่า “เมื่อปี 2543 สมัยอธิการบดี รศ.ดร.ประเสริฐ ชิตพงศ์ ได้พาคณะไปที่บ้าน พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ท่านปรารถนาจะทำอย่างไรให้บัณฑิตที่จบไปได้กลับมาดูแลบ้านเมือง และท่านได้กล่าวชื่นชมโครงการบัณฑิตอาสาฯ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดีก็ได้รับปากว่าจะให้ มอ. มีโครงการบัณฑิตอาสาฯ ขึ้น จนมาถึงวันนี้ ศ.นพ.วีระศักดิ์ ทำให้มีขึ้นได้ อยู่ภายใต้สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) หาทุนมาสนับสนุนดูแลเองทั้งหมด ทางองค์การอนามัยโลก (WHO) ก็ยกย่องผลงานทางวิชาการของ ศ.นพ.วีระศักดิ์ ที่ทำหลักสูตรสอนทาง Internet มีลูกศิษย์อยู่ทั่วโลก ได้รับรางวัลนักวิจัยดีเด่น ได้รับประมาณมากมาย ศ.นพ.วีระศักดิ์ ได้สื่อสารกับทางมหาวิทยาลัยว่า อย่าทิ้งชุมชน ต้องมาช่วยดูแลฐานราก ความก้าวหน้าในตำแหน่งทางวิชาการควรมาด้วยการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ศ.นพ.วีระศักดิ์ ได้ออกไปช่วยเหลือชุมชนทั้งในประเทศจีน อินโดนีเซีย บังคลาเทศ เคยตั้งคำถามว่ามหาวิทยาลัยทั้งโลกได้ละเลยหน้าที่สำคัญที่มีต่อสังคมและชุมชนไปหรือไม่ สังคมไทยมีประชากรประมาณ 66 ล้านคน ภาษีที่ได้มาให้กับ มอ. ปีละ 4,000 ล้านบาท เพื่อผลิตบัณฑิตไปแล้ว ต้องตอบแทนบุญคุณให้กับสังคมไทย มอ. พยายามหากลไกสร้างจิตสำนึก ถ้าผลิตบัณฑิตออกไปแล้วแต่ไม่เคยสัมผัสความทุกข์ของชุมชนก็จะไม่เข้าใจความทุกข์ของประชาชน เป้าหมายคือทำอย่างไรให้ชุมชนหลุดพ้นจากความยากจน หลุดพ้นจากความขัดแย้ง ทำอย่างไรให้เกิดความยั่งยืน มอ. จึงจะหาวิธีการให้โครงการ บอ.มอ. เป็นโครงสร้างหนึ่งของมหาวิทยาลัยเพื่อจะได้สนับสนุนในระยะยาวได้”

การนำเสนอของ บอ.มอ. ประเด็นเศรษฐกิจชุมชน

1. โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากก้านจาก บ้านพ่อเทพ หมู่ที่ 5 ตำบลไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

ในพื้นที่มีต้นจากประมาณ 50 ไร่ รอบหมู่บ้าน ชาวบ้านโดยเฉพาะสตรีจะประกอบอาชีพลอกใบจากสืบทอดกันมา 4 รุ่น ส่วนผู้ชายจะออกเรือทำประมง บางส่วนค้าขาย รับจ้าง เศษที่เหลือจากการลอกใบจากถูกกองทิ้งอย่างไร้ประโยชน์ บ้างก็นำไปทิ้งในคลอง บ้างก็เผาทิ้ง ปล่อยให้เน่าเปื่อย หลังการเก็บยอดจากแล้วต้องทิ้งระยะไป 1-2 เดือน กว่าที่จากจะแห้งยอดให้เก็บใหม่ ดังนั้น อาชีพลอกใบจากจึงขาดความต่อเนื่อง ในช่วงที่ขาดแคลนใบจากต้องสั่งซื้อจากสตูล และนครศรีธรรมราช เวลาขายใบจาก (มวนยาสูบ) ไป กว่าจะได้เงินกลับมาจากผู้ค้าคนกลาง ต้องใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์ ปัญหาการขึ้นราในช่วงฤดูฝน ทำให้ตากใบจากไม่ได้ เก็บไว้ก็ขึ้นออกเป็นสีแดง ขายไม่ได้ หรือได้ในราคาต่ำ ก้านจากที่เป็นเศษเหลือจากอาชีพการลอกใบจากแล้วนำมาสานเป็นเสวียนหม้อนั้น สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นต่างกัน บ้างก็เห็นว่าควรทำเสวียนหม้อไว้ใช้ในครัวเรือน บ้างต้องการทำขาย บ้างก็ตั้งเป้าไว้ว่าต้องการให้เป็นสินค้า OTOP กิจกรรมที่ บอ.มอ. ลงไปทำคือจัดแข่งขันลอกใบจาก ศึกษาดูงานการแปรรูปใบจากเป็นกระดาษ ผลที่เกิดขึ้น สมาชิกกลุ่มเพิ่มจาก 22 คน เป็น 28 คน มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุน เช่น

อบต. กศน. สกว. สนใจต่อยอดเป็นงานวิจัย กลุ่มต้องการทำผลิตภัณฑ์อื่นๆ นอกจากเสวียนหม้อ และยังขาดความรู้ด้านการตลาด เพราะตลาดตอนนี้คือทดลองขายในโรงพยาบาลไม่แก่น ช่วงสิ้นปี คนจะซื้อไปจัดกระเช้าปีใหม่

ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ : ต้องอธิบายให้เห็นคน เชื่อมโยงกับทรัพยากร และวัฒนธรรม ชุมชนมีเครือข่าย ความรู้ ภูมิปัญญา งบประมาณ ผลผลิตที่น่าสนใจ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะขาย 100 ใบได้ภายใน 20 วัน ผลิตภัณฑ์ก็ประณีตสวยงาม พิถีพิถัน อาจสามารถพัฒนาฝีมือไปสู่การผลิตงานจักสานรูปแบบอื่น การขายเป็นจุดแข็ง เชื่อมต่อไปธุรกิจที่ใหญ่ขึ้น เช่น วางขายที่บิ๊กซี โลตัส การตลาดเริ่มต้นของชุมชนเริ่มจากโอกาสจัดกระเช้าของขวัญตอนสิ้นปี ถ้าจะทำต่อ ลูกค้าอยู่ที่ไหน ต้องรู้ยอดการซื้อจากลูกค้าก่อน ไม่เช่นนั้นสินค้าจะค้างสต็อก สิ่งที่ต้องทำต่อคือ วิเคราะห์การทำงานอย่างเป็นระบบ กิจกรรมที่กลุ่มฯ ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แล้วอีก 3-5 ปีข้างหน้าจะพัฒนาต่อไปอย่างไร อยากให้ มอ. ช่วยเหลืออะไรบ้าง นำสัมผัสจากบรรจุขวดที่ชุมชนนำมาขาย ฉลากดูสวยงาม แต่ไม่ได้บอกวิธีการใช้ อายุในการเก็บว่าเก็บได้นานเท่าใด ผลิตมาจากแหล่งไหน และถ้าจะส่งซื้อจะติดต่อได้อย่างไร

กระบวนการคิดที่จะทำเสวียนหม้อเป็นอย่างไร มีคนนอกเข้าไปร่วมวิเคราะห์หรือไม่ หรือคิดกันเองระหว่าง บอ.มอ. กับชุมชน เพราะเท่าที่นำเสนอมาจะมีโจทย์หลายเรื่อง อย่างกรณีพื้นที่ป่าจาก 50 ไร่ไม่พอ จะแก้อย่างไร ฤดูฝนตากใบจากไม่ได้ แต่ถ้ามีนักวิชาการไปช่วย อาจทำให้แห้งได้แม้จะอยู่ในช่วงฤดูฝน ปัญหาสตรีมีรายได้น้อย จะสร้างอาชีพอื่นได้หรือไม่ นอกจากเสวียนหม้ออย่างเดียว ไม่เห็นชุดการวิเคราะห์ทั้งหมด ราคาที่ตั้งไว้จะขายให้ได้ราคาสูงขึ้นได้อย่างไร เพราะมีต้นทุนด้านฝีมือที่ดีอยู่แล้ว คุณสมบัติของก้านจากเป็นอย่างไร มีอะไรที่เด่นกว่า ตลาดอยู่ที่ไหน ส่วนต่างๆ ของจากนำไปทำอะไรได้บ้าง

ทำไมจึงเลือกทำเสวียนหม้อ เบื้องหลังความคิดที่ชุมชนวิเคราะห์คืออะไร เสวียนหม้อสามารถใช้ก้านมะพร้าวมาทำได้ แล้วก้านจากดีกว่าก้านมะพร้าวอย่างไร นอกจากเสวียนหม้อชาวบ้านคิดว่าจะลองทำงานจักสานชนิดใดต่อไป นอกจากก้านจากแล้วเศษใบจากคิดจะนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร ไปดูงานที่จังหวัดตรังเรื่องกระดาดจากใบจากแล้วกลับมาชุมชนมีความคิดอย่างไร เช่น อัดขึ้นรูปเป็นภาชนะใช้แทนโฟมได้หรือไม่ วิเคราะห์ตลาดในอนาคตอย่างไร หากตลาดที่วางจำหน่ายที่โรงพยาบาลไม่แก่นถึงจุดอิ่มตัว แล้วมองกลับดูทรัพยากรป่าจาก 50 ไร่ของชุมชนอย่างไร เนื่องจากชุมชนระบุปัญหาว่าบางช่วงไม่พอจนต้องซื้อจากสตูลและนครศรีธรรมราช หากขยายพื้นที่ป่าจากแล้วจะควบคุมอย่างไร เพราะพื้นที่ที่จากขึ้นจะไม่ยอมให้พืชชนิดอื่นขึ้น การรักษาความหลากหลายจะอย่างไร นำสัมผัสที่ชุมชนทำขึ้น ทำให้นึกถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นเข้ามาในไทยแล้วนำน้ำตาลจากต้นจากไปผลิตเป็นเหล้าสาเก จนมีคุณภาพดีที่สุดในบรรดาวัตถุดิบที่ใช้ผลิตเหล้าสาเก แต่ทั้งนี้ไม่ได้สนับสนุนให้นำน้ำตาลจากมาทำเหล้า เนื่องจากเป็นชุมชนมุสลิม เพียงเล่าให้ฟังเป็นความรู้เท่านั้น

2. สืบสานหัตถกรรมประดิษฐ์จากเส้นพลาสติก โดยเด็กและเยาวชนบ้านบางหิน ตำบลบางหิน อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

ดำเนินงานผ่านโรงเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้านอาชีพ เทคโนโลยี ในพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาหลากหลาย ทั้งช่างศิลป์ ต่อเรือ รักษาโรค จักสาน ฯลฯ เครือข่ายที่ไม่ได้ดำเนินงานต่อคือผู้สูงอายุ และกลุ่มสตรี จึงเหลือแต่โรงเรียน และสมาชิกกลุ่มจักสาน บทเรียนที่ผ่านมาก็คือการดำเนินงานกับเด็กควรเลือกทำกับนักเรียนช่วงชั้นที่สูงขึ้นกว่าเดิม เพราะเด็กเล็กสมาธิจะสั้น การทำงานกับเด็กอายุไม่ถึง 10 ขวบ ต้องไม่มีกฎระเบียบที่ตึงจนเกินไป และควรทำในเทอมที่ 1 เพราะเปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมได้มากกว่าเทอมที่ 2 ที่จะเรียนเข้มข้นกว่าเพราะมีความสำคัญต่อการเลื่อนชั้น การทำงานกับชุมชนต้องรู้จักการวางตัว การแต่งกาย การประสานงานว่าแบบใดได้ผล บางครั้งต้องประสานงานด้วยหนังสือราชการ เป็นต้น

ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ : ในเอกสารระบุว่ามีชุมชนมีภูมิปัญญาถึง 6 เรื่อง เกี่ยวข้องกับชีวิตคนตั้งแต่เกิดจนตาย ชุมชนมีของดี ทำโครงการแล้วโยงเข้าสู่โรงเรียนจะทำให้มีความยั่งยืนได้เพราะโรงเรียนจะนำไปสานต่อได้ เส้นพลาสติกมีจุดดีในแง่ของการนำมาใช้ใหม่ได้ (Re-use) แต่ย่อยสลายได้ยาก และเป็นขยะในอนาคต ถ้าเป็นวัสดุธรรมชาติจะทำได้หรือไม่ อย่างไร ให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าอยากรักษาไว้ต่อไป มุ่งเน้นให้มีทักษะที่เก่งสักอย่างหนึ่ง ภูมิปัญญาที่อยู่รอดได้ คือ ภูมิปัญญาที่ขายได้

พลาสติกมักสืบทอดไปในทางของเทียม งานที่รวบรวมภูมิปัญญาไม่ชัด ถ้าเป็นเรื่องลายเรื่องวัสดุธรรมชาติจะสื่อถึงภูมิปัญญามากกว่า การเชื่อมโยงไปยังนักเรียนทำได้ดีแล้ว แต่ทำอย่างไรให้ภูมิปัญญายังคงอยู่ จะมีคู่มือการสอนด้วยหรือไม่ ครูจะได้มีเอกสารการสอนเพื่อถ่ายทอดต่อไป

เข้าใจว่าการใช้เส้นพลาสติก เพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ง่ายต่อการสอนให้เด็กฝึกสาน เพราะควรโยงไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่ชุมชนนำมาสานคือ “เตย” ในที่นี้ควรระบุให้ชัดเจนว่าเป็น “เตยทะเล” หรือ “ปาหนัน” เพราะระบุเตยเฉยๆ อาจเข้าใจว่าเป็นใบเตยที่สกัดสีสกัดกลิ่นทำอาหาร-ขนม เมื่อเชื่อมโยงไปถึงเตยทะเลจะทำให้เด็กเข้าใจระบบนิเวศชายฝั่ง โยงไปถึงงานจักสานที่ทำเป็นเครื่องมือประมง ทำให้เด็กได้เข้าใจวิถีประมงพื้นบ้าน เด็กจะได้สาระการเรียนรู้ด้านภาษาจากชื่อเรียกต่างๆ ของงานจักสาน ซึ่งอาจจะสอนทั้งภาษาถิ่น ภาษากลาง ภาษาอังกฤษ และภาษาพม่า ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กับระนอง ภาษาถิ่นที่ควรทำความเข้าใจกับคนทั่วไปคือ “กระจง” ที่อาจจะทำให้สับสนว่าสานเป็นรูปกระจงที่เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งหรือไม่ แต่ความจริงแล้วเป็นภาษาถิ่นที่ใช้ในระนอง ตรัง ฯลฯ ภาษากลางจะเรียกว่า “สมุก” กลุ่มสาระด้านคณิตศาสตร์ก็ได้เรียนรู้ผ่านลวดลายจักสานที่เป็นรูปทรงเรขาคณิต วัตถุประสงคภูมิปัญญายังไม่ชัดว่าเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นคืออะไร ลวดลายเด่นหรือรูปแบบชิ้นงานจักสานเด่น แล้วต่างจากงานจักสานที่อื่นอย่างไร

3. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มปู้หมักราปน บ้านบุบอย ตำบลแหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

กลุ่มปู้หมักราปนจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจ สมาชิกปัจจุบันมี 8 คน หลายคนทำใช้เองที่บ้าน ยังไม่มีข้อมูลวิธีใช้ชัดเจนว่าควรใส่ในปริมาณเท่าใดจึงจะได้ผลมากที่สุด กลุ่มฯ มี

ความต้องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ มีกิจกรรมให้เด็กนักเรียนส่งเครื่องหมายการค้า (Logo) เข้ามาประกวดเพื่อใช้พิมพ์ลงบนถุงบรรจุภัณฑ์ ลงพื้นที่สำรวจว่าชุมชนใช้ปุ๋ยอะไร ปลูกพืชอะไร สมาชิกได้ทดลองใช้ปุ๋ยราปนกับปาล์มน้ำมัน แตงโม แตงกวา พริก กิจกรรมหมอบปุ๋ยราปนน้อย ให้เด็กทดลองแปลงปลูกพริก ผักบุ้ง แตงกวา จดบันทึกอัตราการงอก การเติบโต ศึกษาดูงานที่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำปุ๋ยราปนไปตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหาร พบว่าธาตุอาหารหลักคือไนโตรเจน ส่วนฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม มีในปริมาณน้อย และไม่ถึงเกณฑ์คุณภาพของปุ๋ยอินทรีย์ การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มฯ ทำโดยผ่านนามบัตร ป้าย นิเทศ แผ่นพับ มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มาดูงาน ความสำเร็จคือจำหน่ายปุ๋ยราปน จำนวน 5 ครั้งแล้วได้กำไรเป็นทุนหมุนเวียน 1,200 บาท เกษตรกรรู้จักผลิตปุ๋ยไว้ใช้เอง ลดต้นทุนการเกษตร ปุ๋ยหมักราปนเป็นที่รู้จักมากขึ้น ขยายผลจากกลุ่มผลิตปุ๋ยหมักราปนไปสู่กลุ่ม ออมทรัพย์ กลุ่มประมงเชิงอนุรักษ์ไปนอกกระดอง กลุ่มแปรรูปอาหาร มีเครือข่ายและ หน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงานที่กลุ่มฯ ต่อไปจะพัฒนาสูตรปุ๋ยหมักราปน แต่ตอนนี้ยังไม่มีสูตร ปุ๋ยที่ชัดเจน

ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ : ทุนของชุมชนดี มีกลุ่มที่ร่วมมือกันดี มีการทดลองแบบ วิทยาศาสตร์ฉบับชาวบ้าน ผลที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร กระบวนการที่เชื่อมโยง วิชาการกับสำนักพัฒนาที่ดินเขต 12 ผลทดสอบทำให้ได้สูตรการทดลอง บอ.มอ. ควรจะให้นักวิชาการ มอ. ลงไปช่วยแนะนำ นอกจากบรรจุภัณฑ์และเครื่องหมายการค้าแล้ว ควรให้ความสำคัญกับรายละเอียดที่จะให้ลูกค้าที่ซื้อไปได้เข้าใจวิธีใช้ เข้าใจว่าราปนคืออะไร คืออย่างไร พัฒนาเป็นสินค้า OTOP วิเคราะห์ว่าเหมาะกับลูกค้ากลุ่มใดบ้าง คำว่า “ราปน” เป็นศัพท์เฉพาะ คนไม่คุ้นเคย จะขายอย่างไร แต่ถ้ามีคนมาทำข่าวจนถึงก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งในความแปลก และ กลายเป็นจุดขายได้ ฉลากผลิตภัณฑ์ต้องบอกประโยชน์ องค์ประกอบ วิธีการใช้ สถานที่ผลิต

โจทย์ที่ตั้งไว้คือพัฒนาศักยภาพของกลุ่มฯ แต่มุ่งเน้นไปในเรื่องการพัฒนาการผลิตปุ๋ย กิจกรรมที่ทำไม่ได้ตอบวัตถุประสงค์เรื่องศักยภาพกลุ่ม บรรจุภัณฑ์ ฉลากมีหลักวิชาการอยู่ การประกวดได้นำหลักวิชาการมาอธิบายให้ผู้ส่งประกวดได้เข้าใจก่อนหรือไม่ คุณภาพปุ๋ยที่ได้พยายามทดลอง แต่ความน่าเชื่อถือยังไม่มี ต้องอธิบายใหม่ให้คนเข้าใจ อธิบายส่วนผสมใหม่ เพื่อเกิดความเข้าใจในการนำไปใช้

ปุ๋ยราปนอยู่ในกลุ่มปุ๋ยหมัก ดังนั้น ควรเปรียบเทียบกับปุ๋ยอินทรีย์ด้วยกัน ไม่ควรไปเทียบกับปุ๋ยเคมี กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ก็มีหลายชนิด ทั้งปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ เทียบกับ ราปนล้วน และพืชที่ไม่ใส่ปุ๋ยชนิดใดเลยเพื่อทดสอบธาตุอาหารในดินที่มีอยู่เดิม เมื่อส่งราปน ตรวจวิเคราะห์แล้วพบว่าธาตุไนโตรเจนสูง การออกแบบทดลองควรมุ่งเน้นไปที่พืชที่ให้ใบ อย่างผักชนิดต่างๆ มากกว่าพืชที่ออกผลที่ต้องการฟอสฟอรัส มากกว่าพืชที่ให้หัวที่ต้องการ โพแทสเซียม แล้วจุดเด่นของราปนคืออะไร จากเอกสารอธิบายว่าใส่ราปนแล้วดินร่วนซุยขึ้น หรือจุดเด่นราปนอยู่ที่ปรับโครงสร้างดิน ขณะที่เก็บมาจากชายฝั่งทะเลมีความเป็นด่างอยู่ น่าจะ ทดลองปรับสภาพดินในพื้นที่นาข้าวร้างหรือที่รกร้างที่มีความเป็นกรดแล้วดูว่าดีขึ้นหรือไม่

พยายามจุดเด่นของราปนให้ได้ ข้อมูลที่ขาดคือปริมาณที่ใช้และต้นทุนรวม สมมติว่าจะปลูกผักชนิดหนึ่งตั้งแต่เริ่มปลูกไปจนถึงเก็บเกี่ยว ต้องใช้ปุ๋ยราปนเท่าใด คิดเป็นต้นทุนเท่าใด การบันทึกข้อมูลยังไม่ชัด เพียงระบุว่าถ้าปลูกพืชชนิดนี้ ปุ๋ยสูตรนี้ดีเป็นอันหนึ่ง สูตรนี้ดีเป็นอันดับสอง แต่ไม่ได้บอกรายละเอียดว่าวัดผลอย่างไร ดีกว่ามากน้อยอย่างไร ถ้ามีการเก็บข้อมูลว่าใช้ปุ๋ยสูตรนี้แล้ว พืชแทงยอดสูงขึ้นไปที่เซนติเมตร เมื่อเทียบกับการใช้ปุ๋ยสูตรอื่น จะทำให้งานทดลองมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ทั้งสามพื้นที่ใช้ทุนของชุมชนเป็นตัวเดิน การเลือกประเด็นผ่านการวิเคราะห์มาอย่างไร ได้มีการวิเคราะห์ทางเลือกไว้หลาย ๆ ทางหรือไม่ บทบาท บอ.มอ. คือ การกระตุ้นให้ชาวบ้านมองตัวเอง บอ.มอ. มักจะไปเน้นที่การทำกิจกรรม แต่ขาดมุมมองนักพัฒนา เช่น เรื่องปุ๋ยราปนชุมชนจะพัฒนาไปทางด้านไหน ถ้าแยกส่วน ทำเรื่องกลุ่มอาชีพ แล้วชุมชนอยากจะเป็นอะไร บางเรื่องเราไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รู้ แต่ บอ.มอ. เป็นตัวกลางประสานนักวิชาการใน มอ. ได้

ประมวลความคิดเห็นจากชุมชน :

ชุมชนกะเปอร์ จังหวัดระนอง เรียนรู้การจักสานจากเตยทะเล กก จากวัสดุหลากหลายชนิด ก่อนจะทำโครงการจะเชิญผู้นำชุมชน อบต. ฯลฯ จนมีข้อตกลงกันในชุมชน การสอนในโรงเรียนน่าจะสอนให้เด็กในช่วงอายุที่โตกว่านี้ เพื่อจะได้เข้าใจเป้าหมายที่ชัดเจน อธิบายภูมิปัญญาในชุมชน ชวนโรงเรียนอื่นมาร่วมเรียนรู้เป็นเครือข่าย นอกจากนี้กะเปอร์เองก็มีการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีการปลูกจาก แปรรูปจาก ทะเลสาบของอ่าวกะเปอร์มีชุมชนรอบอ่าวเป็นเครือข่าย ต้องการต่อยอดงานวิจัยเรื่องการแปรรูปจากส่วนต่างๆ ของจาก แปรรูปเป็นกระดาดสนใจทำเรื่องความยั่งยืนของประมงชายฝั่ง วิจัยเรื่องหอยหวาน

ชุมชนที่ไม่แก่น ปัตตานี ต้องการวิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์จากก้านจากให้หลากหลายมากขึ้น ใช้ส่วนต่างๆ ของจาก

กระบี่ มีปัญหาภัยพิบัติจนทำให้บ้านเรือนที่อยู่อาศัยเสียหาย ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องที่ดิน เรื่องความยั่งยืนในการตั้งบ้านเรือน ลงมาอยู่บ้านพักชั่วคราวในช่วงฤดูมรสุม ชุมชนเตรียมตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพไว้เพื่อช่วยเหลือกันเอง แม้ไม่มี บอ.มอ. ก็อยากให้นักวิชาการ มอ. ลงมาดู เพื่อสร้างความอบอุ่นใจ ชุมชนต้องการได้ บอ.มอ. คนเดิม ถ้าโครงการ บอ.มอ. ไม่สนับสนุนค่าจ้างแล้ว ทางชุมชนจะให้ไปเป็นครู กศน. เพื่อไปหนุนเสริมชุมชนต่อ เขาพนมเป็นปัญหาเชิงนโยบาย อยู่พื้นที่ สปก. และป่าไม้ จะให้อยู่ต่อหรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบายอยากให้ทางโครงการฯ ส่ง บอ.มอ. ที่มีประสบการณ์มาช่วยชุมชน ไม่ใช่ มอ.อาจจะมาช่วยชุมชนวิจัยว่าพื้นที่ที่ต้องอพยพจากน้ำป่าไหลหลาก จะจัดการอย่างไรให้ดีที่สุด มีที่รองรับเป็นการถาวร จะจัดการแบบบ้านมั่นคงของ พอช. ได้หรือไม่ หรือใช้วิธีเช่าพื้นที่กับ สปก. ไปเรื่อยๆ ระยะเวลาแล้วให้เป็นของชุมชน สนใจจะทำข้อมูลตั้งแต่ยอดเขาพนมไปจนถึงสะดือทะเล เพื่อสร้างให้เป็นตัวอย่างของพื้นที่จัดการตนเอง ต่อยอดกับสมัชชาปฏิรูปที่อำเภอเขาพนมจัดไปแล้ว 8 ครั้ง จัดประชุมระดับจังหวัดกระบี่ไป 1 ครั้ง และจะนำเสนอต่อสมัชชาสุขภาพภาคใต้ นอกจากนี้ยังสนใจทำโครงการในมิติด้านสังคม ยาเสพติด การตั้งครุภักก่อนวัยอันควร การ

จัดการสิ่งแวดล้อม ทำอย่างไรให้คนตื่นตัวเรื่องอาเซียน การรักษาชนบประเพณี การขนส่ง การท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษ มลายู (ในอาเซียนมีประชากรมุสลิมอยู่มาก) แผนพัฒนาภาคใต้ จะมีแผนการสร้างโรงไฟฟ้ามากมาย ทำอย่างไรให้ประชาชนเป็นเจ้าของโรงไฟฟ้า เป็นโรงไฟฟ้าระดับชุมชนที่ใช้พลังงานจากชีวมวล เป็นพลังงานทางเลือก (1 จังหวัด 1 โรงไฟฟ้า)

เป็นห่วงเรื่องโรงไฟฟ้าจะกระทบกับสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ขอให้มองมาพบตาพูดเป็นตัวอย่าง สิ่งก็ตามมาคือเงินที่หาได้หมดไปกับยาที่ต้องใช้รักษาตัวเอง ถ้าพัฒนาอุตสาหกรรมที่ภาคใต้ ปอดของคนภาคใต้จะหายไป มีเงินมากแค่ไหน ถ้าสุขภาพแยเจ็บป่วย เงินที่ได้ก็ไม่มีความหมาย

ชุมชนพรุพี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการที่ทำ ช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก สนใจทำเรื่องครอบครัวอบอุ่น บ้านนาอยู่ ขณะนี้ตั้งเป้าหมายว่าจะสร้างบ้านให้ได้ 70 หลังต่อปี เพื่อให้ทุกคนครอบครัวมีบ้านเป็นของตนเองครบ 100%

ปัตตานี สนใจการทำนาข้าว แต่ขาดระบบน้ำ พันธุ์ข้าวที่ปลูกมีหลายสายพันธุ์ การเลือกว่าจะใช้พันธุ์ไหนปลูกพื้นที่ไหน ปลูกเมื่อใด ก็น่าสนใจ บางพันธุ์ไม่ต้องใช้น้ำ ใจหทัยที่จะทำนาจะเป็นเรื่องการใช้ประโยชน์พื้นที่สร้างให้ได้เต็มที่ เพราะปัญหาอยู่ที่คนรุ่นใหม่ไม่ทำนา

ข้อมูลเพิ่มเติม คุณคำนึง นวลมณี เป็นผู้สะสมพันธุ์ข้าวทั่วประเทศ และหาก บอ.มอ. หรือชุมชนต้องการให้สำนักวิจัยและพัฒนา มอ. ประสานนักวิชาการให้โทร. มาที่ 074-286967 หรือ 074-286940

วันนี้ บอ.มอ.ได้เกิดการเรียนรู้จากการนำเสนอ การวิเคราะห์ วิจัยเพิ่มเติมข้อมูลจากชุมชน ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดกันมาแต่เดิม หลายท่านอยากได้ บอ.มอ. คนเดิม แต่คนใหม่จะมีโอกาสเรียนรู้อะไรใหม่ เพราะความรู้ที่อยู่ในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องให้หลายฝ่ายมาช่วยฝึกฝน ปฏิบัติจริง ประยุกต์ใช้ เป็นงานวิชาการที่กินได้ ปฏิบัติได้ อย่าเป็นแต่วิชาการ ทำโดยหลับหูหลับตาที่ไม่พอ ต้องไปอยู่กับของจริง ฝึกปฏิบัติ สร้างเครือข่ายขยายตัว สร้างสรรค์ในเชิงบวก ความรู้ของเด็กๆ ที่อยู่ในโรงเรียนจะได้สร้างการเรียนรู้กับชุมชนเกิดขึ้นได้ทั้งในวัด ในมัสยิด เป็นเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก จะทำให้ชุมชนมีรูปแบบที่เหมือนกันหมดไม่ได้ ต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด

วันที่ 4 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณวัลภา ฐานักาญจน์ ผู้ประสานงานโครงการบัณฑิตอาสาสมัครวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ.มอ.) ได้เข้าพบเพื่อแนะนำมูลนิธิเพื่อการเยียวยาและสมานฉันท์ชายแดนใต้ (มยส.) ที่จะช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ตั้งแต่ยากจน พิการ ไม่มีอาชีพ ไม่มีบ้าน โดยเป็นคนที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนอื่นๆ ได้ หากพบบุคคลเหล่านี้ ขอให้แจ้งทาง มยส. นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับการลงไปทำงานด้านสุขภาวะในโรงเรียนปอเนาะ และจะมีนักวิชาการจากอากา જે ประเทศอินโดนีเซีย มาร่วมศึกษาด้วย ลักษณะของปอเนาะมี 2 แบบ คือ เรียนศาสนา

ทั้งหมด และเรียนศาสนาอยู่กับสามัญและอาชีวะ มยส. จะทำงานในปอเนาะทั้ง 2 แบบ แต่ต้องเป็นปอเนาะที่นักเรียนกินนอนอยู่กับปอเนาะ ไม่ใช่เป็นแบบไป-กลับเหมือนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม บางปอเนาะมีความต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับปอเนาะ

สำหรับโครงการ บอ.มอ. จะรับสมัครบัณฑิตอาสาฯ เพิ่มอีก 2 คน อยากจะให้ลงในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส ในกรณีนี้ ทาง สกว.นราธิวาส เพิ่งจะได้หารือกับวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับตำบล โดยเลือกตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เป็นตำบลเป้าหมายที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้าน ตำบลบางขุนทองมี 6 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านไทยมุสลิม 2 หมู่บ้าน หมู่บ้านไทยพุทธ 4 หมู่บ้าน มีทั้งฐานทรัพยากรป่าพรุที่บ้านยูโย มีลำน้ำไหลผ่านเป็นเส้นทางคมนาคมในสมัยก่อน มีวัดที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมากับวัดชลธาราสিংเห มีกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเจ๊ะเห ถ้าเป็นไปได้ ต้องการให้บัณฑิตอาสาฯ ลงในพื้นที่ตำบลบางขุนทอง โดยบัณฑิตอาสาฯ จะเป็นชายหรือหญิง หรือนับถือศาสนาใดก็ได้

วันที่ 24 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

คุณมุฮัมมัดรุสดี นาคอ (โทร.089-6589025 Email : rusdee.yaha@gmail.com) และคุณอิสมาแอ มาหะ (โทร.084-8556346 Email : air.sawo@gmail.com) ได้เข้ามาหารือเรื่องการหาพื้นที่ทำงานให้กับบัณฑิตอาสาฯ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ.มอ.) ที่ผ่านมามี บอ.มอ. ลาออกไป 3 พื้นที่ คือ 1) ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา 2) ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และ 3) นิคมสร้างตนเองเบตง ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จึงต้องรับสมัครใหม่ มีผู้สมัคร 16 คน แต่จะรับเพิ่มมาทดแทนที่ลาออกไป 5 คน เมื่อก่อนจะใช้ฐานโรงพยาบาลชุมชนในการรองรับ บอ.มอ. แต่พบว่าโจทย์วิจัยจะอยู่ในกรอบของสุขภาพ จึงเริ่มเปลี่ยนมาประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

โครงการ บอ.มอ. จะทำการสอบสัมภาษณ์เพื่อรับคนทดแทนในวันที่ 26 กรกฎาคม 2555 และวันที่ 30-31 กรกฎาคม 2555 จะเลือกพื้นที่ทำงาน

จึงได้แนะนำพื้นที่ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ที่หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส (Node นราธิวาส) ร่วมกับวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ทั้งตำบล โดยจะเป็นโครงการระยะยาวประมาณ 3 – 5 ปี โดยในตำบลมีทั้งชุมชนมุสลิม 2 หมู่บ้าน และชุมชนพุทธ 4 หมู่บ้าน สามารถกำหนดประเด็นที่จะศึกษาและช่วยเหลือชุมชนได้หลากหลาย สำหรับพื้นที่ทำงานของ Node นราธิวาส จะอยู่ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอสุไหงโก-ลก อำเภอตากใบ และอำเภอสุไหงปาดี แต่ประเด็นจะจำกัดเฉพาะการจัดการทรัพยากรป่าพรุเป็นหลัก ถ้าเป็นเศรษฐกิจ จะเกี่ยวข้องกับอาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าพรุ หากสนใจ สามารถประสานและลงดูพื้นที่ปฏิบัติได้ เพื่อจะได้ดูความเหมาะสมเรื่องที่ปัก และหาพี่เลี้ยงในระดับพื้นที่

วันที่ 22 สิงหาคม 2555

มุฮัมมัดรุสดี นาคอ พี่เลี้ยงโครงการ บอ.มอ. แจ้งข้อมูลมาทาง Email ความว่า “เรียน คุณวิรัช เอี่ยมปลัด ที่เคารพ รุสดี ขอแจ้งถึงบันทึกตอาสาที่ลงพื้นที่บางขุนทองครับ คือ นางสาว สุไรดา สอริ ประจำอยู่ อบต. โทร.088-3942738 และนางสาวนุรอัสซะห์ บากา ประจำอยู่ รพ สต. โทร.081-9691829 ซึ่งทางทีมงานได้ส่งตัวน้องลงพื้นที่ เมื่อวันอังคาร ที่ 14 สิงหาคม 55 ได้มีการแนะนำตัวน้องทั้งสองกับ อบต. และ รพสต. แต่น้องได้ขออนุญาตลงพื้นที่ปฏิบัติงานหลังรាយอครับ และวันศุกร์ ที่ 24 สิงหาคม 55 ทางทีมงานวางแผนจะลงพื้นที่บางขุนทองอีกครั้ง เพื่อส่งหนังสือการส่งตัวน้อง และพบปะพี่เลี้ยงสำนักงานที่น้อง บอ.มอ. สังกัด ขอขอบคุณครับ”

วันที่ 20 กันยายน 2555 ณ บ้านพัก บอ.มอ. บ้านญูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ลงพื้นที่เยี่ยมบันทึกตอาสาฯ ที่พักเป็นบ้านไม้ติดกับถนนใหญ่ เป็นบ้านเก่าที่เจ้าของเดิม ใช้นานกว่า 20 ปี เมื่อเจ้าของสร้างบ้านหลังใหม่ จึงยกเป็นบ้านเช่า ข้อกังวลคือติดถนนเส้นหลัก มากเกินไป คนภายนอกเข้าถึงได้โดยง่าย ฝาบ้านไม่มีช่องและรูโหว่ ทำให้ บอ.มอ. ที่เป็นผู้หญิง ทั้งสองคน เกรงกว่าจะถูกแอบมองจากภายนอก ได้พยายามแขวนผ้าตามฝาผนังคอยปกปิดรูปที่มีอยู่เดิม มีวัยรุ่นมานั่งจับกลุ่มพูดคุยตอนค่ำ ยิ่งทำให้เกิดความระแวง จึงคิดจะย้ายไปอยู่บ้าน ปูนที่เพิ่งสร้างใหม่ที่มีความมิดชิดกว่านี้ แต่เกรงใจเจ้าของบ้าน ไม่กล้าบอกเลิกสัญญา เพราะ เห็นว่ามีความตั้งใจปรับปรุงสภาพบ้านให้

ภูมิหลังของ บอ.มอ. นางสาวสุไรดา สอริ ภูมิลำเนาอยู่อำเภอยะรัง (ใกล้เมืองโบราณยะรัง) จังหวัดปัตตานี จบสาขาวิชารัฐศาสตร์ การปกครอง นางสาวนุรอัสซะห์ บากา ภูมิลำเนาอยู่ บ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จบสาขาวิชาพัฒนาสังคม

เรื่องการทำงาน ยังอยู่ในระยะปรับตัว คอยช่วยพิมพ์งาน รับงานคีย์ข้อมูลให้กับ อบต. บางขุนทอง จึงยังไม่ได้เริ่มเรียนรู้ชุมชน และพี่เลี้ยงในพื้นที่ยังไม่ว่างลงพื้นที่ อาศัยลงไปกินเอง ช่วงหลังจากเวลาราชการ เมื่อมีโอกาสดูไปเยี่ยมเพื่อน บอ.มอ.ที่สุโขทัย-ลก บ้างเป็นบางครั้ง เพราะที่อำเภอสุโขทัย-ลก มี บอ.มอ. คนเดียว

เมื่อได้พูดคุยถึงพื้นที่ทำงานแล้ว บอ.มอ. เลือกพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านบางขุนทอง และหมู่ที่ 6 บ้านญูโย เนื่องจากใกล้ที่พัก และเป็นชุมชนมุสลิม จึงได้ชวนวิเคราะห์แต่ละหมู่บ้าน กรณีหมู่ที่ 1 บ้านบางขุนทอง เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดของตำบลบางขุนทอง แต่มักจะไม่พบ คนวัยรุ่นไปจนถึงวัยทำงาน เนื่องจากมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานไปประเทศมาเลเซีย แต่พบว่า มีสถาบันการศึกษาปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อยู่ในหมู่บ้าน แต่เด็กส่วนใหญ่จะ มาจากภายนอกตำบล ด้านอาชีพ ยังมีการทำนา ค้าขาย แต่กลุ่มอาชีพ ที่มีการตั้งกลุ่มศิลปาชีพ นั้น ปัจจุบันอาคารศิลปาชีพถูกทิ้งร้าง มีชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการสอนอัลกุรอาน ดังนั้น ความตั้งใจของ บอ.มอ. ที่จะทำกับกลุ่มศิลปาชีพต้องประเมินให้ดีว่ามีโอกาสฟื้นฟูได้หรือไม่ สำหรับ หมู่ที่ 6 บ้านญูโย มีบ้านเรือนไม่มาก สภาพหมู่บ้านมีพื้นที่ป่าเสม็ด ชาวบ้านอาศัยตัดไม้เสม็ดมา เเผาทำถ่านไม้จำนวนมาก สิ่งที่น่าจะคิดต่อยอดได้คือ ปรับปรุงเตาเผาเพื่อให้ได้น้ำส้มควันไม้

สำหรับใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร เนื่องจากน้ำส้มควันไม้มีคุณสมบัติป้องกันแมลงศัตรูพืช การใช้ในครัวเรือน เช่น รักษาแผลไฟไหม้-น้ำร้อนลวก ตะกอนในชุดฟันบรรเทาปวด ฯลฯ เรื่องการปรับปรุงเตาเผา อาจเชื่อมโยงนักวิชาการด้านวิศวกรรมศาสตร์ มอ. มาช่วยออกแบบร่วมกับชาวบ้าน หรืออย่างน้อยอาจปรับปรุงเตาเผาให้ได้ได้ถ่านที่เร็วกว่าเดิม เหลือปริมาณเนื้อไม้มากกว่าเดิม เป็นต้น ปัญหาโดยภาพรวมของทั้งตำบลคือระบบน้ำ หลังจากมีการสร้างอาคารควบคุมน้ำ และประตูกันระหว่างน้ำเค็มกับน้ำจืด ระบบนิเวศเปลี่ยน การทำนาบางแห่งไม่ได้ผล เพราะระดับน้ำท่วมขัง วัชพืชขึ้นหนาแน่น ไม่คุ้มกับการลงทุน พื้นที่นาจึงถูกทิ้งร้างมากขึ้น หลายคนขุดยกร่องเพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน ลองพิจารณาดูว่าจะทำโครงการในประเด็นใดได้บ้าง

ความต้องการขึ้นพื้นฐานในการทำงาน ต้องการพี่เลี้ยงในระดับพื้นที่ช่วยพาลงไปทำ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและคอยแนะนำในเรื่องต่างๆ ได้ ต้องการอุปกรณ์กล้องถ่ายภาพ คอมพิวเตอร์ไว้ใช้สำหรับพิมพ์งาน เนื่องจากต้องเร่งทำรายงาน 3 เดือนที่ต้องส่งภายในสิ้นเดือนตุลาคม 2555

วันที่ 20 กันยายน 2555 ณ บ้านพัก บอ.มอ. บ้านยูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ลงพื้นที่เยี่ยมบัณฑิตอาสาฯ โดยกำหนดว่าจะพยายามมาเยี่ยมบ่อยขึ้น ใช้วันอังคารเป็นวันนัดหมาย แต่หากมีการกิจสำคัญอาจจะปรับเปลี่ยนได้ หรือหากมีการจัดเวทีร่วมกับชุมชนจะลงมาช่วยเป็นกรณีไป

เรื่องเร่งด่วนที่ต้องทำในขณะนี้คือรายงานการศึกษาชุมชน อาจจะนำข้อมูลของ อบต. บางขุนทองมาปรับปรุงให้เป็นจริงมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับ อบต. ในการนำข้อมูลไปใช้ในการปฏิบัติงานด้วย บอ.มอ. ได้แผนที่โครงร่างชุมชนบ้านบางขุนทองและบ้านยูโยจากสถานีอนามัย ช่วยให้ทำแผนที่เดินดินได้ง่ายขึ้น เพิ่มเติมทรัพยากรสำคัญของชุมชน กลุ่มอาชีพ ฯลฯ ลงไป

ประเด็นที่ บอ.มอ. สนใจมี 2 เรื่อง คือ 1) โครงการที่ทำกับผู้สูงอายุ จากเดิมที่สถานีอนามัยต้องการให้เป็นชมรมผู้สูงอายุมาออกกำลังกาย แต่เมื่อถามความเห็นจากผู้สูงอายุแล้ว มีความต้องการเรียนอัลกุรอาน ศึกษาหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม เพื่อเตรียมสู่บั้นปลายของชีวิตมากกว่า จึงแนะนำว่า ควรเป็นโครงการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ โดยเริ่มจากเรื่องการเรียนรู้อัลกุรอานก่อนก็ได้ สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าคือการเล่าถึงเรื่องในอดีต เป็นความรู้ที่คนรุ่นใหม่ไม่มี และเป็นการสืบทอดความภูมิใจในความเป็นมาของชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นได้ 2) ปัญหาสุขภาพในช่องปากของเด็กนักเรียนปอเนาะและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้แนะนำให้ขยับเป็นเรื่องสุขภาพในโรงเรียน แต่เริ่มจากเรื่องสุขภาพในช่องปาก และโยงให้เห็นพฤติกรรมการใช้ชีวิตของเด็กว่าอะไรคือสาเหตุปัญหาเรื่องปากและฟัน ช่วงเวลาไหนที่จะคุยกับเด็กเพื่อพัฒนาโครงการและกิจกรรมร่วมกันได้บ้าง ทั้ง 2 ประเด็น หากนัดหมายการจัดเวทีได้เมื่อใด ให้แจ้งมา จะได้ลงพื้นที่ไปช่วย

ทบทวนข้อมูลที่มีอยู่ว่าเพียงพอต่อการทำรายงานการศึกษาชุมชนหรือไม่ พบว่า บอ.มอ. ยังไม่ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนจาก อบต.บางขุนทอง เนื่องจากนายก อบต. ปลัด อบต. ติด

ภารกิจ และให้นำกรอบการทำรายงานการศึกษาชุมชนมาดูว่ามีหัวข้อใดที่ยังไม่เข้าใจ จะได้ อธิบาย และหากพบว่ายังขาดข้อมูลส่วนใดจะต้องรับลงไปเก็บเพิ่มเติมจากชุมชน

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 3 กรกฎาคม 2555 ณ ห้องประชุมชั้น 3 อาคารบริหารงานกลาง วิทยาลัยชุมชน นราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ผู้อำนวยการ วชช.นราธิวาส : สืบเนื่องจากการไปดูงานโครงการพระราชดำริ ที่อำเภอ แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ได้ความคิดว่าเราพัฒนาชุมชนแบบเดิมๆ ไม่ได้ ที่ผ่านมามีในปี 2555 ทางวิทยาลัยชุมชนก็ลงพื้นที่พัฒนาแต่เป็นแบบสะเปะสะปะ ไปทำที่บ้านกูบ อำเภอตากใบบ้าง ไปทำที่อำเภอยี่งอบ้าง ที่อำเภอรือเสาะบ้าง ไปทำอยู่หลายแห่ง แต่ไม่เห็นภาพของการพัฒนา จึงอยากใช้วิธีการของแม่ฟ้าหลวงมาทำ โดยลงพัฒนาพื้นที่เดียว แม่ฟ้าหลวงพัฒนาทั้ง อำเภอ ทาง วชช.นราธิวาส จะทำให้เล็กลง เลือกลงมา 1 ตำบล เมื่อดูที่ตัวผู้นำแล้ว พร้อมทั้งจะทำงานกับเราคือที่ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จึงอยากจะขอความร่วมมือจาก สกว. คือ การลงพื้นที่เบื้องต้นเพื่อหาข้อมูลพื้นฐานที่จะพัฒนาว่าชาวบ้านต้องการพัฒนาอะไร ถ้าชาวบ้าน ไม่ต้องการหรือไม่ได้สร้างความตระหนักให้กับชาวบ้านก็จะไม่ยั่งยืน พอเราถอยออก หมู่บ้านก็ ล่ม กลับสู่ตามเดิม เพราะฉะนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ สกว. ลงพื้นที่ร่วมกับเรา ตำบลบางขุนทองก็ติดอยู่กับป่าพรุ มีหน่วยอนุรักษ์ป่าอยู่ มีคลองที่ขึ้นไปอำเภอสุไหงปาดี และไปอำเภอตากใบ ลำน้ำนี้เกือบจะตายตัว เมื่อก่อนเป็นทางเรือวิ่งจากอำเภอเมืองไปอำเภอตากใบ ผมเคยนั่งเรือไปตอนเด็กๆ เพราะบ้านเดิมอยู่อำเภอตากใบ วิ่งวันหนึ่งเต็มๆ กว่ามาถึงตากใบ เมื่อก่อนไม่มีถนน และมีท่าเรือตลอดเส้นทาง น่าจะศึกษาหลายๆ เรื่อง เพื่อจะพัฒนาตำบลนี้ ซึ่งมีคนนับถือศาสนาอิสลาม 2 หมู่บ้าน และศาสนาพุทธ 4 หมู่บ้าน อาจารย์ใน วชช.นราธิวาส ก็ไปเรียนรู้การวิจัยชุมชนกับอาจารย์ภาสกร มหาวิทยาลัยขอนแก่น อยากจะนำโครงการทั้งหมดของ วชช.นราธิวาส ลงไปที่ตำบลบางขุนทองทั้งหมดในปีงบประมาณ 2556 โครงการเรามีเป็น 10 โครงการ และทาง วชช.นราธิวาส ก็มีกำลังคือนักศึกษา 1,500 คนที่จะลงไปช่วย อยากให้นักศึกษาลงไปพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะโดยปรัชญาแล้วคือ พัฒนาคน พัฒนาท้องถิ่น พัฒนาคนคือจัดสอนอนุปริญญา ตอนนี้เราพัฒนาแต่คน แต่ไม่ได้เอาคนไปพัฒนาท้องถิ่น อยากให้สร้างเป็นโมเดลของบางขุนทองที่จะเป็นต้นแบบให้กับตำบลอื่น เพราะต้องการขยายไปตำบลอื่นอีก ถอดบทเรียนของบางขุนทองไปใช้ในตำบลอื่น

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : สิ่งที่กำลังคิดเป็นเรื่องที่ดีมาก ตรงกับงานวิจัยท้องถิ่น แต่คิดให้ใหญ่กว่านี้ได้ไหม ให้เป็นประโยชน์กับวิทยาลัยชุมชน เรามีโมเดลที่ทำกับสถาบันอุดมศึกษา เห็นงานบริการสังคมก็แตกต่างกัน งานวิจัยก็แตกต่างกัน งานสอนก็แตกต่างกัน งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมก็แตกต่างกัน ถ้าสามารถ set ระบบเป็น 4 in 1 ทำงานพื้นที่เดียว ได้ทั้งงานวิจัย เขียนรายงานตีพิมพ์ ทางอาจารย์ก็ได้ผลงาน เป็นงานบริการสังคมไปในตัว ใช้ในการเรียนการสอน ลงใจจะความรู้อย่างอย่างมาสร้างหลักสูตรใหม่ เพราะเราเห็น มอศ.

มีหลักสูตรวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นการฝึกคนจากงาน จากตัวความรู้ บางแห่งได้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนา เวลาออกแบบจะได้ไม่มุ่งเป้าเพียงการบริการสังคม แต่มุ่งเป้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ชุดใหม่ๆ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ผู้อำนวยการ วชช.นราธิวาส : ตั้งเป้าจะไปเปิดวิทยาลัยชุมชนที่ตำบลบางขุนทอง ไปจัดการเรียนการสอนที่ อบต. ได้ เป็น MOU ระหว่าง วชช. กับ อบต. ขอความอนุเคราะห์จาก กศน. ให้ไปสอนประชาชนให้จบ ม.6 เมื่อออกแบบการลงพื้นที่แล้ว ทาง วชช. จะทำบันทึกถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เชิญประชุมส่วนราชการต่างๆ เพื่อลงไปพัฒนาตำบลบางขุนทองพร้อมกับ วชช. ให้ สกว. ช่วยหาปัญหาความต้องการ ข้อมูลพื้นฐานให้หมดก่อนจึงจะไปคุยกับหน่วยงานต่างๆ ได้

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : การลงไปทำ คงต้องเป็นทางทีม วชช. กับชาวบ้าน ที่จะร่วมกันทำ ช่วยกันหาข้อมูล ทาง สกว. จะช่วยเรื่องการวางกระบวนการ น่าจะผลักดันให้วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส เป็นวิทยาลัยชุมชนต้นแบบในประเทศไทย เคยไป วชช. หลายแห่ง มีความรู้สึกว่ามันต่างอะไรกับวิทยาลัยการอาชีพ ไม่ต่างจากวิทยาลัยเทคนิค เพียงแต่ระดับอาจแตกต่างกัน ไม่เห็นอัตลักษณ์ ไม่เห็นความเฉพาะ และความโดดเด่นตรงนี้ หลายแห่งจึงแย่งงานทำกับฝ่ายอื่น ถ้า วชช.นราธิวาส จัดหาชุดความรู้เหล่านี้ ขยับขึ้นมาสร้างหลักสูตรของตัวเองของชุมชนจริงๆ สร้างหลักสูตรแล้วสอนชาวบ้านให้กลับไปทำงานได้ด้วยจริง เช่น อาหารพื้นบ้าน แทนที่จะเป็นเทคโนโลยีอาหารแบบอาชีพ คนเรียนจบออกไปทำอาหารขายได้ หรือเรื่องผ้าคลุมผม กริชรามัน ความรู้ในภาคใต้มีมาก ถ้าสามารถร้อยและหาความรู้ชุดนี้ หรือเรื่องป่าพรุ ปลายงาม ประมง

ผู้อำนวยการ วชช.นราธิวาส : ไม่อยากให้คนไปทำงานมาเลเซีย เพราะที่ตำบลบางขุนทองน่าจะมีคนไปทำงานที่มาเลเซีย อยากให้คนกลับมาอยู่ในพื้นที่ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านตนเอง ใน 1 ปี น่าจะเห็นผลในระดับหนึ่ง คาดว่าจะต้องทำ 4-5 ปี ถึงจะเกิดสำนึกและยั่งยืน ไม่ใช่ไปป้อนให้เขากินตลอด ทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าต้องการพัฒนาตนเอง ลงทุนด้วยตนเอง ทาง วชช. ก็จะนำหลักสูตรไปปรับเป็นเรื่องบัญชีหมู่บ้าน บัญชีครัวเรือน การปกครองท้องถิ่นเรื่องการบริหารหมู่บ้าน เอาทุกสาขาลงไป แล้วให้นักศึกษาไปเรียนรู้ด้วย

ช่วงแนะนำตัวผู้เข้าร่วมประชุม : อ.สารินี สุนทรปฎิมา สอนสาขาพัฒนาชุมชน อ.สาคร ปานจิ้น หัวหน้ากลุ่มงานกิจการนักศึกษา สอนสาขาการศึกษาปฐมวัย อ.สาริยา บือซา สอนสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ อ.กัญชลิกา กราบไกรแก้ว รับผิดชอบงานอำนวยการ อ.แวแอเซาะ อัสมาแอ ดูแลงานด้านคอมพิวเตอร์ อ.ทวีบุญ เซาวะเจริญ บุคลากร วชช.นราธิวาส อ.วรรณกลาง ประพันธ์ กลุ่มงานการเรียนการสอน วิรัช เอี่ยมปลัด ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส ดร.บัญชากร แก้วส่อง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. สมบูรณ์ อภากาศกิจ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ เบญจวรรณ วงศ์คำ งานจัดการความรู้ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาทิม รัชปราชญ์ สกว.นราธิวาส รอบีอาตม หามะ สกว.นราธิวาส พนมพร บุญนิล เจ้าหน้าที่ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดูแลส่วนงานโครงการภาคใต้

รอง ผอ.วชช.นราธิวาส : ได้ไปเรียนรู้อาณาจักรที่จังหวัดเชียงราย และน่าจะปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของที่นี่ได้ในบางส่วน เพิ่งได้เข้ามาทำหน้าที่ที่นี่ ถือเป็นผู้ร่วมงานคนหนึ่งของ วชช. นราธิวาส ชื่อสมพร คำหนูอินทร์ อดีตเป็นศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1 เกษียณอายุมา 3 ปีกว่า ไม่นึกว่าจะกลับเข้ามาอยู่ในระบบราชการอีกสักวาระหนึ่ง ตลอดที่เข้ามาอยู่ที่นี้ ได้สัมผัสกับ สกว. ที่มาเป็นวิทยากร ซึ่งทาง อ.ทวีบุญ เป็นเจ้าของโครงการ ได้ฟังแนวคิด ได้อะไรหลายอย่าง ซึ่งได้เรียนรู้เยอะ จดบันทึกไว้ สำหรับสิ่งที่เราจะทำต่อไป ต้องอาศัยท่านทั้งหลายเป็นกำลังสำคัญ ส่วนผมเองก็จะมีส่วนร่วมและคิดว่าสิ่งใดที่จะใช้ผมได้ ก็ยินดีเป็นส่วนหนึ่งที่จะรับและเต็มที่ ตั้งแต่มาอยู่ที่นี้ ยังไม่มีวันหยุดเลยครับ แต่งานไม่ค่อยเห็นเป็นชิ้นเป็นอัน ยังจะต้องปรับ แต่ตอนนี้เริ่มขยับขึ้นไป ตั้งแต่ท่าน ผอ.ไสว มาอยู่และผมเป็นส่วนหนึ่งที่สนองนโยบาย หากจุดโฟกัสที่แน่นอนว่าเราจะทำอย่างไรกับพื้นที่ที่เราคิดกันอยู่ว่าเป็นพื้นที่เป้าหมาย และเราจะไปทำตรงนั้น ให้เกิดเป็นภาพที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ชัดเจนขึ้น ไม่สะเปะสะปะ

ผอ.วชช.นราธิวาส : ผมชื่อไสว ชินพงษ์ บ้านเดิมเป็นคนอำเภอตากใบ เพิ่งมารับตำแหน่งที่นี่ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555 ประมาณ 3-4 เดือน เดิมเป็นรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่นราธิวาสเขต 1 ก่อนหน้านี้อยู่เขต 3 ที่อำเภอระแงะ ก่อนหน้านี้นี้เป็นผู้อำนวยการกลุ่มงานนโยบายและแผน ทำงานแผนมาตลอดเกือบ 20 ปี รับตำแหน่ง ผอ.วชช. ในวาระ 4 ปี มีการคัดสรรเหมือนมหาวิทยาลัย มาจากบุคคลภายนอกก็ได้ มาจากอาจารย์ใน วชช. ก็ได้ อยู่อีก 4 ปี ก็น่าจะทันการวิจัยจบ คงไม่ย้ายไปไหน แต่ก็มีแนวโน้มว่า ผอ. วชช. ต่างๆ จะไปดำรงตำแหน่งที่อื่นได้โดยไม่ต้องคัดเลือก กำลังทำระเบียบกันอยู่

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนราธิวาส : งานที่ได้ร่วมกับ วชช. นราธิวาส ในขณะนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ งานวิจัยเชิงประเด็น เป็นการถอดบทเรียนเครือข่ายผ้าคลุมผมสตรีมุสลิมในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส เพื่อให้ได้สภาพปัญหา และได้ข้อมูลที่น่าสนใจ พบว่ามีผู้ผลิตผ้าคลุมผมอยู่ 111 กลุ่ม มีผู้ผลิตประมาณ 2,200 คน กำลังการผลิตประมาณปีละ 1,100,000 ผืน มูลค่าประมาณ 330 ล้านบาท เมื่อถามถึงเรื่องการพัฒนาการผลิต เริ่มถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ที่ผ่านมามีหน่วยงานต่างๆ จะทูลเรื่องการผลิตมาก แจกจักรเย็บผ้า แจกวัตถุดิบ เพื่อให้มาทำ แต่ไม่ได้สอนให้ทำการตลาด เมื่อถอดบทเรียน จะพบว่าคุยเรื่องการตลาดมาก และอยากพัฒนาศักยภาพตนเอง ทั้งตลาดภายในประเทศ ตลาดต่างประเทศ ภาษาที่จำเป็นต้องใช้เพื่อธุรกิจผ้าคลุมผม ทั้งภาษาไทย อังกฤษ มลายูสำเนียงต่างๆ ทั้งสำเนียงมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน สิงคโปร์ ภาษาอาหรับ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในธุรกิจ จะใช้ email อย่างไร เพราะส่วนราชการนำสินค้าขึ้นในเว็บไซต์ OTOP ของพัฒนาชุมชน และมีคนโทร.มา ส่ง email มา และตัวของเขาเองต้องฟังลูกๆ ตลอด แล้วตัวเขาจะทำเป็นเองได้อย่างไร การเปิดร้านค้าออนไลน์จะทำได้อย่างไร อยากจะรู้เรื่องบัญชี และทำบัญชีลงในคอมพิวเตอร์ได้ไหม เป็นแนวคิดใหม่ๆ ที่ไม่ว่าจะออกมาจากชาวบ้านธรรมดา ส่วนในเชิงพื้นที่จะสร้างโมเดลที่ตำบลบางขุนทอง อยากรับฟังจากทุกท่านว่าทาง ผอ.วชช. ไปทำความเข้าใจไว้อย่างไรบ้าง

อ.ทวีบุญ เชาวะเจริญ : ประเด็นเรื่องผ้าคลุมผม ได้กำหนดให้มีการสัมภาษณ์เชิงลึกไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อำเภอจะแนะ และกลุ่มที่อำเภอบาเจาะ ซึ่งความน่าสนใจจะมีความโดดเด่นกันคนละอย่าง กลุ่มที่อำเภอจะแนะ จะมีความโดดเด่นด้านการตลาด โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย ซึ่งเขาสามารถส่งไปขายได้ไกลถึงประเทศญี่ปุ่น ตะวันกลาง โดยใช้ email กลุ่มที่อำเภอบาเจาะ ความน่าสนใจอยู่ที่การใช้จักรคอมพิวเตอร์ลงมาช่วยในการผลิต โดยที่ดูตัวแบบมาจากจังหวัดปัตตานี ที่ใช้จักรคอมพิวเตอร์ผลิตหมวกกะปิเยาะห์ ช่วยทำให้การผลิตได้จำนวนที่มากขึ้นและลดราคาที่ยากขึ้น

รอง ผอ.วชช.นราธิวาส : ส่วนที่กำลังคิดต่อไปก็คือต้องการเน้นกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนระดับพื้นที่มากขึ้น คือ ตำบลบางขุนทอง เห็นความกระตือรือร้นของผู้นำคือ นายก อบต. บางขุนทอง ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของ วชช.นราธิวาส อยู่ด้วย ในการแก้ปัญหาสถานที่เรียน และเวลาทำงาน ผู้บริหารก็มาทั้งทีม มีปลัด มีโต๊ะอิหม่าม มาร่วมทำ ปรับพื้นที่ สร้างอาคาร ให้เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และหากจะพัฒนาด้านอื่นๆ ต้องเริ่มจากศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ถ้าได้พัฒนาคนตรงนั้น ในขณะที่ทีมงานพร้อมจะร่วมทำงานกับเรา ก็น่าจะดีกว่าที่อื่น ครั้งล่าสุดที่ได้ประชุมผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย ผู้ปกครองประมาณ 70 คน ก็อยู่ในวัย 30-40 ปีขึ้นไป ให้ความรู้เรื่องการดูแลเด็กปฐมวัย ได้ออกแบบสำรวจความต้องการ ตอนแรกก็คิดว่าเขาคงจะเขียนไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่ผู้ปกครองเขียนได้ แสดงความเห็นออกมาดีพอสมควร ก็อยากจะเข้าไปสนับสนุนเรื่องอื่น เช่น เรื่องอาชีพ น่าจะได้ประโยชน์ เมื่อเกิดความร่วมมือขึ้น ไม่ได้ทำตามลำพัง นายก อบต. ก็เต็มใจที่ เข้าใจบทบาทของ วชช. ว่าเป็นอย่างไร บทบาทของเขาในฐานะ อบต. เป็นอย่างไร

อ.วรรณ กลางประพันธ์ : คงไม่มีปัญหาอะไร เพราะแต่ละคนก็เคยลงหมู่บ้าน ไปทำ Walk rally อย่างละเอียดมาแล้ว เข้าใจบริบทส่วนหนึ่งมาแล้วว่าทำอะไร ความร่วมมือก็เต็มที่อยู่แล้ว ในฐานะที่ วชช. เป็นเจ้าภาพ

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เวลาจะออกแบบ ต้องเห็นพื้นที่ เห็นประเด็นความต้องการ จาก วชช. ก่อน ถ้าเป็นงานวิจัยท้องถิ่นจะออกแบบกันคนละแบบ ออกแบบจากทาง วชช. ก่อน แล้วคิดกลับไปดึงจากชาวบ้านกลับขึ้นมา ฐานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะมีการปฏิบัติการทางสังคมในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้ดีขึ้น เป้าหมายของการวิจัยคือการเปลี่ยนแปลงต้องเกิดขึ้นในพื้นที่ที่เราไปทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เปลี่ยนเรื่องรายได้ เปลี่ยนเรื่องระบบความสัมพันธ์ เปลี่ยนเรื่องระบบคิด คนในชุมชนต้องเป็นหลักในการเคลื่อนไหวงาน ตอนนี้ วชช. กับชุมชน สัมพันธ์กันอยู่ในระดับไหน อาจจะสัมพันธ์บางส่วนกับ นายก อบต. หรืออาจเคยเห็นพื้นที่ ลงพื้นที่ เห็นผู้คนบางส่วนแล้ว เวลาพลิกกลับเพื่อให้คนในชุมชนเป็นตัวตั้งจะเดินไปได้ เรื่องของสถาบันการศึกษากับท้องถิ่น เราก็มองไว้เหมือนกัน แต่ยังหาจุดเคลื่อนที่ไม่ค่อยเป็นรูปธรรมนัก ส่วนใหญ่สถาบันการศึกษาร่วมวิจัยจะเยอะ แต่ร่วมกระบวนการเพื่อสร้างท้องถิ่นจริงๆ ไม่ค่อยชัด ถ้า วชช. ที่ขึ้นกับ สกอ. (สถาบันการอุดมศึกษา) อย่างน้อยก็มีภารกิจ 4 ข้อ สอน วิจัย บริการสังคม และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม งานชุดนี้แทนที่เราจะไปเป็นงานบริการสังคมเพื่อสร้างพื้นที่ตำบลนั้นๆ อย่าง

เดียว เราก็ใช้กระบวนการของการบริการสังคมเปลี่ยนมาใช้กระบวนการวิจัย ก็จะไดงานวิจัยด้วย ได้ผลการบริการสังคมด้วย เริ่มเกิดบูรณาการ 2 in 1 ทำเรื่องเดียวได้ทั้งงานวิจัยที่จะไปตีพิมพ์ ทาง สกว. ก็มีการสารงานวิจัยเชิงพื้นที่ เขียนแล้วลงตีพิมพ์อยู่ใน index (ตัวชี้วัด) ของ สกอ. เรื่องไหนที่สอดคล้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ก็ได้คำอธิบายมาอีกตัวหนึ่ง งานที่เราทำกับชุมชน สังคม เป็นงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้ 3 ภารกิจแล้ว และถ้ากระบวนการนำไปสู่การฝึกงานของนักศึกษา เริ่มมาสู่การผลิตบัณฑิต ด้านการเรียนการสอน ถ้าดีกว่านั้นเนื้อหาที่ได้ อาจารย์อาจจะนำมาใช้เขียนตำราบางบท วิจัยแล้วต้องได้ความรู้มาเขียนตำราใช้สอนในสาขาของตนเองได้ คุณค่าของตำราจะสูงกว่าไปลอกหรือแปลมา ถ้าเยี่ยมกว่านั้นงานวิจัยชุดนี้ นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอนของ วชช. ให้เห็นโมเดล ของ วชช. ว่าเด็กที่จบมาจะมีคุณสมบัติที่สามารถหาความรู้ด้วยตนเองได้ และผลก็จะเกิดขึ้นกับชุมชนด้วย การเรียนการสอนของเด็กทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน ได้ความรู้มาสร้างเด็กได้ต่อ จะขับเคลื่อนงานที่มีคุณค่า การวิจัยเป็นการหาความรู้ใหม่ แต่เวลาเราสอนในสถาบันการศึกษา วิธีการให้ความรู้เด็กคือการบอก สอนในห้อง หน้าห้อง แต่เด็กก็ไม่เคยไปวิจัย ถ้าผูกเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนไปด้วย จะช่วยให้เกิดความรู้ชุดใหม่ การวิจัยที่หาความรู้แบบวิจัยท้องถิ่นจะใช้ 2 แนวทาง คือ การเข้าไปหาภูมิปัญญา ให้ชาวบ้านรู้จักรากเหง้าของตนเองก่อน ชุมชนต้องวิจัยตัวเองให้เจอก่อน ภาษานักเลงว่า “กูเป็นใคร” ชาวบ้านที่นี้เป็นใคร มีรากเหง้ามาจากไหน ถ้ามุ่งไปแต่ข้างหน้า จะตกหลุมตรองได้ ถ้าไม่ย้อนทบทวนสิ่งเหล่านี้ พอได้ความรู้ภูมิปัญญาแล้ว ความรู้อาจจะเจอข้อติดขัด งานชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นความรู้ระดับภูมิปัญญาจริง ๆ แต่การยกระดับภูมิปัญญา ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาเติม ฉะนั้นความรู้จากวิทยาลัย จะสานเข้ากับความรู้ชาวบ้าน เป็นความรู้ชุดที่สาม ซึ่งจะเป็นความรู้ใหม่จริง ๆ เอาภูมิปัญญามาประยุกต์เข้ากับความรู้ชุดใหม่ และเหมาะกับการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาเดิมเหมาะกับสภาพเดิม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาจจะเหมาะกับคนอีกชุดหนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ภูมิปัญญากับวิทยาศาสตร์จะลงตัวกันอย่างไร ถ้าเดินแบบนี้ได้ วชช. นราธิวาส จะเป็น วชช. ต้นแบบ อาจจะได้หลักสูตรใหม่ ๆ ที่ชื่อสาขาอาจจะเหมือนกับคนอื่น เคยเสนอทางอีสานให้ตั้งสาขาเทคโนโลยีเหล่าพื้นบ้านได้ไหม หรือสาขาวิชาเกษตรอินทรีย์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน การค้าขายแดนระดับชุมชน เปิดการค้าและสร้างความสัมพันธ์ข้ามชาติ รัฐศาสตร์ก็เรียนได้ นิติศาสตร์ก็ทำได้ ถ้ายุติธรรมชุมชนเกิดขึ้นได้ก็เป็นนิติศาสตร์ชุมชน เป็นหลักสูตรใหม่ ทำท่ายที่อื่น และในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้ที่ต่างจากที่อื่นเยอะ

อ.สาคร ปานจีน : ตำบลบางขุนทอง ที่ลงไปทำเรื่องศูนย์เด็กเล็ก และอาจจะพบปะเฉพาะผู้นำ ไม่แน่ใจว่า สกว. ได้สำรวจชุมชนหรือยังว่าจริง ๆ แล้ว เขาต้องการอะไร ถ้ายังไม่ทำเราจะเริ่มต้นอย่างไร การจะไปทำอะไรสักอย่างในชุมชน ถ้าเราเอาปัญหาจากผู้นำ จะไม่ใช่ทางแก้ เพราะไม่รู้ว่าเป็นปัญหาของชาวบ้านด้วยหรือไม่ เหมือนที่เคยไปประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำปัญหามาแบบนี้ แต่พอลงลึก ๆ กับชาวบ้านจริง ๆ เขาก็จะบอกว่าไม่ใช่ เขาต้องการแบบนี้

มากกว่า ทาง สกว. จะแนะนำทางบุคลากรของ วชช. อย่างไร เพื่อให้ได้คำตอบจากชุมชนมาก่อนว่าสิ่งที่เขาต้องการคืออะไร ทั้ง 6 หมู่บ้าน ถ้าเขาต้องการอะไร มีปัญหาอะไร ต้องการแก้ไขอะไรก่อน-หลัง ชุมชนอาจจะจัดลำดับความสำคัญว่าปัญหานี้ต้องได้รับการแก้ไขก่อน เราก็คงมาดูว่าเรามีโครงการ มีนโยบายอะไรที่จะลงไปได้เลยในปีงบประมาณ 2556

ผอ.วชช.นราธิวาส : อยากจะให้ สกว. วิจัยเชิงสำรวจว่าชุมชนต้องการอะไร แต่ขอให้ช่วยวางโครงสร้างการวิจัยให้หน่อย เพราะขั้นต้นไม่เป็น เรื่องกำลังคนที่ลงไป ไม่มีปัญหาเคยไปอบรมมาแต่ก็ยังไม่ลึกซึ้ง ถ้าไม่ได้ปฏิบัติจริง คิดเรื่องนี้ไว้นานแล้ว ก่อนที่จะไปแม่ฟ้าหลวง จะมาทำ 1 ชุมชนแล้วขยาย ถ้าไม่มีตัวแบบให้เห็นก่อน คนอื่นจะไม่ยอมรับไปใช้ ให้เห็นว่าสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนตำบลนี้ได้จริง ถ้าด้านการศึกษาคือลดจำนวนคนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ยกกระดับให้คนจบอนุปริญญาได้ก็คน รายได้ถ้าเดิมมีอยู่ที่ 10,000 บาทต่อครัวเรือน พอสองปีข้างหน้า เราน่าจะตั้งเป้าไว้ว่าแต่ละปีจะเพิ่มรายได้ให้เขาได้สักเท่าไร ถ้าทำได้ถึงเป้าจะเป็นชีวิตได้ว่าเพราะเราลงไปทำให้เขา จึงยกคุณภาพชีวิตได้แบบนี้ ลงไปทำตั้งแต่เด็กอนุบาล 3 ขวบ หลังจากนั้นเป็นเรื่องของ สพฐ. (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ผมก็ต้องไปหา สพฐ. ให้มาจัดการเรื่องนี้ ระดับ ม.6 ก็ต้องไปคุยกับ กศน. มุ่งเป้าไปที่คนที่อยู่นอกระบบทาง วชช. ก็จะทำให้คนที่จบ ม.6 มาพัฒนาให้จบอนุปริญญา ไปเปิดวิทยาลัยชุมชนที่ตำบลบางขุนทอง ให้สมาชิก อบต. ทั้ง 6 หมู่บ้านๆ ละ 2 คน ได้ 12 คน ก็เปิดสอนได้แล้ว จบแล้วก็ปิดตัวลงได้ ไม่มีอะไรผูกมัดเรา พอลงไปทำทั้งตำบล น่าจะทำทุกด้าน ไม่เช่นนั้นจะยกระดับคุณภาพชีวิตไม่ได้

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ถ้าเดินแบบท้องถิ่น โจทย์ต้องมาจากชุมชน ไม่อยากได้โจทย์จากผู้นำ กระบวนการได้มา ทำได้หลายแบบ ถ้าแบบวิจัยท้องถิ่นใช้เวลานานหน่อย ต้องลงไปคลุกคลี ไปคุยจนได้โจทย์ เร็วขึ้นมาก็ทำแผนที่ศักยภาพของสังคม หรือที่เรียกว่า Social Mapping แต่ต้องทำแบบมีส่วนร่วม (Participatory Social Mapping) ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นคนนอกไปช่วย Mapping ให้ชุมชนเป็นคนลุกขึ้นมา Mapping เองว่าชุมชนตัวเองมีอะไรดีๆ นิเวศตนเองเป็นอะไรบ้าง และสิ่งดีๆ เหล่านี้ ต้องการขับเคลื่อนอะไรข้างหน้า จะเป็นแผนแบบองค์รวม ตรงนี้จะใช้เวลาสัก 5-6 เดือน ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนการ ถ้าจัดไม่ดีใช้เวลานาน ถ้าจัดดีก็จะเร็ว แต่การมีส่วนร่วมต้องลึก ไม่ผิวเผินเหมือนประชานิยม และไม่ใช่ว่าจริง เราอยากเห็นการมีส่วนร่วมจากใจ จากความรู้สึก ก่อนกระบวนการมีส่วนร่วม อาจต้องใช้เวลา

ผอ.วชช.นราธิวาส : ที่แม่ฟ้าหลวงบอกว่าให้เกิดการระเบิดจากข้างใน จากความต้องการของเขาจริงๆ ลงพื้นที่จนประชาชนบอกของจริงออกมาว่าต้องการอะไร

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เมื่อได้มาแล้วก็วางแผนร่วมกับชาวบ้าน แผนอาจไม่ตรงกับที่เราคิดไว้ก็ได้ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับ วชช. อาจจะลงไปร่วมทำงาน โจทย์นี้ที่เราได้มาอยู่ตรงไหน กลุ่มไหน และมีทีมไหนที่จะมาร่วมงานตรงนี้ได้ เวลาทำ Social Mapping จะเห็นทั้งประเด็น เห็นทั้งพื้นที่ แต่ละหมู่บ้านคงไม่มีปัญหาเหมือนกัน ทีมทำงานจะเป็นใคร เป็น

โตะอิหม่าม เจ้าอาวาส เกษตรกร จะเห็นโจทย์ พื้นที่ ทีมทำงาน ไปพร้อมๆ กัน คนเคลื่อนงานแรกๆ จะให้เต็ม 100% คงเป็นไปได้ไม่ได้ ขอให้ได้ 5-10% ก่อน แต่เป้าหมายคือเคลื่อนทั้งหมด

สมบูรณ์ อัปภาสกิจ : เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากที่จะสร้างรูปธรรมในระดับพื้นที่ และใช้กระบวนการวิจัย และคาดหวังที่จะผูกกับภารกิจของวิทยาลัยอยู่หลายเรื่อง เช่น สร้างความรู้ สร้างหลักสูตร Social Lab ของนักศึกษา พัฒนาเชิงบูรณาการที่ค่อยๆ สร้างการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่สำคัญมากต่อสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นคือเงื่อนไขภายใน วชช. กระบวนการต้องใช้ฐานของบุคลากรอาจารย์เข้าไปบูรณาการการทำงานอย่างมาก อย่างน้อยที่สุดจำเป็นต้องมีการประชุมสัมมนาภายในสัก 2-3 ครั้ง เพื่อที่จะปรับความคิดอะไรบางอย่าง หรือออกแบบสำหรับโครงการนี้เพื่อตั้งต้นให้มันชัด รวมใจให้ดี แล้วค่อยขยับ

ผอ.วชช.นราธิวาส : วชช. มีอาจารย์ทั้งหมด 21 ท่าน จะให้ลงพื้นที่ไปทั้งหมดที่ตำบลบางขุนทอง น่าจะลงไปได้ แต่การวางโครงสร้างจะขอให้ทาง สกว. ช่วยวางให้ว่าต้องจัดทีมที่ทีมจะอย่างไร แบบไหน

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : คิดร่วมกัน ไปคุยกับชาวบ้านด้วยกัน เพราะถ้าเราคิดจากข้างบนไป ชาวบ้านไม่ได้ด้วยแต่แรกก็จะมีปัญหาเหมือนกัน เริ่มจากทำความเข้าใจภายในองค์กรระดับหนึ่ง อาจจะหาแกนหลัก 4-5 คนก่อน คนอื่นอาจจะเสริมเข้ามา ลงไปคุยกับชาวบ้านก่อนเพื่อจะได้คิดออกแบบ ถ้าชาวบ้านไม่สนใจก็ไม่ทำ แต่ถ้าชาวบ้านสนใจ อยากรู้จักตัวเองว่าเป็นอย่างไร อยากเคลื่อนตัวเองก็ทำ เขาก็จะชี้เป้าได้ Scan กลุ่มคนเบื้องต้นเหมือนที่เราดึงมา ทั้งตำบลอาจจะได้สัก 10 คนก่อนก็ได้ เพื่อมาคุยวางกระบวนการแบบนี้ อยากรู้อะไร จะได้ออกแบบเองเลย จะได้ออกแบบไปพร้อมๆ กัน

ผอ.วชช.นราธิวาส : นายก อบต. เป็นศิษย์เก่า วชช. จะให้เขาคัดเลือกคนที่มีจิตอาสา ที่ทำงานนี้ มาประชุมรวม เพื่อจะขับเคลื่อนอย่างที่เราได้ ผู้นำใช้ได้ มีความสนใจที่จะทำร่วม

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : แต่เราต้องลงไป Scan คนเพิ่มเติม นายก อบต. ก็เป็นปัญหาหนึ่งในการทำงาน พอเลือกตั้งแล้วไม่ได้ นอกจากเลิกโครงการแล้วยังล้มงานด้วย อยากเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นนายก อบต. หรืออะไรก็แล้วแต่ ชาวบ้านยังเดินทางได้ต่อ เพราะเป็นปัญหาเขา ชีวิตเขา ได้นายก อบต. มาก็ดีแล้ว แต่เราไม่เกาะติดกับนายก อบต. คนเดียว แต่เราต้องไปหาคนอื่นมาเติม อยากเห็นการมีส่วนร่วมที่เป็นจริงของชาวบ้านกับคนที่เดือดร้อนจริงในเรื่องนี้ คนที่มีใจอาสา อยากช่วย มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ถ้ามีกลุ่มเหล่านี้มาทำงาน จะเคลื่อนได้ดี

สมบูรณ์ อัปภาสกิจ : ช่วงที่เราศึกษาในพื้นที่ต้องใช้เวลา 4-6 เดือน ที่จะให้เห็นรายละเอียดหลายๆ อย่างออกมา เช่น หลักสูตร เรื่องที่เขาบอกได้แล้วว่าเป็นประโยชน์กับเขา หรือลูกหลานเขา หรือเครื่องมือที่จะใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลง แต่บางเรื่องมีความชัดอยู่ ก็ไม่จำเป็นต้องไปรอถึง 6 เดือน เช่น เรื่องของเด็กปฐมวัย ชัดในภารกิจของ อบต. ที่จะสนับสนุนแล้ว เราก็เดินไปเลยแล้วจะเป็นรูปธรรมที่ดีมาก ทำขนานกันไปเลย เราไปเจาะข้อมูลอีกนิดเดียวสร้างกระบวนการนิดเดียวแล้วสร้างแบบวิจัยให้เห็นเลยว่าเด็กปฐมวัยแบบนี้เราเดินแบบวิจัยทำอย่างไร

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เด็กปฐมวัยจะมีงานวิจัยทั้งในศูนย์เด็กเล็ก กับงานวิจัยที่บ้าน พอเราพูดถึงเด็กปฐมวัยเรามักจะมองแค่สถานที่เรียนและจัดการตรงนั้น แต่พอกลับไปบ้านจะมีอีกชุดปัญหาหนึ่ง เพราะฉะนั้นงานวิจัยจึงมองความสมดุลด้วย ที่ศูนย์เด็กเล็กจะจัดระบบอย่างไร และที่ชุมชนจะจัดระบบอย่างไร ที่สำคัญ เมื่อเป็นลูกหลานเขา เขาควรจะเป็นตัวตั้งตัวตีในกระบวนการคิด กระบวนการหนุนช่วย ไม่ใช่โยนภาระมาให้ศูนย์ฯ ได้ปรึกษากับคุณสมบูรณ์ อภากาศกิจ ที่จะมาช่วยงานที่ ศอ.บต. (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้) มาดูงานฝ่ายวิจัย ก็มองว่าที่นี้อาจจะเป็นโมเดลของการพัฒนาชายแดนใต้ งานนี้อาจจะร่วมกันระหว่าง วชช. สกว. และ ศอ.บต. เราต้องทำในชุดที่คิดกันก่อน ดึงพื้นที่ขึ้นมาคิดร่วมกันเพื่อจะหาโจทย์ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มอาจารย์ภายใน คัดกระบวนการ ใช้งานของ สกว. ที่ทำอยู่แล้ว อาจจะวางแผนไปตามโครงการเหล่านี้ก็ได้ ไปเยี่ยมชมโครงการวิจัย สิ่งที่มีอยู่แล้วก็ดึงโจทย์ให้คมขึ้น เช่น เรื่องเด็กเล็ก เมื่อชัดก็พัฒนามาเป็นโครงการได้เลย ขณะเดียวกันต้องคิดเรื่องบูรณาการตลอดเวลาด้วยว่างานนี้เป็นงานองค์กรรวมของวิทยาลัยชุมชนที่แท้จริง ถ้าให้เร็วก็คือการทำ Social Mapping ลงทุนร่วมระหว่าง สกว. กับ วชช. ทำกันเองใช้งบประมาณไม่มาก ลงทุนฝ่ายละ 100,000 – 200,000 บาท น่าจะได้ความรู้ ลงทุนคนละครึ่ง เพื่อให้เกิดความรู้ชุดนี้ออกมา เผลอๆ โจทย์ก็จะออกมาในช่วงที่กำลังไปทำ ได้โจทย์ที่ชัดขึ้น ก็ทำไปก่อนได้เลย ส่วนการเดินทางโครงการวิจัยที่หลังค่อยว่ากันอีกที ศอ.บต. อาจจะหนุนบ้าง ทาง สกว. อาจจะเติมอะไรบ้าง ในส่วนที่ตรงกับภารกิจ บางอันถ้าไม่ตรงก็คงเติมไม่ได้ ถ้าผนวกกับงานของ สกว. นราธิวาส ได้ ก็นำเข้าไปได้เลย ภาระของเขาก็จะไม่หนัก

เบญจวรรณ วงศ์คำ : Social Mapping จะเป็นเครื่องมือการทำงานแบบมีส่วนร่วม และอาจจะเครื่องมือที่ช่วยในการทำงาน ก่อนที่จะเริ่มอาจจะมี Workshop เรื่องการใช้เครื่องมือ Social Mapping ให้เป็นไปตามที่เราคาดหวังสัก 1-2 ครั้ง ให้เรารู้จักเครื่องมือก่อนเราจะลงไปทำจริง จะได้มีความเข้าใจ

ผอ.วชช.นราธิวาส : ถ้าทำ Workshop ก็อยากให้คนของ วชช. ทั้งหมดเข้าเรียนรู้ เพราะว่าทุกคนต้องลง เป็นเชิงบังคับให้ทุกคนต้องลงพื้นที่ เพราะต่อไปจะมุ่งพื้นที่ตำบลบางขุนทองเพียงแห่งเดียว

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ถ้า Workshop พร้อมกันได้ก็ดี แต่ถ้าไม่พร้อมกันก็ได้ เป็นไร ทำ Workshop ให้กับคนภายในก่อนก็ได้ หรือ Workshop โดยที่มีชาวบ้านเข้ามาร่วมด้วย ถ้ารู้ว่าทีมที่จะทำงานร่วมเป็นใคร บางส่วนก็ได้

ผอ.วชช.นราธิวาส : ครั้งแรก Workshop เฉพาะคนของ วชช. ก่อน ให้รู้เรื่องทั้งหมดก่อน แล้วครั้งต่อไปก็มีชาวบ้านมาร่วม และลงไปทำ Workshop ในพื้นที่เลย ไม่ต้องเป็นภาระให้เขา

อ.สาคร ปานจีน : จากที่เคยไปอบรมวิจัยชุมชนกับ ดร.ภาสกร เมื่อสักครู่นี้เราพูดถึง Social Mapping ตอนที่เราไปศึกษาชุมชน ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นหรือข้อมูลพื้นฐาน ไปหาจากผู้นำก่อน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน อบต. อสม. ผู้นำประกอบอาชีพ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้น ทาง

วิทยากรให้ทำ Village Walk เดินไปแต่ละบ้านจะรู้ว่าเขาทำอาชีพอะไร จากนั้นให้เราทำแผนที่ชุมชน ทำว่าถนนซอยไหน อย่างไร เพื่อรู้จักชุมชนมากขึ้น หลังจากนั้นให้เราไปทำแผนที่ภาคตัดขวาง ถ้าเราตัดขวางในพื้นที่เขา จะเป็นลักษณะอย่างไร เป็นที่ลุ่ม ป่า ภูเขา กลุ่มคนจะอยู่มากตรงไหน เพื่อเราจะได้ลงไปถูก ทำปฏิทินประเพณีในหนึ่งปีว่าชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง เราจะได้ลงไปถูกว่าในเดือนนี้มีประเพณีแบบนี้ แล้วเราจะทำอย่างไร ตำบลบางขุนทองมี 6 หมู่บ้าน ถ้าเราลงไปพร้อมกัน เพื่อไปทำแผนที่กลุ่มละหมู่บ้าน แต่เราอาศัยฐานของผ้าชุมชนที่มีจิตอาสา ร่วมกับนักศึกษาที่มีอยู่แล้ว ลงไปช่วยกันทำแผนที่สัก 3-5 วัน ลองดูว่าจะได้แผนที่มาชัดเจนแค่ไหน หลังจากนั้นก็ให้แต่ละชุมชนวิเคราะห์ปัญหา และปัญหาบางปัญหามันซ้อนปัญหา บางทีเราอาจจะไม่ต้องแก้บางปัญหาถ้าหากเราแก้ปัญหานั้นเสร็จ ปัญหาอื่นอาจจะหายไป พอจะเชื่อมโยงเข้ากันได้ไหม

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ตัวเนื้องานชุดเดียวกัน แต่วิธี การเริ่มต้น ไม่ใช่เริ่มจากความสนใจจากภายนอกอยากไปรู้ชุมชน แต่เรากำลังทำให้ชุมชนอยากรู้จักตัวเอง เราเป็นตัวช่วย ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นโจทก์เรานะ เนื้อหาจะเหมือนกันหมด ประวัติศาสตร์ชุมชน นิเวศชุมชน ปฏิทินประเพณี ปฏิทินการเกษตรการผลิต ก็ใช้รูปแบบเดียวกัน เดินสำรวจชุมชน แต่ว่าต่อมาจากชุมชนรู้จักตัวเอง ไม่ใช่เราอยากรู้จัก เป็นตัวแรกที่เราต้องกระตุ้นออกมาให้ได้ สร้างตัวนี้ให้ได้ ถ้าสร้างไม่ได้ถึงแม้จะได้แผนที่ออกมาได้อย่างไรก็ตาม ก็ไม่มีประโยชน์อะไรกับชาวบ้าน แผนที่ชุมชน ผังเครือญาติ แค่ว่าที่เราทำความเข้าใจกันเกิดขึ้นแล้ว ถ้าเราไปทำผังเครือญาติเอง เราก็คงรู้ แต่ชาวบ้านไม่ได้เกิดจิตสำนึก แต่ถ้าเด็ก เยาวชน เป็นคนทำผังเครือญาติ หรือชาวบ้านทำกันเอง ก็จะทำให้เขาเป็นญาติใคร เป็นเรื่องเดียวกันแต่พลิกวิธีหน่อย

ผอ.วชช.นราธิวาส : สร้างแกนนำระดับชุมชนแล้วให้ไปบอกต่อในทุกครัวเรือนว่า วชช. มาทำอะไร แล้วคุณอยากได้ไหม ถ้าไม่อยากได้ก็ถอยกลับ ไปที่อื่น สร้างความเข้าใจกับคนในวชช. ก่อน แล้วไปดึงแกนนำจากชุมชน มาร่วมเป็นที่ทำงานแล้วให้เกิดความคิดว่าอยากจะทำรู้จักตนเอง แล้วลงไปทำได้เอง

ผอ.สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เมื่อคิดเรื่องแผนขับเคลื่อนก็มาคิดเรื่องงบประมาณ แต่ต้องเป็นงบประมาณสำหรับวิจัย หากคนมาเสริมให้กับ สกว.นราธิวาส เพิ่มเติม

วันที่ 18 กรกฎาคม 2555 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ประชุมเพื่อแนะนำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลบางขุนทอง ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย โต๊ะอิหม่ามมัสยิดบางขุนทอง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทอง ปลัด อบต.บางขุนทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกสูง สมาชิก อบต. ของทั้ง 6 หมู่บ้าน กำนันตำบลบางขุนทอง ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน

นายก อบต.บางขุนทอง : ได้เชื่อมโยงงานกับวิทยาลัยชุมชนนราธิวาสในเรื่องศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากเดิมที่คับแคบ จึงได้ขอใช้พื้นที่บริเวณตาดีกาและเป็นห้องสื่อเพื่อการเรียนรู้ กระทั่งวันนี้ก็มีงานดีๆ ที่จะเข้ามาที่ตำบลบางขุนทอง

ผอ.วชช.นราธิวาส : เดิมได้มองพื้นที่ อบต.กะลุวอเหนือ แต่ประเมินดูแล้วผู้บริหารไม่สนใจเท่าไรนัก จึงเปลี่ยนมาเลือกพื้นที่ อบต.บางขุนทอง โดยงานนี้จะเริ่มต้นจากการวิจัยเพื่อหาปัญหาทั้งตำบล เป็นในรูปของ “บางขุนทองโมเดล”

วิทยาลัยชุมชนทั่วประเทศมี 21 แห่ง แต่ วชช.นราธิวาส เลือกที่จะทำเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สาธารณสุข การศึกษา การอนุรักษ์ ฯลฯ มูลเหตุที่คิดทำเรื่องนี้ เนื่องจากได้มีโอกาสไปดูงานที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเริ่มทำจากตำบลแม่ฟ้าหลวงก่อน แล้วขยายครอบคลุมไปทั้งอำเภอ ที่ผ่านมา วชช.นราธิวาส ก็ออกไปพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เหมือนกัน แต่กระจายไปหลายอำเภอ ทำให้ไม่เห็นผลว่ายกระดับได้จริงหรือไม่ ไม่มีตัวชี้วัดให้เห็น อย่างเช่นรายได้ ไม่สามารถอธิบายได้ว่ารายได้จากเดิม 10,000 บาท เพิ่มเป็น 12,000 บาท หรือไม่ วชช.นราธิวาส ก็มีงานไปส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน เช่น การแปรรูปมะพร้าว ขนม อาหาร เกษตร การปักผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม (ฮิญาบ) ซึ่งมองไม่เห็นภาพ และไม่รู้ว่าเกิดจากความต้องการของชาวบ้านจริงหรือไม่ จึงอยากใช้งานวิจัยมาช่วยทำให้เห็นปัญหา เช่น นาร้าง ลำน้ำที่เคยกว้างก็ถูกปิดแล้วแคบลง น้ำนิ่ง สาเหตุมาจากอะไร เช่น คนไม่ทำนาแล้วใช้ไหม คนไปทำอะไร หาวิธีแก้อย่างไร โดยประสานหน่วยงานอื่นเข้ามาช่วยกันแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ก่อน ในอดีต เคยจำได้ว่าการเลี้ยงหมูขี้พรา เหมือนที่แม่ฟ้าหลวงเลี้ยงหมูเหมยซาน (หมูดำ) ใช้หยวกกล้วยผสมรำมาใช้ทำเป็นอาหาร ไม่มีการปนเปื้อนสารพิษ แต่เดี๋ยวนี้เนื้อสัตว์ผัก ผลไม้ มีสารพิษสูง คนที่ได้รับสารพิษจากอาหารมากที่สุดคือผู้บริหารระดับสูง รองลงมาคือพระ เพราะเห็นของดี ๆ ก็ถวายให้พระก่อน แต่จริง ๆ แล้วเป็นอาหารที่ใช้สารเคมี คนที่ได้สารพิษน้อยที่สุดคือเกษตรกรที่ผลิตวัตถุดิบ อย่างชาวสวนก็จะรู้ว่าผลไม้ต้นไหนที่ไม่ได้ใช้สารพิษก็จะกินแต่ต้นนั้น รู้วิธีป้องกันตนเองเวลาใช้สารเคมี

งานที่จะลงมาทำในตำบลบางขุนทอง ไม่ใช้การมาแจกอย่างเดียว แต่ชุมชนต้องคิดว่าจะทำอะไรให้งอกเงย ในปีงบประมาณ 2556 โครงการของ วชช.นราธิวาส ทั้งหมดจะลงมาที่ตำบลบางขุนทอง ให้มากที่สุด ตั้งใจให้มีการจัดการเรียนการสอนระดับอนุปริญาที่ตำบลบางขุนทอง สิ่งที่ได้ในงานพัฒนามาก่อน งานวิจัยก็ทำไป ค่าเล่าเรียนของ วชช.ก็ถูก ภาคเรียนละ 500 บาท (หน่วยกิตละ 25 บาท) เรียนทั้งหมด 7 ภาคเรียน ใช้เวลาเรียนช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ จบอนุปริญาแล้ว ไปเรียนต่อระดับปริญาตรีที่มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยเปิดอย่างรามคำแหง สุโขทัยธรรมาธิราช ฯลฯ อาจารย์ผู้สอนก็จะใช้อาจารย์ที่เกษียณอายุแล้ว วิชากฎหมายก็ให้หัวหน้าสำนักงานจังหวัดมาสอน เป็นต้น วิจัยปัญหาของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการศึกษา เพื่อจะลดผู้ไม่รู้หนังสือ โดยประสานกับ กศน. มาช่วยจัดการเรียนการสอนจนจบ ม.6 จากนั้นก็ชวนมาเรียนต่อ วชช. ได้เลย หรืออย่างปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ทำอย่างไรให้คนลดไปโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันไม่ให้เกิดโรค อาจจะวิจัยว่ามีคนไปโรงพยาบาลเท่าไร หลังมีโครงการสามารถลดคนไปโรงพยาบาลได้เท่าไร อาจมีอาสาสมัครที่มีเวลาไปหาข้อมูล โดยจะมีการสอนการเก็บข้อมูล ทำการสำรวจ มี

หน่วยงานอะไรมาทำโครงการที่ตำบลบางขุนทองไว้บ้าง เช่น โรงทอผ้า ทำอยู่ตลอดหรือทอเฉพาะมีคนมาเยี่ยม ถ้าทำได้สำเร็จจะเป็นต้นแบบเพื่อไปพัฒนาตำบลอื่นได้

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา : เมื่อพูดถึงคำว่าวิจัย หลายคนอาจจะนึกไปถึงว่าต้องเป็นคนที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ถึงจะทำได้ แต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชาวบ้านที่ไม่จบอะไรมาเลยก็สามารถทำได้ แม้แต่เด็กๆ ก็ทำได้ วิธีการก็เริ่มจากตั้งคำถามกับตนเองว่ามีปัญหาอะไร ทั้งปัญหาอาชีพ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ แล้วต้องการแก้ปัญหาไหนใหม่ แต่ต้องแก้ด้วยตนเองก่อนนะ แล้วก่อนที่จะลงมือแก้ไขปัญหามีความรู้พอหรือยัง ถ้าคิดว่าไม่พอต้องหาข้อมูลอะไรก่อนบ้าง แล้วหาข้อมูลความรู้ด้วยวิธีการอย่างไร อาจไม่ได้ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์อย่างเดียว การนั่งคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้รู้ในชุมชนก็อาจจะได้ข้อมูลความรู้พอที่จะแก้ปัญหาแล้วก็ได้ ถ้าความรู้ในชุมชนไปพอ จะหาจากไหนมาเติมได้บ้าง เมื่อได้ข้อมูลความรู้รอบด้านแล้วมานั่งถกเถียงกันว่าปัญหานี้จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร อาจจะมีหลายวิธี ก็ลองนำวิธีต่างๆ มาทดลองปฏิบัติการจริง จากนั้นก็สรุปบทเรียนว่าได้ผลเป็นอย่างไร

ในเบื้องต้นนี้ ต้องการจะทำความรู้จักกับชุมชนให้มากที่สุด จึงขอความอนุเคราะห์บุคคลที่จะช่วยนำทางสำรวจดูสภาพพื้นที่ โดยคนนำทางต้องรู้จักทาง รู้จักสถานที่สำคัญ และรู้จักคน

ผู้เข้าร่วมประชุม : มีมติเห็นด้วย และกำหนดวันที่จะให้ทีมลงสำรวจพื้นที่ระหว่างวันที่ 19-23 กรกฎาคม 2555 ดังนี้

วันที่ 19 กรกฎาคม 2555 ช่วงเช้า หมู่ที่ 6 บ้านยูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

บ้านยูโย คำว่า “ยูโย” มาจากคำในภาษามลายูว่า “ยูรยูร” ที่หมายถึง การข้ามไปข้ามมา หมู่บ้านตั้งมาได้ประมาณ 3 ชั่วอายุคนแล้ว มีความเป็นเครือญาติร่วมกับชาวรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ชุมชนแรกๆ ตั้งขึ้นในหมู่ที่ 1 บ้านบางขุนทอง โดยใช้บริเวณป่าดินโคกเป็นที่ตั้ง หมู่บ้าน ขณะบริเวณที่ราบจะไว้ใช้ทำนา และมีป่าที่มีพรรณไม้ขึ้นหลายชนิด โดยเฉพาะไม้ตำเสา ที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างบ้าน เครื่องเรือน ไม้ฮ้างที่แมลงไม่กินเนื้อไม้ ไม่เสียดที่เก็บได้จากพื้นที่พรุ หลังการล้อมติดกับหินก็จะนำไม้กะบุง (กาบ) ซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนมาเนียนแต่งคมมัดให้เสมอกันอีกครั้ง ลักษณะการสร้างบ้านเรือนจะสร้างตามแนวคลองหรือแนวถนน (ตาซัง? ตาแซ?) มีคลองบางนรา (สุหนานาฆอ) เป็นทางสัญจรในอดีต

อาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน ได้แก่ การทำนาโดยใช้พันธุ์ข้าวจากมาเลเซีย ทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน การนำไม้เสียมมาเผาเป็นถ่าน อาศัยจับปลาด้วยการใช้เบ็ดเพื่อจับปลาช่อน ปลาชะโด ปลากบ (รูปร่างคล้ายปลาสวาย) มีพืชริมคลองชนิดหนึ่งที่สามารถใช้เมล็ดมาสมัยก่อนในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม น้ำในคลองจะลดลง น้ำทะเลจะหนุน ทำให้น้ำเค็มรุกเข้ามา น้ำในคลองจะเป็นน้ำกร่อย ชาวบ้านสามารถจับปู จับกุ้ง ปลากระบอก ได้ตามลำคลอง แต่เมื่อมีโครงการสร้างประตูกั้นน้ำยูโยเมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว การถ่ายเทของน้ำลดลง ทำให้

น้ำและดินเปรี้ยว คลองที่เคยกว้างก็ค่อยๆ แคบลงทุกปี พรรณไม้หลายชนิดที่อยู่ริมคลองหายไป เหลือแต่จำพวกวัชพืช สภาพดินในที่ลุ่มก็เปลี่ยนเป็นดินกรด มีน้ำท่วมขัง ทำนาไม่ได้ผล

โครงการพระราชดำริยูโย ใช้ชื่อหมู่บ้านยูโย แต่คนยูโยได้ประโยชน์เพียงครั้งเดียว ชาวบ้านหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 3 จะได้ประโยชน์มาจาก รวมไปถึงคนในตำบลพร่อนด้วย แต่เวลาคนยูโยไม่ได้ทำนาเพราะสภาพดินและน้ำเปลี่ยนไป ก็มาโทษคนยูโย

ฐานทรัพยากรสำคัญของบ้านยูโย คือ ป่าเสม็ด มีพื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปตัดไม้เสม็ดมาเผาถ่านได้ประมาณ 1,750 ไร่ ส่วนที่เหลือจะเป็นเขตป่าสงวน อาชีพเผาถ่านเป็นอาชีพของคนที่มีรายได้น้อย คนที่ไม่มีช่องทางทำกินอย่างอื่นได้ ก็เข้าไปตัดไม้เสม็ด ใช้แรงตัวเองลากไม้เสม็ดมาถึงถนนกองรวมกันไว้ ก่อนจะขอช่วยหรือจ้างรถมาขนไปบ้านตัวเองที่สร้างเตาเผาถ่านเตรียมไว้ ไม้เสม็ดอ่อน แขนกลางของลำต้นจะออกเป็นสีแดงไม่มากนัก ถ้าแกนกลางมีสีแดงเป็นวงกว้าง แสดงว่าเป็นไม้เสม็ดแก่ การเติบโตของลำต้นจะค่อยๆ ช้าลงนำมาเผาถ่านได้ดี เพราะเมื่อเผาไม้เนื้อไม้จะไม่ยุบหายไปเหมือนไม้เสม็ดต้นอ่อน การเผาถ่านไม้เสม็ดจะแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกจะนำไม้เสม็ดเข้าเตาเผาด้วยความร้อนเป็นเวลา 4 วัน ช่วงที่สองจะทำการดับไฟจะปิดเตาทิ้งไว้จนกว่าจะเย็นอีกเวลา 3 วัน ก่อนจะนำถ่านไม้เสม็ดออกมาจากเตา บรรจุกระสอบปุ๋ยขายในราคากระสอบละ 150 บาท

นอกจากการเผาถ่านแล้ว ชาวบ้านยังนำไม้เสม็ดมาสร้างบ้าน ทำเครื่องเรือนไว้ใช้สอย โดยต้องนำไม้เสม็ดมาแช่น้ำเพื่อนำแป้งในเนื้อไม้ที่เป็นอาหารของมอดแมลงออกก่อน ส่วนผลกับใบเสม็ดนำมาต้มดื่มแก้หนาวในช่วงฤดูฝน เวลาเดินป่าหากกระหายน้ำและหาน้ำดื่มไม่ได้ ก็สามารถดัดต้นอ่อนของเสม็ดแล้วต้มน้ำเลี้ยงจากต้นได้

ต้นไม้ใหญ่ที่อยู่คู่กับชุมชนมาแต่เดิมคือ “ต้นหลุมพอ” อยู่บริเวณริมคลองของบ้านที่มีอาชีพเผาถ่านจากไม้เสม็ด ยางไม้ของต้นหลุมพอจะเป็นสีแดงเลือด ชาวบ้านมีความเชื่อว่ามีผีสิงสถิตอยู่ รูปร่างผิจะเป็นเงาดำตัวสูงๆ จึงไม่กล้านำมาสร้างบ้านเรือน

สำหรับสตรีมุสลิมในหมู่บ้านยูโย นอกจากทำสวนยางพารา สวนปาล์มแล้ว ยังมีอาชีพรับจ้างปักผ้าคลุมศพสตรีมุสลิม (ฮิญาบ) ซึ่งมีเก่าแก่จากบ้านศาลาใหม่ ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ มาลงทุนเพื่อจ้างให้ทำส่ง

ช่วงซบเซาจักรยานยนต์สำรวจสภาพพื้นที่รอบหมู่บ้านยูโย

ประตูระบายน้ำคลองบางเตย ต้นน้ำมาจากหมู่ที่ 3 บ้านโคกสูง ไหลผ่านมาทางศาลาหน้าชา ชรบ. หมู่ที่ 6 บ้านโคกสูง ออกไปทางแม่น้ำบางนรา

พื้นที่สาธารณะที่มีเสม็ดขึ้น ผังซ้ายเป็นป่าสงวน ผังขวาเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ เดิมชาวบ้านเลี้ยงวัวกันมาก จึงได้นำหญ้าชิตแนมาปลูก ต่อมาเลี้ยงวัวกันลดลง หญ้าจึงกระจายพันธุ์ปกคลุมไปทั่ว วัวจะกินเฉพาะยอดอ่อนเท่านั้น วันหนึ่งๆ ต้องเกี่ยวยอดอ่อนให้วัวกินประมาณ 25 กิโลกรัมต่อตัว ไม่กินหญ้าชิตแนที่แก่ตามที่เห็นในภาพ ซึ่งกลายเป็นวัชพืชชนิดใหม่ในพื้นที่ไป อาชีพเลี้ยงวัวในปัจจุบันมีชาวบ้านที่เลี้ยงอยู่ประมาณ 4-5 ราย รวมแล้วมีวัวที่

เลี้ยงจริง ๆ อยู่ประมาณ 10 ตัว นอกนั้นจะเป็นลักษณะซื้อมาขายไป โดยรับมาจากเขาตันหยง อำเภอมือเมืองนราธิวาส

มีโครงการที่รัฐมาส่งเสริมให้เลี้ยงแพะ แต่พบว่าไม่โปร่งใสนัก แพะที่ระบุว่าจะตัวละ 4,500 บาท แต่ตัวสูงเลยเข้าไม่มาก และไม่ทนโรค เลี้ยงได้ไม่นานก็ตาย

จุดแบ่งเขตระหว่างที่สาธารณประโยชน์ โดยกรมที่ดินจะมาวางแนวให้ จากนั้นชลประทานจะมาสร้างถนนเพื่อกำหนดเป็นแนวเขตที่ชัดเจนอีกครั้ง

โครงการประตุน้ำยูโย มีการสร้างไว้หลายแห่ง เช่น ประตุน้ำบายน้ำปาดิ 1 ชาวบ้านในพื้นที่จะเรียกว่า “ประตุน้ำ น้ำแบ่ง” ในภาพฝั่งซ้ายจะเป็นเขตอำเภอดากไบ ฝั่งขวาจะอยู่ในเขตอำเภอสู่โขงปาดิ

ประตุน้ำบายน้ำปาดิ 2 ชาวบ้านในพื้นที่จะเรียกว่า “ประตุน้ำหัวหมู” เพราะมีการใช้หัวหมูปามาเซ่นไหว้และวางไว้ที่ประตุน้ำ

สถานีวัดระดับน้ำจะอยู่ในเขตตำบลไพรวัน มีเตาเผาอิฐสร้างบ้าน

การเดินทางโดยเรือจากอำเภอดากไบเพื่อไปตัวอำเภอมือเมืองนราธิวาส จะมาแวะจุดคลองน้ำแบ่ง เพราะเป็นจุดที่แบ่งระหว่างน้ำเค็มกับน้ำจืดตามธรรมชาติ ชาวบ้านจะแวะพักเพื่อเติมน้ำจืดในคลองก่อนจะล่องเรือขึ้นไปเมืองนราธิวาส ณ จุดนี้ จะมีตำนานเรื่องเล่าของจระเข้เจ้า ที่มักจะลอยตัวขวางลำน้ำไม่ให้คนผ่าน

คลองใต้หัวน เหตุเพราะเป็นจุดที่พบศพคนใต้หัวนลอยมาขึ้นที่คลองแห่งนี้ และชาวบ้านที่สัญจรไปมาก็ยังพบผีหลอกตอนประมาณ 22.00 น. โดยจะยืนทางขวายู่หน้าก้อนหินในรูป

ระหว่างเส้นทางที่วิ่งเลียบคูส่งน้ำ ฝั่งซ้ายจะมีคลองธรรมชาติ ชื่อว่า “คลองหลุมพี” เมื่อก่อนมีข้อพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างตำบลบางขุนทอง อำเภอดากไบ กับ ตำบลตันหยงมัส อำเภอรามัน ถึงขั้นมีเรื่องฟ้องร้องกัน จนมีการขุดคลองขึ้นมาเพิ่มอีก (ต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมเนื่องจากจับใจความสาเหตุความขัดแย้งจากผู้เล่ายังไม่ชัดเจน)

โครงการประตุน้ำยูโย ที่มาขุดคลอง ก่อคอนกรีต มีเมื่อสมัยรัฐบาลบรรหาร ศิลปะอาชา ใช้งบประมาณไปประมาณ 350 ล้านบาท (บ้างว่า 3,500 ล้านบาท) เมื่อสร้างแล้วคนที่ได้รับประโยชน์กลับเป็นคนหมู่ที่ 1 บ้านบางขุนทอง ตอนแรกเพื่อให้มีน้ำทำนา ต่อมาก็ทำนาไม่ได้ เพราะสภาพน้ำที่ท่วมขัง ทำให้ดินเปรี้ยว ต้องยกทรงเพื่อปลูกปาล์ม ซึ่งต้องลงทุนสูง เฉลี่ยแล้วเฉพาะค่าขุดยกทรงไร่ละ 9,000 บาท

สภาพต้นไม้ใหญ่ยืนต้นตาย ที่อยู่รอดได้คือต้นเสม็ด เพราะน้ำขังและเปรี้ยวจัด

ป้ายเขตรอยต่อระหว่างหมู่ที่ 1 บ้านบางขุนทอง กับหมู่ที่ 6 บ้านยูโย

เคยเสนอให้วิธีการแก้ปัญหาน้ำเปรี้ยวในคลองแอรอง ปิเหล็ง บางเตย ด้วยการผันน้ำจืดจากตันหยงมัสเข้ามา แต่ทางชลประทานรับเรื่องไว้แต่ยังไม่ดำเนินการ

ด้านศิลปวัฒนธรรมก็มีนายหนังตะลุง (วาทย์) ชื่อ ยาชะ มามะเร ส่วนบ้านไม้เก่าแก่เหลืออยู่ไม่มากแล้ว

วันที่ 19 กรกฎาคม 2555 ช่วงบ่าย หมู่ที่ 1 บ้านบางขุนทอง ตำบลบางขุนทอง อำเภอดากโบ จังหวัดนราธิวาส

คลองที่ถือเป็นจุดกำเนิดของชื่อหมู่บ้านและชื่อตำบลบางขุนทอง คือ ชาวบ้านพบเห็นไหม้หูจับสองใบ คล้องด้วยโซ่อกสีทองแดง ลอยขึ้นมาทุกวันศุกร์ โดยเข้าใจว่าในไหมจะมีสิ่งของมีค่าและทองคำอยู่ จึงช่วยกันขุดเพื่อหวังจะได้ทอง จนได้ชื่อว่า “บ้านขุดทอง” ภาษามลายูเรียกว่า “กูแบมะ” ต่อมาก็เพี้ยนจากบ้านขุดทองเป็น “บางขุนทอง” ในปัจจุบัน และมีชื่อเรียกกลุ่มบ้านย่อยๆ คือ ขุดทอง บางเตย โคนกอก และ กลือเบาะ

บริเวณสวนพรรณไม้ เดิมเป็นที่ตั้งของวัดตั้งเดิม ยังมีฐานเจดีย์ร้างพอหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้าง และยังพบที่บ้านโคกอิฐ ตำบลพร่อน อีกจุดหนึ่ง พบว่าใช้คลองในการค้าขายระหว่างกัน โดยใช้เรือโยง (เรือที่ใช้ในราชสำนัก)

บ้านบางขุนทองมีประชากรหนาแน่น มีบ้านทั้งหมดกว่า 270 ครัวเรือน และบ้านที่ไม่มีเลขที่บ้านอีกเป็นร้อยหลังคาเรือน เป็นไทยพุทธอยู่ประมาณ 40 กว่าหลังคาเรือน

ศาตึกาตั้งขึ้นมานานเกือบ 40 ปีแล้ว เพิ่งจะเปลี่ยนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้ประมาณปีกว่าๆ อยู่ภายใต้มูลนิธิ มีเด็กนักเรียนประมาณ 120 คน ผู้เรียนมาจากหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 6 รวมแล้วประมาณ 70 คน ที่เหลือเป็นคนต่างพื้นที่ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะเปิดสอนในวันจันทร์-ศุกร์ สำหรับศาตึกาจะเปิดสอนในวันเสาร์-อาทิตย์ มีผู้มาเรียนประมาณ 400 คน คนจากตำบลปิเหล็ง อำเภอสู่ไหงปาตี ก็มาเรียนที่นี่ เปิดสอนศาสนาถึงชั้น 3 (มุตาวัสสิฎ) มีอุสตาซ 5 คน โต๊ะครู 7 คน เมื่อเรียนจบแล้วจะไปต่อที่อำเภอดากโบ ที่มีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่ตำบลมูโนะ ตำบลไพรวัน ตำบลศาลาใหม่ แต่ถ้าโรงเรียนปอเนาะจะสอนถึงชั้น 10 (ชานาวีรีย)

นอกจากหลักสูตรศาสนาแล้ว ยังมีเรียนสายสามัญควบคู่กันไป ขณะนี้มีเด็กที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 70 คน เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 คน สำหรับประชาชนทั่วไป หากมีอายุ 40 ปีขึ้นไปจะเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หากอายุ 30 ปีลงมาโดยมากจะจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประชาชนช่วงอายุ 20-40 ปี นิยมไปทำงานในมาเลเซีย ตั้งแต่รับจ้างกรีดยาง ตัดทลายปาล์ม ที่ บ้านบุโลห์กาลาห์ (Buloh Galah) รัฐกลันตัน

บ้านบางขุนทองกำลังสร้างอาคารอเนกประสงค์ เป็นศูนย์กลางและที่ประชุมของชาวบ้าน ได้รับงบประมาณจากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับหมู่บ้าน (พนม.) จำนวน 80,000 บาท จากนั้นได้รับงบประมาณจากโครงการ SML มาต่อเติมเรื่อยๆ จะมีโรงปุ๋ยอยู่หลังอาคารอเนกประสงค์

ศูนย์ศิลปาชีพฯ ตั้งมาเมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้ว เปิดสอนเครื่องจักสานจากย่านลิเภาสานเสื่อจากกระจูด ปักผ้าตามภาพร่างที่กำหนดมาให้ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบกิจกรรมสอนอาชีพก็ขาดหายไป อาคารถูกทิ้งร้างมีคนมาขโมยหลอดไฟ สายไฟบ้าง มีเด็ก ๆ มา

เล่นฟุตบอลชนเพดานอาคารเสียหาย ปัจจุบันเปิดใช้สอนอัลกุรอานเป็นครั้งคราว เนื่องจากบालาเซาะห์ที่ใช้เรียนชำรุดเสียหาย

บาลาเซาะห์ที่บ้านบางขุนทอง เดิมมี 3 แห่ง ปัจจุบันเพิ่มเป็น 5 แห่ง ในภาพน่าจะเป็นบาลาเซาะห์ที่เก่าแก่ที่สุดในหมู่บ้านบางขุนทองแล้ว ด้านหลังบาลาเซาะห์เป็นที่ป่าสงวนชาวบ้านที่มาอยู่จะไม่มีเอกสารสิทธิ์

ปอเนาะเพิ่งจะจัดงานเลี้ยงน้ำชาเพื่อหาเงินมาสร้างมัสยิดเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2555 ได้เงินมาประมาณล้านกว่าบาท อยู่ระหว่างการก่อสร้างเพิ่มเติมเรื่อยๆ

สำหรับโรงเรียนปอเนาะ ตั้งมาได้ประมาณ 3 ปี บนเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ มีผู้เรียนประมาณ 40 คน เป็นผู้ใหญ่ประมาณ 13 คน อายุมากที่สุด 60 ปี และเป็นเด็กวัยรุ่นประมาณ 27 คน บาบอเจ้าของโรงเรียนปอเนาะเป็นคนปีเหล็ง อายุประมาณ 38 ปี

ตลาดนัดมีวันอาทิตย์และวันพุธช่วงเช้า ผู้ค้าก็มาจากตลาดนัดแหล่งอื่นที่หมุนเวียนกันมาขาย สินค้าจะเป็นของใช้จำพวกเสื้อผ้า เครื่องครัว ของสด เช่น ผัก ปลา เนื้อ แต่ก็มีการซื้อขายกับข้าวตระเวนขายในหมู่บ้านอยู่เหมือนกัน

การทำงานในหมู่บ้านก็พอมีอยู่บ้าง โดยเลือกทำในพื้นที่ลุ่ม ใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง เช่น ชีบูกันตัง ปาดีกูนิง (ข้าวเหลือง) ข้าวพันธุ์ที่รัฐสนับสนุน คือ ชัยนาท แต่จะทำเพียงพอกินในครัวเรือน ประมาณ 2-3 ไร่ งานในพื้นที่ไม่ค่อยมีให้เลือกมากนัก หลายคนจึงไปรับจ้างกรีดยางพารา ตัดทลายป่าในมาเลเซีย โดยเฉพาะการกรีดยางพาราจะไปทั้งครอบครัว เนื่องจากผู้หญิงก็ทำได้

วันที่ 20 กรกฎาคม 2555 ลงพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านโคกสูง ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ตำนานเกี่ยวกับบ้านโคกสูง เล่ากันต่อๆ มาว่า ชาวบ้านมาถางที่ทำกินจะเจอจงอางตัวใหญ่ คอยดักฉกหัวชาวบ้าน จนไม่สามารถถางที่ทำกินตั้งหมู่บ้านได้ จนกระทั่งมีวีรบุรุษคิดหาวิธีปราบงู โดยนำขัน (ยางไม้ที่ใส่ยาเรียกกันรั้ว) มาทูนไว้บนหัว ซึ่งเป็นจุดที่งูชอบฉก พอจงอางฉก ทั้งเขี้ยวทั้งหัวก็ติดยางขัน ยิ่งดันตัวก็ยิ่งติดกับยางขัน จนสามารถปราบงูจงอางตัวนั้นได้สำเร็จ ชุมชนโคกสูงจึงได้เริ่มลงหลักปักฐานนับแต่นั้นมา

เจ้าอาวาสวัดโคกสูง (ท่าน “วก”) เป็นชาวตำบลบางขุนทอง เกิดเมื่อปี 2499 เป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ 2 นับแต่ปี 2530 เป็นต้นมา เล่าว่า บริเวณที่สร้างวัดโคกสูงเป็นจุดที่สูงที่สุดในตำบล เมื่อครั้งน้ำท่วมใหญ่เมื่อปี 2510 ที่อื่นท่วมหมดแต่ที่บริเวณไม่ท่วม วัดโคกสูงเริ่มบุกเบิกแผ้วถางพื้นที่เตรียมสร้างวัดตั้งแต่ปี 2462 และเริ่มสร้างเป็นวัดแล้วเสร็จในปี 2489 (หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงปีเดียว) อาคารเก่าแก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทางวัดไม่ได้เก็บรวบรวมไว้

วัดเก่าแก่ของตำบลบางขุนทอง เดิมตั้งอยู่อยู่ที่ 1 ชื่อวัดสุนันทาราม ยังปรากฏร่องรอยเป็นฐานเจดีย์เก่าอยู่ ต่อมาชุมชนไทยพุทธกับวัดแห่งนี้ได้อพยพไปสร้างใหม่ กลายเป็นวัดชลธาราสิงเห

งานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ “งานรับเจ้าเข้าเมือง” จัดขึ้นในเดือน 5 แรม 1 ค่ำ เจ้าในที่นี้ น่าจะเป็นเจ้าแม่สงกรานต์ ชว่งเย็นจะมีการจัดรูปเทียนบูชา อ่านคำพยากรณ์ ประเพณีแบบนี้เคยพบเห็นทางเขมรก็มีทำ นอกนั้นก็ประเพณีเหมือนที่อื่นๆ อย่างงานชัยเปรต (ชิงเปรต) งานบังสุกุลบัว หรือ ทำความสะอาดที่เก็บอัฐิ (ถ้ากระดูก) ของบรรพบุรุษ ประเพณีที่สัมพันธ์กับอาชีพ เช่น การทำนา ก็จะมีสวดนา (สวดทุ่ง) ไหว้พระแม่โพสพ เมื่อก่อนทำในช่วงเดือนกรกฎาคม เดือนนี้ขยับไปเป็นเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม เพราะฤดูกาลเปลี่ยนไปจากเดิม หลังเก็บเกี่ยวจะมีพิธีลาซัง ทำขนมจีนโดยใช้หัวทองเหลืองหมุนเกลียวบีบเป็นเส้น รดน้ำผู้สูงอายุในช่วงสงกรานต์ เป็นต้น

ชาวบ้านโคกจูจะกรีดยางพาราแล้วออกไปทำนาต่อ พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้เมื่อก่อนคือ ข้าวลูกดำ ใช้ปลูกในพื้นที่พรุที่มีน้ำท่วมสูง เวลาดำนาปักกล้าแต่ละที่น้ำท่วมสุดแขน เมื่อก่อนมีพื้นที่ทำนากันมาก หลังวัดโคกจูเมื่อก่อนก็เป็นที่นา แต่เดี๋ยวนี้ก็มาปลูกต้น กิ๊น่าเสียดาหยที่นา เมื่อก่อนทำนาไม่ต้องใช้ปุ๋ย แต่เดี๋ยวนี้ต้องจ้างทุกอย่าง พอมีการขุดคลองต่างๆ ทำให้น้ำลดลงเร็ว พันธุ์ข้าวที่ใช้ก็ต้องเปลี่ยน เดี่ยวนี้เริ่มนิยมปลูกข้าวพันธุ์สังข์หยดของพัทลุง ปลูกก็ได้ในพรุ ทุกครอบครัวหาปลากันได้หมด ไม่มีการซื้อขายกัน แต่เดี๋ยวนี้มีการใช้ไฟฟ้าช็อตปลา ทำให้ปลาเป็นหมัน ปลาจึงเริ่มน้อยลง หาฝึงบนต้นไม้ใหญ่ (ต้นยวน) ในป่าพรุ เพราะหลังวัดโคกจูจะติดกับป่าพรุโต๊ะแดง

จากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลบางขุนทอง ได้ภาพรวมสุขภาพของประชาชนทั้งตำบลบางขุนทองว่า คนในตำบลบางขุนทองจะเป็นโรคความดันโลหิตสูงกันมาก อันเนื่องมาจากพฤติกรรมการบริโภค ที่แต่ละมื้อมักจะมีบูดู ปลาเค็ม แกงกะทิ โดยเฉพาะในช่วงนี้ที่ราคามะพร้าวตกต่ำ มะพร้าวจะเหลือมาก ประกอบกับค่าครองชีพแพง จึงนำมะพร้าวมาใช้เป็นวัตถุดิบในการปรุงอาหารมากขึ้น ในช่วงที่มะพร้าวราคาแพง ค่าเก็บมะพร้าวโดยใช้ลิงกังก็แพงตามไปด้วย อัตราลูกละ 1 บาท พอมะพร้าวราคาตก ค่าเก็บมะพร้าวยังคงเท่าเดิม เนื้อหมูติดมันขาว (มันเปลว) ที่นำมาทำหมูหวาน ผัดหมี่ใส่กะทิ ปลาสาม ปลาทุเค็ม ปลาอินทรีเค็ม แม้แต่แกงส้ม หลังใส่กะปิรสเค็มในเครื่องแกงแล้วยังปรุงรสด้วยเกลือ น้ำปลาเข้าไปด้วย นอกจากนี้ยังนิยมใช้น้ำมันปาล์มจากประเทศมาเลเซีย เช่น ยี่ห้อ 303 มาปรุงอาหารเพราะราคาถูก ความเค็มกับความมันดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโรคความดันโลหิตสูง การนิยมทำขนมไว้ปริมาณมากๆ จะด้วยมีสมาชิกในครัวเรือนมากหรือทำเผื่อไว้ทานหลายๆ วัน เพราะความประหยัด สร้างความเคยชินกับการทานขนมที่มีความหวานจากน้ำตาลและมันจากกะทิอย่างต่อเนื่อง คนที่เป็นอาการหนักๆ จนต้องเดินทางไปฟอกไตที่โรงพยาบาลสุโขทัย-ลก มีอยู่ 1 ราย อยู่หมู่ที่ 2 บ้านบาง

โรคมะเร็งในกล่องเสียง หลอดอาหาร และลำไส้ก็เป็นกันมาก เป็นผลจากสารเคมีและฟอร์มาลินที่ปนเปื้อนในผัก ผลไม้ ปลาตากแห้ง การดื่มน้ำตาลตะหวาน (น้ำตาลเมา) และเมื่อเป็นมะเร็งระยะแรกแล้วมักไม่ค่อยไปรักษาหรือตรวจสุขภาพ เพราะเชื่อว่ายังแข็งแรงอยู่ จนเป็นมะเร็งระยะสุดท้ายรักษาได้ยากใช้ค่าใช้จ่ายสูงแล้ว อายุก็มากแล้ว ไม่อยากเป็นภาระลูกหลาน

ทนเจ็บอยู่กับบ้านเพื่อรอวันเสียชีวิต โรคอื่นๆ ที่พบ เช่น หิด เรื้อน (1 ราย) ที่ไม่หายเพราะกินยาไม่ครบปริมาณที่กำหนด

สำหรับหมอพื้นบ้านในปัจจุบันแทบไม่มีแล้ว อย่างหมอตำแย (โตะบีแด) ในชุมชนมุสลิมมี 2 คน ก็ทำหน้าที่นวดแม่หลังคลอดเพื่อให้นมลูกเข้าอุ้งไว้นั้น ไม่มีบทบาททำคลอดแล้ว เพราะปัจจุบันจะฝากท้องกับโรงพยาบาลกันหมด

ในด้านระบาดวิทยา เนื่องจากตำบลบางขุนทองอยู่ติดกับป่าเสม็ด ป่าพรุ และมีสวนยางพารา จึงพบคนที่ป่วยเป็นโรคเท้าช้างที่มาจากยุงดำในป่า ซึ่งสมเด็จพระเทพฯ ทรงห่วงใยในปัญหาโรคเท้าช้างและดำริให้มีโครงการกินยาป้องกันโรคเท้าช้างทุกปีและเฝ้าระวังด้วยการตรวจเลือดเพื่อคัดกรอง และต้องส้อมตรวจจากแม่วัย ในฐานะที่เป็นพาหะนำโรคเท้าช้าง เชื่อโรคเท้าช้างจะมาในรูปของพยาธิ จึงต้องให้มีการกินยาถ่ายพยาธิ แต่บางคนไม่ยอมกินเพราะมีผลข้างเคียงเวียนหัว เป็นลม โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่กลัวกินยาถ่ายพยาธิแล้วจะแพ้ยา การระบาดของโรคจึงยังมีอยู่ ยิ่งระยะหลังมีฝนตกชุกกว่าแต่ก่อน ปริมาณยุงหลายชนิดจึงเกิดมากขึ้น ตอนเช้าเจอยุงกันปล่องที่เป็นพาหะของไข้มาลาเรีย แต่มักพบในรายที่ไปรับจ้างกรีดยางพาราในประเทศมาเลเซีย กลางวันเจอยุงลายที่เป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก กลางคืนเจอยุงดำหรือที่ชาวบ้านเรียกว่ายุงหัวค้ำ

โรคที่มาพร้อมกับการประกอบอาชีพ อย่างกรณีทำนา ก็ยังไม่พบว่ามีภาระระบาดของโรคนี้ในพื้นที่ จะมีเฉพาะเด็กป้อนะที่ไปติดโรคมาจากอำเภอรอแจะ อาชีพกรีดยางพาราพบว่ามีการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อและโรคที่มาจากยุงกัด อาชีพปักผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม (ฮิญาบ) ก็มีอาการปวดเมื่อยคอ กล้ามเนื้อขาขา ปวดหัวจากการอดหลับอดนอนเพื่อเร่งงานให้ทำได้มากๆ จะได้มีเงินเยอะๆ

งานส่งเสริมสุขภาพ พยายามจัดกิจกรรมลดหุ่น (ลดน้ำหนัก) โดยมีกำหนดให้มาวัดรอบเอว ในระหว่างที่จะครบรอบการวัดรอบเอวจะจัดให้มีการออกกำลังกาย เช่น เดินแอโรบิค รำไม้พลอง มโนราห์ รำวง ในบริเวณวัดโคกสูง แต่ก็ไม่ได้สะดวกมากนัก เนื่องจากเวลาที่วัดมีงาน ก็ต้องงดเว้นกิจกรรมไป จึงหารือกับทาง อบต. เพื่อสร้างสวนสุขภาพ โดยได้ที่ดินบริเวณตรงข้ามกับสถานีอนามัย และจะจัดตั้งหน่วย ชรบ. (ชุดรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน) เพื่อดูแลความปลอดภัย ส่วนการตรวจคัดกรองที่ยังมีปัญหายอยู่ คือ การตรวจมะเร็งปากมดลูกในสตรี ในกลุ่มไทยพุทธจะมีความอายในการตรวจ สำหรับสตรีมุสลิมต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อน (โทรศัพท์มาถามที่สถานีอนามัยได้ที่ 073-538080)

ลุงเมือง บกชู ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เล่าว่า อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านคือการทำนา สมัยก่อนใช้วัวเป็นแรงงานไถนา จะเริ่มไถนากันในเดือน 9 (ตุลาคม) เริ่มดำนาในเดือน 10-11 (พฤศจิกายน-ธันวาคม) จะเริ่มดำนา พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ในสมัยนั้น คือ ข้าวลูกขาว ข้าวจันเต๊ะ ข้าวสงขลา ข้าวลูกนก ข้าวหอมกระดังงา ข้าวลูกดำ (ลูกดำหมอรอด) ข้าวลิปา ส่วนใหญ่จะเป็นข้าวที่หุงแล้วแข็ง จะมีข้าวเหนียวไม่กี่สายพันธุ์ คือ ข้าวลูกขาว กับ ข้าวหอมกระดังงา ในหมู่บ้านโคกสูงมีการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชน มีนางประนอม พรหมเตรียม เป็นประธานศูนย์ และมี

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีการนำปุ๋ยมูลค่างควาจากอำเภอยะลา มาแช่รากของกล้าข้าวก่อนนำไปดำนา เพื่อให้ได้ต้นข้าวที่อุดมสมบูรณ์ดี ใช้ “ตาเยาะ” เป็นอุปกรณ์ในการขุดแล้วปักดำ การลงแขกเพื่อช่วยกันทำนา ที่นี้จะใช้คำว่า “วานคน” นวดข้าวจะใช้หนึ่งวัวหรือเสื่อกระจูดปูรองแล้วเหยียบให้เมล็ดข้าวเปลือกหลุดจากรวง ต่ำข้าวกับครก โดยมากครกหนึ่งจะใช้คนตำสองคน หากใช้สามคนต้องรู้จังหวะกัน

นอกจากการทำนาแล้ว ยังมีอาชีพเก็บมะพร้าว หาน้ำผึ้งในป่าพรุ เก็บน้ำตาลจากต้นจากมาทำเป็นตะหวาน ปลูกแตงโม แตงกวา ถั่ว ข้าวโพด ปลูกมันชนิดต่างๆ เช่น มันไม้ (มันสำปะหลัง) มันหลา (มันเทศ) เนื้อมันหลาจะมีหลายสี ทั้งสีม่วง ชมพู ขาว เหลือง

ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำนา คือ การสวดทุ่ง (สวดนา) พิธีลาซัง งานกิน “ฟ่องข้าว” หรือ “กระฟ่องข้าว” คือการนำข้าวใหม่มาดำเป็นก้อนแปง แล้วใส่พิมพ์กดเป็นเส้นขนมจีน หลังเก็บเกี่ยวไปรอบหนึ่งแล้ว จะมีข้าวออกรวงอีกรอบหนึ่งที่เรียกว่า “ข้าวอ่อน” ชาวบ้านจะเก็บมาทำขนม “พะอวน” โดยการนำข้าวใหม่มาคั่วดำกับน้ำตาลและมะพร้าว ทำข้าวเม่า ทำข้าวต้ม (ข้าวต้มมัด) ไปถวายพระที่วัด ดังนั้นแต่ละครอบครัวจะมีการปลูกข้าวเหนียวไว้ส่วนหนึ่งสำหรับทำขนมไว้ในตามเทศกาลต่างๆ มีการทำขนมห่อ (ขนมกวนแบบกะละแม) บ้างก็เรียก “ดอดอย” ตามที่มุสลิมเรียกกัน ขนมโค บัวลอย (ในที่นี้หมายถึง “ลอดช่อง”) ตาแป (ข้าวหมาก) จะเรียกขนมหวานรวมๆ ว่า “กอแหละ” หลังเสร็จจากการทำนาจะมีการละเล่น คือ การชนวัว แต่เดิยวนี้ไม่มีแล้ว เพราะวัวไม่ได้มากเหมือนแต่ก่อน ชาวบ้านหันมาใช้รถไถกันมากขึ้น จะเหลือการละเล่นอยู่ก็คือการแข่งวัว

การละเล่นอย่างอื่นก็มีการแสดงมโนราห์ หนึ่งตระกูลทางชุมชนมุสลิมจะเรียกว่า วาหยัง มีการเล่นสืละโดยคนไทยพุทธ ไม่มีการเหินบกริชเหมือนมลายู เป็นสืละในขบวนแห่งานบวชเพิ่มเข้ามาจากที่มีราวกลองยาวแห่มาอยู่แล้ว เดิยวนี้เปลี่ยนเป็นรถเครื่องเสียงเปิดเพลงรำนำขบวนแห่มาคั่นหมดแล้ว ส่วน “ตือรี” ที่รำไล่ผีรักษาโรค เมาะโย่ง จะมีเล่นกันในฝั่งมุสลิม ปัจจุบันมีการสนับสนุนมวยไทย มีเวทีมวยให้เด็กๆ ได้ซ้อมและออกกำลังกายกัน

เครื่องใช้ที่ทำได้อเอง เช่น สานกระสอบจากกระจูด ทำกระจง (สมุด) เป็นภาชนะหกลเหลี่ยมไว้ใส่ของ ทำสาแหรกคานหาบจากหวาย ไม้ไผ่ ทำดินหมาจากกาบหลาวชะโอนไว้เป็นกระบายตักน้ำดื่ม ทอผ้าใช้กันเอง โดยซื้อด้ายมาต้มกับน้ำข้าวก่อนกรอเส้นด้ายเข้าหลอดแล้วทอ สมัยก่อนมีผ้าทอไม่กี่สี คือ แดง ดำ ขาว ทอสลัเป็นลายยี่นลายขวางแบบผ้าขาวม้า เวลาผ่าแหก (เสื่อผ้าขาด) บางคนก็ซ่อมกันง่ายๆ โดยจุ่มกับน้ำยางพาราเพื่อเชื่อมให้ผ้าติดกัน

หมอพั้นบ้านในหมู่บ้านนี้ไม่มีแล้ว แต่ที่บ้านทรายขาวยังมีอยู่ ชื่อลุงดำ ที่บ้านโคกชุมบกจะมีก็เฉพาะหมอฟีชี (หมอทำขวัญ) สมัยก่อนเวลาเจ็บไข้ก็จะอาศัยเก็บสมุนไพรมาต้มกินบ้าง ฟันบ้าง อาการปวดท้องตอนกลางคืน จะเรียกว่า “ท้องเป็นปวง” เวลาคันเท้าชาวบ้านจะนำเปลือกลูกเนียงมาแช่น้ำ แล้วเอาเท้ามาแช่ เวลาเป็นแผลก็จะใช้เปลือกมังคุดมาโปะไว้ ก็ดูว่าแผลจะแห้งดี แต่ความจริงเมื่อเปิดบาดแผลจะมีหนองอยู่ เป็นความเชื่อของชาวบ้านมากกว่าที่เชื่อว่าเปลือกมังคุดรักษาแผลได้

ชีวิตความเป็นอยู่สมัยก่อน ในฐานะที่เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน สมัยนั้นได้เงินเดือน 600 บาท เวลาจะเรียกประชุมลูกบ้านจะตีเคาะ (เกราะ) ถ้าตีเป็นจังหวะ 1 ครั้ง ทั้งช่วงแล้วตีอีก 1 ครั้ง ไปเรื่อยๆ เป็นจังหวะสม่ำเสมอ จะเป็นการตีเคาะเพื่อเรียกประชุมลูกบ้าน แต่ถ้าตีจังหวะรัว 3 ครั้งถี่ๆ ทั้งช่วงแล้วตีอีก 3 ครั้งถี่ๆ สัญญาณแบบนี้มีเรื่องเร่งด่วน หรือภัยร้าย ส่วนมากจะเกิดเหตุวิวาทบ้านโดนขโมย บางครั้งต้องตามวัวไปถึงตำบลเกาะสะท้อน อำเภอดงขี้เหล็ก ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ลูกเมืองยังเป็นเด็กเรียนอยู่ในโรงเรียน ก็เห็นเครื่องบิน บินผ่านไปเป็นฝูง แต่ก็ไม่ได้รับผลกระทบจากการทิ้งระเบิด

ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ก็มีคนมาเลเซียมาอาศัยอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก มาในรูปการแต่งงานและใช้นามสกุลคนไทย

โบราณสถานในบ้านโคกสูงจะไม่มี จะมีก็แต่ที่ชุมชนบางเตย โคงกู โคงอิฐ ตำบลพร่อน ตำนานเรื่องพระเจ้าที่น้ำแบ่งก็ยังมีเล่าต่อกันมา แต่ก็ได้เป็นจระเข้รายตลอด ปัจจุบันที่ยังพบจระเข้ตามคลองอยู่อาจเป็นจระเข้ที่หลุดออกมา เนื่องจากมีการจระเข้ที่บ้านกูจำ ตำบลไพรวัน อำเภอดงขี้เหล็ก

การสัญจรในอดีตจะใช้เรือยนต์แล่นตามคลองเป็นหลัก มีท่าเรือกระจายในตำบลบางขุนทองอยู่หลายแห่ง ได้แก่ ท่าเรือบาง ท่าเรือโยมมี 2 แห่ง ท่าเรือบางขุนทอง เป็นต้น ออกเรือเวลา 6-7 โมงเช้า กว่าจะไปถึงบางนาก็บ่าย 2-3 โมง

การศึกษาในอดีตจะมีแต่โรงเรียนบ้านโคกสูง ลูกเมือง บกซุ เข้าเรียนเมื่อปี 2481 เป็นปีเดียวกับที่โรงเรียนโคกสูงเปิดสอนพอดี สมัยก่อนจะเรียนพญานะกับสระจากวัดก่อน พอเข้าเรียนที่โรงเรียนจะเริ่มผสมคำง่ายๆ เช่น บอ อา = บา ใช้กระดานชนวน ดินสอหิน ส่วนกระดานดำกับชอล์กนั้น ครูจะใช้ เงินที่ใช้ไปโรงเรียนจะใช้เงินรู้อยู่เรื่อยไปใช้ กระเป๋าย่ามก็ใช้กระจุตมาสาน ครูที่มาสอนก็มาจากละแวกใกล้ๆ ภายในอำเภอดงขี้เหล็ก

โรงเรียนบ้านโคกสูง เปิดสอนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2481 ปัจจุบันมีเด็กนักเรียน 78 คน มีครู 9 คน (เดิมมี 15 คน) เปิดสอนระดับอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 เดิมมีสอนจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่เด็กนักเรียนเริ่มน้อยลงจนต้องยุบเลิกไป เกลียอัตรากำลังครูไปสอนโรงเรียนอื่น 6 คน เป็นโรงเรียนเพื่อรองรับเด็กที่มาจากพื้นที่บ้านโคกสูง บ้านบาง และบ้านโคกซุมบก แต่เดิยนี้ผู้ปกครองส่งไปเรียนที่โรงเรียนบ้านโคกมะม่วง และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์กันมาก เพราะอยู่ใกล้กว่าบ้าง เป็นเมืองที่เจริญกว่าบ้าง ยังมีโรงเรียนสมถวิล (ตั้งอยู่ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดงขี้เหล็ก) ที่เป็นโรงเรียนเอกชนจัดตั้งโรงเรียนรับ-ส่ง อำนวยความสะดวก ทำให้เกิดการแย่งเด็กนักเรียนกัน ยิ่งเด็กน้อย ทางโรงเรียนจะได้ค่าหัวที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณมาให้กับโรงเรียนน้อยลง ปัจจัยที่มีผลอีกประการหนึ่งคืออัตราการเกิดของชุมชนไทยพุทธมีน้อยมาก เฉลี่ย 2-3 คน หลายคนพอท้องก็เกิดอาการแท้งก็มีบ่อย เมื่อพูดถึงเรื่องคุณภาพการเรียนการสอนก็ไม่ได้ด้อยกว่าที่อื่น การสอบของเด็กระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สอบ O-net ได้อันดับ 1 ของอำเภอ อันดับ 5 ของเขตการศึกษา ศิษย์เก่าที่จบไปได้ดีก็หลายคน มีทั้งนายอำเภอ แพทย์ครู แต่ทำงานทั่วไปอย่างรับจ้าง ทำนา ก็มี กิจกรรมเสริมที่โรงเรียนจัดก็มีมีโนราห์ จักสาน มวย

ไทย เป็นต้น แต่ก็ยังไม่เป็นที่สนใจให้ผู้ปกครองส่งลูกมาเรียนที่โรงเรียนบ้านโคกงูได้ เกรงว่าต่อไปโรงเรียนอาจจะยุบหรือปิดตัวลง

วันที่ 21 กรกฎาคม 2555 หมู่ที่ 2 บ้านบาวง ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

เดิมบ้านบาวงมีชื่อเรียกว่า “บางวง” มีบ้านย่อยๆ ที่ชาวบ้านเรียกกันเพื่อความสะดวกในการระบุสถานที่ได้ชัดเจนขึ้น เช่น ทุ่งปลักนกเปิดน้ำ ทุ่งปลักแสม ทุ่งตะโล๊ะโหนด (หัวสะพาน) คลองซีหรา (เป็นชุมชนมุสลิมเดิม ต่อมาคนไทยพุทธมาอยู่กันมากขึ้น มุสลิมจึงอพยพไปหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และตำบลศาลาใหม่) บึงลึก ปลักตากู๊ด ชุมบกบิต ฯลฯ เชื่อว่าเมื่อก่อนเป็นทะเลเนื่องจากเวลาชาวบ้านขุดยกร่องในที่นา พบซากเปลือกหอยทะเลเป็นจำนวนมาก

เมื่อก่อนตามแนวคลองมีน้ำเค็มเข้ามาถึง เป็นระบบนิเวศสามน้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย น้ำเค็ม ริมคลองมีสภาพเป็นป่าชายเลน มาต้นโกงกางขึ้น ชาวบ้านจะได้อาศัยจับกุ้งก้ามกราม ปูดำ ปลากระบอก ปลากระตางแดง ปลาชี่ตัง มีต้นไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ไม้ตำเสา (กันกรา) ไม้เนื้ออ่อนอย่างกระทง ซึ่งมอดแมลงไม่กินเนื้อไม้ ตะเคียนทราย พะยอม จิกนม (ยาโต) อินทนนท์ อินทนิล (คุณภาพรองลงมาจากไม้สัก) เกือบทุกกระเทียม หาสุนไพรรักษาโรคจากริมคลอง แต่เมื่อมีโครงการประตุน้ำบานราตอนล่างมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้น้ำเค็มไม่ให้เข้ามาทำความเสียหายในที่นา สภาพป่าโกงกางริมคลองก็หมดไป พรรณไม้ต่างๆ ก็หายไป น่าจะมีการฟื้นฟูสวนป่า ปลูกต้นตะแบก ตะเคียน หลุมพอ เป็นธนาคารของชุมชนที่จะได้ใช้ประโยชน์จากไม้ในสวนป่า

คลองบริเวณหัวสะพานนี้ มีการเล่าต่อๆ กันว่าขุดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ขุดโดยใช้แรงงานคน จับจอบถือเสียมมาช่วยกันขุดเป็นคลองเล็กๆ พอถึงหน้าหน้าทุกปี แนวคลองก็ขยายใหญ่ขึ้น ริมคลองมีต้นลำพูขึ้นเต็ม หิ้งห้อยลงเป็นฝูงเห็นเป็นแสงแดงไปหมด นึกถึงแล้ว อยากจะให้กลับไปอุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน

สมัยก่อน ชาวบ้านบาวงจะเริ่มทำนาด้วยการไถตะไคเดือนมิถุนายน เว้นไว้ 1 เดือนก่อนจะเริ่มไถแปร พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ คือ ข้าวจินเต๊ะ ข้าวลูกดำ (ข้าวหนัก เป็นข้าวนาปี) และทำนาเพียงปีละครั้ง เก็บเกี่ยวแล้วจะเก็บข้าวเปลือกไว้ในเรือน (ยุ้งฉาง) บางคนเก็บไว้เป็น 10 ปี จนเม็ดข้าวแดง จากเดิมที่ใช้แรงวัวในการทำนา เมื่อขยายพื้นที่ทำนามากขึ้นก็เริ่มมีการใช้รถไถขนาดเล็กหรือรถไถแบบเดินตาม ช่วงเก็บเกี่ยวพื้นที่นาจะแห้ง แต่เดี๋ยวนี้นาบวมน้ำ (มีน้ำขังตลอด) ช่วงเก็บเกี่ยวบางปีน้ำท่วมถึงเอว รถไถแบบเดินตามลงไปก็จมมิดล้อ ไถไม่ได้ ชาวบ้านต้องจ้างรถไถขนาดใหญ่มา บางจุดรถไถใหญ่ก็จม พอทำนาได้ยากขึ้น และใช้ต้นทุนสูงขึ้น ไม่คุ้มกับที่จะลงทุนทำนา บางคนก็เปลี่ยนสภาพมาทำสวนมะพร้าว น้ำหอม ยางพารา นาร้างกับนาที่พอทำได้มีอัตราส่วนเท่าๆ กันแล้ว

ประเด็นที่ควรจะให้ชุมชนได้ศึกษากันต่อ คือ พันธุ์ข้าวชนิดไหนที่เหมาะสมกับสภาพดินในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การพัฒนาสายพันธุ์ข้าวโดยชุมชนเอง เคยสังเกตว่านาข้าวที่อยู่ใกล้กับเสาไฟฟ้าส่องสว่าง ข้าวจะไม่ออกรวง

ประเพณีลงแขกช่วยกันทำนามีน้อยเต็มที่แล้ว เพราะทุกขั้นตอนการทำนาต้องจ้างหมด ตั้งแต่จ้างไถ จ้างดำ จ้างเกี่ยว ยิ่งเดี๋ยวนี้จะเกี่ยวกับเครื่องใช้เวลาเพียง 2 วันก็เสร็จ ไม่ต้องใช้เวลานานเหมือนลงแขกเกี่ยวข้าวที่เวียนกันไปกว่าจะทำหมด วัวที่เคยมีครอบครัพละ 10-20 ตัว ก็มีน้องลง เมื่อก่อนนี้วัวถือเป็นเครื่องตัดหญ้าอย่างดี ตัดหญ้าไปถ่ายมูลให้ปุ๋ยไป หลังเก็บเกี่ยวจะมีงานลาซัง ทำขนมจีนเลี้ยงกันในหมู่บ้าน มีการแข่งว่าว ถือเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้กับคน แต่พอเทคโนโลยีการสื่อสารสะดวกขึ้น ทุกคนมีโทรศัพท์มือถือถือกันหมด คนคุยกันโดยไม่ต้องเห็นหน้า ก็สัมพันธ์กันไม่ลึกซึ้งเหมือนคนมาร่วมกิจกรรมประเพณี จะเห็นว่าเด็กรุ่นหลังๆ ก้าวร้าว ไม่สัมพันธ์กับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านหรือแม้กระทั่งผู้ปกครองในครอบครัว การแบ่งปันก็น้อยลง ทุกอย่างเป็นเงินไปหมด เมื่อก่อนเก็บลูกยาร่วง (เม็ดมะม่วงหิมพานต์) ก็ไม่มีการว่ากัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ เจ้าของเก็บไว้ขายหมด

การ “ชาบ้าน” เป็นประเพณีการล้างชวย บัดเปาเคาะห้ร้ายและโรคภัยไข้เจ็บให้กับคนที่อยู่ในบ้าน มีการสวดภาณยักษ์ในระหว่างประกอบพิธี

อีกสาเหตุหนึ่งที่คนทิ้งอาชีพทำนา คือ ไม่มีคนรุ่นใหม่ๆ สืบทอดอาชีพทำนาแล้ว พอส่งลูกไปเรียนหนังสือ ภูหนี่ยมสิน เป็นหนี้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) จบออกมาก็ไม่รู้จะทำอะไร วางงานก็มี เลือ่งงานก็มี เป็นภาระของพ่อแม่ที่จะต้องดูแลต่อไปอีก จะให้มาทำนาเหมือนพ่อแม่ก็ไม่อยากทำ เพราะเหนื่อยกว่าทำสวนยางพารา สวนปาล์ม แต่จะห้ามไม่ให้ชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพจากการทำนาก็คงทำไม่ได้ เพราะสภาพดินเปรี้ยว ชาวบ้านจึงลงทุนยกร่องทำสวนยางพารา สวนปาล์ม ยังไม่รวมถึงปัจจัยความไม่ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ

เมื่อก่อนชาวบ้านบางจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่พรุโต๊ะแดง โดยเฉพาะการหาปลาตุ๊กล่า พัน ซึ่งจับได้เป็นจำนวนมาก

มะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนมาตั้งแต่อดีต ในช่วงมะพร้าวขาดแคลนที่ผ่านมา ราคามะพร้าวขยับขึ้นไปเกือบลูกละ 20 บาท แต่เดี๋ยวนี้ราคาตกเหลือลูกละ 1.50 บาท ถ้าจะให้ชาวบ้านอยู่ได้ ราคามะพร้าวควรจะอยู่ที่ลูกละ 5 บาท ในอดีต ชาวบ้านจะนำมามะพร้าวมาผ่าครึ่ง วางคว่ำบนตะแกรง แล้วย่างกับไฟที่อยู่ด้านล่าง จนเนื้อมะพร้าวแห้งแล้วจึงแกะเนื้อใส่กระสอบลงเรือไปขายคนจีนที่บางนรา (ตัวจังหวัดนราธิวาส) ตอนนั้นก็มาซื้อเก็บยอดผักขาย แม่ค้าที่อำเภอตากใบ มีการทำตะหวาก (เหล้าพื้นบ้านจากน้ำตาลโตนด)

การให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาต้องดูอย่างมาเลเซีย เคยไปที่รัฐเปรัก (รัฐชายแดนติดกับอำเภอเบตง จังหวัดยะลา) แม้กระทั่งชาไกก็ยังได้รับการดูแล ชาไกที่อยากมีวิถีชีวิตแบบเดิมก็สนับสนุนกันไป ส่วนชาไกที่อยากพัฒนาชีวิตตนเองก็ให้ทำอาชีพปลูกปาล์ม ทำสวนยางให้กับรัฐบาล จัดให้มีโรงเรียนสอนชาไกให้ด้วย

ลุงญาณ ขุนพรหม ผู้อาวุโสในหมู่บ้านบาง เปิดร้านตัดผมอยู่ในหมู่บ้าน แต่ตัดผมเพื่อช่วยสังคมมากกว่า ใครมีเงินก็ให้ ไม่มีเงินก็ไม่เป็นไร ได้เล่าให้ฟังว่าในอดีตใครจะเรียนหนังสือต้องไปเรียนที่โรงเรียนบ้านโคกงู ลุงญาณเองก็เข้าเรียนในช่วงปี 2496-2499 ยังจำได้ว่าขณะที่

เรียนหนังสืออยู่ ได้มีโอกาสชมสุริยุปราคาเป็นครั้งแรกในชีวิตในปี 2498 มีเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสุริยุปราคาด้วย

การทำนาสมัยก่อนไถกับควาย ต่อมาก็ไถกับวัว รถไถเริ่มเป็นที่รู้จักของชาวหมู่บ้าน ประมาณปี 2518 แต่ลุงญาณเก็บเงินซื้อได้เมื่อปี 2520 ราคาตอนนั้นอยู่ที่ 16,300 บาท ต้องไปซื้อที่อำเภอสุโขทัย-ลก เสร็จหน้านา ก็รับจ้างก่อสร้าง อย่างโรงเรียนตากใบ ลุงญาณก็มีส่วนในการก่อสร้างด้วยเช่นกัน

ค่าครองชีพในสมัยนั้นไม่แพง จำได้ว่าเมื่อปี 2521 - 2522 ข้าวสารลิตรละ 2 บาท น้ำมันเชื้อเพลิงลิตรละ 2.50 บาท ข้าวที่เหลือนับโคกในครัวเรือนจะนำไปขายที่หาดตาบา เกาะสะท้อน อำเภอตากใบ

มีคำคม แต่งกลอนไว้มาก ทางรายการคนสู้ชีวิต 2 ก็มาขอไปออกอากาศวิทยุเป็นประจำ โทรศัพท์ไปถามได้ที่ 073-642620

วัดบางขุนทอง ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 บ้านบาว ในวันที่ 26 กรกฎาคม 2555 ทางคุณหญิงแพทย์หญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ จะมาทอดผ้าป่าที่วัด

จากการสอบถามอดีตกำนันตำบลบางขุนทอง ซึ่งเริ่มเป็นกำนันเมื่อปี 2533 ก่อนที่จะเกษียณในปัจจุบัน ได้เล่าเรื่องในอดีตว่า การสัญจรไปที่สะดวกที่สุดในสมัยนั้นคือเรือ เวลาจะนำสินค้าเกษตรไปขายก็ใส่เกวียนแล้วใช้วัวใช้ควายลากลงมาที่ท่าเรือ โครงการสร้างประตูน้ำบางนราตอนล่าง สืบเนื่องมาจากปัญหาน้ำเค็มที่รุกเข้ามาในนาข้าวช่วงที่ชาวบ้านกำลังจะเก็บเกี่ยวพอดี ทำประตูกันน้ำเค็มก็ดี เพราะชลประทานได้สร้างถนนให้ชาวบ้านสัญจรได้สะดวก ก็ได้อย่างเสียอย่าง ที่หายไปคือป่าชายเลน ต้นไม้หลายชนิดที่ขึ้นได้ในน้ำกร่อยจะหมดไป เช่น ลูกหว้าที่เก็บมากำจัดหนูนา ต้นครุ ต้นศรีปลาทูแม่ไก่แก้ความดันโลหิตสูง ต้นกำแพงเจ็ดชั้นที่ลำต้นลายเป็นปล้องๆ ก็ดอยหมด (ตายหมด) ต้นตาตุ่มที่ยางจะเป็นพิษกินแล้วท้องร่วงรุนแรง แต่เมื่อไม่มีน้ำเค็มเข้ามา ยางก็ไม่เป็นพิษ สมัยก่อนชอบเอายางจากต้นตาตุ่ม (ต้นยางตุ่ม) ไปใส่ในอาหารเพื่อแก้คัน

ชาวบ้านจะทำนากันเป็นหลัก การถือครองที่นาเฉลี่ยแล้วจะมี 15-20 ไร่ คนที่มีที่นามากที่สุดประมาณ 50 ไร่ ข้าวจะเก็บไว้พอกิน ส่วนที่เหลือจะขาย ข้าวที่เก็บนานเกิน 3 ปี อัตราการงอกจะต่ำ ฉะนั้น จะเก็บพันธุ์ไว้ใช้แบบปีต่อปี การทำนาสมัยนี้ใช้ปุ๋ยเคมีกันมาก ทำให้ดินเสีย ปลาในนาตัวเปื่อยหมด หนูนา ก็เยอะขึ้น ระบาดทั่วไปหมด ในนาที่มีบึงน้ำเล็กๆ คนลงไปหาปลา ก็ไปติดโรคฉี่หนูจนเป็นไข้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทองก็พยายามแก้ปัญหา โดยรับซื้อหนูนาจากชาวบ้าน กิโลกรัมละ 40-50 บาท ถ้าตัดเฉพาะหางหนูมา จะให้หางละ 2-5 บาท แต่ชาวบ้านไม่ค่อยจะจับกัน และไม่นิยมกินหนูนา เมื่อก่อนมีงูเห่า งูเหลือมคอยกินหนูนา แต่คนบ้านเราจับงูกินหมด คนพัทลุงก็เคยลงมาจับงูเห่าไปขาย แผลงดำตัวแข็งๆ กลิ่นฉุน มาเกาะที่ใบข้าวจนใบเหลืองตาย ต้องใช้ไฟล่อให้มารวมกันแล้วกวาดใส่ได้เป็นกระสอบ ก่อนจะนำไปเผาทำลายทิ้ง

เหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้าน ก็คือการได้รับเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เมื่อปี 2538 บริเวณห้วยสะพานที่เป็นคลองขุดโบราณสมัยรัชกาลที่ 5

ช่วงลงพื้นที่ดูประตุน้ำบางนราตอนล่าง ที่กั้นน้ำเค็มไม่ให้รุกเข้าใส่พื้นที่นา หลังการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ที่เฝ้าอยู่ประตู ไม่ได้รายละเอียดใดๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระดับน้ำ การเปิดปิดประตูน้ำ จึงถ่ายภาพสภาพประตูน้ำ และมีการนำหัวหมูปามาเซ่นประตูน้ำด้วย

วันที่ 22 กรกฎาคม 2555 ลงพื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านโคกชุมบก ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ชื่อหมู่บ้านโคกชุมบก มาจากชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “ต้นชุมบก” เป็นไม้ใหญ่ ประมาณสามคนโอบ มีใบคล้ายใบยางพาราแต่ใหญ่กว่า ปัจจุบันยังมีพบเห็นอยู่บ้านที่บ้านทุ่งฝ่าย และยังมีชื่อเรียกหมู่บ้านย่อยๆ อีก เช่น ทุ่งหญ้าแดง แหลมยอ โคกใต้ดิน (ซอยพิสมัย)

อาชีพหลักของชาวบ้านแต่เดิมคือการทำนา โดยเฉลี่ยอย่างน้อยต้องมีครอบครัวละ 6 ไร่ ขึ้นไป จึงจะพอบริโภค ข้าวพื้นเมืองในหมู่บ้านจะมีอยู่หลายสายพันธุ์ และมีลำดับการปลูกให้สอดคล้องตามฤดูกาลดังนี้ 1) ข้าวจันเเตะ 2) ข้าวลูกดำหมอรอด 3) ข้าวคูหา 4) ข้าวลูกนก 5) ข้าวหอมกระดังงา นอกจากนี้ก็ยังมีสวนยางพาราเฉลี่ยคนละ 1-2 ไร่ แต่เมื่อน้ำท่วมซึ่งเป็นเวลานาน รถไถลงไปก็จมดิน ต้นทุนการทำนาสูงขึ้น ไม้ค้ำที่จะทำ บางคนจึงปล่อยทิ้งร้าง วิชาชีพจำพวกกักขังเป็นต้นสูงให้เห็นในสภาพปัจจุบัน จึงประชุมชาวบ้านโคกชุมบก เพื่อวางแผนขุดคลองระบายน้ำออก เพื่อส่วนหนึ่งจะได้ปลูกปาล์ม แต่มีเจ้าของที่ดินอยู่ 2 ราย ยังไม่ยอม เพราะห่วงที่ดินที่หายไป เนื่องจากต้องขุดแนวคลองพร้อมถนนกว้างประมาณ 6 เมตร ตามแนวเขตรหว่างหมู่ที่ 5 บ้านโคกชุมบกกับหมู่ที่ 4 บ้านทุ่งฝ่าย

การทำประตูกั้นน้ำ เริ่มขึ้นเมื่อชุมชนบ้านโคกดิฐ บ้านโคกโน ตำบลพร่อน ต้องการปลูกข้าว สมเด็จพระเทพฯ ได้รับสั่งว่าห้ามมิให้น้ำท่วมในพื้นที่ทำนาในบริเวณดังกล่าว แต่ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งก็ได้รับผลกระทบ เคยต่อรองให้กับเจ้าหน้าที่ชลประทานช่วยเปิดประตูกั้นน้ำก็บอกว่า เป็นพระราชดำริ ถ้าเขาปล่อยน้ำก็ “ห้วยขาด” ชาวบ้านจึงไม่กล้าคิดที่จะทำอะไรมาก

พัฒนาชุมชนได้เข้ามาส่งเสริมอาชีพทอผ้ามาตั้งแต่ปี 2524 ต่อมาได้เข้าโครงการศิลปาชีพในปี 2537 ตอนนั้นมีสมาชิกประมาณ 23-28 คน ทอผ้าโดยใช้เส้นใยสังเคราะห์โทเล ต่อมาได้ย้ายที่ผลิตของกลุ่มฯ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนในการก่อสร้างอาคาร ส่วนที่ดินนั้น ชาวบ้านช่วยกันเรียไ้เงินคนละ 1,200 บาท ซื้อที่ดินที่กำลังจะหลุดจำนองจากสหกรณ์ตากใบ สร้างอาคารเพื่อให้ทอผ้าแล้วเสร็จในปี 2540 มีกี่ทอผ้าจำนวน 61 คัน สมาชิก 61 คน เป็นหญิง 60 คน และเป็นชาย 1 คน จะใช้เวลาว่างจากการทำนา การทำสวนยางมาทอผ้า ผ้าผืนหนึ่งขนาดความกว้าง 41 นิ้ว ยาว 2.2 เมตร ใช้เวลาทอเพียงชั่วโมงเศษก็แล้วเสร็จ เนื่องจากเป็นลายง่ายๆ เป็นลายยืนลายขวางแบบผ้าขาวม้า ค่าแรงผืนหนึ่งอยู่ที่ 40 บาท แต่ถ้าหากเป็นลายลูกแก้วที่ต้องทอหน้ากว้าง 42-43 นิ้ว จะใช้เวลานานกว่า ค่าแรง 50 บาทต่อผืน วิทยากรที่มาสอน มาจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมเขต 11 ที่ส่งมาประจำที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ สมาชิกที่ทอผ้า

ต้องการลวดลายใหม่ๆ เพราะการจะให้วิทยากรมาสอนลายใหม่อย่างต่อเนื่องต้องมีค่าตอบแทนให้วิทยากร และด้ายที่ใช้ทอถ้าเป็นเส้นไหมจะขายได้ราคาดี เมื่อตัดเป็นชุดแล้วขายได้ 2,000 บาทขึ้นไป ซึ่งได้กำไรกว่าเท่าตัว แต่การส่งด้านไหมมาให้กลุ่มก็ไม่สม่ำเสมอ เคยประสานกับศูนย์หม่อนไหมแล้วแต่ก็ยังไม่ทราบผลว่าจะส่งมาให้อย่างต่อเนื่องได้หรือไม่ ลวดลายยิ่งยาก ก็ที่ทอจะต้องซับซ้อนมากขึ้น ลายไหมที่มาสอนต้องใช้กี่แบบ 6 เท้าเหยียบ เคยค้นหาลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านโคกชุมบก ก็มีลายกันหอย ลายลูกหมูไล่อ่อน สีของผ้าที่ใช้ในอดีตก็มีไม่กี่สี เช่น สีกรมท่า (ในที่นี้หมายถึงสีอ่อน) ผ้านาไร่ (สีแดง) ผ้าน่วยฝ้าย (สีขาว)

ระหว่างการลงพื้นที่ ได้พบชาวบ้านกำลังทำแปลงเพาะเห็ดฟาง ซึ่งทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มาสอนเมื่อวันเสาร์ที่ 21 กรกฎาคม 2555 สมาชิกที่มาทำมาจากกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ บริเวณที่ทำแปลงเพาะเห็ดก็อยู่ในบริเวณโรงปุ๋ย ซึ่งตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยเมื่อปี 2554 วัตถุประสงค์การผลิตปุ๋ยทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จะจัดหามาให้ วัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น ปุ๋ยคอกจากขี้วัวหาได้จากในพื้นที่ ส่วนขี้ไก่ต้องซื้อมาเพิ่มเติม ชาวบ้านจะนำเศษวัสดุจากถุ้งเพาะเห็ดนางฟ้ามาสับรวมกับแกลบ นำผักตบชวามาสับเป็นท่อนเล็กๆ จากนั้นนำคอกไม้มาวางแล้วโรยวัสดุแต่ละชั้นสลับกันไประหว่างแกลบผสมวัสดุเหลือใช้จากถุ้งเพาะเห็ดนางฟ้า เชื้อเห็ดฟาง ผักตบชวา เมื่อทำครบ 10 กอง ก็จะคลุมพลาสติก จากนั้นก็เว้นระยะ 2 วา โดยยีนทางแขนทั้งสองข้างกระยะง่าย ๆ แล้วเริ่มวางแปลงเพาะเห็ดฟางอีก 10 กอง

ด้านข้างศูนย์การเรียนรู้บ้านโคกชุมบก มีบ้านที่ทำงานจักสานจากกระจูด แต่ทำเป็นธุรกิจส่วนตัว ไม่ได้ทำเป็นกลุ่มอาชีพ

วัดนาราม (วัดโคกชุมบก) ไม่มีพระสงฆ์จำวัด พระสงฆ์จะมาที่วัดทุกวัน 8 คำ และ 15 คำ เพื่อให้ชาวบ้านมารับศีล นิมนต์มาจากวัดใหม่ ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ ส่วนในวันปกติ จะเป็นศาลาอเนกประสงค์ให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการใช้ประชุม

ลุงแดง บุญช่วย อดีตผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่งเมื่อปี 2510 (ตรงกับช่วงน้ำท่วมใหญ่ในตำบลบางขุนทอง) สมัยนั้น การได้มาของผู้ใหญ่บ้านก็ใช้การเลือกตั้ง นายอำเภอจะนั่งเป็นประธาน แจกกระดาษให้ลูกบ้านเขียนหมายเลข หรือขีดให้เท่ากับจำนวนหมายเลขผู้สมัคร ตอนนั้นแข่งกัน 3 คน คือ ลุงแดง ลุงอ้วน ลุงบัว จากนั้นจะส่งกระดาษไปวางไว้ที่โต๊ะนายอำเภอแล้วนับจำนวน

ลุงแดงได้เล่าให้ฟังถึงสภาพในอดีตที่ผ่านมาว่า สมัยก่อน บ้านโคกชุมบกเต็มไปด้วยป่าเสม็ด ป่ากระทุ บริเวณที่ลุ่มน้ำท่วมขังต้องทำสะพานลิง (นำไม้ทั้งต้นมาผ่าครึ่งแล้ววางพาดเป็นสะพาน) การใช้ประโยชน์จากป่าพรุ โดยการเข้าไปหาปลาตุกล้าพัน ไปตีผึ้งบนต้นยวน

อาชีพของคนบ้านชุมบกในสมัยนั้นก็คือ การทำนา สวนมะพร้าว สวนยางพารา ก่อนทำนาต้องมีการไถเจ้าที่ก่อน พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่นิยมใช้ คือ ข้าวลูกดำหมอรอด ข้าวลูกขาว ข้าวนางพญา สวนผลไม้ก็มีบ้าง ปลูกไว้กินเอง เช่น ลางสาด (ในที่นี้หมายถึง ลองกอง) ลูกพรวน หน่วย (เงาะขึ้นนก เป็นเงาะพันธุ์พื้นเมือง ลูกเล็ก ออกเป็นพวง) จะโค้ง (ข้าวโพด) มะพร้าวอย่าง

เป็นสินค้าสำคัญของคนแถบนี้ จะนำมะพร้าวมาผ่าครึ่ง คว่ำบนไม้กลมๆ ที่วางคล้ายตะแกรง ด้านล่างก็ก่อไฟ ใช้เวลารวมความร้อนนานประมาณ 3 ชั่วโมง ก่อนจะเขี่ย (แกะ) เนื้อมะพร้าวออกจากกะลา ส่งขายจินบางนรา จินตากใบ (ถ้าแก่ หรือคนที่มีความรู้ดี ชาวบ้านจะเรียกรวมๆ ว่า “จิน”) แต่มะพร้าวแห้งที่ส่งไป ไม่รู้ว่าจะนำไปแปรรูปอย่างไรต่อ รู้แต่หากสุกที่ได้ยินว่านำไปทำสี

การสัญจรไปมาจะใช้ทางเรือเป็นหลัก คนบ้านโคกชุมบกจะไปเรือที่ท่าบ้านบาวง เวลาจะนำมะพร้าวไปขาย ก็ต้องขนลงเรือไปขายถึงบางนรา (ตัวจังหวัดนราธิวาส) นั่งเรือด่วนค่าโดยสาร 50 สตางค์ ขากลับจะซื้อเนื้อหมู เนื้อวัว ทุเรียน ละมุด ผลไม้ชนิดต่างๆ กลับมา ถ้าไปตัวอำเภอตากใบจะเป็นเรือพาย ขากลับจะซื้อบุดู ซื้อปลาแห้งกลับมา ใส่ลงในตะกร้า (กระแจงหวาย) ขึ้นหาบไม้ไผ่แบกกลับมา

ประเพณีการเล่น มีการแสดงมโนราห์ไทยภาษาจะเข้ ประเพณีรับเจ้าเข้าเมือง อ่านมนตร์ปิดเป่าสิ่งไม่ดี ในวันงานจะมีการทำขนมโค ขนมเทียน เตียนนี้หาคนมาโอม (ท่องมนตร์) ยากแล้ว เมื่อก่อนจะมีลู่ทิดที่ทำพิธีเป็น แต่ลู่ทิดก็เสียชีวิตไปแล้ว คนเก่งไสยศาสตร์เมื่อก่อนนี้ก็มี แต่เห็นว่าตอนนี้บวชเป็นพระแล้วไปเป็นรองเจ้าอาวาสวัดประชาภิรมย์ อำเภอเมืองนราธิวาส หลังทำนาก็มีเล่นชนไก่ เล่นการพนันอย่างเช่น เล่นไพ่ เล่นลูกกระจอก (ลูกเต๋า) ไพ่นกกระจอก ส่วนหมอบ้านที่โคกชุมบกไม่มีแล้ว แต่ทางตำบลพร่อนยังมีอยู่ ผู้รู้เรื่องการนวดแผนไทยคือ นายหุ้ย ยอดดี ปัจจุบันทำงานที่แขวงทางทาง

การปกครองลูกบ้าน เวลาจะมีเรื่องอะไรจะใช้การตีเคาะ เรื่องด่วนๆ ที่ต้องเรียกประชุมกันบ่อยคือปัญหาการฉีดยาฉีดควาย (วัวควายของชาวบ้านโดนลักขโมย) ลักวัวทันทุกคืน บางครั้งก็ลักวัวกันกลางวันแสบๆ ก็มี สมัยก่อน โจรขึ้นบ้าน เขาเรียกว่า “โจรอุ” โจรจะใช้โครงไม้สามเหลี่ยมผูกยึดกับตะเกียงน้ำมันวิ่งไล่ต้อนบนบ้าน โจรที่มีชื่อเสียงสมัยนั้น คือ “เปาะเต” ที่ชอบจับคนไปเรียกค่าไถ่ เริ่มเข้ามาเมื่ออิทธิพลแถบตำบลพร่อน จะเข้ามาทางตำบลบางขุนทองแล้ว แต่ก็มีการปรับคือ กำนันเจ๊ะแซ สะแลแม ลูกชายก็เป็นกำนันตำบลโมฆิต ชื่อกำนันพิทักษ์

บ้านลูงแดง เป็นบ้านไม้หลังเก่า จะใช้ไม้ทั้งมาสร้างบ้านเพราะมอดไม่กิน บางส่วนผนังบ้านเป็นไผ่สาน กระเบื้องมุงหลังคาเป็นดินเผา ซื้อมาจากเกาะยอ จังหวัดสงขลา บนชื่อผูกผ้าแดงเป็นมงคลบ้านไว้ แม่ลิ้น คู่ชีวิตของลูงแดงจะพยายามปิดกวาดเช็ดถูบ้านไม่ให้มีหยากไย่

การใช้เงินตราในสมัยก่อนยังทันเห็นธนบัตรที่เป็นพระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนทองแจกกระบอกไม้ไผ่เจาะรูเป็นกระปุกออมสินให้ทุกคนไว้เก็บออม พอบครบปีก็ผ่าออกเพื่อนำเงินไปฝาก

ในอดีต เสื้อผ้าก็ทอใช้เอง โดยซื้อด้ายมาเป็น “ปะแต้ง” หรือ “ปะแตง” (ใจ) มาแช่กับน้ำข้าวกันด้ายพัน แล้วหมუნเข้าหลอดด้าย ก่อนจะทอผ้า มีทั้งผ้าดอกฝ้าย (ผ้าฝ้าย) ผ้าหางกระรอกที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านโคกชุมบก ผ้ายูลิ (ผ้าไหมแบบจีน) ผ้าเก่าๆ ไม่ค่อยได้เก็บไว้ แต่อาจารย์ครั้น (อยู่สำนักงานบังคับคดีฯ) ที่อยู่บ้านโคกสูง จะชอบเก็บของเก่าๆ ที่มีอยู่ในตำบลบางขุนทอง

เหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านโคกชุมบก คือ การได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จ “เจ้าแผ่นดิน” (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ) เสด็จมาแก้ปัญหาเรื่องดินเปรี้ยว ในภาพ ลุงแดงจะยืนอยู่ซ้ายมือสุด

วันที่ 23 กรกฎาคม 2555 ลงพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งฝ้าย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ชื่อหมู่บ้านทุ่งฝ้าย มาจากเมื่อก่อนบริเวณที่ตั้งวิทยาลัยการอาชีพตากใบในปัจจุบัน เป็นที่ลุ่มและมีลานกว้างส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านมาปลูกฝ้าย เพื่อนำไปเส้นด้ายทอผ้าใช้กันเองในหมู่บ้าน แต่เดี๋ยวนี้ความรู้การทอผ้าแบบดั้งเดิมหายไปหมดแล้ว ขาดช่วงการถ่ายทอดภูมิปัญญา เครื่องทอผ้าสมัยก่อนก็ไม่ได้เก็บกันไว้ อาจจะเหลือแต่ท่อนไม้ที่พอให้รู้ว่าเป็นชิ้นส่วนของกี่ทอผ้า ทางราชการเข้ามาสนับสนุนใหม่อีกครั้ง แต่ที่ตั้งกลุ่มเก่าแก่จริงๆ จะอยู่ที่บ้านโคกชุมบก ตั้งมาพร้อมกับบ้านพระพุทธร ตำบลพร่อน ส่วนบ้านทุ่งฝ้ายเป็นกลุ่มน้องใหม่ เพิ่งตั้งขึ้นเมื่อปี 2551 มีกี่ทอผ้าจำนวน 22 หลัง แต่จะยึดเป็นอาชีพหลักไม่ได้ เพราะกว่าจะทอ รอขาย และได้เงินมาบางครั้ง รอกันข้ามปี ดังนั้น ชาวบ้านทุ่งฝ้ายจะทอผ้าในช่วงมรสุม ทำนาไม่ได้ กรีดยางพาราไม่ได้

บ้านทุ่งฝ้ายมี 147 ครัวเรือน มีหมู่บ้านย่อยๆ ที่ชาวบ้านใช้เรียกกัน เช่น นาหนูใน นาหนูนอก แหลมนิล คลองศิลา บริเวณทุ่งนาก็มีชื่อเรียกเพื่อรู้ว่าอยู่จุดไหนของหมู่บ้าน เช่น โคกหมก โคกเล่า สมัยก่อนเป็นป่ากระทุ มีต้นไม้จำพวกกระทุ พะยอม ชะเมา ชีเหล็ก คนในหมู่บ้านก็อยู่ที่นี้มาแต่ดั้งเดิม คนที่อพยพมาใหม่ก็มีคนจากภาคอีสาน คนมาเลเซีย แต่ก็ไม่มากนัก

บ้านทุ่งฝ้ายมีวัดรัตนนุสรณ์ พระสงฆ์จำวัดอยู่ 3 รูป เป็นที่ตั้งของชุดรักษาความสงบเรียบร้อยประจำหมู่บ้าน (ชรบ.) ติดกับวิทยาลัยการอาชีพตากใบ โรงเรียนบ้านทุ่งฝ้ายก็ไม่มีแล้ว เมื่อก่อนจะมีการสร้างศาลาพักเหนื่อยระหว่างทาง เพราะเมื่อก่อนไม่มีรถ เวลาไปไหนก็เดินเท้ากันไป บริเวณศาลาจะมีเสาธงทางจรเข้ (ธงหางไก่) เหมือนที่ใช้ตามวัด ของเก่าของโบราณ จำพวกแหวน หอก ดาบ น่าจะอยู่เก็บกันอยู่ แต่คงจะหวงไม่นำมา

อาชีพหลักคือการทำนา ในอดีตจะใช้วัวไถนา ใช้ปุ๋ยมูลค่างควาจากจังหวัดยะลา ได้ข้าวในปริมาณมากจนเหลือขาย พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ใช้ คือ ข้าวลูกดำ ข้าวจันเต๊ะ ข้าวนางแดง ข้าวลูกนก ข้าวหอมกระดังงา ต่อมาข้าวต่างพื้นที่มาปลูกเพิ่มขึ้น เช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวเล็บนก ข้าวคูหา ฯลฯ มีการสดนาช่วงข้าวออกรวง นิมนต์พระมาทำพิธี ทำกะพ่องข้าว (ข้าวเฝ้า) หลังการทำนาจะมีการชนไก่ แข่งว่าววงเดือน ประเพณีอื่นๆ ก็มีการทำข้าวต้มเดือนสิบ เป็นข้าวเหนียวห่อด้วยใบกะพ้อ สมัยก่อนทำกันเป็นทะนาน (ประมาณ 20 กิโลกรัม) พอเหลือกิน เพื่อเก็บไว้ได้นานจะรมควันไว้ 2 วันจนเปลือกกะพ้อเกรียม เนื้อข้าวเหนียวด้านไหนแข็ง เก็บได้นานเป็นปี เป็นขนมที่พกไปกินตอนทำนา บางทีเคี้ยวไม่เข้าก็เอามาตำกับครกก่อนกิน ดังนั้น ชาวบ้านจะปลูกข้าวเหนียวไว้ส่วนหนึ่ง แต่มีความเชื่อว่า ต้องปลูกข้าวเหนียวไว้ด้านข้างสวนใดส่วนหนึ่งที่ติดกับทางออกของนาของตัวเอง ห้ามปลูกข้าวเหนียวแทรกระหว่างข้าวเจ้า หรือที่เรียกว่า แปลงข้าวเจ้าคืบแปลงข้าวเหนียว เพราะเชื่อว่าเจ้าของที่นาจะป่วยไข้

อาชีพการขึ้นตาลโตนดมาทำตะหาว (เหล้าพื้นบ้าน) เป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี บ้านทุ่งฝายจะมีทำกันประมาณ 10 ราย โดยจะเก็บน้ำตาลจากงวงตาล เมื่อก่อนใส่กระบอกไม้ไผ่เดี๋ยวนี้ใส่ถังแกลลอล พลาสติก ใส่เปลือกแห (เปลือกเม็ดมะม่วงหิมพานต์) รสชาติจะออกขมวันหนึ่งทำได้ 10 แกลลอลๆ ละ 60 บาท ทำให้มีรายได้วันละ 600 บาท

ประเพณีเกี่ยวกับการทำนาที่น่าจะต่างกับที่อื่นคือการทำ “คล้องข้าว” แต่ละคนจะเก็บรวงข้าวของตนเองโดยเลือกคอรวงที่ยาวและแข็งแรงมารวมกันเป็นมัดใหญ่ พร้อมกับต้นกัมพูกษ์ (กัลปพฤกษ์) โดยหากิ่งไม้สวยๆ มาประดับตกแต่งด้วยผลไม้ชนิดต่างๆ เช่น เงาะทุเรียน ลองกอง ฯลฯ แล้วแห่ไปวัด ฟังพระเทศน์ มีการนำข้าวใหม่และธัญพืชทั้งหลายมากรนรวมกัน เรียกว่าข้าวมูรปูยะ หรือ การกรนข้าวทิพย์ ในเดือน 5 ขึ้น 12 ค่ำ จะมีการทำบุญกระตูกหรือล้างบัว (ที่เก็บอัฐิบรรพบุรุษ) ลูกหลานที่ไกลบ้านจะกลับมาไหว้บรรพบุรุษกันพร้อมหน้า งานรับเจ้าเข้าเมืองจะจัดในเดือน 5 แรม 1 ค่ำ มีการอ่านมนตร์ปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย

หลังทำนาก็ปลูกผัก เช่น ถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ ฯลฯ เป็นอาชีพที่ผู้สูงอายุทำได้และขายได้ดี มีแม่ค้าจากอำเภอสุโขทัยโก-ลก มารับซื้อ มีการเลี้ยงวัวจำนวนมาก เฉพาะบ้านทุ่งฝายมีวัวประมาณ 200 ตัว มะพร้าวจะเป็นสินค้าสำคัญมาแต่ครั้งอดีต นำมะพร้าวมาผ่าครึ่งลูกคว่ำลงย่างกับไฟ แทะเนื้อออกจากกะลาใส่กระสอบไปขายคนจีน เพื่อจะนำไปทำน้ำมันมะพร้าว เหลือกากก็ใช้เลี้ยงสัตว์ได้ หมกก็ขายดี ราคาปีนี้ก็โลกร้อนละ 25-30 บาท

เหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านคือน้ำท่วมใหญ่เมื่อปี 2510 ท่วมสูงประมาณ 1.50 เมตร เหลือบริเวณบ้านปัจจุบันของลุงจัน หมอนรอง ที่เป็นโคกน้ำท่วมไม่ลึก ชาวบ้านจะจูงวัว ขนหมูมาไว้ที่โคก ไม่เช่นนั้นสัตว์เลี้ยงจะจมน้ำตายหมด ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ปี 2484-2488) เป็นช่วงที่ลุงจันเรียนหนังสืออยู่โรงเรียนฉันทันต์พอดดี (ปัจจุบันเป็นวัดฉันทันต์สถาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลพร่อน) ด้วยเหตุสงคราม ครูจึงอนุญาติให้นักเรียนทุกคนจบการศึกษากันทั้งหมดโดยไม่ต้องสอบ ตอนนั้นเครื่องบิน บินผ่านเป็นฝูง ชาวบ้านขู่ว่า นำไม้มาวางพาดแล้วทับด้วยกระสอบดินกระสอบทราย บ้างก็ไปนอนรวมกันที่วัดในตอนกลางคืน แต่หมู่บ้านก็ไม่ได้ได้รับความเสียหายจากการทิ้งระเบิด เพียงแต่เป็นทางผ่านของเครื่องบินอังกฤษที่บินมาจากมาเลเซีย

เรื่องเล่าในอดีตก็มีตำนานกระแซ่ที่คลองน้ำแบ่ง เป็นกระแซ่เจ้า ชาวบ้านเรียกว่า “ชาชน้ำแบ่ง” ตอนจำความได้ นั่งเรือมากับพ่อแม่ พอถึงคลองน้ำแบ่งก็บอกให้ยกมือไหว้ มีหลายเรื่องที่เล่ากันมา เช่น มีคนอำเภอสุโขทัยจะเดินทางมาบ้านทุ่งฝาย พอมาถึงคลองน้ำแบ่งก็ยกมือไหว้ขอขมาว่าให้ถึงบ้านก่อนคำ จากนั้นไม่นาน ชาชน้ำแบ่งก็โผล่เหนือน้ำไล่กวาด คนนั้นก็พายเรือจำอำหริ จนถึงบ้านทุ่งฝายก่อนคำจริงๆ เวลาเป็นไข้บ้าง (ไข้เลือดออก) ก็ไปบนกับชาชน้ำแบ่ง โดยใช้ไก่ทั้งตัวไปแก้บน แต่กระแซ่จ้าวก็แพ้คนเจ้าเล่ห์ เมื่อคนบ้านโคกงูอยากได้ไก่ชาชน้ำแบ่ง ก็ทำชนไก่กับชาชน้ำแบ่ง บอกว่าชาชน้ำแบ่ง มาแข่งชนไก่กัน ถ้าฉันชนไก่ชนะก็ขอไก่ที่แพ้กลับบ้าน คนบ้านโคกงูก็เลือกไก่ชนที่ชำนาญไปชนแข่ง ชาชน้ำแบ่ง ก็ส่งไก่จากป่าออกมาชน ซึ่งไก่ป่าไม่มีประสบการณ์ต่อสู้ ผลสุดท้ายคนบ้านโคกงูก็ได้ไก่มาเกือบหมดป่า

ฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ฝนตกชุก ประกอบกับมีการสร้างประตูกั้นน้ำบางนราตอนล่างที่บางอ้อย น้ำท่วมขังทั้งปี ไม่มีการเปิดประตูน้ำ โดยอ้างว่าถ้าเปิดประตูน้ำไฟจะไหม้ป่าพรุโต๊ะแดง รถไถทั้งคันเล็กแบบเดินตาม และรถไถคันใหญ่ลงไป ล้อก็จมดินหมด เมื่อก่อนช่วงเก็บเกี่ยวน้ำจะแห้ง หลังหน้าน้ำจะแล้ง ดินจะแห้งแตก รถไถลงไปไถได้สบาย ในคลองที่น้ำเต็มหนุนเข้ามา ชาวบ้านก็ได้หาปูดำ หากุ้ง คนที่ได้ประโยชน์จากการป้องกันน้ำเต็มเข้าที่นาไม่เกินร้อยละ 5 ของคนที่ทำนาทั้งหมด แต่เหตุที่ชาวบ้านยอมให้สร้างเพราะต้องการถนนเพื่อเข้าพื้นที่นา แต่ทางชลประทานไม่สามารถให้ถนนอย่างเดียวได้ ต้องเป็นถนนที่มาพร้อมกับคลองจึงจะอยู่ในภารกิจที่จะทำได้ ระบบน้ำในการทำนาจึงเปลี่ยน ชาวบ้านพยายามจะแก้ปัญหาโดยขุดคลองระบายน้ำระหว่างหมู่ที่ 4 บ้านทุ่งฝ่าย กับหมู่ที่ 5 บ้านโคกชุมบก ถนนที่เข้ามากลางทุ่งชาวบ้านก็เรียไรเงินกันคนละ 300-400 บาท มาสมทบช่วยกันสร้าง

นอกจากปัจจัยเรื่องน้ำแล้ว การระบาดของหนูนาที่กัดกินผลผลิตข้าว เมื่อถึงที่นาไ้วนาน ดินก็เปรี้ยว (เป็นกรด) ต้นเสม็ด ต้นกก วัชพืชขึ้นเต็มพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านถอยจากอาชีพทำนา เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนหนังสือก็ไม่คิดหันกลับมาทำนา แต่คิดเรื่องมีเงินมาจ้างให้ทำสวนปาล์ม หรือถ้าเปื่องานประจำก็กลับมากร่องปลูกปาล์มก็ทำได้ เพราะงานไม่หนักเท่ากับทำนา โครงการศึกษาการพัฒนาพิภพทองเข้ามาสนับสนุนงบประมาณในการกร่องปลูกปาล์มให้บางส่วน แต่จะไม่ดำเนินการให้ถ้าเป็นพื้นที่ทำนา แต่เมื่อสภาพที่นาปลูกข้าวไม่ได้ หรือปลูกแล้วไม่คุ้มกับต้นทุน หลายคนก็ลงทุนกร่องปลูกสวนปาล์มเอง ต้นทุนที่ใช้ประมาณไร่ละ 10,000 บาท แต่ละครอบครัวจะมีสวนปาล์มกันไม่มาก ประมาณ 4-5 ไร่ แต่การทำนาก็ยังจำเป็นอยู่ เพื่อให้มีข้าวกินในแต่ละปี เมื่อเทียบอัตราส่วนพื้นที่เกษตรกรรมสำหรับพืชที่ปลูกและเกี่ยวเก็บทั้งหมดแล้วปลูกข้าวอยู่ที่ร้อยละ 70 ทำสวนปาล์มที่อยู่ร้อยละ 30

โครงการที่มาจากภาครัฐมักไม่สอบถามความต้องการของชาวบ้าน ยกตัวอย่างโครงการประปาหมู่บ้านที่สร้างทิ้งไว้ใช้งานไม่ได้ บางจุดที่สร้างใกล้แหล่งน้ำยังไม่ได้เดินเครื่องสูบน้ำไปเลย บางจุดสร้างไกลจากแหล่งน้ำ ก็สร้างไว้เฉพาะตัวอาคารสูบน้ำและส่วนเก็บน้ำประปา แต่ไม่ได้วางแนวท่อหรือคลองที่จะรับน้ำจากคลองหรือแหล่ง ไม่ได้สร้างบ่อบักน้ำก่อนสูบน้ำขึ้นไป ทำให้เสียงบประมาณการก่อสร้าง แม้กระทั่งการขุดเพื่อวางแนวท่อระบายน้ำช่วงน้ำท่วม ตามแบบที่คุยกันไว้ต้องขุดลึกลงไปเมื่อฝังท่อแล้วต้องมีความลึกระหว่างผิวดินถึงตัวท่อต้องลึก 40 เซนติเมตรเพื่อป้องกันรถยนต์วิ่งไปมาแล้ว ท่อจะได้ไม่แตก แต่ทำจริงวัดจากผิวดินถึงตัวท่อ ลึกเพียง 1 นิ้ว และหากท่อแตกก็ต้องเปลี่ยนงบประมาณซ่อมแซม งบประมาณก็มาแบบกระชั้นชิดรับทำให้เสร็จตามปีงบประมาณ แล้วมาขอให้ชาวบ้านเซ็นชื่อตรวจรับ หรืองบประมาณโครงการที่ลงมาก็ระบุมาตั้งแต่ต้นว่าต้องจัดซื้อกล้องวงจรปิด CCTV จำนวน 30,000 บาท กิจกรรมศาสนา 30,000 บาท โดยเฉพาะกล้องวงจรปิดที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิต แต่ระบุมาว่าให้ใช้สายเคเบิลได้ไม่เกิน 10 เมตรต่อตัว พอลากสายจากเครื่องบันทึก มาที่เสาเพื่อต่อกับกล้อง ปรากฏว่าตั้งกล้องได้สูงแค่ 1.50 เมตร อยู่ในระดับที่มีมือเอื้อมถึง กล้องใช้ได้ 3 เดือนก็พัง แต่ละโครงการไม่ได้มาดูสภาพตามความเป็นจริง

โครงการของชลประทานบางโครงการก็ได้ผลดี อย่างสถานีสูบน้ำและระบบคลองพร้อมถนนที่เข้าถึงที่นา ก็ช่วยให้ทำนาและสัญจรไปมาได้สะดวก จากภาพสถานีสูบน้ำจากคลอง ฝั้วซ้ายไปออกบางนรา (ตัวจังหวัดนราธิวาส) ฝั้วขวาออกไปอำเภอดากใบ

5. งานดูแลและตรวจสอบด้านงบประมาณโครงการวิจัย

ศึกษาวิธีการป้องกันการขึ้นราในขนม และประยุกต์ขนมพื้นบ้านมุสลิมให้ร่วมสมัย ของกลุ่มส่งเสริมสตรีบ้านตอแล ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
วันที่ 7 ตุลาคม 2554 ณ ธนาคารกรุงไทยสาขารามัน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา
 ทีมวิจัยปิดบัญชีธนาคาร และทำสรุปการเงินปิดโครงการวิจัยแบบสมบูรณ์

การศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบเหลื่อมเวลา และกระบวนการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพง บ้านปูลาเจ๊ะมุดอ หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 29 พฤศจิกายน 2554 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านปูลาเจ๊ะมุดอ หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส
 ติดตามการเงินโครงการ

โครงการศึกษาแนวทางทดลองเลี้ยงปลากะพงแบบเหลื่อมเวลา และกระบวนการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงปลากะพง บ้านปูลาโต๊ะบีซู หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 29 พฤศจิกายน 2554 ณ ศาลาริมน้ำ บ้านปูลาโต๊ะบีซู หมู่ที่ 8 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส
 ติดตามการเงินโครงการ

วันที่ 16 ธันวาคม 2554 ณ บ้านทีมวิจัย และธนาคารกรุงไทย สาขาตากใบ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส
 ทำหนังสือขอขยายเวลาโครงการวิจัย และดำเนินการปิดบัญชีโครงการวิจัย

ศึกษาศักยภาพและทดลองเพาะเลี้ยงปลากะพงและปลาเก๋บริเวณชายฝั่งอ่าวในบ้านกูปู หมู่ที่ 6 ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 16 ธันวาคม 2554 ณ บ้านทีมวิจัย และธนาคารกรุงไทย สาขาตากใบ อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ทำหนังสือขอขยายเวลาโครงการวิจัย และดำเนินการปิดบัญชีโครงการวิจัย

แนวทางการพัฒนาทักษะฝีมือและเทคนิคการใช้สีส้นลวดลายที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกของกลุ่มผ้าบาติกบ้านพงจือเหนือไร่ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

วันที่ 30 พฤศจิกายน 2554 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านพงจือเหนือไร่ ตำบลกายูบอเกาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ติดตามการเงินโครงการ

ศึกษาแนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

วันที่ 30 พฤศจิกายน 2554 ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ติดตามการเงินโครงการ

บริหารจัดการน้ำสำหรับทำนาในพื้นที่ชลประทาน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณโครงการฝายบ้านกาเต็ง ตำบลกาลิซา อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 2

วันที่ 21 มีนาคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย บ้านกาเต็ง ตำบลกาลิซา อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส

รายละเอียดการเงิน ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารสำหรับการประชุมและระหว่างการทำกิจกรรมขุดลอกทราย และเป็นค่าจ้างในการไถนา และไม่มีการซื้อของจากร้านค้า จึงได้เขียนใบใบสำคัญรับเงิน และใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงินพร้อมแนบรายละเอียดให้ถูกต้อง

ชุดโครงการวิจัยป่าพรุ (ปลาซวยงาม, สาคร, ผึ้งหลวง)

วันที่ 25 มีนาคม 2555 ณ บ้านทีมวิจัยโครงการวิจัย บ้านลูโป๊ะซามา ตำบลปาเสมัส อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

หลักฐานการเงินโครงการวิจัยสาครยังขาดรายละเอียด เช่น ขาดหลักฐานบัตรประชาชน รายละเอียดกิจกรรม และขอหลักฐานการเงินงวดที่ 1 เพื่อตรวจทานฐานข้อมูล Account Node

ส่วนโครงการวิจัยผึ้งหลวง และปลาซวยงาม ทางทีมวิจัยไม่ได้มาร่วม จึงไม่ได้ดูเอกสารการเงินและแจ้งว่าจะส่งตามหลัง

ศึกษาการทดลองใช้หลักสูตรกิริออาติย์ของสถาบันศึกษาปอเนาะอะมาเนตุรเราะห์มามกับชุมชนบ้านตาบา อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 13 กรกฎาคม 2555 ณ ศูนย์การศึกษา กิริออาติย์ ตลาดนัดมะแอ ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ตรวจทานเอกสารการเงินให้ตรงกับบันทึกค่าใช้จ่าย ซึ่งยังขาดอีกส่วนหนึ่งประมาณแปดพันกว่าบาท โดยทีมวิจัยแจ้งว่าเป็นค่าอาหารและค่าโทรศัพท์ประสานงานของครูผู้สอน

จึงแนะนำเขียนใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงินเฉพาะที่มิจัย และใบสำคัญรับเงินสำหรับไม่ใช่ที่มิจัย เอกสารที่ผ่านมาได้แก้ไขและเพิ่มรายละเอียดและคีย์ Accnode เรียบร้อยแล้ว

วันที่ 14 -15 สิงหาคม 2555

รวบรวมเอกสารทั้งหมดกับที่มิจัยที่เป็นข้อมูล จากการพูดคุยกันใหม่ มาเป็นข้อๆ แยกเป็นกิจกรรมพร้อมวันเดือนปี ที่จัดกิจกรรมนั้นๆ จากการที่ทบทวนกิจกรรมที่จัดเพื่อที่จะมาเคลียร์เป็นใบเสร็จนั้นต้องนึกและทบทวนกันหลายครั้ง เพื่อที่จะให้ชัดเจน

วินิจฉัยโรคโดยการวิเคราะห์จากม่านตา (Iridology) เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพ การแพทย์ทางเลือก ด้วยกลไกอสาสมัครสารธรรมชาติประจำหมู่บ้าน และภูมิปัญญา แพทย์พื้นบ้านตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 1

วันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ณ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดนราธิวาส ตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ในส่วนของการเงิน มีกิจกรรมที่ที่มิจัยไปพิสูจน์โลกที่ต้องเคลียร์หลักฐานการเงิน จากที่พูดคุยแล้ว มีบางรายการที่มีใบเสร็จและหลักฐานแล้ว และยังมีอีกที่ยังไม่มีใบเสร็จ ซึ่งให้ทางทีมเช็คค่าใช้จ่ายที่ยังไม่มีใบเสร็จ ทั้งหมด เขียนลงในใบสำคัญและใบรับรองแทนใบเสร็จ และทาง สกว.ภาคได้ทำหนังสือปิดบัญชีธนาคารให้แล้ว ซึ่งทางทีมจะดำเนินการปิดบัญชี ภายในวันที่ 19 กรกฎาคม 2555

แนวทางการสร้างสัมพันธภาพระหว่างชมรมเรือข้ามฝั่งไทย – มาเลเซีย กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริเวณด่านชายแดนไทย – มาเลเซีย ตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านที่มิจัย ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดยังไม่มีใบเสร็จ ต้องทำใบเสร็จใหม่ทั้งหมดให้ทางทีม เช็คค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากกิจกรรม ว่ามีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง แล้วเขียนลงในใบสำคัญรับเงินและใบรับรองแทนใบเสร็จ

ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จากลูกหลุมพีของชุมชนบ้านปลักปลา ตำบลโฆมิต อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 16 กรกฎาคม 2555 ณ โรงเรียนบ้านศาลาใหม่ ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ค่าใช้จ่ายทั้งหมด ใบเสร็จหาย รายละเอียดที่มีอยู่ มีสรุปเป็นตาราง Excel

วันที่ 15-16 สิงหาคม 2555

จากข้อมูลที่มีบางส่วนของโครงการนี้ สรุปและทบทวนกับที่มิจัย เพราะกิจกรรมนี้ค่าใช้จ่าย ในส่วนของค่าวัสดุจะสูง กลัวจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเคลียร์ใบเสร็จ ข้อมูลที่มี มีใบเสร็จแค่

บางรายการ ส่วนค่าใช้จ่ายที่เหลือต้องเคลียร์หลักฐานด้วยการใช้ใบรับรองแทนใบเสร็จและใบสำคัญรับเงิน

แนวทางการอนุรักษ์และสืบค้นคุณค่าผลหลุมพีด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน นักเรียนและครูโรงเรียนบ้านปลักปลา ตำบลโฆษิต อำเภอดงบัง จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 16 กรกฎาคม 2555 ณ โรงเรียนบ้านศาลาใหม่ ตำบลศาลาใหม่ อำเภอดงบัง จังหวัดนราธิวาส

ค่าใช้จ่ายและใบเสร็จ มีใบเสร็จบางรายการหาย และยังมีบางรายการยังไม่มีใบเสร็จก็เลยให้ทางทีมเขียนลงในใบสำคัญและใบรับรองแทนใบเสร็จทั้งหมด

วันที่ 17-18 สิงหาคม 2555

หลักฐานการเงินที่มีทั้งหมด ยังขาดค่าใช้จ่ายที่ยังไม่มีใบเสร็จอีกเพียงเล็กน้อย ซึ่งไม่ได้เคลียร์ให้เรียบร้อยเนื่องจาก มีการแยกย้ายที่มิจัยที่เป็นครู ต้องย้ายที่ทำงานไปทำงานที่อื่น และหัวหน้าทีมวิจัยก็เช่นต้องย้ายที่ทำงานไปทำงานที่อื่น ซึ่งมีผลกระทบต่อการเคลียร์ค่าใช้จ่ายในส่วนที่เหลือที่ต้องเคลียร์ และการติดต่อกับทีมวิจัยค่อนข้างลำบากต่อการพบเจอในแต่ละครั้งซึ่งทำให้ล่าช้าต่อการปิดโครงการอย่างสมบูรณ์

อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดีเกฮูลู ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย ซอยแลแ่ง ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ค่าใช้จ่ายในงวด 2 ของโครงการนี้ มีกิจกรรม สรุปเนื้อหาและวิเคราะห์ในการดำเนินงานของงวด 2 และนัดหมายส่งข้อมูล

วันที่ 20-24 สิงหาคม 2555

ข้อมูลและหลักฐานที่มีนั้น ต้องมานั่งเช็คและพูดคุยกันใหม่ว่า ที่ผ่านมานั้นมีค่าใช้จ่ายอะไรบ้างกับกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น แต่โครงการนี้ หลังจากงวด 1 ที่มีการจัดกิจกรรมแล้ว งวดที่ 2 ก็ไม่มีกิจกรรมหลักใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากทางทีมวิจัยมีเวลาที่ตรงกัน ที่จะทำและสานต่อกับกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ จึงเคลียร์แค่กิจกรรมสรุปปิดโครงการ

ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ผสมผสาน โดยวิสาหกิจชุมชนยี่งอ ตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านหัวหน้าโครงการวิจัย เทศบาลตำบลยี่งอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่มี ยังไม่มีใบเสร็จ มีแค่การจดรายละเอียดว่ามีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ซึ่งยังมีบางรายการที่ยังไม่มีรายละเอียด ให้ทางทีมเอาค่าใช้จ่ายที่มีเขียนในใบสำคัญและใบรับรองแทนใบเสร็จทั้งหมดเลย

วันที่ 20-24 สิงหาคม 2555

จากการรวบรวมข้อมูลที่ทีมวิจัย ที่ได้ข้อมูลดิบจากการจัดกิจกรรมนั้นไม่ละเอียดพอ เนื่องจากทีมวิจัยไม่ได้มีการจดที่รายละเอียดเวลาที่มีการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ข้อมูลที่ได้มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่จด ส่วนที่เหลือต้องมานั่งทบทวนและพูดคุยกันใหม่ จากแผนกิจกรรมของ ซึ่งจากรายการและรายละเอียดในส่วนของการเงินที่มีนั้น ต้องเคลียร์ด้วยการใช้ใบรับรองแทนใบเสร็จและใบสำคัญรับเงิน ทั้งหมดเนื่องจากไม่มีใบเสร็จจากร้านค้าที่ได้ไปซื้อของมา โครงการนี้ใช้งบประมาณแ่งวดที่1

ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตลาดลองกองโดยวิสาหกิจชุมชนเยื่อ ตำบลเยื่อ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านทีมวิจัย เทศบาลตำบลเยื่อ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่มี ยังไม่มีใบเสร็จ มีแค่การจดยละเอียดว่ามีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ซึ่งยังมีบางรายการที่ยังไม่มีรายละเอียด ให้ทางทีมเอาค่าใช้จ่ายที่มีเขียนในใบสำคัญและใบรับรองแทนใบเสร็จทั้งหมดเลย

วันที่ 20-24 สิงหาคม 2555

จากการรวบรวมข้อมูลที่ทีมวิจัย ที่ได้ข้อมูลดิบจากการจัดกิจกรรมนั้นไม่ละเอียดพอ เนื่องจากทีมวิจัยไม่ได้มีการจดที่รายละเอียดเวลาที่มีการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ข้อมูลที่ได้มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่จด ส่วนที่เหลือต้องมานั่งทบทวนและพูดคุยกันใหม่ จากแผนกิจกรรมของ ซึ่งจากรายการและรายละเอียดในส่วนของการเงินที่มีนั้น ต้องเคลียร์ด้วยการใช้ใบรับรองแทนใบเสร็จและใบสำคัญรับเงิน ทั้งหมดเนื่องจากไม่มีใบเสร็จจากร้านค้าที่ได้ไปซื้อของมา โครงการนี้ใช้งบประมาณแ่งวดที่1